

Eesti Teaduste Akadeemia
Eesti Keele Instituut
2019

EESTI MURRETE SÕNARAAMAT

VI köide
30. vihik
nälv – osatama

Toimetanud
Mari-Liis Kalvik
Mari Kendla
Tiina Laansalu

Raamatu väljaandmist on toetanud
Eesti Kultuurkapital

ISBN 978-9949-684-18-2

nälv¹ nälv Kos, g *nälva* Tor Hää Jür Koe Trm Lai Plt Vil, *nälvä* Juu KJn Ran Puh TMr Kam Rõn; *nälb* g *nälva* JMd Iis Kad VJg Iis Äks Ksi Pil; *näl'b* g *näl'vä* Saa; g *nälva* Hel, *näl'va* Pee

1. linnu rinnak *kul'lil oo õege terav nälva luu* Tor; *näl'vä kül'lest sain ead liha* Saa; *anel on nihuke suur nälv* Juu; *kellel nälb madalamal, see on parem emaan* JMd; *mõne ani nälb jooseb mööda maad* Äks; *nälva liha, pehme lahja liha* Hel

2. *mõhn kui nälvä `alla tuleb ummuss, siss kõnni kondsa pääl; ast jala `nälvä `katski* Ran; *mia saesa üte nälvä (pöia serva) pääl* Puh

3. a. pikem serv, äär *nälv sielikul all, lõi alt mõnest kohast ripakille* Jür; *näl'vaga pilve on üleval, `vihma tuleb `kindlašti (sabataolisest pilvest) Pee; `riidetükile jääb leigates mõnesse `kohta niisuke nälb `külge* Kad b. *sopp einama siht lähäb kõverite, tieb nisukese nälva `sisse; põllu `sisse lähäb süedi nälb* Kad c. *tapp kui puutööd tehässe, siis raiutasse nälv `sisse* KJn

4. *laba nälvad `lüüdi kevade ar`k `sahkadelle [tera] `otsa, otsad `tehti laiemaks* Koe; *nälva ots lõi lõua luud `katki* VJg

nälv² nälv Ris, g *nälva* Hää Kad ila *`nälva tuleb suust `välja* Hää; *suu juokseb `nälvi* Ris; *lehm aand suust `nälva `välja* Kad

nälvakas *nälvakas* Tor, *nälväkäs* Juu (laiema osaga esemest) *nälvakas nuga oo suure pika laia teraga* Tor; *nälväkäs - - nuga on `keskelt lai ja otsast sedäsi teräväm* Juu

***nälvama** *nälbama*, da-inf *nälvata* Kad; (ta) *`nälwab* Jür ripendama, tilbendama *sel `nälwab sielik alt* Jür; *sieliku saba `nälbab, kui mõni koht on pikemb* Kad

näläk *nälä|k* g -ku Rõu, -gu Vas

1. *nälg, puudus Küll sõss nägevä näläkuki?*, *`pandva tähele palakuki?* rhvl Rõu

2. *näljane* – Vas

näläliline → *näljaline*

näläne → *näljane*

nälätsehe *nälätsehe* Vas, *näl'ätsehe* Se *näljaselt*; puudust kannatavalt *eläse nälätsehe* Vas; *niipal'lo `ahnõhe ja näl'ätsehe sei tuud `kiisslat, õt es läpe_`luitsat uuta?*, *`peoga ammut `suuhtõ* Se

nälätselt → *näljaselt*

nämäd → *nemad*

nämi *nämi* *nämm* *`lastele `anta nämi* Emm

nämima *nämima* Kse KJn *teat moel häälitsema* a. *ei kõnele ilusti, nämib* KJn b. *konnad nämivad täna `õhtu `valju* Kse

nämin *nämin*, *nämmin* g *näminä* *mõmin ku mijs siss `kuulu toda näminät, siss tullu tulema loodsikega, et viimäte karu tuleb `perrä* Puh

nämise *nämise|ma* Han Ris KJn, -mä Kod Puh Nõo lalisema; *mõmise* *`Joonud `piaga kõik nämisevad; Põle eluaeg `sel'gelt `rääkin, oo üks nämiseja; Eile `õhta ma `kuultsi ukse taga `neukest nämisemest* Han; *laps kõneleb nõnnagu nämiseb* Kod; *karu nämisnä, mina joht temä näminät `kuulu ei ole* Puh; *vana - - mugu nämiseb `kañtslin, ega ei `saagi kullelda, uni tükib `pääle* Nõo

nämistama *nämistama* pudistama, ebaselgelt *rääkima* *Ma ei saan aru ühüstki sõnast, tä nämistas moka otsast oma nina ette; Ei see põle kõnemees, see oo mudu nämistaja; Nämistamest oo `raske kuulata, ei saa aru* Han

nämistis *nämistis* g -e pudistaja, segaselt *rääkija* *Nämistis jääb nämistises, tä ei `saagi parameni `rääki* Han

nämm *nämm g nammu* Jäm Khk Kaa Pöi Rei Han Var Tõs Aud PJg Häa Saa Kei Jür Kad VJg Sim Kod VIPõ M Ran Puh Ote Krl Har Rõu Vas, *nämmi* Emm Mar Vig PJg Tor Juu JMd Ann Koe Kad Trm Kod Äks Lai Plt Pst lastek (peeneks mälutud) toit *Tule tuba, nämm juba oodab* Khk; *Tule niid eieti nobesti nämmule* Kaa; *Laps tahab nämmi* Emm; *lapsele tehase nämm, lebatükid näritässe suus purus* Mar; *lapsele`antakse --`nammu, nad oo kõik seda lödi saan* Var; *vanaste`aanti iki lapsele`nammu* Aud; *minu`põlves põle seda`nammu olnd* PJg; *lapsel põle`ambid, tii tal`nammu* Saa; *kas pisil on nämmi äda* Juu; *ema tieb lapsele`nämmi* JMd; *lastele tieme`nammu, närime süegi ise`pienest ja anneme lapsele* Sim; *`nammu tehässe ike`veikesele lastele* Kod; *tule ma annan sulle`nämmi* Äks; *Emäpiimä kõrvale`aanti lapsele kah`nammu* KJn; *tei latsele suhun`nammu* Trv; *Võid-kardult tetti nämmuss* Hls; *liha pudevess`audunu ku nämm* Krk; *latsele puretadass suun`nammu* Puh; *lats esi süü`nammu* Har

nämmama *nämmama nammima lats`nämmass`putru* Rõu

nämmi *`nämmi* laskma mõmisema *karu lask`nämmi* Krk

nämmima *`nämmima, (ma) nämmi(n)* Jäm Khk Kaa Pöi Muh Kse PJg JMd Kad VJg Iis Trm Trv Hls/ma-inf -me/, *`nämmin* Kuu/ma-inf -mä/ RId; *`nämmä, (ma) nämmi(n)* Kod Krl

1. lastek sööma *Laps`nämmib kõhu täis* Jõh; *anna lapsele ka`nämmi, akkame`nämmima* Khk; *nämmi ruttu* Kse; *`enne said ju lapsed nämmitud (söödetud)* PJg; *laps ei`oska veel`nämmida* JMd; *las laps nämmib* Iis; *lats nämm* Krl || *mäluma`uuta, ma nämmin`sulle* Kod

2. jokutama, mõkutama *Nämmib juba mütu aega eese elu (elumaja) müümisega* Kaa; *Mis inimene seda`viiti nämmib, soa õhe korra minema mitte* Pöi

3. lalisema *laps muku nämmib, ei sua`arvo* Kod

nämmitama *nämmitama* pudrutama *nämmitab peale -- mis jutt see oo, mis ta räägib* Mär

nämmitsema *nämmitsema* Khk Mär

1. *nämmima pisise lapsele räägitase, nämmitse ka* Khk

2. *pudrutama mis sa nämmitsed muðu, räägi üks jutt`selgesti`väl`la* Mär

nämm|satic *jõmpsikas* *Sedä väikest näämsaticut ei saa ju kuskile ütsi jättä* nalj Pst

nämmuma *`nämmuma, (ta) näämub* hajusalt Sa, Rei Mär Häa Saa Jür Nõo, *nämmuss* Har; *`nämna* Vas *nämmima nammu kõht`täide* Jäm; *laps näämub`ouna* Khk; *nammu`peale, siis kõtu soab täis* VII; *Nammu podi, siis apame piima pääle ka* Rei; *anna tal`leibä, laps näämub isi* Saa; *Nämmus kõhu täis, jäi tuutu* Jür; *nammu noh* Har || *mäluma Väikestele latsile süük kõik näämuti enne katski* Nõo

näämune *nammu|ne g -tse* habras va *näämutse lina, pudeve ja näämutse* Krk

näämutama *näämut|ama* Jäm Krj Han Tor Saa Tür KJn Trv Puh Vas, -eme Hls Krk

1. (aeglaselt) *mäluma Laps näämub näämutatud toitu* Jäm; *Näämutamene võtab`aega, aga teeb peenikes küll* Han; *kui änam`ammid ei ole -- siss näämutab* Saa; *tõine näämutis kavep ku tõine* Krk

2. *pudrutama, ebaselgelt rääkima* *Mis sa näämutad, räägi`nd`selgesti* Krj; *ei mõista kõnelda, näämutab* KJn; *ei ole sest kõnest suurt`asja, näämutab pääle* Trv

3. *korrutama, heietama`Neukest jutu näämutamest oo igav kuulda* Han

4. *mõmisema`kulle, karu näämutis,`kaeme, ku mineme saame* Krk

näämutis *näämutis* näämutaja, pudrutaja, heietaja *Näämutis ei saa`toitu katti ja`alla; Näämutis`kordab sõnu ja samma juttu kua, sõnad on segatsed* Han

näämp *näämp g näämbi* näämp – Lut

nääpmä *`nääpmä* näämutama *`süüjä`naada?* näämbit nii näämbit Lut

nämu *nämu väike hunnik kannä vil'la nämud kokku Äks*

näne, näni → *nänu*

nänka *`nänka* Lut, *`nänka* IisR lapsehoidja *Olin viel tema `nänkast; `Mängi oma `nänkaga* IisR

nänn¹ *nänn* Lih Hää Saa Ksi Kõp Pst Kam, g *nänni* Kaa VII Var M(n *näin* Hls Krk) TLä, *nänni* SJn Krl, *nänna* Kir Pär, *nännä* Kan Vas Röp, *nännä* Har Plv Lut, *nänne* Han Mih Trv; *nänn* Hlj Põi Kir, g *nänni* Tõs Aud, *`nänni* Kuu Jõh, *nännä* Ote San Urv Rõu Vas Se Lei Lut, *`nännä* VNg Lüg, *nänne* Muh Emm Mar Vig Kse Han KJn Kõp Vil, *`nänne* Lüg; n, g *nännä* KJn Krk Har, *nännä* San Plv, *`nännä* Vai; p *`nänni* Jäm Ans Krj Jür Vil/-*n*-/

1. (vana)ema, memm *Nänn on koost* (kodust) *ää läind* Põi; *kõege vanemad, need olid ikke nänned* Muh; *laps `veiksest peast akkas `üidma emä nänneks* Mar; *Tahan nänne sülle* Han; *kui midagi kottis või `kimmas ol'li, siss nänn `ütles: `jusku kaltsa perse Saa; vanast oli ikki nänn ja ätt* KJn; *`aitab nännil vett `tõsta* SJn; *õegati ätti-`nänni, sedäsi lapsed õegassid* Vil; *kudass siu näin miu nännige omane olli* Krk; *nänn `paände tule pliidi ala, `aie vii `kiimä* Hel; *nänn tei latsele `saia* Ran; *ku mi ol'li latsõ?*, *siss kutsuti vanõmbiid nännä ja_tätä* San; *mine - - nännä mano* Plv

2. naiserind; rinnaibu; nisa *`poisikased `suitsetasid, siis `üöldi: aga on magus, `ninda sama kui emä nänn; `Nännä õts suur, akkab `jällä last `saama; [emal] `Kassi `tissid ies, sie laps jääb küll `nännä `nalgä* (väikestest rindadest) Lüg; *laps on `vierodettu `vällä, tämä enemb ei voda `nännä* Vai; *laps tahab `nänni `saaja* Krj; *mede laps põle `nänne `saandki* Vig; *`lammal oo koa nännid* Var; *anna latsele `nännä* Hel; *lats taht süüä?*, *ma anna latsõlõ `nännä* Har; *näätsk nulgah, nännä?* *ussõh* Lut

3. (mänguasjast) *nänn, see oo - - nagu `piske titt või pupp lapse käe, kui mängitse* Tõs

nänn² → *nänu*

***nännetama** da-inf *nännetada* imetama *nüid änäm paelot nännetada* Vig

nänni|kull (lind, hrl öösorr) *`Karjas `leisime `nänni`kul'li pesa, paar muna lagedal `samble pial; Tänavude on `nänni`kul'lisi vähä* IisR

nännima *nännima*, (ta) *nännib* Khk Kaa Var imema *laps nännib* Khk; *nänni niid `pæele* Kaa; *tall nännib* Var

nänni|punn *nännipunn* *Ära tule kallale, ega ma nännipunn ole* Vig; *te alles `piised nännipunnid* Kse; [ta] *Oo küll üks nännipunn, ei saa `aida oma õuel ette* Han

***nännusk** pl *nännuski* riidehilt *ku sa ütškõrd är koolõt, sõss anna na nännuski mullõ* Plv

nännälinõ *nännälinõ* imev (laps) *nännälinõ lats kotoh, miä `nännä süü; kas nännälitsi om* Se

***nännämä** da-inf *nännätä?*, pr (ta) *`nännäss imetama vaja nännätä?*, *vaja `rinda anda?*; *imä `nännäss* Se

nännätämmä *nännätämmä* imema *lats nakass nännätämmä* Har

nänu n, g *nänu* Saa Ksi Lai Võn Kam, *näno* Kod Kan, *näni* JõeK, *näne* Ran; *nänn* g *nänni* Juu lastek jänes *kaas ol'li `väikse nänu ära `murdnud* Saa; *poiss `juoksis näni järele* JõeK; *tule nänu `vaatama* Ksi; *til'lukse nänu poja* Kam; *kae_ku ilosa_näno?* Kan

nänäh *nänäh* Kaa Rei jajah, nojah *Nänäh, ma rääkisi juba ammu sulle seda* Kaa; *nänäh, seda sa tead* Rei

näo- *tege oma näuigurisi siin* VNg; *näu `plaani järele oless veind `arvata, et sie on minu vend* Lüg; *`tervel inimesel on `terve näojume* Jõh; *Jumalast `luodud kena näulapp ies* IisR; *tüdruk oli ilusa näulaaniga* Khk; *Vana inimese njaonahk lähäb `kortso* Khn; *`aigus võtab*

näojume ää PJg; mardisañdil on näokate ees Juu; Mõni tegi näuvigurid, pilutas `sil`mi ja `krookis suud Trm; sellel iluss näolapp pal't om, muud ei oole, varandust ega `asja Krk; näo`nahka üteldi kõllatsess Ran; ku inimene purjun om, siss viin muudab ärä temä näojoone kah Nõo; Es sõss kiä umma ñaolappi `kinka määri es, nigu_utimä ol'l `luudu, nii timä ol'l Rõu

näokas `näok|as Vai Muh Mär Tor Juu Kod Plt Vas Krl/g -ase/, `näuk|as Iis Trm, g -a; `näokass Rõu nägus nõnna `näokas inimene Muh; `näokas ja jumekas inime oo ilus Tor; üsna kena `näukas - - tõne Trm; `näokas tüdruk Plt; `näokass tütarlats Rõu **Vrd** näolik

näolik `näoli|k g -gu nägus nuur `tütrik ol'l `äste `näolik Krl **Vrd** näokas

näolill (kannikeseline) võtab näo `lilla kabeli Kod

näoline `näoli|ne Tõs Tor Ris JMd Kod Trv Krk Ran Kam San Plv Vas/g -tse/, -le|ne Käi Mar Tor, g -se; `näoli|nõ Se(g -tsõ), `näolõ|ni Krl, g -dsõ; `näuli|ne g -se Kuu/`näü-/ Lüg Vai SaLä Kär Kse Hää/-le|ne/ Trm; pl `ñaolitse[?] Har teat näoga, välimusega (hrl liitsõna järelosana) tege `ennast kena `näulisest Vai; `tuhkabä - - siis es kammita peed, siis - - `juuksed pidid tuha `näuliseks minema Jäm; `kuubede sehes on ju `koltсед `viirga ka, seel keige `näulissi `viirgu Ans; [mees] olnd tuas ning `istund, nõnda kurja vaimu `näuline olnd Khk; [tulihändu] peab `mütme `näoleisi `nehtama Käi; need vaimod `piavad olema aga inimeste `näolesed Mar; mõni oiab ennast vaga `näolises Tor; ta nõnda kurva `näulene Hää; ilosa `näoline, `näitab ilos `väljã, kas vili ehk kapp ehk muu asi Kod; selle `näolist inimest ei ole mea nãnnu Trv; temä om alati `lahke ja naaru `näoline Krk; vähelãne juudi `näoline mijs ta `olli Ran; saesu maa ol'l sõõdi `näoline, `põldu `jäeti saesu maass; `toñti üteldi `mitma `näolisess olevat, mõni nãnnu saksa näol, mõni obese ja elãjä näol Kam; ta paar omma üte `ñaolitse nigu sõsar` vellega Har; mara `näolinõ (roosa) juur` nii lehe[?]; esi `istõ kulla `näolidsõ hobõsõ `sãlgã, tütar `istõ hõbõ `näolidsõ `sãlgã - - vasõ `näolinõ hobõnõ tandsõ kõgõ iih Se

-näolt Ls silmnäolt

näo|pärast 1. moepära`st `Säädäsid `kerraks `vaide ku näüperä`st `hospidali, `vaide vähäks ajaks Kuu; See post oo sii umbest näupära`st, äi tema tühi kannä miskid Kaa

2. nägupidi Näupära`st ma seda meest tunne küll, aga tuttav ma taga pole Kaa

näoti `näoti Põi, g -ma Jaa Muh; `näuti Khk Var näotu See nii näuti näha, kui inimene sõõma juures nii nägal on Khk; mis sa söukse `näotima loomaga teed ää Jaa; oo aga `näoti, nii lühike kuub, kõik `õndla augud `paljad; tegavad oma `palge `näotimaks, aavad `minki `peale Muh; see on `näuti ja rumal tegu Var

näotu n, g `näotu Ris/-o/ Trm Kod Lai Plt KJn SJn Trv Krk Krl, `näodu Rõu Vas, `ñaodu Har, `näutu hajusalt Sa, Rei Phl; `näotu Vig Var Mih Khn/`njao-/ Aud VMr Hel Plv, g -ma Mar Mär Kse Tõs Hää Saa Juu Pil, -me Hls; `näutu Lüg Han Var HJn Iis, g -ma VNg Tor Kos JMd JJn Trm; `näütü Vai, `näüdü Kuu, g `näütümã

1. ilutu, inetu Mes sa samate [riiet] `korssid, sie jo jääb `ninda `näüdü Kuu; jääb `näutuks Khk; Nii `näütud riiet pole `osta tahetud Kaa; Muuk veis on üks nii näutu loom Põi; ta on `näutu tüdruk Rei; vihm plarsib einã maha, sis ta lähãb `näotumaks Mar; küll see oo üks `näotu - - obune Mär; ma naa `näutu, rätik koa piäs pool`musta Var; üks `seoke suur sinine soon oli sii nena pial - - et väga `näotu Aud; `riided teevad vahest `näutumase Tor; inimesed on ilma iluta, `näutumad Kos; ei ta taha seda `näutumad tüdrukut omale naiseks JMd; vanad `uoned läksid nii `näutumaks JJn; oli `näutu vuadata, nuored inimesed, suured rätikud õlade pial VMr; võttis selle `näutu naise Iis; vana majao`mik, eks ta ole `näotu sial `käidava koha pial Lai; no miks jaoks neid (seelikuid) nii pikki `tehti, si oli küll `näotu Pil; vili lää periss

`näotuss nurme pääl, ärä kolaten Krk; tiä kañd `näotuisi `rõivid Krl; ma_`mõlli, et sa taa põdõmise pääle olõt koguni `ñaotuss jäänü? Har; ol' sääne `näotu `tütrek Plv

2. sobimatu, taunitav Sie_o üks `näüdü asi, et see poiss `aeva käüb küläss `vargal Kuu; seda ära tie, sie on `näutu Lüg; Väga `näutu asi, laps äi saa vanadega läbi Pöi; Küll see [on] `näutu, kui ennast isi kiidad Han; ära vilista toas, see on `näutu HJn; lapulisest `käimist `peeti `näotust Trm; `näotu nõnna `viisi teha Lai; kinsud `suutumast `pal'lad - - väga `näotu SJn; ärä sedä teku, laits, sij om jo `näotu Trv

Vrd näoti

näotude näotult kui midägi alvaste tei vai `näotude, siss äbi peräst läits näost vereväss Ran

näotus `näotu|s Vai Kod Plt Trv/-u|ss/, `näutu|s Jäm Khk Kse Tor Trm, g -se; `näotu|ss Krl, `ñaotu|ss Har, g -sõ inetus `näutust oo mõnel inimesel paelu Tor; ale meel on ta `näotuse üle Plt; mis tähendäss `ñaotuss, ta om hää inemine ja varandust ka küländ Har

näpastan nud-kesks näpastan peast põrunud, napakas see oo nipist näpastan Muh
Vrd napastan(d)

näpe → näpped

näpeldama näpeld|ama Kse JõeK KuuK, -ämmä Röp; näbeld|amma Vai, -ämä Kuu; näpõldamma Har sõrmitsema, näppima; näperdama näbeldäb ige midägi tehä kääs Kuu; sellega on suur näpeldamine, kui [sõlme] `lahti saad KuuK; miñk vällä_tast laua mant, ma_j_taha_ku ti_tan näpõldat Har; mis sä näpeldät taah, ei piä? kässi paağah Röp

näpelt napilt [seemet] vaja näpelt visata Kod

näperdama näper|dama JMd Iis Trm Trv, -dämä Puh Rõu, -dõmõ Krl, -tama Saa, -tem Krk; näpperdam(m)a Lüg IisR, näber- Vai; tgn näperdaia Kse näppudega katsuma, näppima mida sa tast (riidetükist) näpperdad Lüg; Ükskeik kuhu `võera `kohta läheb, iga `asja kippub näpperdama IisR; mia ei näperta, mia `vaatan pal'lalt Saa; ära näperda mu `mütsi JMd; näpu ei seisä paigal, mutku näperdap Trv; mis sa tat näpertet, siu näpu piav kik'k läbi `kaeme puha Krk; ärä näperdõ, peä oma näpu paigal Krl **Vrd** näpeldama

näpergune näpergune Var Tõs

1. krässus [lamba] esimene vill on - - näpergune, `krässus kõik Var

2. krobeline, kühmuline [kärnkonn on] `seoke näpergune Tõs

näpestama näpestama näppama küll ta selle ää näpestand on Pöi

näpet näpe|t g -ti näpits on `neskene näpet terasplekist Trm

näpetis näpetis g -e näpped näpetis - - kaariti ülese (kraasiti uuesti ära) Aud

näpid¹ pl näpid Rei, näpi? Kan Rõu Plv, näpud Emm Käi Rei näpitsad, pihid, tangid Majapidameses peavad ikka näpud olema, muidu äi saa kuidagid (näpitsangidest) Emm; `panna süsi näppidega Rei; ilma näppeda saa ei? midagi tetä?, ku tahat `saapit ummõlda Kan; Mõsu pañni nõõri pääle näppega_kiñni? Rõu; vanast ku `takku lõigati, sõss `pañti nuu_haava_naritsahe, nuu? ollõv säärtse_`puutsõ_näpi?, sõss noidõga `pantu tuu haab kiñni? Plv

***näpid**² pl el näppidest Jõe näpped näppidest langad, nied on vanast `riidest arutatud Jõe

näpik näpi|k Sim, näppi|k RId(g -ko Lüg), g -ku; näbi|ku g -gu VNg Vai/-ko g -go/ vistrik, punn; soolatüügas `sorme `külles on vahest - - näppikud; nagu pisikene `justku näbiku VNg; `säased on `süõned, ihu on näppikuid täis; sie rikkus terävä `suhkri `raasukesega `silmaast nied näppikud - - `lõhki Lüg; `Selle `suure - - näppikule pale pial ei `aita `miski rohi IisR; sul õige [palju] näpikuid näu pial Sim **Vrd** näplik¹

näpikud pl *näpikud* Juu VJg Iis, *näppiged* Kuu *näpped lõnga otsad lahutad ää, siis kruasid ää ja `ketrad ää, teed näpikutest omale siiliku* Juu; *näpikutest `tehtud `kindad* Iis

näpi|päev *näpi `päivi* (kergetmaid teopäevi, mingit näppimistööd) *tegema* HMd

näpistama *näpist|ama* Jäm Khk VII Pöi Muh Rei Phl Mar Mär Lih Kse Pä Ris Kei HJn JMd TÜR Koe VMr VJg Sim IPõ Plt Trv, *-ämä* Mar Khn Juu Kod/*-ss-/* KJn hajusalt T, Kan, *-ämmä* Har Rõu Plv Vas, *-eme* Hls Krk San, *-õmõ* Krl; *näppista|ma* IisR, *-mma* Lüg; *näbist|amma* VNg Vai, *-ämä* Kuu Vai

1. *näppude vahele haarates pigistama* *Ei te `lassed magada, näbistitte vade minu suurt `varvast* Kuu; *Näppistas `ninda_t `teine on sinine* IisR; *näpistas mind nenda kõvasti, et punane arm jähi kää varre `pæele* Khk; *Ai, ai, ära näpista mind* Rei; *sooned kõik valutavad, tule näpista natuke mo piha `oolmid* Mär; *Tämäl oli `siokõ mued, kui `juõnud oli, siis akkas `teisi näpistämä* Khn; *võtab kohe näppudega, näpistab kibedaste* Juu; *seal lõuad üleval, siis näpistakse teist ja õerutakse, soab abi koa* HJn; [õpetaja] *kõrvast näpistas, tüdrukutega ei teind seda tükki, a ku poistega* Koe; *lasen `pihtu näpistada* VJg; *näpissämine on ike nalja peräss* Kod; *kül_ta tedä näpistäs valusti* KJn; *näpista teda koradit `persest* Trv; *poesi teevä turelit, näpistävä `tütrikke, `tütrigu käen mugu kiunuva* Nõo; *küll näpišt - - valusahe* Plv

2. *piltl* (millestki justkui pigistavast või närivast) **a.** (näljatunde vm negatiivse emotsiooniga seoses) *siest jo näppistab, `lähma nüüd kesk `ommikulle* Lüg; *valu näpistab nõnda sees, seest nii `aige* Khk; *näpistab südames nii valusaste* Mär; *nälg näpistab kõhu kallal* Tõs; *see on kohe näpistab valu* Vän; *mo kõht akkab nii näpistämä, teä on söömä aeg ligi* Juu; *süda näpissäb, süädä tahan, suas üks urv suhu* Kod; *ärä `tõsten, `rinde alt näpistab; näpistess kõtu siist, et tää, mis tal ädä* Krk; *`väikese poja `kuulmine, tuu näpistäss mu_ `süämen alasi* Har **b.** *külmatunnet tekitama; ära külmetama, ära võtma `Kardulid olid küll `külmä näbistettud, aga avidid `sendägi `süüä* Kuu; *tubakas on küll `kange poiss, aga külm näppistas seda ka* Lüg; *Täna on pakkane, vahi, et külm sul palesid ei näppista* IisR; *külm on natuse `tuhlid näpistand* Khk; *kül'm näpistas vil'la ära* Lih; *alle maas, kui jääb - - mõni aed vili `lahti, siis oo ikke näpistet ka* Tõs; *kül'm näpistab ninä ja võtab kääd ää* Juu; *näpistamine ei ole nii suur õnnetus ku külma põrutis* VMr; *kõrva leht akkas ketendama, külm oli näpistand* Lai; *kül'm kardule är näpisten, kardule imare ku `suhkur* Krk; (lastele:) *ärge miinge `väl'lä, kül'mätaat näpistab* Ran; *kui juure `terve, aap `vastse kasu, aga kui pal'lu om näpistäni, siss kuivap ärä* (orases) Kam; *`täämbä om joba nii külm, et näpistäss nõnna* Har; *villõ külm, miä näpistämmä tüküss* Vas

3. **a.** *pigistades midagi eraldama seiv `lüödi `sinne `naulasse - - näbistetti `tangijega siis pikkemb `naulaots ärä* Kuu; *ku pääs`tallekesi kohiti, siis `üeldi: mis sa kisendad, näppistamma mugulad `välla* Lüg; *näpista tahi küljest tükk e, leheb ergemaks; tule sa meitel `ungruks - - näpista meite `põrssad ää* Khk; *Küünla nina sai ikka ää näpistud, kui pitkaks jähi; Näpits `tangidega on ea `põrsa [musti] `ambaid ää näpista* Pöi; *pisiksid `oinid näpistase, kui neil kerad ää `võetase* Tor; *Kui on naelad juba sisse löödud, siis sepp näpistab naelte õtsast tangidega tükid maha (rautamisest)* Trm; *ku piürg põleb, näpissäd süde õtsass ärä* Kod; *Tahgega näpistedi nagla otsa ärä* Rõn **b.** *piltl* millestki vähesest väikest osa eraldama *Näbistä vähäkäse `mulle ka sügüsüll `porgandi* Kuu; *Obune jäend - - kronust kuhe, piab `talle ikke `rohkemb `kaeru näppistama* IisR; *näpista oma kõrvast natuke liha* VII; *oli omalgi vähä, aga näpistas ikke moole koa natukse* Mär; *ma näpiste omast jaost, sõss saa sul ka ärä raasik* Krk || (varastamisest) *`ühte kui teist ikke näpistab, kui aga kätte saab* Aud

näpistis *näpistis* g -e Koe; *näpist|es* g -(e)se Juu *näpits* `varda `otses oli *näpistes*, `sõnna `pañdi piirg; *mis sa kesod* `kõiki `aşju, *panen so näpud näpistese vahele* Juu; *pani uşsi näpistise vahele* Koe **Vrd** *näpistus*

näpistus *näpistus* Tor, g -e Jäm Sim Kod/-ss-/ KJn San; *näpistu|şs* g -sõ Krl; *näpistüss* Rõu

1. *näpistamine kardule näpistus oo kül'ma töö* (külmanäpistusest) Tor; *murra tomati latv ärä, näpissä ärä, şij one näpissus* Kod; *küll oli see näpistus valus* KJn; *kõtu sisel' omma näpistuse* Krl; *valluss näpistüss* Rõu

2. *näpits panivad konna näpistuse vahele* Sim **Vrd** *näpistis*

näpits *näpi|ts* Kei Võn San(-ts) Röp/-ts/, g -tsa Pha Vig Kse Hää HJn JMd VJg Iis Trm Ksi Lai Plt Trv Ran Ote, -tse Muh Mär Vig Iis Hls Puh Nõo Rõn Rõu/-ts/, -tsä Kod KJn, -tsõ Plv/näpi-/ , -dse Har(-ts), -dsä Vas, -dsõ Krl; *näppits* Lüg(g -ä, -ime) Jõh IisR, *näbits* VNg Vai, g -a; n, g *näbits|a, -i* VNg, -ä Vai

1. kaheharuline kokkupigistamise (ja kinnihoidmise) vahend; tangid; lõksud `karjas sai tuld `viia ühest kõhast `tõise näppitsaga Lüg; *sene `kissale `tarvis `panna näbitsä sappa* Vai; *See on palav, veta näpitsatega* Pha; *täält võta näpitsatega sõnad suust `väl'lä, naa `väikse jutuga oo teene piltl* Vig; *turba poşti küljes oli piiru näpits* Kei; *suur kirju madu oli näpitsa vahel* HJn; *pesu pannakse näpitsatega `kuivama* JMd; *nõelusş* `pañdi lepa *näpitsa vahele ja `viidi sipelga pesasse* VJg; *vanass ku täkku ruunati, lõegati puu pulk `lõhki ja `pañti suaned näpitsä vahele* Kod; *`torkad näpitsa lõhe pañni serva `külge, sellega tõstad laua `piale või plita `piale* Lai; *näpitsägä `võetse süsä* KJn; *Juusse näpitsidega pandas juusse kinni, et na silmi pääle ei saa ripentädä* Nõo; *näpitsa vahel om nahk `kinni, siss om [kingsepal] ää ummelda* Ote; *latsõ lätsi ij (jõe) `viirde näpitsidega `vähjü `püüindmä* Har; *`lamba [murtud] jalg pandass näpitsõhe* Plv **Vrd** *näpistis, näppisti*

2. *ahtehark näpitsaga `antasse `vihka parsile, lüiisse vihu sideme `alla* Mär; *näpitsaga `aetatse `kahla* Kse

Vrd *näps*¹

3. *käepide `añju `varre `otsas on näbits* VNg; *vikkasti näppitsimed, lüsi `küljes; kaks näppitsä õli vikkastimmel* Lüg; *labida laba, putk, vars, näppits* Jõh; *vikati `lüele `pañdi näpits `kül'ge* Ksi

näpitsema *näpitse|ma* Plt, -mmä Röp, -m(e) Krk Hel; *da-inf näpitsä?* Se midagi näpu vahel tegema; *näperdama näpitseb ikke vähe teha* Plt; *mis sa näpitses, `vaade `sil'mege; ah ei `keträ kedägi, aja viivitsess näpitse pähle siin* Krk; *näpitse nii`saate näpu viluss* Hel; *şeemend näpidsä näppoga?* *puhasta; sul om `aigu näpitsä?* Se **Vrd** *näppima, näputama, näputsema*

näpitämä *näpitämä* Ran Rõu/-p-/ *näppima lihasuutäis* - - `kullu oma perele ärä, *sääd* *näpitedi rasvass ka vijl ärä* Ran; *Ma_piä villa?* *är_näpitämä, nuu?* *umma?* *är_vanunu* Rõu

näpi|vänter *värten, kedervars siin kua kedrätud kõik näpi `väntritegä, kõik villass `lõnga; tõene laps nõnnagu näpi `vänter* (erk, elav) *obese `ümber, tõene nagu vana tõsso* Kod

näplik¹ *`näpli|k* g -ku Hlj VNg Jõh VJg Hel, -gu, -gü Kuu vistik, punn; *soolatüugas Nie `näpligüd `kaulas on mul `luoduvasa, ega nie ärä hävigi* Kuu; *punased `näplikud `lüöväd ülesse* (leetrite korral) Jõh; *tal on `näplikud näu pial* VJg || *sügelistes olev `näplikul sügelese käe* Hel **Vrd** *näpik*

näplik² *`näpli|k* g -ku *näppav, pikanäpumehe kommetega `näplik inimene, ei õle puhas* - - *ei või ükski `majja `usku* Kod

näpma → *näppima*

näpne pl `näpne näpped *näpne vana rõõvastest kist* Krk

näpp `näpp g näpu eP(ne- Mar; g -o Käi Mar Kul Vig Ris, -i I) eL(ña- V; g -o), *näppu, näppi* Rld, *näbi* Kuu VNg; *näpp|i, -ü* g *näb|i, -ü* Vai; *njapp* g *njapu* Khn sõrm; sõrmeots Küll *sinu näbid on vade`mustad, eks sa pese`puhtaks* Kuu; *`vaablaine`pisti minu näppi`pääle; sie imusta`viera oma,`eiga tämä näbid`toise omast rahu`seisa* VNg; *näppi`õtsast tuleb`ärjää`siemet`külvada; näppidega tikkati viel [särgi]`kaulusse`servä; nüüd sa õled mul näppis (käes)* Lüg; *`naisil ikke nobedammad näppid, nied`saivad juo [kalad]`vergost`kiiremast`lahti* Vai; *`koolis`anti näppude`pihta* Ans; *näpuga saab elajale jahu`antud jooma`sisse, mis see lüpsab; näpud jeevad jägajale (jagaja jääb ilma)* Khk; *Tuleb nõnda elada, et kedagid äi saaks su`peeie näpuga`näita* Kaa; *takud`eetati näpu vahel`eideks* Jaa; *Näpp oli ikka otsast ää`võetud* Pöi; *võta aga nüüd töö näpu vahele; vingud`tehti järkile massinaga ja näppudega* Muh; *On sool silmad näpu otsas (õeld sellele, kes kõike katsuda tahab)* Emm; *Näpuga äi tohi killegi`pääle`näita; Pane`sinna näpu otsast`soola ka, muidu na mage`võitu veel* Rei; *mool oo`sööja näpo sees* Kul; *`laske aga nüüd näpud ruttu`käia (töötage kiiresti), saab ennem`lauba`õhtale* Mär; *Omal jähid tühad näpud,`andis kõik teistele* ää Han; *sool oo tugevad näpud,`peavad`lõnga`äste`kinni; leib oo naa pude, ei kannu näpu vahel võtta; naeste`rahva näpud ja mära obuse mokad, need vagusi ei seesa* Tõs; *Taeva`tähte ei tohe njapuga`näütä, sõrm jääb kõvõraks; Ää olg`nda uõlõtu, jätäd`kergest njapud vahelõ* Khn; *kõik tuli näpuga teha, ega masinat põln* Pär; *küsiija suu`pihta ei`lüia, aga`võtja näpude`piale lüiasse* PJg; *ää`näppa ukse vahele pane* Tor; *näpod said mudaseks* Ris; *teine laseb`lõnga näpu vahelt, sie eietab, teine`kierab; mõni võttis`näppu (varastas ära)* Jür; *mielitas`jälle [härge]`järele, leivatükk`näpus* KuuK; *`enne olgu kohe leib näpu vahel, kui ma juo kardulest ammustan* Amb; *laps`torkas nõela`näppu* JMd; *mul pidi olema midagi näkerdada, et mul oli ikke midagi`näppu võtta ja teha* JNn; *näppudega old`süedud,`võetud ka liha`näppudega* VMr; *isal oli palitu, aga see oli küll`näppudega (käsitsi) õmmeldud* Rak; *ära jäta ribeville, küll`akkab mõnele`näppu* VJg; *näpi vahel teeb ivakese, ega suuremad tööd`jaksu teha; näpidega võtab, kamaluga annab (on helde)* Trm; *näppegä punuti`kütamid; alate ku kedrasin, lambi piäl`soendasin`näppä; annan`sulle`näpigä`suula* Kod; *kui sa`leiba üless`võtsid ja`juhtus`näpp`sisse minema, siis`üeldi -- et saab surma sõnumid* Pal; *ma põle teda oma näpu otsaga`puutund* Lai; *lõegasin`näpu`ää* KJn; *näpu ei seisä paigal, mutku`näperdap* Trv; *sij`om esi koet,`näppege* Hls; *siul oo kardulepudrust`käe, ei viisi nõud`näpu vahel`kinni oida, muutku`lirts ja lorts, laset nõu`maha* Krk; *rumalal`näitä`näpuge, tark saa aru esiki; miul ka pojaksel muud ei ole ku`niij`näpu (elatab end vaid käsitööst)* Hel; *piä oma`näpu rahu, kae ku ma`tõmba sulle`näppe`müüjä* Ran; *vahi`sil`miga, ärä`näpuga putu* Puh; *kassipoig mõestab`joba`purge, võtab`näpust`niij`kõvaste`kinni ja`õkva`pureb; tõrvalilli olliva -- särätse`nigu tõrvatse, jäevä`näpu`kül`ge`nigu`pigi`jälle* Nõo; *mõni om`niij`kidsi, et ta midägi ei taha`näpu vahelt`anda* Ote; *ta om`tettü`pehmide`näppõga (halvasti)* Kan; *Ku ma`iks`nuur`oll, sõss ma loi`vinne`keele`raamatit ja`kõkkõ, mis`näpõlõ`puttõ (kätte sattus)* Urv; *võti`näpugõ`säält`terri,`puistsi`kanulõ* Krl; *tuudsiga`võeti`liha`kausist`väl`lä ja`näpu vahelõ ja`süüdi; tuu`m`jo`vana`asi, jagajal`jääse`pal`la?`näpu?* Har; *mesi`jääss`näppa`kül`ge`kah; ma võta`tüü`näppu ja`istü`lehmä`man* Rõu; *`küümnit`pahti [leivale]`näpoga?* Plv; *siih`um`nimä`eläni`niisama`piost`suuhhõ`näpu`vaihhelt; ku`rahakõpik`saa`timä`näppu, niij`lõõrist`alla* Vas; *Ti`tüttekil`olõ`õi`näppa (ei tee käsitööd)* Se; *näpu d (on) põhjas`puudus (on) käes, miski`tarvilik`otsas`või`otsakorral`Kauaks`sedagi`on,`viimast`on`ikke`näppud`põhjas* Jõh; *Sel`on`alati`näppud`põhjas* IisR; *Juba`tääl`ongid`näpud`põhjes* Khk; *Kevadeks`on`näpu d*

`põhjas, pole laua `peale änam midagi `panna Põi; Raha kulutatse kohe ää, näpud põhjas, ei saa kedagi `osta Han; Mul rahaga na näpud `põhjas, `laena õige sutike Jür; `ol'li nii `uhke, ost sedä ja toda, kae peräkõrd olliva näpu põhjan, raha otsan Ran; pikad n ä p u d harjumus varastada Sel `lapsel oo pikked näbid, ken sida võib tuba `lassa Kuu; Pole võetud [müüjaks], olla pikad näpud Pha; Mõnel oo pikad näpud, siis tä tahab teiste `assu võtta Han; tääl oo pikad näpud, kipub varastama PJg; Pikad näpud on - - tal näpud ulatavad teise asjade kallal Hää; pitkä näpigä, sij one varas Kod; pika näppudega - - kes teise `taskust läks `võtma Plt; mea `pel'gä temä näppe, temä näpu om pikä, ta_i piä näppe paigal Krk; ma näe `mõnda inemist ärä, et ega ta puhass ei ole, et pik'ä näpu omava Võn; tu_m pik'ki näppõga - - kohe manu_saa, säält võtt Har; puhtad näpud (kellestki ausast, kes ei varasta) Võtta sie tüdrukust, näppud on tal `puhtad IisR; pidä näpid `pustad (ära varasta) Kod; ku inimesel ei ole `puhta näpu, siss ei jätä tä midägi `putmada Nõo; Ei olõ_taal `puhta näpu?, kost vähägi saa, säält käppäss Urv; võta n ä p u s t (oodatule vastupidise olukorra kujunemisel) `Püüsin `traatisi omavahel lahutada, oda näbist, `kinni mes `kinni Kuu; võtta näppust, joba [mesilaspere] läks, ei saand kätte Lüg; Lubas ikka meitele abi tulla, võta näpust, läks tükkis minema Pha; kui sojaks lähäb, siis võta nepust, ei `aita kala ega liha Mar; Ma `arvasi, et tomigad `õitsvad, aga võta näpust, põle `pungagi `väl'las Han; käisivad teised küll mind kummitamas, aga võta näpust, ega siis mina kart Kad; kutsuti linakedrusse `talgulle, aga võta näpust, ega mind `lastud Sim; võta näpust, põlegi enam Lai; loodi `saada, aga võta näpust Ran; ma_käsi Jaanil henele heegel`naagli tetä?, võta näpust, Jaan sullõ tek'k Har

näpp³ näpp g näpa vasest ehe näpad on vöö `külges; näpad `olled ka veel, minu kuuel neid pole Phl

näpp³ → nepp¹

näppama näppama Pha Koe VJg Sim Pil Pst/-me/ San/-me/ Rõu/-mma/, da-inf näpata Jäm Khk VII Põi Muh Rei Mär Kse Aud Tor Hää Saa Jür JõeK JMd VMr Iis Trm Lai Plt Trv, näppada VNg Lüg Jõh IisR; näppämä Lüg/-mäie/, da-inf näpätä Mar Tõs Juu KJn Trv TLä, näpädä Har(-mma), näppädä Kuu Vai; näppamõ, `nä-, da-inf näpadõ, `nä- Krl salaja võtma, varastama Ühe `kerra näppäd, eluks ajaks saad `varga nime Kuu; Akkas puest näppama pereme tagant IisR; `tahto näppädä `toise oma Vai; Sellel juba söuke aigus, kust vähegi saab, säält näppab Pha; mis `tühja sial_nd oli, natuse näppas `poodist; kaäs näppab koort VII; näppaja inimene, tea mis käde kahmib Rei; kus ta majale sai, mõni oo ää näpand Mär; sel pikad näpud, see tahab ikka näpätä Tõs; oh sa, mo õuna ää näpan Aud; näppab kõik, mis näpata oo Tor; sie on vist ää näpatud Jür; näppamise pial `väilas Koe; tal `üelda kärna `aigus olema, läheb näppama VMr; sel näppamise amet' `sel'ge Trm; mul oli õuest vana kerves ära näpatud Plt; `mustlane on ikke `mustlane, ta muudku näppab Pil; üits om väitse ärä näpänu Trv; temäl om näpu muud man, kost saab, sääld näppab Nõo; tiä `napa'ssi mult raha är' Krl; siihn om asja `tuudja käünü, om mul tangi? vällä näpanu Har **Vrd** nappama, nippama

näppe → näpped

näpped pl näpped Hlj Vai Phl Mar Mär Lih Var Khn Aud Hää JJn VMr Kad Kod Lai Plt KJn/-id/, näppe Trv Krk(-se); sg näpe g näppe Ris Juu kaltsudest harutatud kiudaine voda ne näpped ja akka `uusta `karsima Vai; `korja sa näpped kokku Phl; vanad `riided näpitakse näpeteks, kraasitakse ja kedratatakse lõngaks, nii saab näpetest `jälle uus riie Mär; Näpetest lõng paelu `alkam kui vjõllõst Khn; näpped kaariti ja kedrati ära, `villu koa sekka, `tehti `kangase; näpped oo vanast riidest arutatud lõngaotsad, neist tehasse uiesti `lõnga Aud; mul

on näppe tüö (riide harutamine) käsil Ris; näpetest tegivad `lõnga, kalsulõnga JJn; näpped - - `riide ruasud vanass villasess `riidess, mes lähäb uudess `villade `ulka `kanga tegemise jaoss Kod; viisin näppid villa `veskile, peris `villu põlnd KJn; miul_o näppe puru, saa `villet sekkä panna; miul ää ulk arudet näppit Krk **Vrd** näpetis, näpikud, näpne, näpp⁴

näppekene näppeke|ne g -se näputäis Taast näppekesest hainast saa õi_joht lehmäle kōtutäüt Rõu

näppe|langu = näppelõng näppe`langu on `alba `langu VNg **-lõng** kaltsulõng, vanast esemest harutatud lõng näpped olid üles arutud sukad ja kapetad, neist sai näppe`lõnga `tehtud Aud; näppelõng on sie, mis vana `riidest saab `tehtud Ris; `enne ikke `tehti näppelõngast sukke-`kindaid ja riiet Kad **Vrd** näppelangu

näppese → näpped

näppiged → näpikud

näppima näppima, (ma) näpi(n) Jäm Khk VII Muh Emm Noa Mär hajusalt Pā KPõ, Iis MMg Ksi Lai Plt, näppin VNg(näbi-) Jõh IisR; näppimä, (ma) näpi(n) Mar Tõs, näbin Kuu Vai, näppin Lüg; `näpmä Kod Hel Ran Kõp Plv Rāp, `näpmä KJn Nõo Krl Har, `näpme Trv(-ma) Hls Krk, (ma) näpi(n)

1. sõrmeotstega kiskuma, tõmbama, pigistama; sõrmitsema, näpitsema takk oli `raskemb `ketra, seda pidid `ästi näppima, et sa ilusa `longa said; ruo `oiled näppiti puha ära `kullest ruo `vihkudel ja siis `nendest `tehti pia `patjaid VNg; `Õhtate emal piha `suaned valutasivad, siis `meile `jällä käsk kättä piha `suani näppima Jõh; Ära näppi `kleidi kraed IisR; näppig mette egad `asja VII; küll ta sai näppida, `enni ku ta_ned [lõngad värvipurust] `puhtaks sai Noa; `enni ikke mõni näppis ja mulis neid `oolmid ja siis `aitas `jälle Mar; mis sa muđu `ringi joosed, villad tahvad näppida Mär; anesuled näpitse roo kül`jest ää Tõs; Näppis viiuli `kieli ikka plõnn plõnn Khn; näpi siit rohi `väl`la Aud; villad läind `poatuma - - piab `lahti näppima Nis; on [katkist kohta] näppind, on kõene vihä `sesse läind Juu; te olete suled jo äragi näppind JMd; üksaaval näppisin läbi (sorteerisin kartuleid) JJn; näppis sõlme `lahti Koe; akkas oma `jalgu näppima Kad; mis sa näpid ninast Sim; laps näpib ise kuarikud kärnä piält ärä; meie `näpsimä kõik villad segi mes õlid, mussad ja `valged, kõik näpi vahel näpi `lahkess Kod; poisid tükkisid nii [tüdrukuid] `kiskuma ja näppima Ksi; kaela `sooni näpiti ja muditi, kui `aiged olid Lai; näpid kõik segamine, siis akkad kraasi `täisi tegema Plt; mis na sorgive ja näpive - - jätä sij `näpmin `järgi Hls; seni näpp iki, senigu nina kärnä; ma pia [liha] ikk küben `kaupa `näpme, muđu ta lõpess `otsa Krk; ega miä es pühitse `poisse, ku mõni `näpmä `tul`li, mia aari nitsete varva ja panni ku plakst `vasta kätt Nõo; naka `villu `valla `näpmä Krl; mõni lats näpp nõnna Har; `haigõ ei taha? `näpmist Plv

2. napsama `kitsedel `niideti ka neid tümi `kohti vähekese, näbiti siit ja säält koku alt ja kubeme `äärest VNg; Lammas sirevili `sülle, jalad `pehme paelaga `kiinni ja akka näppima (villapügamisest) Hää

3. näppama `este näppivad `veikesed `asjad, `niulast `pääle - - siis jo varastab obose Lüg; sij näpp, kust ta kätte saa Krk; muid `vargusi ollu kah, mes nä säält `näpsivä Ran

4. piltl näpistama kōht oo nii tühi, et üsna näpib sees Mär; jüstku süda näpib sees ja on nii sañt, aga kui võtan poar suutäit, on `oopis param Juu; süda näpib, tahab soolast kohe Ksi

Vrd näpsima

näppis näppis g -e (lind) näppised `pruukivad mere `ääres `olla Ris

näppist napilt, napisti `leiba oli nii näppist IisR **Vrd** näpustõ

näppisti *näppisti* Hlj; *näbisti* g -me Kuu *näpits* *näbistimed* - - oo *pesu* `pulgad; `oide *terävi* `tangi - - `üaldi ka *näbistimiks* Kuu; *siis* `lüödi [paadilaudadele] `naelad `sisse, kui oli *näppisti* vahel Hlj

näppitu *näppitu* Lüg Jõh IisR Vai saamatu, oskamatu `ninda *näppitu* ja `muistamattu, et ei tie mehele `kinnast kätte ei sukka `jalga Lüg; *On nisike näppitu, käed tüö* `külge ei akka Jõh; `Näppitu ei saand `millegagi *akkama* IisR **Vrd** *näpputu*

näpp-näpilt, **näpp-näpult** hoolikalt, ükshaaval, vahele jätmata *Näpp-näpult kobasin* `seina läbi, `enne ku nied `naelad üles `leitsin IisR; `oõsis ta nii *näpp-näpult* läbi Mär; *naesed* `ketravad ja lasevad *näpp-näpult* `lõnga Tor; *Villad on kokku vanunud, sa arutad nad* *näpp-näpult* `lahi nii *peenikselt, ku saad* Hää; *näpp-näpult kõik valitsesin* (kartulitest) JJn; [ta on] *näpp-näpilt* kõik läbi *sorinud ja* `vaõstnud, mes *siäl one* Kod; *mis sa nõnda pikält laset, lase* *näpp-näpult* (ketramisel) Krk; *Temä näputab kõik näpp-näpult nii puhtass, et üttegi aena kripsu ei piä sääl olema* Nõo || [küsimusele] *kudass sa elät* [vastati:] *näpp-näpult* iki, *päe-päevält* iki edesi Krk

näpp|raud raud ukselingi all lingi tõstmiseks *näppraud on sij, kos* `peiglegä `piäle *vajotatse; näppravva* `viskas *maha ukse edess* Kod

näpputu *näpputu* saamatu, oskamatu *Nüüid vahitasse* `naise ilu, `ennemast vahiti, kas `õskab tüöd teha, kas on `kärämä vai on *näpputu* Jõh **Vrd** *näppitu*

näpr → näber

näprama `näprama, da-inf *näbrata* Mär Var/-ämä, -tä/ PJg pehastuma, pehkima, kopitama *vili oo* `näprand Mär; *riie* `näpräb ää Var; `näprama *läind - - puu* PJg **Vrd** *näpruma*

näpruma `näpruma Mär Vig Lih Mih(-ro-) Tõs pehastuma, pehkima, kopitama *vili akab* `näpruma; *riie* `näprub ää, kui *märjält* `seismä jääb Vig; *nii* `näprund *puud; seenad oo koa* ikke `näprond Mih; *Neist ei saa enam teha midagi, on ära* *näprund* Tõs **Vrd** *näprama*

näps¹ *näps* g *näps|i* Phl Han Tõs Aud Saa, -u Juu, -o Kul

1. *näpits lõigati kas kääri otsaga või olid* `neuksed `niiste *näpsid, kellega niiste ää* `võeti Han; `näpsidega *tõmmati ammas* `vällä Tõs; *näpsiga lõegati taht lõhemas, kui tuli* `suitsema *akas* Aud

2. *ahtehark kahearalene näps, jäme varss oli taga* Kul; *niisugune ar̄k, millega rukid parsile* `anti, `üiti *näpsuks* Juu

3. *keerd kõüel on näps sijs* Saa

näps² *näps* Kod, *näps* Rõu, g *näpsu*

1. *löök, vops aõnin ühe* *näpsu* Kod

2. *onomat vars tek'k* `hambidega `väikese *näpsu* Rõu

näps³ → nepp¹

näpsakas *näpsak|as* VJg, g -a Hag Jür Iis Trm Plt; *näpsäkäs* Juu, g -e Krl

1. *nipsakas tal on ikka na näpsakad sõnad, kis na paha teisele tahab* `üelda Hag; *Preilil nii* *näpsakad sõnad suus, et oia alt* Jür; *näpsab teisele üelda kõhe, on väga* *näpsakas* Iis; *reagib kohe nisukeisi* *näpsakid sõnu* Plt

2. *nobe, krapsakas ta on nii* `kärme ja *näpsäkäs seäl kallal, võtab koe* `näpsti `kinni Juu || *va näpsäkäs, aard tõse käest asja är²* Krl

näpsama `näpsama VII Koe VJg Sim Iis Trv, da-inf *näpsata* Jäm Mär Kse Hää Jür JMd Trm Plt, `näpsada RId(-ämä, -ädä); `näpsamma, da-inf *näpsada²* Har Rõu; `näpsämä Juu Kod KJn Trv Ran Puh Plv Se Lut, -mmä Har, -me Hls San, -mõ Krl, -m Krk, da-inf *näpsä-*

1. napsama, (kinni) haarama `Näpsasin `tangidega `naela pia `katki IisR; `näpsad `kääridega tüki otsast ää Mär; küll ta `näpsas selle ruttu ära mu nina eest JMd; ära korat näpsas tõese käest levä Trv; obene `näpsab `ainu San; mi_hopõn tükiss `näpsämmä, ku tedä ette panõt; nimä? `mänge laua pääl `kaartõ, mina `näpsi üte kaardi vällä? Har; `näpsäss (näpistab) tõist Se

2. näppama, varastama *Ei ole õige mies, `näpsab, keda kätte saab* IisR; *ta tikub irmus `kangest ikka `näpsama* Hää; *näpumees on varas - - see `näpsab* Sim; *tämädä ei vöi majaje `usku, `näpsab ärä* Kod; *üits om miu asja ärä näpsänu* Hls; *ta vaats, kust näpsäde saa, kust näppe `kül'gi jääss* Krk; *elu aig pidäs sedä näpu ametit, näbsäss siit ja sääld* Ran; *kui näge inne, siss `näpsäss är?*, *paigah ei piä?* Plv

3. nähvama *Suuvärk on ia - - `näpsab `sulle `varsti nii, et `oia oma* Jõh; *`näpsäs `üölla sene sana* Vai; *`näpsab teisele `üelda kõhe, mis suhu tuleb* Iis

näpsatama näpsatama vupsatama *Nagu näpsatas mu kääst maha; Igasugu mõtted näpsatavad pähe* Jür

näpsima `näpsima Kuu/-mä/, (ma) näpsin Jür; `näpsmä, (ma) näpsi Har Vas Se

1. näksima, naksima *Pisukane pääs `näpsi jua `rohtu `süüä* Kuu; *Nuujr hobõnõ nakass üle aia tõist hobõst `näpsmä* Vas

2. näpistama *kulõ pois, mi_sa näpsid tõist* Har

3. näpitsema, näppima *Näpsib niidi sõlme kallal, `lahti ei saa* Jür

***näpsitama** (ta) näpsitab *Mar jalotleb ja näpsitab `eese `jalga* Mar

näpsti `näpsti IisR Jür Pil Krk *napsti Küll on iad teravad `tangid, `piigistavad jämeda `traadi `näpsti `katki* IisR; *s_`nuaga võta [räimel] pia otst ää `näpsti ja soolikad tulevad sellega ühes* Pil; *läiis ku `näpsti* Krk

näpsus näpsus nääpsuke *On üks pisike must näpsus* Pöi

näpsäk näpsäk | k g -kä

1. löök, vops *anin ühe näpsäkä tämäle* Kod

2. nipsakas *sij jo näpsäk sõna* Kod

näpsäkäste nipsakalt *mõni inime nii näpsäkäste `ütleb teesele, niuh ja näuh* Juu

näpu|amet varastamine; kalduvus varastada *Sel mihel on näbiamet peris `selge* Kuu; *tule `toise maja sise - - nisuke näppi `ammed on inimisel VNg; käib `tõise `tasku `kallal, sie on näppuamet, silm `vältib, siis kõhe võttab, `kange näppämäie* Lüg; *kas ta seda näpu amedid ikka veel ruugib* Khk; [Tal] *oo see va näpuamet nõnda külges, äi ta enne surma sest lahti saa* Kaa; *Katsund linnas näpuametit pidada, jäänd vahele* Pha; *See va näpu amet on üks saht asi, kellel see on* Pöi; *Oma näpoameti eest sai ta juba karistada* Mar; *Näpuanepi pidamene oo nagu `aigus, ei sellest taha `lahti `saaja; Kui inimene vanemas saab, siis `jäätse mõnekorra näpuanep maha* Han; *`siuke näpuamé, ta_j vöi paigal pidada teise `asja* Hää; *sel `ammugi `neoke näpuamet, mis silm nääb, sedä käsi võtab* Juu; *mõnel oli sihuke näpu amé, et ta nigu pidi midagi `võtma, muidu ei saand süda rahu* Plt; *elu aig pidäs sedä näpu ametit, näbsäss siit ja sääld* Ran **Vrd** näpuammat **-ammat** = näpuamet *temäl om seande näpu ammat man* Trv; *tal om näpu ammat, nindagu ta vangist tule, siss tal näpu liiguv jälle* Krk; *sul õks taa näpu ammat vaia vällä oppi?*, *siss olt sa miis* Har

näpud → näpid

***näpukas** pl näpukad *usin kes näpukad korralised, need kodusid [lehmakarjas olles] sukka vöi `kampsuni* Lai

näpuldasa *näpuldasa* VJg Iis vähe `ándis *näpuldasa* VJg; *nii näpuldasa on `kraami Iis*
Vrd *näpustõ*

näpuline *näpuli|ne* VMr, *näbuli|ne* Vai, g -se; *näpulõ|ni* g -dsõ Krl *näppude* vahel, *kätega* tehtav *näpulist tüed ma tahan teha* VMr; *suka kudamõni, näpulõni tüü* Krl

näpu|mees varas, *pikanäpumees näppumies on sie, kes `tõise oma võttab, näppumehel on `pitkad `küüned* Lüg; *vottavad ka nattukene, `väiksed näppumehed* Vai; *näpumees näpistab, koest käde saab* Khk; *Kuulukse, et meite uus õuemees pidada - - justkut näpumees olama* Kaa; *näpumees teeb `varguse tööd* Tor; *nied on niisukesed näpumehed* Kad; *sij one näpimiis, mes näppi puudub, sij `tasku lähäb; poeg one isäje tullud, isä kua `niskene näpimiis; [tüdruk] õli näpimiis, meie emä sukad vei ärä* Kod; *mis `väikse `varga olli, nij `loeti näpumehess* Krk; *ala_sa?* - - [teda] *ütsindä `tarrõ `lasku?, ta om säärän `napumiis, ta võid säält meil vällä võtta medägi* Har **-mood** *varastamiskomme ta püind varaste, tal om üts alb näpu muud* Hel; *temäl om näpu muud man, kost saab, sääld näppäb* Nõo; *taal om `napu muud - - ta om küländ sääntsit `väikeisi `asju kápänü?* Kan; [Tal] *ol' jo_ noorõst pääst tuu `napu muud man, `tuuga tä `kuuõli ka* Rõu **-märk** *sõrmejälگ vanast olliva passid, kos näpumärgid pääl pidivä olema* Ran

näpu|pealt 1. *ruttu, korrapealt kui minä `räägin siin `teiega, `teie näppipäält kõhe vihastutta* Lüg; *joose näpupealt kohe* Mär; *ma tijn näpipiält, sij one `virkus* Kod

2. *äärepealt näpupealt oleks ilma jäänd* Mär

näpusnik *näpusni|k* g -gu *pikanäpumees* – Rõu

näpustama *näpustama* *näppama* *näpustan* *teise `asja natuke võtta; näpustasin sialt natuke* Iis

näpustõ *napilt sedä rõõvast om `väega `napustõ, ei_tiiä, kas saa `pükse vai ei?*; *ma ei saa suka kõkkõ kõnõlda otsani, mul om `aigu `väega `napustõ* Har

näputama *näput|ama* KJn Trv Nõo, -amma Rõu, -eme San; *naput|ama* Urv Rõu, -õmõ San; *näpotamma* Plv Röp; (sa) *näputat* Vas *näpitsema, näppima mis sa näputad neist, lase `olla* KJn; *sij om seande näputamise tüü* Trv; *pühiti põrmand `puhtass, `pañti villa põrmandule, sääl siss näputedi kõik' lahedass* Nõo; *tuu kõik `kartoli ja `kõik tä `naputõs läbi* San; *Är_`naputagu_ `leibä, taa um `süümise jaoss; laís `napu' raamatut* Rõu; *mis sa tah näpotat alati, är? määrít* Plv; *Mis sa? näputat pini `nakla, ajat küüdseviha `sisse* Vas; *mine_pandõ? vanalõ tüdrukule käsi `kül'ge, sõss `ütless, mis sa näpotat; `hernil om kah vaglatõdu terri, noit tulõ kah läbi näpotada* Röp

näputsema *näputsema* *näpitsema* `villa piäd *näputsema, ta ju lühike, [pead] venitämä* KJn

näputõllõma *naputõllõma* *näppima kas sul kõkke `asja vaia naputõllõda om* Har

näpu|täis *pane suppile näppitäis `suola; puu `särgi padi õli `ninda pisikene ja õhukene, näppitäis `laastu `vaide sies; võttas vanames näppi `täie tubaka ja `kieras pläru ette* Lüg; *Meil nägu `väikse kuha_päl `tohtnu (ei tohtinud) `ühte näputäit muidu lasta `minna* Hää; *üste näpitäit ei tuu `einu küüniss* Kod **-töö** *naised `õmblevad, sie on näppi tüö* Lüg; *ilosad näpitüüd tegemä si_naene; egäle puale tädä suab, põllutüäle ja näpitüäle* Kod; *Ma kae, et sul tu näputüü lääb nigu lepätse riiga* Nõo

näpu|valge (väike) raha, *tasu es anna suurt kedägi, kübene näpu `valget ánds; andass midägi är näpu `valgess* Krk **Vrd** *näpuvalgustus -valgustus* = *näpuvalge sañt - - tahab näpuvalgustust* Tor **-vilu** *ajaviide kodus sukka na näpivilust* Trm; *veike laps one nagu näpiviloss* Kod; *näpitse nii `saate näpuviluss* Hel

närakas *närak|as* g -a Hlj VNg Jõh IisR Jäm Kaa(-rr-) Rei Mär Kse PJg Tor Hää Ris Hag JJn Koe ViK Iis Trm Lai Pil Plt Võn, -asõ Krl; *näräk|as* Röp/-aás/, g -a Puh, -u Trv Hel;

närä|gas Saa, g -ka Kuu/-g|äs/ Vai; nărăk|äs g -ä Tõs KJn, -äse San; nără|k Lai, g -ka Aud, -ku MMg Urv, -gu Rõu/-k'/; nără|k Võn, g -ku Kod Krk Nõo Rõu Plv Răp, -kă San; narak|ass g -a Har; nără|k g -ku Kan, -gu, -ga Rõu

1. kalts, năru kui ta on üks răbăl `riide tük, siis ta on ikke nărăkas Jõh; mis sest nărăkast ka kahju on Kaa; `korja nărăkad ära Rei; `lõhki nagu va nărăkas teene Mär; kus sa nende nărăkätega lähed Tõs; käis ühe kontsaka kuuega nagu va nărăkas Kad; pääsi päevä ollu - - nărăkin ja veriste `jalguge Hel

2. a. nărune, armetu (olend) `Aiguse ajal jäi kuer peris nărăkaks Kuu; Olid oksad ja ladvad `seiksed nărăkad, siis said põletis `puudeks Kaa; [vasikas] oli kui va - - nărăk, nii kõhna Lai; kõnnib nărăkin `rõõvin Trv; temäl om `väega nărăkatse `rõiva sel`jän Võn; tuu um säänä hořso - - `rõiva_ka umma_säärtse_naraga_`väega? Rõu b. kaltsakas lagunü `rõõvin inimene, justku nărăkas kunagi Trv; Esi? um ku_vana narak, a_ `tõisi kül_näge Rõu; taa om nigu vana narak, pul`sti_`rõiva_sälän Kan c. kehv, okslik puu; jändrik nărăk [puu], miä kidurahe om kasunu Urv; põdõja haab um jäänü nărăkuss Rõu; Säänest nărăkut jõvvad sa no lahku Răp || jässakas nărăkass `lühkene ja jämme mijs Răp

3. sõim `Ossa igavene nărăkas, `leikasin `sõrme IisR; sa kuradi nărăkas Hää; nărăka kuśikas - - ei `tiandki teist `karta JJn; [ei] pand tähele teist, nărăkad, et [tuppa] tuli (kanast) VMr; mis sina nărăkas ka kraaksud VJg; `niiskesed nărăkud tulevad `seie Kod; ah, latse nărăku nüid teeve midägi Krk; olõ no_suhnigu narakass rahu, ma ei kõnõlagi suka enämb Har

-nărăkas Ls pasknărăkas

nărăkil nărăkil Jäm Phl lagunemas, kehvas seisus Sääl peres olid keik asjad nărăkil Jäm; maja nărăkil Phl

nărăkunõ nărăku|nõ Răp(nărăko-), g -tsõ Plv vilets, kehv tuud nărăkust `asja ei taha joht kaia? Plv; vana nărăkunõ puu, läşk siseh ja ossõnõ, tulõ puu õnnõ Răp

nărăstik → nărestik

nərb nərb Hlj VNg Kul Aud Vän Nis JJn Lai, g nărva Mär PJg Hää Jür Amb JMd Koe Plt, nărvä Vig Juu Vil M Puh Nõo Plv Răp, nărvi Khn Juu Rõu, nărba Mih Plt, nərbõ Urv Krl, nărbi Kad, `nărbi Lüg Jõh; nərb Vig JõeK Ann, g nărva PJg, nărvä Ran Răp, nărbi HljK; nărv Noa Mar Lih Pee, g nărva Mär Han Tõs Tor Hag Juu Jür Tür Plt, nărvä Tõs KJn Plv Se, nărvi Aud Saa KJn; nărv Ris KJn, g nărvi Tor Juu

1. isutu, vähe või valiv söõja mina küll `ültse ei süõ [verekooki], aga mina olen niisugune nərb elu aja old VNg; nərb `süõja, viriseb iga `asja `juures Jõh; see naa nărva `moega, ei söõ kedagi `ühti; nisukest `nărba maksa mette pidadagi Mär; nirstäb vedelä ää, `paksu söõ `ühti, va nərb sega Vig; põdurad loomad ei söõ, naa `nărvä `moodi sööväd natuke, et aga eng sees oo Tõs; Meil sie laps nda_nərb, süe_mte Khn; see oo väga nərb loom, niitsib läbi ammaste Aud; lehm on nărvi söögiga Saa; nărv oma söömaga Ris; nərb luom, nărva `võitu, ei süõ midagi, õtsib paremad Jür; ei ma seda `nărba oost osta JMd; mina olen nərb, `kõike ei taha Kad; olete va nărvad nărud ikke, ei söõ Plt; [ta] ei süü egä juu midägi, on lähnud nărväss Vil; nərb laits valib `süüke Pst; ku sapp `väiksess jäänä, siss siga ei söönä, olna seräne nərb Puh Vrd nərbik, nărp'

2. a. jõuetu, nõrk ta om `seantse nărvä mooduge, lää `valgess, ku verd näge Krk; mul om ka südä nisuke nərb, ei taha mia `mustust ei roppust, ossele aap Nõo; ma Jõ täambä `väega nərb, `väega väsunü; kihä om nərb Urv; `kurbuss suur om, tollõ `kośsel ka om süä nərb; ärä

`olko nii nãrb, nii `pel'glik, et sul süänd olõki ei Rãp; süä lätt nãrvãss, nõrgass, satass maalõ
Se **b.** nãrtsinud, longus lil'l om är[?] kuiunu, nãrb Krl; vil'a[?] umma nãrvã[?] Plv

Vrd nãrbe¹, nãre³, nãrvakas

nãrbas nãrbas g `nãrpa oksaraag mis sa nende nãrbastega kütad, too jãmemid puid Khk
Vrd nãrbes

nãrbast → nãrvãste

nãrbe¹ `nãrbe Urv Krl Rõu Lut nãrb, jõetu irmuss `nãrbess jääd siin kuuma kãen Urv;
perãn `jäie nigu `nãrbess tuu kaal, es jovva_pãäd kui üleven `hoita[?] Krl; ku sa olõdõ säãne
`nãrbe vai nõrk, sõss ei_lãä_tüü kah; `nãrbe `süümisega Rõu; sannast tulõ, jäät `nãrbest Lut

nãrbe² → nãrbes

nãrbehe nãrvalt kui inemine vai luuñ vähã süü, siss süü `nãrbehe Rõu

nãrbehtümã → nãrvehtüm(m)ã

nãrbehümã nãrbehümã nõrkema; nãrtsima mijs nãrbehtü är[?] Lut **Vrd** nãrvehtüm(m)ã

nãrbellemã `nãrbellemã Kan Har(-r-) nãrvalt sööma `nãrbellemise `muudu võtt mõnõ
kõrrõkõsõ; `nãrbelless, ei süü midãgi Kan; ala_tanh `nãrbelledü[?] Har **Vrd** nãrbitsema

nãrbes nãrbes, nãrbe g `nãrpe oksaraag piiru pinnad, oksa `nãrped, keik [lãhevad] tule
akadiseks Khk **Vrd** nãrbas

nãrbik nãrbi|k g -ku Hel; nãrbi|ko g -go Vai; nãrvi|k g -ku Mãr Tor Lai/-r-/ nãrb nãrvik
laps, ei taha `süia ega muud kedagi Mãr; nãrvik obu, põimib, ei söõ suurt Tor

nãrbikãne `nãrbikã|ne g -se nãrb Küll sa oled `nãrbikãne, ei näü `kelbama üks ega `toine
`süömine Kuu

nãrbilt nãrbilt Khk VII Mãr VJg Sim Hel, -ld Phl, `nãrbild VNg Vai nãrvalt süüb `nãrbild,
`süömã `tahtmist `ühtãgi ei ole Vai; lehm sööb seda `rohtu nenda nãrbilt Khk; mis sa nii
nãrbild sööd Phl; ta sööb vãga nãrbilt, tal põle isu kedagi `ühti Mãr; lehm vott nãrbilt Hel

nãrbima¹ `nãrbi|ma JMd Äks, -mã Kod, -me Hel; `nãrbü|m(m)ã Võn Har
Plv, -me Krk(-m) San, -mõ Krl/-r-/; `nãrvima, (ta) nãrvib Tor/-r-/ Plt

1. nãrbuma see lill on `nãrbind JMd; mulla siden lilled ei `nãrbi ärã Kod; `kartulid juba
`nãrbivad, `pehmest lãhavad Äks; vala miu `lil'le ka, et na ärã_i `nãrbü Krk; kapsta
loomakõsõ[?] om vällä `nãrbünü[?] Har; kõik' juurõvili `nãrbüss, ku timã `lãmmãh um Plv

2. nãrvetuma, nõrkema nãrv lehm nãrvib Tor; obune `nãrbib pãris äã JMd; temã olli
kirikus ärã `nãrbünü Krk; siss `nãrbin tüdruk ärã Hel

nãrbima² `nãrbima tilgastama piim on eε `nãrbind pütis; `nãrbind piim Jãm **Vrd** nãrdima

nãrbitsema nãrbitsema, -õma nãrvalt sööma nãrbitsõss õndõ, äi süü kõrraldõ Lei
Vrd nãrbellemã

nãrblane `nãrbla|ne g -se nãrv söõja temã peris äã söõjä ei ole, om seande `nãrblane Trv

nãrbuma `nãrbu|ma Khk Tõs Saa Jür KJn Trv TLã(-r- Ran) Ote, -me Trv Hls Krk;
nud-kesks `nãrbunu Vas, nãrvenu Krk

1. nãrtsima, kuivama kui palav pãe tuleb, siss ein akkab kohe `nãrbuma Saa; vili ka väl'lãle
`nãrbub äã KJn; lilli `nãrbuve ärã Trv; liha om ärã `nãrbunu, ei ole `ãste küdsãnu Hls; einã
om vähã nãrvenu; kardule om nõnda `nãrbunuss lõõnü puha Krk; ubinat - - ärã `nãrbenuva,
`pehmess lãnnuva Ran; peedi ja `kapsta olliva kõik ärã `nãrbenuva, lehe olliva nõrdsun ja
ripakeli Nõo; kuuma pãivãga `nãrbus vili ärã, ku ta jahembas lätt, siss aab `jãlle `kirki Ote;
Suurõ põvvaga omma kõik lillilehekese `nãrbunu Vas

2. nãrvetuma, nõrkema poisid mõni oksendas `paatis, nõnda `nãrbus tuulega eε Khk; süda
nii `nãrbub sies, puol `aige inime Jür; kirikun `nãrbusive ärãde, süä lãã nõrgasse Trv; peris

`närbusi ärä selle valuge; ma ole `seante puul' närvenut Krk; üits poiss `nərbenu ärä tolle `pemisega Ran

Vrd nərbima¹

närbuskelema närbuskelema kiduma imä naass närbuskelema Lut

närbutama närbutama närvutama pala närbutas nõnna ää, et ei saa enam `käidud ka Vän

närbäk närbäk|k Hel, g -ku Nõo närb Ta om jo nii närbäkuss jäänu Nõo **Vrd** nərbäts

nərbäts nərbäts g -i närb (olend) Laits ei süü, om nərbäts Nõo **Vrd** närbäk

närbüss `nərbü|ss Krl/-r-/ , g -se Röp minestus; nõrkushoog mul tul'l `närbüss `pääle Krl; ku `nõrkuss tulõ, sõss `lammõ sängü `pääle, sõss lätt tuu `närbüss `müüdä Röp

närdded pl `närdded Aud Hää Saa Ran, `närde Trv kõrned rasva `närdded, sulatan olen küll, loomade kätte olen and Aud; `Närdi pailu ei `süüda, `pahti ikki anamest seebirasva `juure, teinekord `pahti `jälle `kartulipudru `sisse Hää; rasva `närde saava `keema `pantuss, keeb rasu `väl'lä Trv **Vrd** näreme, närved

närdima `närdima Sa Muh Läd Tõs tilgastama `närdind piim, kahe `maitseline, apu ei ole, imal ka mitte Jäm; `Meite lapsed taha mette `närdind `piima `juua Khk; piimal oo `närdind mekk sehes Mus; piim `närdib ää, pole `õige apu ega röösk Vll; piim on juba `närdind Põi; [piimal] `närdin maik sihes Muh; Ema `ütles, et piim `närdide sojaga ruttu Han; `närdin piim `lasti ikke apus `minna Tõs **Vrd** nardima², nərbima², närsima

närdistämä `närdistämä närtsitama; närtsima päiv `närdistäb; panin `karduli `varred `aia `pääle `närdistämä Kuu **Vrd** närdistümä

närdistümä `närdistümä närtsima `Kuiva ajaga ottab kaik maa `kasvud `närdistümä; `närdistümä mend nigu vana `tuhlis; Hein on joba `närdistünd, `voime ajada `kärbitimisse Kuu **Vrd** närdistämä

närdistüs `närdistüs roidumus Kesk`päiväl oli nii `lämbünd, et tuli kohe `närdistüs `pääle Kuu **Vrd** närvetus

närdsak → närtsakas¹

närdsanõ närdsa|nõ, `närdsa- g -dsõ närune, närudes tuu veli ol'l `väega `närdsanõ Vas **Vrd** närdsunõ

närdsunõ närdsunõ Lut; `närdsu|nõ g -sõ Har, -dsõ Rõu närune, närudes sa olõt jo² nii `närdsunõ, et sa ei `tihka muide sekkä minnäki, `närdsu muudgu ripõndõllõsõ egalt puult Har; närdsunõ `rõivakõ Lut **Vrd** närdsanõ

närdsõndama närdsõndama Rõu, -mma Plv

1. hilbendama, räbalatena lipendama är² um kakõnu, närdsõndass inne Plv **Vrd** närdsõtamma

2. kaltsudes käima Ega sa sita `talgun ei olõ, et sa `niisi närdsõndat Rõu

närdsõtamma närdsõtamma Vas Röp, `närdsõ- Plv; pr (ta) närdsõtass Se narmendama, hilbendama `umbleja um halvastõ ummõlnu², veere_kõik' `närdsõtass² Plv; undreko viijr närdsõt, ol'l är² kakõno² Röp; `rõiva`hilbu paänd `sälgä, nigu närdsõtass õnõ Se **Vrd** närdsõndama, närdsätämä

närdsõtohe näruselt ta k'äu väega närdsõtohe [riides] Se

***närdsätämä** pr (ta) närdsätäss Se; närtsätõmmõ Krl narmendama, ripendama meeste püksi är² kakõnu, närtsätõsõ `põl'vi päält Krl; närdsätäss õnnõ, nigu `närdsümijšs Se **Vrd** närdsõtamma

näre¹ näre Rld Kos VJg Iis Trm, `näre Jõh IisK Lai

1. noor okaspuu (peam kuusk) *vanast oli [kalapüüseks] `voetud `kuuse näre, kaks `oksa, `otsad kokku `kieretud Hlj; sie one kohe `kuuse näre, sield saab ilusad `teibad VNg; mehe pikkused näred; närega pühitasse `korstna, kui ilus näre on, siis pühitasse sene närega mittu `kõrda Lüg; Närädest sai reha `varsi teha Jõh*

2. tihnik (peam kuuse) *`Lasnud ilusa `heinamaalapi nii `paksu ja tihedasse näresse `minna IisR; siin tie jääres on näre, sial on veiked risus `põõsad ja alt `suane VJg; närä - - ta oli `õige `tihke, et läbi ei `piasend Lai Vrd närestik*

näre² *näre täis Lüg Jõh(närä) Iis vihane näre täis, `kõnnib alaldi, `silmad `lonkos Lüg; Ajasid nüüd ta närä täis Jõh; küll ta on näre täis Iis Vrd naru³*

näre³ *näre närb, nõrk mis tugev olli, sij jäi, mis näre olli, sij `kuuli ärä Trv*

näre⁴ → närä

närel *närel kehval toidul – Hlj Vrd närevil*

närelema *närelema Trm Puh Nõo, -m(e) Krk, -mõ Krl tülitsema, sõnelema Räbala kaupmestega naistel tuli vahel närelemist, mõned räbala kaupmehed tahtsivad naisi tüssata Trm; näreless ütte ilmast `ilma; mis na iki närelev; teil om iki närelemist Krk; Tüli tuleb tühjä pääle, närelemine näl lä pääle Nõo; peni ja kassi närelõsõ Krl*

näreme *pl näreme kõrned rasva näremit `panti vahege levä vahe `taigne `sisse Hel Vrd narded, närene*

närene *pl närene Pst Krk, närena Trv*

1. *kõrned rasva närena tahava ärä sulata Trv; ärene jääve rasva sulatamisel `järgi Pst Vrd näreme*

2. *naru sedä ma äp `sel`gä aia_i saa, sij om närdsu `kaupme nären; miul kikk kotuss_o täis neid suka ja `kinda närenit Krk || sij oo nüüd mõni tett, mis nij närene teeve (lastest) Krk*

närestik *närestik Hlj, g -ku VMr Kad HljK Sim(nära-) Iis Lai, -kku Lüg Jõh IisR(nära-), -gu Hel; närestikku g -gu VNg Vai/-kko, -go/; närästik g -ku Iis, -kku Jõh (okaspuu)tihtnik närestigust saab aja `teibaid pali VNg; `kuuskide ja `mändide närestik; rönisin närestikust jua lagedalle, en nää `põtra enämb `kustki Lüg; on üks närestik ka, ega sest `metsast `asja ole Jõh; Närastik - - kui `einama oli `põesaid täis `kasvand IisR; närestigos `käidi viel `valvamas ja Vai; ega me närestikku niida, närestikku ajame karja Sim; `Keisrepalu mõtsan om närestigu Hel || kidur `oige närestikko puu Vai Vrd näre¹*

näretämä *näretämä mäletsema l'ehm näret Lei*

näretüss *näretüss mäletsemine, mäletsetav toit l'emal äi olõ näretüst Lei*

närevil *närevil Kuu Hlj, närevel Kad kehval toidul (olema) `Juhtus `kehvad `aestad olema, tuli närevil (kasinalt) läbi ajada, ei old `miñnegigä `laiutamist Kuu; `peetakse mittu `luoma närevil Hlj; sai `ammugi lihapuolest nõnna närevel `olla, näe nappis teine `ammugi ää Kad Vrd närel*

närgitsema *närgitsema nüsima, halvasti lõikama lapsed leeva ää närgitsend Khk Vrd nälgitsema*

närgutama *närgutama narrima närgutas mind päavad läbi, mis ta peass närgutama Tor Vrd nargutama*

näri *näri viriseja tuu om üts näri inemine, `minkage olõ ei raahu Röp Vrd närik¹*

närik¹ *närik g -ke närija, viriseja mõni on nisokene närik, alate iriseb; nüid on `niskesed künä näriked (ihned) Kod Vrd näri, närisk*

närik² *närik g -ku sitke, okslik puu närikust ei saa jagu, om sikke, ei saa `lõhku ega öövelte Pst*

näri|kass (loom) *närikaški?*, *innevanast noid käve, nuu `kuřja `teie, mäantsidõ `süjke mano tük'ke?* Se

närilene *närilene kidi muul oli `ranme sees - - närilene Tõs*

närima *närima üld(-mä hajusalt R L, Juu Kod KJn Vil T V, -me Hls Krk San, -mõ Krl); da-inf näri? (-řr-) V*

1. hammastega peenestama; sööma; näksima *`heinämaass kasv `hiire `herni, `korjada `süömä jauks, `lapsed näriväd [neid] Kuu; nari peab närimä, isa esimene `poiga, sie peab sie närijä olema, siis saab `tervest VNg; `sieted akkavad [kapsast] närimä, siis `kasvab `niskene kämär `alle Lüg; näri kinasti katti, mis sa sedasi `tervelt ala kuugistad; kiki kõrva mihed närint `oumbu võsad e;* *`löunaks närisi natise `kuiva `leiba Khk; kakandid närivad võrgud katti ja keivad `söotide kallal Mus; ma_p soa `pähhid närida, pole `ambud suus VII; ammast põle mette, siis läheb närimata `alla Muh; koi närib lõhja `katki, nago vätaks `noaga Käi; õunad `aitavad paari nädäli pärast näridä Mar; mis sa närid sest kuevast leevast iga pää, vahel tahad keedust koa Mär; rotid närisid kotid puruse Tõs; Pudrust põlõ näridä kedägid, muudku nielä Khn; puri `ambad on närimese jaus Hää; põle `aega `ühti, ubib na `kähku, põle `aega närida Nis; lehm pärast määletseb, kis teäb, paelu ta närib, aga obune närib toedu `peeneks Juu; vahest `talve on uava oksad kõik jänestest näritud JMd; obone kõõnib muad, närib pailast muad VMr; kutksika lagunus närint puši pia näkilisest Kad; koer ragistab `konti närida Trm; `aige näris õma kiäle puru `kange valuga; siäl oo kenäkene närimine (kenasti süüa) *eläjil Kod; koi närib puu `sisse augud ja õõnistab kiik ärä Vil; koer om kabla katik närinu Trv; kui oben puud näri, sõss om kuju konn kurgun Hls; ma närisi `küüdsi ammastege Krk; `puuľba iki teiti karaskit, siss `ol'li sul `aiga tedä näridä Ran; vana emmissia `oıseva `kul'te, siss närisivä saena läbi Nõo; joba iire om platsin, joba närivä nigu krapin Rõn; peni näri luud Krl; põndso päält saava? lehmä? iks midägi näri kah Räp || nüsima ärä näride [noaga puud], las puu `kasva Krk; mi_sa_näride_leeväst Urv**

2. hammustama, nõelama, salvama *teine [koer] oli tige, oma `miestki näris Jõe; kerp närib nii kibesti Khk; tal (rästikul) on kõva terav ammas, millega - - närib; kui koer sind näris, pidi selle samma koera `karvi suitsetama, see pidi `aitama Mus; mis sa narrid `koera, koer närib sind Pha; `Nardlane läks poisile püksi ja näris kibesti Põi; ma otsi iga `õhta `kirpa, nõnna närivad et Muh; sadajalad - - närivad ka naasamma kui `täidki Kul*

3. valu või (hinge)piina valmistama *kui `tõine inimine `räägib sinu `kõhta midagi paha, siis sie närib sinu südand Lüg; Nii kaua valutab ja närib rinna all, kut ajab lõristama (oksele) Põi; jüstku närib südames, nii `kange vaev Mär; üks vaev närib südät Kod; nüid näri peris siin sehen Krk; kõik aig immitseb `rindu all, `sände imelik valu, ta nigu närib jälle Nõo; süänd nakass närimä Plv*

4. näägutama, irisema *Närib viel `aua `pohjastki `toise üles Kuu; Oli nisuke `ilgilane inime, näris `kõigi `kallal `ühtelugu IisR; eest ta noolib, tagant ta närib, sedine inime, kes silma ees nii libe, taga `persse siis räägidaste Jäm; nee aavad ijhe täis oma närimesega Muh; Kouaks ma teiste närida ole Emm; eks ta sõnadega näri Kul; Närijatega oo kõige `raskem elada, ei anna rahu natukestki Han; mis sa närid must Koe; ärä näri egä süü muda (mind) Kod; mis `asja vaea temal närida selle kallal, ükskõik, kuda mina elan Lai; mis sä iki närid must, jätä mu eňg rahule Trv; vaast vagavusi mugu nakap närimä Nõo; ta_j olõ? muud kui tõsõ inemise närimine Plv*

närin *närin VJg San, g -e Krk, -ä Nõo; närrin Rõu, g närin|ä Puh Nõo Har/n -řr-/ Vas Se(n -řr-), -õ Krl nurin, virin; riid, tüli kik'k mis ta tegiśś, sääl es oole nurint ega närint;*

tühjast tule tüli ja näl'last tule närin Krk; üits nirin ja närin ütte `viisi, tii sa `aste ehk alvaste Nõo; söögi pärast om pehnel närrin Krl; jovva_i kullõlda tuud järinat ja närinät Se || kärin vms nad läksid, närin taga, `riidu VJg; ma_kuuli, et nulgan ol'l närrin, lätsi `kaema, kaás sei hiirt Har

närine näri|ne g -se näritud, närimisjälgedega kui ammustab, sis_teb leevä näriseks; sa teed oma näriseks, ei ma sedä änäm taha Juu

närisama närisama Trv, -ämmä Har Rõu Vas(-ämä)

1. irisema, virisema närisap_päle, sij mõni miis Trv

2. urisema, nurruma kaás om hiire kätte saanu?, no `naksi jo närisämmä Har; ku_pinil midä suuh om, siss pini närisäss; kaás kõõ närisäss, ku maka, kõgõ hürrä Vas

Vrd närisema

närisema närise|ma Khk Hää, -m(m)ä TLä Urv Plv Vas Ráp Se, -me Krk San; närisõ|mma Rõu, -mõ Krl; tgn närisõja Har

1. virisema, irisema näriseb teistega `ilma asjata Khk; mis sa iki näriset, ütte `õiget sõna ei oole Krk; mes sä niipal'lu närised, mes mä sulle olen tennu Ran; temä niriseb ja näriseb iks ütte `viisi, ega ütegi `tüüga rahul ei ole Nõo; vana igävene tikõ ja närisõja Har; Vanaesä om harinu ega asa kotal närisemmä Vas; `minkage olõ ei raahu, kõgõ närisess, ütega närisess, tõõsõga närisess Ráp

2. urisema, nurruma koerad närisevad Hää; pini? naksi? närisõmma Rõu; kaás närisi ja `seie Plv; närisess pääle ku kaás Se

Vrd närisama, närrämä

närisk närisk g -i Puh Nõo Rõn viriseja kes serände närisk inimene, tuu näriseb ütte `viisi Puh; temä `olli söögiga kah `väega närisk, ku ta talul tüün `olli, siss ei tiia, mes tä oless `tahtnu Nõo; mõni om närisk, näristäb egä asja pärast Rõn **Vrd** närik¹

näristämä näristämä KJn Plv, -õmõ Krl

1. nurisema, virisema mõni inime on `siuke, kis iriseb järest, sis üteldasse, et küll temä näristäb KJn

2. urisema, õrisema `poiskõsõ näristõsõ (õrritavad) pehne? Krl; Tennüss`mäele `viidi tenüsspääväl länikidega `ruuga näristejäle Plv

Vrd närisema

närkima `närkima, (ta) närgib Khk, `närgib Lüg(-mä) Jõh IisR; des-vorm `närkides Mar

1. tärkima, täksima `närkidä vähe sedä puud - - sis akkab `juoksema mahl; `Pengid õlid kõik `laste puolt `närgitud Lüg || tükeldama Mes sa muidu `paprit närgid, keik kohad sodi täis Khk

2. külmavõetud saama `kartuli `varsi `ongi külm `närkind Lüg; Ära aga lase nena `õtsa `närkida; Pakkane võib `tuaski `lillesid `närkida Jõh; Üõ`külmad kevade `närkisid `õunabu`õiled ära IisR

3. rhvl jõulud tulevad `jõnkides ja `näärid tulevad `närkides ja kolmekuningad `kolkides Mar

närma pl `närma Krk, `närmä Pst Krk, `närme Krk Hel, `närmäd Vil; n närmass, -äss Krk

1. naru; närudes inimene räti `ommigi är lagunu puha, ku igävese `närmä; näe, `meante närmäss ma ole, jak'k katik; parante pääl sedä närmäst viijl Krk

2. narmad; narmasjuured rätil om `närma; `närma om orass einä ja mis `tahten einä juurekse Krk

3. kõrned rasva `närmäd Vil; `närmä jääve `järgi, ku sa `rasva suladet Krk

närmak(as) *närma|k g -ka, -ku Lai; närmä|k g -kse Krk; närmak|as g -a Trm Lai* näru; närudes inimene *kuhu sa selle närmakaga lähed, kas paremad põld `sel'ga `panna; karjapoisile `ánti närmak `sel'ga; närus `riides käib - - nisuke närmak on; ta oli nõnna närmakusse (näruseisse rõivaisse) jäänd Lai; õhuk närmäk, ta lää ruttu närmenteme (kulunud riidest) Krk*

närmass → närma

närmeldama *närmeldama narmendama kus sa `enda na närmeldama oled `kiskund; nirmeldab ja närmeldab kui va sañdi Kuşti Mär Vrd narmeldama, narmendama*

närmendama *närmen|dama Hää IPõ, -dämä Puh, -teme Hls, -tem Krk narmendama kördi äär närmendab Hää; `riided nirmendavad ja närmendavad teisel Iis; `riide äär närmendab, kui ta palistamata ja kulunud Lai; nahk närmentep suu pääl Hls; ennevanast olli meestel pikä `juuse, närmentiv ümmer kaala Krk; kae, alt närmendäb sul `uñdrig vällä Puh Vrd närmeldama, narmendama*

närmenduss *närmendu|ss g -se* närudes inimene *käib alati nigu närmenduss, ärä lagunu ja kakenu Ran Vrd narments*

närment *närme|nt g -nti* närune (olend); närudes inimene *vanainimese kohmuss, `rõõva om närmenti sel`län; sij om üits närmeñt, puul' pal`last; miu vana kana raats ku närmeñt tolgents Krk Vrd narments*

narments *närmeñts g -i* närudes inimene *palistus om `valla `argunu, nüid kõñd `jußtku igäven narments Krk Vrd narmenduss, narment, narmik*

narmik *narmik* närudes inimene *narmik, nii `vaene närus kui, põld riietki seilas VMr Vrd narments*

narmiline *närml|ne g -se narmaline mea kudasi `närmlis `kindit; `narmiline maa, `narmit täüs (juurerohke) Krk*

närojäs *näroj|äs g -ä* närvetu, kuhtunud *jäe kõhnass ja närojäss Kod*

närotsõhe *näruselt [ta] käü närotsõhe `rõivih Vas*

närp¹ *närp VMr Kad, g närbi Hi IPõ, `närbi R(n `närpi VNg Vai), närba Sim Trm Lai, närbä Hel, närvä Ote; närp VMr Kad, g närbi Sa Muh Kse VJg Iis, närbi VJg Sim Iis närb närp luom ei taha `easti `süüja Jõe; `Oite närp oo laps, ei `selle `kelba migägi `süömine Kuu; `tõine luom on `närbimb ku `tõine Lüg; ma ole `praegus tükkis närp söömaga Khk; närp loom äi kasu, jääb `känni Vll; On üks va närp looma riu, mida ta `sisse äi liha Pöi; see oo nii närp obu, see sööb nii närbist et Muh; ma oli närp, pole söönd suurest medad Käi; üks asi ei `kõlba, teene ei `kõlba, niesuke närp VMr; sellele ei `kelba kõik, ta on maias ja närp, ta on seda `närpi `sel'tsi kohe Sim; `enne sõi [loom] iast, nüid on närbist jäänd, võtab ja ei võta, `kõhtu täis ei söö Lai; lehm on närp, ei süü, ta om närbä `süämege Hel; närp elläi om närp `süüjä Ote || kehv, vilets ei tehnd seda tüöd just mehe `muodi - - õli närp tüö Lüg Vrd nälp*

närp² *närp g närbi (kärbitaoline loom) närbid on kaási `suurused; närbid `öeldasse `murdjad olema Plt*

närpima *närpima, (sa) närbid Khk Pöi närvalt, valivalt sööma Mis sa närbid Khk; Mis inimene seda `viiti närbib, kõik toit läheb sisse Pöi*

närpimä *närpimä, (ta) närbib sõlmima, kinnitama närbitässe `kinni kõie ots, et tä aro änäm mette; närbib otsa `kinni - - eidäb sõlmed `piale Mar*

närpuma *närpuma* närbuma, kuhtuma *inimene `närpub ää soja kätte Vän*

närrakas → närakas

närrin → närin

närrämä `närrämä, da-inf närrädä[?] Plv; *närrämä, närämä, da-inf närädä[?] Vas; (ta) närrä*
Se

1. *virisema mis sa `irrat ja `närrät Plv; järä ja närrä, jovva_i kullõlda tuud järinat ja närinät* Se

2. *urisema, nurruma kaas närrä, ku süü Vas*

Vrd närisema

närsakas¹ *närsak|as g -a Mär Jür Koe Plt; närtsa|k g -ku Ksi pooltoores, sitke eenad oo veel na närsakad, ei need sünni veel `saadu `panna; liha ikke naa närsakas veel, põle `ästi küps Mär; nii närsakad `kangeste, kuda nied uad nii ullud täna on Jür; liha põle easte kiend, natuke närsakas Koe; närtsak - - ei ole ia `süia (sea kõhualusest lihast) Ksi Vrd* närskjas

närsakas² → närtsakas²

närsima `närsima tilgastama *see oo sol `närsind piim, see `kolva änam kedagi; [piim] läind nehokses lämpsus, `närsind ää Kir Vrd* närdima

närsitama → närtsitama

närske → närtske

närskjas `närskj|as Vai Kad, g -a JõeK; `närskj|äs g -ä Kuu pooltoores, vintske `närskijäd `kardulid Kuu; `närskjas, ei ole viel `oige küps Vai; liha jääb vaest `närskjaks, sie `närsjub `amba all JõeK **Vrd** närsakas¹, närtsjas

närss *närss g närsi Plv, närsi Nõo*

1. (õuna)pabul *oh mi_sa noist `närssesst `korjat; ommuku kaits kolm tükki närssse `olli [õunapuu all]; lammass ei süü ka `närssse, taap ilusit [õunu] Nõo*

2. *näss sij vašk om nigu karva närss Nõo; ta_m kui vana närss, irisess ja and (ihnest vanamehest) Plv*

närts¹ *närts Käi KJn, g närtsu SaLä Kär Kaa Vll Kse Saa Vil Trv San, närdsu Hls Krk T Kan VId, närdsu Kan Plv Se; `närts g `närdsu San V, `närtsu Kan a. (vana katkine) riideräbal; ka kindlaks otstarbeks kasutatav riidetükk kiha puñn äp pia `inge, pane närts `ümber; vanasti vanad särgid leigeti `narmad ära, seljatagused `vööti `palge `närtsudeks (käterättideks); pane see närts tuule käde illerdama Khk; kes siis [vanasti] nägi `närtsu nurga `äärdes, nee olid keik kaltsumihe kottis Kär; Ma pesi närtsuga koostad-vaanad `puhteks Kaa; koşjasobitaja viis tüdrikule närtsu (pearäti) vöi midagi muud; vana Paadu käib `ringi nigu sañdi nuga närtsu sees (väga näruseis rõivais) Saa; pühi laud närtsuga ärä Trv; nüid om `säantse ää miil sul, nüid `kargass kas vöi `närtsse sehest (riietest) `vällä; tal ei ole ütte `närtsugi ümmer panna Krk; kos me magasime, olliva õle sängin, närdsu vai rübälä tek'k all, põhu pääl Ran; nõnda rübälin `rõivin, et ilp lüüb närdsu `surnuss Puh; närdsesst tetäss põrmandu tekke; emä puret latsele `leibä, pañd `suhkrut ka, pañd närdsu sisse, keit kinni, tuu `olli nutsak Nõo; Katskist `sõrme ei tohi sihukse musta närdsuga `kinni `mähki, piäp olema puhas `rõivatük'k Rõn; neo_tulõvõ är_`mõskõ, neo_musta_`närdsu[?] San; `närtsu seto tul'l, `perrainõ läts `närtsõ `õtsma Kan; taa käü nii `närdsõn, vana_kakõnu rübäli `rõipõ sällän; taal om ka naist `närdsõst `puuduss, tel ei olõ medägi `säl'gä võtta[?] Har; naanõ ol'l ar_tapõt, `närdsu[?] ol'li_suuhn Rõu; vanast korassiva seto[?] `närtsa, nüid ei näe[?] inämb Plv; vanast `pañti `sijinne[?] likõ `närdsu `sisse, siss ol'l nätä[?], kas kasusõ[?] vai ei_kasu[?] Vas; tahat ummi `närtsa seest `vällä karata[?] uma `uhkusõga Se; närts närdsu pääl, lat' lati pääl, paik paağa pääl Lut **b.** piltl (saamatust, viletsast olendist) Närts õeti nende poiste kohta, kes sõhuke saamatu, kil pole õiget väärtust Khk; `pehme mişş ku va närts Trv; hopõñ ku närts iñh Vas*

Vrd narts

närts³ *närts* g *närtsi* Mih Trm/-r-/; `närtso Lüg

1. korts, kurd *Vanadusega tuleb närts`närtso järel näkku, `kortsod ja `närtsod näos* Lüg

2. närtsinud, närbunud *süda lähäb närtsis* (närtsib) Mih

närts³ onomat *sööväd jüst`kapsaid, võtavad närts ja närts* Juu

närtsak → närtsakas¹

närtsakas¹ *närtsak|as* g -a Jäm Kaa VII Hää Iis; *närtsäk|äs* Kuu/`n-/; g -ä KJn; *närtsä|k* g -ku Trv; *närdsa|k* Kan Har Se, g -ku Plv; *närdsa|k* g -gu Krl Rõu, -go Se

1. a. kalts, näru *Ta pani märja närtsakaga kärmestele`pihta* Kaa; *kas sa lavva närtsakast tääd Hää; sij om üits vana närtsäk, sellega ei ole tetä midägi* Trv **Vrd** *närtsakas* b. kaltsakas *tikõ tõsõ`teotõss, närdsak tõsõ naaratõss* vns Krl; *ta_m`väega närdsak, ei olõ?`õigig`rõivit säläh* Plv; *käuse kui närdsak, pan no`hindäle tõõsõ_kaadsa_`jalga* Se

2. kehv, vilets *tuuf ol`l iks vanal`rahval all, muido kakkõss är ja`uñdrik ol`l`väega närdsak* Kan

närtsakas² *närtsak|as* VNg/`n-/ Tor Ris VJg, *närtsak|as* Mar Mär Tor, g -a; *närtsa|gas* g -ka Vai; *närtsäkäs* Mar

1. järsk, terav *`ninda`närtsaka sana`ütles`mulle* VNg; *üks va närtsäkäs inimene ja ninätark* Mar; *ütles närtsakad sõnad mu`vastu* Ris; *närtsaka sõnadega inime* VJg

2. jonnakas va närtsakas inimene - - aab aga`eese`õigust`peale Mar

närtsakas³ → närtsakas¹

närtsima *närtsima* Phl Aud HMd VMr Kad(-r-) Ksi, (ta) *närtsib* Jäm Khk VII Põi Rei Kse Tor Pal, *närtsib* Lüg Khk Muh Mar Mär Hää Saa Ris/-r-/ JMd Koe VJg/-r-/ IPõ Plt/-r-/ KJn, *närtsi* VNg Vai; *närtsimä* Juu, (ta) *närtsib* Mar Tõs Kod Puh/-r-/; *närtsmõ*, (ta) *närtsiss* Krl; *närtsme*, (ta) *närtsib* Hls

1. närbuma, kuivama hakkama viht *`tõmbab`pehmet ja`närtsinest, kui paned`kuuma kerisse* Lüg; *rohi närtsib palava kääs ää* Khk; *ma`panni omad rohud`närtsima* Muh; *kõik juba`närtsima löönd* Mär; *ühü pääva`rapsisi`kaapsal lehed alt maha,`õnti`närtsivad maha ää* Aud; *oras`närtsib kuivaga ära, lähäb`enne lükkimist kollases* Saa; *`kaapsta lehed panid süte`piale,`tõmmas`närtsima,`närtsin`pehmed lehed panid leiva`alla* HMd; *oli`kange kuiv, ärjäbä oli kõik`närtsind* Juu; *ein on alles vähä`närtsind* Koe; *obune kui süeb`närtsind`einu - - siis aavad tal tiirud ülesse* Kad; *ku taim akab`närtsimä,`eeste üü`rõhkus ergutab, aga peräss ike võtab`närtsimä* Kod; *teene pääv niidad, teene pääv võtab üles, ein tahab ikke`kuivada ja`närtsida* Pal; *`kartulid ja kaalid on juba ära tohlatand,`justku ära`närtsind* Ksi; *lilli äitsme nakava ärä`närtsimä* Puh

2. närvetuma, jõuetuks muutuma *kui süda`e`närtsib, siis on surm ligi* Khk; *süda`närtsib`kurptuses* Muh; *süda`närtsib ää sees üsna kuuma kää kohe* Mär; *süda`närtsib sies* Ris; *kus süda akkas`närtsima,`kanget`kuuma valu aas* Kad; *südä alb ja`närtsib, siis ei taha süädä* Kod; *kui sütel sinine tuli pial, siis tulebki karm`sisse, siis akkab paha, süda nigu`närtsib ära* Lai; *`kange joogi jänu et süda`närtsib* Plt

närtsitama *närtsit|ama* Jäm Khk Põi Muh Kse Tõs Tor Hää Ris VMr Trm, -ämä KJn, -õmõ Krl; *närtsit|ama* Põi Mär Juu Koe VMr Plt, -ämä Kod(-r-)

1. närtsima panema, närtsida laskma *see`päike närtsitab rohu`pilkus`e`Khh;`Kuiv pala ilm, kõik närtsitab ää* Põi; *`kaapsu lehed närtsititse enne [leibade alla panekut] ää* Muh; *tänane kuum pää närtsitab kõik`kapsa ja kaale lehedki ää* Mär; *suured lehed olid, sai ära närtsitatud süte pial* Tõs; *`kuivus närtsitab rukkid* Tor; *`reika lehed, need olid ead peavalu rohod, ema närstias pliida peal ehk süte peal ää ja pani pähä* Juu; *närtsitab ära, lüevad`longo*

kõik VMr; kuum kõrvetas ja närtsitäs ära [kartulid] Kod; mis sa närtsitõt lil'list, ku vett ei panõ Krl

2. närvetama süda üsna närstitab sees Mär; südant närstitab Ris; on `lämbus, ei ole tuule `õhka ega kedagi, nagu närstitada püüab VMr

närtsjas `närtsj|as g -a Plt; `närtsj|äs (-r-) g -ä Juu pooltoores lihä põle `eäste keedetud, nii `närtsjäs, ei soa ammustada Juu; rohi on jo vähe `närtsjas Plt **Vrd** närskjas

närtske `närtske Koe Lai, `närške Kuu Juu vintske, sitke; pooltoores `närške liha, ei saa sest lasi; Ära oda viel `tuhli (keemiselt) maha, `närsked olid vast viel; `Heinäd olid küll `närsked viel, vade panimme lakka Kuu; lihä nii `närške, ei mina tedä `süüä soa Juu; Särög va viha kala, kurgu alt `närtske Koe

***närtskume** nud-kesks `närtskun närtsima ärä `närtskun [juurvili soojas kohas] Krk

närtsme pl `närtsme[?] räbalad, riismed liha `närtsme[?] Röp

närtssti `närtssti Koe Lai onomat, deskr `tõmmas `närtssti `katki Koe

närtsu `närtsu Lai Ran kortsu lehed on `närtsu tõmmand Lai; vägipessetu nahk `ol'li ärä venitedu ja `tüütedu, temä enämb es lää `närtsu Ran

närtsuma¹ `närtsuma Vig PJg Trv Vas Röp/-o-/ närtsima **a.** nərbuma, longu tõmbuma va kaal `närtsund ää, pehme Vig; lil'l nakas `närtsuma Vas **b.** piltl närvetuma, nõrkema `närtsud nii ära, et ei `saagi `olla PJg; `närtsõnu[?] ja kõnd nõna alah Röp

närtsuma² `närtsuma, (ta) närtsub Hlj/`n-/ JõeK Kad VJg Iis Ksi, närsub Mär Juu Jür Koe närtssti tegema, nätsuma liha põle `ästi keend, alles närsub Mär; lihä närsub - - pool toorekas teene Juu; mina süön seda, mis närsub `amba all Jür; liha on tuores, närsub `amba all Koe; avi piad ja sualikad lõigatakse `lõhki, närtsuvad `ambus Iis

närtsuma³ `närtsuma Hää Rõu/`na-/ Vas Se

1. kortsuma `Närtsub ära Hää; rõivaás är `närtsunu Se

2. näruseks muutuma Sul nakkasõ_{naa} püksi[?] alt är_{na} `närtsuma Rõu

närtsus `närtsus Lüg/-os/ Lai kortsus `Närtsos nägo, kõhe ku `ämmätuss Lüg; esimine külm käis üle, võttis ära, siis kõik lehed olid `närtsus Lai

närtsutama `närtsutama Hää Vas Se, -ämä Puh; närdsotamma Plv, `närdsu- Rõu

1. kortsutama Ära närtsuta oma rätikut ära Hää; paper om ärä närtsutedu Puh; ma närtsuti `rõivatükü är[?] Se

2. närustama tuu kasuk ol'l nii ar_{pul}stitõt, kõik' `maaga_{kuu} ja `närdsutõt Rõu; närdsotass uma `rõiva[?] ruttu är[?], täl ei saa[?] näid `kaugõss Plv

närtsäk deskr lõuget teeb ikka `närtsäk, `närtsäk, `närtsäk Vig

närtsätõmmõ → närdsätämä

närtsütämä `närtsütämä näägutama mes sä minust `närtsüdat `ühte `puhku Kuu

näru¹ `näru VNg Jõh SaLä Kaa Pha Põi Muh Rei hajusalt Lä, Pä Hag KuuK Jä ViK I VIPõ Trv Hls Krk TLä Rõn Har Plv, `näro Lüg Vai Mar Kul Mär Vig Kod Vas; `naru San Krl Har Rõu, `naro Plv Vas, `njaru Khn

1. subst **a.** räbal, kalts iest on juo räbäl kõik - - `pintsaki näru Jõh; `pal'lad närud teisel seljas Khk; pang mette oma vati näru `siia teiste riiete sega Mus; `riide närud üll Muh; kalsod või vanad närod ja narsod Mar; püksid oo näruse läin Tõs; Korja aga närud kokku, ku närukaupmiis tuleb, saab kaussa Tor; pane leib ühe näru `sisse JMD; närudest `kuotasse põranda `riideid Koe; põld riietki seilas, nagu saändikene närus teene VMr; kõik õiendan `kõrda, tämä ulgub aga närudega Kod; ühed vanad närud, ammu juba seljast ära visatud Lai; `tahtis närusid - - viib sinna paberi vabrikuss SJn; vaata, säält saad õhe näru Vil; Näru

tahave katik kista ja tekis tetä Hls; egä ma `vihma ei `pel`gä, ka vihm mut ärä sulate, miul vana näruse sellän Krk; vanad närud iki, mes nädsele lätsivä, ega siss `vastne rõevass nii `kergede `kaški ei lää Ran; Mes selle näguga enämb tetä Nõo; om `väegõ `haruss jäänü, `haru `rõiva sällän San; Tuud `haru ma joht inäp `sälgä panõ õi? Rõu **b.** niru olevus või asi; risu, logu Pole `sõuke närü ka kessegi loom Põi; vana lagond asja `kohta `ütlen närü Kul; `põrssid kui vaad närud, ei söö teesed ega kedagi Mär; ei siin suos kasva `metsa ega kedagi, mõni kasenärü ja kadakapõesas Amb; üks ainuke pisike lambinärü on VMr; närü, nisukene lahja kašs Kad; til`luke vahakas obese närü; kõik paremad rattad ärä korjatud, vana lagund närü [alles] Kod; olete va närvad närud ikke, ei söö Plt; Mes sä mulid toda kassi, ta om esigi joba nigu üits närü; vana kal`lusse närü om, `viska `ahju Nõo **c.** sunnik, reo ühe `korra olima `karduli `kuhja `otsas, obune närü läks VNg; See on üks va lake koeranärü Rei; va närü, põlegi veel magames Vig; kašsid närud ajand mu villad segamine JJn; sie on vast üks inimese närü VJg; oh sa vana närü küll, mis sä nüid tegid KJn; lapse närud one kodo Kod; latse näruse `kuşrsiv kardulit, nüid silmä kik`k `sissi jätten Krk; `pernane `olli igävene närü (ihne) Nõo; no_mis sa ku`javaimu `haru mu_käest õigõ tahat Har; säänest närü ma joht mehess ei tahassi Plv

2. adj vilets, kehv, sant `ästi närü puu Lüg; Närü ilm täna Khk; kõderjas kasvab naa närü `viisi Var; `okslene ja närü puu Aud; üks närü `tervisega inime Vän; Minev`aasta `olli närü sui, muudku laheestas `vihma Tor; lehm lõpnd ää kohe lahjaks ja - - imelikuks närüks jäänd KuuK; kõege need viletsamad närud maad Pai; nemad käperdavad seda `kaški, siis kašs jääb närust VMr; Mal`m pusspakud, need õlid natuke närümad paigale panna Trm; obone pidi ia olema, ega siis närü obone ei käi Pil; siin on kõege närümad põllud SJn; `vaade, `meante närü ta om, kondikse `püstü, luine, närü luum Krk; t_om serände närü inimene, tollega ei saa `asju `aada Nõo; taal ommaki säärtse `haru `rõiva sällän San

Vrd naru

närü² närü Põi Sim (lind) isa vahest kui `püüdis merd, närud läksid `mõrda Põi; lepalind on kollane, pisikene, närust suurem ei ole Sim

närü³ närü Hlj VMr Hls Krk(-ü) **a.** tüli, riid või meil om muud ku ilmast `ilma `väike närü kateksi Hls; tülü tulep tühjäst asjast, närü tulep nälläst vns Krk **b.** viha Nisuke asi ajab kohe närü täis Hlj **Vrd** näre²

närü- kaltsu-, räbala- korjake [närud] kokko, `antke närü `kaupmeste kätte Mar; Ku tekk `olli vanaks `piitu, `ahti ta närüvanal Hää; siisi ilbakidest `tehti papert, närü `kaupmed [viisid] `papre vabrikus Saa; käib nigu närüpundar, ei raatsi riidet `sel`ga `panna Lai; Tegin kaks närütekki, teese `pa`nnin `sahre lakke, et purud ei lähä piimä `sisse KJn; `enne käisid arjakad - - ja `tul`li mõni närü `otsja või siuke SJn

närud pl närud hajusalt Pä, Vil kõrned rasva `näärmed või närud, mõned ajasid läbi liha masina Tõs; närud saavad seebise keedetud Aud; loomi rasvad sulatakse ära - - närud on need, mis järel jäävad Hää **Vrd** närved

-närüja Ls niri-närüja

närü|kaal, -kael närune, alatu inimene Küll ma su närü `kaela `mieles pian Jõh; mis sa närükael viel tagasi ajad, kesse seda usub VJg; oh sa närükael, teind paremast, mis sa rikud tööst; ei selle närükaela (kitsipunga) kääst saa kedagi, ei maksa küsidagi Lai; om üits igävene närükaal, kas miä seräst `pel`gä Nõo; sa_kuradi närükaal, kedä_sä trofsit Har; Säänest `haru `kaala ma joht `hindele mehess taha õs Rõu **-kaelne** alatu närü `kaelsemad inimest ei

olegi kui tema VJg **-kapet** norija; valelik *näriseb teistega`ilma asjata, mis pole taristkid, see on näru kapet* Khk; *Närukapet - - lubab ühele`ühte, teisele ka, aga ei tee* Krj

närukas *näruk|as g -a Kse Var näru mõni kõib - - nārukad`sel'gas Kse; võtad marjad ära - - nārukas jääb järele (rootsust) Var Vrd narukas*

-närukel Ls *nirukel-närukel*

närukil, nārukilla *närukil Kse Nis Kad, nārukilla Vai JõeK nāruks muutunud, lagunemas maja on nārukilla Vai; kõik on na nārukil, maea ehk`riided ehk mis tahes Nis;`riided on nārukilla, tarvis kohendada JõeK; uone on nārukil Kad*

närukille *lohakil(e) tüü on nārukille; kui tüü juba kõrd nārukille jääb, no one ike`vintske uudess`kõrda tehä Kod*

närulene *närule|ne g -se Phl Var vilets, sant nārulene, kidurik [puu], oksad viletsad Var*

närulik *näruli|k g -ku nāruks muutunud nārulik, üks lagunu asi Häa*

näruma¹ *näruma Jõh Jäm JõeK Kad VJg Iis*

1. a. *tükkideks tegema, rikkuma moni vilets`ombleja võib`riide ära nāruda JõeK; mis sa asjata nārud sest paberist nende`kiaridega Kad; laps nārub õie`katki VJg b. pigistama, muljuma, räsima`Otsi aga`endale, keda sa nāruda võid Jõh; kassipueg sai pošte kääs nāruda, nüid nagu va rodu teine Kad; ega seda`viisi maksa nāruda`teisi Iis*

2. a. *nurisema, virisema nārub ning nāriseb, kiristi inime pole rahul kennegiga mitte Jäm b. manguma Mis sa nārud siin Jäm*

näruma² *näruma Kaa; (ta) nārub Hls norima, riidu otsima Tema`tahtas igaiühega nāruda Kaa; temä nārub ja tülitseb Hls*

närumini *kehvemini Odav tüü`tehti mudugi ka paelu nārumini Vil*

närune *närune Muh San, g -se Kuu/närü-/ Jäm Khk VII Phl Kse Tõs Tor Pee Koe VMr VJg Iis Trm Kod Äks Plt KJn Vil, -tse Tõs Saa Trv Krk Hel TLä; nārune|nõ g -dsõ Krl Rõu(nä-) Vas, -tsõ Plv; nārone|ne g -se Vai Kod; nārone|nõ g -dsõ Vas(nä-)*

1. *räbaldunud, narmendamas kui`musta tõhe soab`mindud, siis pannakse nārusese`riide VII; üks vana kadas käis sii,`riided olid nārused`selgas Tõs; kui lapsed lipendasid ja nārutsed ol'lid, siss üteti,`jusku ilparaku kari Saa; moonamehe lapsed olid`irmsad, nārused Pee; nārune jakk seilas Koe; sü inime nārone, nārosen`riiden Kod; see alune on mul ju nāruses läind KJn; mio ame om ka joba õege nārutsesse minnu Trv; ilp lüü nārdsu`surnuss [öeld] nārutse inimese`pääle Krk; raamat om`väega nārune Puh; nārune hamõ Rõu; ta_m nii nārune, täl ei olõ? midägi`säl'gä`panda Plv Vrd narune*

2. *kehv, vilets, armetu see oo üks nārune asi, et ta_s too seda pada`õigeks ajaks tagasi Khk; üks armetu on teene, ei koso, seisab nii nārune VMr; sie on nārune asi teise piale`luatma`jääda VJg; elojärg on nārusest lähnd Trm; väga nārone puu,`kiskline ja`vinske, ei lähä`lõhki Kod; kelp ehk nārune ehk maiass, ei süü Äks; sääl üle jõe`ol'li nārune maa ja siin puul`ol'li ää maa; tänä on nārune päe Vil; täo ei oole me rüä orass midägi, õige nārune olli Krk;`Täämbä um`väega nārune ilm Rõu*

3. a. *alatu esä`tiidse`säädust, nārune vallavanemb mudugi es tiiä Hel; nārune inemõni ei kuulõ sõnna ei? Krl b. ihne, kitsi nārusemäd mijs ei õlegi siin nukan Kod; tiä`l'l`väega? nārune kah, es osta`timä`liiku Vas*

näruselt *näruselt Tõs, nārone- Kod*

1. *räbaldunult nāruselt, naa lohakalt kõib riides Tõs*

2. *kehvalt väga nārusest eläb, ei süü ei juu Kod*

närustama *närustama Kaa Kul Trm, -mma Iis*

1. näruks, katki tegema; näruks muutuma `mantel oli juba ära nãrustadud Kul; mis sa nãrustasid selle `riide ära Iis; Seda peeti ikke kõrralikust mõldrist, kes kivi servad ilusad oidis, et kivi servi ära ei nãrustand Trm

2. narmendama Kuue änd oli akkand nãrustama Kaa

Vrd narustama

nãrutama nãrut|ama IisR Koe Lai Trv Ran Nõo Ote Rõu, -amma Vai Plv, -ãmã KJn Nõo, -eme Krk San, -õmmõ Krl; nãrotama Kod Vas, -mma Se; nãrutama Rõu, -mma Har Vas/-o-/

1. a. koonerdama, ihnutsema nãrotab, ei süü ei juu, muku elãb läbi ilma pãävãd Kod; mõni nãrutas palgaga, mõni nãrutas söögiga Lai; süü, mis sã nãrutat Trv; neil `ol'li kõva jãrg käen, anni tüü tegijile ka äã palga, es nãruta Ran; nii `kangede nãrut `tolle söögiga ja `sol'kse, et inimese es usuva süvvã Nõo; mis sa nãrutad, kõkk asja ja riista om joonest ärä Ote; ei `ihnõ kedãgi `tüühü võtta, nãrutass inne `tüüga Plv; naa_nãrodi?, na? `ihna es maássinit ka `osta? Vas b. virelema Kui ta kostkilt kaess endãle tõese eluaseme, aga sääal ta nãrutap tõeste jalun Nõo; mi_sa nãrotat, võta naanõ Vas

2. jorutama, aega viites tegutsema tãmã nãrotas kodo tulla Kod; mis sã nãrutad siãl, ku sa töösse_j saa KJn; [Ta] ei akka pikãlt nãruteme, võtap `viina ja `tõmbap taga, kui tüdrukuvãhãgi miiltive Krk; mis sa nãrutõt `ümbre ku sa tüüd ei tii? Krl; mi_sa lähãt küllã `müüãdã jäl nãrutamma Har; Nakka õi_ma joht siin nãrutama, är_lãã paremb kodu Rõu; tii_tüü `kõrdapiti, nãrotagu_j? Se

3. a. narmendama `Saivad `alles `terved `püksid `jalga, juba `põlve `otsad nãrutavad IisR; sielik nãrutab alt Koe b. näruks tegema Temã soolutap ja nãrutap oma rõiva Nõo

4. tülitsema mis te iki jagelede ja nãrudede Krk

nãrutsõmma nãrutsõmma narmendama viijr `argõss är, nãrutsõss, [rãtt] nãrutsõmma lãnnü? Rãp

nãrv¹ nãrv g nãrvi Hi Tõs Hãã HMd Kei Juu JMd Iis Kod, `nãrvi Kuu RId; nãrv Muh Var, g nãrvi SaLã Vll Kse Ris VJg KJn Trv Krk Puh San, nãrvi Tor Krl Har Rõu; pl nãrvid Mar Ann Ksi; pl, g `nãrvide Põi Han Vãn Kad Ote; nãrb g nãrbi PJg uus nãrvikiud; nãrvisüsteem (hrl pl) `Naistel on pããs üks kruu vãhemb ja `süãmess üks nãrv `rohkeb Kuu; `nãrvid oli ka koledast `aiged - - `kannatand enamb `nãrvid midagi VNg; tappa `lammas `vãllã, siis `nãrvid viel `liiguvad Lüg; nãrvid ära suretand Ans; mõni on oma nãrvid äã rikkund Vll; ta oli ikke nii - - kõvade `nãrvidega inimene koa Põi; Vidas nãrvi krussi pilt Emm; silma nãrvid on nõrgad Rei; mõne pea nãrvid `lãhtvãd tohmoks Mar; kui nõrgad nãrvid, siss veri oo arg Tõs; mede keha `nãrva tãis Tor; silma nãrvid rikub ära nii tihida kirjaga Hãã; suretas nãrvid äã, siis pani plommid `sesse [hammastele] Juu; inimesel on pail'u `nãrvisi JMd; minul on sihuksed kõvad nãrvid, mina põle ehmatand ega vihastand Ann; kerest ühest kohast `teise `ãste `kãima sie `nãrvide `juoksja (nãrvalust) Kad; vanass lähãb ja kõhe nãrvid segi Kod; kui tunda on, et ta on `puudulik, siis seda `üeldasse, et nãrvid on vigased Ksi; `amba nãrvi otsa vãllãn Krk; sij mõoss nii `nãrvide `pããle, ta sek'kãss pãã ärä Ote; mul omma nãrvi joba läbi, enãmb ei `tüütã Har; mul `lãtvã_ka mõnikõrd nãrvi_segi, ütte `paika tahadõ minnã?, `tõistõ `saadõ? Rõu

nãrv² → nãrb

nãrvakas nãrvak|as Jür JJn Trm, nãrvãk|as Puh, g -a; nãrvãk|ãs g -ã Juu

1. nãrvavõitu, isutu `niisse nãrvãkã `muega, ei taa (taha) `süiã egã Juu; Küll on ikka äda nãrvakate lastega Jür; nãrvakad, ei süe, midagi ei `oska `süia teha JJn

2. ilm om nätä nõnda närvakas, ei tiia, kas nakap sadama Puh

närvalt *närvalt* Mih/-b-/ Koe, -ält Juu isutult sööb nii närvält Juu; võtab nii närvalt Koe
Vrd *närvilt*

närva|tõbi *minestus Närvatõbes on inimene jusku `surnu Hää; närvätõbi, süä lätt närväss, nõrgass, satass maalõ Se*

närved pl `närved kõrned `närved oo üle jään Aud **Vrd** *närded, närud*

närvehtäm(m)ä *närvehtäm(m)ä* Vas Röp närtsima, närbuma kui `haina suul`viija valada, sõss tä närvehtäss är[?] Röp **Vrd** *närvehtüm(m)ä*

närvehtüm(m)ä *närvehtüm(m)ä* Plv, pr (ta) *närveh(h)üss* Rõu Vas Se; *närbehtümä* Lut

1. närbuma hain *närvehtü, kui ar[?] niideti; `kaksa_puu `vällä, kui juurt ei olõ[?], närvehüss är[?] Rõu; põud um, vil'a[?] närvehtüse är[?] Plv; `uakõsõ kõik' jo är närvehhüse[?], kõdrakõsõ til'lokõsõ[?] Se **Vrd** *närvehtäm(m)ä, närvetüm(m)ä**

2. närvetuma, nõrkema süä *närvehüss är[?], sis satass inemine `maahha* Rõu

Vrd *närbehümä*

närvehtüss *närvehtüss* nõrkus, *minestus Ma[?] ei saa rahva seeh kavva saista, mul tulõ süäme närvehtüss* Vas **Vrd** *närvehüss, närvetus*

***närvehüss** pl *närvehüse[?] Rõu; närbeh(h)ü|ss g -se* Lut nõrkushoog, *minestus süäme närvehüse[?] käüvä[?] Rõu; suurõst `lämmäst tulõ närbehhüss* Lut **Vrd** *närvehtüss*

närveldama *närveldama* Kaa Plt; des-vorm *närveldes* Pil närvalt, isutult sööma *Kui loom närveldab, siis ta äi kosu* Kaa; *võtab närveldes (närvalt), ei söö `easti* Plt

närvelde, närveldi *närvelde* Kuu/`n-/ Kad, *närveldi* Vai/`n-/ Mar Mär Jür Koe VJg

1. närvalt, isutult *närveldi* süöb Vai; *Võtab nii närveldi, ei lähe üks ega teine söök* Mar; *ta ei süö kedagi, ta nii närveldi süöb* Jür; *mõni laps on kohe nisuke närp, kui süeb, siis nõnna närvelde nokib siit ja sialt* Kad

2. vähehaaval tegeb *hädä `närvelde* Kuu

närvend *närvend* närb, isutu olevus *Ää olg neike närvend, see `aitab sul süüa küll* Kaa

närvendama *närvend|ama* Amb Iis, -ämä Kod, -eme Trv *narmendama riie* *närvendab* Amb; *õled käe ärä marrassand, [nahk] närvendäb* Kod; *sae `amba aave [puu pinna] närvendeme* Trv **Vrd** *närmendama*

närvetama *närvet|ama* Khk Mus LNg Mar Kse Han Tor Hää Saa(-dama) Ris HMD Jür Trv Hel, -ämä Mar Nõo Kam Rõu(-ämmä) Vas, -eme Pst Hls Krk(-em) San, -õmmõ Krl; nud-kesks *närbetänd* Vig

1. närvutama **a.** *närtsitama; närtsima päev närvetap einä äräde* Trv; *kardule varre ärä närveten puha* Krk; *`kange kuum närvetäp kaali ja `kapsta ärä, `üüise om kül'm, siss `laskuva tagasi* Nõo; *lill nakass närvetämmä; vili ka, ku pääväga um är_närvetäni[?], sõss lok'atass `alla ja satass* Rõu **b.** *nõrgestama, jõuetuks tegema* *See mure närvetab mu nii ää* Khk; *`aigus_o mehe nii ää närvetand, ät paljas kaave jäänd `järke* Mus; *ärä last kõrd är närvete, anna tal suust tilgak `kül'mä vett* Krk || *näljutama* *Mine onte karjaga kavvembale, et eläjä `süvvä saassiva, mes sä neist närvetät siin aia veeren* Nõo

2. närvetuma **a.** *närb, isutu olema* *närvetand ja kuivetand* looma *`kohta `ööti, on ka üks va põenos* LNg; *`aige inime närvetab ja `põlgab `sööki* Tor; *närvetan oma süömaga, valitseb `toitu* Ris **b.** *minestama, nõrkema* *närvedas ära maha ku põmm* Saa; *rõugepanekil närvet küll üits nuur tüdruk äräde* Trv; *akass närveteme, tahts maha pudude* Hls; *`süäme `aiguss om, ku süä akass `lopme, süä närvets sehen* Krk; *ma olõ nii puul' närvetenu, ei olõ `aigõ, ei olõ terve* San

3. kergelt küpsetama vm *sij* (liha) om *pal't* är *närvedet*, ei ole `pehmess keedet; suidsuliha olli, vähä olli *närvedet* Krk

Vrd *närvitämä*

närvetis, närvets → *närvetus*

närvetu *närvetu* Pöi Kam/-tü/ Krl, g -*ma* Mar Trm San *närb*, isutu; *jöuetu Teel ää ihtund ja nii närvetuks läind* Pöi; `raedab aga need einäd ää, `nahka tääl ei lähä need, va ull *närvetu loom* Mar; *sa olet `väega närvetü `süümisega* Kam; *inimine om närvetu* San

närvetus *närvetu|s(s)* g -*se* Hää Trv Hää Trv San Krl; *närvetüs* Trv, g -*e* Vas; *närvetis* Khk Han Saa, g -*e* KJn; *närvets* Mar Hää Saa Trv/-*ts/*; pl *närvetse* Krk

1. nõrkushoog; *minestus mul jouseb igi, `siuke närvets tulli pääl* Hää; *mammal tullu kerikun närvetis `pääle, süda läinud nõrgas* Saa; *miul käive seandse närvetuse `pääle* Trv; `temä ka nõrga süämege, *temäl käive kuuma närvetse* Krk **Vrd** *närdistüs, närvehtüss, närvitus*

2. *närb*, isutu (olend) *Müüsi lehma ää, oli nii närvetis loom* Khk; *See oo na närv nagu närvetis* Han; *Tema mudu katsub süüa ja mõnda süüki ei süü kunagi, on ikki üks närvetis* KJn

närvetüm(m)ä *närvetüm(m)ä* Urv Har Rõu; (nad) *närvetöse?* Röp *närtsima, närbuma Hummugu `kastõga omma_kõik' looma (taimed) ilustõ `kirki, aga `päivä `kangõ kuumaga närvetüse är?* Urv; *Lüü_kaari?* *lak'ka, siss hain närvetüss rutõmbadõ; iilä `murdi pal'lu `lilli matúsõ pääle viiä?, no_mma vällä närvetünü?* Har; [kapsataimed] *närvetöse? är kespäävä `aigo* Röp **Vrd** *närvehtüm(m)ä*

närvi- *närvi-* `närvirohod, `närvi `aigusse `vasta, neil on `valge `üksik `õile `õtsas Lüg; *Kis närvipundar aa, senel aa egaspool äda pittl Emm; üks va närvi `aige inimene* Mar; *inimene `kohkob kergeste, kui tä oo närvi `aige* Tõs; *se on ju paraègu närvi `aige, ei vôi teha rasket tööd `ühti* Vän; *tedre madarad, need on ka ikke sihukse närvi `aiguse `vasta* Ann; *närvi `haigõ vai `vaimu `haigõ, tuud vôi õi?* *pahanda?* Rõu

närvik → *närbik*

närviline *närvili|ne* Khk Kod Krk Hel Nõo Rõn, `närvili|ne Jõe Kuu Lüg, *närvile|ne* Muh Käi Tõs Tor/-*r-/* HMD, g -*se*; *närvili|ne* g -*dse* Vas *ärevil, rahutu; närvihaige `närviline oli, joi `piiritust ja `liikvad ja läks segaseks* Jõe; *inimine on `närviline, tämä ei tiä midä `räägib ehk kippub `tõise `kallale* Lüg; *ta oli pigem üks närviline mees* Khk; *jähi närvileseks* Muh; *närvilesed mehed `sõimavad* Tor; *tegi ka närvileseks, kole paha laps oli, `karjus* HMD; *tämä läks närvilisess selle murega - - nägi ise, kui majad `põl'id* Kod; *ku mia niipal'lu kurvaste, siis mia lää närvilisess* Krk; *temä om närviline, temäle piab `andiss `anma* Nõo; *timä ollõv iks `väega jäänü_nigu närvilidsess* Vas

närvilt *närvilt* *närvalt* – Hel

närvine *närvine* *närviline ei tiä, meks tä nõnna tusane ja närvine* [on] Kod

närvite *närvite* *poolviltu* – Kuu

närvitsema *närvitsema* Tõs KJn, -*mä* Nõo

1. *närb*, isutu olema *Mis sa närvitsed, süü mis kätte antasse* KJn

2. uus *närviline* olema *ega mia konagi ei närvitse* Nõo

närvitus *närvitus* nõrkushoog `süäme *närvitus, nuuf tüdruk satte maha* Hel **Vrd** *närvetus*

närvitämä *närvitämä* Kod, -*eme* Hel San

1. *närb*, isutu olema `süümiss ei taha, *muko närvitäb* Kod

2. küpsetama [kapsad] *kupatedi ärä, `pañti patta vij sise, närvitedi ärä* San

Vrd *närvetama*

närväkällä poollamaskil(e) `Viskasin `hendäst `paadis `verkuje `pääle `närväkällä; Ole `hiuga `närväkällä, `ehku valu `rambib Kuu

närväss närväss g `närvä jõuetu, nõrk inimine `pääle `haigust om jo^o nii närväss, et midägi tetä^o ei jõvva^o Kan

närväste närväste Tõs; närbast Muh närvalt obused sõid `einu närväste Tõs

närä närä Kuu, näre Lüg pugu Kanal on jäänd närä `kinni Kuu; `lindudel on igäl ühel oma näre, mida `pienest tieb ivad Lüg

närähämä närähämä urisema vana pini närähäss Vas

närähütmä närähütmä uratama – Vas

närähtämmä närähtämmä, pr (ta) närähtäss, närähäss uratama ta närähäss nigu pini Vas

närähüss närähüss uratus – Rõu

näräkane pl näräkatse närune temäl om `väega näräkatse `rõiva sel`jän Võn

näräl näräl' g -li näru, kalts; kaltsakas Ega_tel `õigõt rõõvast ei olõki^o, kõik' `säantse näräli; Sa_lt ku vana igävene näräl', panõ_ `hindä ummõtõgi_parõmballõ `rõivillõ Urv

näräp närä|p (-p) Rõu, g -pi Vas, -bi Se vintske, okslik (puu) `väega näräp puu, `oslikanõ ja `kiskja Vas; hõllõ puu, olõ õi näräp; näräbi jäi sihnä `perrä, jovva_i ma noid `lahku^o Se

närä|puu vintske puu näräpuu, tuud jovva ai lahasta^o Se

näräpäne näräpä|ne g -dse Se adj < näräp näräpäne puu_m `vindsõ Se

näräsk näräsk nuriseja, viriseja näräsk inemine Rõu

närätämä närätämä (-/-) onomat, deskr pini närätäss; Kutsik tul'l mullõ jala `külge_ku_näräti Rõu

närätümmä närätümmä onomat, deskr – Rõu

näsa näsa hajusalt R, Jäm Khk Kaa Krj VII Põi Muh Käi Rei Phl Pär Vän Tor HaId Amb JMd ViK I Äks Plt SJn Vil/-s-/ Hel/-s-/, näsä Kuu Mar Saa/-s-/ Kod MMg Kõp Vil(-s-) M(-s-) Ran Kan

1. a. räsa, kark vigastimme näsä Kuu; mõla näsast oian `kinni Vän; näsä on vikati otsas Saa; sõnniku argil on näsa HJn; labida näsa läks `katki, tien uut Kad; tuln auguga näsa ja liiv`jalga `laenama (püssist ja koerast) HljK; paenutasid vikati lüe `külge niisukese näsa, kas kase puust ehk paeo, mis aga `trehvas Trm; naene oiis angu näsäss `kiinni Kod; labidal on varre `otses näsa SJn; `lapjul näsä ärä minnu varre otsast Trv; argi näsä - - `väike `risti otsan, kust `peoge `kinni võtat; näsä puu pia sikke oleme Krk Vrd nasa b. kolk `vartadel on näsad, millega `rehte peksetakse JMd; näsad - - mõni on sile ja mõni on kaheksa kändiline ja neil on augud sies - - kus sie rihm siis `kiinni seisab Kad

2. a. konks, haak, kisk Kooguga sai kaevust vett võtta, puunäsa oli koogu küljes; ahingal on - - `rouda, nende `otsas on näsad Jäm; ooraaval on näsad küljes Khk; Vikati kannä näsa käib vikatilõõ kannaaugu `sisse Kaa; `talve on obuse raud kolme näsaga, sui kahe näsaga VII; Obustel olid jää rauad all, suurde `pitkade näsadega Põi; hobuse raua näsad on, äi `saapa `alla neid `lööda Phl; nende kael`kookude `otses oo näsäd, nende `otsa pannasse `ämbrid Mar; `aspil on näsa pial, et lõng ära ei lähe VJg; `aspel on nigu suur rist, õtsas kõverikud, kus lõng `piale jookseb, mõni `ütles neid et `aspli näsad Trm || oga Kiduspe puu külges on ka näsad Rei b. kühm, tüügas; punn Lüõ `kirvegä paar `oksa näsä külist ärä Kuu; puul oo näsad `kül`ges, mis pole nenda sile puu mette Khk; sõuksed näsad `palges Põi; pisike näsa aab ihu `peale, koera nael või; `okste `külges oo näsad nigu `erned ja suuremad Muh

3. jässakas, jändrik `veike mies ja lühikeste `jalgudega - - näsa mies; madal puu ja `öksiline - - näsa puu, suo pial `kasvavad Lüg; näsa niinep Iis

näsalik näsali|k Rei, g -ku Jäm ogaline, näsaline aava roos, suured näsalikud, see kasvab toas Jäm; Kiduspe, see on nii näsalik ja okslik et Rei

näsaline näsali|ne Muh, näsäli|ne Kuu, g -se näsadega `Meie lest, sie näsälise `seljä `päälisegä Kuu; aarmarjad oo näsälised Muh

näsa|niin → näsiniin

näsa|niine|puu → näsiniinepuu

näsar näsar g -a Jõh Kad, -e Pst; näsär Kuu Jõh, g -a Kan, -i Hls

1. räsa, kark Näsara võis sättida üles `puole ehk madalamalle `ninda, kuda õli `niitaja Jõh
Vrd nasar

2. mügar näsar om suur kõva põmm puu kül`len Pst

3. (jändrikust puust) suu `kaski `õikave mõne näsäris Hls

näsargas näsarg|as g -a; näsärg|äs g -ä räsa, kark Meil õlid `painutatud näsargad, neid sai siduda lüe `külge `niitja pikkuse järele; Näsärgäd õlid vikkatil, `angul, labidal Jõh

Vrd nasargas

näsarik näsarik Amb; näsäri|k g -ku Iis Hls, -kku IisR; näsäri|kku g -gu VNg Vai/-kko g -go/; näseri|k Trv, g -kku Jõh IisR

1. jändrik, näsakas on ka üks näsarik puu Jõh; `miski `künkäst säääl ei õle, `männi näsärikkud pääl, jõviked `kasvavad (rabast) IisR; näsarik, iad puud tast enamb ei `suagi, kõik kõver ja viserik teine Amb; näsärikkud kardulid Iis; sij om üits näsarik puu, kõver Trv

2. mügar, käsn, näsa puu `küljes one näsärigud, `kasvavatta `käsnäd puu `külge VNg; küll on senel `kaalil pali näsärikkko VNg

näsastik näsasti|k IisR, näsästi|k Lüg, g -kku võsastik Siin `metsä all `marju ei `kasva - - kie neid sääält näsästikkust `õtsima lähäb Lüg; Näsastikku `sisse pugesivad `luomad `paarmude iest `peitu IisR

näselema näsele|ma Muh Kse Trv, -mma Vai Plv Röp, -mä Kod KJn TLä Kam Ote Vas Röp, -mmä Vön, -me Hel San

1. puselema, rüselema; hullama lapsed näselevad, müravad ühe teesega Muh; küll näseleväd vassakuta pois ja tüdrik', mängäväd Kod; küll rüseleväd ja näseleväd KJn; tõene põrss om vagatsemb, tuu ei tüki nii näselemä Ran; las näil (loomadel) näseldä pääl Vön; mes sä näselet minuga, kas sa püsit paegal (koerale) Kam; `väiko `põrssa jo näselese[?] Plv; näselese[?] pääl, jääge[?] ütškõrd jo makama Röp **Vrd** naselema

2. nägelema, sõnelema nakasse näseleme, tüli `otsiv ike Hel; tüli tuleb tühjä `pääle, näselemine näl`lä `pääle Ran; vahel näselese veidikese iks, aga peris purelema ei lää Ote

näsarik → näsarik

näserteme näserteme murduma Loogapuuse tuleve `ästi kuumass aia, sis`na ei näserte painuten ärä Krk

näsertus näsertus g -e paine, painutamine Siit näsertuse kotelt võip sij luuk eige kergest katik minnä Krk

näsik näsi|k g -ku näsakas, väike olend see oo üsna näsik Kse

näsima näsima Jõe RId Krj Pha Muh Emm Mär Kse Han Tor Saa Ris JõeK Jä IPõ Vil Trv, -mä Kuu Kod KJn Puh Nõo Har Rõu Röp, -me Hls Krk

1. mugima, nosima; nārīma `läksin omiku vara kodund `välja, tükk `leiba `tasku, `selle näsīsin ära, kui väsimus `pääle tuli Jõe; Sie vana `luoma `vindund puol`tuores `suitsuliha, sidä

näsi ku vana `saapasäart Kuu; Laps näsib `närtsind `porgandi Lüg; `viska keß obuse ede, las näsida Krj; Näsis tüki `kuiva võid-`leiba ää, muust söömast pole `oolimistkit Pha; eks me akka nüid näsima Muh; näsisin natukse `leiba ää, ega ma suurt ole söönd `ühti Mär; Ma tõi kannatises `sooja `leiba näsida Han; õun ol'i ümmert `tiiru ära näsitud Saa; tükk suitsu liha ja `leiba koa ja `jälle põllal `ärgi ehk obuse `juure ja sial näsi ää Ris; mis sa näsid `ühthe `järge JõeK; ta näsib `kuiva `leiba JMd; kuer näsib `kohti Iis; ilma ammasseta inimene näsib süädä Kod; kopikane `kringel, seda `ändis näsida tükk `aega Lai; mia näsisi ubinit Trv; sijn näsi il'läksi ku iir kunagi Krk; süü ruttu, ärä näsi nõnda kavva Puh; Peni näsib toda kondi jaku kotust, aga ei saa täst jagu Nõo; näsivä leevä koorikõid Har **Vrd** nasima'

2. näksima, näksama [põrsad] võtave ku näsinen üittõistege, näsive üt `tõisi Hls; Peni näsib kutsika küllest kirpe Nõo; latsõ näsivä? sängüh tõõne tõist kui kutsika? Röp

3. nüsima ma näsisin neid `küisi `kääridega vähemaks JJn

näsin näsin g -e nahin `väikse `põrse võtav ku näsin; udsu vihm - - tule ku näsin Krk

näsi|niin näsi- Saa Trm Kod(-s-) Ksi Lai Ran, näsa- Lüg IisR põsastaim (Daphne mezereum) Näsa`niinest `kietasivad `viega `rohtu, `reumat ravisivad IisR; näsiniinel on roosad õied Saa; näsiniine marjad oo vihad, näid ep süü `ükski Kod; ammas valutas, panin näsi niine koort `amba `piale, `võttis valu ära Lai **Vrd** nasin'

näsi|niine|puu näsi- Kos HJn Amb JMd/-ss-/ Koe VMr VJg Sim IisK IPõ Plt, näsa- Jõe VNg Lüg Vai, näsä- Lüg Jõh näsiniin näsa `niinepu `õisi `enne juri `päivä `panna `piiriduse ehk `viina `sisse, siis sie pidi `juoksva `vasto roho õlema Lüg; näsiniinepuu on päris kihvt kohe, sinised õied kül'les Amb; näsi niinepud `aitavad `juaksva `vasta VJg; näsiniinepu kuor ävitab täid vasikatel ära IisK; näsi niinepuu, se pidi nii kihvtine olema, et kui kaks kolm `marja ära sööd, oled siruli Lai **Vrd** nasiniinepuu

näsi|puu näsiniin Oli `pannud näsipuu `õisi `viina `sisse ja seda `viina `hamba `peale Kuu **Vrd** nasipuu

näsi|soolane tulisoolane Oort `põrgu näsi soolane Põi **Vrd** nasisoolane

näskline `näskli|ne g -se näsuline va `näskline puu Trv

näsku `näsku ihnus – Plt

näskävillä `näskävillä käsipõsakil – Kuu

näslük → nästlik

näsläine → nästline

näsrik → nästrik

näss' `näss g `nässi, `nässi Jäm Põi hajusalt L K, I M TLä Ote hajusalt V; `näss Kaa VII Muh Emm Tõs Ote, g `nässi Hää, `nässi RId/n `nässi Vai/

1. a. väike, lühike (mees) Kus se `näsil `palju `pruute sai `õlla Jõh; tämä on `niiskaine `nässi mies Vai; mis mees see koa oo, `väike nagu va `näss teene Mär; mees ku näss, aga omal suur suu peas Tõs; isä nago `näss, egä `puegki param ole Juu; sinusugust `nässi ma ei lasegi kallale Pee; temä olli `seantse `näss `näoge Krk; mõni `ütleb, et vanainimese laits kasvab nigu `näss jälle Nõo; esi om `näss vana miis, aga esi kaess üks üles, aa pää pool kõveride Ote; kas ta mõni miis om, ta om igävene mihe `näss Har b. kõhn, nigel (loom) ei õle `täiest `välla `kasvand, siis on `näss Lüg; Vasikad on - - `nässid, `karvased ja `ripnevate `kõhtudega IisR; Pisike kiri koeranäss Kaa; Sest `nässist tule jäärad midagi, see nii pisike ja vilets Põi; Siga kut `näss, äi `kasva mitte `põrmugid Emm; teist seakst `nässi ei ole (koerast) Saa; mes sä piäd serätsest obese `nässist, sellegä ei jõvva `tüütädä Ran

Vrd nass'

2. kidur, jändrik (puu) *suokuusk vai`niiske, sie on vana näss* Lüg; *va kase nässid, ei taha`lõhki`minna Mär;`pisked nässid sii kasuvad, ega sii suurt puud ole Aud; näss puu kasvab viletsas muas, on nisuke madal ja jäme Amb; mõni üksik näss, männi juus Äks; veked männi nässid, pisikesed Lai;`kisklik ja näss puu Krk*

3. kitsi, ihne näss - - ei`raatsi`toisele midagi`anda Lüg; *nii näss kohe, et suu täit teisele ei ruatsi`anda Kad; näss, tämä ei lahe kedägi`toesel tehä Kod; nässil om alasi`üts`puudus, tiä ei taha`üttõ kopikat`vällä anda? Krl; igävene näss,`massa? om, ei taha är`massa? Har; üts kuradi näss um, taha_i?`tõõsõlõ midägi?`anda? Vas || alatu ta sääräne näss inemine om, ku_ta uma kasu õks kätte saa, tõsõst ta ei rehkendä medägi Har*

näss² *näss* Khk HJn, g *nässi* Amb; *näss* g *nässa* Khk; pl *nässud* Hää

1. näsa, mügar, tüugas [kammeljal] *selja nässad, tiheli ükstese`kõrvas* Khk; *`näslikul puul nässud`kül`gi`jäetud* Hää

2. a. räsa, kark *labida varre näss* HJn b. kolk *vart on ika, kel näss`otsas on* Amb

näss³ *näss* ehalkäik – Jõh

nässakas *nässak|as* Jäm Krj Pha Põi Rid HJn Jür Amb JMd JJn VJg IPõ, *nässak|as* Mär Han Koe, *`nässak|as* VNg Jõh IisR, *`nässäk|as* Lüg Jõh, g -a; *nässä|käs* Juu Kod/-ss-/ Puh, *nässä|gäs* Kuu, g -kä; *nässä|k* IisR/`n-/ Äks, *nässä|k* Trv Ran Nõo San Har/g -gu/, g -ku

1. jässakas (olend) *Sel`nässakal õli oma`kõhta kole pali ramu* Jõh; *Pisine nässakas vana isane* Jäm; *`Nässis inime on`siuke väikest`kasvu, nässakas* Krj; *Kudas see`sõuke nässakas on, isa oli suur pitk`sirge mees* Põi; *Õli veike nässakas mees* Trm; *va nässäk inimene* Trv; *`väike mehe nässäk* Ran || *saamatu nässäkäs - -`jüsku lol'l* Kod

2. jändrik, vintske (puu) *Ja sie kadaka närä ei`kasvand`suuremast - - õli`niisikene pisike`nässäkas* Jõh; *kiduram, pole lõbusa kasuga, nässakas* Pha; *kase nässakad vedelevad`õues, kes nad`lõhki aab* Mär; *raba jääre peäl nihukesed nässäkäd kased* Juu; *tamm on va nässakas ja jändrik* JMd; *Kui veel nässakad puud kua õlid, enam ei suanud neistki puudest jagu* Trm || (lihas) *Poolkeend tailiha jääb nässakaks, siis ammas ei akka`piale* Jür

3. a. komps; pundar *tuuleaga kase`otsas keerab`neukse, nagu üks nässakas* Rid; *mul ei ole püsi, et niisukest nässakad kerida* (lõngakerast) JJn; *käib vanas`riides nagu nässakas* VJg; *suur nässäkäs olli säll`län, es jovva kudagi`kanda* Puh; *Sa kõnnid ja käid, iks tuu nässäk näpu otsan* Nõo; *naasõ_tulõva marjalt, uma marja nässägu säll`län* Har b. pabul *es täi esi`süvvä, es anna tõesele ka ubinat,`miule and üte nässäku* Nõo c. näsa, nupuke *`nastasid on mitut`moodi, nad on`kõrgemad nässakad* Lai

4. ihne on üks nässakas inime Iis

nässi *`nässi* Kul Aud KJn, *`nässi* Lüg Jäm kängu, kiduraks *See on oma kasuga nii nässi jäänd* Jäm; *paijomaa peal, kuused jäävad seal`nässi ja`kängu* Kul; *jään`nässi, kidur laps* Aud; *mõni puu on`nässi jäänd, ei kasva* KJn || *krimpsu vanad`saapa tükkid on`nissi ja`nässi`kuivaned, enämb ei lähä`jalga tõsed* Lüg **Vrd** *nässu¹*

nässik *nässik|k* Krk, g -kse Hls; *`nässik|k* g -ku Jõh; n, g *`nässi|ku* VNg; *`nässi|ko* g -go Vai

1. nässakas, kidur *`luoma`nässiko* Vai; *küll om ta kõdurek, üüts`väike puu nässik* Hls

2. kitsi *sie one`niisukene`nässiku ja`ihnusko* VNg; *Nii`nässik, et`süüa ei`raatsi* Jõh

3. jändrik *`raudjane* (arukask) on *`nässiko - - kova puu* Vai

nässima *`nässima, (nad) nässivad* Jür; (ta) *näss* Se

1. rassima *küll aga ned nässivad ete`kangeste* Jür

2. narritama *ka no näss tõist, om naanu`kül`ge* Se

nässine *nässine|ne* g -tse Nõo, -dse

1. kidur *mes_tu* nässine pörss `olli, *tuu läits tost ussi` süümisest nii `rammu nigu püüt* Nõo

2. kitsi – Vas

nässing *nässing g -i* häbe, vulva [naisterahvas] *mõteln, et nüid_o* va *nässingi kallal* Muh

nässis `nässis Kul Kse Aud Juu, `nässis Jäm Khk Krj PJg kängus, kidur *pisine* `nässis *inimene* Jäm; *See va nässis puu säääl aja taga* Khk; `nässis *puu oo kõver ja `okslene* Kse; *vasikas* `nässis `moega, *ei kasva `ühti* PJg; *vana kase näss, mis sedäsi* `nässis on Juu **Vrd** *nässus*¹

***nässistämä** nud-kesks `nässiständ *nässiks muutuma Lühike ja abemes vana mies, `nässiständ* Lüg

näss|nina, -nõna *nösunina mõnel om lühike nässnina* Hls; *muudu armõdu illuss inemine, ku_tel taad lühikeist nässnõnna is ollu?* Har **Vrd** *näsunõna*

nässu¹ `nässu Kuu VNg Jõh Jäm Khk Pha VII Muh Emm Rei Rid Aud Jür KJn, `nässü Khn

1. **a.** *nurja, untsu läks* `nässu `jälle *sie abielu* Kuu; *igaiüks `leiba ei tie, lääb nii* `nässu *et* Jõh; *Ma pidi [reha] tegema, läks* nässu Pha; *jumal `oitku, te jääte ühna* `nässu (hätta) Muh; *Plaanid läksid keik* `nässu Emm; *Ära aja* `nässu *mu tööd* Rei; *Tulõma akatõs kõva tuul oli kua, läksid oma kursiga* `nässü (kaldusid õigest suunast kõrvale) Khn; *See pääv on `jälle* `nässu *läind* Jür **b.** *puruks, katki Sõitend mootorratta joonud piaga* nässu Pha

2. *kängu, kiduraks* `nässu *jäänd, inimene äi kasu änam* VII; *sibulad jäid mul* `nässu, *kuiv kõrvetas ärä* KJn || *keerdu, krussi lõng* `tõmmab `nässu Aud **Vrd** *nässi*

nässu² `nässu Jõe Jõh ehale *poisid lähavad vahest* `nässu Jõe; `lähmä `nässu Jõh

nässu³ *nässu* Krk, *hasso* Se

1. *kitsi tuu hasso käest saa ai midägi?*; *olgu ui hasso* Se

2. *kõnd ku üits igäven nässu kunagi, sikke ja esi`endest* Krk

nässulene *nässulene näseline kamm (kammeljas) on - - nagu lest, aga nässulene* Khk **Vrd** *näsuline*

nässus¹ `nässus Jäm Pha Rei Jür SJn, `nässos Käi

1. **a.** *nurjas, untsus Nässus see noor elu* Jür **b.** *katki Ta tööriistad on jälle nässus* Jäm

2. *kängus Pole tal üht mehe kasvo - - ta üks nässos asi on* Käi **Vrd** *nässis*

3. **a.** *kägaras `pikne lõi mehe maha - - `nässus `olli seal [kuuse] all* SJn **b.** *kortsus `Nässus `näuga* Rei

nässus² `nässus Jõe Jõh ehal *poiss on* `nässus Jõe

näst *näst g nästa* SaLä Kaa Krj Rei, *nästu* Khk Mus Ran

1. *näsa, käsnn, tüügas, mügar jäme tüiakas kepp, oksa nästad küljes; see (kammeljas) on irm suurde `kõrgete `nästudega* Khk; *kamma sel`g_o `nästasi täis* Mus; *Koor `aeti maha ja oksa nästad `löödi vähe silemaks* Kaa; *puu tiheli `nästi täis* Krj; *mõnel kuusel om pruunid ja vaegutsed nästud `kül`ge kasunu; pajodel mõnedel om kah serätsit `näste kullen, kui `paised jälle* Ran **Vrd** *nast*¹

2. *okas, oga kibuspul on vahed nästad* Jäm; *vihurbu `okste `kül`ges_o ka nästad* Mus

3. *konks Ülge käksil olid sured nästad külges* Rei

nästaline *nästali|ne g -se* Jäm Mus *näseline, näsadega Sa teed selle nästalise oksaga omale veel aiged* Jäm; *kammid (kammeljad) on nästalise seljaga* Mus **Vrd** *nästiline*

nästama `nästama Jäm Phl *vastu pidama, mitte murduma Ma oli nii kange, et es nästa* Jäm; *ta (kivi) äi `nästa, kui mitte `kildu äi tule* Phl

nästane *nästane näseline miht on nästane seljast, veike kala, ümar pea* Mus

nästar *nästar* g `nästra madal ja mätlik maa – Rap

nästik¹ `nästi|k Muh, `nästi|k Kuu VNg Lüg, g -ku nastik siin olid `nästikud ja `rästikud Kuu; üks `üellässe, et on `rästik, `tõine `nästik Lüg; nästikud põle vihased mitte Muh

nästik² `nästi|k g -ku Lüg Jõh IisR vistik, punn ihu kõik `nästikuid täis Lüg; Sie on ia, kui `nästik mädanema läheb, mädaneb `välja, `praavib ära IisR Vrd nastik²

nästiline *nästiline* näsadega Kammlest on suur ömargune patakas, pealt nästiline Pöi Vrd nästaline

nästima `nästima, (ta) nästib närvalt sööma [ta ei] söö kassi eest ka mette, mis muidu nästib Khk

nästlik `nästli|k Käi Phl Krk, g -ku Jõh Jäm Ans Kaa Krj Pöi, -gu Khk; `näsl|k Khk Trv, g -ku Krj Häa Krk

1. okslik, tüükane; vintske `nästlik [halg] on siin, ei `anna `kildu `vällä ei Jõh; `nästlik puu, oksad nii tihest, `nästlik ning karune Jäm; kadagast saab `nästligu kepi Khk; Suured kadaka köled käe, `seiksed `nästlikud olid puhas Kaa; teind `nästlikust puust kepi Pöi; vana - - `näslük puu Häa; *sij om sikke kase puu, kõva ja `näslük - - katik sa ei saa tatt* Krk

2. näsaline, kühmune *konn_o* ka `nästlik Khk; `nästliku `palgega, `sõuksed näsad `palges Pöi; *tal om `siantse `nästlik suu - - naha all `siantse sõmerikse, mägärikse* Krk

3. nastlik, lapiline, kirju `nästlik on kiri asi Käi; *ilus `nästlik hobune Phl; veime suka olliv `näsliku sel`lä päalistege suka; sij om iluss avi `karva `näslük obene, lapiline ja `näslük* Krk

4. nastik vm *uss sarabu `nästlikud_o alli kirjud ussid* Krj

Vrd nastlik

nästline `nästli|ne Krk, `näsl|ne Krk Ran, g -se näsuline; mügarlik *Ku - - lõng om seande tükiline või jompline, siss röövas ei tule sileve vaid nästline; `maari kase om `näslise* Krk; *mõni pal`k, mes väegä `näsline ja kõver, tuu lõgati tule puuss; kui undamenti tetti, siss nu `näslise kivi `panti `sisse poole* Ran

nästrik `nästri|k g -ku Mär Kad Pil; `näsrük Trv

1. jändrik *Kase `nästrikud - - muud põle kui puha jässid Mär; ega suos `suuri puid olegi, mõni `nästrik kasvab Kad || tihedasüuline soavad ead lauad `nästrikust puust* Pil

2. näsaline, mügarlik *nägu om `näsrük, naglaksit ja nõksiksit täis; `näsrük puu - - `siantse nõksikse küllen* Trv

nästvel 1. *nähes tõesse `nästvel_o röömus, muretsab sala; minu silmä `nästvel ei õle öllud* Kod

2. näha, nähtaval *`kanga `muster on `nästvel, kuda tehässe* Kod

nästvel(l)e nähtavale; *ilmsiks üheksä tükki tuli `nästvele; asi tuleb `nästvelle - - kas mõni jutt ehk `vargus* Kod

näsu¹ *näsu* Hlj VNg Jõh Pöi Muh hajusalt Lä, Pä Nis Rap Juu Jür JõeK Amb JMd Koe Trm Lai KLõ(-s- Ksi) M(-s- Krk) Nõo TMr/-s-/, *näso* Lüg Mar Mih

1. jändrik; vintske, kisklik *näsu `algu* VNg; *kase näsod* Lüg; *naa näsu puu, ei lähä `lõhki* Mär; *näsud - - liivatse moa piäl kasvavad* Var; *ete `sitkõ `kiskline - - kasõ näsu* Khn; *õege näsud kased* Tor; *näsusd tiijn `kul`pi* Saa; *nihuke keerd puu, nihuke näsu, ei anna `easti `lõhkuda* Juu; *`puude ulgas `juhtub olema näsusi* JõeK; *üks õunabu näsu `paistis aas olema, aga no nisuke `õunu küll ei kannu* Amb; *ia näsu, `kõlbab `vankri aesteks* JMd; *näsud puud, ei soa kahti `teisa* Pil; *näsu on `ästi sikke puu, nigu kase jässid `ol`lid* SJn; *igavene näsu, ei saa jagu tast kennige* Pst; *sikke ja näsu puu, päävä kähen kasunu* Krk

2. näsa, mügar, pahk `nästlik puu, näsud `külges Pöi; lapsel_o pisikesed näsud peal; sead `ollid punasid näsu täis Muh; näsu munad oo musta lepage `kül'ges Var; kuused ajavad näsud `vällä Tõs; vanad atid `olle `leotan näsusi vee ja `kolde tuha sees Aud; Näsu - - puust kasub `vällä - - vanasti õõnistadi ära, said näsu kausid Hää

3. räsa lapi (labida) näsu Saa; lüü kül'les on näsu, näsu tehase mis puust `tahtes Ksi; minu kargul on näsu ots (otsas) KJn; vikati näsu TMr

4. kitsi, ihne Äi see näsu anna kellegile `kildu ega poolt Pöi; Ei see söö ka, ta on nii näsu Vig; Näsu, `seuke `kangesti ihne Hää; teene nii näsu, ei roatsi `roasu kellegile `anda Juu; näsu inime, ei taha `palka `anda Koe || näsu inimene - - ken viha pia `kaua VNg

näsu² näsu Mus Krj nasv näsu `peelne akab juba `välja `paistma Mus; Näsu on vee all, suured kivid paistavad Krj

näasukas näsuk|as g -a vintske, näsuline kased oo näsukad, mis liivä ja soo moa piäl kasuvad; vanemad puud oo näsukad Var

näsuline näsuli|ne Lüg/näso-/ Pöi Muh Kse Khn PJg JõeK Amb Trm Trv, -le|ne Muh Vig Tõs Aud Tor Hää Plt, g -se

1. kisklik, okslik viherbu oo näsuline puu Muh; ete `sitkõ, `kiskline, näsuline puu Khn; puude ulgas `juhtub olema - - näsulisi JõeK; üks ull näsuline puu, läbi `kasvand teine, `lõhki ei lähä kudagi Amb || tihedasüuline eä näsulene puu, sünnib `kõike tehä Vig

2. näsuline, mügarlik meriärg_o - - näsulene; kui näsuline põrand oo, siis pannasse riie `alla [tuulamise] Muh **Vrd** nässulene

3. ihne – Kse

näsune näsune pahklik näsune kašk, suured näsud kül'les Saa

näsu|nõna nösunina om seande näsunõna Trv **Vrd** nässnõna

näsvad pl näsvad näsad kõntsad (kõmbid)- - suured pitkad puud, `jalgade taarist näsvad küljes Khk

näsägäs → nässakas

näsäs torus mokkad näsäs, et ei `mieldi sie `süömine Lüg

nätak näta|k g -ku nätakas, hoop `ańsin kuřjavaimul rusikuga õhe nätaku Saa

nätakil(i) nätakil Khk Mus, -i Kaa sassis, pulstis; ripakil Kassi karvad nii nätakil Khk; ju tal karvaajamise aeg, et karu nii nätakil oo, pole enam `miskit koera nägu_{nd} Mus; Vällal oli teiste `ulkas ka üks nätakili karvaga obu Kaa

näterdama näterdama Hää Saa väntsutama; näsutama Näterdadud kiisust ei saa ääd `kaSSI, ta jääb laisaks Hää; roıt ol'li koeral ära näterdud juba; noor koer ei näri sukka peris ära, näterdab ainult Saa

näts näts JJn Trm, g nätsu Käi Saa Ran Rõu, `nätsü Kuu; näts g nätsi Krk

1. nätakas, hoop `Voisid kohe `nuiaga nenä `pääle `nätsü `anda (hülge küttemisest) Kuu; annan talle (lapsele) väikse nätsu tagaotsa `pihta, kui ta `jõhni aab Saa; `tõmba tal mõni näts ärä; `nätsi anna iki vitsage Krk; nigu obesele nätsu ańd, nii `ol'li perset pidi [jääaugus] sehen Ran; Ma `lõika (lõõn) vihaga viiļ üte nätsu Rõu **Vrd** nats²

2. (miski nätske) leib on nii `kerkimatta kui üks näts JJn

3. annab edasi nätsamise heli Tuhk tehti märjast, neske taina tauline, siis visati pihuga näts ja näts põrandale (põrandapesust) Trm

nätsakalt niiskelt Kui [hein] nätsakalt sai `kuhja panna - - panid kuhjale agu sisse - - siis sai nagu kuhi ingata Trm

nätsakas¹ *nätsak|as* Kaa, *`nätsak|as* Lüg, g -a; *nätsäk|äs* g -ä Juu nätakas, löök *Kui`juhtusid teräkese gi`jäema oma väsineid`kontisi`sirguma,`andas`kupjas oma`piitsaga kõhe`nätsaka ära* Lüg; *Pane selle ülemise naelale veel paar nätsakat* Kaa; *`aantsin talle eä nätsäkä* Juu

nätsakas² *nätsak|as* g -a Hää Ris Kei/-t-/ Jür; *nätsäk|äs* g -ä Juu Kod; *`nätsä|gäs* g -kä Kuu; *nätsek|ass* g -a Krk

1. *nätskevõitu Tänäsed`leiväd on kaik`nätsäkäd* Kuu; [leivad] *`siuksed nätsakad* Hää; *kui on tainas,`öeldakse, et on`niuke nätsakas* Kei; *`Amma all tunned kohe`sitked`tompu poolkeend tailihast,`ööldakse nätsakas* Jür; *leib one parem ku [on] nätsäkäs. kui kava oiad ahjun, one tühi ja suured aagud siden* Kod

2. *niiskevõitu nihuke va pool`räidind ein on nätsäkäs, ei ta põle kuiv egä märg* Juu; *ame om alle nätsekass, las`kurta vällän; [pesu] vähä nätsekass om,`riiki (triikida) võib iki* Krk

3. *lollakas tämä`niske nätsäkäs, täit tol'o ei õle* Kod

***nätsama** *nud-kesks nätsan* Muh *poiss oln osav`sihtija ja nätsan`pihta* [hülgele] Muh

***nätsatama** (ta) *nätsatab* Trm; imperf (ta) *nätsäts* Krk *korraks nätsuma* *Sepp* - - *lööb suurema raua õtsast kua tüki maha nii kui nätsatab* Trm; *`pehme puu`pihta lää ku nätsäts, ta vedruts`vastu* Krk

nätse¹ *nätse* Var Hää Saa Vil Pst Hls Nõo Urv, *nädse* Trv Krk Rõn

1. *nätske, tainjas`Liiga vara ahjust`väl'la võtad, leib jääb nätseks* Hää; *siüst`ol'li nätse jah leib* Vil; *perel vaißt tetti nätsed [leiba], sis es`süüve [nii palju]* Hls; *leib om nätsess jäänu, jääb ammaste`küil'ge* Nõo

2. *niiske rõugu põhjad ja arjad ol'id nätsed* Saa; *maa om nädse, ei ole kuju* Trv; *vili om al'l nädse viil, sedä`i saa viil`pessä;`seante nädse ilm, sulakass; mi`sa tiit nende nätse rõövaste* Krk

3. *lollakas Inimene on nätse - -`pehme`mõistusega* Hää

nätse² *nätse* Nõo San *ennäe nätse mul õge`asja, kedä pel'lätä; nätse`poiskese - - vai viil suud`pruukma* Nõo; *nätse märäne inemene* San

nätsekass → **nätsakas**²

nätseline *nätseli|ne* g -se Trv/-ds-/ Krk *niiskevõitu`rõuku pannass [heinad] sõss, ku na vähä nätselise om* Trv; *`ammekse puha nätselise* Krk

***nätselm** *nädselm* g -ä *vesihein* – Kan Har **Vrd** *nätserm*

***nätselm|hain** *nädselmhain* – Kan Plv **Vrd** *nätsermhain*

***nätselmu** *nädselm|u* Võn, -o Vas Röp Se *vesihein nädselmu kasuss aian vai aia vilja seen* Võn; *`virksõ[?] omma`kõik`alaveerest nädselmot täüis* Röp **Vrd** *nätsermu*

***nätselmu|hain** *nädselmu-* Võn Plv, *nädselmä-* Har *vesihein nädselmä`haina om runguli täüis ajanu, nuu omma[?] vaia`ussõ`kitsku* Har; *nädselmuhainal umma`valgõ til'lekese`hälmu[?] otsah* Plv **Vrd** *nätsermuhain*

nätserm *nätserm* Kam; *nädserm* g -ä Se *vesihein nätserm - -`väike aenake maan* Kam; *Nädserm om pehmekõnõ, nädsermit andass`põrssile* Se **Vrd** *nätserm*

nätserm|hain *nätserm-* Kam, *nädserm-* Se Lut *vesihein nätsermain - -`väikse`valge`äelme, til'lukse lehekse* Kam; *Mul om aiah pal'lo nädserm`haina* Se; *nädsermhain - - tsia[?] lübitasõ[?] süvvä[?]* Lut **Vrd** *nätsermhain*

nätsermu *nätsermu* Se; *nädserm|u* Vas Se, -e Kan *Mine[?] kaku sikolõ nätsermuid* Se

***nätsermu|hain** *nädsermu-* Vas Se, *nädserme-* Kan Rõu Se, *nädsermä-* Se vesihein *nädsermehain* `kasvi maad pite - - kidsuti *ísiku jaoss* Rõu; *nädsermuhain kasuss* `pindride *pääl* Vas; *Nädsermuhain om halv umbrohi*; *uah om nädsermähain* Se **Vrd** *nätselfuhain*

nätsik¹ *nätsi|k* Kad VJg, *nätsi|k* Vig JõeK Kad, g *-ku*; `nätsi|k Kuu Vai, g *-ku*, *-gu* VNg *vitsik Tuo oma* `nätsik `siie, *ma panen* `sulle *subi* `piima Kuu; *tosteti keik pisikesed* `nätsigud [toitu] *täis* VNg; *Või nätsik oli laua peal* Vig; *kõik pagana nätsikuid ta* `seie *tassib*, *kuhu ma nad panen*; *nätsikud olivad* `enne *küll* `süia Kad **Vrd** *nätsik¹*

nätsik² *nätsi|k* g *-ku* Trv Hel *nätske leib om seande nätsik*, *ei ole* `äste *ärä küdsänu* Trv; *nätsikuss jäi leib siss*, *kui taegen* `liiga *make* `olli Hel

nätsima `nätsima, (ta) *nätsib* Jür JJn Kad Sim; `nätsma Mih *nätsutama põrsas akkas teri* `listma ja `nätsma Mih; *Lapsed* `nätsisid *alati midagi suus* Jür; `nätsis *leivakuorukest kauemad* `aega *juba* JJn; *signa ka ei süö* `kärrest, *nätsib süögi kallal* Sim

nätsis `nätsis Muh Kse; `nätskis Kse

1. *nätske leib* *o* `nätsis Kse

2. *pehme*, *vedel see või oo naa* `nätsis *et* Muh

nätsitama *nätsit|ama* Tõs Iis/-t-/ , *-ämä* TLä Kam Rõn, *-eme* Hel; `nätsitamma, `nätsü- Vai; *nätsüt|ämä* Kuu/`n-/ Võn, *-ämmä* Kan Urv Har Rõu Plv Röp, *-eme* San, *-õmõ* Krl *nätsutama a*. *nätsuvat heli tekitades midagi tegema põrsas nätsitab molli kallal näts-näts* Tõs; *mis sa nätsitad tühja* `suuga Iis; *üless* `alla *nätsit*, *kolgitsega tetti kiud* (linalõugutamisest) Kam; *mõni vars nätsütäss suud*, *ku tõsõ hobõsõ manu lätt* Har; *me iks nätsütäme?*, *kui tsiko* `süümä *kutumõ* Röp **b**. *aeglaselt mäluma*; *hamba all muljuma* `nätsüti `leiba Vai; [ta] `Võtse *iks õlekõrt rattilt*, *nätsit ammaste vahel*, *esi kõnel* Hel; *signa - - nätsitab mõne* `kartuli *ärä*, *jätab pooleli* Ran; *ma j saa* `süüki *äste ärä nätsitädä*, *siss jääb* `lõõri `kinni; `rüipä *vett* `pääle, *siss ei ole midagi nätsitämist* Nõo; *imä nätsüt leevä ilostõ är?* ja *sõss* `andse *latsõkõsõlõ* Kan; *Taal om nätä_villänd* `süümist, *nätsütäss suun är?* ja `sül`gäss `vällä Urv; *hopõn nätsüt ohja?* är? Rõu; *mis sä taah nätsütät nii kavva* Röp

nätsitus *nätsitu|s* Puh, *nätsütü|ss* Krl, g *-se* *nätsutus üits leivä nätsitus sul ütte* `viisi Puh

nätsjas `nätsjas *nätske leib* *o* `nätsjas Kse

nätsk *nätsk* g *nädsä* (-á-) T V(*nätsk* Lei), *nädsse* Trv; *komp nätssep* Röp

1. *nätske*, *tainjas* `kartuli *pal`lu sekkä* `aetu, *leib om nätsk* Ran; *suure pätsi* `olli *kaitis* `tunni *ahjun*, *muidu jäivä nädsäss* Nõo; *leib om nätsk*, *ahi* `tuuride *puiega kütetu* Kam; *mul ei olõ_kunagi ni* `nätskä `leibä *olnu?* Kan; *leib om* `varhra *ahust* `ussõ *võet*, *om nädsäss jäänü?* Har; `nätsk `leib *jääss* `hambihe Plv; *piät* `häste *hapatamma*, *muido saa leib* `vaonu ja *nätsk* Röp; *leib* `jäie *nädsäst* Se

2. *niiske*; *vesine suu* `sisse *läits*, *nädsse maa* `sisse Trv; `täambä *om nädsä aena*, *ei saa üless võtta* Nõo; `rõiva *umma nädsä?*, *oobiss kuiva?* *ei olõ?* Urv; *lumi om nätsk*, *ku sääntsess* `pehmess *lüü*; [hein] *sääne nätsk om*, *ei* `kõlba? `kuhja `panda? Vas; *ku jalg* `veetse *nätssep om*, *siss ei lää?* *inap saabass* `jalga Röp

nätska → *nätske*

nätske `nätske VNg IisR Pha *hajasalt* L, Kei Jür JJn Ann VMr Kad Kod Äks Lai VIPõ M Nõo Se Lei, `nätske Khk Iis Krk Ran Nõo; *nätska* Sim

1. *tänkjas*, *tainjas* `värsked *piima piab* `kaua `kietama, *seda j süönd* `keski, *sie oli* `nätske VNg; `nätske *leib* Khk; *See ahi jätab leivad nätskeks* Mar; *Lebategu põle iaste* `ühti `väl`la *tuln*, *oo* `nätske Han; *leib oo naa* `nätske, *et akkab* `ümmer *ammaste kua* `kinni Tõs; *Ahe oli nõrk*, *leib jäi* `nätskes Khn; `nätsked *leiba ei taha* `süia Tor; `Kängujäänd *kaal* *on ka*

kiedetud piast süies `nätske `amma all Jür; `nätsked, `tänkjad [leivad]- - mitte sugugi põle `kerkimist JJn; kas `apnemisest `puudu või põle `kerkind `ästi, et ta (leib) nätskast on jäänd; ega sellepärast [leiba] luomale ei anna, et ta nätska on Sim; ei taha `nätsked `leiba Iis; leib on `nätskest jäänud, ei ole küpse Äks; mis sa nende `nätske `leibist ahjust `vällä kissit; aänds üte kaniku `nätsket `leibä Krk; meie `veskide `püidli `olli must ja pehme, sai sai must ja serände `nätske Nõo

2. niiske, poolmärg ein oli `nätske `võitu Mih; täna olid (heinad) nii kuivad, aga vahel on `märgi tükka sies, siis on `nätsked VMr; ku one sulakas - - siis `üeldässe `niske `nätske ilm Kod; eenäd `nätsked jah, ei ole kuevad Äks; odrad ol'lid `nätsked, `pañnin `rõuku SJn; rõõvas on `nätske Vil; mõnikõrd olli mõni vihk vähä `nätske Trv; maa alle toorass ja `nätske Krk; pal'lu es sada, vähä tei `nätskese Hel

Vrd nätsk

3. rumalavõitu, lollakas pois's one `nätske ja pehme, ei õle nagu `selge arvoga; näd kõik ühesugused `nätsked ja napakad, ep õle `üste targemad Kod

Vrd nätsel

nätskelt niiskelt `nätskelt ku paned `küini, ise `tallad õtsan, siis lääb põlema ein Kod

nätskis → nätsis

näts|käpp puuhark, rehekäpp Too nätskäpp ning akame `vilja `tuulama Khk; nätskäpp on puust `tehtud angu `moodi, vars taga; Nätskäpaga tõsteti pühune vili rehaltse väravate vahele väutuule käde Kaa || (kobakäpast) On ka üks nätskäpp, saamata inimene Krj

nätsti nätsatades mis sa selle vana logudiga viel tied, `viska kohe vasta `seina `nätsti Kad
Vrd nästik

nästtik `nästtik Khk Kaa nätsti kanhiga äi murra [savi] `lahti, lööd muidu `nästtik Khk; Kass andas koerale nästtik vastu silmi Kaa

nätsu kokku, tükki Vill jäi `nätsu, si's `tul'li enne `kaarimest lahutada, `lahti nokkida Hää

nätsuma `nätsuma IisR JJn, (ta) nätsub Nõo nätsuvat heli tekitama Ei `luomaliha ole ikke kedagi väert, `kieda teist puol `päeva, tūmast ei saa, `nätsub aga [süües] IisR; põrand `nätsund miest JJn; Potsepp lüüß savi vasta saina nii et nätsub Nõo

nätsus kangus, kidur `nässu on jäänd - - `nätsus asi Rid

nätsutama nätsut|ama Jäm Khk Muh Mär Tor Hää Juu Jür VJg Trm Kod/nätso-/ KJn Trv Urv, -ämä Se, -em Krk, -eme San; `nätsutama Lüg(-mma; `nätso-) IisR

1. nätsuvat heli tekitades midagi tegema nätsutab ning mätsutab `suuga Khk; nagu siga nätsutab oma `suuga, kui sööb Muh; mis sa `eese suust nätsutad, söö ilusti Mär; lapsed nätsutavad - - muda sees Juu; siga nätsutab, kui süeb VJg; `üste `märgä `asja nätsotab Kod

2. aeglaselt või hambutult mäluma; hamba all muljuma `ninda vähä `aavali - - `nätsutab `leiba Lüg; Küll on ia liha `nahka suus `nätsutada IisR; nätsutab `pehmed `leiba `süüa Tor; Kel `õiged ammast põle, sie muudkui nätsutab `süies Jür; Nätsutab, närib miski vintsked asja suus Trm; suhun nätsude pääle, `ambit ei oole Krk; pappp süü, `naputäüt nätsutäss, jovva ai süvvä? Se

Vrd nätsitama

nätsutus nätsutus Jäm KJn San, `nätsudus Vai, g -e nätsutamine nätsutas oma nätsutust mudku KJn **Vrd** nätsitus

nätt nätt g näti; n, g nätu Mus mustu, viiger nätid `loivavad üsna ranna `ääres; mõned nätud sai paari päavasest `üंबर lodimisest Mus **Vrd** natt^s

nättine nättine nett, kena Nättine `naiste `rahvas oli Kuu

nätt|päev näguripäev *ole küll nätt`päevi ja viletsust nännu Hel*

nättäv nättäv Plv, g -ä Puh, -e Krk nähtav *no olli oben nättäve kotuse pääl aet Krk; sij om ka `pal`la silmälegi jo nättäv Puh; `ökva silmägä nättäv Plv*

nättäväl nähtaval nüid `olli ta periss nättäväl Puh

nättäväl(l)e nättäväle Nõo Röp, -lle Urv nähtavale *tuu pörss nättäväle, siss ma näe, kui suur ta om Nõo; Ei_tulõ_`kostki_puult nättävälle Urv; võit `lapjo ja nakass `kaivma, äkke tul`l vaat nättäväle Röp*

nättäväst(i) nättä|väst Puh Nõo Har, -vest Hls Krk; *nättävästi Trv mäletamise, nägemise järgi miu nättävästi om liidi ollu, enne oli koogu otsan pada Trv; miu nättäväst lehmä na_j oole Krk; miu nättäväst om iks joba `akna olluva klaasiga; vanemba inimese olliva na miu nättäväst mõlemba Nõo; mu nättäväst ol`l nigu muidõ poisś kah enne Kuudsil Har*

nätu → nätt

nätud pl *nätud* kartulid `mundres nätud Hää

nätune *nätu|ne* g -se väheke, veidike *nätust `piima oli; `tehti nätune maad maa `sesse Käi*

Vrd *natune*

nätu|päev *näljapäev temä om nännü nätu `päevi Krk*

nätusest *alaltü nätusest Hls, nätust, nätüst Krk mäletamist, nägemist mööda miu nätusest olli ta nõnda Hls; miu nätust olli ta küll lind Krk*

näugahtama *näugahtama Vas Se; näügahtamma Plv näugatama `astõ kaśsile valusahe kápä `pääle, kaśś näügaht Plv*

näugahuss *näugahu|ss Har Vas Se/-śś/, näugau|ss Krl Rõu/näü-/*, g -sõ *näugatus kaśsi näugauss Krl; kuuli, et ütś näugahuss ol`l, sa olõt kaśsi jala pääle `saistanu Har; mis ta näugahuśś ol`l Se*

näugama `näugama Jäm, da-inf *näuata Khk näuguma kaśś `näugab, tahab `süia Khk*

näugatama *näugat|ama Iis Trv Ote/näü-/*, -amma Har Rõu, -eme Krk San, -õmõ Krl *korraaks näuguma kaśś näugatatas Iis; kaśś näugat`üte kõrra Trv; sa `saisti kaśsi jala pääle, kaśś näugati Har Vrd näugahtama*

näugatus *näugatu|s Iis, näugatu|ss Trv San, g -se näugatamine kuulin kaśsi näugatust Iis; olli ütś näugatuss San Vrd näugahuss*

näugauss → näugahuss

näugima `näugima Muh Kse, `näugema Phl; `näügme (-äü-), (ta) *näugip (-äü-) Krk(-äü-) näuguma kass `näugib; mis ta `näugis Muh; kaśś `näügi kõvast Krk Vrd naugima*

näuglõmma `näuglõmma, da-inf *näugõlda?* Har; `näuglõmõ, da-inf `näuglõdõ, *näugõldõ Krl näuguma kaśsi `näuglõsõ Krl; tuu käü alasi inemiisil `rišti jalun `näugun. siss `ütlät: mi_sa_tanh `näuglõt alasi Har*

näuguma `näuguma Jäm Var JJn VMr, (ta) *näugub Jür Trm, `näugub RId(`näugu VNg; -maie Lüg) Põi Mär Ris HMd Amb Iis; `näuguma Krj Rid Mar Kul Vig Hää Jür Sim, `näugoma LNg Mih, `näugma Saa, (ta) näub; `näugma (-mä), (ma) näugu Trv Hel hajusalt T, V näu tegema, näuma vai `kiisu, mis sinä `näugud Lüg; Kass `näugub `sahvris, tie uks `lahti ja lase ta `välle Jõh; kassi ramp - - kui ta köht tühi on, kukub `näuguma Krj; `Kassidel on pulmapidu kää, `näuguvad `peale Põi; kaśś näub all, `varblane [on] üleväl Mar; kõit, mis sa peaks `näuguma sii Mär; kaśś akas ukse taga `näugma, ta võib säääl mitu `tuñni `näugu Saa; Kaśś näugub ~ näub ilusa `piene ääleaga Jür; rahu ei ole, mudkui `näugub Amb; se_on vihmakaśś, kes `näugus JJn; poisike näugub kui kaśś Hel; kaśś - - näogub, tahab `tarre Nõo; kaśś näug ussõ takan Ote; Kaśś näug ussõ man, tuu taht vaest umalõ asjalõ Urv; na niu*

kassipuja? `näugva[?] Rõu; `kaskõnõ ilestäss iks ust ja näug Vas; täl kassikõnõ är[?] kattõ - - sääl timä jäl[?] näug Lut || piltl Taal - - om ka ta `näugmise muud, iks mul ei olõ_{sedä} ja mul ei olõ_{toda} Urv; Tää mu_{naug} ja_{räug}, vai täl tuu hädä no_{nii suur} `umgi Rõu **Vrd** nauguma, näugama

näugutama *näugut|ama* IisR/`n-/ Hää Iis Trv Puh, -amma Rõu, -õmmõ Krl kräunutama *Mis sest `poisist `näugutasid* IisR; *näugutab `kaási* Hää; *mis `asja sa näugutad sest kassist* Iis; *mis sä_{nd} näugutat sest kassiksest* Trv; *latsõ näugutõsõ `kaási, `kiskva sapa piiti* Krl **Vrd** naugutama

näuh *näuh* IisR Kad Nõo hüüds, adv *Vahi, kuda tämal `leivad `kähku nagu näuh `ahju `lähvad; `Ahmab `teise `luoma iest näuh paremad suu `täiad ära* IisR; *üsku uht võttis näuh ära* Kad; *and tõese nahatävve ikke näuh ja näuh kõjo vitsaga* Nõo

näuhkama `näuhkama IisR Muh nähvama **a.** näuhti lööma või haarama `Näuhka `selle `laisa obuselle; `Turtsti tegi kaás ja `näuhkas `kuerale käppaga `müöda nina IisR; *Ää, laps, ming nõnna koera lisidale mitte - - äkist näuhkab* Muh **b.** teravalt ütlemata, salvama `Ütled `talle kedagi, `näuhkab `sulle kohe `ninda_t; *Mis sa `ilma `mõtlemata `näuhkad* IisR

näuhkima `näuhkima näuhti haarama *Obu näuhkis rohtu süüa* Muh

näuhti `näuhti Lüg IisR Jäm Mär Kse Tor Tõs Hää Ris Jür VJg Iis Trm Kod Plt KJn Trv Hls Krk Puh San Krl Rõu; *näuh* Har Rõu(-*ht*) krapsti, kiiresti *sie kuer, kie ei `augu, a tuleb võttab `näuhti `kinni, sie on salalik kuer* Lüg; *Teised mehed viel jorutavad, täma aga `näuhti obune lasila `küllest `lahti ja kodu `puole* IisR; *pidin `võtma, `tõmmas eest ää `näuhti* Mär; *andis `näuhti `persse `pihta* Tõs; *näuhti lüüb vitsaga mööda `jalgu* Hää; *Kaás võttis mul `näuhti lihatüki näppude vahelt* Jür; *tõmmas piitsaga `näuhti* VJg; *näuhti `karga `süülde (sülle) Kod; koer tõmmass `näuhti jalast `kinni* Trv; *uisk `panden ku `näuhti `külgi* Krk; *lei loomale roosaga `näuhti `sälgi* Puh; *võti lavva päält väist ku `näuhti* Krl; *ta karaás su_{latsõlõ} manu[?], ol'l näuh tuul upin käest vällä[?]* Har; *Mugu_{lasõ}niuht ja_{nauh} ja_{val}miss `umgi[?]* Rõu **Vrd** nauhti, nauhtik

näuh tik `näuh tik, `nähtik näuhti `andis piitsaga ikka `niuhtik ja `näuh tik; *koer `kargas - - `nähtik `ända `kinni* Khk

näukama `näukama, da-inf *näugata* nääksuma, naakuma üks `näukab so kallal, tahab midad saaja; *Peremees `näukas iga tühja asja pärast* Jäm

näuks¹ *näuks* iitsatus *Kaks tükki õlid, kes ei tehnu* [peksmisel] mitte üks *näuks* Trm

näuks² *näuks* g *näuks|u* PJg, -i Nõo kõhn inimene *näuks, ei ole täl `põske, ei ole `otsa, kõik om nigu `lohku jäänu* Nõo

näuksatama *näuksatama* Jür Tür Plt Nõo *näugatama* *Kaásipoeg näuksatab `ehmund ääleaga, kui kätte võtad* Jür; *Kaás näuksati lavva all* Nõo

näuksuma `näuksuma, (ma) *näuksu(n)* Jäm Khk Muh Mär Kse Tor Hää Ris Juu Jür JMd Koe Iis Trm Plt, `näuksun Lüg IisR; `näuksma, (ma) *näuksu* Trv Puh Krl; `näuksmä, (ma) *näuksun* KJn

1. katkendlikult näuguma; seda meenutavat heli tekitama, *käuksuma* *konn - - ku `aiget saab, siis `näuksub* Lüg; *koera kuúsikas näuksub* Tor; *laps näuksub* Ris; *kanapojad näuksuvad, kõhud tühjad* Juu; *Kui teda (kassi) `sisse ajad, siis südametäiega näuksub* Jür; *kuúsik näuksub* KJn; *peni `näuksusi usse takan külmägi* Puh; *iire `näuksva* Krl

2. nääksuma, näägutama *Mis sa `näuksud mu `kallal* IisR; *Näuksub teise kallal, järke ep jäta* Jäm; *näuksub peale kallal, `tüitab inge üsna seest ää* Mär; *kui sa oma `näuksumist ei jäta, siis saad `malka* JMd

Vrd nauksuma

näuksutama *näuksutama* Juu Jür kräunutama *mis sa sest kaásist näuksutad* Juu; *Näuksutavad `kaási tuas, ei lase `väl'ja Jür*

näuldasa *näo poolest sarnane just ku selle näuldasa õleks old* Iis

näum *näum* näotu, inetu *igavene näum kui sedasi sandi `näuga oli* Khk

näuma `näuma Khk Kaa VII Pöi Mär Var Tõs(-mä) Khn Aud Tor Hää Saa Hag Juu(-mä) Jür JMd Koe Trm Kod Lai Plt KJn San/-me/ *näuguma kaás näub nenda, tahab `väl'ja eri `peele `minna* Khk; *kui `kassidel pulmad, siis `näuvad VII; Mis sa sii näud, oot, ma lase sind `väl'ja Pöi; kassid `näuvad, kui kõhud oo tühad Tõs; kaás näus `poegi taga* Tor; *kassid on tuas, `niuvad ja `näuvad Hää; kaás tuli tupp, enam `väl'lä ei lää, mutku näub* Juu; *vist kaási kõht on tühi, akkas `näuma* JMd; *kaás näub, palub `sisse* Kod; *kaás akas `näuma, tal kõht tühi* KJn || *piltl näub tänäse oomugu, tahab raha* Saa

näut *näut* Ran, *näut* Krk, g *näudi*

1. vits, vemmäl *võta näut*, `tõmba Krk

2. äkkelaudu ühendav varb *kaits `näuti [oli] sehen - - näudiga `panti äke kokku* Ran

Vrd naut

näutama `näutama kräunutama *mis sa sest kassist `näutad* Tõs

näutsuma `näutsuma onomat *vihma kull `viñjub või `näutsub `ühtä lugu* Lüg

näverdama *näverdama* Jõh, -ämä Lüg nosima *õine näverdäb `aiga `müöda, `õine näverdäb `kiirest, `eiväd saa üht `aigu süönd* Lüg

näverdus *näverdus* näksimine, nosimine *sie `süemine on [nagu] `iire näverdus* VNg

nää → *nemad*

nääbastik *nääbastik* kõhetu inimene *tea, kesse nääbastik meil keis* Mar

nääbastus → *näävastus*

nääber `näab|er g -re *närb sa olet `nääber `süümä, ega sa üle talve küll ei elä; ta om `nääbre `süämege, egät ei võta `vastu* Krk

nääbits *nääbits* Trv, g -ä Ran Nõo *nääpsuke, kõhetu olend `väike nigu nääbits, ei lähä sitt kohegi edesi (põrsast) Ran; laits om seräne nääbits ku `oitku, kül'leluu loe kõik ärä; võit naäse, nüid om kõhnass jäänu nigu nääbits `jälle* Nõo

nääbus *nääbus* g -e Mär; *nääbuss* g -a Trv; g *neabusse* Muh *nääpsuke, kõhetu (olend) see oo nii neabusse `näoga, põle kena* Muh; *oo üks va pisike nääbus koa, mis tüdruk ta koa oo* Mär

nääbästus → *näävastus*

näädik(e) *näädi|k(e)* g -kse *natuke, raasuke and näädikse, uule saive kaia, `amba jäive ilma; liha pannass näädik levä `pääle* Krk

nääding *nääding* g -i JõeK; `nääding g -i Jõe(-u) Hlj VNg, -e Kuu *õhuke jää `nääding on nisuke nork jää, mis inimest ei `kanna, `ainult `lindu Jõe; lüöb aga mere `näädingesse; `paatijega ja `laudujega `mendi, kui oli nuor `nääding, et ei `kandand viel `ültse miest pääl* Kuu; *tulivad üle üheüö `näädingi* Hlj; *sügise ka jääb `nääding `pääle, `enne kui kovast jääb* VNg; *paadiga `väl'lä ei saa `minna, merel nääding pial* JõeK

nääga *nääga*

1. kergemeelne tüdruk *Nääga edestas ja tege säänest latsõlikku `nal'la* Urv

2. saamatu, tossike *Sa_lõt `õkva_ku_ `väikene nääga, sullõ anna_kõik' näppõ vahelõ* Urv

nääguk *näägu|k* g -kse *väike laps, maimuke til'luk nääguk olli tuud; lääm näägukst `vaatem* Krk

nääguma `nääguma, (ta) näägub Kse Saa nääkuma, naakuma mis sa näägud Kse; näägub mu kallal Saa

näägutama näägut|ama Mus Pöi Han Tõs Tor Hää Saa Juu Jür Koe VJg Lai KJn Vil Trv Puh Nõo Vas Se, -amma Kam Urv Har Rõu Plv Vas, -eme Pst Hls Krk/-em/ San, -õmmõ Krl; näägudama Emm; `näägütämä Kuu

1. tänitama, õiendama; pilkama, narrima Küll sie inimine võib `näägütä ja tülü norida Kuu; äi saa üheteisega läbi, näägutavad Mus; Küll sii - - on oma `lõugadega `teisi inimesi `kange näägutama Pöi; Me_s sa sest lapsest näägudad Emm; `purjus mees oo suur näägutaja Tõs; miu oma `kamres tul'i näägutama Saa; Näägutas sulast ilmast ilma, ime kui sulane minema läks Jür; `taples teist, et `miskid alvast teind, siis näägutas Lai; Peremed `kel'ksid ka - - rikkam näägutas `vaesema läbi Vil; Sia nääguta miu, kudass tahad, si_i tii mul midäg Pst; Või emä tad `uuyamise peräst vähä nääguten om Krk; Ta näägut üttelugu oma miist Nõo; näägutass pääle `väiksembät, mugu `kiusass enne Kam; `pernani näägutõss alasi minnu, et ma pal'lu süü ja veidu tii Krl; mis sa last näägutat, ta saa jo arru, et sa tedä irvitellet Har; joositat ja tii mis vaia, a näägutõdass kah sinno viij Rõu; näägutass pääle minno nigu muni `õiguss olõss mu üle Plv; ma näägudi timmä Se || laisklema, jorutama näägutab töö kallal Juu Vrd naagutama

2. naerutama küll ma tat nääguti, ei naara mitti Krk

näägutus näägutus g -e Tõs Tor KJn Hls Puh San; näägutu|ss Rõu, g -se Trv, -sõ Krl näägutamine ma_i jõua tä näägutusi kannatada enäm Tõs; seande näägutuss ei ole midägi Trv; mes näägutus - - tuu jälle om Puh; mul om villänd su näägutustõst Krl

näägutõl(l)õma näägutõllõma Rõu(-tõlõ-) Plv näägutama näägutõllõss inne `asja iij, ei tõist takah Plv

-nääk Ls jänenääk, jänesenääk

nääk¹ nääk g nääg|u Hi HaLo(-i Ris), -a LNg

1. konks koogol oli nääk `otsas, puust raiutud arm `sõsse LNg; sõniku nääk, nääguga tõmmati `koormast maha; `ammad on kõberad nagu näägud Ris; oli niuke raud nääk, kus `otsa paja sang sai `pandud Nis; Akati [kangast] sukka panema - - lõngad tõmmati nääguga läbi Kei || kaelkoogud – Kei

2. pulk millegi kinnitamiseks Ein `koorma kõis `panda [vankriredeli] näägu tagand läbi ja tõmmeda `kangele, et einad εε äi kauks Emm

nääk² nääk g nääg|i Khn, -u Hää suur laia põhjaga paat `Nääkegä tuõdi puud `laeva Khn; näägud on madalad laia põhjadega, `siuksed suured Hää

nääk³ nääk g näägu kitsi igäväne nääk Kod

nääklema `nääklema Jäm Emm Käi Mar Mär Han Hag/-ea-/ Iis Plt Trv, da-inf näägelda Kse Tor Ris, `nääkleda Jõh; `nääkle|mä, da-inf näägel|dä KJn TLä, -me, -te Hls Krk Hel; `nääklõm(m)a Võn Rõu Vas; `nääklõmõ, da-inf näägõldõ Krl naaklema, sõnelema Vanake ei `tahtend `nääkleda ja jäi vait Jõh; Poisid nääklest omakeskis Emm; Ärge nääklege, on omete nääklejad Käi; va `joonund mehed `nääklevad ja `riidlevad Mar; `nääklevad ja nagistavad peale kahekesi, muud saa teha `ühti Mär; nad muud ei mõestagi kui näägelda Tor; `viimaks mieled lähevad pahaks, lähevad `neaklema Hag; `nääkleväd `jälle KJn; mis te iki `nääkleda, ei tohi kedägi näägelta Krk; mina ei taha tõisega näägeldä Puh; Ei massa temägä nääklemä minnä, temä sõna jääb iks pääle Nõo; kurja inemõsõ `nääklõsõ alasi Krl; Naakõ ti? mul nääklõmma Vas Vrd nääkslema

nääkmä `nääk'mä Plv Röp; `nääk'me Krk, (ma) näägi

1. näägutama, naakuma *mul um halv, ku sa minno näägit* Plv; *mis sa teda näägit, ega tuugi?* `asja inämp ei paranda Röp

2. (haki häälitsemisest) *kirikak'k nääk's, läiis iki`nääkin* Krk

nääks *nääks* onomat *karisid* (karjusid) *sedäsi nääks ja nääks* Mar

nääkslema `nääkslema *nääklema, nägelema`enne`nääkslevad, siis`kiskubad* Mih

nääksti *deskr mõned oo naa veletsad laudnoad, et pea juurest`lähtväd`nääksti katti* Mar

nääksuma `nääksuma Kuu/-üma/ Mar, (ta) *nääksub* Kaa Krj Rei Mär Lai; `nääksma, (ma) *nääksu* Trv *naaksuma ärä`nääksü minu`kallal Kuu; Mis sa nääksud`ühtlast mu kallal Kaa; Kui sa veel väga`palju nääksud, võid naha peale`saada* Rei; *seesa must rahu, ää nääksu paegal* Mär; *kui laps aab`piale, et anna või too või tule`-`-`siis`ööldi, et mis sa nääksud* Lai; *mis sa ikki nääksud kallal* Trv || *vähiksed lapsed ikke`vääksuvad ja`nääksuvad* Mar

nääksütämä `nääksütämä *kiusama, kräunutama`-`Kuu*

nääkuma `nääkuma, (ta) *näägub* Lai Plt KJn; `nääkme, (ma) *näägu* Krk *naakuma, näägutama mis sa näägud, ära`tüitand juba see jutt* Lai; *Näägub piale lapse kallal* KJn; *näägu nõndapal`lu, ku sa tahat, ega ma sut ei lua iki; ei jõvva sedä`nääkmist är kullete* Krk

nääl *nääl* Kuu Jõh Iis(-ia-) Trv, g *näälä* Hls Hel, `näälä Lüg Vai, `nääle VNg Lüg; pl *näelad* Ksi; *nääl`-`KJn Pst TMr, Neal`-`Plt, nial`-`Pal* Ksi *naisevend või`-öde* Nääl_o `naisevend Kuu; *riidleväd`näälägä* Lüg

nääl|mees *naisevend nääl mies on`naise vend* Jõh; *omme lähen nialmehega`linna* Iis; *ta läks nialmehe poole külasse* Ksi; *näälmijis om naise veli* Pst **Vrd** *näälä|mees*

näälä|mees = *näälmies`mõrsi vend öli`peigomehe`näälämies* Lüg

näämiku `näämi|ku g *-gu igapäeva-, tööriivas kui ei nähä`näämigus, ei sis sihida`siidis kah* vns VNg

näämäkas `näämäkas (-äs), `näämäkas *näru, vilets rõivas käib`neie`riide`näämäkuiega;`kuvve`näämäkas`seljäs, õhuke`riie,`siegi lühükene ja pisikene* Lüg || *kapsa leht jääb nagu`näämäkäs`-`mahl tuleb siest`vällä kõik* Lüg

näänutama `näänutama ?*näägutama mis sa minu`näänutat* VNg

nääps¹ *nääps* g *nääpsu* SaLä Kaa Krj *Jaa naistetasku nuga ning nõöla toes ja lõhja kera olid nääpsus; sõrve kuue nääps`-`kuue kül`le peel ülal abu`algul, igavene suur,`leiba liha`sisse panna* Jäm; *naistel olid`muistised vanad kirjud kuued, nääpsud sehes* Mus; *ma pane noa`nääpsu* Jaa

nääps² *nääps* g *nääpsu* Han Ksi KJn, `nääpsu IisR *kidur olend`Leidis mehe ka, kes`selle`nääpsu [naiseks] võttis* IisR; *Laps olid pisike kui nääps, emal põln piima anda* Han; *sij on kogoni nääps* KJn

nääps³ *nääps* g *nääpsu* *kramp nääps oo`sõrmede sehes, kui sõrmed kokku kisuvad* Aud

nääpsakas *nääpsak|as* g *-a* *kidur, väeti (olend) Kaksikud talled olid mõlemad nääpsakad; See vars oo naa nääpsakas, ei sellest tule`õiged oost* Han

nääpsuke(ne) *nääpsuke* Kaa Ksi KJn Nõo; `nääpsuke(ne) IisR; *nääpsuge|ne* g *-se* Emm Rei; *niäpsu|ke* g *-kse* Juu dem < *nääps²`Kuidas see`nääpsuke küll tööd`jõuab teha* IisR; *Oo ikka nääpsuke küll, just kut piitsakeel* Kaa; *Mõni inimene aa lapseld nääpsugene, teina jeeb elupäävad nääpsugeseks* Emm; *Lapsed on keik pisist lahjad ja nääpsugesed* Rei; *on nisuke pisike kuind inime, nii niäpsuke* Juu; *oh sa taevas, küll sii on nääpsuke* Ksi; *Ärä sunni toda nääpsukest* Nõo

-näär Ls *kivinäär, nahknäär*

näär *näär* Jäm Vig Ris Juu, *näär* KJn Trv, g *nääri*; *niär* g *niäri* (*niäri*) Khn Juu(-eä-) Kod; *near* g *neari* Muh Hi(*neari*); *niiar* g *-i* Kuu; pl *näärid* Khk Krj Noa, *näärid* Kuu Pöi Mär Lih, *nearid* Koe; *nääri-* (*nääri-*) R S L HaLo(-äe- Kei) JõeK Rak VJg IPõ Plt Pil hajusalt eL, *niari-* JMd Kad aastavahetus, vana-aasta viimane ja uue aasta esimene päev *Oli niiar* - - *kui omale esimese modur paadi ostimme* Kuu; *Näärid enne jõulu* (varrud enne pulmi) piltl Khk; *Näärikana oli õlgedest vigur* - - *nääride ajal tehti* Krj; *Näärid on jälle lisidal, nõnda nee aastad lähtvad* Pöi; *kahessa päeva oo neari ja jõulu vahet* Muh; *Isa* - - *lubab neariks kuju tulla* Emm; *näärid peeti nisamma kui jõulud* Noa; *kui õled tuuasse* - - *tuppa, siis ootasse: nüid oo näärid toas* Mär; *ega s nääri oösi keegi ei magan* Aud; *nearid on müüda* Koe; *niär one uus uassa* Kod; *Nääris pilluti õlgi lakke, siis kasuva vili pikäs* KJn

nääre *nääre* Jür/-ia-/ , g *näärme* Tor Kos/-ea-/ VJg Vil Nõo hajusalt V, *nääre* Lei; pl *näärmed* Jõh Jäm Kei Ksi/-ia-/ Plt, *näärme* Ran Võn Kam Ote San eritiselund *lapsel kaela näärmed aiged* Jõh; *keele rupsid oo näärmed* Tor; *Süljel on muidugi kua oma niare* Jür; *niarmid on rohkem, ega neid üksikuld üelda* Ksi; *kaela näärmed tegid aigust* Plt; *kui näärme liiguva, siss pidänä inimesel aiguss tulema* Ran; *krañp kisub jala kokku, nakap siist varbist kiskma, siss vahel tuleb seenigu kindre näärmeni* Nõo; *näärme omma üless aanu* Võn; *kihä näärme omma aigõ* Krl; *näärme ajava hindä suurõss* Plv; *nääre om paistedu* Lei

nääri|hani haneks maskeerunud inimene *joulu sokk ning nääri ani on olnd* Jäm; *näärihanesid andma vihaga lööma, peksma vihtlemisel ikka lubati lastele nääri anesid anda* Nis; *kui jõulus vihtlesid, siis anti* - - *jõulu anisi ja neäri anisi* Juu

nääri|anne|päev 2. jaanuar pärast *neari peetasse neari anne päeva* Muh; *Näärianne päevaks jäid veel õled tuppa* Mar; *nääriannepäev ulguvad veel* - - *naabrite kauda keisid* Var; *mis sa nääri annepää tööse lähed, ikke veel püha* Tõs; *nääri annepäev köisid külas, [hobustega] sõitmas* Aud; *Näeri annebe, mõni tegi tööd koa, ega sest naa pal'lu peetud* Kei

-näärikas Ls vilunäärikas

nääri|kingis|sepp õlgnukk näärimängus *nääri kingissepp, õlgest tehti, keerati. inimese moodi oli, jalad olid all, kääd olid otsas* Nis

nääri|kuu jaanuar *näärikuu on talvel pialt jõulu kõhe* Lüg; *külm kut näärikuus* Ans; *Näärikuu* - - *siis olid* - - *rahateenistuseks metsaväud* Kaa; *vanast oli näärikuust küinlabäni kõige külmem aeg* Pöi; *niäri kuus [on] kolmkümmen üks päevä* Khn; *okaspuud akka vanast mihklepäevast raiuma ja raiu nääri kuuni* Tor; *niarikuu on külm kuu* JMd; *niarikuu one sji esimene kuu* Kod; *näärikuus on uus aasta ja kolmekuningas* Lai; *om näärikuul ästi sügäv lumi, kasvab suvel pik'k ja paks vili* Hel; *näärikuul om ilma kõige külmembä* Puh

nääri|lauba, -laupa nääri laupäev *Nääri laupa tehti saia, kööti sauna ja käidi saunas* Pöi; *kui jõulu laupa oöse oo kange tuul ja neari laupa oöse vaga, siis oo palju pähkid* Muh; *Neari loube* - - *pesti vana aasta sitt seljast maha* Rei; *Näärilouba oösi oo viina joosn sie allikas* Han; *nääri lauba, siis valati õnne* Nis **-nokk** õlgnukk *neäri nokk tehakse õlgest, pannakse riided sel'gä, püksid jalga. neäri lauba joosevad sellegä nõnna, kus peresse ta jääb, seal on mustad lohakad rahvas; sõnna, kus ikke tüdrukuid oli, sõnna viidi, et sis kus kõige viimäks se neäri nokk jääb, et see jääb vanaks tüdrukuks* Juu **Vrd** nääritont **-nuut** õlgedest *nuut Kui nääriõled tuppa toodi, siis nendest keerati see nääri nuut, sellega üksteist nuuditi* Khk; *Nääri nuutidega nuutides sooviti: erguks, erguks* Kaa; *lapsed tegid nääri nuutisi* - - *nee palistati õlest, et söuksed keertud olid ikka* Krj;

`näärinuut oli kääs, [nääripoiss] `andis selle nuudiga Pha **-näkad** pl maskeeritud noormehed nääriööl `enne `tehti `nääri ööl kommetid, noored mehed tegid ennast obustes ja sokudes ja kuredes, need siis olid `nääri näkad Aud

nääri|poiss 1. uusaastal perest perre käiv ja õnne sooviv noormees *nääripoiss* - - uue `aasta esimene poiss, käivad uut `aastad `soovimas Khk; *nääripoistele* punuti `ölgedest müts pehe, suur `tornis müts oli Mus; *nääripoisid*, nee `aksid kellu kahe `teisme aal `öösse `keima perest perese, sured olenuudid olid käe Kaa; `nääripoisi kakk, rugi `tainast, liha või paar kala sai `sisse `pandud Pha; `Nääri poistel olid nuudid käe, kui nad `nääri omiku küla kauda käisid Pöi

2. õlgnukk *põhud* `toodud tupp, `tehtud *nääripoiss* PJg; `neäri`õhta `tehti *neäri`poissi*, õlgedest `tehti, see oli kolme jalaga - - see `pañdi `püsti `seisma ja akati `puuga `turkima Juu

nääri|päev (põhisõna sag lühenenud) uusaasta, 1. jaanuar `nääri`päivä on keriku pühä VNg; kui õlivad `nääri `päiväl puud üväst `ärmes, siis õli üvä `viljavuos, `õtri sai tugevast Lüg; `näärinä `loupa oli nda pool püha Ans; `näärinä läks jõulu ede, laps oli enne `pulmi tulemas piltl Khk; `nääri tõngid, kes keivad perest perese ja `otsivad `nääri`päva `järke õlut Mus; jõulu `laupa `tehti kuhjaga leib `valmis, `oiti `näärinäni Krj; Kui `näärinä `laupa `ööse taevas `selge oli, ilm tuule`vaikne, siis oli `oasta kena; `näärinäst oli kuus `küünlebäse Pöi; uue `aasta esimene päev oo `näärinäpäev ja teine oli `nääri annepäev Mar; kui õled tuuasse `näärinäpäev tupp, siis `öötasse, nüid oo `näärinä toas Mär; *näärinä* es teha kedagi, kikk `söömised ja tegemised ja nal`lad ol`lid *nääri`õhtu* Saa; `näärinä `lauba `öösel põles tuli ööd läbi Juu; *näärinä* `käidi viel kirikus JõeK; *näärinäpäva* ajal on `kanged külmad VJg; *näärinä* päev one ike esimäne uassa päev Kod

nääris *nääris* g `nääri Jäm Khk Juu/-iä-/; *näärise* SJn *näärikakk*, -leib *nääris*, `pandi ölekõrs iga inimese õnneks leva `sisse Jäm; üks noormes keis mo `juures *näärist* `tahtmas Khk; uue `vuasta oomiku `toodi `näärinä lauale Juu

nääri|sikk *näärisokk* *näärisikk* - - õlest keerutasid sarved ja teivaste `piale `pañdi lina ja inime puges `sinna `alla ja viht `pañdi sabaks taha - - vana`aasta `õhta `joosid *näärisikud* `ringi Pil **-sokk** nääriööl sokuks maskeeritud noormees *näärisokud* keisid ka - - kepp oli kääs Mus; `nääri sokud, takust *abe kut sokul*, sauna viht oli ännaks, lina sial pääl - - sokul oli kellu, [see] kõlises Pha; *nääri sokud*, karuspidi kasukas `selgas, kurg peos Tõs; `tuaski pidid lapsed vagased olema, et *näärisokk* tuleb sokkima (puksima) JMd Vrd **näärisikk** **-tont** õlgnukk *neäri tondi teeväd*, õled `seovad kokko, va kalsud `sel`gä `taale, püksid `jalga ja vešt. `neäri `lauba `õhta ja `öösse vedisid teist, sis pidi õnnetust tulema, kus ta `seisma jäi Juu Vrd *näärinokk*

-näärits Ls nahknäärits

nääri|täht *näärikroon* `näärinätäht - - `võeti koa ümärkorne kardul ja kõrred sees ja lindid pannasse `otsa - - *nääritähed* `pandi siis ükskõik kus `kohta, kas lõid naela lae `sesse või meil võib tättä paelaga `parde sidoda Mar

nääsklemä, nääslemä `nääsklemä, da-inf *nääseldä* TLä(`nääslemä Nõo)

1. *nääklema*, nägelema *nemä* `nääsklevä alati, iki üits tüli ja lärm Ran; kui purjun om, siss om ää *nääseldä*, targast pääst ei `julge `kõike `väl`lä üteldä Puh

2. *rüselema*, rammu katsuma *poesi* `määsävä ütte `viisi, nakava `nääsklemä, et kumb kõvemb om; üits `tõukab tõist ja `tõmbab tagasi jälle, sedäsi muku `nääslevä Nõo

näät *näät* g *näädi* raas, kübe kõhnass jäänu, *juštku* üits luu kimbuk, säääl ei ole liha `näätä ka pääl; mitti rasva `näätä es ole `kunnigil Krk

nääts *nääts* g *näädsi* lastek jänes *näädsil oma verevä[?] sil'mä[?]*; ma näi *näädsi* Krl

näätsik *näätsik* nääpsuke *oli üks väike näätsik* Kul

näävastus *näävastus* (-vä-), *nääbastus* (-bä-) g -e viirastus; nägemus *enni olle ikke neoksid näävästusi nähtud seal ristteede peal*; ei *keegi näe miskid näävästust änam*; ma *nägi täna nääbastuse, kukkusi ise maha* Mar

näävas|tükk *näävas-*, *nääbas-* viirastus; *kunstitükk Küll see mees tegi alles näävastükke* Mar

näüdü → näotu

näütlem(m)ä *näütlem(m)ä* Rõu Plv Vas *näitama, esile tõstma ei tiia[?], mis ta hindä arvass ollõv, näütless pääle hindä*; *vana hebo, mis sa hindä näütlet* Plv

näüts → näitus²

näütüss *näütül*ss g -se San Krl Lut *läitus, tulehakatis mõnikõrd ku ilma alva ommavõ, siss om naid pinnukõisi ää näütüsess panda* San; *õtsi tule näütüst* Krl; *näütüss - - säändse[?] umma[?] aho pääl, saisva[?], kuivakõsõ[?]* Lut

nõbi *nõbi* Trm Nõo väike (ja lühike) *Täl om nii nõbi nõna nigu pupel* Nõo

nõbimä *nõbimä* nudima *Mes täst nii lühikeses oled nõbinu* Nõo **Vrd** *nõdimä*

nõbisemä *nõbisemä* nabisema *kanad süäväd ukse eden ku nõbiseb* Kod

nõblo → noblu

nõdi *nõdi* VN_g Lüg Jõh Kad Kod Lai Nõo nudi, tömp *ambad jäävad süõmisega nõnda nõdist, et enamb ei leika* Lüg; *tallimehed nüüd siin lõikasivad [hobusesaba] nõdist* Jõh; *teibä õts one nõdi, ei lähä mua sisse* Kod; *väike sõrm, to m nigu nõdi jälle* Nõo **Vrd** *nodi⁴*

nõdimä *nõdimä* nudima *sa Jt miu pää kõik ärä nõdinu, nüüd ole nõdi pääga* Nõo **Vrd** *nodima³, nõbimä*

nõdisema *nõdisema* nutma *nõdiseb ühte puhko peale* Mar

nõga *nõga* Jõh JJn Kad vilets, kehv *Sie nuga on nõnda nõga, et sellega ei tie miski* Jõh; *silmanägemine põle enam ia, silmad on nõgad* JJn; *va nõga inime, ei saa midagi kätte, niisuke koperdis* Kad

nõgadi *nõgadi*|k g -ku köks, väike (heina)kuhi *Tieme ehk viel mõne nõgadi* IisR **Vrd** *nõgälik*

nõgama *nõgama* Rid Mär JMd JJn Pee, -ämä Kuu Nõo *tõgama, nõökama Sie nõgäs minu Kuu; nõgab teist* Mär; *kartsin, et akkavad mind nõgama* JJn; *Ta püvväb üks tõist kudagi nõgädä* Nõo

nõgask *nõgask* g -i kobakäpp *vä nõgask, rikub kõik ära; ma seda va nõgaskid ei kannata, sodib kõik ära* Kad

nõgerik *nõgerik* koorem *õli üks pisike nõgerik pääl* Lüg

nõgi *nõgi* kulunud *ese üks katki läind asi - - on üks nõgi veel; vana ang, arud ära kulund, aga sõnnikud lahutata selle nõgiga ikke saab* Lai

nõgima *nõgi*|ma Kse Han Rak Lai, -mä Rõu *aegamisi (ja vaevaga) midagi tegema, jändama Küll sai nende santide vikatitega nõgitud; [ta] Nõgis omigust õhtani, aga kõik oli ikka lohakil* Han; *nõgisin ise lauba natukene niita, ega see niidus enamb nii jõudus ole kui ennemb* Rak; *minu sulenoppimine on ültse üks nõgimise töö* Lai; *Usuki es, et tä nuu haina[?] ol'l säläga är nõginü* Rõu

nõgimä *nõgimä* Nõo Rõu Vas Röp *nõökima, pilkama Sa nõgid tõist, et ta lugeda ei mõesta, aga sa esi ei mõesta niigi pal'lu* Nõo; *Kül[?] - - lašk hinnest nõki[?]* Rõu; *maits om talomijs - - tuu m nigu üts nõgimine* Röp

nõgimä³ → nõgima

nõgis nõgis g -e nugis nee nõgise nahad, nee pidavad irm `kallid olema Khk

nõgla nõgla sodi, sülg Pese sie `ämber `puhtast, sie sai vasika nõglaga IisR

nõglama nõglama solkima; ilastama `Toitu küll sedasi ära nõgla; Vasikas nõglas kõik `aijalatti ja minu `kleidi ära IisR

nõgu nõgu Jäm Khk Kaa Hi tugi kui pisine laps esiteks `käima akab, siis ajab nõgude najale `püsti; vana inime käib ka nõgusid kaudu Khk; laps akkab nõgusid `kautu `käima Emm

nõgukas nõgukas nõgugas, nõgus Sääl, kus lepad kasuvad, on ee mustamulla maa ja ikka nõgukas, mis `niiskuse sihes ojab Kaa

nõgulik nõgulik nõgune nõgulik maa Jäm

nõgälik nõgälik|k g -ku väike heinakuhi Suurt `kuhja ei tule siit, üks nõgälik tuleb; Ühä pisikese nägäliku `saima ikke Jõh Vrd nõgadik

***nõgär** ppl nõgärit mügar kannu kuur om - - nõgärit täüs Krk

nõgärik nõgärik mügarlik ku ahi `väege kuum om, leib om [küpsedes] nõgärik ja kõnärik, `seantse ponni pääl Krk

nõgärine nõgäri|n(e) g -se mügarlik, konarlik põrmat lükäts tasatsess ja libevess, et ta nõgärin ei oole Krk

nõgütämä → nõkutama

nõhakeli käsipõsakil istub nõhakeli Puh

nõhkämä `nõhkämä

1. tagaselja kiruma miä_n ole `nõhkänd sinu üht sanagi `eigä tahagi `nõhkä Vai

2. tähele panema ei `nõhkändki Vai

nõhr, nõhri → nühr

nõhritsõmõ → nühritsema

nõhritsämmä → nühritsämä

nõhrümõ → nührümä

nõhuke → nõuke

nõhune nõhu|ne g -se Emm Rei nihuke, niisugune Mi_sa nõhusega teed Rei

***nõhveldämä** nud-kesks nõhveldänü näppama `Sahvrist [olid] kõik süldikausi? är_nõhveldänü? Rõu Vrd nohvöldamma

nõius → noius

nõkats nõkats VJg; nõkkats IisR, nõkäts Nõo, g -i

1. kõkats, kõks `Vaene ein oli, keda_s me säelt `saime, paar nõkkatsi IisR

2. lõkats Sij om üits igävene vana nõkäts väits, temäga ei saa jo aput piimä kah lõegata Nõo

3. halv (inimesest) mis tema nõkäts tiab ka `miski asjast VJg

nõkerdama nõkerdama Mar Han JJn, -ämä Juu

1. nokerdama, nokitsema Kui sedasi töö juures nõkerdatse - - siis ei `jõuta edetsi Han; mis sa muðu nõkerdäd seäl kallal, kui sa_i `oska tehä Juu; ratta tegi `val`mis silmapilguga - - ise ta nõkerdab JJn

2. rahutult liikuma Obu nõkerdab `vankri ees edetsi ja tagatsi - - tä nõkerdas adra ees kua, ei saan `tuhlivagusid `sisse aada Han

nõkerdis nõkerdis g -e kohmitseja Nõkerdis ei saa meiereis `piima tagatsi `antud, ikka tõstab `nõude `kaani ja viidab muðu `aega Han

nõkistama nõkistama nikastama jala ää nõkistand `jälle Khk

nökitsema *nökitse|ma* Puh Nõo, *-me* Hls nokitsema, kõpitsema *ma* nökitse nõndasama, suurt tüüd ei ole Hls; meesterahva nökitseva väitsega Puh; *Temä kah vana joba, aga nökitseb iks kodu ümbre* Nõo

nökk *nökk* g *nöki* Kse KuuK Kad I, *nökki* VNg Lüg Jõh; n, g *nökki* Vai

1. *kämm `suurel `kuhjadel olid ikke `vardad, aga neil nõkkidel ei old `varrast `eiga mitte midagi; ega sene nõkkiga saand `ühtki `lehma pidada* VNg; *nüüd on `vihmane aig, siis tehässe nõkkid* Lüg; *Akkab `saule, `liutab nied nõkkid läbi* Jõh; *õhta siis `paandi [hein] nõkki, kolm neli sületäit unnikus* KuuK

2. *nöks; jupp sabanõkid õlevä taga tõesil* (kanapoegadel); *üks nõkk väljän* Kod

3. *sõrmelüli mõõtühikuna Mõedeti vaksale üks vai kaks nõkki pikkust juurde* Trm; *ennevanass ei õllud puuküünärt, mõõdeti käsi `küindrägä ja nõkk `piäle* Kod

Vrd *nöks¹*

nökkadi *deskr obune lähäb sedasi nõkkadi-nökkadi änam, aga ärg lääb ühetasa* Hag

nökkitama *nökkitama* kämmudesse panema *kui ei saa `õhtast `kuivast, siis akka neid* (heinu) *ka viel nõkkitama* Lüg

nökma *`nök'ma* Kam; *`nök'mä* Plv Vas, (ma) *nöki* nõökama, *pilkama kae, kuiss ta minnu `nök'se oma sõnadega* Kam; *nök'k kõik inemise² läbi* Plv

nöks¹ *nöks* Hlj Hää Sim, g *`nõksi* Lüg Jõh IisR; *nök's* g *nõksi* Saa Kõp Pst Hls Krk Urv Rõu, *nök'si* Kod

1. *köks, kämm `eile `ommikust `luogu õleks võind `nõksi `panna* Lüg; *`Einad viel nattuke `niisket `võitu, panema `õige `nõksi, siis `saavad `ennemb `kuivast* Jõh; *`Nöksides võis ein `kuivada mittu `päeva* IisR; *nöks on [vankril], läheb ilma `puuta* (koormapuud ei ole vaja) Hää || *Läts om puhas ja illus nigu nök's* Urv

2. *tüügas; tomp oksa nõksi `jäeti `külgi ja oks `panti maa `sissi `püsti* Pst; *Mõni `väike nök's ei tij lavval midägi; [kangas] `nõkse täis puha* Krk

3. *vistrik, punn tulevad ihu `pääle seantsed nõksid ja sügeleb nõnda kas või ihu kisu purus* Saa; *lõövad siukst nõksid noortel inimestel näo `päle* Kõp; *mõnel aab suure nõksi `vällä* Hls; *mitt ütte `nõksi ei ole käe kül'len* Krk **Vrd** *nöks¹*

4. *sõrmelüli pikkusmõõduna `peidla nök's `piäle* Kod **Vrd** *nöks⁴, nõksik*

Vrd *nökk*

5. *saapasulane saapa nök's ol'l vanast `saapa maha_ `kiskmise jaoss* Rõu

nöks² *nöks* g *nõksi* ojasilm *nõksi² - - eläse² `lijte seen* Har **Vrd** *nööks*

nöksama *`nöksama, da-inf nõksa|ta² Räp, -da² Rõu Vas nõökama, pilkama* Timä *jo taht tõist kõgõ nõksada² Vas; Sõss naate `nöksama, et moona naasel ol'l sadano_tano pata* Räp **Vrd** *nöksama*

nöksik *nöksi|k* g *-ku* sõrmelüli pikkusmõõduna *kaks nõksikud* Kod **Vrd** *nöks¹*

nöksima *`nöksima* KuuK, (ma) *nõksi* Han, *`nöksin* Hlj IisR

1. *niitma* Sie *nii* kivine *`einam, siit saab aga vähe `nõksida* Hlj; *Ma läen `õige `nöksin nied `kaera `väl'ja `äered `lahti* IisR; *mätaste pialt ja mätaste vahelt, sialt `nöksisin* KuuK

2. *toksima* Eks *ta* ole vanast jäend, *`riidamaal kadikaid ja agu ikke vähe `nöksib* IisR; *Liida suu ees saab natuke letsiga `nõksi, et akatist `saada* Han **Vrd** *nöksima*

nöksjäs *`nöksj|äs* g *-ä* nõsu *`nöksjäs ninä* Kod

nöksti *nöksti* Üks *`nöksti käis ja rattad paremal puol tie `ruopas `kinni* IisR **Vrd** *noksti*

nöksämä *`nöksämä, da-inf nõksätä* müksama *las ta `nöksäb pähle, ega mul valluss ei ole* Nõo

nöku *nöku* Rõu, *nöko* Rõu Plv(-ö) Vas notsu *ärä* `putko taad, *nöko purõ* Plv || (sigade, põrsaste kutsehüüd) *nöku-nöku-nöku* Rõu **Vrd** *noku*²

nökutama *nökutama* Hag; *nögütämä* Kuu

1. *nöksutama*, *nöksudes sõitma* *Kuhu_s siin nüüd nögüdäd* `mennä juo vara `huomigull nalj Kuu; *ärg lääb ühetasa, ärg ei nökuta* Hag

2. *nokutama*, *konutama* *Obune nögütäb ilma`eintetä`laudas* Kuu

nölama *nölama* Lüg(-maie) IisR, -*ämä* Kuu Lüg

1. *oskamatult töötama*, *tööd rikkuma* *Mes`sengä siin nöläd ja ilma`aigu`aiga`viedäd* Kuu; *nöläb kõik`vällä - - ei saa`tehtust* Lüg

2. *solkima midä sa nöläd sest`süümisest* Lüg; *Ära pakku oma nölätud* (ilastatud) `õuna enamb `teisele IisR **Vrd** *nolama*

nölima *nölima* VNg Jõh *nüsima*, *nudima ei`oskand`lammast`niita, nölis`lamba`vällä* VNg; *Pia on nölitud* Jõh

nölkima `nölki|ma Lüg Jõh IisR/-l/, -*mä* Kuu Lüg(-mäie), (ta) `nölgib halvasti töötama
a. *oskamatult niitma mes sa`nölgid`einä - - ei õle iast`niidetud* Lüg; *Ära sa tule`ühti nüri vikkatiga rohu`aeda`nöl`kima* IisR b. *ebaühtlaselt noota vedama* *No mes te`jälle`nölgite,`tembamme`kerraga* Kuu

nölksti *deskr Taub küll`ninda_t, ikke`nölksti ja`nölksti, a taga ole`kaaret näha kedagi* (niitmisest) IisR

-**nöll** Ls *liivanöll*

***nöllutama** (sa) *nöllutad* *molutama*, *tegevusetult vahtima* *Mis sa siin nöllutad* Krj

nölpämä `nölpämä, *da-inf nölbatä nilpama, limpsama mis sa muðu keelt`nölpäd, egä sa siit kedägist soa`ühti* Juu

nölüp *nölüp* *saamatu* *Ma oskan`kaiki`tüösi tehä, egä ma mõni nölüp ole* Kuu

nölütämä *nölütämä* *nudima*, *lühikeseks lõikama* *Oled`hiuksed nii lühikäseks last nölütädä; Sa oled`ninda henes`seeligu ka ärä nölütänd; Ärä nölüdä`nüd`jälle`oite`hiuksi ärä* Kuu

nömmus *nömmus* g -*e* *nömm kana`rohtu kasvab nömmuse peel, mustigu`varssi ning mõned männid kuused ka* Khk

nöndine *nöndi|ne* g -*se* *niisugune nändised pätid* Khk

nönn *nönn* Kuu/-nn/ Muh, g *nönni* Vän Pil *köks, kämm kuib ein sai`suurde`saadu, äda pärast`tehti - - nönnid* Pil || *ise`seisi mäe peal nagu nönn* Muh

nönnima `nönnima, (ta) *nönnib* Lai, `nönnib IisR; `nönmä, (ta) *nönnib* Kod *konutama*, *aega viitma`Nönnis - - tie`ääres, aga kodu ka ei tuld* IisR; *mõni nönnib siäl juuren ja vahib, kas lähän vai ei lähä* Kod; *mis sa nönnid üleval, mine magama* Lai **Vrd** *nonnima*

nönnis *Lapsed nenäd`nönnis vahivad`juures, kui midagi - - sättid* Lüg

nönnitama *nönnitama* *konutama*, *tegevusetult olema mis sa nönnitad ja vahid niikaua; nönnitab aga`piale* Koe **Vrd** *nonnitama*

nöps *nöps* g *nöpsi* Saa Kod; *nöps* g *nöpsi* Trv Krk T(-bs-) V(-ps-, -bs-)

1. *nööp laste`rõõvil on veel nöpsid ees* Saa; *ulka`nöpsä eden* Kod; *pane nöpsi`kinni* Trv; *kasugu nöpsi`rätsep tei nahast, vastuss olli ka nahast man* Krk; *tetti jak`k ja`uñdrik,`valge kivi nöpsi olliva iijn* Ran; *vanast olli`amme`käisse kõrditu, kõik`värdli pääl ja niidine nöps iijn* Nõo; *käib nigu va lõhväk, üte nöpsi paneb ülevält puult`kiñni, tõsõ altpuuld* Rõn; *Tetti niit`rõngakõnõ ja tuust ummõldi`vällä illus ümärrik nöps* Har; *ku särgile sälähn nöpsi ette`umblõt, tulõ susi tii pääl`vasta* Rõu; *hammõ nöpsi`teetiva`pulga pääle, nuu`teetiva linatsõst*

niidist Plv || miski väike ja ümar `suuri `seeni es oleki, puha ol'lid väiksed nõpsid Saa
Vrd nüps

2. teat ilustus [piibli on] kõva kaasõ, ega nuka pääl neli vašk nõpsi Võn; nõpsi² omava
mõnõl `lehtse külen ja päitsete külen kah Röp

nõpsi|mulk nõopauk jakil nõbsimulgu sehen, mulgu veere om ärä arjatu Nõo; meil luuass
nõpsi `mulkõ Har **Vrd** nüpsimulk

nõpsis `nõpsis Khk Krj nõpsi moodi Kena `nõpsis ninaga tüdruk Khk; Kena tüdruk,
`nõpsis suu Krj

nõps|nina väike ja ümar nina Mõnel on nõpsnenä Lüg; lapsel on kige `rohkem nõpsnina,
pärast lähab suuremas Saa; pisikest [nina] `ööldi nõpsnina Lai || (ninatargast lapsest) ole sina
nõpsnina päris vakka, mis sina ka vanainimeste jutust tääd Hää

nõpsti napsti `Nõpsti `korvi üks sien, `nõpsti `korvi `teine sien IisR

nõrdsun närtsinult kortsus ku kuju om, siss `päivä om kõik peedi ja `kapsta nõrdsun Nõo

nörgatus nõrgatus nõrkus mool käib närvi nõrgatus peal VII

nörgitsema nõrgitsema Khk Muh

1. nokitsema raava `otstega nõrgitsend Khk

2. sõrkima [hobune] nõrgitseb eetsi, põle `joosmist, põle `kõimist koa Muh **Vrd** nõrgitsema

nõrgõtamma `nõrgõtamma

1. pahane olema mida `nõrgõta, ei `vasta `miule Vai

2. nõökima, pilkama – Vai

nõrisema nõrisema lurisema Sul nena nõriseb, `määri `tallaaluseid sia `rasvaga ja `suenda
tule `paistel Jõh

nõristama nõristama luristama `Nuuska oma nena, ärä nõrista Jõh

nõristüma nõristüma nõrisema, nõrguma Pane `märjad `vergud vähä kivele nõristüma
Kuu

nõrk nõrk Mar, g nõrgu Khk; p `nõrki Vig Ris sõrk obu teeb nõrgu `sõitu, söidab tasa
Khk; Ei tahtnud hobust taga ajada, lasin vaikset nõrki Vig; obune jooseb `nõrki Ris
Vrd nõrk²

nõrkas lookas nõnda `ouni täis, et oksad üsna `nõrkas Jäm

nõrkes härmas Küll on mets täna ikka kena, puud kõik üleni `nõrkes Põi

nõrkima `nõrkima, (ta) nõrgib Jäm Khk VII Mar Vig Kir Ris

1. sõrkima Kodu lähedal akkas obu `nõrkima Jäm; Meite obu nii vana, äi taha mette änam
nõrki Khk; `lõika tääl `rohkem takka, mis tä mudo nõrgib Mar; obone nõrgib, jooseb tasa Ris

2. vähehaaval midagi tegema natukse nõrgib `villä `niita Kir

nõrku longu, kõssi Sa vajud nii `nõrku Vig

nõrokille norus, norgus tä nõnna nõrokille õli Kod **Vrd** norokille

nõrpima `nõrpima parandama `Võrki `nõrpid naised ja mehed Krj

nõrss¹ nõrss g `nõrssi mehenäss Üks nõrss on tõne, pisikene ja `karvase `näoga Lüg

nõrss² nõrss g `nõrssi Lüg IisR norss, meritint Vana nõrss, ku `ükski on `räimede `ulgas,
sis pagan, `aiseb kõhe Lüg; `Nõrssi `juhtus vahest `silkude `ulgas olema IisR

nõrssima `nõrssima Kuu, (ma) `nõrssin Lüg Jõh IisR kortsima Akkas ise `nõrssima, käsitsi
`nõrssib Lüg; kui ei `oska iast lappida, siis ta `nõrssib nii sama kokko, siis jääb `ilgest Jõh; Ei
sie ole enam `pintsak ega kedagi, varukad teist `karva `niidiga ära `nõrssitud IisR
Vrd norssima, nõrtsima¹, nõrssima

nõrsäkille longus tämäl lehed nõrsäkille Kod

nörsötama *nörsötama* Lüg, -ämmä Vai

1. lobisema *Vai* viel `nörsötad siin - - plagised ja tiad igäühe `kõhta juttusi `kierutada Lüg

2. norima *tüli* nörsötämmä Vai

nörts *nörts* Kod, g *nörds|u* Nõo, -o Räp

1. korts *mõsu* `ol'le *nörds*oh *mõsipingi* pääl Räp

2. närts *jäeb* ingetuss - - *ku* ing `lasti tuleb, siis langeb ärä nõnnagu *nörts* Kod **Vrd** norts²

***nörtsema** (ta) `nörtseb *nörkema süda lööb sandiks* - - `nörtseb *maha* Jäm

nörtsi *longu, lössi jäi* `oige `nörtsi Vai **Vrd** norts

nörtsima¹ `nörtsima IisR, (ta) *nörtsib* Kir Han, *nörsib* Jür Lai/-r-/; `nörsmä, (ma) *nörsin* Kod *kortsima Lapp* `olgu *ilusti paika* `pandud, mitte `kuidagi `nörtsitud IisR; *nörtsib* *neid* `riideid Kir; *Püksid* *olid* *kudagimoodi kokku* *nörtsitud* Han; *ega* *ma lappida mõista, ma* *muudkui* *nörsin* `kinni Jür; *kõik* *ärä* *paegatud, muku* *nörsib* Kod; *mis* `asja *sina* *siin* *nörsid*; *eks* *minulgi* *oleks* *seda* `nörtsimist, *aga* *ma* *ei* *näe* *ju* Lai **Vrd** nortsima¹, nörssima

nörtsima² `nörtsima VNg Kod, `nörtsümä Urv Krl/-mõ/ Rõu, `nörtsömmä Räp *kortsuma* *rätt* `nörtsib *ärä* Kod; *Är* *mingu*² *rõövastõga* *sängü, rõiva* *nörtsüsõ* *magadõn* *är*² Urv; `Tõmba *palit* `istmõ *alt* *är*², *muidu* `nörtsüs *är*² Rõu

nörtsis `nörtsis VNg Vai Var

1. kortsus *seda* *ma* *ei* `salli, *kel* `riided *one* `nörtsis VNg

2. vingus, *mossis* `ühte *puhku* *nena* `nörtsis VNg; *miel* *on* *paha, mogad* `nörtsis Vai

nörtsjäs `nörtsjäs *kortsuline* *nõnna* `nörtsjäs *ku* *nörsoiva* (vastsündinust) Kod

nörtskun *nud-kesks* `nörtskun *kortsunud* *rõõvass* *om* *ärä* `kurten *ja* `nörtskun Krk

nörtso *kortsu külm* *teeb* *lehed* `nörtso Kod

nörtsuma `nörts|uma Puh Nõo, -ümä Plv *kortsuma* *kapin* `nörtsuva *jaki* *katekõrra* *kõik* *ärä* Puh; *tuu* *leht, mes* *iks* `väega *ärä* *om* `nörtsenu, *tol* *ei* *tule* *enämb* *elu* `sisse; *kal*² *ev* *mugu* `läikusi *ja* `olli *nii* *tasane* *ja* *pehme, ega* *tuu* *nal*² *lald* *es* `nörtsu Nõo; *tuu* *om* *nii* *illos, a* *ku* *muu* `triikvä, *siss* *umma* *iks* `nörtsünü², *kördsu* `sehn Plv **Vrd** nortsuma²

nörtsutama *nörtsutama* Nõo, *nörtsotämä* Kod; *nördsutama* Kam, *nördsotamma* Plv, *nördsütämä* Plv *kortsutama* *Mes* *sä* *täst* *nörtsutat, mes* *tägä* *nüid* *enämb* *tetä* *om* Nõo; *mu* *räti* *om* *ta* *nii* *ärä* *nördsutanu, et* *ei* `kõlba `koskile Kam; *sa* *nördsotad* *peräkõrd* *naa* *pabõri*² *ärä*²; *vijl* *mullõ* *siiä* `patja *vaja* *nördsütädä* Plv || *närtsitama* *külm* *nörtsotäblehed* *ärä* Kod **Vrd** nortsutama

nörtsömmä → nörtsima²

nöräkille *nöräkille* Kod; *nörökile* Vai *norus* *süda* *kivista, olen* *nörökile* Vai; *nüid* [on] *ninäd* *nöräkille* Kod

nörökile → nöräkille

nörös *norus küll* *tämä* *on* *nörös* Vai

nörötamma *nörötamma* *norutama* *nörötaja* `vieta `aiga Vai

nörötus *nörötus* *venivillem* *Sie* *on* *vana* *nörötus* *ise* Lüg

nörüksiss *norus* *Lehm* `seisus *nörüksiss* *ja* *oligi* `haigus *küliss*; *Ei* `tiie, *miks* `se *lammas* `ninda *nörüksiss* *on* Kuu

nösa *nösa* Emm Käi *kisk, väljaulatuv* *teravik* `ülge *roval* *on* *küll* *nösad* `külges Emm; *obuse* *raua* *nösa* *on* *ikka* *ja* *alati, kui* `talve *aeg* *on* Käi

nöserik *nöseri|k* g *-ku* *loid, haiglane* *See* *tall* *on* `justku *vähe* *nöserik* IisR

nösi *nösi* Saa KJn Krk

1. räsa, *kark* *oian* *vikati* *nösist* `kinni KJn; `lapme *nösi* Krk

2. *nosu sinu nōsi pole kelleki nina, üks on sinu nōsi otsast tüki ära ammustanud Saa*
nōsima *nōsi|ma* RId Mar Mär Vig Aud PJg IPõ KJn, -me Hls Krk Hel

1. *nosima mida sa nōsid seda `leiba* VNg; *Mis sa nōsid nii kaua siin Iis; `teive vii `ringlid, `säantse rōbisive, olli ike ää nōside* Hls; *Lehmä akasive ilusti nōsime puha, ei ole sel põhul viga midägi* Krk

2. *nūsima mina `oisin `lamba `jalgust `kinni, vanames nōsis (lambatapmisest) Lüg; Nōsi see niit `katki* Jõh; *mes sa nūri `noaga leibäst nōsid, rekod ää* Mar; *ma nōsisi siis seal [koerakarvu] kääridega lõegata* Aud; *nürida asjaga nōsisin liha* PJg; *Kes suuremad [lapsed] õlid, need nōsisid ise [leiba] lõigata* Trm; *see nōsib `inge kui `irmus kohe, et `vaesel parem on piltl* Lai

nōsi|nina, -nōna 1. *nosunina Nōsininaga sigadel `arjasseid `sel`jas ei old* IisR; *nōsininasid on väha, mõni üksik* Saa

2. *nohik Taast no_mõni mijs vai asi, üt` nōsinõna õks um* Rõu

Vrd *nōsunina*

nōsinäl *nohinal tä läks nōsinäl kaada, ei `lausun sõnagi* Tõs **Vrd** *nosinal*

nōskeldama *nōskeldama nūsima, lõikuma mis sa nōskeldad paigal seal selle nürida `noaga* Mär

nōss¹ *nōss g `nōssi* Lüg Jõh Vai(n `nōssi) *tõnts, tõmp õli vana unt ja `ambad `nōssid, ei tehnd `lambale viga kedägi; isä `põtral on `nōssid sõra `õtsad ja emäl on `jälle `pitkemäd ja teräväd* Lüg; *`tõine õts on terav, `tõine nōss* Jõh; *laia `õtsaga asi on nōss* Vai

nōss² *nōss g `nōssi* *nosu puhastan `piibu `nōssi* VNg **Vrd** *noss¹*

nōssakas *nōssak|as g -a väike olend `Poisi`nōssakas tuleb `vuodi `panna - - tahab tudile* IisR

nōssis *nōssis* VNg Jõh PJg

1. *pahuksis, riius nie `onvad kahegeste `nōssis* VNg

2. *tõmp `vasta `päivä vahiti [muna], kui õli `nōssis `õtsas `rehti, siis senest pidi `saama kanapoig* Jõh

3. *kõveras, küürus `nōssis - - kõberas köib* PJg

nōssitamma *nōssitamma* *sussitama - VNg*

nōss|nina 1. *nosunina Nōssnina - - madala lühikse ninaga* Hää; *kellel [nina] veike, sellel oli nōssnina* Plt **Vrd** *nossnina*

2. *nohik Kes `seuke vagusa loomuga, tasane on, suurt `särtsu ei ole, sellel `öldaks nōssnina* Hää

Vrd *nōsunina*

nōst *nōst g nōsti* Khk; *nōst g `nōsti* Lüg

1. *näsa, kühm kase puu - - `õksa `nōstid sies, ei õle sile; Mereärg on lühike jämädä `päägä, lühikesed karedad `nōstid pääs* Lüg

2. *nott, ront karune puu nōst, sellega pole midagit teha* Khk

nōstlikläne *nōstliklä|ne g -se kühmuline `nōstlikäne, `kirvega `vestetud, `kirve `jälgi puha täis* Lüg

nōstrik *nōstri|k g -ku kühm, muhk suvel munevad [kiinid] `nisked munad `sinne naha `sisse - - ajab `nisked `nōstrikud üless* Lüg

nōsu *nōsu* PJg Juu Nõo, *nōsü* Kuu, *nōsö* Vai *nosu a.* *lühike, tõmp ese siis läks viel aer `katki - - mes sa sen nōsügä enämb `souad* Kuu; *Kui nii käisse nōsuse ärä lõegassid, nüid om*

nii ää pihusega undrik Nõo **b.** nosunina nõsu nina on Juu **c.** nohik tema oo agar, mina va nõsu, tasane PJg

nösugene nõsugene niisugune – Käi

nösune nõsu|ne g -se Hi niisugune äi nõsune - - asi `aita kusse pool Emm

nõsu|nina, -nõna 1. nosunina, lühike ja lai nina `kierekalad - - nied olite `niiskesed `tõntsakad - - ja vähä `niiskese nõsu nenaga Jõe; Oh sa pisike nõsunina Han; nõsunõna om `väike, nigu tõmbi otsaga Ran

2. nohik Tasane inimene, omaette, `seuke - - nõsunina Hää

Vrd nõsi|nina, nõss|nina

nõsutama nõsutama konutama; aega raiskama Mes sä nõsutad siin ütsindä sehen, mine `vällä; Temäst ei ole midägi tegijät, ta nõsutab tolle aja nii ärä et Nõo

nõsös pahuksis; norus `Onvad nõsös - - `käivad nenäd `seljäs `müüda; Egä seneperä õle vaja nõsös `õlla Lüg **Vrd** nosus

nõts, nõtsu nõts Khk; nõtsu VII Vig(-o) Nõo, nõtsö Plv notsu pörsast kutsutase nõts nõts Khk; `aame poisuga nõtsud `lauta VII; lähme nõtsusid `vaatma Vig; miä eedässi pikäli muru `pääle maha ja nõtsu tulliva `mulle `säl`gä Nõo; ma kutsi nõtsöt `süüjä Plv

nõtsutama nõtsu|tama Krj Pha Trm/-ts-/ , -tamma Rõu, -dama Phl, -teme Hel; `nõtsutam(m)a Jõe Lüg; nõtsütämä Võn pörsaid kutsuma pisikest `pörsast, sedä `nõtsudetta Lüg; `pörsud nõtsutatakse, kutsutakse oma `juure Krj; nõtsuta `pörsad koju Phl; nõtsute `süüjä Hel; ma nõtsuda [pörsad] manu Rõu **Vrd** notsutama

nõtt nõtt g nõti vilets terariist – Vig

nõua nõua nõus; nõusse Äi ma pole mette - - sellega nõua, et sa suiks ülemaale tõhe läheksid; Me keik jähime selle asjaga siis nõua Kaa

nõudlema `nõudlema nõu pidama selle üle peab veel `nõudlema Khk

nõuke `nõuk|e Mus, g -se Kaa Krj Pha; nõhuk|e Jaa, g -se Kaa nihuke kui ilm nüid eina ajal ka `nõuke on, siis ta pole kena Mus; `Nõuke pagan ka ennast `sõnna topib; Nõhukse ilmaga äi lähe ükskid ristiinimene toast õue Kaa; see ikka `nõukse tohu `moega Krj; kust sa nõhukest juttu kuulid Jaa **Vrd** nõuke

nõä nõä nõõ `ütles obesele nõä Kod **Vrd** nõö

nõö nõö Jäm VII Tor Rõu nõö nõö, akka minema VII; obusele `ütled nõö Tor **Vrd** nõä

nööbel → mööbel

nööbeldämä nõöbeldämä ringi kooserdama Tõese pikutava - - temä nõöbeldäb ja kollab Nõo

nööbertem(e) nõöbertem(e) näppama sij nõöberts, kust ta kätte saa Krk

nööbitsema nõöbitsema Nõo, -mma Plv, -mmä Vas

1. lööma, peksma tuu miiss tahaäsi küll nõöbitseda Plv; Perro hobõst pidi nakkama nõöbitsemä; Kelmil nõöbitse kere kuumass ja asi klaar Vas

2. ahnitsema Sa nõöbitsed ja petäd väiksembä käest kõik paremba suutävve `endäle; Temä nõöbitseb, kost enne kätte saab Nõo

nööble `nüüble kimbatus – Vas

***nööbäk** g nõöbäku hoop peni - - sai üte nõöbäku Kam

nöögakili kummargil ruki õsumise `aegas pidid nõögakili olema Muh

nöögats nõögats ojasilm – Har **Vrd** nõöks

nöögerdama nõögerdama Kaa Käi Rid Mar Han Vig Aud Jür/-üö-/ Sim

1. end rahutult liigutama, nihelema *Loomad nõõgerdasid aja taga ning `päasesid `viimeks põllale Kaa; ei tä läind ää mette, nõõgerdas `peale so nena all; Mis sa nõõgerdad siin aiste vahel, kas sa vakka ei või seista Mar; Noor obu nõõgerdab Han*

2. kooberdama, komberdama *`purjus inimene ei saa käimaga `õigest, nõõgerdab aga Han*

3. vussima *mis sa nõõgerdad sii töö kallal Aud*

4. tukkuma *istub ja nõõgerdab, on unine Sim*

***nõõgerdus** *nõõgerdos Käi, nüõgerdus VJg püsimate olend, niheleja On üks nõõgerdos - - pole õiget püsivust paigal seista Käi*

nõõgu *nõõgu Kaa VII Krk notsu Meite nõõgu oo eieti εε söömaloos; Vii sa nõõgule rakuga süüa Kaa; nõõgu karjub, tahab `süia VII; nõõgu nõõgu kutsuts `põrsit Krk*

nõõgutama¹ *nõõgutama Sim Trm, -mma Röp koogutama silmad `kiñni, `piaga nõõgutab tonks ja tonks Sim; Nõõgutab, kui nõõgutama paned (mänguast) Trm*

nõõgutama² *nõõgutama nõökima, pilkama tõese latse nakava su nõõgutama, kui sa needega üten ei joose Puh Vrd noogutama²*

nõök¹ *nõök g nõõgi Kaa Emm Khn Lai pilge; kimbatus, häda No küll oo alles nõök, rahvast nii palju, et mette äi pääse edatsi Kaa; Äi talund sihantsed nõõki Emm; `Siokõ nõök tieb enge täüs Khn || pilkav kuiva maa `kaptengi oli olemas, see oli nõök `ütlemine Lai*

nõök² *nõök g nõõgi piht, pilak nõõgid või `angid, kus piiru sai `püstada Khk*

nõökama *`nõökama, da-inf nõõgata Emm Hag/-üö-/ JJn, `nõökada Hlj Jõh; `nõökäme, da-inf nõõgäte Hls pilkama, tõgama `nõõkasid ükskest Hlj; `Piimamies `viskas `nalja, aga vahel `püüdes `nõökada ka Jõh; Akkast teinateist nõökama Emm; `nõökavad mind iga kañdi piält JJn Vrd nookama*

nõökima¹ *`nõökima, (ta) nõõgib Khk Kaa Krj Muh Rei Tõs(ma-inf `nõõkmä) Ksi; (ta) nõõgib Khn; `nüökima (-mä), (ma) nüõgin Kad, `nüõgin Kuu Lüg; `nüük|mä Nõo Rõu, -me Krk, (ma) nõõgi; `nüükmä, (ma) nüõgin Kod*

1. pilkama, narrima; kiusama, kimbutama *ei `õskand `äste `kündada, siis `üeldi, et mis sa `nüõgid sest maast Lüg; Üks asi akab vahest nõnda nõökima, et sa b saa mette teha oma tööd Khk; ta akkas mind ühna `nõökima, `santa sõnu `aama Muh; Äi tohi teist inimest nõökida Rei; Muedu küll iä, aga `kaptõn nõõgib Khn; `saatus on `nüõkind, on ära võtt nad (laulud meelest) kõik Kad; poišs tük'k nagu `pilkama täda, sõnadega `nüükmä Kod; Ega midägi tetä ei ole, kui saatus nõõgip Krk; Ta armastab tõisi nüüki Nõo; Kedä sa kurivaim `nüükmä nakkad Rõu*

2. vaeva nägema, jändama *Küll ma olen sen `verguga siin `nüõkind, vade `viimaks sain `valmis Kuu; `nüükisin teha, aga ei `tullu `sellest midägist `vällä Lüg*

3. seksima – Ksi

nõökima² *`nõökima, (ta) nõõgib Jäm Khk VII Muh Trm*

1. kõikuma, koogutama *Obu akkas rataste ees `nõökima Jäm; inimene `kuskil pool istub ning sedavisi nõõgib Khk; äi tea, kuidas vana inimesed `nõökima akkavad VII; Kui [mänguast] pingi serva peale panid ja vajutasid ta nõökima, siis nõõkis tük aega Trm*

2. õsuma *siis akka aga jälle uiest `nõökima Muh*

Vrd nookima

nõök|meister (mänguasi) *Nõökmeister - - õli nii inimese moodi tehtud - - siis kui panid laua nuka vai pingiserva piale, lükkasid nõökmeisteri nõökima Trm*

nõöks *nõöks g nõõksi; nõök's g nõõksi Har*

1. ojasilm lääme `nööksõ `otsma - - no omma ilma `luulda nigu liimike, soomussõid ei olõ
Har Vrd nõks², nõögats

2. (mingi liiva sees elutsev uss) *poiss läts `lapjuga `alla üj `viirde `liite sisest `nooksõ
`korjamma, taht üü õngõ `sisse panda?* Har

nööksti `nööksti Käi, `nüöksti IisR deskr *Ühe`korra `nüöksti obusel `rangid kõris, `kaarik
`preßib obuselle `jalgu IisR; `tõmband sedas `nööksti kõverasse Käi*

nöölak *nöölak = nöölakoda – Käi*

nööla|koda *nöölakoda Hi; nöölago Emm(-gu) Käi nöölakoda nahk vöö - - senne küljes
rippus nöölagu - - `sinna `sisse `panti sörmkübar ja mis vahest käde `juhtus Emm; Nöölakoda
käis külje pääl Rei Vrd nöölak*

nöölas *nöölas g `nööltse Hi; pl `nööltse Khk/-õe-/ Kaa, nõeletsed Muh*

1. *nõel Äi nēe änam nööltse taha lõnga panna; Kassipuja eest anta suur nöölas Emm;
kopiga eest ma `osti vana arjaka keest pisise nõöp `nööltse Käi; `Aita mul nöölast `otsida Rei*

2. *pittl (liikmete tuimuse järel tekkivast torkivast tundest) käsi surnd ee, `nõeltsid täis Khk;
nõeletsed `jalges Muh*

nööp *nööp g nõöbi hajusalt S, Mar Mär Vig Kse Pä Nis Hag Juu Kos Jür Amb/-õe-/ Trm
Lai Plt KJn; nüüp (-p) g nõöbi Häa Vil Trv Hls Krk Kam Ote San Kan Har Rõu, nüübi Kod;
nüöp g nüöbi Ris JMd Koe Iis, `nüöbi Kuu Lüg Jõh(-üä-) IisR; nüep g nüebi Khn Kad VJg;
`nüöpi g `nüöbi VNg Vai; knööp g knööbi Phl Ris*

1. *rõivaste ja jalatsite kinnitus- või kaunistusvahend nie `onvad `pärmutri `nüöbid VNg;
`konna karbist õlen ka ise `nüöpisi teind Lüg; `paldole on `terve tosina `nüöpisi `pandu Vai;
`toimpse särgil oli üks lõhast `tehtud nõöp Jäm; arjuskil oli `nüöpised ning `nöölu `müia
Khk; nee olid tinast valatud suured nõöbid Pha; Siia võib pisikse nõöbi ede `pista Põi; puu
luurid `ollid `nööpide asemel Muh; Sa olid täna nii viks laps, et oled üsna nõöbi veerd nalj
Emm; särgid lõigati eest `lahti ja `aeti nõöbid ette Mar; nõöbid niidid alles toomata, `rätsepp
juba tuleb Mär; nõöp sai isi niidist teha, `seokse `pisse pulga `ümmer keerutati Mih; `nööpega
kuub Tõs; Nüep kadus jaki iest ää Khn; pudu-padu kraam, nõöbid, nõelad segameni läind
Hää; pane knööbidega ilost `kinne; mieste `rahva uuriketid on vahel nüöbide `külges Ris;
kasukatele `tehti nahast nõöbid, nahal `aeti vill pialt ää, kierati kokku ja õmmeldi nõöbi
`moodi `kiini Kos; Kaks luu `nöepi oli ees Amb; lükkisin nüebid `paela, on ühes kuos Kad;
ilos nüüp, punase kavigä Kod; mõni ei aand `nüöpised ette, tegi aasad Lai; puul tosinad
`nööpä KJn; `nüüpige saabass, sji om naiste saabass Krk || (miski nõöbitaoline) kõho nõöp
(naba) nalj Vig; Pii'õeldi kahe `riaga sellepärast, et tal parema käe puul kaks rida lahvi
`nüüpä `olli Vil Vrd nõps*

2. (mingi moodustis sea lõua all) *nööbi `ol'liva tsikkul lõvva all, tõne tõse perä kül'len Kam;
`nüüpega tsiga - - nõöbi om lõvva all Ote*

nööpama *nööpama Muh Kul Han JJn, `nüöpama JJn VJg näppama, varastama Suur
näpumees ta põle mitte, aga mis ripakil, selle nõöpab ää Han; meie sel'sis kohe ei old
`nööpajaid JJn; ta on `kange `nüöpama VJg*

nööp|auk *esimine tüö `panti mind nüöp `auku tegema Jõh; Pastlitalla äär sai ümberringi
nööpaugu õmblusega valmis tehtud, ennem kut talla keskmine läbi nõöluti Kaa; Kena laps
ikka küll - - pisike suu on nii õmargune just kut pisike nõöpauk Põi; ma tee su nööpaugud
`terveks Muh; Nööpougu rouaga lööda nahkkuubedele nõöpougud sisse Emm; rätsepad ike
nööp `auka `õmlevad nööpaugu siidiga Vig; see oo sedasi `õmlemine nagu nõöp `auku tehasse
Aud*

nööper `nüüper g `nüüpre Hls Krk nuhkija; askeldaja, mehkeldaja küll om sii üüts `nüüper, kes egäs kottel nurgib Hls; sijj olli üüts tüdrukide `nüüper Krk

nööpima `nööpima, (ta) nööbib Pöi Tor Amb/-üe-/ Sim; `nüüpmä, (ta) nüäbib Kod

1. lööma, peksma kubjas on `nüepind `teisi viel, kes iljast jäend Amb; Mies oli väga kuri ja akkas obust `nööpima Sim; kui akan tõiss (oma naist) kõhe `nüüpmä ja tõesega `tõmbama Kod

2. nööpe kinni panema Näha kohe, sõa mees, sinel nõnda `kinni nööbitud Pöi; nööbi kuub `kiinni Tor; nüäbib, paneb `kiini Kod

nöör nöör g nööri S L HaLä Kos Jür Pee Trm Lai VIPõ; nüür (-r) g nööri Hää Pal Äks KJn Vil eL(g nöörä V), nüäri Kod; nüör g nüöri Ris Amb(-öe-) JMd Koe Sim Iis(-üä-) Trm, `nüöri Kuu RId(n `nüöri VNg Vai); nüer g nüeri Khn VMr VJg

1. punutud või keerutatud sidumis- ja kinnitusvahend `nüörid õlid `nüöridegä `kuuvel `selja pääl, `nüörid õlid piha `külles, ilu peräst Jõh; `Nüöri punuti näppude vahel kahe `säigega IisR; vanast olid keik iuu `ranti kiñjad, `saapad nööriga ning tümatraadiga `valmis `tehtud Jäm; linast ning kanebist tehasse `nööri Khk; mõni kutsub `pastli pailad, mõni nöörid Krj; Olgu see elu `mõuke tahes, aga `nööri `eesele `kaela äi `tõmma Pöi; see oo suur jäme nöör, kus `peale võrk rakendatse Muh; `Kanga nöörid on need, mis `niite ja talla `laudade `külges käivad Rei; unna nöör on `vihtis Rid; tõmmas nööriga ümmert `kinni ja võttis `sel`ga Mär; toolil oo nöörist põhi Vig; Kengäd (pastlad) `tahtvad paegata, piäb `nüeri tegemä Khn; mõlal peab näsa olema, ei sa muidu `nööri kätte Vän; nööriga õmmeldase pastal kokku Tor; nööri `järgi tahutaks `pal`ki, `lüüädaks neli `nüüri pääl Hää; eina kess `nüöridest `tehtud, sõlmid vahel Ris; tütar käib kaks `poari `soapaid `jalgas, isa sööb sukakannaga suppi ja `lõikab nööriga `leiba Juu; Nöörid keerutati linast kahe `keermega kokku, `pandi vokile kahe `kortselt Jür; nüöril kuivavad sukad JMd; mõni niidab eina kaare nõnna `õigest, et `tõmma või nüör `piale Sim; panin `riided nüäri `piale Iis; nüür on kahe `keine, kõis on kolme ja nel`jä `keine Kod; lehma `kütked kõik olivad nöörid, oma `tehtud nöörid Pal; `pastla `tärkmetest `aeti nüür läbi Äks; nöörigä tõmmatse pal`gi piäle riipsud KJn; punase nööriga ol`lid kikk [vammused] `tehtud, ol`li ümmert `kijru `aetud siuksed õied ja kirjäd ol`lid poha pääl Vil; ok`k ei pea `nüüri pääl Trv; nööri `järgi ai `pijndrit Krk; selle koerast ei saa karja `koera, kedä nöörige veetäss karja manu Hel; `rõivast ällil `ol`li nöörist põhi all ja õle kott Ran; `riial olliva karjusse katekesti, väits `olli nööriga käevarre kül`len, nuu `lõiksiva vihu sidemit Puh; kõik tij om `õigess tettuva, lase nigu `nüüri pidi jälle; nüj kooritu ubina piäb nööri `perrä `aama ja kujuma panema Nõo; undruk om ilma pihata, värrel pääl, vana inemestel olli `nüürega `kinni Rõn; `kündmise man tarvidõdass nööräst `rahkit Kan; elu om apu, vaia nüür `kaala panda[?] Krl; mine `laoda sa_ka uma `rõiva sinna[?] nööri pääle Har; pañd latsõ sinnä `hällü ja sõss hällüü nöörist Plv; Nöörägä lõikass leibä, kassiga pühk lauda piltl Ráp; nüür - - `minka `kraavi mõedetass, et saanu[?] `õkva Lut Vrd nuor

2. põllu-, heinamaariba `köstre nüür on maas (hein niidetud) Hää; meil olid einamaa nöörid Lai; nöörid, nad ol`lid pikad ja `kitsad, vakamaa `laiused SJn; meil olli terve nüüf `mõisest kokku aia, neli vakamaad üten nöörin Krk; luha aenamaa nöörid olliva kõrvu; `mõisal ol`li kümme vai kaitskümmed `nüüri `väl`lä renditu Ran; siss kutsi põllu[?] nõörä `viisi, a no[?] om tükü `viisi Se

nöörik nööri|k Khk, g -ku Mär VJg/-üe-/ Trm Kod/-üä-/ MMg Lai Plt KJn SJn Trv Hls Hel Puh Nõo TMr Kam, -gu Jäm Rei Rõu Se, -go Plv Vas; nüöri|k g -gu Lut; `nüöri|ko g -go Vai; nöörik|as, -g|as g -a SaLä

1. nõör nõörik `ümber kere; otsi `moole tükk nõöri^gad Khk; nõöri^gad, `pastli paelad, nee `ömbletse `pastli kannal `külge Mus; See king on nii katti, et nõöri^gutega on kinni siut Rei; kas ei ole `üh^{te}gi nüeri^kud kää pärast VJg; raam siduti neljast puust -- nõöri^kuga või `võrkega siduti `vankri `külge Trm; tuu üks nüeri^ku õts Kod; kelgul olid nõöri^kud ees, nigu aisad Lai; vanad inimest panevad ikki alus`kuubele nõöri^kud `külgi KJn; tal [oli] siapõrsas järel, nõöri^ku `otses SJn; tanu nõöri^ku olli pikä `valge Hel; põlle nõörik `olli nii `sõlme `lännu, et `tõmba vai `katski Puh; vanaesä kaänd `talve `valgit vene `saapit, seere olli põlve alt nõöri^kidega `kinni keedetud Nõo; kaadsa[?], nüü^r `perrä `aetu, nõöri^guga[?] ol'li[?] `ümbre kihä Rõu; nõöri^goga põksi[?] olliva[?] meestel Plv; `kurtkal ka umma[?] nüeri^gu, nüeri^kidiga kisk kini[?] Lut

2. nõörsaabas nõöri^kud oo naa kõvaks kuind, tahvad `leotada; `tõmmas `eesele nõöri^kud `jalga Mär

nõörikas → nõörik

nõöri^line nõöri^line Puh Rääp; nõörelil|ne Võn, g -se Plv

1. nõörist valmistatud nõöri^line ruu^{sk} Puh

2. nõöridega kaunistatud mino imäl ol' -- palitu, tuu ol' nõöreline -- punatsõ nõöri lätsivä tsiirõ-viirõ iust `taadõ Võn; vanast ol'liva nõörelise särgi[?], ol'liva verevä nõöri[?] `ümbre `pantu Plv

nõöri^lt nõöri^lt Saa Krk Nõo(-ld) sirgelt, otse kui `noori puid istutadi, siss pidi ka nõöri^lt olema Saa; sij tii lää nõöri^lt Krk; lase `õkva nõöri^ld Peedu `pääle Nõo

nõöri^ma `nõöri^ma, (ma) nõöri(n) Jäm Khk VII Põi Muh Rei Mar Mär Kse Han Tõs Aud Tor Hää Ris Juu Trm Plt KJn Puh; `nüeri^ma, (ma) nüeriⁿ Ris Koe Rak VJg/-üe-/ Iis, `nüeriⁿ Kuu/-mä/ RId(-maie Lüg); `nüü^rmä (-r-), (ma) nõöri(n) KJn Trv Nõo Ote Krl Har Rõu Plv Se, nüeriⁿ Kod; `nüü^rme, (ma) nõöri Pst Hls Krk San; `nüeri^ma, (ma) nüeriⁿ Khn

1. nõöri^ga siduma, köitma `tarvis `kinni `nüeri^dä Kuu; [saapad] nii kõvasti `kinni nõöri^tud, et punassed armid jalal peel Khk; Akkas just `jalgu `kinni `nõöri^ma Põi; kotti `nõöri^ma Rei; [ta] Oo `koorma `kinni `nüeriⁿ, muđu kukuvad aasad pialt maha Han; `nõöris ta `vankre peale nii kõbaste `kinni Mär; varas nõöri^tse `kinni Tõs; `nüeriⁿ enese `keskelt `kinni VJg; nüeriⁿ `kuu^rmad Kod; nõöriⁿ oma pambu `kinni Plt; nõöriⁿ kabel kokku Puh; nõöriⁿ jo[?], kangitse kinni[?] Plv

2. a. krookima; nõöri^ga kaunistama `talve palidu -- sie oli keik tagand `nüeri^tu VNg; `nüeri^tud ehk `krousitud `sielik; `naistel õlid `kõrged `mütsid -- `litrid viel pääl, `nüeri^tud `vällä Jõh; punatse nõöri^g olli na (särgid) nõöri^ted Pst b. tahmase nõöri^ga joont märkima tule tukkiga `tõmmeti nüeriⁿ `mustast, siis `nüeriⁿ Lüg; palgile lased riipsud `peele, nõöri^d ee Khk; Tulõ `aita `pal'ki `nüeriⁿ Khn; no^mma `liipri nõöri^dü[?], no^m vaia nakada iust `lahkma Har Vrd nõöri^ma[?] c. sidust tegema akkan kangast `nüeri^ma Iis

3. soonima, muljuma Kui taluda rasked kotti seljas, siis rihmad akkavad olade sisse nõöri^ma Khk; Nõör oo `ümbre kaela `nüeriⁿ `lambal päris liha `sisse Han

4. piltl liigkasu võtma, koorima; petma, tüssama `kange toist `nüeri^ma Kuu; Ega ta `õige mies ei ole, `nüeri^ma kippub `palga `maksmisel IisR; nüid seda nõöri^mist on, kellel `müimist on, nääd sa, kui `kõrget `hinda `nõutase Khk; selle obuse müimaga ta sai `ulka `nõöri^da VII; `nõöris ta üsna `pal'laks kohe Mär; Ää lask ennäst `teisi `nüeriⁿ Khn; Ära võta inge `inda, see oo ju juba `nõöri^mine Tor; mõni, kes vägä `nõöri^ga oli, `tõmmas vahest poole `palka tagasi Ris; nüeriⁿ teise pal'laks Koe; üks siin ole neid inimesi nüeri^tud eluaja Rak; `mõisnikud õlid talupojade `nüeri^gad Iis; lina `kiskmisegä ja sirbi `lõikusega nüeriⁿivad `tüü^lisi Kod; küll nõöriⁿ

palga kõik `väl`lä KJn; nõõrib tõise käest raha `väl`lä Trv; ta taht tõise käest är `nühki või `nüüri, esi ei viisi `tüni Krk; Ta kisub ja nõõrib kõik omale Nõo; näid oless odavamb ka saanu, aga tuu olli `nüürnu Ote; kaupmihe `nüürvä `matse käest Krl; [tema] `süägi ei olõ siss rahu, ku_ta tõist `nüüri ei_saa[?] Har; kül_ma viil mõista timmä `häste `nüüri[?] Plv

6. a. tarvitama `niiskess `riissa alate ei nüäritud Kod **b.** rügama nõõrib ikka edasi, ei tä `vaata tagasi sugugi Aud

nõõri|maa maariba, -siil Ku_maa[?] olõ õs viil är_`kruuti `aedu õs, sõss ol`li_viiil nõõrimaa[?], ütöl ol`l üts lappp siin, tõõsõl sääil Rõu **Vt** nõõri|põld

nõõrine nõõri|ne g -se Jäm Plt, -tse Trv; nõõri|nõ g -dsõ Krl, -tsõ Rõu(ma-inf `nüüjnõ); nüõri|ne Iis, `nüõri|ne RId, g -se; `nüüjne g nõõritse Hls nõõrist tehtud nüüd on [heinavõrgud] `nüõrist kõik, `nüõrine sittkai `kuigi `kaua Lüg; `treqid on ovostel `külles, `nüõrised ehk kettised Jõh; nõõritse ohja Trv; kalavõrgu[?] omma nõõridsõ[?] Krl; nõõritsõ[?] `päitse[?] Rõu

nõõri|punane (teat punane värvus) nõõripunane värv Khk; nõõripunane, selle nime ma ole küll kuulnd Vig; sai nõõripunast teha, nõõripunase terad olid Pär; kõige ergem värm on nõõripunane; ilusad nõõripunased põsed Hää -**põld** põlluriba, -siil olid pikad nõõri põllud, siis ühest õtsast `teisi tuli mõni neli viis [külvi] `rinda Trm; mi kül`äh oli[?] ka viil muni ajastak tagasi nõõri põllu[?] Se **Vt** nõõrimaa

nõõritama nõõrit|ama Kod/-üä-/ Plt KJn Trv, -amma Rõu, -eme M, -õmmõ Krl; nüõritama Iis, `nüõritamma Vai

1. a. nõõriga siduma tarvis `passel ära nüõritata Iis; nüäritäd `kiñni kingäd Kod; nõõridi `saapid kiñni[?] Krl; hobõst nõõritamma Rõu

2. a. nõõriga kaunistama nõõritasse `kleitisi KJn; [pikk-kuub oli] mustast `rõõvast, iüst oli `valla, punatse nõõriga nõõritet Trv; Abjan ja `Karksin olliv musta vammusse ilma nõõritemedede Pst; temäl kõrði kik`k är nõõridet alt Krk **b.** tahmase nõõriga joont märkima ku tahume akati, sõss nõõridedi palgi ärä Krk

nõõritsema nõõritsema nõõri valmistama Vanasti said kõik kõõved ja ohja nõõrid ise kodu nõõritsetud Põi

***nõõritus** g nõõrituse nõõrkaunistus – Pst

nõõrämä¹ `nüürä|mä, da-inf nõõrä|tä^(?), -dä^(?) Ote Urv Krl VId(-mmä) tassima; rassima, rügama `nüüräss vett sanna manu Urv; ma `nüürä pääl uma[?] elu päävä Krl; `nüüräss hainakoti kodo Plv; küll sai nõõrädä[?], sälägä vei Vas; koes sa `nüürät naid puid Se

nõõrämä² `nüürämä San/-me/, da-inf nüärätä Kod, nüörädä[?] Lut; impers nõõrāti Plv (tahmase) nõõriga joont märkima `nüürämine one ku `pal`ka tahundatse, `lastse nüärigä `märki Kod; pal`k nõõrāti är[?] ja lõigati kässiga är[?] Plv; nakass hirt `nüürämä, kohe `kapstit istutadass Lut **Vrd** nõõrima

nõõs nõõs g nõõsi piklik heinahunnik nõõs oli pikergone ja saad ümmargone, ein `pandi veel `kuima, nõõs `aeti laiali Mih

***nõõseldama** nõõseldämä Vig, nõõskeldama Mär PJg; pr (ta) nõõseldäss Rõu

1. nikerdama, nokitsema Mis sa seal nõõskeldad Mär

2. ahnitsema, kraami kokku ajama Kel õks tuu moodukõnõ um, tuu õks `hindele kõik` är_nõõseldäss Rõu **Vrd** nooseldama

nõõserdama nõõserdama paremat sööki taga ajama, rahutult ringi käima eljääd on täna peris ullud, kohe päe läbi nõõserdavad `ringi, ei akkagi `süümä Vil

nõõsima `nõõsima norutama läheb `nõõsides, nina maas PJg

nööskeldama → nööseldama

nöösker `nüüsk|er g -re KJn Vil rahutu, ringi käiv loom *siij mede vana lamma on küll üks va igävene* `nüüsker, *ta muudku nööserdab ja otsib paremad* Vil

nööst nööst g nöosti noos, *saak ma sai ää nöosti* Ote

nööstel nööstel' sõim vana igävene - - nööstel' Har

nöösteldemme nöösteldemme tuhnima, *sorima mi sa sääl nöösteldet* Har

nööster `nüüst|er g -re malk, *kepp ei ole siin seast* `nüüstert, *ma annass siul üte* `nähkame Krk

nööstima `nööstima nühkima – Jõh

***nööutama** `nööutama Rõu, `nüütämä Kuu, *Nöödama Emm nõõtama* *Hobune on ka peris laisk, ei ilma ilma* `nüütämättä lähä kohe `kuidagi edesi Kuu; *Muudkut nõödab aga pæele, obu teind mette väljagid* Emm

nöötsitama nöötsitama notsutama, *sigu kutsuma mene nöötsita, ähk tulad siis koju* VII

nööüdi rahul *Ega ma enne* `nööüdi *ole, kui kaik oma vela ärä* `oiendad; `Sengä *voib* `nööüdi `olla Kuu

nüblük nübli|k g -ku Saa Hls Nõo Ote, -gu Krk Rõu vits, *vemmal ätt* `saatis *meid metsast nüblükid* `tooma *kuhja pää jaoks* Saa; *oss mul üits ää nüblük ollu, küll ma sul* `lõikass *sõss* Krk; *Õdagu saad nüblükut, et sa sõna ei kulle* Nõo; *ää nüblük olli kähen, ku ta selle nüblükuga olessi nüpeldanu* Ote; *Ku uma nübligu haar'd, sõss kaksas* Rõu **Vrd** nüplik²

nübliteme nübliteme nüpeldama *ku ma su läbi nüblite, küll sa sõss näet* Krk

nüdi nüdi Lüg Jõh Vig Koe Kad Iis Trv Nõo nudi `ilma `kõrvita *ehk nüdi lehm* Jõh; *jumsakas ots, sie on* `niuke *tõmp - - nüdi* Koe; *nirk on* `valge *ja nüdi* `kõrvadega Iis; *nüdi* `päaga *oinass* Trv; *ta m nii nüdiss* `võtnu, *et ei ole juust olemannegi* Nõo

nüdimä nüdimä nudima, nudiks lõikama *Poiskesel om pää pal'lass nüditu; Nüdi miu ääkäe kütse lõhembäss* Nõo

***nüdsimä** (ta) nüdsi imema, riitsima *tsiga ridsi, nüdsi läbi ammastõ, tä ei taha süvvä?* Urv

nüdsütämä nüdsütämä kagardama *Es näüdä?* `põrglanõ [kirja], nüdsüt `peio Vas

nüegats nüegats saamatu *sie on nüegats mies, mitte* `miski `tüega *ei saa ta akkama* VJg

nügajus- nügajus- Jõe, nügäjüs- Kuu lükand- `Kolga *mies* `ütleb *nügajus üks* Jõe; `Reiealus `ustel *olid vähemad nügäjüs* `uksed; *Moness peress, kus ei old jalgverävä, tehti* `suure *verävä* `külgi *nügäjüsveräv* Kuu

nügama nüg|ama Ans Khk Kaa Krj Muh Mar Kse Han Kad, -ämä Kuu

1. nügima, tõuklema; nühkima *Ärä nügä minu* `külgi, *mene* `iemäle *minust* Kuu; *Ma katsu, ähk saa teda* (vankrit) *natuse edasi nügada* Ans; *Poisid nügasid* `rahvasumas Kaa; *Mis sa nügad siin, mine ära, kassile* `öeldakse Krj; *lamma nügab nõnna* `vastu `aida *et* Muh; *Seisa paigal, mis sa nügad* Han

2. tassima, vedama *küll see* `andis *sool aga nügada* Khk; *Tee oo saht, koorm annab obusel üsna nügada* Kaa

nügi nügi nüri *Nügis nügi noaga leva kallal; Kerves läks üsna nügiks* Emm

nügima nügi|ma Jõe VNg Sa Muh Emm Rei Mär Kse Han PJg Kei Rap HJn KuuK Koe Kad VJg Sim, -mä Kuu Juu Nõo

1. a. tõukama; müksima, tõuklema `Ninda `palju *nügis kappi* `sinne *taha pugejess, et kapp* `langend `kummulla `permandulle Kuu; *mis sa nügid minu* VNg; *obu tuleb nõnda nügides* `pæele Khk; *Mis sa ullvaim nügid sii teiste kaelas, seisa püsutkid vagusi* Kaa; *mis sa nügid mu kää* `külge Mär; *ää nügi mend* Juu; *mis sa nügid, et paigal ei ole* HJn; *nügib küinarnukkidega*

VJg; *Mes sä iks nügid tõisi Nõo* || nühkima, küürima *Eks neid püttüsi täü hüäst nügidä, ega ne`muidu ilusad`seisu Kuu* **b.** aegamisi liikuma *Läks oma vana alliga nõnda nügides Pöi; Vana mees ja vana obu, eks nad nügides lähe Han*

2. nüsimä `heinämaad olid`huonud, va`jussi`künkäd olid nügidä; `Lehmäd nügisid`ninda kohe maa`paljaks Kuu; pole`öige ooletamine, natuse`nuaga nügid Jäm; `laskend`eesel`juussed maha nügida Khk; lihavaanad olid laua pēel, egaüks nügis säält ise Mus; mis sa muidu nügid, äks võta vahem nuga Jaa; Nügi [habe] natuke lühemaks, `aitab küll Pöi; täna`õhta võime juba [heina] maha nügida Muh; Nügis - - leva kallal Emm; mis sa nügid, võta siit parem nuga Kse; nügis [härjalt]- - munad ära võtta KuuK; ise nügisid [juukseid] teine teisel Sim

3. rügama, rassima tema nügib nii et`silmad`punnis pias - -`ülged vedada möda`paljast jääd Jõe; Nügib ikke veel eena kallal PJg; ennemušte nügisid`ühthe lugu, ööd ja pääväd Juu

nügistama nügistama vaevaga töötama *Sa nügistad veel käsitsi vikatiga põllal`niita ja adraga`künda Han*

nügõr nügõr Plv Röp Se, nükr Lei Lut, g nügra; nügõr Plv Vas Se, nükr Har Lut, g nügra mutt ei_tiiä, kost timä tul'l, nükr ol'l`küüki är_koolu?; ega kaśś`nükra ei süü ei? Har; `kapsta lok`ahtusõ ärä?, kui`pindre nügrol umma`aetu? Plv; nügra mulgu? kõigih paigoh Se; nükr saa ai üle tjj, täl vaa säädä? uuś maa alt Lut || (põrsakesest) mul ka_ks um üts`väikene`põrsa nügõr Plv

nügäne nügä|ne, -nõ g -tsõ, -dsõ nüüdne nügäne kala`püüdminõ om jo nigu latsõ mäng Se
***nügär** pl nügäräd mügar`sarve nügäräd olid`olled pääss Kuu

nügütämä nügütämä konutama *Mes sa siin`terve`päivä`üksu tuass nügüdäd Kuu*

nüha nüha Hää Ran

1. lohinal – Hää

2. poolviltu – Ran

nühakil, nühakile nüha|kil Hää, nüha- Kõp Krl Rõu; nühakil|e Trv, -õ Krl nühkamisi lohistades lähäb perse nühakil Hää; lääb ikki nühakile`müüdü maad Trv; tõsta üles, mis sa nühakil veät rüki; peni om`kirpõ täüs, vedä ennäst maad`müüdü nühakilõ Krl **Vrd** nühakulõ

nühakuli, nühakulõ nühakul|i Hää, -õ Rõu nühakil Nühakuli edesi Hää; `Vaonu põhu`kuurmagä puul nühakulõ lauda manu? Rõu

nühama nühama Kse, nühamä Var KJn; imperf (nad) nühasive Krk sügama; nühkima ma nühasin, mul olid kirbud kallal Kse; mis sa nühad, mis sa kibaled Var; mis sä nühad enesest KJn; ku`nõste tervepas akaśś`saame, siss akass`süitme - - siss na nühasive iki nende kätega Krk

nüher → nühr

nühikalla nühakil lats lätt nühikalla edesi Plv

nühikil lohisedes regi sõit nühikil Rõu

nühisti nühisti nühkija kut suur nühisti nühib aga`nurki`kautu Khk

nühjama`nühjama Khk VII Jaa Pöi Ksi, da-inf`nühjata Jäm Kaa;`nühjämä Kuu

1. nühkima, hõõruma Ää`nühja mo`kaelas Khk; *See tamm oo eige tümpsaka tüüga, seda annab maha nühjata Kaa; põrsas kisendab ja`nühjab Jaa; kui muidu kõbelen, siis sügan - -`nühjan kätega Ksi*

2. rühmama`nühjäb`üksi`päini;`Nühjäsin oma ede ega pand tähele sinu tulemist Kuu

nühk nühk IisR, nühk Trv Hls, g nühi

1. nühkija *Ämm ei pia suurt nisukesest tüönühist* (rügajast) IisR; *vana siga om seande nühk, nühib pääle aid`viiri`müüdä* Trv

2. nohik *om seande esi`endese nühk müist, ei ole temäl kellegiga tegu* Trv

3. ihnuskoï – Hls

Vrd nühka

nühka nühka Röp, nühkä Krk

1. nohik – Röp

2. ihnuskoï *ta om`seante nühkä - - säält ei saa kassil ega kanal kjjlt likess* Krk

Vrd nühk

nühkam `nühkam Emm, g -i Han Jür nohik; mühakas *Äi see pole kinigi töömees, vaid igavene nühkam* Emm; *Nühkam, ei tä tereta äga`oska juttu aada* Han; *Va`nühkam, läheb aga mühinal`mööda* Jür

nühkama `nühkama Lüg Vai SaLä Kaa, da-inf nühata Trm; `nühkämä Lüg, da-inf nühätä Trv; `nühkäme, da-inf nühä|te, -de Krk Krl/-mõ, -dõ/

1. nühkima, hõõruma *Nühka siit lapiga`puhtaks* Jäm; *Siga`nühkab ennast* Khk; *Piimapütid olid küürüküna tuhaga`valgeks nühatud* Kaa; *viij pangi olli tüdrukil nühäte ja õõrda puha* Krk || (seksimisest) *Imelik`naine võttab igäüht`vasta, laseb`nühkädä* Lüg

2. tõukama, lükkama; nihelema *tütrik läks minust`müöda ja`nühkas`mulle`külge* Lüg; *Pane värav kenasti vääti, et loomad väravat lahti äi nühkaks* Kaa; *ise pikkali moas`nühkab ennast edesi* Trm; *mis sa`nühkät tooli pääl, ku sa paigal ei kurda* Krk

3. pilkama *ärä püvvä minnu`tõiste ijil nühädõ* Krl

nühka-nahka deskr *Siga`krahnan`ennast`ninda`kauva`vasta`aeda`nühka-`nahka, kui aed`üumber* IisR

nühkatam(m)a nühkatam(m)a Rõu Vas Se nühkima *Ísiga mugu`nühkat`hinnest`vasta`sulgu; Käe tükk um ka`haigõ, nühkadi näet naid puid`lõiku* Rõu; *naksi suud`nühkatamma haina`juuriga?* Se

nühka|uks → nühk|uks

nühke|jalg `nühkejalg kingsepa tööriist saapatalla serva silumiseks – Vai

nühkerdama `nühkerdama nühkima *Saun on nii jahe, et ega sial igistata ei saa,`nühkerdage niisama väheke* IisR

nühkima `nühki|ma RId Jäm Khk VII Põi Muh Hi Lä hajusalt Pä, Ris HMd KuuK Jä ViK IPõ Plt, -mä Kuu Tõs Juu, `nühk|ma Saa Trv/-h-/, -mä Vig Khn Kod KJn/-h-/ Vil TLä TMr Har(-h-) VId(-h-), -me Hls Krk(-h-) Hel, (ma) nühi(n)

1. (edasi-tagasi liigutades) hõõruma *Nühi vähäkäse minu`pihtu,`ninda ne kohe alade valutavad* Kuu; *kes sügeluses on, sie nühi`endast* VNg; *põrandad`tuhratasse - - nühitasse* Lüg; *seda sitta ep nühi`ükskid inimene änam käte pælt ää; siga nühib ennast`vastu`aida* Khk; *Teab kus see`nühkimas käind on, riided kõik souega koos* Põi; *kuldnohk nühib`vastu moad oma nokka* Muh; *koosta varred pead liivaga`puhtaks`nühkima* Emm; *kange kihelene ja kiho, kas või nühi puroks* Käi; *keik tahu pial nühiti vikatid* (teritamisest) Noa; *enni määriti`saapud sea rasvaga, siis`võeti üks`riide tükk ja nühiti* Mar; *tule nühi mu`sel'ga, mo sel'g naa sügeleb* Mär; *Laupa piäb paa`kuäsa liivaga`nühkmä* Khn; [roosi raviks] *nüheti pliiatsiga mustasse see paber* PJg; *kengissepp traadid nühib pigiga* Hää; *lage saab luuaga`nühki, kikk võrgud maha tõmmata* Saa; *nühi mo`suonesi* Ris; *sel'g sügeleb, nühin`vasta ahju`müiri* Juu; *pesu ei saand suuremad virutada, pesu`aitas muedu`nühkimisega* Amb; *värv pialt ää nühitud* Koe; *terve lamma`villa ära ei aea, kas ta ise nühib*

või kuhu aeab, aga `villa põle `kuskil näha Sim; siga nühib ennast vasta maja `nurka Iis; nühi ja õõru kõvemass, muss asi Kod; suga nühib `ühte lugu `lõngade sel'las Plt; nühi pesu `puhtasse KJn; püksi `jalga katik nühit Try; ma nühi piha `uulmit `müüri `vastu; lehm_o krava puha maha `nühkin - - kaal_o puha `pal'less nühit Krk; kui ihu sügeleb, siss nühib Puh; mia ole `nühknu küll neid `käksi, a mitte na `puhtass ei lähävä Nõo; Pañni liiva ja_ `lämmä vii kolmjala `sisse ja mugu_ `naksi `tõisi tuustiga_ `nühkämä; parõmb õdagunõ `huhtmine ku hummogunõ `nühkmine Rõu; lats nakass jo [tagumiku peal] edesi `nühkämä Plv; `taoõsidõga om ar kõhr nühit Se || (seksimisest) poisi? käävä? `nühkämä Röp

2. midagi korduvate liigutustega tegema, teha vehkima; kiiresti liikuma nühin tüöd teha VNg; möni läheb nii `nühkides `mööda, äi räägi sõnagi Vll; `nühkisin nüid nende tuhliste sees Rid; seäl oo kangest visa ein, nühi seäl `peäle mätäste vahel Vig; Egä tämä kuulõ_mtõ, lähäb `piäle `nühkis Khn; se `suündimene `tüitab mu ää - - mudgu lähän `jälle isi `nühkides Juu; vaest oli kuus seetse kangast, no sie `aandis aga `nühkida koa, `enne kui sa said lõpule VMr; `nühksid `einä ajada Kod; `lõikasin nüri `saedega - - kolm `päeva `nühkisin üht lõhendikku Lai; ein `olli nii `veike - - sai igä kord `nühki KJn; mustage muudku nühi (reesõidust lumeta teel) Krk; temäl `aiga ei ole, temä nühk tüüd ütte `viisi Hel; täl om `ainu külländ, tä jo nühib kraavi `pervi ja `lompe; mes ijst ta ütsindä nühip, me_ less katekeste võenu nuu puu ärä lõegata Nõo; nühi no_sa_ka_ virgõmbadõ Har

3. petma, tüssama mis sa ennast nii pailu `nühkida lased Vll; kül_ta ikki `nühkis mind KJn; sina laset egät ütte ennäst `nühki Krk; [ta] lašk ennast `nühki egäl puul, temä `kindla mõttega inimene ei ole ollu Ran; ta tükke õks alasi `tõisi `nühkämä Har

nühksem(m)ä `nühksem(m)ä (-h-), da-inf nühästä? Rõu Plv Vas Röp Se

1. nühkima, hõõruma `Vihto tetäss aro kõivost, tuu saa sorrõ ja kahrõ?, ku `nühkset, sõss tiiät, et om vaga Röp

2. taga rääkima; pilkama `nühksess, kõnelass tõist Rõu; `nühksess minno alati pääle Plv; kul? sa mõistat tõist nühästä?, aga `hindäle sä ette ei kae? Se

Vrd nühksäm(m)ä

3. näppama võinuss säält ar palla lihha nühästä?, no olõ õs kedä tarõh Se

nühksäm(m)ä `nühksäm(m)ä, da-inf nühästä? Urv Har Rõu Vas

1. kergelt nühkima, hõõruma `Nühksä_ta puu pañg mul `puhtass, ma_paa ku'rgi_ `suula Urv; kas ta no mõni `pešmine ol'l, ta sär'gi päält `tolmu `raaskõsõ maha nühäss Har; ku [vikatit] `nühksät lastuga?, siss jäll_ `tsaunahutat Rõu; ma `nühksä [lapiga] taad `lauda ka pisukõsõ Vas || puutuma, riivama olõ is tuul pääd `lahki lõönü?, poomiga ol'l `raaskõsõ nühäsnü ennedä Har

2. pilkama; halvustama tõist `nühksämmä olõt sa miis külh Har

Vrd nühksem(m)ä

nühksäüs nühksäüs puudutus, müks `tundse, et üts nühksäüs ol'l Röp

nühk|uks nühk-, nühka- lükanduks nühka uks, sihuke lükata uks Vän

nühkä lohistades Jovva õi_ taad `nõsta õi?, taad piäd `nühkä vidämä Rõu

nühkä² deskr molli põhjast liiv tuusti pääle ja üks `lasti nühkä, nühkä anumad pidi tolle liivatse tuustiga Ote

nühkäkile nühakil Pini vidä umma tagapuult nühkäkile perän Rõu

nühkämüs `nühkämü|s g -kse venimus On igä üks igäväne `nühkämüs, ei `pääse päist ei jalust Kuu

nühkä-nähkäne `nühka-`nähkäne saamatu Va `nühkä-`nähkäne, omal tuad kaik riba-ropa, ei saa midägi `tehtud Kuu

nühkü viltu, poolpõiki (edasiliikumisest) regi lätt `nühkü, kui tii jõõrõtass; suusa_kah `lätvä? iä pääl `nühkü Rõu

nühküdi `nühkü|di g -timme venimus `Kuida võib moni inimine `ninda `nühküdi `olla igä tüö `juures Kuu

nühkümä `nühkü|mä Rõu, -mmä Har, -mõ Krl; pr (ta) nühküss Se kuluma rõõvas om är `nühkünü, vanass lännü Krl; vastanõ illuss rätikene, `raaskõsõ `nühkünü (määrduud) om enne Har; püksi põlvõ? `nühküse? ar?, umma? `kaški Rõu

nühr nühr g nührä Võn Plv Röp(n nühr) Se Lei(g nührä), nührü Urv Rõu Plv(n nühr) Vas; n, g nührü Hel Kam Rõn San Krl; nõhr Kra, g nõhri Krl(n nõhri); nühr g nõhrü Har nüri a. halvasti lõikav või sisse tungiv niij väedse om ju nührü Hel; na omma vikati kik'k nühriss `pesnu, et ämp `niita ei saa San; mi_sa vigurdar taa nührü väidsega? Urv; kõbasta pügi `raudu, neo omma jo nõhrü?, ei_saa enämb lammast pükä?; pal'lu `nührre `kirvõid Har; hobõsõl ka kuluvasõ_ `hamba ar?, `lätvä_nührüss Rõu; naa_kääri_ `tahtva hiko?, nührü umma? Plv; leib ol'l `väega_huba ja väits nühr Röp; nõhr, olõ õi vaib Kra b. tõmp pusipuu ots olli terräv, tenõ ots alt nührü Kam; nührä nõnaga vikaht Se c. piltl tõnts nührü vaemuge ja `tundmisege Hel; silmänägemine om nühr Röp

***nührimä** da-inf `nühridä? nühkima Saag tul'l viil `ilda, miä no_viga `saega_ `nühridä? Rõu

***nühritsema** nühritsemä Rõu(nührü-), -me Hel; nõhritsõmõ Krl

1. nüsima liha nühritseme Hls; mi_sa tahn nühritset, ku väits um nühr, saa ai? lõigada? Rõu

2. nürima, nüriks tegema ma nõhrüdi väidse är, `kraapse ravva päält roostõt Krl

Vrd nührütsämä

nührümä `nührümä Kam Rõu Plv Vas Se; `nührümõ Krl nürinema `pehme teräga vikar `nührüss ruttu ärä Kam; väits om är `nührünü Krl; vikaht nakass jo `nührümä Plv; [hobuseraudadel on] är `nührünü haagi? Se

nührünällä libamisi Hobõnõ ol'l nühräh ravvah, tul'l alla mäge nührünällä Vas

nührütsämä nührütsämä Rõu Vas; nõhrütsämä, nõhrütsämmä Har

1. nüsima see väits om külh väega nühr, noh vaest õks nõhrütsät maha? Har; Mi_sa_nührütsät tan taa nührü `saega Rõu

2. nürima, nüriks tegema Ku `lamba`rauduga lõikat säänest `asja, medä ei vöi?, siss nõhrütsät raua? ärä? Har; ma? nührüdi väidse [ära] Vas

Vrd nühritsema

nührütäm(m)ä nührütäm(m)ä Rõu Plv nürima, nüriks tegema Naisõ? ol'li_mu_ `kirvõ är_nührütänü?, tiiä_miä ol'li_ragunu Rõu; ärä nührütägü? taad väist är? Plv

nühähütmä nühähütmä nühkama ta võtt lapikõsõ, vala `viina pääle, siss nühähüt lehmä `kaala Rõu

nühäkeli nühäkeli nühakil – Nõo

nühäl lohinal ratta `juuskva nühäl, ei käü tsöör ämp Krl

nühän nühakil, lohinal `tõmba taa koit nühän edesi, sa ei joua_taad `nõsta?; ratta kõdarõ takka om üts puu lännü?, ratass lätt nühän, ei_saa `ümbre minnä? Har

nükerdama *nükerdama* Pöi JJn nokitsema; *nükerdama* *Moa on nii kõva, adr äi akka* `peale, *muidu riipsu nükerdab* `sisse piltl Pöi; *trei sie ilus kanamuna* `väl'la, *nükerda* JJn Vrd *nükerdama*

nükitsema *nükitsema* Jäm Khk Kaa Muh Emm

1. *nühkima*, *sügama* *sigä nükitseb ennast* `vastu `aida Khk; *Ole niid natuke aega vagusi* *ikka ka, ää nükitse sii sedati* Kaa; *laps nükitseb ennast* `ühte `inge Muh; *mis sa ennast sii* *nükitses* Emm

2. *nokitsema* *Nükitse see ouk natuse suuremaks* Jäm; *Sida äi saa jõuga teha, pigem sidasi* *nükitsedes* Kaa; *lähme nükitseme veel sealt* (niitmisest) Muh

3. *nügima* *Katsume selle kerstu* `teisse `kohta *nükitseda* Jäm; *Sigä nükitses nii kaua* *kärsaga, kut laud* `järke `andas Kaa

Vrd *nukitsema*

nükitseme *nükitseme* *nüsima* *Nükitsi raasike säält kondi küllest liha* Hel

nükk¹ *nükk* Khk Saa, g *nüki* Emm Käi Kos Amb JJn ViK IPõ MMg Äks Ksi Plt, *nükki* RId, *nüka* HJn KuuK Kad, *nükka* Hlj VNg, *nügä* Kuu; *nükki* g *nügi* VNg Vai(*nükkä*)

1. a. *muhkjas liigesekoht vm luumoodustis* *Ola nügäd on monel inimesel kohe* `oite `püstüsed Kuu; *obune läks* `lauke, `polve *nükkad* `jäivad kova maa `pääle VNg; `ansin `sorme *nügigä* `vasta `silmi Vai; *konna silm on see, mis kasob* `varba *nüki pæele, kut king on pisigene* *olnd ja pigistand* Käi; `raske oli *sõtkuda, nied* [sõrme] *nükad õhutasid* `sõtkumisest KuuK; *suur muhk siin* [sõrme] *nüki peal* JJn; *just jala nüki* `piaale ta (konnasilm) *ajas, kui kingad* `väiksed *olid* VMr; *lõi nükiga vasta* `lauda Iis; `pöidlal *kua omad nükid* Ksi b. *sõrme lülide* *pikkus mõõtühikuna* *Nügä* `mietu `tarvidetti *suga kudumisel* Kuu; *kaks ja puol nükki, siis one* *paras suga* `kanda VNg; *Laua pikkus on* `seitse `vaaksa ja *kaks nükki* IisR; `pöidla *nükk on* *tol'l* Amb; *sie on nükkadega* `mõetmine Kad; *laud õli üheksa nükki* lai Trm; *sina võta ka* *niipalju nükkisid, siis aka kahandama* (sukakudumisest) Ksi

2. a. *kühm, ots* `Vergu *korendad pidi olema silejäd, et siel* `oksa *nükki ega* `kildu `lahti *ei* *olis; siel* o `oite *sügäv meri, vade nie kive nügäd* `paistuvad *sedä* `viisi *merest* `välja Kuu b. *neem, maanina nükked* *olid* `valgamid, *igal perel oli oma* `valgam ja `vergumaja Hlj

3. *kasteet poiss ole teind omale* `jälle *kohe sepa* pas *raud nükid, et tulgu viel kallale* Kad

Vrd *nukk*¹

nükk² *nükk* g *nüki* Khk VJg *nüke, vigur rebane* *ikka nüki mees küll, aga kui urt taga on,* *siis nükid ep* `aita *midagid, paljad nobed jalad* Khk; *tüki* `peale *veel üks tükk ja nüki peale* *veel üks nükk* VJg

nükkima *nükkima* Muh, `nük'mä Ote; *nud-kesks nükkünü* Se *nühkima, sügama nüid* [siga] *akkab nükkima* Muh; *ar om* [kapi värv] *nükkünü* (nühkunud) Se

nüklik `nüklik *konarlik* `nüklik *maa, seal peal ep saa* öieti `käia *mette* VII

nüks *nüks* g `nüksu *müks egä ma_s magand, et tegid* `nüksu *mu* `külge Lüg

***nüksima** (ta) *nüksib* (vaevalisest töötamisest) *pisike käi, seal ull käiata, nüksib* `peale VII

nüksmä `nük'smä *nöökama, pilkama* `kullõ, *kui ta tõist* `nüksäss *sõnnoga* Röp

nüksäme `nüksäme *müksama* – Hel

nülgama `nül'gama Vai, `nül'gäme Hls; `nül'gämä, (ma) *nül'jen* Rid *nülgima*

nülge → *nülgi*

nülges → *nülgis*

nülgi `nülgi SaLä Rid Mar Hls, `nülge Kaa LNg Mar marraskile *kää seljast läks* `nülgi Ans; *Tömbas paes kee peelt naha* `nülgi Khk; *Ma löi eese varba nülge* Kaa; *vöttis naha* `nülgi Rid; *käsi läks traeti, nahk läks* `nülge Mar; *naha om* `nülgi päält aanu Hls

nülgima `nül'gima Tõs Kei Amb Kad Lai Plt, (ma) *nülin* Mär PJg Vän Ris HMD Juu/-mä/ JMd VJg Sim, *nül'lin* (-ll-) hajusalt L, Koe Ksi; `nülgima Muh Käi Rid Trm, (ma) *nüli(n)* Kuu/-mä/ Sa Rei Kse Iis, `nülgin R; `nül'gema VII Pöi, (ma) *nül'je* Khk; `nül'gma, (ma) *nül'li* (-ll-) Var Saa Trv, *nül'lan* Vig Var Mih Aud; `nül'gme, (ma) *nüll* Pst Hls Krk; `nül'gmä Khn Trv Hel, (ta) *nülib* Kod, *nüllib* T, *nül'jeb* Tõs, (ma) *nül'lä(n)* Vig KJn Kõp Vil Hls; *nülima*, (ma) *nülin* Trm

1. *nahka võtma ku nahk on jo nülitu, võib akkada* `luoma `lõhki `lõikama Lüg; *Obust sai nülgitud maa pial, noaga* Jõh; `nülgis oues vassigud Ans; *palju seda nülid, ega s ühe ärja seljast kahte nahka ep saa piltl* Khk; `Ül'ge `nül'gemise peal vana on `meister, see kohe jookseb ta kää Pöi; *kui loom ära tappedaks, siis nülidakse nahka* Käi; *läks veise nahka* `nül'gima Mär; *Nülitüid sial põlõ kellegi njagu* Khn; *nahka ikke nülitasse - - nuaga aitavad* PJg; *siad ol'lid puha ära nülitud* Saa; `nül'gis obuse `nahka Kei; *ta akkas lammast* `nül'gima JMd; *vasika nahk tahab ää nüvida* Trm; *tapad jänesse ärä ja nülid naha ärä* Kod; *tõhk on suur, si j murrab kanu, sedä tühjä ma olen näind ja* `nül'gind KJn; `nül'gmädä `konna kah vähk es süü Trv; *vähempe looma nüllits umbsi ärä, tagapuult võets valla, siss tõmmats ette poole* Hls; *nül'ge no nül'ge, mis te ik vahide* Krk; *ega siss kamarat uupiss pallass es nülli, sinna jäi iki toda vägevät kül'ge kah* Puh; *käsi aige, mia ei saa oonast nülgi; nigu täambä sai üits siga ärä nüllituss, nii ommen tapeti tõene siga, toda es nüllitä, tuu panti tünni suula kõige kamaraga* Nõo; *Nahk nü'liti iks ärä, kui obene otsa sai, ega nahaga keäki es mata* Rõn || *piltl (puu koorimisest) nülgis puu koore nõnna maha et; saabassepad nülgivad kaski* Muh; *košk nüllitas maha, koski pandass katusses* Ote

2. *piltl koorima, nõõrima küll sie nül'gib toist oige* VNg; *eks nad (mõisnikud) ennevanast ikke meie isaisasi peksasid ja nül'gisid küll* Jõh; *kes teise küljest ühte jooni kisub, olgu mis tahes asjas, on nül'gija* VII; *oo teise kõik pal'laks nül'gind* Mär; *kui sa sennä lähed, küll ta su nül'jeb* Tõs; *Küll lasis ikki ennast nül'gi* Tor; *on üks rahva nül'gija* Ris; *laseb ennast nül'gida* Koe; *nülib tõiss ja riisub, teeb ülekohot* Kod; *vereimeja, see on ka üks nül'gija* Lai; *Sa oled joba mu külländ nül'gnu* Nõo

nülgis `nülgis Jäm Ans Khk Kär LNg, `nülges Kaa LNg Mar Nis marraskil *Käsi veel präägu nülgis* Jäm; *põlve peelt nahk nülgis* Ans; *Nülges kohta peab viinaga üle määrima* Kaa; *nahk oo nülges* LNg

nülima → nülgima

nülk *nülk, nülkä g nül'gä kulku puol kortli õli nülkä; õstaga üks nülkä viina* Lüg
Vrd nüllik

nülki *kehvaks, hukka see oo nõnna nülki läin; miks nee nõnna nülki (poolikuks) jäen oo* Muh

nülkis *kehv, puudulik, poolik see nõnna nülkis asi, kui põle obusel päitsid mitte; põle nüid enam laulikid ega tanule löömist ühti, nüid nõnna nülkis see asi* Muh

nülkä → nülk

nüll *nüll g nülli piibunosu ennä miskene nüll [sul] on* Lüg

***nüll** pl *nüllid* (mingi kala) *nüllid - - mei neid ei süönd - - nad õlid nisist libedad, jäme pia õtsas* Lüg

nüllik `nüllik|k g -ku kulku *Vanames tõi `nülliku `nülliku järele `viina `kõrtsist Lüg*
Vrd nülk

nüllinena nosunina `Nüllinenä -- lühikese *nenäga, `ümmärgused nenä`augud*
`paistasivad Lüg

nüllis püsti *Lappu`poissisi õuv täis, nenäd `nüllis vahivad; Igal puol nüid `lapsed nenäd*
`nüllis `juures Lüg

nüllitsema *nüllitsema* nalj korduvalt *nülgima mes sa tost nüdist nüllitset, sääld ei ole*
midägi lõegata Nõo

nülüvämä *nülüvämä, nud-kesks nülüvänä, nülünü, nülünü kuluma `rõõvass om*
nülüvänä `kaški; mul riista nülüvese vällä Lei

nünn *nünn g nünni JõeK, nünni Muh; Nünn Emm mütsike paneme lapsele nünni pähe;*
kiritanu oo nagu pisike nünn Muh; juast järele ja `karjund: anna mu nünn kätte JõeK

nüpel → nüppel

nüpeldama *nüpel|dama* Krj Pha Pöi Mar Tõs Tor Hää Saa(-tama) VJg Iis Plt Pil KJn Trv
Nõo Ote, -däm(m)ä KJn TLä TMr Krl(-dõmmõ) Har Rõu Plv Vas Räp, -teme Hls
Krk, -deme Hel San; *nübeldämä* Kuu lõomisvahendiga peksma *Ma nübeldin kohe `poissi kere*
tuliseks, et läks `vargale Kuu; Isa nüpeldas poisi läbi Pha; Nüpelda perse tuliseks, küll siis
akkab sõna kuulama Pöi; mis sa sest lehmäst naa paelu nüpeldad Tõs; mine nüpelda loomad
vil'la päält ära Saa; nüpeldasin ta läbi Iis; nüpeldasin ta kere täis Pil; ma tedä nüpeldi Trv;
niij tahav nüpelte saia Krk; me nüpeldäme kõigest ihust ja eñgest ärräle `järgi (vikatiga
niitmisest) Ran; ta tahab oma `latsi alati nüpeldädä Puh; nüpeldäsin jälle sigu sääld laudan
TMr; *`naksi peñni piidsagõ nüpeldõmmõ Krl; no_sai sa uma kihätäüe jäl nüpeldä? Har; Ku*
ua_sarrahn är_`kuivi?, sõss - - koodiga vai nuiaga nüpeldedi Rõu; kubijass naass `väiko asa
peräst `õkva nüpeldämmä Räp || nuruma, paluma `mustlanõ nüpeldäss `pääle San

nüplik¹ *nüpli|k Khk Krj VII, g -ku JõeK*

1. *tombuline `Nüplik riie püüab keik purud `külge Khk; pole kellegi riie `õhti - - nii `nüplik*
ja `õötlik Krj Vrd nüplik¹

2. *nupuke, kühmuke suola `tüükad on pisikesed `nüplikud inimese kätel JõeK*

nüplik² *nüpli|k g -ku Hää Ksi Plt nüplik ku ma ühe `nüpliku siit võta, sis_ma `näita sul*
Hää; karjatsel oli ia `nüplik käes Ksi

nüppel *nüppel* Plt KJn, *nüpel* Trv Hls Krk, g `nüple; n, g `nüpli Nõo Krl Rõu Vas nüplik,
vemmal võta iä *nüppel ja anna talle KJn; Mede latsel om nüpelt vaja Hls; võta ää nüpel kätte*
ja nüpelte läbi Krk; Kõnnib karja taka oma nüpliga Nõo; `nüpligõ ajass kallu `nuuṭa minemõ
Krl; *Tuu ijst om küll'vaja `nüplit `anda? Vas || puust vasar `võtke `nüpli, `peške savitükü*
`kaški Krl

nüps *nüps* Rõu, g *nüpsi (-p-)* Kan Har, *nübsi* Võn Vas nõöp *sul om nüps vallale Võn; nüüd*
omma? nüpsi?, vanast ol'li aagi? [kuubedel]; nüidine nüps Kan; naa sär'gi nüpsi ei olõ sukugi
`rõiva `perrä värmi poolõst Har; nahast teiti nuu_`puugnitsa_kasuga ette, vanast olõ õs
`nüpse Vas Vrd nõps

nüpsik *nüpsi|k g -ku lüpsik nüpsikulõ nüppetõss `piimä Krl*

nüpsi|mulk nõõpauk *sär'ginüpsi? ol'li_vallalõ, nüpsimulgu küleh ol' uuri keit Vas*
Vrd nõpsimulk

nürdsutamma *nürdsutamma* kortsutama *um `hindä `rõiva? är? nürdsutanu? Plv*

nürdsäk *nürdsä|k g -ku kergesti kortsuvas küll `oste `hindäle nürdsäku `rõiva Plv*

nürgeline *nürgeli|ne* g -se hiir, rott leeva ikka nürgelised tegavad läbi küll (närivad ära)
Khk **Vrd** nurgeline

nürgistämä *nürgistämä* kallale kippuma `Saimme vade tulema, taheti `nürgistädä Kuu
nürgitsema *nürgitsema* SaLä sörkima nürgitseb tasa joosta Jäm; *obu muidu nürgitseb,*
teeb tasast `söitu Khk **Vrd** nörgitsema

nürh → nühr

nürhrüss *nürhrüss* nüridus ega ta `kirvõ `nürhrüss ni_suur hädä ei olõki ku_sa_tanh
tänität Har

nüri *nüri* g *nüri* Kuu Hlj VNg Lüg Vai SaLä Krj Pha Pöi Muh Rei LäPõ Var Tõs Saa Juu
Jä VMr VJg Sim I KLõ M TLä TMr Urv Röp, *nüri|da* hajusalt Lä, Pä Ris Tür, -dä Mär Vig
Puh Nõo Rõn, *nürja* Kaa VII, `nürjä Lüg; *nüeri* g -dä Khn

1. mitte terav, halvasti lõikav v lõikuv *nüri nuga*, `tahtus `käädä Kuu; `nürjä `saega kui
`lõikad, `üellässe: *mis sa sittaga `kihnad* Lüg; *vigasti on nüri*, `tarvis akka `luiskama Vai;
näkitsed leva koorust nüri `ambaga Khk; *põllal nüri sirbiga said odrad õsitud* Pha; *nürja*
asjaga_p soa leigata mette, peab vaheks tegema ennem VII; *Nüri nua täke, siis paraneb ruttu*
ää Pöi; vigad on nüri Rei; nüsin muđu sii nürida `noaga Mär; *obu libiseb, libe tee, nüridad*
rauad all Kse; *Kiärid nüeridäd, `tahtvad vahenda; Ahengas `vasta kivä nüeridäs tapõtud*
Khn; [liiv] *teeb rauad nüridase, kellega see `lammud niidetse* Aud; *`aõsin lastele nüri noa,*
siss ei `lõika näppe ära Saa; *vika! on nüri, ei akka `peäle* Juu; *ta lõhub nüri `kervega* puid
JMd; *`pussi ikke käiati kua, tema läks ikke nürist* VMr; *nüri `kerve tabrik one* Kod; *vika! on*
nüriks `tehtud Plt; *panen obese `rauda, talve paneme terävässe `rauda, suvel nürisse* KJn;
kogundi nüri väits Trv; *miul kaits nürit `nuia om* (vikateist) Krk; *pik'k tij `Tartude `sõita,*
obene nürin ravvan Puh; *ma pia `laskma `kääre `ihka, kääri omma nüridä* Nõo **Vrd** nügi

2. tömp; lühike *nüri abemega mees* Mär; *abeme nüridass `lõikanu* Hää; *vana nüri luud pidi*
olema ja kehrvaõss [krati tegemiseks] Juu; *nüri abe oli lühike abe* Sim; *vill_o viil nüri, tahap*
`kasva; ivake `aega ja nüri nagu nui (pliiatsist) Kod; *suur mijs ol' - - paksu `näoga ja nüri*
habõmõga Röp

3. piltl tõnts; kehv, vilets; juhm *nüri inimine `arvu `saama* Hlj; `silmad `lähtävad nürist
VNg; *oli sedine nüri `niitaja, laisakene* Jäm; *silmad juba nürid* Khk; *Taal see `mõistus on*
ikka nii nüri Pöi; *akatus `olli üsna nüri* Muh; *tõntsi meelega oo nüri inime* Var; *ega see*
vanames nüri ond, ta_li ikke arukas mees Mih; *`kaibas, et nüridam oo juba see `kuulmene*
Tõs; *vanad, need on nii nüridad, ei määleta* Ris; *nüri mies - - tasase akkamisega* VJg; *mõni*
on niskese nüri `mõistusega Lai; *nägemine kippub nüris `jäämä* Vil; *sel om nüri silmä*
`vaateke Trv; *ta iki `puudulin om vähä, kes `mõistusest nürip om* Krk; *mõni ei kuule tasast*
kõnet, om nüri `kuulmisega Ran; *sij aru `saamine om nigu veedike nüri, ei tule egäd `asja*
`miilde Nõo

Vrd nühr

nüridus *nüridu|s* Vai Jäm Tõs KJn Hls, -u|ss Trv Krk, g -se nüriolek; nürimeelsus *see oo*
inimese oma nüridus, ei soa aru kedägi Tõs; *kissi tiäb ta nüridust* KJn; *ka mea ta terävust või*
nüridust `kaie Krk **Vrd** nürhrüss

nürik *nüri|k* g -ku Trm Kod(-ke); *nüri|ko* g -go Vai miski nüri, tömp *Mõne päevast abet*
nimetatasse - - nürik Trm; *üks nürik one siin* (kirvest); *luuda nürik, ärä kulunud luud - - üvä*
põrandad pessä Kod

***nürikas** *nürik|ass* g -a(se) Krk; *nürik|äs* g -ä Kod nürivõitu *nuga - - one nürikäs, sugu*
võtab Kod; *kirvess om nürikasess lännu; väits iki `seante nüri `taoline, nürikass* Krk

nüriline *nürili|ne g -se nürivõitu sij om küll `seante nüriline* Krk

nürima *nürima* Hlj VNg Lüg Vai Jäm Khk VII Pöi Muh LNg Mär Kse Saa Ris Kei Jür JMd Koe VJg Iis Trm Plt KJn Trv, *-mä Kuu Juu Kod Puh Nõo, -me Hls Krk nüriks tegema, nüriks muutma Nii kivik maa, nürib vigastime ärä Kuu; ärä `vaide kive `pääle lüö, siis nürid `kirve `vällä Lüg; liivassed lauad nürivad sae ää Khk; Noa tera on nõnda ää nüritud, et see_p akka soja sita `peale koa Pöi; ää nürig vikatid ää mette Muh; koho unikod eenama täis, nürib vekati ää LNg; kibid nürivad saha ää, sahk taha kõva maa sisse `minnagi Mär; käärid võib ära nürida, kui liivast rõõvast `lõikad Saa; nüris noa `vasto kivi ära Ris; `Saagi nürida `oskad, teritada ei mõista Jür; ää akka kervest ää nürima Koe; liivane roht, nürib vikati ära Trm; mes sa ull tjjd, nürid `kerve ärä Kod; väits om ärä nürit Trv; muudku nüriv `väitsi pal't Krk; mes sa nürit tost vikatist `vastu `kivve Puh; kes ei mõsta liibata, tuu `liipab `risti terä ja nürib vikati ärä Nõo || nüriks muutuma vikat on `niites ää nürind VII*

nürilpidi *nuri-*, *vastupidi punu nüripidi kah Äks; mõni keerutab ainult nüri pidi, ei `oska peri pidi keerutada Ksi; ärä tee `paela nüripidi KJn*

nürisemä *nürisemä* Krl; pr (ta) *nürisõs Lei virisema, nurisema tšiga ka nürisõs Lei*

nüritama *nürit|ama* Tõs Tor Hää Ris Ran, *-amma Vai Rõu, -eme Hls Krk nürima, nüriks tegema nüritas vikati ää Tõs; oled `kirve ää nüritand Tor; kivi ju nüritab vikati ära, ku `senna `vasta lähäb Hää; nüritasin noa ära Ris*

nürjästümä *`nürjästümä vihastuma või solvuma siis oli `oldki `nürjästünd ka, et nää nüüd samate lubasid ja nüüd ei `uotanedki; Mes sa igäst judust `aeva `nürjästüd; `Nürjästüs ja läks menemä Kuu*

nürk¹ *nürk g `nürgi* Hlj Lüg Jõh IisR, *`nürgä Kuu; `nürki g `nürgi* Vai

1. *nukk a. sõrmenukk läks `nürkipidi savesse Hlj; Tämä õli tige inimine, lubas `nürgid `silma `panna Lüg; Ei enamb õle `nuarikuil - - seda `irmu, et ämm `kuulab `leiva `astja all, kas `nürgid `käiväd `vasta `põhja vai ei käi Jõh b. kasteet tinast on valatu kõhe `nürgid, `neiega `lüia Lüg; `Anti kakkelusel `selle eest tubli keretäis, kui `nähti, et `nürgid peos IisR*

2. *rusikas pani `nürgi nenä `alle; lõi `nürgi `lauda Lüg*

nürk² *nürk g nürgi* Jäm Khk *sörk obu jooseb `nürki Jäm; postipoiss keis tasast `nürki Khk*
Vrd *nörk*

nürk³ *nürk g nürgi* Jäm Khk

1. *mutt `piskud nürgid nugivad maad segamidi Jäm; maa nürk, teeb `endal `suuri `aukusid maa alutsi `peele Khk*

2. *nirk Nürk elab kivesaja sihes, nee oo nobed, äi neid ep saa nähagid Khk*

nürkima¹ *`nürkima, (ma) nürgi komberdama mis sa järjest nürgid, saa_p `oska `käia koa mette VII*

nürkima² *`nürkima, (ma) nürgin* VJg Sim; *`nürkimä, (ma) `nürgin* Kuu Lüg Vai

1. *rusikatega peksma `nürkisin tädä `oige kovast Vai; meie poiss oli särul eile `nürkida suan Sim*

2. *sõrmedega nülgima `nürgib `nahka `seljäst, `nürkides saab enämb ku `nuaga Lüg*

nürpima *`nürpima, (ma) nürbi* Mus Kaa *kortsima sa muidu nürbid, anna ma ise `õmble* Mus; *Ma nürbi su püksipõlve kudagid püsut kinni Kaa*

nürsik *nürsik* härjavärss – Hlj

nürss¹ *nürss g nürsi* (mingi kala) – Trv

nürss² *nürss g nürsi (-r-)* (lühikesest habemest) *ol'l sääne nürss habõndõga müjss; habõna nürsi[?] lõvva otsah Plv*

nürss³ *nürss* härjavärss – Hlj

nürssima `nürssima, (ta) *nürsib* kortsima *nürsib*, `tõmmab pikalt kokko - - mis `paikamene see on; *püksid kahti, ma nürsin`kinni Pil Vrd nörssima*

nürsä `nürsä (lahjast kesikust) *on üks`lahja`nürsä`toine, ei`kasva sugugi VNg*

nürsäk *nürsä|k g -ku* (lühikesest habemest) [tal] `olli *nürsäk* *abe Ran*

nürtsuma `nürtsuma kortsima rõivass *tüküss`nürtsuma Plv*

nürä *nürä* vana, kulunud ese *vana väidse nürä Ote*

nürähämä *nürähämä* Lut, pr (ta) *nürähhäss* Vas; *nürämä*, (ta) *nürrä* Vas; pr (ta) *nürräss* Lei *nurruma kaás nürrä nii sama hüvvä müjlt* Vas; *kaás nakass nürähämä* Lut

nüräsk¹ *nüräsk g -i* Kan Urv *nüri* terariist *väiits ku nüräsk, ei mõista_ma taaga_lõigata?* Kan; *Taa nüräskiga_saat sa no mõnõ liha lõigada?* Urv

nüräsk² *nüräsk* nuriseja – Urv

nüräskine *nüräskine* *nüri Väiits om`väega nüräskine, ei`lõika? sukuge?* Röp

nüsik → *nüssik*

nüsima *nüsi|ma* Lüg Jõh Jäm Muh Emm Mär Tõs Tor Hää Saa Kos Amb JMd Koe Kad VJg Plt Trv Rõu, *-mä* Kuu Juu KJn Puh, *-me* Hls Krk; *nüsimä*, *da-inf nüssi?* Har Rõu (*nüri* vahendiga) *vaevaliselt, aegamisi lõikama Nüsi sield`singi külist ja pane voi`leivä`pääle* Kuu; *`lambda`raududega nüsiti maha* [habe] Lüg; *Mine terita nuga kõvasil ära, mis`sellega nüsüd* Jõh; *Katsu see ots siledamaks nüsida* Jäm; *Nüsis nügi noaga leva kallal leigata* Emm; *nüsis`nahka lõegata* Tõs; *nürida`noaga nüsüd puu kallal* Tor; *mis ma nüsün, nuga on nüri* Saa; *poiss nüsib mutku puu kallal* Juu; *saag nüri, nüsi`pialegi, aga tükki küllest ei saa* Amb; *nüsi kael maha, mis sial muud enamb* VJg; *nüsib piäle nüri`noaga levä kallal* KJn; *muudku nüsi pääl nüri sirbige* Krk; *nigu nüsi tuud tüüd* (aeglasest töötamisest) Har || *näpistama ta om harinu tõist päkkiga nüsima* Har **Vrd** *nösima*

nüsk → *nüssik*

nüskämä `nüskämä *müksama, tõukama* – Kuu

nüsmä `nüsmä (-s-), (ma) *nüssä eL(-me M San)*; *`nüsma*, (ma) *nüssa* Saa *lüpsma lehmäd on kikk nüssetud, nüüd tuleb piim läbi kurnata* Saa; *lehm sai jõulust`nüsmä* Trv; *äältpuult kül`lest piat`nüsme, kurapuul ei lase lehm ala* Krk; *vanast nüsseti`talve kaits`kõrda* [päevas] Hel; *lehm nüssäb nüid`ahtrest, paäng saap`õkva alaveerde`piimä täis* Puh; *ku nisa om`arki, siss piäss ike`lehmä`nüsmä, kui ei nüssä, tuleb udarale viga manu* Nõo; *egäl`tüütrigul`olle kaitskümmed`lehmä`nüssä* Võn; *mul omma lehmä`nüsmädä, ma lähä iijn kodu* Ote; *lehm sai mul ärä nüssetuss* Rõn; *lehmä omma neil`nüstü* San; *lehm`nüssev suust ja kana munõbõv nokast vns* Krl; *`lihmi`nüssen jäi mul käsi`haigõss; kaits illust`hiiru hobõst ol`l ja neli`nüssvät`lihmä* Har; *suigahha_sa seeni?*, *ma`jä nüssä lehmä är?* Rõu; *`puul`bä õdagu nüssi - -`tuuga? keedi pühäbä hummoguss pudru* Plv; *nel`li`neitsikeist ütte`kaivo kusõsõ?* = *lehmä nüstäss* Vas; *päiv jo ussõ pääl, aig jo om`lehme`nüssä?* Se; *timä jo taht`lihmi`nüsmä* Lut

nüsn *nüsn g nüsna* Pha Jaa

1. *nukk sõrme nüsna* Pha

2. *mügar, kühm kammlestad on teist nägu, sured nüsna* *peal* Jaa

nüss¹ *nüss g nüssa* SaLä Kär Pha Põi Kse Hää, *nüssi* Emm, *nüssü* Hls

1. **a.** *sõrmenukk, liigesekoht ma löi oma sõrme nüssad ära* Jäm; *sõrme`liikmejätkud on - - nüssad* Pha; *pañni sõrmuse`sõrme, aga ei tulnu änam üle nüssa ära* Hää; *nüss ütelt sijn koñt, kust jalg otsast är lõigats* Hls **b.** *sõrme lülide pikkus mõõtühikuna üks vaks ning kaks*

`nüssa [on] üks jala pitkuke Jäm; nüss riidet jähi vajak Ans; laps pidi `pääva `karjas nüssa jäu
εε kuduma, nüssaga möödeti siis lapse kudumist Khk

2. mügarik, tüügas puu pæel on nüssid, oksa kohad Emm

Vrd nüst

nüss² nüßs g nüssi Trv Nõo Ote; nüßs g nüßsü Krk San Har Rõu Plv Röp lüps, ühel
lüpsikorral lüpstud piim ommukune nüßs es mahu pangi `sissi ärä Krk; mõni kurnass
`lõunatsese nüßsile õdagutse nüssi ka viil `pääle Nõo; mul läits keväde üits nüßs `piimä `kaivu,
satte kogemada käest Ote; ma nüßsä su lihmä kol_kõrd pääväl, ku_sa mullõ üte nüßsü annat
Har; Nuu_tõiva² egäüts uma lõunatsõ nüßsü Röp

nüssik nüßsi|k (-ss-) g -ku (-gu) Saa M Puh Nõo Ote V(-ßß- Lei), `nüßku Trv Hel Puh Nõo
Ote San Se; nüsi|k Plv, g -ku Hls Ote; nüßk Se Lut Kra, g `nüßku Hel T(-ü Kam San) Krl Plv
lüpsik nüßsikud pidi `ästi `mõskma, muðu vaaratas piim `sinna uurdesse ära Saa; võta nüßsik,
lääme `lehmi `nüsmä Trv; Nühi nüßik liiväg puhtes Hls; oksage laud olli nüßsigu tibass pant
Krk; ennembiste ol'live kik'k puu `nüßku Hel; vanast olli nüßsik ja kässik, `käsku `sisse nüßsit
ja `nüßkuga kurnassit piimä lännikude Puh; kes puhass `olli, tuu avvut kivedega `nüßkut Nõo;
nüßk väläh aia otsan kummalõ `kuivi Vön; Vanast `ol'li puu `nüßke, tila kül'len puust `väl'lä
õõsitedu Rön; Nüßsik `silguss `uurdõst, ei_tiiä_kuiss tä nii `silma om nakanu² Urv; nüßsigu²,
nuid pedi alasi tuustiga ja liivaga `mõskma Har; Tuu² aia `saibast tuu nüßsik siiä² Rõu;
ammuss no tuu tul'l - - et tuul ja tuul omma² jo karradsõ nüßsigu² Vas; nüßsikul `ol'le sääne
pedäjä puust `väl'lä pööretõ piip küle pääl Röp; nüßsik - - alt ol'l `ahtap, päält ol'l lağa,
puuvitsa pääl Se; lihm lei nüßsigu `ümber Lut

nüssi|lehm lüpsilehm ää nüßsülehm, sarve otsa `sissipuul, `valge sarve, musta otsa Krk;
naa ei ole kik'k nüßsilehmä, aga nii pal'lu päid Hel; suur kari olli oeda, kaitstõisskümmen nüssi
`lehmä `ol'li Nõo

nüss|uks nüßsüks lükanduks – Rap

nüssäk nüßsä|k g -ku lüps lõunane nüßsäk ol'l `õige veidu Hel

nüssäme `nüßsäme müksama mis sa nüßsät minnu San

nüssäng nüßsäng g -u San Urv Krl Rõu Vas lüpsiaeg Kae, et sa lehmä nüßsänguss tagasi
tulet Urv; Kavva sa² makat, päiv om joba `põrsa nüßsänguh (kell on 11) nalj Vas

nüst nüst g nüsta Ans Khk Kär Kaa, nüsti JõeK, `nüsti Lüg; nüüst g nüüsta Ote, `nüüstü
Kuu

1. nukk, nükk `Pässil juo `sarve `nüüstüd pääss Kuu; Mes tolli `pulka sool tarist, sool
`pöilanüst omast keest Ans; sõrmenüüsta lei ärä Ote

2. a. tüügas, konts Ei sel `kual olegi saba, üks nüüst vade on taga Kuu; oksa nüstad olid
`püsti Khk; Poiss ooletas nüsta kepi kül'lest ää Kaa b. punn; näsa [kammeljatel] nüstad pial
Krk; nüst, üks pisike puñn Kär; Koonu otsas mehine nüst Kaa

Vrd nüßs'

3. nudi `lambal on nüstitid kõrvad JõeK

nüstaline nüstali|ne g -se Ans Khk näseline kammid (kammeljad) on nüstalisid, nüstad
pial Khk

nüstama `nüstama koonerdama mis sa `nüstad, mis sa kitsid Pha

nüstlik `nüstli|k g -ku Ans Kaa näseline; krobeline `nüstlikud [marjad], marja küljes oo
`seuksed nipid; Rehavars oo tunda veel nüstlik, see teeb põu varsti tuliseks Kaa

nüstriik `nüstri|k g -ku VNg, -gu Kuu mügarik Vasigal on jo `väikäsed `sarve `nüstrigud
pääss; Korendaks oli kaks tugeva pikke `üästi silejä puud, `mihjegi sugust oksa `nüstrikku vai

`kildu ei `tohtind `olla Kuu; `nüstriku`d `varvaste pääl, nied olid ka `nisked kovad (konnasilmadest) VNg

nüstäräd pl *nüstäräd nukid `sorme `nüstäräd VNg*

nüsämus *nüsämus mühakas mõni inime ei `kuula, lähäb aga mühinal edasi, jüst nagu va nüsämus Juu*

nütsütämä *nütsütämä imema Anna[?] telle (lapsele) midägi nütsütädä, panõ[?] `tsukõrd ja leevä sissu lapi pääle Urv*

nüöksima *`nüöksima nookama, jõnksama Mul `ninda äbi, et kui sa kerikus `jälle tukkuma jäed ja `piaga `nüöksima akkad IisR*

nüöksutama *`nüöksutama noogutama, jõnksatama Jäeb aga `teine kerikus tukkuma ja siis `mutku `piaga `nüöksutama IisR*

nüökämä *`nüökämä(ie), `nüöka- köõgerdama jänis `nüökab ikka `metside `puole Lüg*

nüõritsa|kuub *nüõrkaunistusega meestekuub `mieste `rahval õli `nüõritsa kuub, piht õli ilusast kõhe ja alene õli `nüõritud Jõh*

nüüd *nüüd R Põi Rei Rid Kse Khn Hää JõeK JJn ViK Iis Trm hajusalt eL, nüid Sa Muh Phl L K ILõ Lai M T, niid Sa; (rõhutus asendis) lühenenult: nüid, nid, nd*

1. (just) praegu, käesoleval ajal või käesolevas olukorras; tänapäeval *pojad on nüüd merel Jõe; nüüd `praiga võttin seppiku `ahjust `välja Lüg; vast olivad `oige `vaised ja nüüd tekköd omale kaik `uvved `uoned Vai; niid ep ole änam jumalad `usta Jäm; nüid_o neid aja `lehti egas peres Khk; pole säält rabastikust enne `eina saan, p_{saa} niid ka Krj; akkame nüid `õhtale minema Pha; nüid minge seda `silda kada Põi; nüid_o jutu ots `väljas (kuulujutust) Muh; kask oksendeb juba, nüid on mahla aeg `mööde Phl; akkame reht `ahtma nüid Rid; nüid änam lämme ei `õetä, see (sõna) oo vana `moodi Vig; `enne olid ika äke ja atr, nüid oo sahk Kir; nüid oo jõulud käe, nüid sõedame `vankrega kiriku Tõs; Päts meite ärra (riigipea) oo nüid PJg; naine `mõtleb ja `mõtleb, mis nüid tiha Hää; nüid on juuni Kei; ei ma nüid lähä änam kusagile Juu; `voata nüid, `lendab katukse `peale Kos; Kari läks siis vara `väl'la, ega_s nii `il'la läind kui nüid Amb; nüid siis ommeti sai sie töö `val'mis Koe; nüid me elame siin `veikses saunas VMr; eks ta (tee) nüid ole kuiv Kad; nüid on ia elada Iis; nüid il'ja tuli, `praeguss tuli Kod; ma põle nüid eenamal käenu Pal; ei kuule mitte `koõkilgi `uñtised, nüid ei kuule neid [enam] jah Äks; mis nad nüid tegema akkavad Lai; tule nüid ruttu KJn; poiss võtab nüid süist `lahti Vil; no nüid om `valge väl'län Trv; sijn om puhas paar, mis ta nüid kõneleb (kuulujutust) Pst; vanast olli arakmarja, nüid õigats `sõstre Krk; mul olliva ilusa pik'ä pleti, kos_{na} nüid om jäänuva Ran; kana om orsil nüid, ega kana prõlla ussaian ei ole Puh; nüid lähme minemä, lähme ärä `tarre; vanast iks `olli toda `kuñstmist `roh Kemp ku nüid Nõo; siss jõulu `lauba, siss `ol'li meil ää mii, et nüid saame `vorsti TMr; ma osati päk'ä ärä, küll nüid valutap Kam; päiv elgitab, nüid tule `vihma Ote; kas nüid joba tulõt Krl; nüid umma[?] tõsõ ao[?] kui vanast ol'liva Plv; nüid sõida_{kodo} ja panõ hobõnõ `aita Se*

2. (sag lühenenuna) väljendab modaalseid suhteid, kasut **a.** (rahustades või kehutades) *kas sa_{nd} lihad ühekora Ans; mis sa_{nd} sii teed `känkus Khk; mi_s sa_{nd} räägid na rumalaste; pane_{nd} jalad `kinni Mih; ek_s sa_{nd} `voata koa Trm; mis sa_{nd} ikki `jandad Kõp; anna_{nd} üits tok'k onde, `vänte uss `viskab `säl'gä Ran; süü sa_{nd} iluste; pia_{nd} pia, ma piä veedi `mårdma Nõo* **b.** (tõrjudes, vastu väites) *mes sadam nüid sitt oli, üks kivevare oli sää VNg; ma nüid sehoksega räägin Kul; koer süüb nüid suure elon `põrsa ärä Kod; või mina nüid tian Pal; oh, tuu nüid mõne saks Nõo; nüid tege sul kiä mõnõ tüü Plv* **c.** (mööndes, kinnitades, nõustudes) *mida sie [vest] teha nüid oli, mina `raasukene `aiga seda tegin VNg; `Lamba*

jalast pole nüid `süüa midagid Pöi; olgo_{nd}, mis oo Mih; eks ta laia kaare võtab nüid küll HJn; kes_{sis} vana inimesele nüid enam kedagi ilmutab VMr; eks nüid `värskid kalu jah, `tehti mõnes kohas küll (pulmasöögist) KJn; krädse vai kräbe, üiits kõik, kudass sa_{nd} `ütlet Ran; vahi, meh mä viil vana ikke `kuulda saa, sij_m si tüü palk nüid Puh; ega perenane es loe ka nüüd `vorste, kui pal'lu neid `ol'li; nüid meil ike nahatäis tuleb TMr d. (kaheldes) kumb nüid isämes on ehk kumb peigmes Lüg; eks te_{nd} ise ikke vist ehk olete koa kangast kudund VMr; kas ta_{nd} `tahtse toda rublat Nõo e. (halvakspanu väljendavates emotsionaalsetes hüüatustes) Ah, täma juttu nüüd, toht teab, mis ta kokku `luuletab IisR; ah `Oskari juttu nüid Nõo

Vrd no

nüüdane `nüüda|ne Jõe, `nüida|ne Kuu Jür JõeK, g -se; `nüüda|ne (-t-) g -dse Võn Röp, -tse Plv nüüdne sie oli `pienikene [niit], `kellest `nüüdased `vorgud olite Jõe; `nüüdased [inimesed] `tiagi enam vaevast, ei ole `kehrust ega kedagi JõeK; tubinita[?], `nüüädtsel `rahval ei olõ enämb toda Võn; pits[?] um `nüüädane, vanast ol'l pilo Plv; `nüütäidsi `asjo ma_i tiiä[?] Röp

nüüdene `nüüde|ne g -se Kuu Trv, -tse Plv Röp; `nüüde|ne g -se Trv, -tse Ote nüüdne `nüüdene aig, ilm om raesun Trv; igävene vana sõna, `nüüdetse inemise aruki ei saa Ote; tuu[?] um jo `nüüdene asi, ei olõ[?] vana Plv; Ega `nüüdetisel aol midäge pal'lo inämb esi es tetä[?] Röp

nüüdine `nüüdi|ne Kuu RId, nüüdi|ne VJg Sim, `nüüdi|ne Khk KuuK Pst Krk(g -tse), `nüüdi|n Hls Krk, nüüdi|ne JJn, `nüüdi|ne Kaa, g -se; ppl `nüüdi|ne Ote nüüdne `nüüdisel `polvel niisugusi `noidu vist `palju ei vist enämb ei ole Kuu; `nüüdisel `põlve `rahvas ei piä `riidi `aidas Lüg; turaka `poiga, sie on `tuhma, `nüüdisel `kiele järele on `lollu `poiga Vai; `Niüdisel laulud on uppis teist moodi Kaa; nüüdine asi ei ole midagi veart VJg; peenike leib om `nüüdin nimi, vanast ol'l apu sai Hls; ega `nüüdisel ilma inimese küll last ei pessä; vana `aigist kõnet ma tää küll, aga `nüüditse aa kõnest ma_i tää `meastigi Krk; `nüüdi|ne inemiisi ei ole, kes sedä tüüde tege Ote

nüüdne `nüüd|ne Rei Hää, g -se Lüg Vai Iis, `nüütse Jõe Jäm Mih KuuK Rak Trm Hls Röp; `nüüd|nõ g -sõ Krl Rõu; `nüüd|ne g -se VII Vän Ris Amb JMd MMg KJn SJn TLä Ote, `nüütse Ans Khk Pöi Muh hajusalt L K, Kod Pal; `nüüd|ne g `nüütse Jäm Ans Khk Kaa Krj Pha nüüdisaegne `nüütsed inimesed [ei] tia, miks pärast seda Mari kari `üita Jõe; sie õli `nüüdisel kalenderi järel Lüg; see pole `nüütisel ajal olnd mitte, see on vanal ajal olnd Ans; `nüütset inimesed oo tükki teised Khk; `nüütse aja lapsed ei tee seuksi `mängisi enam, mis `ennem oli Krj; `nüütset rahvas ei tea midagi `muistsest asidest Muh; `nüüdne aeg on ukas Rei; `nüütset inimesed `ütlevad supp Mar; see `nüütisel ael ebäususs jäänd juba, va vana ebäusk veel Vig; piima kula, varss taga, ühes lõegatud, nagu `nüüdne kul'p PJg; `nüüdisel aal arstitakse silma kae küll `väl'la Saa; `nüütset inimesed `kiskuvad ja `riidlevad HMD; `enne oli `vaene lugu `nüütse elu `kõrvas Rap; `nüütisel põlvel neist (naeritest) suppi enam ei kiedeta KuuK; tüöd oli sellega küll, enne kui särge `sel'ga sai, `nüüdisel rahvas `kiegi sest ei tia Amb; `nüütisel ajal one rahvas `uhked, vanal ajal leid viisud `jalga Kod; `nüütset sängid on `kruudega koos Pal; ega `nüütisel katussel ei ole unghost Plt; `nüütisel põlvel kõietässe `luumasi KJn; [puuluisk] olli üle poole jala pik'k, `nüüdisel kivi `huiske pikkuss olli Ran; ega sij_m nüüdne leib ei ole midägi asi; `nüüdisel saena kellä käänetäss `võtmega üless Nõo; ei tunne `nüüdisel aja rahvass toda `vaiva Ote; `nüüdisel ajal omma inemõsõ ukka lännü[?] Krl Vrd nüüdane, nüüdene, nüüdine

nüüd|sama 1. justsama, äsja nüüdsama vast õli mul kääs, ei tia, kuhu nüüd on saand Lüg; nüüdsama just läks alles, natukese aea eest Tõs; nüüdsama `ilda sain `tiada Äks; pääv on nüüdsama `veerend, kuma on `taeva pial Lai; temä nüüdsama `tulli `kümäst, ta_m väsinu Puh;

ta nüidsama `õkva söömäst läits, ega ta `kaugel ei ole Rõn; nüidsama ol'l käeh Plv
Vrd nüidsamadõ

2. vähese aja pärast, kohe kas ma nüidsama tulen vai pärässpuale Kod; tule õkva nüidsama, ärä `aiga viidä Nõo

nüüd|samadõ nüidsama, äsja nüidsamadõ timä lupass Röp

nüüst → nüst

nüüster `nüüst|er g -re tige, ahne olend Temä olli ju peris `nüüster, temä es lase `tõisi `ültse eläde Krk

nüüsterdämä nüüsterdämä, nüi- hõõruma, sügama `kirpe `olli pal'lu, sis_ta nüüsterd ja kraats `endä Nõo

nüüstik nüüsti|k JõeK Kod, g -ku Saa Pst Hel Urv

1. nuustik [vana] nüüstik visata minema JõeK

2. nühkija, aeleja nüüstik, kis nühib igas kohas, kõik asjad maha aab; mia ei taha seanst nüüstikud `looma Saa

3. a. kepp, malk võta ää nüüstik kätte, ku sa lääd, et koera pääle ei tule Pst b. pulk, pilbas [õngede] puhassamise pulk ehk nüüstik Kod

4. luuakonts – Hel Urv

nüüstimä `nüüstimä hõõrduma, kuluma rätt ärä `nüüstinud, lõngad väljän; mao all ja põtka piäl vill `nüüstib `lammal Kod

nüüstma `nüüstma, (ta) nüüstab Hää Pil; `nüüst|mä (-s-) Kod Trv Hel V, -me Hls Krk San, (ma) nüüstä(n); `nüüstma Hää, `nüüstama Saa, (ta) nüüstab; `nüüstmä Krk/-me/, (ma) nüüstä(n) KJn T hõõruma, nühkima; sügama juba ta (loom) `jälle `lahti `nüüstnu [ennast] Hää; sel'g keheleb, tule nüüsta Saa; ärä nüüstä `rüidid puru Kod; sead nüüstäväd aida `vastu KJn; `põrse akkav ka `nüüstme Krk; tsiga nüüüst Hel; vana orik nakass ennäst `nüüstmä `vasta ratast, siss nüüst nigu oless `trummi löönu Ran; kassirõebe om ütte `viisi jalun, nüüstab `endä ja õõrub Nõo; obõnõ nüüst `aida `vasta perst Kam; tal ihu süidäss, siss peab `kiskma ja `nüüstmä Ote; Põrmand taht kõvva nüüstä, kui puhtass lätt Rõn; eläjä nakassõva ennäst `nüüstme San; Ku pirrulõ hüüdsi `otsa `pal'li, sõss nüüsteti hüüdsi är?, näet sõss nakaás jäl_valusallõ palama Urv; tsia `nüüstvä vällän `vasta `saina Krl; pini `nüüste `hindäl vere `vällä Plv; Matsälka om sannah `minkaga? `sälgä nüüstetäss Röp || nuhkima Ega selle eest jää midagi varju, see nüüstab kõik kohad läbi Pil

oa- oa- oli `ernesupp `vastla `päiväl ja uasupp, emb kumb oli VNg; Ua `lieme `süümisega võid `sauna `tõise `kõhta `tõsta nalj; Lapsed `kõrjasivad ua `palgu (oakaunu), uapalud õlivad kõhe `maiusruast Lüg; `vihma tuleb kut uavarrest Khk; `vasla `õhta saab ualeemekest ja sea `jalga Muh; mine too oa `kauni Mär; `enne oli paelu `ernid ja ube maas, ualeent [keedeti] Kir; uasard - - kärbise `pulke piäl `pañti roovi latid, siss `sinna latide `pääle `pañti uad Saa; ega uasupp nii ia old_s kui `ernesupp ikke, ubadel oli nisuke `vänge supp KuuK; Uavihud `pandi parsile püsti ühelt järgult Trm; uapudru tihasse pekiga või rasvaga - - süüasse piimaga Äks; kõva tule piäl keedeti ualeent Lai; laps tõi rüpegä ua `kaunu KJn; sääl püstoos ollid länikud ja keedeti suppi, tangusuppi ja oasuppi Vil; uasõogi manu es anda `leibä Krk; `vihma tuleb kui uavarrest, mia küll `siandse ilmaga `väl'lä ei lää Hel; ilus kui uaäedse Ran; uakõdra keedä soolaga ärä, t_om mul magause süük Puh; mõnel talul `ol'li uaaid ja `kapstaaaid erälde; ku mõni es tii ust `valla, siss märdi lätsivä pahandusega ärä, `ütlivä, et susi `sitku siu uapatta; ua tambiti anuma sehen `katski - - käte vahel tetti serätse munaku, tuu `ol'li uatõmp Nõo; `erneagana ja uaagana `anti iks tsikule Ote; `räisse terä olliva nigu uaterä jälle, tulliva juštu

`aavli sulle pähä Rõn; *timald om alv uasaak* Krl; *meil `pañti iilä uba kokku, õdaguss `keeti ua`kõtru süüä?*; *ajagõ `põrsakõsõ ua`muulõ, nuu, `korjasõ uaterä üless* Har; *vanast ol'l ruug pääsüük, ol'l sõss uaruug vai `herneruug* Rõu; *ma võti uavihu pa'silt `maaha, vei `sisse* Plv; *meil ol'l `kapstaaid esi? ja uaaid esi?* Vas; *vanast olli ka pal'lalt ubadõst tett kama, sij olli uakama; `ol'le `kangõ `pikse kõrgähtüss, naka'ss `vihma tulõma ku uavarrõst* Röp; *ua`karva hopõn* Lut

oadus `oadus g -e hubasus mul pole `oadust `ühtid Rei **Vrd** ubadus

***oalene** pl `oalesed ogaline, luine kiisk ja ahvenas mõlemad [on] `oalesed Rid

oalmu `oalmu Hel, `ualmu Plv hang lumõ `ualmu ütte kokku ajanu Plv

oanakas oanakas (joobnust) nagu oanakas täis Jür

oarm → uarm

oarmik `oarmi|k g -gu lumehang, -vall jää pääl `tuiskab, `mõnda `paika aab paksembass, `tuiskab `oarmigu `kaupa paksuss; *üits kõik, mes varred lumest `väl'lä om jäänu, sinna `tuiskab väiksed `oarmigud* Ran

oatu `oatu Kaa Krj Pha VII Jaa kesine, kehv; vähe vastupidav *Poest toodud leib oo tükis oatu asi, äi sest saa mette kunniks* Kaa; *see va `oatu toit; Männi piirg, ta lõlletas - - ja `oatu oli põlema ka* Krj; *See põllu põhk, see üks nii va `oatu põhk* Jaa

oa|õie|kiri (kindamuster) oaõie `kirja `kendad Mar; *vanad inimesed `ütlesid turujuri kirjad, nüid `ütte ike oaõiekiri* Vig

hoba → huba¹

obadus¹ obadu|s Jõe Hlj RId/g -kse Vai/ Khk Muh Mar Mär Var Vän Saa KPõ TaPõ Plt, obadu|ss Nõo TMr Võn Kam Rõu, g -se; *hobadu|s(s) g -kse* Kuu metallist aas *Hobadus oli `uksest `väljä `kaņnudettu* Kuu; *aak `pandi obadusesse, obadus `lüödi `seina `sisse* Hlj; *esi lukkul õli kaks obadust, `tõine õli `ukse `küljes, `tõine `ukse `piida `küljes* Lüg; *sõle `tilgut käis `riidest läbi, `veike obadus õli `tõises `ääres* Jõh; *Obadus oo `sõike rauast aas, mille `külge loom `lautas kinni `pandasse* Khk; *Sai löödud tugev obadus seinä* Mar; *pal'gid `pañti obadusega `kiñni* Saa; *sie (link) ei olnd mitte seal obaduses, ainult selle obaduse pial* KuuK; *lüö `seie kõvem obadus* JMd; *obadused `tautasse kua seinä `sisse, kuhu `külge `siutasse luoma kütke* Kad; *kramplukk `pantse obaduses läbi* Kod; *obadus uksele ette, kramp `pääle ja siis pannasse lukku* Äks; *ohelik oli redeli külles, `sioti obaduse `külge* Lai; *aas `lüüdi `saina, sepä ütlivä, et obaduss* Nõo; *usse luku obaduss* TMr; *obaduss, mes saena `sisse pestäss* Kam; *ussõ obaduss* Rõu **Vrd** obajus, ubadus

obadus² obadu|s IisR Ans Kaa Pha Põi Rei Mar Mär Han Tor Hää Sim Iis Kod Äks Krk Ote, obadu|ss Nõo TMr Võn, g -se; *hobadu|s g -kse* Kuu hoop, lõök `Katsu ku `annan ühe obaduse `sulle, *enamb teist ei taha* IisR; *Lehm `andas lõpsikule jalaga obaduse `pihta* Kaa; *Sai ühe obaduse abude vahele* Pha; *Sai sõuse obaduse, et jähi sinnasamasele `paika* Rei; *Polnud kuigi suurt obadust tarvis, juba oligi põlvili* Mar; *sai pähä ühü obaduse* Mär; *aga ta sai obaduse - - oli kolm nädalad viel sängis* Sim; *küll sie õli obadus* Iis; *panin tälle obaduse `vassa nägu* Kod; *Temä olli täku käest `sääitse obaduse saanu, et olli mitu nädält põdenu* Krk; *Ku ta tõesele tolle obaduse aänd, siss olli esi kah pikäli maan* Nõo; *aga ma aännin `tälle ää obaduse* TMr || piltl *Sie `lehmä surm ans neh niisuguse hobadukse, et `tundeb `kaua `aiga* Kuu; *Neid obadusi elu sijis küllalt `kaela sadanud* Hää

obajus obaju|s Jõe, g -kse Kuu obadus, aas uks `panna `aaki, piht`puulikses oli obajus Jõe

obalik obalik tõrges obalik laps ajab `vastu; *mis sa nii obalik oled, ep saa teistega `valmis* Khk

hobanõ → hubane

oba|puu painutuspuu *obapuu `lastse `pulkega `külge jalasselle, et ta `õigess ei anna `minnä Kod*

obar *obar g -a ogar obara pæε on segane Khk*

obardus *obardus Sim; obardu|ss g -sõ Plv obadus, aas*

obe → hobene

hobema *hobema hõbetama – Kuu*

hobene *obe|ne g -se Vig Kse PJg(n obe) Vän Saa Kei TaPõ VIPõ M(obe|n Hls Krk) T(obõ|ne Vön San), -sa Kõp Vil Trv Pst Ote; obõ|nõ g -sõ Vön Ote San V(h-; g -sa Har Vas); (h)opõn (-ń) g (h)obõsõ V*

1. *hobune koorm `peale ja obe pidi vädama PJg; ta ol'li parisnik, sai obeste `müimisest rikkas; kingitud obese suhu ei vaadata vns Saa; mine `sinna `lõike `piale obesid `sööma `veema Trm; obese elo `üeldi kolmkümmend viis uassad õlema; anna obene ja anna nuga kua (hobust välja laenates ole valmis kahju kannatama) Kod; kahe `aastane on nuur obene, pooleteese `aastane on sälu nime all Äks; vana obene on tõmbi sammuga Ksi; anna obeselle ommokone `vooder kätte KJn; obesad - - `seoti õheteise sappa ja `viiti `sinna `pahma `pääle Vil; aab `ullu `püürä obesaga Trv; `aidun om obese `valla, `latren om `kinni Pst; laulatse oben är ehidet, lilli ja lipu puha looga kül'len; [haigus] obesege tule ja `ärgege lää; ärä otsi obese sel'läst (pealiskaudselt), otsi iki ninda, et ta otsit om Krk; va `mustlase rojo, tuleb siia oma `pouslakin obest vaheteme; obene tallin, änd rästän = suits Hel; peremijs pannu obese ette ja `sõitnu Alasuu `pääle raha `oõsma; inimene aevastab, obene `turnab Ran; vähalik obene, aga jala, niü käesivä justkui kerilavva all; temä `teie obese iüst tüüid, aga lehmä iüst `jõie `viina Puh; suure peie olliva, lätsivä kate `kümne obesega kabelide; paänd kõik nuu kurina ja `el'me `kaala - - nüid om nigu `mustlase obene; valge obene vainul, konna krooksuva sehen = kerķ Nõo; söögivahe `ol'le mõni paar `tuñne, siss saeva obese ja inemise süvvä Võn; obesile tetti agana `süümä mol'li `sisse - - `panti `kül'mä vett `pääle Kam; obesa olliva karbatõben Ote; ku obene sutt nännu, siss mugu nakanu `turskama ja `kiirdlemä Rõn; taa vana kuri hobõnõ, kae_kui lümmütäss, kõrva_ligi pääd ja vahiss kuřastõ[?] Kan; aja[?] obõsõlõ `päitse[?] pähä[?] Urv; Võtata naasõ, saat murõ, võtat hobõsõ, saat hoolõ Krl; ta mi_pessümaassin om kuuõ hobõsõ `jouline; lähät nigu setu hopõn, kombõrdõt pääle ütele poolõ ja tõsõlõ poolõ Har; meil ol' nuur hopõn nigu ujakala Rõu; pärast kihutamist pañnime noorõ hobõsõ `vahtsõst ette, sõss käve ilosahe tasaligult Plv; tuul minnev ei eläjä ja hobõsõ edesi, kiä `kassõ tapp; külä ol' kõik täüs hobõsit ni rahvast; hopõn sõit, uha_`saisva[?] = latsõ häll Vas; [lapsed] `sõitva hobõsil, a esi omma nuia säläh (kepphobusest); lase `vaesemehe hobõsõl ka joosta[?] (lase teisel ka rääkida) Se; hopõn um peremehe ravitsaja, leebä `ändja; inemeist `peetäss sõnna pitih, a hobõst uhi`lõiga pitih Lut || (kiililistest) vana tondi obõnõ Vön; vana `juuda obene - - jõe kohal vuriseva, roheline siiva säll'lan Kam; vanajuuda hobõsõl omma[?] `väega ilosa[?] klaari[?] rohekadsõ[?] siiva[?] Kan; vana halva hopõn Lut*

2. *haspeldamisel või käärimisel tekkiv viga obene `sisse `minnu lõnga `aamise aig Trv; ta kurivaim om obese `sisse vedänu Hel*

hobese- *hobuse- obeseraud `löödi aida ukse `kohta, siss ei läha varas `aita; siis_o täl isegi obesekannatus; vanass sepp võtt obeseravva, sulatas kokko ja tagi obesenaalad `väl'jä; obesevägi (ratsavägi) läks taga, jalavägi läks eden Kod; kus sa lähäd vana obese ronoga KJn; ma_i_lma `uhked obesariistad, niüd ol'id kullatud ja õbetud kikk ärä Vil; ku ma poisik olli, sõss käüsi kiriku teol, üits jalapäe olli ja kaits obese `päevä Hls; vana juripäevä ommuku*

pandass obeseraud ruhiksisse `sinna kaara pääle, et siis obese ei lää kodu ümmert ärä; obesesõnnik - - sij olli ää ja lahe `laote, läits rutepest edesi Krk; obese riista pidive `korgen oleme, `üitski es tohe üle `astu; sul va laisk obesetük'k ehen, mis me `siandsege `sõitme lääme Hel; kandimehel om oma obesekoñt, paar `lehmä ja lammast; obesesita `juñne `anti `siale Ran; obese`parsnigu ostava obesit Puh; `poiskese ja tüdrukese olliva obese`aaja ja mehe olliva sita`luuja (sõnnikutalgust); mes sest vanast obeserojost oeda Nõo; obese`kuurma `ol`le toda `kraami Võn; obesejuht, kes sita`talgun perämätsess jäi, toda üteldi et sitaratass Ote; Meil om vanast aast viijl ää `ulka obese`naelu `järgi jäänu; Kui rihe ärä saeva, siis teitti roovikist riiala obesesulu, taka otsan iks ol`liva Rõn; `täütäga määrätäss `saapit, hobõsõ`riistu; hobõsõtek'k `koeti kattõ `laida, `risti joondõga hobõsõteki? `koeti närdsu veerist Kan; sa viit uma `haigõ esä hobõsõ `tal`li, säääl külmä `viijge uhat Krl; tulõ sa`mullõ hobõsõajajass; ku hobõsõl neli `jalga tahat `rauda lüüä?, siss piat kol`kümmed kaits hobõsõraua `naala `ostma Har; Võtt `päitse`ja`läts tuud hobõsõrõibõt kiñni`püüdmä Rõu; raud um nii huba, et ei kannä? hobõsõ `rauda käändä? Plv; timä möi vanalõ inemisele pero hobõsõtüükü Vas; vana hobõsõ kreño, ei jõvva? vitä? inämb, ei minnä? kohegi; Nardsast `koete nii iloset põrmando ja hobõsõtek'ke, et sil`mä? `jäivä? `õkva`pääle Räp; õgas suurõbah taloh saa ai ilma hobõsõrihaldä?, hobõsõrihaga tüid ar `kümne iijst; hobõsõvaht pidi [õitsil] kõik' üü üleväh olõma, `poiskõsõ? võidsõ? `maada ka? Se

obese|kumel obesekumel' Krk, uobõsõkumõl'n Lei (teat kummel)

obese|kuse|lill 1. pääsusilm obesekuse lillekse kasvav niidu pääl Hls **Vrd** obusekuselill

2. tulikas obesekuselil'li kasvass ka, ku kõllenti maa; obesekuselil'li, niij om ihtitse Krk

hobese|mees 1. hobusega sõitja või töötaja obesemiis sae `rohkem, jalamiis vähem [palka] Kod; lastel `olli kivi`korjamine lõbuasi, obesemiis ka ütten ja Ran; obesemehi `ol`li veedi, jala`käijit `ol`li pal`lu `rohkemb Nõo; ma lätsi hommugult hobõsõmihiga ütten minemä Har

2. hobuseomanik obesa mehel ol`li `rohkem `põldu Vil; kes olli obesemiis, sij olli pooleteräke, sij tegi põllu ärä ja peremege `võtse [saagi] pooless Hel

Vrd hobusemees

obese|mokk (seen) obesemokad ja lehmänisäd_o pruunakad nagu õrava `karva Kod

obese|ninä|piälsed pl pilukaunistused `kätse `suulise servän õlid obeseninä`piälsed, naesse särgidelle tegid Kod

obese|udar (seen) **a.** puravik obese udarad - - saksad süäväd, puravekid `üeldässe Kod **b.** mürkel obese udare, ku lumi lääb, siss om nemä kah Hls

hobese|varas hobusevaras vahel ammas `irmsass `valtab - - ma obese`vargalle [ka] ei suavi `niskess valu Kod; obese varas kõege ullem kodost varastama KJn; Keisre aal oli pailu obese vargid, siast ilust luujma oiti ku oma enge Pst; ku `õhta kukk `lauli, ku inimese alle ülevel ollive, siis lää kas obesevaras või latse`tapje `müüädä Krk; kui obesevarass kätte `saadi, `anti kõvaste tappa Ran; obese varas viis me paremba obese ärä Puh; vanast `ol`li obese `vargit, nüit enämp ei saa, nüit `võtva `kinni Ote; ütõs hobõsa varas `puudi `võlladõ Har; sinost ei saa? muudku hobõsõ varas ja hoorapäälük Räp; no mis säält koolist saa - - `poiskõisist saava`vandõre`ja`hobõsõvarga? Se || sõim Olstre obesavarga, Tarvastu sianaha, Suistle kiisaräksi Trv; vanna `usku ol`l, maarahvass `üüli? - - hobõsõvarass Lut

obi|oplikas (teat taim) mõni `ütleb tuliein, mõni `ütleb obi`oplikad Jõh

oblageste hapralt, rabadalt See puu on nii algas, ta nii oblageste kasvend Käi

oblak¹ oblak rabe Kui ta (puu) väga oblak on, siis on raske muljoda, siis leheb katke Käi

oblak² obla|k g -gu vits, malk No um oblakut vaja Rõu

obla|kouss õgard `Kääkas omale `keikse suurema kasvakaniga ja ajas suitsuliha `sisse kui oblakouss Rei

oblama oblama Käi Rei ahnelt sööma, õgima `ahne inimeine oblab Käi; Sii ta käis ja oblas mo liha keik kinni Rei

oblik → oblikas

oblikalt hellitatult nii oblikalt oo kasvatatud Muh

oblikas obli|kas IisR VII Pöi Muh Rid Mar Mär Vig Tõs Khn Vän Tor Juu JMd Koe VMr VJg Sim IPõ Plt, `opli|kas Kuu/-gas/ VNg Jõh, g -ka; obli|ka g -ga VNg Vai; obli|k g -ka KJn, -ga Jäm Khk, -ku Lüg Kse Trv Nõo, -gu Jäm Khk Krk Puh; (h)ubli|k g -ga Har Lei, -ku Kam Ote Kan Rõu Se, -gu Har Plv Röp Se; `hupli|k g -ko Röp (rohhtaim) obligad `käisima `korjamas suvel mere `äärest VNg; nüüd `lõrtsivad obliku lient süä Lüg; Kui oblikad `alles `õilema akkasid, olid `nende `varred `sahvtised ja iad magusappud IisR; `kolme `sorti on, obuse obligad, ussi obligad, inimese obligad Jäm; oblik kasvab põllu peel - - obligul on suured kubrad ots Khk; `meite `kantis [on] pailu oblikud VII; lapsed söövad oblikumi Muh; oblikad olid `sakstele `maiuse toeduse Tõs; Lapsõd `tahtvad obliku Khn; oblikas kasvab suur punane Juu; oblikad on iad `süia küll JMd; oblikad kasvavad meil igal pool Iis; kesamaa pialt `korjas oblikaid Lai; sij om ninda pikk tüdruk ku oblik Krk; kui ubliku noore ol'liiva, sai `süüdüss kah `tõisi Kam; ku vanast la's ol'li, sõss sei iks niidu pääl noid hublikit Kan; ku_vijil lehil oma, siis kutsutass hapu hain - - a_ku_vanass lätt ja_ruuds kallõss lätt, siss üldäss, et tuu om hublik Har; hublik, tuu um sääne hapu, veretäss inne ku tä `häitsäss Plv; vanast keedete `huplikest nälä `aigo suppe Röp

oblikaste lopsakalt kasvab oblikaste ülesse - - ea maa Mar

obo|kusilane (sipelgas) panid pudeli kusilase pesässe, obokusilaisi läks pudel täis. ku leevä tegemine õli, `panti pudel `ahju, läks eliss; ku obokusilase `pessä näpitsä vahel panevad u'ssi, siis süäväd kusilased u'ssi ärä Kod -**näkk** merivarblane obonäkk - - suur tüma, jütsakas jäme kala Ris

obose|urm (taim) noppis oboseurma `seemnid Vig

obosis obosis Vai Mih hobusekarjas ma olin obosis Mih

obosnikka obosnikka, ovos- hobusekarjane ovosnikka käib obosiga `eitsis Vai

obrak, obro obra|k g -ku Kod; obro|k g -ka, -ga Se maks tämal one üks üvä obrak sel'jän Kod; vanast massõti õks obrokat [järve rentimise eest]; obrogat `masti kantoraha, kõik' `viidi vil'äga? Se

hobu → hobune

obu|kakk merivarblane isa ikka neid obukakkusi ja meri `ärgi `näitas Jäm; täna omigu olid `pal'jad obukakud Khk; `jumjas kut obukakk Mus; ruusika `suurused on obukakud, `sõuksed limased ümmargused Krj; obukakk, lühike ja jäme VII; obukakul oo kurgu all `oimeraants, sellega ta imeb ennast `külge; Kui mõni vahest nii tõsine oli, `öoti: sa oled obukakku söönd, ta `sõuke näutu kala Pöi; obukakk_o `roota kala, tahulene, `pehme lopakas oo Muh **Vrd** obukala, obukäkk, hookakk

obu|kala 1. merivarblane obukala, lühikane ja jäme, `Naissare mehed tegevad suppi; Obukala imeb `pulluje `külge, on ruhekad kalad Jõe **Vrd** obukakk

2. linask Obukala - - `võrguga `püüdäsimie IisR; obokala, tämä `ellä `tiigis Vai

obu|kiil (putukas) obokiilid, ne tulevad ikke vesikarest ja lähvad `löune puol Ris; obu kiilil nagu õbe `tiivad, õhuksed HMD -**käkk** merivarblane obu käkk - - rusika `muodi kala, `musta `karva, kalamed viivad oma `seadel Ris **Vrd** obukakk

obulene *obule|ne* g -se hobusekarjus *obulene, makseti sellele palk ja see_s sui `otsa `vaatas obusi* Aud

obu|madaras (madaraline) *obu madarad, paelu `lehti, need ei `värmide Tõs; obumadaras kaunis pikk `valge lill* Tor

hobu|maitised pl *hobu-* Kuu, *obu-* Kod (teat madaralised) *obu `maitised, kõllase õiltega* Kod

obu|nagelane, -naklane (sipelgas) *ühed on obunagelased, irm suured Jäm; Obu `naklane, see on suur, närib kohe vere `lahti* Mus

hobune *hobu|ne, hobu* g -se Kuu Phl; *obu|ne (obo-), obu (obo)* g -se R eP(g -sõ Khn), *obu Käi Tõs Aud Plt, oo* hajusalt Sa, *`oose Kaa Krj Hag; p obust, obost* RId(-v-) hajusalt eP, *hoost* Phl, *huost* Kuu, *oost (uost)* Hlj Jõh hajusalt S, L KPõ Trm Pil, *uast Jõe Hlj Jür ViK Iis, oust* VNg

1. veoks, sõiduks kasutatav koduloom *`nuodal `huostega `jälle - - siis kävid juo hobused pääl, kui jää juo nii `kindel oli; Hobust `osta rikkast majast, `naine kosi `kehvast kojast Kuu; parun `sõitis ikke - - neli `musta uost oli `tõlla ies Hlj; pani obuselle `valjatimmed pähä VNg; ei õld enamb obosi `õiete, obosed `võeti mul `kruonu; Neli ovost `tallis, `viies `juokseb `ümber = varrastega kudumine Jõh; kus kaks ovost käviväd ratta ies, siis `tiisel oli kesk`paigas Vai; kolijalg on `valge koodiga obu; `Uhkust täis kut `mustlase obu Jäm; tüdrugud `päästand oo eest εε Khk; ma pea `vaatama menema, kas obusel veel `einu oo ees (lähen kusele) Mus; kore kondiga obu äi pea liha peal, lihab lahjaks Jaa; Kolme `aastaselt `pandi obusele ranjid `kaela, akkas `tööle; Söõb just naagu obu; Kingit obuse ammast äi voadeta vns Põi; `painaja akan `oostel peal `köima, obused akan `inkuma Muh; Kus teised oostega ees, sinna ma ärgega järel (tark ei torma) Emm; Veta mind ka obuse (vankri) `pääle; Saaremaal `panta oost ette, look paistab Hiiu `maale = vikerkaar Rei; ma keisin `mõisas tööl `hoostega Phl; `ermus pire obo, meeste obo Mar; obost `peetasse ohjast, meest sõnast, `ärge sarvest vns Kul; `suulesed, rauad, mis obosel suus käeväd, kui on noor ele obone Mär; Tukub nagu vana obu enne keskomigud, moka ripakil; Obu ohjata, mees piitsata, tee tolmuta = laev Han; teeb ikke obose senna, kus põle `vaia olemaski (liialdab) Mih; said saod tehä seoksed parajad, et obu `jõudis vädäda Tõs; Aa oma obo mio viljast `vällä Khn; noored mehed tegid ennast obustes ja sokudes ja kuredes, need siis olid `nääri näkad Aud; `aetas vallamajas kokku obusi `näitama; Vana obune, varsa aru; Obuse sel`last `tehtud tüü - - alvasti ja luhakalt Hää; Hobu läks talli, satul oli selges, tulli tagasi, põlnd änam ühti = leibade ahjupanek Saa; ärg oli targem kui obu; obu `tallis, saba `räästas = suits Ris; käristes, sellega irmutakse obusid Kei; ma peän iga pää tööd tegemä nagu vana obune Juu; panen `kuivi rukkid `uastelle ette Jür; kui obune kõrva `suuruse tüki `päävas `leiba saab, siis `jäksab tüed teha JIn; kosilane tuld, temal ei `oltki oost, tema käis jala Ann; ma ei jõua nuorte `uostega kratseldada enam Koe; pahmas sai maha küll iluste, aga obused ei võtt vedu Kad; uast, mis kole `kõrge on, `üeldasse, et küll on loigard Sim; täma ei `õska obusega `ümber käia Iis; obu irnub Iiumual, jääl kuulusse meie mual = siij oo mürissämine Kod; tuleb se tee lagunemise aeg, siis ei `piase obusega kohegi; obust piad siduma kui varast - - aga sööda kui `venda Lai; läksin obusid `otsma süda `õõssi; naine on tal suur nigu obuse öömaea Plt; obone läks `raismiku `süüjmä KJn*

2. haspeldamisel või käärimisel tekkiv viga *`käärimisel tehasse ka obu `sisse, kui teise liigi pæelt teise `pæele üle minnasse; asperdamise juures leheb obu `sisse, kui ühe `aspri otsast üle leheb ning `keskelt läbi Khk; obu lõnga vihil sehes Muh; Kangast käärid ja ühe käärpukorra oled vahel `jätnud, siis on obune sijs Hää*

Vrd hobene

3. (esemetest) **a.** soasulane obone, tal on `lüödud `ammas `sisse, õhukene piab õlema, et `piira pii vahelt piab läbi `tõmmama `niidid Jõh; obune, kellega lõngad suas `viame Ris
b. voki pink vanast `üiti pinklaud obu, oki obu Muh

obu|oblikas (taim) obo `oplikaid ei süä, nied `kõrjatasse ja `keidetasse `siale Lüg; Obuobligud, need ei `kõlba `kuskile Jäm; `võetse obuoblikaid, juured `pestakse ja puhastakse, [tehakse] `peenese ja pannase rõõsa piimä `sisse - - sellega määriti `viski Var; obuoblikatest `tehtas süidiku `rohtu Hää; obuoblika juurtest tehakse sügelise `salvi IisK

obu|ratsa hobuse seljas istudes lähän obu`ratsa Mär

obu|rautsikad pl oburautsikad (sipelgad) – SJn

oburine oburi|ne Kuu, obure|ne Aud, g -se hobusekarjus kui me oburesed olime, siis ma oli naa kaheteist `kümnene alles Aud

hobu|rästas 1. hobu-, hall- vm rästas hobu`räästad, `hallikamad, nie ei ole nii `mustad Kuu; obo`rästad, sagistavad `ühte lugu Lüg; Kui obo`räästas lõppetab `laulu `õhta, siis mettiskukk alustab IisR; Hoburästas - - marjade varas, lähed teda ää aama, siss sädistab kõvasti Pha; Va oburäästad nokkivad marjad ää Pöi; oburästas, natuke suurem kui must `varblane Noa; obu`räästad, kes kõige `rohkem paha teevad Rid; kutsuvad obu`räästaks, sellepärast et ta obuse `mustusest pesa teeb Mär; obu`räästad, al`lid linnud, suuremad natuke ku kuldnokad, punast `soostrad söövad küll ää otsast Aud; oburäästas, kollase ja al`li kirju, rääks rääks teeb PJg; oburäästas, `lindavad ja kädistavad Pee; oburäästas - - elab metsas, pesa on maas, vanast eintest või vanast kulust teht IisK; obo`rässad, niid `irmsass prägissavad ja plärissäväd Kod; suurebe alli `rästse om obu`rästse Krk

2. kuldnokk obu`räästad oo `pissed mustad Var; `enne `üiti oburäästäs, nüid üidäse kuldnokk Tõs; Vana vink tegi pesä obo`riästä `kongi Khn; hobo`rästit ol`l ni`külä täüs et Se

3. rähn oburäästas teeb puu tüvide `sisse pesa PJg

hobuse- hobuse- vareksed `süövad obuse `nonnisi Jõe; `lehma`eina `saime kodund, aga obuse`eina sis tuli `väljast teha; hobuse`karjass olid `käuned külä`poissid `mitmakeste Kuu; [võrgu] pael, mis päälpuol, sie oli obusesaba `johvedest `tehtud, seda `kutsuti `pullu`paelaks Hlj; Obosekoppel õli igal talul omaette - - obose`kopli `viedi `üösest obosed `süömä; obosenaul on enamast ülevalt `laiemb, `naula pia on `nelja`kandiline; ei mina enämb näe, [muidu kui] `olgo sõnad obose`raua `suurused; `villased obosetekkid `tehti ikke siis `pruutidelle ja `õmmeldi ikke siis `suured `ruosid `pääle kõik puha ja Lüg; `enne `süödeti sigu obose kakkidega, siga sei ja `kasvas ka (pabulatest) Jõh; `Kauva_s tal seda obuse`kannatust ikke `jätkub; `Poisikesed nied obuseajajad olivad rehe`peksul ja `sõnniku veul; Minul küll nii palju ramu ei ole, kel seda obuse`jõudu on, `mengu ja `tõstku IisR; tuo obose`riistad `vällä, panemo obone rage Vai; See tuli söuke obusekuse`värvi, ma värvi selle uuesti üle (punakaspruunist toonist) Khk; Obuseriistad tahtvad ette määrimist saaja Kaa; vilets obuseroju Pha; `talve on obuseraud kolme näsaga, sui kahe näsaga VII; Obusekamm oli, kammiga tõmmati obu õle, kui ede `pandi; Vanasti oli `mõisa teha jalapäevad ja obusepäevad Pöi; kuus `naela kõib obuse`kingas (hobuserauas) Muh; Sehust lokiis karvaga obuse`varsa pole ma `enni näind Rei; hobuseadral on kaks `aisa, aga härjaadral `olle üks Phl; vanaste tagosid sepäd kõik oboserauanaelad; obosetallid olid `mõisade sees - - küläs on obosed rehal; obosetekki kujoti ikke üks kuus küinärt Mar; siis teese `aasta ond ikk_obosepäe ja teese `aasta ond - - jalapäe [kirikule teha] Mär; obuserähäga võets `loogu Lih; tä_o na laisk ku va obuseohelik Var; korjatse obusesitta, `liotatse palavas vees ää, jahu `piäle, `anti ikke vanaste talve aeg õue sigadele Tõs; Sie üsä obosõleib, sie sünnügid omal seüä Khn; Mijš ilmast `ilma

juub - - sel naisel piab obusekannatus olema Hää; obuserõõvas `ol'li ka `pakline Saa; setse `tähte `taeva sõela sies, kuus `auku oboseraua sies Ris; Obusetekk pandi maha, võeti lammas kinni, käänatati selle piale ja seoti jalad kinni (villapügamisest) Kei; obuseammas tuleb siis, kui varsaammas suust ää Hag; vana ja vaevane obusekoht, ei lähä edäsi egä tagasi; `enne oli ikke obosevaip - - kas villane ehk `takne vaip Juu; obuse `varssaid `tõmmas [hunt] maha ja `kueri JõeK; Niit `lõime `sisse kooti obuse tekkisi kua, `tehti keskoht must või al'l ja jeared punased Amb; mõned inimesed süövad obuseliha JMd; käis tene obuse `riistu parandamas Tür; obusekarjane sai oma palga, temale `toitu ei `antud Rak; `mõisas on neid obusekronisid kua küll VJg; aga sie on sul alles obusekolakas, kus sa talle riistad said Sim; mis kõva lina, see lahutati mua `piale laiali - - mõni õli nagu obusesavajõvi; kel viletsad obusesetukad, need panevad põllu `nahka Trm; lapsed olid niid obuse ajajad, sõnniku `kutsarid; pooled ravvad korjati ära ja `viidi sepale, sellest `tehti obusenaelad Pal; need põle kellegi obuserauad, need on ärja rauad - - vanad mehed `ütlesid, kui mõni sepp tegi viletsad rauad; kui kiriku sõideti, `seoti obusesaba `sõlme, pleiti ära, siis keerati ülesse; obuse `vargust oli pal'lu - - `vargad vedasivad obuseid ühelt laadalt `teise Lai; va obusekoõnsik `aiste vahel; `saadusi läks obuse `koormasse neli `saadu Plt; `lõikad küll ära obusesaba, aga mis sa `paerga teed, kui parmud on, kellega tema vehib Pil Vrd hobese-

obuse|apikas hapuoblikas Obuseapikad kasuvad tee `ääres, aide `ääres Pöi **-kiil** (putukas) Löö see obusekiil maha Rei; obuse kiilid `lendavad obuse `peale Tor; obusekiilid - - kihad on nisukest rohelistel, nemad on suured ja obuste kallal Äks

obuse|kuse|lill pääsusilm meie `õikasime vanaste obusekuse lilled SJn Vrd obesekuselill

obuse|kuse|oblikas (taim) oblika `moodi, obusekuse oblikas VII; obosekuse oblikas - - ma niidin maha VMr

obuse|masin hobus(t)e jõul töötav masin meil oli juo `viimase ajal obuse `massin, `kellega [linu] `kolkisimma - - `enne oli ikke käsi `massinad ja `kolgispuid VNg; meil õli omal obuse `massin, `miska juo peräst `saima `niitada Lüg; `enne `peksima [vilja] obose `massinaga Jõh; Meite lapsepõlves peksti keik odrad obusemassinaga Emm; kõik oli käsitsi tegemene, ei põnd obosemasinad ega põnd aurumasinad Mär; võllid kõiväd obusemasinal `ringi, peält pistä piu `sisse ja alt tuleb tagasi Vig; suurem ulk [vilja] sai `jälle ika obusemassinaga läbi lastud Lih; obusemasinad õlid, kellega `vilja pekseti Trm

hobuse|mees 1. hobusega sõitja või töötaja Keväjäpuol hakkasid sis hobusemihed puid `metsäst `väljä vedämä Kuu; Võrk `tõmmeti, `pandi `paadist `vankrile - - obosemies sai tasu, mis `võrgust pudenes Lüg; kui obusemees [palgiveol] viis `krooni `päevas ära `teenis, oli `ästi `teenind Mus; Obusemeeste lõuna on sellepärast nii pitk, et obused `süüia jõvaksid Kaa; Ta oli `mõisas obusemees, käis obusega tööl Pöi; `mõisas olid ikke tehä jalamehe ja obusemehe pääväd Tõs; piits piab obusemehel ikka `kuasas olema Hag; parvevaht - - obusemehe päält võts viis kopikud, ku_ta üle viis KJn || ratsaväelane obusemehel olnd suur oda seljas Khk

2. hobuseomanik Sai obusemehest, sai `ostada omale obuse IisR

Vrd hobesemees

obuse|oblik(as) (taim) Rohuajas `mutkui obuseoblikad IisR; obuseobligud igavesed suured, kõvad Jäm; see oli va obuseoblik Khk; Obuseoblikas oli teine, see ei olnd nii apu Krj; oboseoblikas, nad nimetati viel obosekuse oblikad VMr

obuse|sipelgas (teat sipelgas) obuse sipelgad pruunid ikka, `keskelt peenike, suured `kuhjas pesad metsa all Aud **-toss** murumuna, ämmatoss Kui sa obusetossule jalaga `pihta lööd, tuleb `tolmu `väl'la Kaa Vrd obusetuss **-tubak** obusetubak (taim) – Emm **-tuss**

murumuna, ämmatoss va obosetussod, need_o `neoksed suured `valged, ümärkortsed, ja pärast oo tolm sees Mar **Vrd** obusetoss

hobuse|varas obose varas on `kange varas, lõhub jo ka `talli`ukse lukkud Lüg; meitel pole obuse`vargid midad `karta Khk; `enni oli kaagi kohos, siis tõmmati obose `vargad `võllasse Mar; Ega see laste koolitamine muud anna kui obusevargud Han; `ennemalt obuse`vargaid oli, aga `kõrtsi reia alt pal'lu ei `saadud `viia Lai || söim oh sa obusevaras Muh; `Olstre obuse`vargad - - kas nied `Olstre mehed just nii suured obuse`vargad olid, aga nii neid nimetati TÜR; os_sa obusevaras, kas sa ei sua juba ükskord aru VJg **Vrd** hobesevaras

obuse|viga (lastehaigus) kui laps pal'lu sööb, siis `eti küll koeraviga ja obuseviga Jäm; lapsel on obuseviga, kui noogutab `pæga Ans; obose viga oli, siis oli iho sinise kiri ja tegi eeld - - [ravitsemisel] `aeti laps obose `rangide seest läbi Käi

obu|sipelgas (teat sipelglane) obusipelgad oo suured, `piised oo `narblased Kse; obusipelgas, üleni must, suur jürakas Var; nii peenikene `keskelt kui obosipelgas; obusipelgäd on suured punased, suured pesäd teeväd Juu; obusipelgas - - mina ei ole tema kääst ammustada saand Amb; obusipelgad `aste suured sipelgad, nied on pruunid Kad; obusipelgad elavad puu `kändude sies IisK **-siplane** (teat sipelglane) `Surnud uús vissati obu`siplaste pesase Jäm; obu`siplane uuristab mädad puud ära Mus **-soristi** öösorr Obusoristi - - `seuke al'l, suur lind, tiib ikki tsorr ja tsorr Hää **-säask** (teat säask) obusäased, ned on suured Ann

obu|tass merivarblane Isa ikka neid obu`tasse ja meri`ärgi `näitas Jäm **Vrd** obutots **-tots** merivarblane obutots, sie on - - nisugune `sültjäs kala, sedä siin ei `süüdiid küll Kuu; obu tots on suur pehme kala, al'li nahaga, öönus kurgu all Ris; obutots - - on rusika `muodi kala - - nastud on seljas ja külje peal JõeK **Vrd** obutass **-tubak** obutubak (taim) – Emm **-täkk** sääsevastne `Loigus on `palju obutäkküsi, tuleb `palju `sääski Kuu **-täristes** hallrastas obureästäs või obutäristes, üks lind siin sedasi on Juu **-urm** (taim) obuurmad, nendel oo pärast kõrinad või rõginad `otses, laiad lehed Vig

oda n, g oda Jõe VNg Vai Khk VII Pöi Muh Rei Mar Mär Kse Tös Khn Tor Hää Ris Juu JõeK JMd TÜR Koe Kad VJg Sim Iis Trm Plt KJn Trv Hls Puh Nõo Urv Krl Rõu Vas Lei Lut, õda Lüg Jõh Kod, oja Krj; oda g oja SaLä Vig Mih Tor, oa Trm Krk Võn San Kan Rõu Vas, ua Kuu Rõu Plv; p ota hajusalt V

1. a. viske- ja torkerelv odaga `torgi, `torgi `toine läbi VNg; viie või kuue sülla taga olnd mees ning suured ojad ning suured piigid käe (hundijahist) Ans; `soldadid läksid, odad `püsti Khk; Vahest `öötakse mõne pitka peene vahe asja kohta, [et] just kut suur oda Pöi; odadega tapeti uñt maha Muh; eks sõjas olnd ikke odamed (odamehed) koa Mär; oda oli eest lai ja läks `kitsamase Tös; suured pikad odad ja piigid, üks polk `olli neid odamehi Hää; odaga läbi pistetud Ris; sõjamestel on odad, kellega nad sõdivad Juu; mehed `võitlesid vanast odadega JMd; odaga torgatasse inimesele `sisse Iis; õdad one vanaaeksed sõdariissad Kod; teräv kui oda Trv; sõa `aigu susatu `vainlane odaga läbi Nõo; `soldan `tul'le `uaga?, `püürse `perse `muaga? (lorilaul) Rõu; sõjah ol'liva? vanast ua? Plv; tsiga ving, oda säl'äh Lut **b.** tääk püssi ots oo oda, sõja aeges `aetase odaga läbi Tor; püss ja püssi otsas oda VJg; panõ oda püssä `otsa Vas

2. (tähtkuju) `meie `lähme `oue plikkaga sügisi, `aine `vaatan ja `näidan `taeva `vankri ja `taeva `suela ja oda ja Jõe; ju õda ots on `kieränd `koido `puole, päiv tuleb Lüg; oja tuleb poolest ööst koidu ees maakare poolt Krj; `vardad ja odad, põhja täht seisab paigal, tema ei liigu JõeK; õda õlema `taevan kua Kod

hodak *hoda|k* g -gu ringiaeleja, kergats *hodak*, *timä pal'lo kotu püüsü üi, kas juu vai niisa-ma`ilma piteh hul'giss; sääntse hodagu, `kerge meelega* Se **Vrd** hadak

odamus *odamus, ode- kepp, toigas; ork odamused kätte, terava otsaga kepid; suur pikk odemus jalas* JJn

odav¹ *odav* g -a Jõe Kuu Jäm Khk Kaa Pha VII Pöi Muh Käi Rei L Ris Juu Amb JMd Koe VMr Kad VJg Trm Kod(õ-) Äks Ksi Plt KJn Vil Trv TLä, g -e Hls Krk; *otav* g *odav|a* TLä Ote Rõn hajusalt V, -õ San Krl Lei; *odab* Rid Mar Vig Mih Vän(-eb) Nis Rap, *oodav* Ann Iis(-ev) Trm, `uodav Hlj RId(n `uodava Vai) Kad VJg Sim Iis(g `uodva), g -a; *odev* Trv, g -a Emm Käi Vig Kse Var Tõs Aud Saa, -e Pst Hls Krk(n *odeve*); komp `uudvam MMg

1. vähe maksev, madala hinnaga *kudu`aigased sügüsesed lohed, nie olid odavammad* Kuu; `suomlased *vedasivad`uodava`kaupa sise* VNg; *mie`ostasin`uodavi`kartuli* Vai; *see mees tegi küll eed ning odavat tööd* Khk; *odava`sisse pane tükk raha, aga pea`vastu midad* VII; *Sool, see on`paergus nii odav, et see äi maksa mitte kui midagi* Pöi; *see oo odav küll, seda sünnib`osta* Muh; *Mes odev, see mäda* Emm; *odab kaup* Rid; *teen sole sugulase poolest odavama innaga* Mär; *sügise`estis akas ind alasse minema, linad läksid odavas ärä* Vig; *odav siis on sui leidiks kõege parem* Vän; *sie asi on nii odav* Ris; *mis sa`õlpsa innaga soad, se on odav* Juu; *ma kannan odavaid`suapaid* JMd; *prostoi inimestel oli odavamb`kartuse tubakas* Kad; *sain ühe`uodava kapi* Iis; *edemält õli sij`liikva õdav* Kod; *riie`ol'li odav - - egä tal`inda ka kedägi põlnd* KJn; *mitu`ilma mea tat viil ärä süü, olgu na`kalli või odeve (palju ma ikka söön)* Krk; *kodu`ol'li iki vaškpriis, vašk`ol'li odavamb* Ran; *mul`johtusi ka kõrd serände asi, et sai odava looga* Nõo; *Pühädess`tulli`puuüti odavat`kaupa* Rõn; *Taa mul otav põllõkõnõ, egäpäävätses ette`panda`väega`hää* Urv; *sedä vaja võtta, sij om otav* Krl; *vaja olõssi`hindäl kah tuud odavat rõõvast`kaema minnä?* Plv; *muna? omma odava?, viis`marki paar* Se

2. väike, vähene, väheväärtuslik (rahast, hinnast); vähetasuv *sie valitsus tegi`päivä`palgad`uodavast* Lüg; *Saari raha oli`viimpse otsa`peale nii odav, see`s maksa midagi* Pöi; *saarlasid oli kole paelu - - need aasid palgad odevase* Var; *nüüd raha na odav* Khn; *odab töö`ol'li, kahessa rubla sai kuus* Vän; *ta tienib odava palgaga* JMd; *päeva palgad olid odavad* VMr; *se raha õli nii oodev et Iis; sinna`võeti neid odavama palga iüst`tüüsse* Vil; *enne olli odavep reht, pannass`renti manu* Krk; *röögivä iks, et ei saa`palka, et palk`väega otav om* Nõo; *täl olõ õi`kohegi minnä?, sõss võtt kas odavagi aamõdikõsõ* Vas; *otav ol' raha, veäga pal'lo rahha`mašti kõgõ iüst* Se

3. väärtusetu, tühine isand ning emand, nee natuke odavamad kui ärra ja proua Kaa; *vabaniku maea põle mitte kõige odavam (viletsam) olnd* Pha; *Inimene teeb ise eese tegudega nii odavaks, et sa pole änam mitte midagi* Pöi; *ma oli`siisked odavam`teistest, kehva`rahva laps olin* Käi; *Et mind na odevass peate* Var; *odavam peab isi`käima, suurem elokas, siis peab`jälle kütobone olema* Juu; *ah siis mina olen odavam mijs* Ksi

odav², odava *odav* g -a Jõe Kuu Hlj VNg HJn; *õdav* Lüg Jõh; n, g *odava* VNg, *õdava* Lüg (tähtkuju) *odavad on`seitsme tähega, nemad`liikuvad,`pohja täht on`paigal* Jõe; *odava järele`vaadati`aiga* VNg; *Ku`kella viel ei õld, sis vahiti`tähti,`üöldi`õhtate: juo õdava akkab`paistama* Lüg; *sõela tähed ja odavad* HJn

odavade *odavade* Ran Nõo odavalt *kui`siaga`liina lätsid, olliva lihunigu joba`kaugel tij pääl vastan - -`tahtsiva odavade`saada* Ran; *küsi sa õge ääd`inda, ärä sa anna odavade* Nõo **Vrd** odavahe

odavahe *odavahe* Plv Vas Se, -õ Har Vas odavalt *ost odavahõ* Har; *saat`hindäle midägi nii puul` odavahe kätte nihvõldada* Plv; *odavahe timä`saie* Se **Vrd** odavade

odavallõ odavalt *müü õi ma naid linikiid nii odavallõ* Se

odavalt *odavalt* Kuu/-ld/ Khk Hää VJg Kod, *odevalt* Aud; *`uodvalt* Iis madala hinna eest *nied* (võrgud) *olid isegi`kallid ka, ega neid siis nii odavald kätte`saandki* Kuu; *miks sa`antsid nii odavalt* Khk; *sain odavalt`osta* VJg; *ajab`uodvalt* (väheste kuludega) *läbi* Iis; *müi odavalt, ärä`kal`liss võta* Kod **Vrd** odavade, odavahe, odavallõ

odavamalt *odavamalt* Jäm Põi Muh Mar, *odevamalt* Kul Var; *`uodavam(m)alt* Hlj Lüg odavamini *nied* (halvaks läinud silgud) *`anneti`uodavammalt`jälle* Hlj; *inimesed`käisid`tuomas, kust said`uodavamalt* Lüg; *See on`kangest ting inimene, äi selle kääst odavamalt käde äi saa* Jäm; *Üks annab odavamalt, teine`kallimalt* Põi; *nee porsad sai siis natukse odavamalt, sai vilja iest kätte* Muh; *nee oo resti otsad, need`müüdi`enni ikke odavamalt* Mar; *`tahtsid odevamalt`saada* Var

***odavamast** *odavamass* Kod; *`uodavammast* Jõh odavamalt *kas`uodavammast ei saa* Jõh; *õssima`uupi* [kalad ära], *siis saema odavamass* Kod **Vrd** odavambast(e)

odavambast(e) *odavambast* Nõo(-e) Rõn Plv; *odavapast* Har odavamalt *anna mulle odavambaste, mul ei ole niipal`lu raha* Nõo; *mõni`umbleja`umbleb odavambast, siss om täl tüüd ka`pal`lu* Rõn; *pil`diraamatu`ol`li`kal`lin hennan, nuid odavapast ei saa?* Har; *sullõ`õks andass odavambast* Plv **Vrd** odavamast

odavammi odavamini *laevaga sai odavammi`sinne`linna* Kuu

odavampa odavamalt *anna odavampa taa põrss, sõss ma võta ärä?* Plv **Vrd** odavappa

odavapa, odavappa *oda|vapa* Se, -vappa Har Plv Vas; -vaba Kra odavamalt *vabrigu`tüülisile tetti odavappa* Har; *laadul tahat kõgõ tuud, kiä odavappa and* Vas **Vrd** odavampa

odavapast → odavambast(e)

odavast(e) *oda|vast* Muh Khn Juu Trm, -vest Krk, -vaste Tõs Aud PJg Tor Saa Ris Nõo Rõn; *odevesti Käi odavalt ta müis aga nii odavast`moole* Muh; *Nii odevesti äi saa neid kuskilt Käi; aeab odavaste läbi, eläb kitsilt* Tõs; *`Puõdis`müüdi odavast`kanga`restä* Khn; *sain pal`gid odavaste kätte* Saa; *`ostsin väga odavaste* Ris; *sain kaaba odavast kätte* Trm; *`parsnik kaess, kus ta odavest kätte saa* Krk; *`põrsa olliva, mõni müis odavaste, mõni müis`kallide* Nõo; *Iks odavaste ostiva kõhnembit obesit ja kotu söödiva mõni näätäl, siss viisivä`jälle`tõisi laadele`kal`limbade edesi müvvä* Rõn

odava|vaemol odavalt *õptaja müünud odavavaemol`kruami* Kod

odavlik *odavli|k* g -ku, -gu odavavõitu *odavlik kaup* Rõu

odavus *odavu|s* Jäm Khk Kse Juu Kod Plt KJn Krk Puh, -ss Trv San Rõu, *`uodavu|s* Vai, *odevu|s* Hls, g -se madalahinnalisus *ajavad odavusega asjad nii`kaugele, et`viimaks anna loomad pool muidu ää* Juu; *mine tea seda odavust`uskuda, on`jälle alv* Plt; *kessi tääb sedä odavust või`kallidust* Trv; *nüüd om sij odavuse aig, küll lääb kõik sügise`puule`kallimbass* Puh

oder *oder* S Lälö PJg Saa JõeK KuuK Tür Ksi KJn SJn Vil uus Trv Krk San, *odr* Põi Muh Ris, *oter* Mär Han Var Päl/-õr Khn/, *otr* Läl, g *odra; õter* g *õdra* Trm(n *õtter*) Kod MMg; n, g *odra* Jäm Noa LälEd PJg Vän K I, *`otra* Jõe Hlj VNg Vai, *õdra* IisK IPõ, *õtra* Lüg(n *õtr*) Jõh teraviljataim; selle taime vili, terad *vahest oli`otra nii lühike, siis sai kättega`kistud* Hlj; *õtra piäb`üöse`õilemaie* Lüg; *otra on`küpsse,`tarvis`männä`leikama* Vai; *sai odre`niitma`mindud ning odre tegema`jälle akatud* Ans; *sii üks va kahe tahaga oder on, sii kut`päästlase änd* Khk; *kes ei keind jaanitulel, selle odrad uhakused* Mus; *kanad`lähtvad elu*

taha `otra VII; Odr oli ikka vana laulu vili, õlle vili, jõulu vili Pöi; odrad lastasse säreks jahuks Muh; üks selts odre on, lüdivad ennast, lasevad ogad εε Emm; tänägunne otr põle kedägist üht, mõnel odral oo aga kaks kolm terä `otsas Mar; vanast oli maaotr, `ööldi `väike otr, sest see jüst linnase oter oligi Mär; kägu kukub nii kaua, kui odra loon saab Kse; `pal`jad odrad oo nisu `moodi Tõs; odra on veres juba, `val`mis saamata PJg; ega `si must küll mudu jookse, kui ta põle odril `oitu, kaera vakale kasvatu (hobusest) Hää; on sie kõik `otras sie väli Ris; viiendäl [külvi] nädäläl tegime moa `otre ja kuuendal nädäläl külisime `suuri `otre Juu; vahest odra on üle ladvade vee all Amb; karjatselle `anti püit rukkid ja teine odre Ann; kui rukki ema pia `väl`la tuleb, siis ole kärmas odre tegema VMr; odra on verel, ei õle küps viel, ei saa korjata IisK; õdra ei õle nii pikk, temast ei sua `vihku Trm; õter luub piäd, `este ku õter `putke lüüüb, lähäb jämedämäss Kod; odra ikke piäasi on, kellest õlut tihasse, `leotad ära teräd ja siis paned nad `kasma Pal; kama sehes on `ernid, `kaeru, odre, ube Äks; kaks vakka sai [karjane] rukkid, kaks vakka sai odre Lai; peremiist-perenaist tuulasid odre KJn; odrad `ollid `nätsked, `pannin `rõuku SJn; `viska `vil`la, `kahva `kaaru, `otri ku sia `ändu rhvl Krk

oder|pöld odrapöld üks oli kesapöld, teine oli rugipöld - - kolmas oli oderpöld VII

odi odi vöti `oue `kambri odi Kuu

odikas odik|as g -a Jõh IisR Kad

1. malakas, kaigas Kuer tuli, siis `vehkis odikaga IisR; `võtsin odika kätte, paremb kua `käia Kad

2. konts, tüügas Ole säel `saunas enamb `vihta kedagi, üks - - viha odikas on; Luud on ära kulund - - `luua odikas IisR

odinok odino|k g -ka söim oled üks odinok Juu

hodisema hodisema patrama, tühja juttu rääkima Mene siit hodisemast ärä Kuu

hodistama hodistama sugutama kukk `tahtu kanu hodistada Kuu

odot → oot

odotama odotama Lüg Jõh ähvardama odotab tõist `lüömä akkada Lüg

odra- odra- `keideti `otra `tanju `putru Hlj; `andas `otrajahu `kuoki `katridelle; `tiema `otrakäkkisi `kapsasuppi `sisse, et küll nied on iad VNg; `õtrajahudest tehässe `putru, vanast `keideti `kõrti Lüg; odra `lustjad jälle kasuvad odra `pöldus Jäm; odrakesi läind `kurku Khk; peetsilevad, odrajahust tehasse, kes tahab, teeb nisujahust ka Mus; läksid odrapäid noppima Pha; odravili oli küll nii lühike, et kõige juurdega sai koogitsetud Jaa; See oli ea, ku odrakaraskid sai ja odrajahuleent `lõrpida; Nii pisike odrakärbis oli, mees võis korruga selga võtta Pöi; odra `lõikuse `aegas, siis `köidi `pähhil; odramügamad tehasse `pandade `peale - - siis rotid ep aa ää mitte Muh; kel rukijahu vähe oli, see pani odrajahu leiva `sesse koa Rid; `kõlkad olid söömäpõhud, kisse odra `põhku alla pani Vig; rukilennase kali oo param, odralennas oo vali Kir; odrarehe sai ää kuevatud ja siis ää peksetud Vän; odrakaraskid päris ea `süia pühapää Tor; odra `kõlkad paremad ku alvad eenad Hää; kiedeti klimbisuppi, odrajahu klimbid sies Ris; meid `pañdi ikka korviga `korjama nied odrapiad ära, mis vikat oli otsast ära võtt HMd; sepikuks `üiti ennemalt odrakakku Kei; [joobnud] olivad kõik laua `ümber nagu `murtud odrapiad JJn; vanast `tehti odratangupudru ja `viidi titepudru Kad; `Erned `tehti vahest rukki `kõrde, vahest odra `kõrde Sim; nävad `õstivad koiti seda `tangu ja `s tegid õdra sõelajahu, said õdrasepikut Iis; odraokas pani loomad magama (tappis ära) kua, jäid sada `kõrdsesse `kiñni Trm; õdrakuarik õli parem, nõnna üvä süädä, kui `tehti kala piirakad Kod; aned on odrapöllul Ksi; kui odrakül`vipääv tuli, siis perenaine pidi see

päiv siasaba `keetma, siis pidi nii pikad odrapiad `kasvama kui siasaba Lai; nüid on käo kukkumene läbi, odraokas minema `kurku Plt Vrd ohra-

odra|iva 1. odratera `õtraivadel on savad taga, seneperä neid ivatasse Lüg; Rugide sihes on mõned odraivad Jäm; aned söid - - odraivi Noa; linnud söövad odraibad küll`lest ää, `pal`lad rood aga `püsti veel Mär

2. (silmahaigus) Odraiva on `silmas Jäm; üks viskes tuleb `sõnna lau `peale, see on odraiba Mar; mis asjast sie odraiva tuleb, ei seda tea Kad

odra|leib süö `õtra`leiba, sie on vähä muhedamb süä Lüg; Nisu ja `õtra`leivad ikke tund ja kui `suured õlivad, siis ülä `tunni `pieti `ahjus Jõh; odraleib - - kui see säält (ahjust) `välja tuli, kui magus see oli Khk; Jõuluks sai ikka natike seda odra`leiba ka `tehtud Kaa; kooritud `tuhlid ja silgud ja igapäene apuleib ja odraleib Muh; odraleib tehäse niisamma ku nisune leib, egä tal just nisuse levä `maiku ei ole Var; vanal ajal pühade `aegas ond odraleib Mih; Ennemä oli odraleib igänes suur asi Khn; odraleib oli sepik ja nisuleib oli sai PJg; odraleib ei seisa koos, on rabe HJn; vôi ja odraleib on kõige parem `süia Ann; petipiimä `sisse minä tegin alate õdra`leibä Kod; mõni apendab kah odra`leiba Äks -**lind** kägu kuku `lindu mõni üiab odralinnuks Khk -**märg** pilti õlu kas sa tiiid jõõlust odra`märga kah Äks

odrane odra|ne g -se Vai/`otra-/ Jäm Khk Muh Kse Ris Koe VJg Plt KJn, -tse Tõs; õdra|ne g -se Trm Kod otri sisaldav odrane koit Khk; nee rukid_o odrased Muh; vikid oo vägä odratsed Tõs; küll on odrane leib mure VJg; õdrane nisu Trm; need kaerad on odrased, `otre on seas KJn Vrd ohrane

odra|särts välguta müristamine sügise, kui odrad akkavad `küpsema ja kui müristab ja `valku põle kuulda, siis mõni `ütleb, et oh, see va odrasärts, odrasärtsod keiväd Mar

odra|tolgus söim käinalane Käina mihed joovad aesta ringi kodutehet õlut, senepärast üüta neid odratolgust Emm; sennes soue`oukus käist egasugust `iidlast, `köplast ja `ämblikud, odratolgust ja vandi`raiujad Rei || (purjus mehest) `joonud mees `üüta odratolgus Emm

odrene¹ odre|ne g -se Jäm Khk Kaa Käi odrajahust `Meitel on odrene leib Jäm; Pühadeks `tehti odrest `leiba, suures peres kolm-nelikümmend kakku Khk; Meite emm teeb täna natukse odrest sepikut Kaa

odrene² odre|ne g -se Khk Hi

1. harv, jämedakoeline Takune riie aa änamasti odrene Emm; Va odrene kotikangas, ma tegi sene ropsitakkudest Rei; see nii odrene see riie, ära mete tehk Phl

2. halb, labane See oo na odrene asi, pole täl õiged nägu äga midagid Khk; Tema töö on ksik nii odrene Emm

odrigune odrigu|ne g -se Jäm Mus(odre-) harv, hõre odrigune ehk arukene riie - - `pehmest kujutud Jäm; lõng_o kõva ning jäme, `kindad tulavad odregused Mus

odrik odri|k g -ku Kaa, -gu Khk hõre, lõtv see nõnda odrik kudumine, `valge paistab läbi; teeb_{surt} odrigud kudumist Khk; Igavene odrik riie, äi seike_p pea kuigid kauaks vastu Kaa

odrosk odrosk jäme (villane) riie kangas jäme nagu odrosk KJn

odrõs odrõs g -õ odraleib Lapsõd ikka `tahtsid igänes odrõst Khn

hodu hodu Kuu, odu Hlj hoog, kiirus Küll on aga hodu pääl; `Täüdüb hoduga `mennä, ega `muidu `jouagi `oigeks ajaks Kuu; ea odu on sies Hlj

oduma odu|ma Jäm Põi Muh Han Khn/odo-, -me Trv ootama; passima, varitsema lehm, kut vassik ikka olemata, siis ika odub Jäm; Ta odub `päevade `viiti säält poe `juures Põi; koer, mis sa sii odud, ega sii ometi `roitta põle; poiss odun ja odun, et soab [kiviga] vissata Muh; kaás läheb rohu sees `mauli maas `lindu oduma; Kõisi kaks omingud tetri odumas Han; Kas

sie vae tasub ää, et õngõga päävä läbi kai piäl odod Khn; odut ja `uutat, kunass ta tule Trv || aeglaselt liikuma See oo laisk obu, odub pial; Odub nagu täi, edasi ei saa Han

odu|pael odupael "pael, mis on madalama ja kõrgema võrgu vahel" – Hlj

odurits odurits Räp, odorits, udu- Võn, g -a

1. raudotsaga kepp jääb käimiseks Ma tsuúsi tälle (koerale) odoritsa otsaga Võn; tuura ol'l, oduritsa joht es olõ?; odurits, tuu ots om terräv Räp

2. mitmeharuline konks uduritsaga otsitas `võrka järvest Võn

oe oe Lüg Jõh Vai Rei Ris Kod

1. hüüds oeh, oi; hüüe "oeh" oe tänä, oe `omme, `milla nied oed kõik `õtsa `saavad (õeld ohkajale) Lüg; Oe `ullu, vai nämä `saivad ka peitada Jõh; tämä `jusku aegutab, t̃j̃b oe Kod

2. nõõ Oe, joose `jälle Rei

oedama `oedama nõõtama Isa `oedas oost; See va laisk obu, tahab `oedamist Rei

oeh oeh Lüg Vai Khk Põi Rei Mar Tõs Tor Saa Ris Koe Iis Plt KJn Trv Hls Puh San Rõu Plv hüüds; hüüe "oeh" oeh, küll õli valus Lüg; oeh ädä küll Vai; oeh, küll on `kange valu Khk; Oeh, see läpatis nõrgestab õsna ää Põi; Oeh, küll on raske Rei; vanainimene `ohkab oeh, oeh Tor; visas oma pambu maha ja `ütles oeh, oeh Saa; oeh, külma olen väsind KJn; oeh `eldeke Trv; oeh, küll väsisi ärä Puh; oeh, kõik kotussõ? omma valla täüs Plv

oehkama¹ `oehkama viipama `oehkas mind, et ma lehe teda `vaatama Khk

oehkama² `oehkama Jäm VII PJg ohkama, "oeh" ütleva `oehka nüüd, oma süi; `oehkas sügavalt VII; See töö paneb päris oehkama PJg

oe|kala oekala (mingi kala) – Har

oemerdis oemerdis uimerdis – Han Mih

oenes → õõnes

oep → oup

oete, oeti¹ → voodi

oeti² → oheti

oevil üle ujutatud Oli vist õõ läbi sadand, ommikul olid kõik kohad vee oevil Pil

oga n, g oga Kuu VNg Vai Sa Rei Phl Kse Var Tõs Khn VMr, õga Lüg; oga g oa Jäm Khk Emm Rei okas kas on `ohra oga `kurgus VNg; `siilil `onvad `nõnda teräväd õgad, et ärä mene `kääga `katsumaie; `kuuse õga on `aasta läbi `nõnda ilus `aljas Lüg; kutsudaste ogadega nisu ning ilma ogita nisu Jäm; metssiga vaheda ogadega; siilil on karused oad `püsti Khk; odra oga `kurkus on, kui kukulind [ei] kuku änam Kaa; kairal on kõrre `otsas ogad ehk `elbad VII; Pisike oga oli sõrme `sisse pistnd, akkand mädanema Põi; Tallaalused läksd oge täis Emm; sui männi oad on `kangest `vaiku täis Rei; nakilesed (kalad) oo ogadega Var; puu ogade `järgi ennustati `ilma Tõs; ahuna ogad `lõhkvad käed kua otsast ää; Kjõbusõ oga `tõrkis sõrmõssõ Khn; roosil nied on nied ogad VMr

ogajas ogaj|as g -a Kuu KuuK okas Mul läks üks ogajas `metsäs `varbasse Kuu; kuuse ogajad `langesivad KuuK || piltl (nõelast) Ei ma `selle ogajalle küll nää `langa `silmässe `panna Kuu

oga|kaer (kaerasort) ogakaira raad lähvad kõrre küljest ägale `poole Khk

ogalas ogal|as g -a Mar Vän ogalik; luukarits ogalad oo `neoksed tillo lilloksed kalad, okkad täis Mar; ogalas on nagu leppmadis, okkad on `kül'gis Vän

ogalik ogali|k Krj VII Põi Tõs, g -ku Tor; õgalik Kod ogalik; luukarits Ogalik - - väike kala, ogad kõhu all, selja peal ka Krj; Ogalik on pisikste vahede oimetega Põi; ogalik - - päris

suured parved neid koos Tõs; ogalikul on ogaluud külles Tor; 'Kruaviden on vahel nähä mudäs õgalik Kod

ogaline *ogali|ne* VNg Jäm VII Pöi Muh Var Khn, *-le|ne* LNg Var Tõs, *õgali|ne* Lüg, g *-se* okkeline; ohteline *se on 'ninda ogaline 'piesas* VNg; *'õtrad on õgalised puha; 'marjapu 'põõsas on õgaline, 'katso sa tasa 'marja võttada, et ei 'torgi kääd purust Lüg; leib vahest 'kangest ogaline, ogasest viljast 'tehtud VII; See (riie) on nii ogaline kut siil, vahed ogad 'püsti sihes Pöi; odra pea on ogalene LNg; ogarullid, ei neid 'sööda 'ühti, need oo niipal'lu ogalesed Tõs*

oga|luik ogalik *oga'luikel oo ogad; ogalueged oo viidika 'suurdused* Var Vrd ogaluuk **-lukk** ogalik *Ogalukk, pisike kala, päälael kolm 'mõõka 'püsti Lüg* Vrd ogaluuk **-luu** ogalik *ogaluud oo luised* PJg **-luuk** ogalik; luukarits ogaluuk jah, neid 'vaesed inimised 'seivad Lüg; ogaluugid, pisigeised purud, mere rüga 'seltsis tuleb 'ääre Jäm; ogaluugid oo ühed pisissed kalad, näh, see polegid 'õige kala Khk; ogaluuk - - pisike vahe pind kõhu all Kär; Lammasaugu jões oli pailu oga 'luukisi Kaa; oga 'luuke äi sööda - - ta jääb vihaks Pha; ogaluugil oo palju okke 'külges, nagu suur arjas 'püsti Muh; ogaluuk, kõvad oimused kurgu all nii kui orad Käi; meri üsna tühi, põle kala 'ühti, va 'pühked oo, kakandid ja ogaluugid Kse Vrd ogaluik, -lukk, -luup, ougaluk **-luup** ogalik ogaluubid on pisised karused kalad, äi neid söö 'ükskid Käi Vrd ogaluuk

ogane *oga|ne* Khk Rei Tõs, g *-se* Jäm VII okkane; ohteline *metssiga on ogane* Khk; leib - - ogasest viljast 'tehtud VII; tee on ogane, täis kuuse ehk männi okkaid Rei; siil oo ju ogane, ogad 'püsti Tõs

oga|poiss pl *ogapoisid* ogalik – Jäm **-puu** okaspuu kui 'uudel kuul 'raiud õgapuu maha, saab üä palk Lüg; kadagas, määnd ja kuusk_o ogapuud Muh; ogapuid raiutse 'noores, lehtpuid vanas kuus Tõs

ogar *ogar* g *-a* Kuu Hlj Lüg Vai Khk Pöi Mar Kse Saa Kei Juu Jür Koe VJg Iis(õ-) Trm Plt KJn Trv Nõo Rõu; n, g *ogara* VNg rumal, juhm; nõrgamõistuslik *ogar pääst jo* Hlj; *sie tieb 'palju ogara tükkisi* VNg; *pia on ogarast läind, sie unestab ruttu ära* Lüg; *Nee on ju ogara inimese jutud* Pöi; *metu ogarad inimest* Mar; *ogar - - 'seante segase mõistusega, väha puudulik* Saa; *me vanames on ika ogar* Jür; *sie on 'püsti ogar piast* VJg; *mis sa õgaraga ikka tied* Iis; *Ei tea, kas on peast ogarast lähnud, see põle enam targa inimese töö* Trm; *see inime natuke ogar* KJn; *Mes juttu sa aad, kas sa ogarass oled 'lännu vai Nõo* Vrd obar

ogaras *ogaras* haiglane – Trm

ogarik *ogari|k* g *-gu* ogaravõitu mõni inimene peest vähe soe, ogarik inimene Khk

oga|rull *oga-* Sa Muh Lih Kse Han PäLo Tor, *oka-* Han Var Mih ogalik *oga 'rullisid vahel vesi üsna kubiseb* Mus; *'Joodud 'tehtud 'tuhlite ja oga 'rullidega* Kaa; *'aitab, kui poisid ogarulligid 'kinni 'vetvad* Pha; *neid pisiksi kalu 'üitakse oga 'rullideks, üleni puhas 'pindu täis* VII; *Ogarul'l on pisike, aga 'puhta rasu* Pöi; *ogarul'l, okkad on 'püsti* Lih; *okarullid oo - - 'kangeste 'pissed* Mih; *ogarullid - - neid 'püiti ja 'pandi õnge 'otsa, 'püiti angeru* Tõs; *Ogarullid olid 'urkõs kuevalõ jäen ning ää 'kərbän* Khn; *ogarul'l_o pisse kala, seda ei 'sööda* Aud

ogas *ogas* Vai; *ogas-* VNg Jäm Ans Khk Pha okas *ogas 'torka* Vai; *ogaspuu on vanas kuus maha võtta ning lehtpuu 'noores* Ans; *ogasraadi aid* Pha

ogerik *ogeri|k* g *-ku* laasimata okaspuu ogerikkudest tehasse *ogi'aidu* Khk

ogi *ogi, ogi-* Sa

1. **a.** tugi `Seia panema ogid ala, seisab veel koua `aega Jäm; ajale `pandi ogisid Khk; See roegas oo köver, see_p aita siie ogiks üht Kaa **b.** piltl jalg aja omale ogid ala ja tule `tööle ko Jäm; vassik akab ännast ogide `pæele ajama Khk

2. hakk rugid `pandi ogise, kui olid märjad, kuivad `pandi nabrase Mus; Ogisi aketi põllalt obuseratastega koju vädama Kaa

3. tõsteseadeldis ogiga `vööti [laeva] mašt üles Mus

ogijaed roigasaed vm lihtsat tüüpi aed *ogi aid on sihand `ilma `vitsteta - - ristäti `teibad pannasse ning irred pannasse `pæele Khk Vrd ogijan -jalg* hakkjalg vm kuhilas mõisates olid sedised karused puud vastamissi, `üiti ogijalaks Jäm; neli ogi `jalga leheb `koorma Kär; Meni laub oma rugid puhas ogi `jalga, siis `kuivavad kenast ää, ogijalad `lautakse pärast nabradeks Kaa; rugi ogijalg, seest jääb `ööneks, üks kahl põigeti pääl Pha

ogijan = ogiaed tegi ogijani Pha

hogima hogima noomima Eks sidä `poissi saand hogitud küll, vade `lähte igä `aeva `vargale; Küll sain kodund hogida, et `tantsu `läksin Kuu

ogima¹ ogima SaLä Kaa aeda parandama, toestama See vana aid tahab natise ogimist Jäm; kevade `kæidi ikka `aida ogimas, `terve küla keis korruga Khk; aid ära `lammund, ogiti `okstega Mus

ogima² ogima Se, da-inf oki[?] Plv oigama mis sa_tah üttelukku ogit Plv; timä ogi, et `haigõ om `väega Se

ogisema ogisema ägisema Sõi murakaid kõhu täis, nii et ogises IisR

ogrus purjus sie mies on täitsa ogrus, ei seisa enam jalul Sim

oh oh R S L Ha Jä VMr Iis Kod Pal Äks KJn SJn Trv Hls Krk hajusalt T V hüüds rõhutab, tugevdab **a.** imestust, üllatust; rõõmu, heameelt *oh sina `kallis aig Kuu; ku sene ägedä `pääle tuleb `vihma, oh neid `sieni Lüg; Oh sina ime, kuda nied `naised `võivad `ninda litterdata IisR; oh sa `elduse `aiga küll, sai nähä sääil sedä kometi Vai; oh sa poiss, sääil oli kalu mällakili Jäm; oh sa `eldenes aeg VII; `toodi üks kopikene sai linnast, oh küll see oli magus siis Põi; oh kui jäme vihm Muh; oh sa paraku, kui pistis `joosma Mär; siis `tõstsin ämmaeede üles, oh sina `oitku küll (tantsust) Kir; oh jessike, see oo jo Ann, mes sealt tuleb Mih; oh, küll oo ilusad linad Tor; Oh sa poiss, ma sain suure kingi Jür; oh missugune pia me eidel on JJn; oh mu jumal, sedä kärä ja müürä Kod; küll nad (hapukapsad) olid magus apud, oh sa `looja Äks; oh sa pime, küll on paks laas KJn; Küll sääil sai ikki `nal'la, oh sa mu meie küll Trv; tuu `polka `ol'li küll üits ull tands, oh sa pime, tandsi nii, et nahk säl'lan vatutab Ran; oh `taivakõnõ, no lugõ nigu vana venne pappp Har **b.** kurtmist, haletsemist *oh neid `aigo, ku neid akka `räakimä Lüg; Oh pole see vana inimese elu änam `kerge `õhti Põi; oh ma ole nii `aige `ühthe `jooni Muh; äi lapsed pole `tohtind neid `kiskuda, oh igavene aeg Käi; oh mo ehoke Mar; oh, ma piä takatsi minema Tor; oh, küll on `raske Saa; oh oh oh, küll ma olen väsin Ris; oh ega siis põld masinad Hag; oh kus seda kala - - kus seda kala sis said KuuK; oh jumal, jäi teeseksi päevaks, kis nii ruttu `välla sai ulga sõhnikud Pee; siis oh, olid jah `pal'lad jalad, läksid pinnad `sisse VMr; oh `oitku, kõik `üeldässe ärä Kod; oh neid (linu) on küll saand lahutata Pal; oh, kirik oli nii rahvast täis, kudagi `sisse ei pääsnd SJn; oh ma `vaeseke Trv; oh jumal paraku, mis elu miul om, miul om vilets elu Krk; oh te memmekesed, küll te `näete ka `vaiva Ran; oh kui vallus Krl; oh `luuja esä, no_koolõsõ latsõ `näl'gä Har; oh jummal küll, `tervüt ei olõ[?], kõrvost ei kuulõ[?], `jalga likahta Röp **c.** pahameelt, etteheidet, kirumist *oh tei sogedat Hlj; oh sa pagana poiss Lüg; `Sõuke inimese näsu et oh `oitku Põi; oh sa kuramuse nupakas Muh; oh sa tuline elvet Emm; oh sa must kurat Mär; oh sa sõge oma jutuga Tõs; oh***

sa mädänd raebe Juu; oh sa pagan küll, kuda meelest läks ära JMd; oh pagan võtass Kod; `üüssi lähme `väl`lä, oh sa kurivaim, tuline kül`m KJn; oh sa `saadlase ehg Ran; oh sa rigu, [laps] om söögi kõik` põrmandule `aanu Nõo; oh sa va tikeläne, ta om mu asja ärä `võtnu Kam d. kinnitamist; lohutamist oh, mis sa muretsed Põi; oh, kül`me akkama saame Kir; õppijale `anti niuke viletsam vikat -- oh`se`aitab sulle küll Nis; oh ma olen pereme `juures`vel lõigand sirbiga ja kõik Hag; oh `erned keedeti ikke lihaga KuuK; oh, küll me ikke saame, ära siis nuta sellepärast Amb e. soovi, igatsust oh `jeesus, tule abi Khk; oh et mette södasid tule end Käi

oha oha okas, ohe kukulinnul ju odra oha `kurkus (ei kuku enam) Ans

ohahama ohahama, uha- ohkama ei ohahass, ei tähähäás; tsõdsõ nii -- vaiki är^p `kuuli ni hel`lügen olõ`_s, uhahaski^p Lut

ohaka- ohaka- ohaka`villa kaik kohad täis `kange `tuulega VNg; `valge pea nagu uhakatuútt Muh; põud on -- mõni ohakalipl kasvab `piäle ja vili vaob ärä Mär; käed oo `pindu täis või ohakaogasi; mo vanematel olid ohaka`tupsudest padjad Tõs; uhakasuppi `pañdi `lähkresse `neile, kis läksid `mõisa `tiule Ann; ohaka`nuaga lõiguti ohakajuur `kaiki, siis ta enam ei tulnud ülesse Trm; tuul lemmotab õhakatakku Kod; vanast keedetud ohakaleent Lai; uhakasuppi olen küll teenu ja söönu Äks

***ohakaline** pl ohakalised ohakataoline ajas kasvab pailu, mis on ka ohakalised VMr

ohakalli laiali sirutatud kui [mesilased] kodivad puu `pääle `juoksemaie, `siived ohakalli, siis sie puu `neile ei `passi Lüg

ohakane ohaka|ne Vai Mär Tõs/g -tse/ Ris Juu JMd VJg Plt Hel, -kai|ne VNg, -ga|ne Khk, g -se; ohakanõ Har, ohha- Rämp; õhaka|ne Lüg, -kai|ne Iis, g -se; uhaka|ne g -se Khk Kaa VII Põi Muh Hää Koe Kod Ksi KJn Puh, -tse Tõs; uhaka|nõ (-h-) g -tsõ, -dsõ Har Rõu Vas

1. ohakaid täis õhakane põld Lüg; ohagane maa, äi saa `pal`ja jalu `keia; see oo sehande uhakane rohi, loomad ep taha seda mette Khk; põllud mõnel nenda uhakased VII; `Kangest `sõuke va ull uhakane maa Põi; meie otr oo tänabu nii `kangesti ohakane Mär; ohakatsed kaerad Tõs; meil tänäbu oli nii ohakane põld, kebäde `keskosid muist ää Juu; vili oli mullu ohakane JMd; sie põld on õhakaine Iis; kui kõgo tuleb `vitsa, suab `vil`jä, kui `urva, [tuleb põllul] uhakane aeg Kod; kül`si on uhakane maa, uhakid täis KJn; teil om uhakane lina Puh

2. okkiline, okaskarvaline kärk -- om `seande pruuñ ohakane Hel; siil` om üle kõgõ uhakanõ, ta nõelaás nii et; Repän lätt sügüselt uhakatsõss Har || piltl kiuslik, terav üte ja tõõsõga aase `krõhvi -- ohhakanõ (tülinorijast) Rämp

ohakas¹ oha|kas (uha-) Jõe Hlj Kuu/-gas/ Khk(g -ga) SaId Muh L K Trm Pal, õha|kas Lüg Jõe Iis Trm, uha|kass Trv San, uha|kass Rõu Se/g -ga/, g -ka; oha|ka g -ga VNg Vai; oha|k g -ga SaLä Rei Phl, -ku hajusalt eL(-h- Rõu; ohha|k g -ka, -ko Rämp); õha|k g -ka Kod MMg; uha|k g -ka Käi KJn, -ga Khk Emm Rei, -ku Mus Saa Vil eL(-gu; -h- Rõu Vas Lut, -hh- Rämp); uhja|k g -ka Rõu Vas

1. (rohttaim) `tarvis `menna õhakuid `kitkema `väl`lä Lüg; `Kaerapõld `kõllendab, nii õhakaid täis Jõh; `palju ohaki on `otras Vai; sajuga ei `künta sügise maad, akab ohagid kasvatama Jäm; uhagud `sitmed `liiki, neid `kasvab egal pool Khk; `kiskus `tuhlist uhakaid `väl`ja, päris uhakate mets VII; `takja leht`o nagu uhakas, robelik Muh; ohaga pind läks kee sisse Rei; lähme ohakud `turkima Kul; põllul`o ohakad, akavad kebade kõege esite kasuma Kir; ohakad oo seoksed karused, kibedad Mih; Naestõ külü tehe ohaku (naitse külv pidavat ohakaid tekitama) Khn; nisu on ohakid täis Vän; mia es leia uhakude seast mitte `ühtegi kapsast änam Saa; ma lähen ohakad `kiskuma Ris; `korjasin `tuhlest uhakaid sigädelle

`õhtaks Juu; mis sa nüüd `sõnna uhakate `sisse lähed Pai; eks siin ole kari `kakraid ja ohakaid VMr; mõni `niitis ohakaid vikatiga, kui vil`last õli üle `kasvand Trm; õhakad alva põhja mua `piäle ei tulegi MMg; Vanasti ju ohakad näl`la aeg korjatud ära, keedetud supiks Ksi; põld on uhakist puhas Plt; `aadre raud olli teräve ku uhak Krk; orasse sehest susiti uhakit, väedsed toki otsan Ran; ma `lõika kaits põlle täit uhakit sigadele Puh; vanast ku näl`läaig `olli, siss keedeti suppi uhakist ja nõgestest Nõo; uhak, tuu om laesa mehe saak Kam; terrav ku uhakass San; mine kaku uhagu? `vällä; kuri inemõni om ku uhak Krl; ohaka `kakmisega olliva? käe? väega är? `parkunu? Röp

2. ohe, okas odral on juba uhak väl`las Saa; õter lähäb õhaka, nüüd õhak väl`jän; kas sul õhak kurgun, [et] jutt jääb äkki `kiinni Kod; kuum ja lige ja uhaku `lindäve puha (tuulamisest) Trv; tihvane kešu, vaevast `viisi kasunu, ohaku ei lää `pessen kül`lest ärä; kibuvitsal om pinnu ja uhaku kül`len Krk; `pañti jälle obesed `pääle `sõkma - - siss tollega õõrd [odral] uhakud otsast ärä Ran; temä `atnu enne `valget riht ja tuleb siiä, et temäl uhak sil`män Puh; ku kesi `pääde lääb, uhak `kül`ge tuleb, siss_läp `käole `kurku uhak ja kägu enäb ei kuku Nõo; aganatse leeväl ollu uhaku sisen, toda es saa süvvä, uhaku `jäie `ambide Võn; tali nisu om uhakuga ja ilma uhakuda Ote; Obõnõ vankri ette ja sõidõti vankriga üsäsids pite seni, ku kõik uhaku tõndsü? terri külest är? murduva Urv; `kargõllõss nigu püksi olesi_kesvä uhakit täüis Rõu; `kešvi jüväti, noil omma hanna? peräh, uhjaka? Vas; rehe `pesmise aigo tulõ tuu iüst `hoita, et mõni ohhak `silma ei lää? Röp; talvõ nisul omma? `Uuhko? uhaka? Se || terav ots nõõla õhak ärä lähnud õtsass Kod

3. okaskarv sügise `nove-mbre kuust kuni `märtsi `kuuni, see aeg on karv `kinni ja `neoke must ohakas on peal Tõs; karus `nahkel on uhak pääl, rebase nahal, orava nahal, tõhu nahal ka Saa; ilus uhak pääl Hls; ää suure uhakuge kask Hel; vanast `olli `suuri `muste peñne, noil oll`illus uhak Kam; Rebäsel om joba uhak pääle tullu Urv; karv um timäl alt kõllanõ, a_pääl um timäl pruum õhak (nugisest) Rõu

4. piltl terane, tragi temä om `õpmise `pääle ohak Trv; tast saab uhak poiss Ote

ohakas² ohakas Tõs; uhaka|ss g -tsõ Har okkiline ohakas abe oo kõva karvaga Tõs; repän lätt sügüselt uhakatsõss Har

ohakine ohaki|ne g -se Kse; uhaki|ne San Vas/-h-/ , g -se Krk Puh adj < ohakas¹ uhakine vili Puh; uhakine leib Vas

ohakline ohakli|ne Mär(-le|ne) Trv, õhakli|ne Iis Kod, uhakli|ne Saa Krk, g -se

1. ohakane, ohakaid täis niisukest ohaklist `vil`la põle enne `olndki meil Mär; uhakline rištikein on sääl, kus põllu pääl uhakid on Saa; õhaklise põllule ei või lina külvata Iis; lahja õhakline mua Kod; ohakline lina Trv

2. ohteline uhakline nisu oll`li alam tuulutada, kaks kolm `korda pidi läbi `laskma, muđu jäävad uhakud sekka Saa

ohakune ohaku|ne g -se Kuu Jäm/-gu|ne/ Trv Krk; uhaku|ne Ran, g -se Mus, -tse Nõo Kam; uhaku|nõ g -sõ Krl

1. ohakane, ohakaid täis ohakune maa Kuu; kes ei keind jaanitulel, selle odrad uhakused Mus; `lambaohess om ohakune Krk; lina `kak`mine `oll`li kah rasse tüü - - ku ta om uhakune ja terävä otsaga, siss käsi om nigu tärgitu, vere pisarin Ran; vana uhakutse kaara olliva Nõo; kos uhakune maa `oll`li - - `lasti enne jälle kõrd maa läbi `küändä, siss es saava uhaku nii ruttu üless tulla Kam; uhakunõ kešv Krl

2. okaskarvaline il`vessel om illus uhakune karv Kam

ohal → uhal

ohaldama *ohaldama* Aud, *uhal-* Khk Mus Muh Aud *ohutama ma ole seda uhaldand küll* Khk; *see (välgunool) on üks suur uhaldamise asi - - tä `tahtada oma `poega sellega uhaldada* Mus; *`vistikud tulevad `peale ja sügelevad, neid ohaldakse; vanad inimest oo uhaldan või kunsitan, kui `miski äda oln* Aud

ohass *oháás* g *`ohá* Lei, *`ohtja* Kan Lut/*-h/-*; *uhass* g *`uhta* Har; *uháás* g *`uhá* Lut

1. *ohakas kahru oháás om `nõklu täüs* Kan; *vanal aol ollõv `uhtaist karaskit küdsät* Har

2. *sõkla ohe oháás lauhho_i-[?] är teräst* Lut

Vrd ohess

ohatama *ohatama* Kuu IisR Khk Mär Var *hajusalt* Pä K, IPõ Trv Rõu, *uhatama* Krj Põi Rei/*-dama/* Aud Hää HMD Juu Jür HJn Amb Koe VJg Trm Kod MMg Äks Plt KJn Urv/*-mma/*; *tud-kesks ohatud* Jäm, *ohatõt* Khn

1. *paiste või villi lööma Tia, mis se oli, kas `miski putukas `ammustas vai, akkas aga ohatama* IisR; *`kange tuulega ohatasid mul mokad ää* Mär; *`visked võtab üles - - [hakkab] ohatama* Var; *nägu oo ohatan, vist `külma tuult saanud* Aud; *`olli `kangesti kül'm, mokad ohatasid ära* Vän; *ohatanud koha pääl määriti soolast võid, siss es läha `kärna* Saa; *va ohatan aavad `sil'me peal* Ris; *silmnägu läheb ohatama* Juu; *ohatand `nahka tuleb `miarida* JMd; *kui oli ohatand, nahk ketendas, siis kaabiti õbedad õbe raha pialt* Sim; *suu uhatab ülesi, kõik rakka täis* Kod; *`elbe `tuhka pannasse `aige pääle, kus nagu uhatand on* Äks; *mõnel on alati suu ohatand* Pil; *`vistikud tulevad ohatamese `järgi* KJn; *mokk om üless ohatet* Trv; *Mul omma_moka_külmägä är uhatanu[?], nii paistõtanu_ja valusa[?]* Urv; *Sul umma_huulõ[?] är[?] ohatanu[?]* Rõu **Vrd** ohatuma

2. *ohutama `maaljad piiradaste kuld rahaga ning õbe sõrmusega - - sedasi on küll neid aritud ning ohatud* Jäm; *`aigut ohatasse kallalt ää* Khk; *sis uhatati, sis läbi pihelbu `aeti ikke neid [loomi]* Põi; *kätt `terveks ohadama* Rei; *ta ohatab iga `aigust* Mär; *vanad inimesed ohatasid last, tegid süte vett* Pär; *ohatas `aiged elajad* Plt

ohatamma *ohatamma* korraaks ohkama *ta ohat` raskesti* Rõu

ohatis *ohatis* Sim Trv, *ohates* Mär Plt, *uhatis* Var Koe, *uhates* Jür, g *-e*; *ohat|es* Hää, *uhat|es* Hää KJn, g *-se* vill või vistik *kas se ohatas ei `kaogi sul ää* Mär; *ninä - - oo uhatises* Var; *Ohatse `vasta - - ennevanasti ju `pañti midagi, magedat võid tõmmati* Hää; *uhates lüüb rakku, suurem osa lüüb moka `peale* Jür; *obusel või sälul ninasse aasid nihukesed pisikesed näksid nagu uhatis oli* Koe; *ohatised näu pial* Sim; *uhates on moka piäl* KJn; *pane võid ohatise `pääle* Trv **Vrd** ohatus

ohatlema *ohatlema* Khk VII Põi Muh Emm Käi Lä PäLo, *uhatlema* Khk SaId Muh Käi Mar Kse Var Tõs

1. *ohutama millega sa seda `aigut uhatlesid, et ta `terveks sai* Khk; *mu isa ema ikka `rääkis neid uhatlemisi* Kaa; *Nad ju kuldsõrmusega uhatlevad, kui uss nõölab* Krj; *see oli `paisid uhatlend* Pha; *Poisil olid käd soolatüügastega korpas, ema ohatles puukasvajaga ää* Põi; *ullemini akkavad vel `sööma, kui sa neid palju uhatled (lutikatest)* Muh; *ohatle seda last, see nii `vääti so kääs* Emm; *ohatles, lõi vasaku jala kannaga looma kül'le `pihta* Rid; *ma uhatle, kas ta saab paremaks* Mar; *`enne ohatleti või arstiti `kuñsidega* Aud

2. *ohatama suu ohatlend `katki külmä päräst* Vig; *pea oo lastel uhatlend katti tuulega* Kse; *mo suu akkas ohatlema, nüid oo päris valos* Mih

ohatuma *ohatuma* ohatama – Khn

ohatus *ohatus* Jõh IisR Khn/g *-õ/* Vän Tor Amb JMd Kad Sim Iis Trm Kod, *uhatus* Hää Koe VJg Kod, g *-e*; *ohatu|ss* g *-se* Trv; *ohadu|s* g *-kse* Kuu *ohatis kahe kuu vaheajal, siis pidi*

`saama `arstida `kaikisugu pahu `asju ärä -- niisugust `krossi vai ohadust Kuu; `Lapsel on ohatu löönd nahale Jõh; Ohatus tuli pale `piale, kas `õige `tuulest vai IisR; ohatused `ollid mokade peal Tor; ainult muast lüüb ohatu, mitte tuulest JMd; ei tia, mis ohatu sie küll näu `lõhki lõi Kad; naštenõksed, nied on lilla õitega -- on ohatuse `vasta iad Sim; ohatu on `sil'made ja suu pial Iis; jala uhatu -- lei jala `piäle nagu raku, punane ja nagu süveles Kod; ohatu moka pääl Trv

ohe¹ ohe Vän; ohõ g `ohkõ Rõu ohkamine ohe, inimene `ohkab Vän

ohe² → uhe

ohelas ohel|as g -a ohelik valjaste ohelas Rei

***oheldama** imperf impers oheldati ohutama kui kedagi kardeti, siis oheldati või kuñsitati selle `vastu Aud

ohelik oheli|k g -ku VNg IisR SaLä Kaa Pha VII Muh Emm Rei L(-l|ek Mar) Rap Juu Jä VMr Kad VJg Iis Lai Plt KJn Kõp Trv Hls Krk, -gu Kuu Khk Rei Ran Puh, -ko Ris Juu; oheli|kko g -go Vai; õheli|k Lüg Jõh Iis Trm Kod Kod(õhi-), uheli|k IisR Vig HJn Kad, g -ku; ohili|k g -gu Ran Nõo Kam Rõn Rõu Röp

1. pael, nõör, köidik Oda ohelik ja mene tuo obune kuo Kuu; oli püha mies küll, aga sie pani omale oheliku `kaela ja puos ülesse VNg; Ah sie `veike koorm, `tõmma niisama uhelikuga `kiñni IisR; obu oli oheliku `otsas Khk; Poiss, mine too -- see ohelik mu käde Kaa; pea aga ohelik tugevast peos, ää `andig `püksa naese `jalga piltl Muh; Viis obuse oheliku `otsas `põldu Rei; mereärg üks ermus kole kala, pisike peenike saba taga nigu ohelik Rid; ea pundar ohelikkusi `val'mis Mär; obusel on `päitsed peas ja siiss pannasse ohelik esimese jala `külgi `kinni Mih; obene `võttis oheliku ammasteg `lahti ja läks Saa; teda (looma) peab oheliko `otsas pidama Ris; `jüsku va ilma ohelik oli (ussist) Juu; Siis `pañdi puu senna aampal'gi `piale ja ohelikuga sari `senna `külge Amb; ega keñtisi küll põld, ise `tehti ohelikud, pööra pial sai `tehtud Pai; pold ohelikku ega kedagi, siis `tehti `kütked, vitsad vianati ära ja `tehti nagu luua võrud Kad; vahest soab verav õhelikuga `kinni sidutud Trm; tõmmas õhiliku õlale ja läks minemä Kod; obose päitsetel on ohelikud KJn; lehm ohelikku pidi perän Trv; ohelikut ei ole man, kudass ma tat viia saa Krk; kui obest ette pandass, siis susatass oheligu ots looga `rõngast läbi Ran; `päitse oheligu pite tuvass obest Puh; `naati sikkama hobõsõga?, siis hopõñ ohilika pitehn kiñni ja laşk `ümbre `hindä kui Rõu; ohiliguga pandass hobõsõ pää üless looga `rõnga `kül'ge Röp **Vrd** oheling

2. laisk, loge (olend) Küll on aga ohelik, midägi ei `viitsi tehä Kuu; Sie on üks uhelik, `kesse teda `talgule `kutsub IisR; No küll on ohelik mees, katus lagund, laseb vihma läbi Pha; On aga see üks ohelik Emm; oled üks va laisk ohelik Mär; see vana ohelik, viitsi kedagi tiha Han; need (mesilased) olid suured mustad ohelikud, `kangest laisad Pai; va ohelik, ei viitsi vedada Kad; kaks sulast oli, teine tegi tööd, teine oli ohelik Lai

oheling oheling g -u ohelik mine panõ obo ohelinguga `kindi Khn

ohem ohemb Jõe Urv Rõu, uhemb Har; ohebah Se õhem; madalam rübe ol'l ka nigu ohemb Urv; üteli puul süvemb vesi, tõsõ veere puul ol'l uhemb vesi; nee_haina? omma puul' `tuura?, ma panõ uhemba rõugu? Har; su hiuss om pal'lo ohemb ku mu? hiuss Rõu; sääl om ohebah vesi Se

oheme|koht ohemekoht oimukoht – Vai

ohemold pohemold ohemold, `tangusi oheti seal, `keśsa `väl'la Kei

ohemused pl ohemused oimud – Rak

ohenal lohinal, lohisedes `pastla paelad on ohenal taga PJg

ohendamma *ohendamma* õiendama, sättima *ohendas nei* `sanno Vai

oher *oher* g `ohtra Vai Tõs Ris Koe VJg Iis Trm Plt; *oher*, `oster g `ostra Kod; g `ohtra Rõu

1. a. helde; ohter, rikkalik *oher mies*, `ohtra `käega jaga Vai; *oher õõnasoak õli tänavu* `oasta Trm; *oher perenaene*; `oster egä ühele Kod; `andis õege `ohtra `käega KJn b. avar Küll on `ohtrad ruumid Koe; `suapad on `ohtra `võitu, `ohtra mõeduga VJg

2. ablas *oher obu sööb* `iaste, närv ei söö kedägi Tõs; `ohtrad luomad Ris; *oher* `värске leeväle ja piimämärjale, aga puudulik tüü`teole Kod

oherd¹ *oherd* g -i Phl; *uherdi* Muh Phl (lind) *uherdi* - - see oo terava nokaga Muh; *oherd*, hall lind kuigu `moodi, pikk kael nigu suur mast Phl

oherd² → *oherdi*¹

oherdama *oherda*|ma Jäm Khk Kaa VII Kse Trv Puh, -mma Vai; *ohõrda*|ma Lut, -mma Rõu; *uherd*|ama Kuu VNg Sald Muh Rei Han KJn Puh, -eme San

1. *oherdiga* puurima *uherdan* `auku *uherdiga* VNg; `Seia *oherda ouk* `sisse Jäm; *Naa auk tuleb* - - jämuse *oherdiga oherdada* Kaa; *uherdas karssa pulga* `aukusi VII; *Vana oli* `kange *uherdama*, rinnaga `muljus ja *uherdas* Põi; *suure jäme uherdiga uherdet läbi kirstu kaane* Muh; *Jala augud tulad* `sisse *uherdada* Han; *uherdiga uherdasse* KJn; *oherda auk* `seinä Trv; *puu* `sisse *oherdadass* `mulke Puh

2. vallatlema, lõkerdama – Lut

oherdi¹ *oherd(i)* g *oherdi* SaLä Kär Phl L K Iis Trm Pal eL(*ohe*|rd, *ohõ*|rd, *ohõ*|rd g -rdi, -rdi V); *uherd(i)* g *uherdi* R hajusalt S L(*uhõ*- Khn; *uhu*- Var Tõs), Ris Kei Juu Hald Ann VMr I Äks KJn Vil, *uherdim(m)e* Jõe Kuu; *uherd* g -i Har Röp/*uhõ*-/ Lut; *ohe*|rt g -rti Hls Krk; *uher*|t g -ti, -di Krk; *ohjerd* g -i Amb; *ohi*|rt Krl/-rd/, g -rdi San lusikpuur vanast olid *uherdimed*, puust oli `tehtud pää `pääle ja `kiereti Jõe; *minu isäl õli* `pieni ja jämedi *uherdisi* Lüg; *uherdi terä oli* `raudane Vai; *Suve* `kamris olivad *oherdid*, lasnad, köblad Jäm; *oherdil* olid vanasti suured puutiivad, sellega `keerdi, *oherdi kabi oli* mehel rinna all Khk; `laskes *uherdiga augu* `sisse VII; *Ise oasid uherdi nina otsast tüki ää*, kus see änam `sisse läheb Põi; *uherdi upub* `kesked `väina = naba Muh; *Uherdi käib vändi otsas*, mihantsed siis käsil ringi aeda Emm; `aukosi `lastasse *oherdiga* `sesse Mar; *oherdi oli oma sepa* `tehtud; *uhurdi pärä* oo kadun Tõs; *Naelalõ taris uhõrdiga auk ede* `laska, muedu aab lava `lõhki Khn; *pulkoherdiga* tehasse rähä `sisse pulga augud Tor; `piiker teeb peenikse augu, *oherd teeb jämeda* Hää; *oherdi iba* `lõikab puud Nis; *ennemušte* olid suured jämedäd *oherdid*, alt ots oli teräv Juu; *uherd on jämedam*, vinnal on `pienem, *sikerpuur on* veike JõeK; *ohjerd*, kellega `lastakse `auku Amb; *oherd või puur*, `ühte `moodi laseb ikke augud `sisse Pai; *vanal ajal* olid *oherdid*, pärast tulid puurid Sim; `peitel tiiß nel`jänukelise aagu ja *uherd ümmärguse* Kod; *vanal uherdil* käis piast pulk läbi Äks; *maja* `meistritel on kõik puurid ja *oherdid* Plt; *uherdiga* puuritse redeli peeldele augud `sisse KJn; *kus kottal* mia *ohertid* ole pannu Hls; `siante pulk om pääst läbi, siis käänets iki kate `käege sedä uhertit Krk; *oherdi sõõr* om ümärik, nii viis tõistku tolli pik`k Ran; *enne oherdedi oherdiga* mulgu redelile Puh; *lase vaher* `juuškma, *lase oherdiga* mulk `sisse Nõo; *nigu ani* nok`k oll tu *oherd* Kam; *siss* `võeti *oherd*, rinnaga litsuti `pääle temäle, tollega sis tetti kõdara mulgu tolle pakule `sisse Ote; `saina - - `lastass *oherdiga* mulgukõnõ vaja `tarbis Kan; *rattal umma*? `mitme *oherdi* Krl; *piibu uherd* om läbi, no ei_saa `piipu enämb tetä? Har; *Tä ku oherdiga* käänd su_süämen Rõu; *Ega muido ei saa*, ku? piat *oherdiga* mulgu ette laskma Vas; *uhõrd teitti sepä man*, täl ol`l viil šedolga `muudu rinnapadi otsan Röp

oherdi² *oherdi* Kse Vän Ris HMd Kei Rap Jür, *uherdi* Mar Kul Pär Vän Tor Jür HJn Ann, *uherti* PJg Saa õhviti *uherdi* `lüpsma, vara oo tulnd `lüpsma Mar; *Ei nüüd põle `aega `kolme aastad oodata, tulevad kõik uherdi* [lüpsma] Jür; *uherdi mul'likas annab vähä `piima* Ann

oherdi|auk, -mulk *mida sa `piilud läbi uherdi`augu* VNg; *Mene nagu läbi oherdiaugu* Khk; *Lammas sööb talvepidusel läbi oherdiaugu koorma einu ära* Kaa; *Läbi uherdiaugu `painaja tulnd `sisse* Pöi; *nii `kange imu oo `minna, kas või läbi oherdiaugu, aga peab `saama* Mär; *nagu punane uherdiauk olla rennost sesse läind* Vig; *lammas süüb läbi oherdiaugu `talves `kuorma `einu ää* Ris; *uherdiaugud on seena sees, `lašti uherdiga auk, `sõnna `pañdi varn `sisse* Juu; *vaadaás läbi oherdiaugu* Trv; *vanarahvass `ütlivä, et lammass süüb läbi oherdimulgu `kuurma `ainu ärä talvega* Nõo; *ütel lavval ol' oherdimulk `sisse tettu, kost piim `sisse valeti ja `väl'la valeti (piimapütist)* Ote; *Ku ma seo puñni siiä uherdi`mulko ette pañni, sõss ol' luu`painaja kavono* Rär; *suó jäi magama ja² tsile siss kärke `hindä oherdi`mulku ar²* Vas

ohert → oherdi¹

ohess *ohess* g `ohte Krk Hel

1. *ohakas `minke `ohtit `kakme vil'lä sijst* Krk

2. *sõkla ohe Villapessu aigu olli kige alvemb tüü aganid `kanda, `ohte lätsi `kaala ja `õõrse `irmsede* Hel

Vrd ohass

***ohete** *ohetõ* Khn, *uhete* Vig õhviti *Mede mul'likas akkas ohetõ `lüpsmä* Khn **Vrd** oheti

oheti *oheti* (u-) Lä PLo Ha Jä Kad, `oeti Amb õhviti *mulikas tuli oheti `lüpsma, kui ta `alla `kahte `aastad `lüpsma tuli* LNg; *uheti tulija lehm, mis tuleb `aasta pärast `lüpsma* Mar; *üks oo meil uheti toond lehm, sest saa `piima suurt kedagi* Mär; *lehm tõi oheti poja* Aud; *see alles uheti mul'likas, mis tema `piima annab* Kos; *oheti tuleb lehm `piima, kui enne `kolme `oastad* HJn; `oeti *soab lehm `lüpsma, kui vara soab `lüpsma* Amb; *ta tuli oheti `lüpsma ega anna `piima koa* JMd; *oheti, see, kis `liiga noorelt vasika toob* Pee; *tuleb oheti `piima* Kad **Vrd** ohete

ohetus *ohetus* g -e häda, õnnetus *meie õlema sedä ohetuss `katsnud; oh sedä ohetuss* Kod

ohhak → ohakas¹

ohhoo *ohhoo* Phl, *ohoo* Pöi Kod hüüds *ohhoo `heldegene* Phl; *ohoo, sij on peris linna mua* (pikk teekond) Kod

hohhotamma → ohutama³

ohi *ohi* g *ohja* S Lää Saa K Iis Lai M TLä Kam Rõn Krl Rõu Lei, `ohja Kuu IisR, *ohä* LLo Han Rär Lei Lut, *oeha* Vig Mih Pär Vän Tor SJn Vil; *ohje* g *ohja* Tõs Khn, *ohä* PJg; *õhi* g *õhja* Iis Trm Kod, `õhja Lüg Jõh; *uhi* g *uhja* Ote San Urv Krl Har Se, *uhä* Võn Rõu Plv Vas Se; n, g `ohja VNg Vai hrl pl

1. *hobuse juhtimiseks kasutatav rakmerihm või -nõör `oian `ohjad `pingul* VNg; *eks `enne `mõisas õld jo pali `õhjaid, igä `paari jaust oma `õhjad* Lüg; *obu pannasse vahel ohja `otsa `sööma* Khk; *ohjad jooksevad, tee keib `ringi = okk* Mus; *ma_p leva `ohju, teab kus nee soand oo* Vll; *Sellel pole muud taris kut anna ohja ja läheb* Pöi; *obuse ohi oo moas* Muh; *Oidis ohjud easti kangel* Emm; [härghadel] *pole `ohje peal oln* Phl; *obuse ohjad tehasse takkudest ja lenadest* Mar; *pingutasin `ohju ja `aantsin obule takka* Mär; *ohje läks obuse jala `alla* Tõs; *Sio obo `ohjõga värävä posti `külge `kindi* Khn; *Peru obusega `sõites piavad iad tugevad oehad olema* Tor; *põllul ol'id nahk ohjad, `sõites paalast ohjad* Saa; *kõis tehakse õhöksäst `keermest, ohjad tehakse kuues `keermest* Juu; *Kirikus käima ohjad olid poolest saadik*

kootud, punased või pruunid, et uhkem oleks Jür; paneb `sõl'mi ohja `sisse JMd; ärjal `ohju ei ole Koe; riidest ohjad olid, rihmad otses ja `pandlad VMr; oia uast `õhjadest `kinni Iis; `õhjega lüüüb; õhjuss `tõmmab Kod; kõladega kuduti `ohje Ksi; ohjad olid nii pikad, et ree taha ulatas Lai; võta ohjad koa kätte KJn; latse kätte ei või `ohje `anda Trv; ohja möödeti lihasüllage, kuus `sülda ohja Krk; kui pidule vai `pulma `minti, olliva iki ilusamba ohja pääl Ran; `väega erk obene, nigu vähä `ohje liigutad, siss lähäb nigu `tulle Nõo; obene `pistse minemä, mugu oia `ohjest ja lase lennätä Rõn; Tüü uhja[?] tetti kablast vai ostõti uhja nüüv, sõidu uhja koeti villatsõst langast värvilidse[?] Urv; obõst ajadõ `uhjadõgõ Krl; laudah `pañti `kuurma pääle ja latsile `añti uha₁kätte ja nuu₁vei₁ `mõtsa Plv; hopõñ sõit, uha₁ `saisva[?] = latsõ häll Vas; vanast ol'liva linast tettü ja kanõpist oha[?] Röp; uhja haro `pässi vallalõ Se

2. muu otstarbega nõor **a.** nõörid lõimelõngade jätkamiseks kanga lõpetamisel kangas on ohjol LNG; mo kangas on juba ohjel, nüid akkab ikke lõpp tulema Juu; muedu ei saa jo kuedagi lõpetada, aga siis paneme ohjule, nõnna et annab pikemaks Tür **b.** (vokil) okil ohjad peel, aead `pooli `ümber Khk; Voki kedruse kätaste pääl käivad voki `ohjad Rei; ohjad käevad `ümmer ratta ratas `tiiru Hää **c.** (hülgerauval) `ülgeraval_o suured ohjad taga; ägal mihel_o ohjad `ülgejääil Mus **d.** (purjel) paarusõ uha[?] Se

3. piltl (juhtpositsioonil olekut, kellegi talitsemist vms märkivates väljendites) Kel `tarkus pääs, sel `ohjad pihus Kuu; sie õless `ohjad oma kätte saand (võimukast naisest) Lüg; `Anna `ohjad `ullu kätte, `kierab `kuorma `kraavi IisR; peab ohjad oma kää, ta aeab kõik `kordas VII; Nüid on mehel ohjad peal, pole änam `minna kohegile Põi; `Ohju ei või `lõngu `laska Han; käbe eit ei taha oma kääst `ohju ära `anda Kos; Nüid on mies ohjul, kui naise `tahtmist tieb Jür; Noored [mõisnikud] said aru, et tuleb ikke neil `orjadel `õhju natuke lõdvemale `laske Trm; sij ei `kõlbu kohekil, ku sa ohja naise kätte annat Krk; kui mõni `kange naene võtab ohja oma kätte, siss om temä tu otsaline Ran; ilmahn elleh umma uha[?] mul hinnäst kiñni₁pitä[?] (enesevalitsemisest) Rõu; ku naase kah olõt `võtnu, siss hoia[?] oha[?] oman käen Röp; su `süämelle ka[?] õks vaja uhja[?] pääle `panda[?], sa[?] olõt karrõ `süämega Se

ohi|hirs kiigevõll ohihirs, sinnä omma `pantu vitsa, vahru, ohihirre `külge Se **Vrd** olihirs

ohik ohi|k g -ku San Kan Urv, -gu Urv Plv(-go); uhi|k g -gu Har õhuke (katse)leib; paistekakk tuu tuu leevä ohik tarõ manu San; ohikut tetti karaski `muudu, `pañti `ahju enne `leibu Kan; tetäss tuu ohik, miä innembä küdsess saa, tuu om maidsu päts Urv; uhik küdsäti `lõunõss Har; aho suu pääl `väike ohik. ohigo[?] olliva[?] iks jahuga kokko tettü Plv **Vrd** õhik

ohi|liig ohelik üs hobõnõ ol'l tambi iijn, tõnõ hobõnõ ol'l `päiste ohiliiga₁tambi `taadõ köüdet, mijs₁sais₁ `keşkel, edimätse hobõsõ ohiliig käen Urv **Vrd** ohilõög

ohi|lõig ohi- Hel Kam Ote VId Lei, ohe- San Urv, uhi- Krl Har Lut ohelik jahikoera pannass ka ohi`lõiga, et ei saa `mõtsa joosta oma tahtu `järgi Hel; kui `küñti, `panti ohilõig kate obese nõna mant läbi, et lak'ka es saa miñnä Kam; looga `rõngast pants ohelõig läbi ja köüdet_s `vehmre otsa `kül'ge kinni San; ma võti timä (hobuse) uhilõiast kiñni[?] ja `veie `nurmõ ristikhaina pääle `süüjä Har; kaıs hobõst `pañti ohilõiguga₁tõõnõ₁tõõsõga₁kokko, nuu₁ `sik'si[?] Rõu; `lasku₁ui[?] ohi`lõiga käest, ar pakõ hopõñ Se; uhilõig, mink piñh hobõst viiäss Lut **Vrd** ohilõög

ohi|lõög ohi- Hel Se, ohe- Trv Krk ohelik võta obene ohe`lõõga pidi `perrä Trv; ohilõög om `valla lännu, pane `kinni Hel **Vrd** ohiliig, -lõig

ohja- ohja- `enne ku `rupla iest `õstasid köit, siis said jo kahed `õhjaperäd Lüg; teine ohjaaru keib teise `rõnga `külge, siis_o obusel ohjad peel Khk; Ohjarehmasi määriti tikartiga, siis seisid pehmed Kaa; ööd ning ohjapailad kojuti kõladega Krj; Kes sepa mees oli, see tegi

ohjalöksud ise pajas`valmis Pöi; ma viruta sulle selle ohjakääruga Muh; ohjalukk äi seisa`kinni Phl;`andis siss vana märal ohjakääruga ja tull'i nõnda, et tee tolmas Saa; ohjaaru oli juba otsaga mudas JJn; tõene ohjaarg`olli mul tõesen peon, obene nii`irmsade juušk Puh; sul hobõsõtük`k pässess iüst`valla, ohjharu om vallalõ? Har; ohaperrä piät iks käen olõma, mõnõl om kaalan; oharavva pandass`päitse`rõnga`kül`ge kiinni? Röp

ohjama `ohjama, da-inf ohjata Trv Hls/-me, -te/; da-inf uhata Se

1. ohjadest juhtima obest`ohjama Trv

2. juhtima, korraldama võit`uhata ja kasvata Se

ohjas¹ ohjas g`ohja Emm;`ohja|s g -kse Vai; gpl`ohjaste VNg,`õhja- Lüg hrl pl

1. ohi juhin`ohjastega obust VNg;`õhjastel ikke õlid`lõhjust`tehtod`topsid, aga`rihmudel õlid`nahkased Lüg

2. vokinöör Voki ohjastel äi tohi suurt sõlmi pael olla, siis vetab trumpsama Emm

ohjas² sassis, sõlmes sie (võrgukõis) oli ka`ohjas`umbes, ei`saandki`verku kätte Hlj

ohjastama ohjastama ohje peale panema Obust peab enne ouevärava lahtivetmest ohjastama Emm

ohjeldama ohjeldama Kuu/`o-/ Hää talitsema; haardes hoidma Ma nüid sinu veel`jaksan`ohjeldada, ega sa`hundiks voi`mennä Kuu; ei jõvva - -`atra ohjeldada Hää

ohjerd → oherdi¹

ohk ohk g`ohu Vai KJn Krk Hel San,`oho Kod ohkamine; vaev, mure küll one ädä ja`ohko - -`selle asjaga, mes alb asi one Kod; suur`raske mure ja ohk südäme piäl KJn; ku [kägu tuleb]`urba, siss [saab]`ohku Hel; üt's ale ohk tull' San

ohkads pl ohkads¹? verikäkid – Urv

ohkama `ohkama, da-inf ohata Khk VII Pöi Muh hajusalt L, Ris Juu JMd Koe VJg Trm Kod Plt KJn Trv Puh Nõo Võn, ohada² hajusalt V(-mma),`ohkada Kuu RId;`ohkame, da-inf ohate Hls Krk(-de) Hel San

1. läbi suu sügavalt välja hingama`ohkab`üöd ja`päiväd VNg;`Kõik`ohkasivad`kergemalt, kui`äike õli üle mend Jõh;`nuttis ning`ohkas sääil`juures Khk;`Sõuke asi paneb õsna`ohkama,`terve inimene sureb`järsku ää Pöi;`ohkas südäme Mä;`kurvastus paneb`ohkama Tõs;`kange valu käe`ohkab Vän;`ei maksa ohata kedagi Saa;`obune`ohkab vahest - -`mõtleb`jälle, teä kui suur sõit [ees] on Juu;`inimene`ohkab, kui elu`raske JMd;`mis tusk sinu`vaevab, et sa nõnna`ohkad Trm;`issuma vagasess, ei`tõhi kõvass ohatagi Kod;`ohkab, kui - -`raske asi südäme piäl KJn;`ohass nõnda süäme põhjust Trv;`kes ta nõnda`ohkame pañds Krk;`aige`ohkap kõvaste, ei jõvva enämb engätä Puh;`tuu asi om`õkva`ohkamise väärd Nõo;`parõmb um`hoita_ku ohada² vns Rõu;`tiä ohaás uma elo peräst Plv

2. (hädaldamisest, kurtmisest) Pañd tubakot`piipo ja tull' aavastuss, mišs ohaás sõss`väega`süäme: kät's kõrd`jääge viil`perrä Röp

3. ütleva, lausuma ära sa senest`asjast`tõisele midagi`ohka;`eks`niisikesi inimisi õle küll, et tämä ei`ohka midägi, lähäb`müödä kui;`mina ei õle`ohkand`kellegi Lüg

ohkanõ → ohukane

ohkima `ohkima Kuu RId Koe Kad VJg Sim Trm Kod Plt,`ohkma Trv Urv Vas Se, (ma) ohi(n)

1. korduvalt ohkama kui`liiga`rasket tüöd tieb, siis võttab`ohkima Lüg;`ise`ohkis ja rabeles, et soaks mudaugust`väl`jä (loomast) Trm;`ohib ja`oigab Plt;`Kül_tiä`puhksõ ja`ohksõ, inne ku kerigu mäk`ke üles sai Urv;`parëb hoita², ku`ohki² vns Se

2. (hädaldamisest, kaeblemisest) `löödänd, et `aida vodi on `taskuss, `ohkind siis küll `toistele, et `kuidas nüüd `toised `aita `pääseväd Kuu; `vaised `ohkisid iga päiv, piaks sie surm tulema Lüg; Ta võiks vähemb `ohkida, ega sie äda tal nii suur ole IisR; küll ta `ohkis ja muretses Koe; tuled ja ohid, et nisuke äda Sim; tüdrukud ohivad, et suass mehele Kod; sa ei mõista muud ku `ohki Trv

ohkjass `ohkjass San/-h-/; g `ohkja Urv ohakas

ohklema `ohklema, da-inf ohelda KJn Trv TLä; `ohklöm(m)a, da-inf ohelda? Rõu ohkima küll `ohkleb, ei tiä, mis tal viga KJn; kui magamast tulen, edimäld nii `kange kõik, tük'k `aiga `ohkle ja `puhkle; lehm ka `ohkleb, kui täis söönu Ran; ma vaogelsi `müüdü `sängi nigu ussike ja `rüüksi ja ohelsi Nõo; `kõik' üü timä ohel' ja `puhel' Rõu

ohklik `ohkli|k g -ku Kod; `ohkli|kko g -go Vai hädaldav vägä `ohklik, alate ohib ja `pelgäb Kod

ohkoma `ohkoma ohkama `ohkos kive `õtsas Lüg

ohku `ohku õhuke tei? `valgõst linige `rõivast `käüsekesse?, nuu ol'li_jo `ohku? ja `kerge? `mõske? Se

ohkukanõ `ohkukanõ õhuke – Se

ohkõbast õhemalt lehtadral ol'l tel'liraud kah, tel'liravvaga sai `tel'li?, kas künnät sügäväbäst vai `ohkõbast Vas **Vrd** ohkõsõbast

ohkõnõ `ohkõ|nõ g -sõ õhuke anna_tuu `ohkõnõ rätt - - seo om `väega_paks Vas

ohkõsõbast `ohkõsõbast õhemalt – Vas **Vrd** ohkõbast

ohkõsõlt → ohukõsõlt

ohmama `ohmama taipama, märkama; meelde tulema pere `naine `ohmand siis `aeva, nää ma unestin nüd liha kerikselle; ei minä `ohmand sidä `üöllä; olisi minä sidä `ohmand, ei minä oliss `sinne mend Kuu

ohmamadus `ohmamadus taipamatus Oli `ohmamadus sen nii vähäse `toiduga merele `mennä Kuu

ohmeldes des-vorm ohmeldes külluses, vabalt es ole ohmeldes seda igal aeal võtta, jõulu `aega sai teda ohmeldes (sai süüa nii palju, kui oli isu) Khk

ohmerdama ohmerdama Kod vinduma, kidunema sa õled `aige, aga ike ajad ülesi - - ohmerdab `aige `õlla Kod

ohoh¹ oho-h Krk Hel Puh Nõo hüüds oho-h - - nõnda vana sa küll ei oole Krk; oho-h, vanadus tükis mul ligi Hel; oho-h, `kaege, kos meil abivägi tuleb (lapsekestest) Nõo

ohoh² ohoh Kuu Jõh Emm LNG Mar Kul Mär Hää Kei Trm Hel, ohhohh Hlj Lai rumal, tobuke Siel peres on kaik ohohid Kuu; on ikke sie vähäkene ohhohh Hlj; Üks vend õli `neie `ulgast nattuuke ohoh Jõh; Paistab ikka vehe ohoh olad Emm; Eemalt ikka ilus, aga ligidalt ohoh Kul; [ta] Oli Tagaperes sulaseks, oli natuke ohoh Kei; Võib õlla, et sie kiusamine mõjuski, et nii vähe ohoh jäi Trm; see on tsipake ohhohh Lai; Tä iks raasike ohoh `ol'li, et kik raha `latsile ärä `anse Hel

ohomma ohomma, (ta) ohmib põdema, kiduma tämä ohmib, võib õlla, et ommen juba kõvemass `aige; ma õlen mitu `päävä ohomnud, ei õle terve egä `aige Kod

ohonõ ohonõ vilets ohonõ põlv Plv

ohotus¹ ohotus g -e ohatis ohotus, vahest mokaad `katki `lüönd Lüg

ohotus² → ohutus¹, ohutus²

ohr ohr g ohra Rid Vän Ha Tür Kad, `ohra Jõe Kuu Hlj oder `kuue tahulised `ohrad Kuu; kui põhud juba puestatud, siis ibatakse veel `ohri Nis; ohr niideti `sirpidega Kei; moa ohral

on kañdilene peä, suure ohral on lai peä nagu kala saba; kui ohr on loond, sis kägi äñäm ei kuku, okas minna `kurku Juu; tegi uudis `moale ohrad maha, tore ohr `kasvas Kos; teise pere pul'l oli `ohras HJn; `liiva (liivasele maale) `ohra ei tehakse, nad ei kasva jo sial KuuK; suured ohrad ehk jerussalemma ohrad Kad

ohra- odra- ohra pahmast olen `ärgadega `talland; ohra rehed, need said obusega tallatud; Ohra sepik oli [karjas] `sel'tsis, küll oli mehine `pista Kei; tänabu on ea ohra `oasta; ohraibad on pugus Rap; `kapsa supi `sisse tegime ohrajahu käksi; kui `suuri värävaid põld `üht, siis `enne `tehti pisikesed - - ohra kärbised; peti piim oli eä küll - - pandi pudru `peäle ehk `tehti ohra `leiba; ohra okas kägel `kurkus Juu; tieme ohra jahust potukaid Jür

ohrane `ohrane odrane `ohrane leib Kuu

oht¹ oht g ohu Kuu VNg IisR Vai Jäm Khk VII Tor Juu HlJK JMd VJg Iis Trm Trv Nõo San Krl Har Rõu Vas Se, oho Lüg Plv Lut; n, g `ohto Vai; ost g oho Kod

1. ebaõnne, õnnetuse vms võimalus ja tõenäosus kui sõda tuleb, siis on `jälle omad ohod ies Lüg; te jäite üsna `ohtu Khk; tema (vasikas) üksipäini `ohtu kardab, ei `julge `metsa `minna HlJK; ku kägu `urba tuleb `kukma, siss saab `ohtu Nõo; oht oppass, näl'g `näütäss vns Plv

2. häda, vaev; mure sie on täis libu, `korja `lapsi - - `ilma_päle `ohtu VNg; Mis ta (allakäinud inimene) sedavisi elab, ohust omale ja `teistele IisR; küll mie nägin nei `lapsiga `paljo `ohto Vai; soab `võeral moal `ohtu ja `vaeva nähä Trm; oh seda `ohtu ja ädä Trv; inemisel om suur' oht pääl, suur' murõ `pääle tulnu? Har; mul om sedä `ohtu kül `olnu ilmah Se; ma `ütte uma `ohto, ma? `kaiba uma `kaiho Lut

oht² oht g ohu SaLä Põi Muh Rei Phl Mär Han PäLo Ris Nis JMd Koe VMr Sim Ksi Lai Plt, oho LäLo Kul Ris Juu arstim, rohi; ohutis leederpuu öied [on] ohu asjad; vahest lehm sedasi innaga koju tuli, sai luuaga `vastu `mindud, pidi `jälle sedine oht olema Jäm; `viina tilk, `kõõmit pannasse `sisse, olgu ohuks `aiguse `vastu Khk; Mõnel on kolmekuninga vesi, `jurdan, ohu taris majas Põi; kõik ohud ja rohud oo ää katsutud, aga ikka se `aigus ei anna tagasi Muh; kadaga marjad olid suureks ohoks; `aõdis nii vähä, et põle mette ohokski LNg; sidusin punase lõnga `ümmer ja panin õheksa `sõl'me `ümmer, see pidi ohoks olema Kul; läks külast `seale `ohtu `õtsima Mär; kassil on õheksa tõbe, koeral on õheksa `ohtu Han; kõigi `aiguste ja kurja silma `vastu `teati `ohtu Aud; silgu soolvees pidi keige parem oht olema [ussihammustuse vastu] Ris; mõne `aiguse `vastu ei soa `ohtu Nis; tegid kõik ohod ää, `koapisid õbedad ja viisid `kulda Juu; sie läbi saba `lasmine oli ikke viel suurem oht [piima venimise vastu] Koe; eks ole `mitmed ohud ike [roosi vastu], siidirätikud ja rahad `piaale `pandud `estist ja VMr; kui loomal oli mõni ädä või, siis `tehti `ohtu Lai; `antasse kodusid `ohtusid Plt

ohtat `ohtat VNg, `ehtut Kuu õhtu kui oli `ehtut tasane, siis kaik kohad kajasid; kuu `valge `ehtut oli Kuu; `ohtat sie oli, `ästi `ilja VNg

ohteline `ohteli|ne g -se ohakaline `ohteline vili Krk

ohtja → ohtjas¹

ohtjanõ `ohtja|nõ Lut/-h-/, -dsõ Vas

1. okkiline suvinisu² umma² vahadsõ², pää um `ohtjanõ Lut

2. ohakane – Vas

ohtjas¹ `ohtjas(s) (-h-) Võn Ote San Räp Se Lut Kra, ohtjass Rõu Plv Vas Räp, g `ohtja, -h-; n, g `ohtja Kan Urv Plv Vas, `uhtja Ote Kan Plv; g `ohtja Hel ohakas `ohtja omma vil'la sisen Ote; na_mma `ohtjid `kakma lännüve San; Keväjä, sõss korjati nurmõ päält

`nuuri `ohjtj Urv; `pehme `ohjtja_tsa_ `katski?, sõss lähätä är_ `pehmess, tulõ hal'ass liijm `vällä, saa ruug valusa leemega?; käe_ `parkusõ `ohjtjüdõga ja või `hainuga? Rõu; savileede? um sääne kivi prüügüne, sääal kasussõ? `ohjtja_ `häste Plv; `nuure `ohjtjet keedetäss söögist Rär; `ohjtja? kasussõ? nurmõ pääl Lut

ohjtjas² `ohjt|as g -a õhuke, inar `ohjtjas, see - - pole kõva, tihe riie mette VII

ohjtja|tsirk ohakalind `ohjtja|tsirgu_ `käve? iks `ohjtjit piteh `ohjtja `sijmnekeisi koratõh Vas

ohklik `ohkli|k g -ku Khk Põi Tõs Tor Ris Koe Plt KJn Rõu, -gu Kuu; `ohkli|kko g -go Vai endas ohtu kätkev, ohurikas `ohklikko `aiga Vai; Vana inimesel on selle libega päris `ohklik `käia Põi; `ohklik `aigus Ris; sääal um `ohklik kävvä Rõu

ohtmas `ohtmas(s) g `ohتما ohakas – San Urv

ohtralt `ohtralt uus Jür Koe Nõo rohkelt Kadedaid kua `ohtralt Jür; Ärge käege rasvaga nii ohtralt ümbre Nõo

ohtramast `ohtramast Trm, `ostramass Kod ohtramalt Vanemal aal õlid kalakaupmehed eldemad kala müüma, ike qualusid ohtramast Trm; qualud `ostramass, paad juure Kod

ohtrasti `ohtrasti Koe Plt KJn Rõu, `ohtraste Lüg Jõh Muh Mar Trv, `ohtrast Kuu Khk Muh Amb Trm, `ostrass Kod rohkesti Tänäuon on `metsäs kohe `marju `ohtrast Kuu; Kaselt tuleb viel `ohtraste `mahla Jõh; seda oli üsna `ohtrast, jähi natune ülegid Khk; see `andis küll `ohtrast `moole Muh; lehmad annavad `ohtrast `piima Trm; puid õli `ostrass, rumm ehk kaks üle Kod; `maksis mulle õege `ohtrasti KJn

ohtu `ohtu Kuu Jõh IisR Khk VII Mar Tõs Tor Hää Jür Amb Koe Kad VJg TaPõ/`osto Kod/ Nõo Ote taoline; moodi `Leiväriist oli iestuas - - `sinne `kanne `pääle vois siis kääst `panna, mes tahid, oli `jusku `laua `ohtu; Oli `kaige vanemb mies - - tä oli siis ka `paadis `kapteini `ohtu Kuu; `Kaste `ohtu seda `vihma tuli (vähe) IisR; see nenda poisikse `ohtu, ise vana mees juba VII; linase `ohtu riie Tõs; sulane tegi üksi tüöd - - [oli] pereme `ohtu mies kõige kevade Amb; old lihuniku `ohtu ja tapp siis `mõisa `luome `jälle Kad; kelluke on koa labida `ohtu VJg; aluskuvve `ohtu (liiga lühikesest kleidist) Iis; nuare `osto - - suab varsi inimesess `suama; tüdriku `osto karjatüdrik, tiib tüüd kua; nüid süäväd lapsed leevä `osto `suhkrud Kod; tema oli tüdrukukese `ohtu, kui mina `siie tulin Pal; üits veli `olli ka lühikene, emä `ohtu Nõo; sij lomp om pori `ohtu Ote

ohsuma `ohsuma VNg Jõh IisR VJg Sim Iis, `ohsto- Lüg(-maie) Jõh Vai; `ostoma Kod

1. vaeva nägema; vaevama; vaevlema, kannatama vanad `saapad `õõrusivad jala `katki, no puol `aasta `ohtosin sene jalaga Lüg; `terve `päivä saab `nende `luomadega `ohтуда; `naine `ohhtub `juodikku mehega Jõh; Eks ta `ohhtub küll nüüd `selle `irmsa `tüüga IisR; nei `lapsiga - - küll mie `ohtosin Vai; kas lased pruudil natuke `ohтуда Sim; ei lähä mina tågä (lapsehoidmisega) `ostoma; mõni laps ei seesä - - ma õlen nõnna `ostonud Kod

2. vanuma, kuluma kasuk uus ja `ostomata; ärä `ostonud ja `miärdinud riie - - vana riie juba Kod

ohtune `ohtu|ne g -se vaevane tie on `oige `ohthane Vai

ohtu|päev hädapäev Küll nägin soja `väljäl `ohtu `päivi Kuu; küll on `ohsto `päivi õld `nuorel, nüüd `nuored ei tia Lüg; `Vaenelaps elas `ohtu `päivil kogu oma `lapse `põlve Jõh; eks temagi ole küll neid `ohtu `päivi näha suand Kad; minu elu on old vilets ja ohto `päivi küll VJg

ohu¹ ohu Vas Se Lei, ovu, ou Lei, g `ohku; oho g `ohko Se; uhu g `uhku Har õhuke `lõika üits uhu murukõnõ `leibä mullõ Har; ilm om külm, saa õi_no `ohku `rõivaga_ `kävvü? Vas; `ohko sita pañni (õhukeselt pani sõnnikut) Se; mul am ou pää (unustan kergesti) Lei

ohu² → õhv

ohukane *ohuka|ne* Kuu, *-kai|ne* Vai, *g -se*; *uhukanõ* Se, *ohkanõ* Kra õhuke [auguleib] *sai* `tehtiid *ohukane* ja *auk* `keskel Kuu; *midä sie jää siis on sääil*, `seitse `tolli, *vahel on viel ohukaisemb* Vai; *ratta* (vankri) *korv*, *uhukasist* *lavvost* *tett* Se

ohukene *ohuke|ne* *g -se* Jõe VNg Vai; *ohukõ|nõ* Urv Rõu Vas Röp Se *Lei/-kõ|n/* Lut, *ohkõ|nõ* Rõu Vas Röp Se, *uhukõ|nõ*, *uhkõ|nõ* Har, *g -sõ* õhukene *raimil on ohukesed* `killud *kiukse* *pial* Jõe; *ürp ol'l vašt sääre ohukõnõ inämb* Urv; *lapjuveere?* *omma uhukõsõss kulõhunu?*; *taa om kubõtõ nahk*, *taa om väega uhkõnõ*; *ku_hani_`lätvä_`korgõst*, *siss saa uhukõnõ tal'v* (vähese lumega); *iist ol'l tubli illuss lihm*, *takast ol'li puusa?* *uhukõsõ* (kitsad) Har; *kõrõtuss um väega ohkõnõ*, *ei kannä?* *pääl* Rõu; *sul naa?* *ohkõsõ_`kindakõsõ?*, *naist no määne lämmi saa*; *saal um ohkõnõ* (madal) *vesi*, *saal no kiä uppuss* Vas; *hõllõ`rõivakõnõ*, *tuu om sääne ohkõnõ* Se

ohukõsõlt *ohukõsõlt* Rõu, *ohkõsõlt* Vas Röp õhukeselt *Lina taha õi_sügävät* `sisse *ajamist*, *tuu piät õks ohukõsõlt ajama* Rõu; *Ku ol'l toorõs vili*, *siss aeti* [parsile] *õigõ ohkõsõlt* Vas; *ma_`tahtõ`kartolt väega ohkõsõlt`kuuri*, *et sõss saava_hää_murrõ?* Röp

ohuline *ohuline* Har Lut, *oho-* Se; *ohuli|nõ* *g -sõ* Se

1. *kehv*, *vilets no ol'l ohuline aastaig minev`aasta*, *no kaet*, *ku levä koorigu kätte saat* Har; *ma olõ`veiga ohuliist ello elänü?* Se

2. *hädaline näe?* *nälälist*, *usu?* *ohulist* Lut

ohu|mõök *ohu-* Vai Khk Muh Mär Vig Tõs PJg Vän hajusalt K, Pal Lai Lut, *oho-* Vig Var HMd Nis Kei Juu Pil KJn, *uhu-* Pär Tor Hää Saa Ris(*uh-*) Plt SJn Kõp Hls, *oo-* Khn (taim, hrl võhumõök) *ohumoek* `oitseb, *kollased ja sinised`oied* Vai; *ohumõõgad kasvavad soos*, *suured laiad* Khk; *kiskus sealt ohu`mõekasi ülesse* Mär; *oho`mõõkel oo punased paadid oied* Vig; *jaanipääva`aeges`toodi oho`mõeka ja`pandi lae`alla iluse* Var; *uhumõõga lehed oo nagu mõõgad pikad* Tor; *ohomõõgad kasvavad -- vesises kohas* Nis; *ohomõõgast tuleb uúdinui* Juu; *ohumõõgad kasvavad tüma mua sies ja jõe iartes*, *ohu`mõekadel on laiad lehed* JMd; *ohumõõgad -- lehed nagu mõõgad*, *õiled on kollased* Kad; *ma tõin lastele ohu`mõekasi* Sim; *väriseb nagu ohumõök* Plt; *siuksed ohomõõgad kasvavad mets*, *laiad rohod* KJn; *ohumõõga?*, *säändse_haana?*, *lajä?`pikä?`lehe?* Lut **Vrd** õhumõök

ohu|naanõ *nurganaine ohunaasõl või ei?* *mindä?* *kol?* `päivä `ussõ Lut

ohu|paats *ohu-* Võn Ote San Kan Urv, *oho-* Plv Röp, *oo-* San, *uu-* Trv Hel San Urv Krl Har (puu, hrl paakspuu) *uupaatsi marja* Trv; *ohupaadsal omma`säantse musta marja küllen* San; *uupaadsa kõllanõ*, *tä ol'l sääränne vahakass* Har **Vrd** vohopaats

ohu|rohi *ohutamise rohi Vanade meeste ohurohi oli liikveri*; *Igas majas teda* (tõrva) *oli*, *ta oli otse kui ohurohi* Kaa; *Ohurohuks peab ikka`viina majas olema* Põi; *Piibupigi oo ea ohurohi ambavalu vastu*; *Anta just kut ohurohtu* (antakse vähe) Emm; *mää reigas on ike üks ohorohi* Ris

ohut *ohut* *g`ohku* Rõu Vas õhuke *inne lüvväss`kirvõga`lahkmõ_`rišti`sisse*, *peräst lüvväss -- suurõ_pala_`vällä*, *siss tuu`viij`jääss parajalt`ohkuss* (küna valmistamisest) Rõu; *võõti`ohku_lavvakõsõ?*, *noist teitti nuu_`tsõõrigu?* Vas

ohutama *ohutama* VNg Jõh Khk Emm/*-dama/* Phl Mar Mär PJg Tor Jür JMd Koe VMr Kad Rak Sim Trm Ksi Lai, *oho-* Lüg(*-mma*) LNg Vig Ris VMr Kod Plt Pil KJn nõiduse või rahvatarkusega haigust ravima *vm paha peletama õlin`paisesi täis*, *sai ikke ohotada üht`asja ja tõist`asja*, *ei ävinend`vällä*; *kuera`nästik*, *nied piab ohotama mõne`muodi* Lüg; *Kes tias*, *võis ohutada`teise`luomi ja`aigusi* Jõh; *aiged ohudasse* Khk; *küla arst ohutab* Phl; *ohotadi vana vasega ja kadaga`marjadega* LNg; *seda saand rohutud ja ohutud küll*, *aga kedagi ei*

`aita Mär; kitsi käe sees, sis pigistässe kahe `vasta `nühkjä puu vahele, sis sedäsi ohotasse Vig; Selle tõbe pea su kallalt ära ohutama PJg; katsob ohotada - - ehk saab paremaks Ris; `tuodud nõia vanames ohutama JMd; kolme saksa mua pialt `tuodi kadakaid ja sipelgaid ja suitsetati ja ohutati piima `riistasi Koe; u`ssiehmatus, kas u`ss näeb inimest või inime `u`ssi, siis tuleb ohotada läbi kõie või läbi redeli `pulkade VMr; siga oli `aige, küll ohutasin teist, aga ikke suri ära Kad; lastele `lasti paea `auru, kui laps ehmatas, see oli `jälle ohutamine Sim; sinuda one jo kauva põdetet ja ohotet, aga ike sa_t sua viil `tervess Kod; ohutab teist, tii`b `rohtu `talle Ksi; mõni loom tahab ohotada Pil; see paese tahab ohotamist KJn

ohutama² ohutama VNg(-damma) Jõh IisR Vai/-mma/ Iis, oho- Lüg(-mma) Jõh(-mma) Kod vaevama, kurnama, elu raskeks tegema küll on temä senele `Liisule südämevalu teind ja ohutand VNg; varessed ja arakad ohotasid tõist (karu); küll sie tüö ohotas minuda Lüg; Nüüd akkab va `ilgus uut naist ohutama IisR; eks_si põdetamine ohota küll ärä; `niske üvä laps, ei õle minuda ohotanud Kod

ohutama³ ohutama Khk Mär Aud Tor Saa Nis HJn Jür Koe Iis Ksi Lai KJn, oho- Mar Ris Trm Kod Plv/-mma/; hohhotamma Röp tasa hirnatama obu ohotab, tahab `süia Mar; obune ohotab varsa järele Mär; kui inime obusele ea oo, siss ta eemalt ohotab `vasta Tor; mära ohotab oma varssale `vastu, kui varss `eemal on Nis; obune - - tunneb oma peremehe ää, nõnna ohotab HJn; obused ohotavad, kui - - ükstõist kutsuvad Trm; täkk, kes näeb märäsid, ohotab ja irnub Kod; hobõnõ hohhotass, kui `varsa kuts `hindä mano Röp || (muust häälitsemisest) jänesse ohotamine ol' `kaugõhe kuulda?; ku kakk ohotass nii jänesse `muudu - - siss saa `saajo Plv

ohutama⁴ ohutama Iis, oh(h)uteme Krk oh-ütlemä ei_ol sääl ohute midägi, muudku piap mineme; mis sa iki ohhudet. muudku ohhuts pal't Krk

***ohutama**⁵ nud-kesks ohutand ohatama mokad ja nina on vaest külmaga ohutand JõeK

***ohutlema** ohotlema Tõs, uha- Khk ohutama maa `tohtrid uhatlevad Khk

ohutus¹ ohutus g -e VNg(-dus) Lüg/oho-/ Koe Trm (rahvatarkuse abil) arstimine `koera `naelad - - no neid `siuti vahest `niidiga `kinni ja keiksugu ohutusi `tehti, vajudatti `leivaga ja `pandi leib `teiba `alle ja VNg; `tõura `rüögändäse ohotus, [üt]le au-au ja sülitä `pääle, `ninda kolm `kõrda Lüg; Üks ohutus - - õli see, et kui siga aadikus - - rahulik ei õle, siis piad `võtma neli kivi ja iga aadiku nukka panema ühe kivi Trm

ohutus² ohutus IisR, ohotus Kod, g -e

1. häda, vaev küll one ädä ja - - ohotuss selle asaga, mes alb asi one; mul õli üks ohotus - - luum `õtsa suanud Kod

2. On üks inimese ohutus (teiste kulul elav) IisR

ohva → õhv

ohvagune ohvagune ohakane – Jäm

ohvak ohva|k g -ga, -gu ohakas pal'jad ohvagad, muud midagid; ohvaga tutid; Ohvagud anna sigadele Jäm

ohver `ohv|er g -ri Kuu VNg Lüg Vai Jäm Khk VII Põi Rei Kse Han Tõs Ris JMd Koe VJg I SJn Trv Krk Puh San Krl, -re Mar Tor Hää Saa Juu Plt KJn Trv Hls; n, g `ohvr|i Har Rõu Plv Vas, -e Röp Se

1. and, annetus ku `vaistele midagi `annad, siis sie on ka üks `ohver, ku `annad raha või `riidetükki Lüg; vanasti inimesed töid jumalale `ohvrid Khk; Ooluti mäel on `ohvrikivid - - `ohver `pandud kivi `peale Põi; tapeti `loomi - - `ohvris `viidi Tõs; ta oo ennast andnd `ohvres kurjale vaemule Tor; kirikukotiraha `antas kirikus `ohvres Hää; `viidi

`ohvroid - - [ühel] põle muud old, tõi kaks tui `poega Juu; mõned `rahvad ohverdavad inimesi jumalatele `ohvriks JMd; `põõsasse jäänd kivi, ennemalt olema `senna `ohvrid `viitud. vanal aal on see usk old, et `viiti `ohvrid SJn; edimen `ohver `viiti iki `sõnna pelli kivil Krk; `ohvri voonakõnõ Rõu; Ku mäantsege vilä kokkupanõk' lõpõtõdi, sõss tette pik'k köödüüss ja jätete tuu vilä kõrrõ pääle `maaha `ohvress Röp || nõidus timä `ohvri käve[?] mu[?] `pääle Vas

2. kannatanu, hukkunu Sõjas oli `ohvrite arv väga suur Han; jäi jooma `ohvrise Tõs; lammast `langes undi `ohvres Saa; `ohver one, kes õnnetud `surma suanud Kod

ohverdama ohver|dama Jäm Khk Pha VII Põi Muh Rei Kse Han Pä/-tama Saa/ Ris Juu JMd Koe VJg I Plt KJn Trv Puh Nõo, -deme Hls San, -dõmõ Krl, -teme Krk; `ohverdama Kuu VNg, -mma Lüg Jõh Vai; ohvõrdam(m)a hajusalt V; impers uoverdati JõeK

1. ohvrit tooma vanal ajal - - `pandi luom `puie `pääle ja `ohverdetti Lüg; vanasti ohverdati jumala auks Khk; Pühad iied olid, paganausu rahvas käind seal palumas ja ohverdama Põi; suetsetamese pannu sehes ohverdatse Muh; `Taara mägi - - kus ohverdama `kõidi Mih; üks ime kivi oli, mis `terves tegi, selle peäl ohverdati Tõs; see, kiõ nõiale ohverdab, `saama `terbeks Vän; enne ohverdi `tuikesi, `oinid ja `ärgi Tor; `juudid ohverdasiid `kitsesi JMd; `pernani vei pudru tarõ `pääle puugilõ, tiä ohverdõss puugilõ `putru Krl; Laaksaarõn om vana `ohvrikotuss, säääl om puie all ohvõrdõdu paganausu `aigo Röp

2. midagi loovutama Laste `piale tuleb `aega ohverdada Han; ma ohverdasi `Tõstamaa `vaeste eest koa ühü krooni Tõs; kas ohverdada ka selle aõssa eaks Ris; ohverdamine one kua, ku `surnu tenoss (mälestamiseks) aõnd `küinlid, vaessele `leibä Kod; ohverdada kiriku iäs raha KJn; no egä mina talle oma elu kah ei ohverda Trv; ta_m jo su sugulane, sa piad ka onde midägi ohverdama Nõo

3. ohutama kaetse `rohtu `tuodi `ühtelugu kohe. `tarbilik rohi `ohverdada `luomi, kui on `luomad `allis VNg; papp ohverdada inimesed suedsuga ära Pal

ohvri|kiristu|kiri (kindakiri) `ohprikerstu kiri, see isi üks visa kiri, igä peä_j võtagi sedä; `ohprikerstu `kirja kindad Vig

ohvri|kivi püha kivi, millel ohverdati Oolutimäel on `ohvrikivid, seal `olla ohverdud Põi; Ohvrikivil põledati vanast ohverd Emm; `ohvrikibil oo augud sees Kir; oli ika õhõ vana `ohvrikibi `väl'la `otsind Mih; kui inimesel midagi viga oli, siis `viiti `ohvrikivi `peäle lõnga `otsi või midagi Tõs; tuu `ohvrikivi ol' lavva lak'kunõ ja ümärik, pääält tasanõ; `ohvrikivi pääle viid siss (tõnisepäeval) puul' tsia pääd Rõu

ohvritõmma ohvritõmma ohverdama ta_m henne ohvritõnu viina hoolõss Har

oi oi R hajusalt S, Mar Mär Lih Kse Tõs Tor Ha Koe VJg hajusalt TaPõ, Plt KJn eL hüüds väljendab ja rõhutab a. rõõmu, imetlust; imetust, üllatust oi `ülge on kaval Jõe; oi-oi, sa küdad kohe `puiega `ahju, mina pian alade agujega `vinnutama Kuu; oi, egä `niiskest `leibä enämb ette saa küll Lüg; oi, küll säääl oli inimessi Jäm; oi kus see läks, küll oli `kange minemisega Khk; Oi-oi kui suured lained Rei; oi, oi, mihuke vahe vikat Tor; oi, oi, küll on ilos Ris; oi `kekso, vat, mes tieväd Kod; kos om turi obesel, oi sa pagan küll Hel; ma lassi tetä ää väedse, küll võit vikatit äste, oi sa pime Ran; oi ajakene, ma_s ole tedä mitu `aastat nännu; oi sa imet, `õkva nigu udsu om kõik iin Nõo; oi, siin kasvap väegä pal'lu kikka `pük'se Kam; oi küll noid (kiisku) ol' pal'lo, noid ol' ni armõto pal'lo Röp b. pahameelt oi paraku, midä nüüd `kõrvad viel `kuulda ei saa Lüg; oi, oi, mida sie tegid Vai; oi igäbene, kui kauaks sa `jälle jäid Mar; oi kal'lis laps, ei sedaviisi lähä Hag; oi, oi, küll sa oled üleannetu Plt; oi oi, ärä tee `koerust KJn; oi sa `saadlane, mes tä nüüd om tennu Ran; oi sa mädäski nõgene, või kõrvetas ka kurivaim Ote; oi sa olõt küll laisk Plv; oi_{sa} olt väega `kelm poiõss Se c. kurtmist,

hädaldamist; kohkumist *oi kui* `kehvast `enne `süia sai VNg; *oi, oi mis sinust nüüd saab, rikkusid* `palgi `valla Lüg; *laast läks `silma, oi, oi oli* `kange valu Khk; `karjas sai `pal'la jalu `kääidud, *oi küll olid jalad vaest kibedad* Nis; *Oi sa poiss, on ikka* `raske küll Jür; *oi, küll ta sae pali* `aiged Kod; `riistu, *mis oli* `pesta, *oi taevas küll* (puunõude küürimisest) Äks; *oi, küll pihad vahest valutavad* Lai; *oi, oi, mis miust saab* Trv; *oi, oi küll om vallus* Puh; *oi sa* `eldene `jummal küll, *nüid om lammass ärä kadunu* Nõo; *oi sa kal'lis aig, selle inimesega küll olli ädä* TMr; *oi, oi, küll mina ole viil ilman näguli* `päivi nännu Kam; *oi hätä, mis mi näime?* Röp

d. möönmist, nentimist *oi, `enne sai pal'lu tüöd* `tehtud Kei; *oi noh, pikem ike küll kui siit sinna aia* `viirde Äks; *nüid om elu pal'lu paranu, oi, pal'lu paranu* Ran; *oi ma vehelsi, panni* `aindega sedävisi `ümbre `endä (parmude peletamisest) Nõo; *oi, ta kurat* `purri `minnu väegä valuste Kam; *oi_mul läts meelest är?*; *Oi_taa om vana harikanõ puu, taad om halv sul* `lahku Urv; *oi ma sil'miteli küll tedä* Rõu; *oi, tuu asi jäi tegemädä?* Röp

hoi n, g *hoi* V(*oi* Urv); *oi g oi, `oime* Pst Hls Krk Hel

1. kangapool, *kääv halvost linnost om halv ja rassõ* `hoiõ tetä? Kan; *oi tetti vokigõ* Urv; *paar hoi täiit saat viil kota?* Har; *hoi pañni* `solohkahe, *sõss* `koiõ Plv; `istõ vok'i ijh ja tek'k `hoiõ Vas; *hoi, mink päle mähitäss lang* Lut

2. piirits, hui, süstik `võrku koetse `oimege Pst; *aa* `niiti *oi pääl kah* Hls; `oimek `koeti vanast kangast ka; *selle* `oime tävve kudasi ärä Krk; `oige muud ei `koete ku närdsu tekke Hel

oialla `oialla, `oiella õieli Lõin `kerra vigastimmega `vasta puu juurt ja kohe läks `ninda `oialla, enämb `niitä ei saa Kuu

oiar *oiar* g `oidra Vig Aud tüma, soine koht *oiar - - obust ei saa* `viia `peale, jala aeab läbi, *sehuke* `pehme Aud

oiastama `oiastama avaldama, teatavaks tegema *Ega sie igä* `oige laev ole, *kes oma nime ei* `oiasta; *Meie poiss igä* `oiast, *et tä tegi akkuna* `katki; [ta] *Ei* `oiastand sest midägi - - `kuidas hobune sield üle sai Kuu **Vrd** oiestama

hoiatama `hoiatama Kuu, *hoiatamma* Rõu; *oiat|ama* Khk VII Muh Mär Kse Tor Saa Ris Hag JMd Koe VMr VJg Iis Kod Lai Plt KJn Trv Puh Nõo, -em(e) Hls Krk Hel, -õmmõ Krl; `oiatama Lüg Jõh Vai/-mma/; *ojatama* Jäm Khk Kaa Tõs; *impers hoiatõdi* Röp millelegi tähelepanu juhtima, ettevaatusele manitsema `rahvas meni `mõisa põletamma, *siis mina* `oiatasin: `ärge `menga Lüg; *ma* `oiatan sinu - - `sellega võib pahandus `tulla Jõh; *teda sai* `keeldud ning *ojatud küll, aga kas ta* `kuulis Khk; *nad oiatasid, et sa mette* `kaugele jõkke_eb lähe Muh; *ma ojatasi, et eksid ää* Tõs; *sõber oiatab ikki* `sõpra Saa; *ta läheks siis nagu oiataks teda, et ta katsuks* `oeda ennast Hag; *ma olen sind jo oiatand* JMd; *oiatab ette, et ärä mine* Kod; *ma oiatan* `poiissi kua - - *et ei tohi tuld* `puutuda Lai; *temät oiadide küll* Krk; *ma ole tedä külläld õpenu ja oiaten* Hel; *Ega kõrd oiatedäss, nigu ma esi ei tiiäss* Nõo; *hoora mara iüst hoiatõdi* `latsi, *är naid söögu?* Röp

oiatama *oiatama* Muh Vas, -mma Rõu Vas; *ojateme* Krk korraks *oigama üte kõrra ojat's viil, enne* `surma Krk; *oiat' iüs tah maah* Vas

hoiatus *oiatus* Lüg/`oia-/ Kod Nõo, *ojatus* Jäm Khk, g -e *hoiatamine* `kielan teist inimist, *et ära sa tie seda* `muodi, *sie on* `oiatus Lüg; *olga see õpeduseks ja ojatuseks* Khk; *Oiatusest om joba villänd saanu* Nõo

oiberdama *oiberdama* pärast haigust veidi toimetama *oiberdab sii juba natuke* Var

hoiberdama `(h)oiberdama komistama – Kuu

hoiberduma `hoiberduma komistama `hoiberdusin ja kohe `ninda, et `langesin pikkellä; *Hoiberdusin* `huomigull kive `otsast merese Kuu

hoid *hoid* g *hoiu* Har Rõu Plv Se(n *hoit*), `hoiu Kuu; *oid* g *oiu* Khk VII Muh Mär Kir Lih Kse Tõs Aud PJg Tor Hää Nis Juu KuuK Ann Tür Koe VJg Sim(*oidu*) Kod(*oedu*) Plt M(*oidu* Krk) Puh San, `oiu Kuu Hlj Lüg Vai, *oju* Jäm Khk(*oju*) Rei, *oio* Tõs KJn

1. hoidmine, hoidmisviis; kokkuhoid *see oo nii oiu mees, see_p tähi midagid peost `välja anda* Muh; *siss oo param, kui täl `kõrvas natuke `oidu ko oo* (kui reel korv peal on) Kse; *oiu varal saab elada* Tor; *ta latse `luumisest saandik `seantse oiuge; kolmass põlv lask läbi, ei ole `oidu `kunnigil* Krk

2. alleshoidmine, järelevalve all hoidmine *Paberid panime `hoidu ka `karbi sise; vanamihel old obe raha siel `oiuss Kuu; raha `viedi `panka `oiule Lüg; olga see kuub so oeu all siis Khk; ega_s vanaeedel põle lapse `viisi `oidu tariss* Muh; *need oo kõik oiu jäoks, need lined, käterätikud - - ega neid põle kätte `võetud* Mär; *sump [on] see, kus kala `oidu saab `panna* Lih; *mesi oli mo kääs `oidus* Kse; *varandus jäi teese käde oiule* Tõs; *mul olid `lammad - - nagu oiu pial mõisa `juures* Nis; *sedasi `pañdi [singid] `oidu - - lakke rippu* KuuK; *mina põle änam inimese arus, mina olen aga teste oiu ja varju all* Ann; *kui asi oiu all on, ei lähä `kiigi tämäda kabama* Kod; *panin oma raha koa oio `piäle* KJn; *temä kätte sai oiu pääl ant* Krk; *vana inemine `kuuļi vällä?, ma_pia eläje? uma hoiu ala, `võtma* Har; *ol' pant [raha] hoiu ala* Se

oid¹ *oid* g *oiu* Khk Mus Muh Lä(*oio* Mar) Vän Tor HaLä(*oio* Ris) Amb Kad Rak VJg Krk Urv, `oiu Kuu, *oju* Phl Tõs/-o/, *oidu* Põi/oe-/ Saa, `oidu IisR Vai; *oit*, p `oiu Hlj Lai; n, g *oiu* PJg, `oidu VNg Vai; p *oiut* Pär aru, mõistus, taip *sel pole `oiu peas* Hlj; *Eks ta on üks `puole `oiduga* IisR; *üvä `oiduga mies* Vai; *kui ta oiust εε leheb, siis taal pole änam ömmu `ollagid* Khk; *täma pees pole mihe meelt äga mihe `oidu* Mus; *see oo üsnä oiust ää* Muh; *taal oo nõtr oid, täit `oidu ja meelt ei ole peas* LNg; *ta oid üsna `kergeks läind; see tääl ikke oio sees see vega* Mar; *viin oli viha märjuka, võttis meestel meeled piäst ja naistel oiud otsa eest* Vig; *`pisse ojoga inime; lõitse võtab ojo ää* Tõs; *sel mehel ei ole oiut peas* Pär; *ei ole `sel'ge oiuga* Tor; *ta on ikke oiust na puudolik* Ris; *oled na poole oiuga* Nis; *inimene on oiust ära* Kei; *mõnel on seda va `oidu nõnna napiste* Kad; *tal on vähä `oidu* VJg; *sellel ei ole `oidu `luudigi* Krk; *Sul ei olõ sukugi `oidu pään* Urv **Vrd** uid

oid² pl *oid*, gpl `oiie kiviread meres *Oid olid igä inimeste [tehtud]; Kui `tehti `Viinistü ja Pärispä vehele tied - - siis `ueti `oiie kived tie `pääle `täüteks* Kuu

oide *oide* Var Aud, *oede* Tõs Aud, g `oitme; *oedõ* g `oitmõ Khn pikk ritv võrgu jää alla ajamiseks *`Oitmega lükatakse võrk `alla* Var; *midä pitkem oedõ, sedä arvõmad augud, sedä `viisi `aetassõ mutti `alla* Khn; *puu oede, kakskümmend `sammu pikk* Aud

oider `oider Tõs Aud, `oidõr Khn, g `oidra

1. tüma koht *seal all oo nii soo `moodi mets, paelu `oidrid sihes* Aud

2. sügavik meres *`oidra kohad oo põhjatunud* Tõs; *mere `oidrad* Khn

hoidja `oidja Põi Mar Mär PJg Ris Kos KuuK JJn Pee VJg Sim I Ksi Plt M/-e Krk/ Ran Nõo, `oitja Kam Krl, `hoitja V(-t-); `oidaja Lüg Khk Muh Aud, `oidija IisR Jäm Khk Põi

1. tgn < hoidma *ma sii maja `oidija, teised keik kodund ää läind* Khk; *Ma oli küla `põldude `oidja* (valvasin, et loomad põldu ei läheks), *kui ma kaheksma `aastane oli* Põi; *`oidaja näpistan last* Muh; *mind `pañdi nende (laste) `oidajas* Aud; *unustab `oidja, tabab `püidja* vns KuuK; *`oidja, see nagu karjane käib nende (laste) järel* Pee; *egä üht ei või võtta kodo `oidjass, piäb ustav inimene õlema* Kod; *kõik neli `väikese, kaits tük'ki olliva katsikese ja `säitsmä `aastane `oidja `ol'li* (lastest) Ran; *tuli ei taha tuhnakut tegijät ega laits ei taha `laiska `oitjat*

vns Kam; *susi läis läbi karja suu ammulõ, is putu üttegi eläjet, tuu ol' hoitja sällän* Har; *pühä vaim õks - - om hoitja* Se

2. säästlik; kitsi, ihne *nad kangest oidijad, kõike asja oitsivad* IisR; *oidjad rätsepad ei roatsind kedagi osta, nendel oli raha küllalt* Kos; *oli sakste ulgas ka oidjaid* JIn; *kangest oidjad - - olid, [ainult] pühaba lõunest oli liha* Pal; *sij olli seante oidje, et ta es anna ende penki istu ka tõisel* Krk; *tõene inimene om oidja, tõene om laristaja* Ran; *serätsist oidjit olli vanast külländ, tei kaits tegu leibä kõrraga, tõist süüdi, tõene sais, läits kõvass nigu sarv;* *oidja ei oiga konagi, pillajal om ike pal'la näpu* Nõo; *tuu om nii hoitja inemine, tuu hoit kõik käen* Har; *hoitja inemine ol', kõkkõ viimäst tal ol' Plv*

hoidlik *oidli|k g -ku* Hlj Lüg IisR hajusalt Sa, Muh Rid Mär Kse Tõs Aud Tor Hää Ris Juu/`oe-/ Kos hajusalt Jä, Kad/`ue-/ VJg Sim I Plt KJn Trv Hls, -gu VNg Rei Trv Krk Ran Puh; *oidli|ko g -go* Vai; *oitli|k* Nõo Võn San Krl, *hoitli|k* Kuu/g -gu/ Har Rõu Plv Vas, g -ku kokkuhoidlik *oidlik inimene - - ei raiska kraami pali* Lüg; *Ta on ninda oidlik, et raatsi mitte süüagi* IisR; *oidlik peremees, oidis kogu* Khk; *Oidlikule inimesele nõnda kergest puudust äi tule* Kaa; *oidlik mees ka, teine saab raha küll, aga ta ei oska seda oida* Rid; *üks oidlik ja töökas inimene* Aud; *oidlikud ol'ti koa [vanasti]* Hää; *ei taha teesele anda kedägi, omale oedlik* Juu; *on jah temal õnne õld ja nüid on - - rikas, õli uedlik mies* Kad; *vaate, meante oidlik ta enne olli, es tähi mitti tingu tõisel kõrva veerest ärä anda* Krk || ettevaatlik, valvas kui sa ise *oidlik et õle, kaatad ärä* Kod

oidlikuld ettevaatlikult *verku tieb ta (hüljes) kolm auku - - suuremjägu tieb ta siel oidlikuld ka, suuga ainult temmab kala välja, kardab verku* Jõe

hoidma *oidma* (`oe-), (ma) *oia(n)* eP(*oja(n)*, *oea(n)*); h- Phl) M(ma-inf -me) hajusalt T; *oidama*, (ma) *oja*, *oia* hajusalt Sa, *oian* R(h- Kuu); *oitma*, (ma) *oia* Võn Kam Ote Rõn San V(h-)

1. kinni pidama, haarest mitte vabastama *ema oead last süles; õpedaja oidas raamadut* kēē Khk; *lapsed oitsid tagumisi jalgu [lamba pügamisel]* Kul; *egä sa jõua ju siiss ühü käega üksi oeda mette [külvimatti], see rihtm aitas ikke* Tõs; *luoslaud oeti kēēs, sedasi luodi kangas üles* Ris; *ristimise aal vaderid oetsid last* Jür; *minu käd akkasid külmetama obuse ohju oides* Ann; *adra kurgi on minugi käd oind* Tür; *ühe käega oisid lina pihu, teise käega virutasid mõegaga* Trm; *teine oiab [hobuse] jalga, sepp rautab* Lai; *ois pääd kate käpä vahel; ma less ta süle sehen oidnu selle üü* Ran; *oesi toda kühi vitsa suun, tuu purut kõik amba ärä* Nõo; *ma hoia üks võimõ peohn, ku ma tõsõ tarõ mano ka lää* Plv; *sikuska, toda hoietass käeh* Röp; *ku pilak' ol', siss olõ õs vaja pirdu hoita? käeh* Se

2. mingis kohas olla laskma, seal pidama *tasku raamat, siäl vahel oitse raha* Tõs; *Ramatud mtõ vöi süemä lava piäl oeda* Khn; *kana oiab oma tiiva all poega* Hää; *vahel lõhuti aedad ära, akati varastama, sellepärest ei oita riidid aedas* Pal; *ku käe ärä palutit, siss võtit peoga suula, pannit pääle, oesit tüki aiga, katte valu ärä* Ran; *lasnu peni usse, mes sä penist taren oiat* Puh; *sitsirätt om egäpäevi pään oeda* Nõo; *piät hoitma ega asa uma kotusõ pääl* Vas; *Mõnõl ol' tettõ perüs kül vipõ'l ja hoise tuud alate aadah* Röp

3. a. mingis olukorras, seisundis, asendis olla laskma või olema *sundima piad oidama päi (lainea risti) - - muidu mene vene kummule* Vai; *püksirihm - - ojab püksid ülal* Jäm; *pöllud piab korras oidma* Khk; *läbi sörmuse lüpeti ternest, se oidas piima kogu* Mus; [ussi] *piad päi ära lõmama, et ta p saa ennast elus oida* Pha; *möni naine - - oead mehe oma käpa all* VII; *pistid oidvad malgad koos* Muh; *kass ojab oma saba püsti* Käi; *küll see [körtsmik] oleks teenind, [kui] see oleks end targaks oidand (poleks jooma hakanud)* Rei; *oia obo ohjas* Rid;

*Vahest oidetse suud irmuga kua lukkus piltl Han; oiab käed `ristis Tõs; Nahk oiab `kohtisi kuus (väga kõhn) Hää; oea parem enese suu `kuomal piltl Hag; nisukest `assa peaks salaja `oedma Jür; üks ots on `kõrgemal, oiab `ingede pial (uksest) JJn; kui sa nii tasa `kaalu ei oid, siis oli [käru] `kántsti `ümber Rak; argid oiavad [kuhja] varrast `õige IisK; piim `oidi varjol Kod; mõni obune küll tiid ei oia Pal; keelik on sij, kes `vankri kuus oiab Ksi; `oskab ennast `ästi üleval `oida (käituda) Plt; tinkpiiritus oiab piä laheda KJn; ega ma salussen (saladuses)- - ei oia midägi `asja Krk; vikati kants tuleb `niitmise `aigu ästi `vastu maad oida Hel; nigu abiss sai, nii nakass nõna `püsti `oidma; ihu `ümbre `panti talje, tuu ois rinnad üless Ran; ega_s sulane ütsindä es jõvva talu tüüid joonen oeda Puh; ku pird kõvaste palama lääb, siss oia `pisti; oia anuma `puhta, siss om piim illuss Nõo; põigusse oiava riij jalassid ütten Ote; halv om, ku hobõnõ võngerdamma harinõss, sõss om rassõ tedä `õigõl tiiil `hoita? Kan; otsa päält om pal'k tõsõ otsa `pääle `hambadõ raot, tuu hoit `huunõ kokku Har; peedi? umma ilosa?, ma Jõ iks hainast niä_ `puhta_ `hoitnu? Rõu; `Atra hoiete sõss kässiga üleväh Röp; hoia [talv] kõrrah Se **b.** (lonkamisest) Obu oiab jalga, vist oo ää naelatud Han; oiab `jalga, `luukab Kod; oben ois `jalga, sepp olli är `rauten ta Krk; vana lehm olli serände, ois `jalga iki puusast, limbass Puh; lehm om sõrgatsimi ärä `murdnu, nüid oiab `jalga Nõo*

4. säilitama, alal hoidma; säästma, säästlikult kasutama; hoolikalt ümber käima *nied `lieri `pildid - - `saavad `oidada `ninda `kaua ku `surmani; õled oma elo `oidand Lüg; tule piab ikka küll ülal `oidama, et ep kustu ää; killele ma seda suppi oja, leheb apuks Khk; [tööriistad] `seisvad mitusada `aastad - - kui nad `oitud on Pha; ta võiks õlut oeda, mis ta tast ühe korraga `otsa `kiusab Muh; söö aga ära, mes sa ojad neist sedasi Rei; `villa `oiti pikka `aega Kul; oiab `kangesti obusid, raatsi `sõita Mär; Ei tä saa kedagi oma tiada oida Han; mind nagu tiibad `oidad, ma `aiged ei saa Mih; tia, mis jaos `seuksi pias `oitama (metssigadest) Tõs; puid oedatõ, siis külä `lähtväd `sauna Khn; kuld rahad, eks näid oietse `praegugi Aud; need (loomad) ikke `oskasid oeda ennast PJg; Ärra `oidnu ikki obuste jauks paremad einad Hää; sie `kaugelt `oitud, mõni kolmkümmend `oastad vana; `oedmese varal on ike läbi `soadud Juu; isa oedis nad alles, aga mina lol'l `andsin ää HJn; neid kakkisi nad tegivad siis sest `lamba verest, neid `oiti kua kogu `talve KuuK; oian tuld all JJn; `oitsin ike kaua `aega [puulüpsikut] mälestusest VMr; kuda tä rammu oiab, egä päävi rangid kaalan Kod; puu nõu sees on kõege parem `rasva `oida Pal; kui [marju] `oidmise jaost keedeti, siis keedeti paksult ära Lai; juurepäts `oiti ikki teesest teost teese `teoni Vil; oia see kiri `alla Trv; [surnu] `mõskjel ma oia iki `ruuble `ärä - - `mõskje piap iki `ruuble `saama Krk; oid esi`eniden, ei selläte kiigile oma `asja Hel; liha `raasu `oiti ka aenaeass Ran; oiab `lämmä peräst abet Puh; to_m äste `oidja, oiab kõik alali; mul ei ole midägi tagavust, mia ei ole `endäle korjanu ei `oidnu Nõo; `oiti ja korjati raha, es ihnata perele süvvä `anda; `siipi vanast oieti Ote; Lihaga_ `tuuga_ pitsitedi ja hoiõti kokko Urv; tüüid ei massa_ `perrä `oita?, piat är_ tegime Krl; ala sa_ tuud kellegi kõnõldu, hoia_ henne sisehn; ma_ hoiõ kah raha vannu `päivi jaoss Har; es mõista? umma avvu `hoita? Plv; ma võti taa pluusõkõsõ `säl'gä, et kavvass ma_ tedä hoia Vas; kõvo puid hoiõtass `leibä kütsä? Röp*

5. ohjeldama, tõkestama, takistama; ebasoovitavat vältima *onopoig parandas mul kattusse `vällä, nüüd `oiab `vihma; ma just `liiga `laiast ei `räägi - - `oian tagasi Lüg; `Lapsekesed - - kuda `teie `saata sedasi `vankri edesi, kui `nindapali mehi `oiavad `jalgudega `vasta Jõh; `ühthe [koera] oja siit, teine tikub teisest kuhast `jälle; inimest äi oja ju `keegi, ta läheb, kus ta tahab Khk; [tõrv] Ojab ussid eemale Kaa; Märg ojab puud pakatamast küll Põi; ojad `inge tagasi, et äi `inga mette Emm; pole ma siis ka mette nuttu tagas `oidend Käi; töö*

`juures oiab igal pool ennast tagassi; sai appi, `oidis ikke ää selle õnnetuse Mär; Lai räästas `oidis vihma tagasi Han; telka rihm oiab, et rangid kaela `piäle ei `vaota Tõs; ma pian `oedma nüid `ärgi, et `sinna [metshaldja] `jäl`gede `piale ei soa, et `kauvad ää Jür; puu oiab maru sügise; vähä oiś pulma aeg, moeto alate täis ku kalkun Kod; egä asjaga võib tagasi oeda, viinaga kah; kes `tüüga tagasi oiab, tuu om laisk Ran; oma maja `varga iüst ei jõvva sa midägi oeda Nõo; toda oosime, et laıs aada ala ei saa minnä Võn; pidit ärä `oitma, et tule kibena es lää katussede Kam; ega_{ma} _j `häüstä? ma hoiä hinnäst tagasi, kõnõla ilostõ? Rõu; tulõ_{kodo}, sõss hoiä `varblaisi ja, ei saa_{kanolõ} midä `panda Plv; ma iks `hoiõ, nii et mul `halva `haisu ei olõ? Vas

6. *hoiduma `täüdiis igä `jälle `hoidada, et jüst kova maa`tuulega ei mend [jäätükiga sõitma] Kuu; süidä `oida jumala `puole VNg; `oia `valge iest ära; eks `poisikeselt saand ikke `oidada oma `seltsi `puole Lüg; Ära `karda `kuera, `oia mu `selja taha IisR; mis sa ojad ennast ukse `körva; koes sa tead `aiguse eest oida Khk; tera `oidas maha, äi passi löö `otsa Kär; omapere inimesed `oidvad egas asjas `ühte VII; Päästlased vidistavad ja lendes oidvad kangest moa ligi Põi; ää oja `valge ette; param `sõuksest `eemale oeda Muh; oia, et tule kirs ei löö lage Käi; veta uks `lahti ja hoja ise ukse taha Phl; ma `oitsi ulu `alla Mar; oiab ennast nende `seltsi; linnud oiavad `paari Mär; lapsed `oitsid ikka vanemate inimeste sel`la taha Lih; kitsas riie oiab inimese `sel`gas `tõlli Var; Ojamõ ravadõst `iemäle Khn; minu maja oiab põhjast `lõune Hää; mis sa `kõöku oiad HJn; oja iest ää Amb; oiś ennäss varjole; `oitka, et teie tämä `külge ei `puutu Kod; neid `iiri oli ju pal`lu - - iirte eest ei saa `oida Äks; mõni oiab ennast `looka; tüir inimene on `kange oma `poole `oidja Plt; oia sa kurat kätt, üät kätt lää pal`lu `tüüsit Krk; ega sij vihm `meile ei tule - - sij oiab `rohkemb `alla järve poole Hel; sügiseld oesiva ihessed `randa; kedä ta `vihkab, kuda ta tolle poole saab oeda Ran; `oitke, `pernane tulep, vommel om käen; serätse vastatsigu voldi olliva [kampsunil] all, nuu oesiva äste kaharade Puh; ma - - oesi iks majade `varju Nõo; Ta lepälavvust annum `tük`se `hoitma iks `ver`pjäss Urv; nimä_{tan} majan `hoitava kõik` ütele poolõ Har; ei_{saa} `pik`se iüst `hoita? Rõu; `rõiva? omma vedelihe - - säläh, ihost `hoitva? `kaugõhe Plv; rehe `pesmise aigo tulõ tuu iüst `hoita, et mõni ohhak `silmä ei lää? Räp; ma? hoiä kavvõbakõsõh, ma? hoiä_j ligi näid Se*

7. a. *hoolitsema, järele valvama sie vanamuor ei saa enämb `lastki `oietust Lüg; kut me püsused olime, käisime ikka `lambud `oidmas Khk; põle mool `aega ta last oeda Muh; teeni `saksu ja oja nende `lapsi ka Rei; loomad `ahti minu `oida Mär; minä seokest rübe änäm ei oia Vig; küll tema oo iluste oma last oidn Tõs; oja oma kodo urtsikud viel Khn; käi `ütte nannel, et tule titte `oedma Ris; ma aina olin `aitamas ja last `oedmas Jür; laps on tema `oida `antud JMd; esimise lapse ajal - - võtin `oidja - - einamaal oli last `oidmas VJg; koer `irmus ilosass oiab eläjid Kod; korraline `aitas karjussel `karja `oida Lai; ka_{sa} tulet meil kodu `oidme Krk; käesin sääl karjan ja oesin iki ärä kõik Ran; nüid om Tañnul anise, a ei mõestava oma `aäne oeda Nõo; kuvve `aastatsen `panti joba last `oitma minu Ote; ol`l `ísiku `oitõnu San; ma_{lähä} timä `kraami `hoitma, huju_{no} ei_{lähä} ma? Har; taalõ tõi veli latsõvingadsi `hoita? Plv; kodo `hoitja tulõ? koto `hoitma; parõb `hoita_{ku} ohada? vns Vas; `laısi `aeti `ruuhõ mano tsiko `hoitma Räp* **b.** *(loomade pidamisest) ein `kasvas, võis änäm `loomi `oida Khk; mina enäm lammass ei oia; lehmä suavad `oida, vana obese `ruaskene kua Kod; veli ütlet` mullõ alati, et mis sa näist (emastest kassidest) hoiadõ? Rõu; kiä jovva as `lehmä pitä?, tuu pidi `kitsõ, kits ol`l `ker`gep `hoita? Vas; setä `vaškõt joht naka_j? `hoitma; káts pörssat hoiä üle talvõ Se*

8. kiindunud olema, armastusega, poolehoiuga suhtuma `ninda `oiab oma last, et ei `raatsi `vitsagi `andada Lüg; *ojab teist nõnda, ei `üttele `santi sõnagid Khk; oma kassid, neid nad (koerad) nii `oidad ~ `oidvad Mih; ta oiab teist meest änam ku oma meest Hää; isa `oidis väga oma `tütre`poega Kos; ema oedis `ella mind JMd; kes `koera `oidma, sel õlema obesed ilosad Kod; na oiave tõne tõist Trv; üte `ammege ristiti `latsi, sõss latse üittõisi oiav; obest oia ku naist ja seo ku varast vns Krk; oesiva minu nigu oma last; imelik, kudass luum nakab inimest `oidma Ran; ta ois miu nii `kangede Nõo; emä `oitsõ minnu kõvastõ Ote; meil Mañni `väege oit vannu inemeisi Krl; pujakõist timä hoit, a naist põlg Rõu; varblaisi kül_ta_s sal'li, aga muid `lindõ ta `väega `hoise Plv; taa ütsik lats, taad hoiõtass ku munna Vas; timä `väega naist hoit Se*

9. (sugutamisest, paaritamisest) *keisime [lehmaga] pulli juures, lehm `oiti ära Jäm; teisepere sõnn `oidas meite lehma e Khk; Lehm pole siasta veel `oitud Kaa; kui kukk pole kana oidn, siis `poegi äi tule Krj; Noort kana kukk juba `oidis, see akkab `varsti munema Põi; mis kukel viga, ole `otras ja oja kana Muh; see [lehm] juba `oitud, äi taha änam `pulli Emm; Lehem oli ühe `aasta aher, aga `seaste on `oitud Rei; kukk `kargab kana õrssile, ojab tättä Mar*

10. *hoia alt millegi tõhusust rõhutav väljend On sel `õmmeti suuvärk, kui `rækima akkab, siis `oia alt IisR; Kui obused `päeva palavaga puristavad - - siis tuleb teise päeva `vihma nii et oja alt Põi; erilane jah `nõelab, tuleb et oja alt Mar; Tantsi õhtal oli `neuke la'p, et oia alt Han; üks neid mõirakarused ole alati old - - kui veel pia täis `tõmmab, siis oia alt Lai; Ar vihastas, siss hoia alt Vas; Ummõl`devva_sääntse_kirä_`pääle [linikuotstele] niku_hoia alt Se; hoia ja keela hoia alt sain niisuguse `lahmaka vett `vasta `vahtimist, et `oia ja `kielä Kuu; Valetas `ninda, et `oia ja `kiela IisR; Nii `kange valu rist`luudes, et oja ja `keela Rei; Oia ja keela sehukest naist maapeal olemast Han; hoia piip ja prillid (mingist asjaolust, mille eest tuleb end hoida) Piab kõvasti `kinni õlema, `lahti `pääsib, siis `oia piip ja `prillid Jõh; Nuor obune, kui sie `lõhkuma akkab_s `oia piip ja `prillid IisR; Kui seda asja niid puistama akatakse, siis oia küll piip ja prillid Kaa; hoidku (sag koos teise sõnaga) teat (rahvapärane) ütlus, mis väljendab emotsioone, suhtumist vms jumal `oidagu sõdade iest; nii kuld `ambaid suu täis et `oitku Lüg; sina lähäd edesi, oh `oidagu Vai; Oitku arm, jälle see laps liidi all tule kallal Kaa; jumal `oitku nii vanaks elamast Pha; `oitku sõda jälle tulemast Põi; oh `issand `oitku Muh; `Jeedam eige `oitku, ta tuleb just siipoole Rei; jumal `oetku, `messugune mõisa aed oo Rid; jah `oitku, ma `oska `nüitse aja noortega juttu kedägi ajada Vig; oh sa `oitku, mina_j `oska änam seda seleta Kir; liha säriseb pannil - - mis `oitku kohe Tõs; oh `oetku küll, milla see ükskord lõppeb Kei; pidime - - tegema sial `mõisas tööd nii et `oitku Kos; nüid mähitasse `lapsi naa et `oitku Koe; jumal `oitku `jõukate `juure `juhtumast VMr; oh jumal `oitku ku `kanged `liikmed Kod; käod kukkusid nagu `oitku Äks; mõni vannub nii `irmsast et `oitku Lai; na oiav tedä kui `oitku Pst; jäi nii nõrgass et `oitku Ran; taevass `oitku ennäst nii armetuss jäämäst Nõo; No[?] noorõ inemise_kägisäse ja rögisäse_nigu_hoitku[?] Urv; sa`lt vereviid sipõrlaisi nii täüs ku `hoitku[?] Plv; jummal' `hoitku no `sääntsit `latsi ka saamast, kiä[?] läävä[?] `huurama Se; kinni hoidma 1. haardes hoidma; mitte võimaldama liikuda või ära minna mina en saa `tulla, minu `oita `kinni Lüg; oja lakkast `kinni, muidu kukud seljast maha Ans; teine oeab lammast `kinni, teine niidab Khk; aero tüi - - kost `kinni saab `oetud Rid; `pahmaja oiab obused `kinni Lih; nee, mis `õl'ga `kinni `oitsid, `üiti `roikad Tõs; Katsu paelast `kindi oedõs `kuõrma `otsa roenata Khn; eenakuhja `vardale pannakse argid ette, need oiavad varrast `kinni Nis; läksin*

`aitama vinna köit `kinni `oeda JõeK; peñnid ojavad sarikad `kinni; Sa pidi `inge `kinni `oidma, kui `sel'ga panid Amb; oja varrest kõvasti `kiñni VMr; veeke laps ei sua seessä, oia käess `kiñni Kod; mine ärä, ma oia teda `kinni senikavva Trv; küll mia oless selle õnne `mõisten `kinni oida piltl Krk; suur lammass ollu -- ammastega ois `kiñni kaala mant (hundist) Ran; laits ois kate `käega emäst `kinni Puh; ku sa tahat `luuma pedädä, siss oia looma `kinni Nõo; mul um mitu jalusõga vikahtit, ku niidät, siss jalussõst hoiat kiñni? Vas 2. suletuna hoidma Kes siis õhutas, uksed `oiti `kinni, et soe `seisis Pöi; oia aga see suur tee `kinni Mär; oia suu `kinni, muidu südä `jahtub ärä nalj Ran; kudass sa saad siin akand `kinni oeda, nii kuum om Nõo; kõrva(1e) hoidma 1. vältima, millestki hoiduma `oiab tüöst `korvale Hlj; sie on siis midagi pahandust tehnd, et `oiab `kõrvale Lüg; Kui sie `purjus `piaga `putrama akkab, siis paremb `oia `iaga `kõrvale IisR; ojad ennast kõrvale teise eest Käi; Oiab nüid viina eest `kõrva Han; `oidis ennäst `kohtu eest kõrvale Tõs; tüü ets (eest) oiab kõrvale Kod; na olli nõnda sula sõbra, nüid oid joba `kõrva Krk; temä es taha kroonu pääle ka minnä, ois kõigist kõrvale Ran; sa piät `käsku `täitma, käsust sa kõrvale oeda ei saa Nõo; minnu oieti kõgõ kurja iüst kõrvalõ Krl; ol' mitu sääräst moonamiist, kiä tüüšt kõrvalõ hoit Har 2. kõrvale põikama `lööper soadeti ette, et kõik tielt `kõrva ojavad Kos; nagu sitta pilpa peal hoidma kellesegi ülimalt hoolitsevalt suhtuma Oia nagu sitta `pilpa pääl ja vahi, mis sa pera sene iest saad Jõh; Seda `oia küll nigu sitta `pilpa pial, aga ikke ta -- saab pahasest IisR; Sedä last `oiti nagu sjõtta `pjõlpa piäl Khn; om `seande laits, oia nagu sitta `pilpa pääl -- ike tal om ädä Trv; tüütärd oiab -- nigu sitta `pilpa pääl, aga `poiga `põlgsiva Nõo; oma nahka hoidma 1. ennast säästma Oli sõa aeg, ega üks `oidis eese `nahka Pöi; kes ika -- oma `nahka `oedis, ei läind nende mõesapõletajate `ulka Kos; sie oeb oma `nahka JõeK 2. (karistusähvardusena) Kui sa `piaksid volestama, siis `oia oma nahk Jõh; Kui viel `sohki tied, `oia oma nahk IisR; oia oma nahk, ku ma tule, sõss tii sul `perse kirivesess Krk; silma peal hoidma valvama, jälgima Tubilièrid (külavalvurid) `hoisid küläl `silma pääl -- `muidu `voisid `tulla meri `rüövlid Kuu; Oja siis ikka silm peal koa, kui ta `siia tuleb Pöi; taga hoidma armastama, kalliks pidama; taga igatsema ku [loom] on `arjund peremehega, siis `oiab peremiest taga Lüg; `Lapsed `oiavad isa viel `rohkeb taga kui ema IisR; süda `oidis teda taga Mär; laps oiab ema taga JMd; obene oiab `irmsass taga inimes, obene one `kange armastaja Kod; mõni poiss akas tüdrukut taga `oidma Ksi; ta (laps) oiab minu taga, emaga ei `teegi tegemist Lai; temä ois sedä naist `kangest taga Krk; ta ois miu nii taka, et kellelgi puttu miu es lase Nõo

hoido hoido rumal, puudulik Hoido tüü õks hoido tüü, tuušt olõ õs muud `tahtagi Rõu

oidrem `oidrem g -a Var Hää sügavik meres `oidremad oo meres Var; paadid saavad `oidremast läbi; `Vaata, et sa `oidrema `kohta ei lähe, upud ära Hää

oidrik `oidri|k g -ku Mus Krj vesine, soine koht heinamaal mis `oidrikust `niita sünnib Mus; `oidrikkudes pole `ilmaskid suurt `eina oln Krj

-oiduline Ls täieoiduline

hoiduma `hoiduma, (ta) hoiuss hajusalt V, `hoidub Kuu(-mma); `oiduma VNg Lüg, (ta) oiuss San/ma-inf -mõl; `hoituma Plv Se säilima; säilitama `herni `jälle pani `vastla `päiväks `hoidumma; Pane nüid muist `ponksi `hoiduma -- las `hoiduvad muist `huomeks Kuu; `riided pani `tõise `kõhta `oiduma; `kõrjasin `pähkliisi -- panin siis kotti `sisse, et oh las nad siis `uue `aastani `oiduvad Lüg; ku piimä är keedät, siss oiuss kas vai tõsõni pääväni San; lil'li totu_pandass viij `sisse, sõss niu_hoiusõ? Urv; timahavva `hoituva `kapsta? ilosahe Plv; aganik, kos nä (aganad) `hoitusõ? Se

oiduma `oidu|ma Krl, -mõ Har; `oidumma, (ta) oiuss Rõu; tn `oiduminõ, imperf (ta) `oidu Se ujuma ma lää `oiduma Krl; ta ol' olnu küll usav `oidumõ Har; mõista õi_ma `oiduda? Rõu; üle jõõ `oidu Se

***hoielden** oielden Kam, hoiõldõh Rãp kokku hoides `Leibã `süüde `väega hoiõldõh; Sitt, mis sõss kesä pääle `viide, `laotõdi nii `harva ja hoiõldõh, et õks `rohkõp maad täüs saasse? Rãp

oiella → oialla

oiestama `oiestama avaldama egä siis `añnerja `saaki, sedã kunagi `toistele ei `oiestettud. vatta paha silm `jälle vai nii, kui sa `oiestad; sedã kunagi ei tahetud `oiestada [kui sügavale võrgud lasid]- - `kardeti, et kala kadub `paadist, kui sa `oiestad; Moni `vimpka mies oma `oiget nime ei `oiestand, üttel vale nime Kuu **Vrd** oiastama

oietama oiet|ama Hlj/`oie-/ Khk Kos Trm Plt Trv, -eme Krk

1. oigama; hädaldama `aige oietas `kangest Khk; küll sie `ohkis ja oietas Trm; tuli oieten ja aieten kodu; ta es oiete, ta es aiete, periss egäpääväne (tavaline) inimen olli; küll ta oiets ja aiets. kes tatt käsk sedästi tetã Krk

2. "oi" ütlemä peiupoiss tuli `lilledega ehitud puuõllekannuga - - kis `jooma akkas, sie oietas Kos

oigaelema `oigaelema, -mä oigama, hädaldama [nad] `Oigaelid, et näã, `emme voi `millist midãgi `tehjä Kuu

oigahuma oigahum(m)a, oigahumma leigenema läã ei_tahn tulikumass, hüã, ku ark'ki oigahuss (pliidile pandud toidust); taa pudõr `häste lämmi joht olõ õi?, oigahunnu? um; seo piim piat oigahumma Rõu

oigama `oigama Jãm Khk Põi Muh Phl Vig Vãn HMd HJn VJg Iis Äks, da-inf oiata LNg Kul Mår Khn Juu JMd Tür Trm Kod Plt KJn Trv Puh, ojata Tõs Ran Nõo Rõn(-da), ojada? V(ma-inf -mma), `oigada Kuu/'h-/ RId VII Tor Saa Ris Koe; `oigame Hls San, da-inf oja|te, -de Krk; `oigamõ, da-inf ojadõ Krl

1. kaeblikult häälitsema `aige `oigab VNg; Senel akkas äkkitsã sies `irmus valu - - ja akkas koledast `vieretama ja `oigama Jõh; `oigas ning `soigus kolm nõdalt aseme peel Khk; kui `moolgid sañt, siis ma `oiga koa VII; Valu oli ikka nii `kange, et võttis mehe `oigama Põi; kondid ühna `oigavad (on väsinud) piltl Muh; ei jõun enam ojata, võhm oli `välles Tõs; `Aigõ `oigab üed läbi `sängüs Khn; üks mees `oigas riha all, mina es `julge appi `minna, las ta `oigada Saa; tal (haigel loomal) on nisuke `oigav olek HJn; `oigab valu pärast Koe; järv kohab `justku `oigab tõine vahel Trm; lehm `oigap magaden, sõs ta om `aige Trv; puu ojaßs tuulege ninda et piltl Krk; võib-olla ma unel ojassi Nõo; Lehm ol' nii `haigõ, ku `oigama nakaßs, sõss ojaßs nigu inemine Urv; püssã paugu_lãtsi_ `külge ja poiss nakaßs `oigamma Rõu; inemine om valu seeh kõõdsãh ja `oigass Vas

2. kurtma, hädaldama ta `oigas, et põle kedagi teha Ris; üks oianud - - et vaemod käevãd Kod; kik'k inimese `oigav iki, et om är tapet `tüüige Krk; `saadi `varguse päãld kãtte, nüid `oigab iks et, mes must saab Nõo; pussutpoig ojaßs aho päãl kõvastõ, et tãl pää `valtass Rãp

***oigama**² impers oigati leigendama Suvõl' no_ `külmã vett es olõki?, päävä käen ol' `tõrduga?, sõss jo oigati är?, ol' iks vesi õigõ `lõügekene Urv

oige `oige Äks Lai Trv Hel hajusalt T, `oigõ Võn V

1. leige `ahju natuke `kõõtud - - natuke `oige on Lai; vett üteldi, et vähã `oigess lãnnu - - kas tõid pangiga `tarre vai valasid patta - - lãits `oigess Ran; `oige viija `panti nuu õlle kesvä ligunema Nõo; si supp om väegã `oige, ma_ j taha tedã Kam; kesksuve `aigu om

järven `oige vesi Ote; ahu om `oigõ, leevä? ei küdsä? äste är? Urv; meil lätte vesi um külm, lehm taht `oigõt Rõu; `oigõ `viija lää ei? mõsu `puhtass Röp; `oigõ viikene sannah `laitsi `mõska Se

2. pikaldane, saamatu; tasane, vagur temä om seande `oige, ei ole tast suurft midägi `asja Trv; Ei massa toda oiget inimest kutsu, serätse oige tüüßt ei ole ütte tulu Nõo; `oigõ inemine, nigu puss `mustõ `villu seen Urv; `oigõl loomal om puuduss man, tal om midägi vika Krl; `põrsakõnõ om `väega `oigõ, taad võta? vai panõ? kohi taht Har; [ta] Om ütte muudu `oigõ, palagu vai maja; ta `väega `oigõ hobõnõ Vas; tõõnõ veli ol' `veetkese `oigõp tüü pääle Röp; `veiga `oigõ miis, olõ õi? timäst suurt `asja Se; `oigõ tsiga, ei timä `pelgä.j-mitägi - - tassanõ sääne Lut

3. soe, pehme; mahe ilm lätt `oigõpass; `Kiisslal olgu_kärre tuli, munapudrul `oigõ tuli Rõu; olõ.j külm, sääne `oigõ ilm Vas; `täämbä sääne `oigõ ilmakõnõ Se

***oigema** nud-kesks `oigenu Nõo Kam leigenema Vesi om nüid `oigenu, om ää juvva Nõo Vrd oiguma'

oigerdama oiger|dama Phl(h-), -teme Krk vedelema mis sa sii hoigerdad nii kaua [voodis] Phl; ta ei kurda, ta.j tiij, ta.j makka kah, oigertep pähle sääl man Krk

oiglanõ `oigla|nõ Rõu, g -tsõ Har; `oigla|ni g -sõ Krl

1. leige `oiglanõ vesi Rõu

2. pikaldane, saamatu `Oiglanõ mehekene Har

oiglema `oiglema, da-inf oielda Trv Puh; `oigleme Krk San; `oiglõmõ, da-inf oiõldõ San korduvalt oigama `aige oiel' õige kõvasti Trv; mis sa oiglet Krk; mõni `oiglõss jälede San

oignõma `oignõma leigenema lasõ? [veel] viij tarõn `oignõda ja anna? sõss - - latsõlõ Kan

oigukaine `oigukai|ne g -se õhukene, peenikene `oigukaise jää pääl ei `lassa `kävvä; `oigukaine kuor `justku `nahka on pääl; [kuhja] `malgad on viis `oigukaist puud Vai

oigukaisest õhukeselt odeda [linad leost] `vällä, tehä `kimbust `lahti ja lahodeda maa `pääle `oigukaisest Vai

oigukene `oiguke|ne g -se Hlj|`oiku-/ RId nõrguke; kidur, kleenuke sie one viel `oigukene, sie pida `kasvama VNg; vanust on `õisel, aga pisikese kasuga, `oigukene Lüg; `Oigukene ka, mis ta `jaksab sääl teha Jõh

oiguma `oigum(m)a Nõo Võn Kam VId(`oigo- Röp) leigenema panõ vesi `oigumma Võn; ma mõnikõrd võta lumõbist vett, sinnä_paiast päiv, sääl um vesi nigu `oigunu? Rõu; ma.j anna_taad `külmä `piimä latsõlõ, inne ku timä `oiguss Plv; Aadast `tuude mõõdu täüs `jauha, jaahu? `lasteva_ka_tarõh är? `oigoda?, külmält ei läävä_`hapnõmma Röp; vesi taht `oiguda? Se Vrd oigema

oiguma² `oiguma, (ma) oiun oigama nüid oiutakse ja ägatakse Kei

oiguma³ `oiguma, (ma) oju ujuma pand abajast `oiguma; ojub üsna `kaugele Mus

oiguma⁴ `oiguma masseerima tule `oigu mind, näbista `suoni VNg

oigus `oigu|s Kod, `oigu|ss Krk, g -se oigamine tämä alate `oigab, me_s_i `oigus tähendäb tämäl Kod; `seantse `väikse `oiguse tegiis Krk

oigutamma oigutamma leigendama Põrsilõ piät piimä ar? oigutamma; Ma? piä tuud piimä inne oigutamma, ku? lavva pääle vii Vas

oigõlt leigelt taa süük' `kõlbass `oigõlt ka süvvä?; seo süük' om `oigõlt ka hüä Rõu

oih oih IisR Se hüüds Oih, kes_ned `meile tulevad IisR; oih, siih om inemine `kuurma all Se

oihkma `oihkma (-h-) Vas Se Lut

1. oigama latsõ? ikkõh kasusõ?, vana? `oihkõh eläse? vns Vas; haigõ õks om, oihk vega? Se

2. kurtma, kaebama *kõik' `oihkva` timahavva ristk`haina* Se

oihköllõma `oihköllõma ohkima tuu muidugu `oihköllõss sähgüh; ma_ka pañni `immess, ku imä `oihkõlli Vas

oijah *oijah* Hlj Khk Pöi Muh Saa KJn Krl Plv Se(-jaah), -jäh JMd Koe VJg möönmist, kinnitust väljendav sõna; hüüds *oijah*, `irmus valu oli Hlj; *oijah*, või sedasi Khk; *seitse juba*, *oijah* Muh; *oijah*, küll on `raske Saa; *oijäh*, nüüd pian `karja minema Koe; *oijah pojoke*, mis nüüd saab KJn; *oijah*, küll olõ väsinü² Plv; *oijah*, haigõt sai Se **Vrd** oijeh

oijeh *oijeh* VJg Äks KJn Nõo San oijah oijeh, aeg kiire ja sa magad VJg; oijeh `riistu, mis oli `pesta Äks; *Oijeh*, kuidas ma pel`lässi Nõo; oijeh, ma olle är väsinü San

oik¹ *oik* g `oigu Jõh IisR; `oika g `oiga Vai; n, g `oika VNg Lüg(-o) Jõh, `oiga Vai, `oiku Hlj

1. nõrk; peenike, kleenuke `taimed one `oikad ja `õrnad VNg; minu vanemb tüttär on `oika `naiste`rahvas; ei `oika obone õle tüötünk; `kõrve jänis on `oikama `kondiga - - `põllu jänis on `suuremb Lüg; *Mõnel* `oigul mehel on pali ramu Jõh; *Oik* on `teine, süö kedagi IisR; `metsa `kitsel on `oigad jalad Vai

2. õhuke *Labida* [on] `varrest `liiga oik Jõh; ratta teled on kuluned `oigast; `oige `oika paber Vai

oik² *oik* g *oigu* Koe Sim loik, oit küll on suured oigud Koe

hoiluma `hoiluma heljuma – Kuu

hoilutama `hoilutama heljutama tuul `hoilutab puud Kuu

oim¹ *oim* Krl Rõu, g *oimu* hajusalt Sa, Mär Vän Hää Saa Kei JMd Koe VMr Plt KJn/-o/ Trv Ote, `oimu RId(n `oimu VNg), *oemu* Vän Rap Juu Kad Nõo, *oime* Mar Lih Kse Var PJg Tor Hää Trm Trv, *oeme* Rid Mar Vig Tõs Khn/-õ/ Tor Kod Vil Ran, *oima* Iis Trm, `oima Jõh; *oimes* g `oime Khk Mus Krj Pöi Muh Hi Rid Ris Juu uim kala ku ujub, siis `oimud `liiguvad Lüg; [angerja sööta] piäd `ninda panema `seljä `oimu alt, et - - tämä elä Vai; *ahvenal* oo punassed `oimed Khk; *oimestega* tä ojub, ännaga annab suure vönksu Mus; *sutil* on `oimed üsna vähiksed Krj; *kaks* `oime oo aņņeral Muh; *Ahvena selja oimes* aa justkut sae Emm; *Kalast* pole muud järel kui rood ja oimed Käi; *karus* on punaste oemetega Rid; *oemed* oo kalal kõhu all ja pea `juures Mar; *kaladel* oo kõigel `oimed, kes ojovad, `pissel ogarullil koa Kse; *kala oim akkas* `kurku `kinni Tõs; *kala* kjõputab `oima Khn; *oemud* on mõla eest, saba on tüür Vän; *ühed särjed* on õige punase `oimedega Tor; *tõmmasin oimuga* käe kañti. vat lustul ei ole `oimu ega kedagi, `lutse on ää arida Saa; *kala* ei liiguta enam oimestki Ris; *oemud* on kül`le `kõrvas Rap; *oemud* visatakse minema, ega neid jo ära ei `süeda Kad; *luomal* ei õle `oimasi, *luomal* on koivad Iis; *oimad* on ned, kellega ta tasaluodis seisab Trm; *oemed* on kõik laiali, kui kala õjub Kod; *rääbissel* om oime ehen ja sel`lä pääl Trv; *kalal* om oeme lak`ka, ku ta viijn om Ran; *oimu* om niij alumetse, kellega ta sõvvab Ote; mitte oimu(gi) liigutama mitte ühtki liigutust tegema Sie `ninda `otsas, et ei `jaksa `oimugi `liigutata IisR; *nii* vagusi magab, ep kipuda (liiguta) oimetkid Khk; *ma* olen nii väsind, et ma ei liigutaks `oimugi änam Mär; *Nda* laisk, et ei viisi `oimõ liiguta Khn; *inime* aenult `ingas, ei liigutand `oimegi Tor; `viskas vau vahele seilali ja liigutand `oimugi VMr; *sinä* õle `kamrin ja ärä `liikta õma `oimegi Kod; *kõrraliguld* ei tii, vahel rabeleb, vahel ei liiguta `oimugi Ran

oim² *oim* g *oimu* Mär Hää VJg Sim Plt KJn/-o/ Krk Krl Rõu Plv/h-/ , *oemu* Tor Kei, *oima* Iis; n, g `oimu VNg

1. meeekoht `tõmbas parema oimu kramaskille Sim; oimud on siin kahel pool Plt

2. aru, taip, mõistus *ei ole* `oiged `oimu VNg; *ega tal* `selged *ega* `õiged - - `oimu põle Mär; *põle* `oimugi, *tal oo* natike `puudus Tor; *kus su oim on* jäänu Hää; *tal põle* `oimu pias VJg; *pal'lu sul on* õige `oimu Plt; *niij kaiís* `laasi `veini võtiv miul *oimu nõnda* ärä Krk; *ta_j* `kohma, *tel ei ole* `oimu pähän Krl; *sul um jo hoim är?* `kaonu? Plv

oim³ *oim* Hls, g *oimu* Krk jõud, jaks, ramm *kui vanas jääb inimene, oim kaob* ärä; `oime võts `jalge seest nõnda ärä, *et mia es saa koheki* Hls; *tal es ole* `oimu sehen, *et* `suukse `kinni oless `panden; *käsi om ilma oimute - - puu satti* `pääle, *lei oimu käe siist* ää Krk

hoimadu → oimetu

oimama `oimama, da-inf *oemata* KJn Ran aeglaselt liikuma vähäkene `oimab KJn; `veski `olli `tassa *oemanu, tuuld vähä; mõni obene ei lähä, siss nigu* `oimap edesi Ran

oimane *oima|ne* Ote, g *-se* hajusalt Sa, Muh Rei LäLo HaLo, *-tse* Kse Var Hls Krk San; *oema|ne* Jür Kod Krk Hel, g *-se* Muh Phl Mar Juu, *-tse* Han Var Mih Plt Puh Nõo Kam Rõn; *oima|nõ* San, g *-tsõ* Krl Har; *hoima|nõ* Kan Urv Rõu Plv(*hooma-*) Vas Se, *hooma|nõ* Räp Lut, g *-tsõ, -dsõ* uimane *poiss kukkus puu* `otsast *maha, jähi oimaseks* `jälle Khk; *Jääpeksul* `löödi jää all olev kala *nuiaga oimaseks* Kaa; *oimase* `piaga *ma_s suand arugid, mis ta* `tahtas VII; *Vihmane ilm teeb oimaseks* Rei; *sa nõnna oimane tänä* Rid; *juttude poolest olen oemane, neoke unine inimene* Mar; *need angerjad_o oimatsemad ojuma* Kse; *see_o na oematse olikuga, ei riägi kedäge* Var; *mõnikord jääb inime nõnna oimaseks ja juhmiks* Ris; *üks mesilane oli* `üösse *tuppa tuld ja oli päris oemane* Juu; *iho* `niske väsinud ja *oemane* Kod; *päe-päevält jää iki oimatsepess; tallek olli karre, es ole oemane* Krk; *ku eläjäpoig om serände oemane, siss ei* `saagi *täst elu* `luuma, *koolep ärä kah* Nõo; *na omma kõik ütesugutse oematse* Kam; *ta_m sääne hoimanõ, taal ei_lää_jalg tõsõst edesi* `eie? Urv; *mihidse? omma talvõl oimatsõ?*, *muudku_magahasõ?* enne Har; *tuu vinguga jäi hoimatsõss* Rõu; `säartsit *hoomatsit* `tütrekka *ma_j olõ_nännüki?* Plv; *nõia kõlla?* tegevä? *hoomatsõst, ku keedät* Räp; *hoimatsõst jäit* `lämmä *käeh* Se

hoimantus *hoimantus* minestus *kerigun* `rahva *tossu seehn tulõ hoimantus* pääle Rõu

hoimanõ → oimane

oimassil poolärkvel *olõ enne oimassil, mis ma tan viij* maka San

oimastama *oimastama* Khk VII Rei Var, *oe-* Mar Juu uimastama `sialegi *tehasse seda, oimastasse ennem* [tapmist] ää Khk; *tahab ennast oemastada selle va õllesolgiga* Mar; *ving oimastab* ää Var; `ändis *sihukese paugu, et oemastas koera* ää Juu

oimastus *oimastus* Muh Rei Var, *oe-* Mar Juu; *hoimastu|ss* g *-sõ* Urv uimastus *mool* `tulli `sõuke *oimastus* `peale Muh; *une oimastus akkab* `vaevama Var; *magama es saa_jäiä?*, *olli nigu hoimastusõn* Urv

oimendama *oimendama* Han Trv, *-eme* Krk kohmitsema *Mis sa sääl oimendat nõnda kavva* Trv; *Oimendes pähle, ei saa ega saa viij* vankres Krk

oimerdama *oimerdama* Han Hää Plt, *oemer-* PJg Kod, *oemõr-* Khn aeglaselt liikuma või tegutsema, *uimerdama Koua sa riidepanemesega ometi oimerdad* Han; *oemerdab sial* `piale PJg; *Ei mul põle* `aega *oimerdada* Hää; *pitkälüne inimene, oemerdab* *käedä* Kod || abitult liigutama *Kalad oimerdavad, kui kuivale jäävad* Hää

oimes → oim¹

oimetu n, g *oimetu* Khk Hää Saa Koe KJn Trv Krk Rõu Lei, *oe-* Ran Nõo; *oimetu* Põi Kse VJg, g *-ma* JMd; *oemetu* Muh Mih/-o/, g *-ma* Mär Juu; `oimedu Kuu, *hoimadu* Se

1. jõetu, nõrk; uimane *Tänä_o poiss kohe peris* `oimedu, `täüdü `tohtri `tuua Kuu; *üsna oimetuks jähi* `jälle, *nõnda vana ning* `aige Khk; *see oo viinast juba nii oimetu* Kse; *lõin kala*

oimetus Saa; *oimetu luom ei`jäksa`käia* JMd; *ta om nõnda oimetu, jalul ei kurda* Krk; *meie vana om nii oemetuss jäänu, et ei jõvva kate kepiga kah`väl`lä komberdada* Ran

2. *saamatu, oskamatu tä oo na oemeto, saa`tehtod kedagi* Mih; *sust saa ka mitte midagi, va oimetu* Hää; *kuda sa võid ometi nisuke oimetu`olla* VJg; *Temäl oemetul ei ole taipugi midägi tetä* Nõo || *kohmetu sa^o olt hoimadu ku külmänü kala* Se

hoimima *hoimima vehkima`Hoimi`kärbäne rädigä akkunast`väljä;`Toised siel`laeva`juuress`hoimined`valgei rätti; Kas se`veeras ei`oskand`rääkidä vai,`aeva`hoimis kättegä* Kuu

oimitsema *oimitsema* Khk, -mä Juu

1. *kohmitsema üks pitkaldane inimene, oimitseb nii kaua* Khk; *mis sa oimitsed* Juu

2. *liigutama kaua sa sii magad, aka oimitsema* Khk

3. *hingitsema [haige] oimitseb vähä veel* Khk

oimuke *oimuk|e* Muh, g -se Kaa *saamatu See oimuke äi saand`tööga akkama,`siie on tublisi mihi taarist, oimukstega pole midagid teha; [ta] Oo nii oimukse olemisega* Kaa; *küll sa oled aga oimuke, ep leva mitte midagid üles* Muh

oimu|koht *meelekoht, oim inimisel on`mielekõht ehk`oimukõht* Lüg; *oimu kuhast peab inimene`kangesti ellik olema* Khk; *oemu kohad oo otsaesise kõrvas, pia kül`le pial* PJg; *väga veike kõksu pealt võib oimu kohal suure vea`saada* VMr; *vingu oli tuas, oimu kohad akkasid`tuikama* Plt

oimume *oimume toibuma küll ta`oimus, ku`süüjä akkass; sij võtt`aiga, ennegu ma`oimu* Krk

oimus¹ *oimu|s* g -se Saa Ris, -kse Käi Saa Juu; *oimu|ss* g -sse KJn/-mo|ss/, -ssa Trv; *hoimuss* g -õ Plv; *oemu|s* g -se Aud, -sse Vig, -kse Kos; pl *oimuse* Krk, *oimussõ* Röp, *oimuksed* VNg Lüg *uim kala`oimuksed* Lüg; *kövad oimuksed kurgu all nii kui orad (ogalikust) Käi; mereärg - - jäme kõht ja oemused`kül`ges* Aud; *puhastasin`kokra, aasin sõrme kahti oimuste otsas, kogra oimused on`jusku nõõlad* Saa; *vüödileased paksud kalad, punased oimused (ahvenast) Ris; oimuksed ei liigu ko enam* Juu; *oimuse, nii teräve kala sel`lä pääl* Krk; *sälä hoimuss* Plv; *oimussõ omma`lõpsede ja kurgu vahete pääl* Röp

***oimus²** *oimuss* Ote Rõu/h-/, *oemuss* Rõn; *sisseü oemusse* hajusalt TaPõ/oemo- Kod/, *oemusside* Nõo, *hoimussehe* Rõu; *seesü oimuksis* Lai, *oimussin* Har, *oimussih* Plv(h-) Vas, *oemussen* Hel Puh Rõn; *alaleü oimussilõ* Urv *uimasus, unisus, uimane olek õli väsinud, jäi varsi oemosse* Kod; *ta eläss - - viil oemussen* Hel; *ta m sääl sängin oemussen, ta`õigede ei maka* Puh; *miä jäi nigu oemusside, es kuule, es näe* Nõo; *tõnõ`ruškuga lüüp, satat maha, olet tük`k`aiga oemussen* Rõn; *kuuman jäät oimussilõ* Urv; *tuü hüidse karm ai mu hoimussehe* Rõu; *ol`li hoimussih, ega viil es maka^o* Plv

oimussilla *oimussilla* minestanud – Har

oimutsed pl *oimutsed* jaki kaunistused *Jakidel`ol`lid suured oimutsed kül`lede päält väl`lal, kõik punase nõõriga ära õmmeldud* Hää

oimõss *oimõ|ss* g -sõ *uimane oimõss olõk* Rõu

oinas *oinas, oe-* eP, *oinas* hajusalt R, *oinass* eL(oe- M T), *oõnass* Nõo/-n-/ Võn Rõu Röp Lut Kra, g *oina; õinas, õe-* g *õina* hajusalt I

1. (kohitsetud) *isane lammast`oinas, kel munad maha uet* Kuu; *oinas ehk päss* Lüg; *Oli suur,`suurte`sarvidega tige`oinas* IisR; *meil on see oinas, kes on ära ruunatud* Jäm; *iga`oinal oma`mihklibe* Khk; *oinud peab koa lammaste seas olema* VII; *Õle sui kasund oinas, see on paras tappa* Põi; *jeerad munnitakse ää, siis nad jäävad`oinaks* Muh; *Ma tahan lasta*

noore jäära oinaks teha, siis ta jääb taltsaks Rei; `oenad kasvavad suureks Mar; enni oli ike `oinud koa, nüüd oo jäärid puhas, ei lõegata änäm mune ää Vig; ma viisi oma `lamma `oina `juure; kui lammastel oo `oinad talled ja lehmäl äritse vasikad, ja naestel `jälle poisslapsed, siss sõda akkab Tõs; `mihklebä tapeti oenas ära Aud; kolm-neli oenast ol'li, kõegil suured sarved, kõverad Tor; lammas otsib `oini Hää; seal `olla kaks oenast päid `vastamesi löönd Rap; ute talle võttis `oeda, oenast ei võtt Juu; `vaatasin kohe nagu oinas uut väravad JJn; `oinad olid pahad luomad `puksima VMr; lammastest on `oinal ikke sarved, vahest mõnel utel on kua Kad; ära lase oinast `puksida, läheb tigidast Iis; Piab külast `õina `tooma, üks ute õtsib joba `sel'tsi Trm; `mihkkipääväl vedeti õenas `ümmer kivi, kolm `kõrda `vasta `päeva, `valge õenas viil, egä muss õenas lume ei tuu Kod; lase kõhuli maha, siis oinas ei puudu Lai; `tapku oenas ära, mis sest vanast `oinast `peetas sis Vil; `oini talleksest peräst iki lõigati, tal siis vähepe soone, saa rutepest `tervess Krk; mia es ole viil enne siast `uhket kiird `sar'vege oenast nännu Hel; pikäli maan kõik kolm, oenass ja karjalatse kah Ran; siss mahup `lauta `pall'u, kui om vaa `lamba, aga kui om kuri oenass siän, siss ei mahu Puh; meil om kaits oonast ka sääll lammaste siän; nii kõhn `olli tuu oenass, sääld es `saaki aogata `kostegi Nõo; noore `lamba ei ole `oinide man käenüvä Ote; Oma `oina om iks egän talun Rõn; tuu om vaga nigu `taivaesä, oinass ei_purõ, ei_poksi Har; mul um säädse lammast, `katsõss oonass Rõu; ma lööse `lambal paari `poigõ, tõnõ ol' utik, tõnõ ol' oinass Plv; `Mihklepääväss teite edimäne `värške liha, sõss tapõte oonass är^p Röp; lamma'ss tu käüse `oinil Se

2. halv (rumalast, põikpäisest inimesest) oh sa `oinas, [kui] `miski rumala tego tegi Lüg; Sa oled päris oinas Põi; nii rumal nagu vana oenas Mär; oled üks igavene oinas VJg; nii lol' kui üks õenas Trm; sa olet ka üits koradi oenass küll Trv; Om küll nigu üits oenass, midägi aru ei saa Nõo

oinas|auk oenasauk (teat pallimäng) – Aud **-tall** noor oinas oenastall ja uteke tall Tõs; eks mõned talled ole koa oenastalled Hag; õenastall ja utestall Kod; oinastall on säbru villaga MMg; oenastll oli, `lassin ära lõegata Pal

oines → õõnes

oinik oini|k g -ku Jaa Emm Kse Juu Koe MMg Plt noor oinas oinik_o noor isane lammas Jaa; mõni `ütleb oinik MMg

oinik|lammas oinas oiniklammastel oo soorad kõhu all Mär **-tall** noor oinas, oinik `siaste (see aasta) olid kõik oiniktalled VII; üks_o utetall, teine oo oiniktall Muh; kellel oo oinik talled, `lõikavad ää Vig; Oinik `talledest saab iad liha sügise tapu`aegas Han; oinik tall `ol'li meil, oinik talled oo suuremad Tor; `lammal oli kolm `talle, kõik oinik talled Juu; oinik `talle lapsed üiavad oisust Kad; kevadi oli `lammal - - kaks oinik `talle Pil

oiokille õieli `tütriko magas, jalad `oiokille; `sormed on `oiokille Vai

oira `oira Kuu; p `oira Rõu (tants) Tandsiti `polkat - - `oira^p, nadi `nuhnadi Rõu

oisi oisi oisu – Hls

oisik oisi|k Kei, oesi|k Juu, g -ku oinik olid oesikud talled Juu

oisike oisi|ke g -kse oinik – Var

oisik|tall oinastall Meil on kadunud see vähegene oisik tall Rei; utt on utik tall, mes isane on, se oisik tall Phl

oiskuma `oiskuma Juu Ksi Ran Kam

1. soojenema tõin vee tuppä `oiskuma - - `loomelle ei või üsnä `kül'mä `viia Juu; las na [kapsad] `oiskuva vähä, siss om ää `süvvä Kam

2. taheⁿema maa `oiskub keväjä - - maal võtab pal'lu `aiga `oiskumisega; ain kah `oiskub, ku vihm `müüdä Ran

3. kergelt sulama õunad `oiskuvad tagasi Ksi

oiss oiss Pst, g oisu Ans Khk Rei Phl Mär, oesu Juu, oisi Emm Käi(-ss-); uiss g uisu Rõu oinik pisine oiss Ans; meitel olid `siasta puhas oisud Khk; `meitel vehene oiss ka `præegu `lautas Käi; Vaada, kuidas mei - - oiss lööb `kepsu Rei; oisud saripidi `selgas Phl; sügisel tapame `endi oisu ära Mär; teesel `vuastal olid suuremalt kõik oesud Juu

oistuma `oistuma Jõe Kuu Hlj Juu Jür hajusalt Jä, VMr Kad Sim

1. sulama maa `oistub kevadel; `kardulid `oistuvad üles, kui `tuua `külma käest tuppä Jõe; mis külmetand on, `üöldakse et tuppä `oistuma `tuua `enne kui `süüma akata Jür; pane `siia tuppä `kindad `oistuma JIn; `kapsad on külmetand, las `oistuvad ää Pee; tõin lakast [pesu] ära, las ta natuke `oistub tuas VMr; tõin liha `oistuma, muidu ei sua tükki küllest Kad

2. soojenema vesi pannakse päävä kätte `oistuma Juu

3. jahtuma pane sül'di vähä `oistuma Koe

oistutama oistutama Koe Kad

1. soojendama jalad olivad külmetand, oistutasin `teisi ahju `paistel; lapsed tulivad külma kääst, oistutasin `teisi pliidi ies Kad

2. jahutama – Koe

oisu oisu Khk VII Muh Rei Phl Mar Mär Kse Hää HJn Jür VMr Kad Sim Pil(oe-) Vil Trv Pst Krk Puh(oe-) Ote Krl, oisu Urv Rõu Se/-o/, oeso Khn Juu, oisu Vig Ris Kod MMg Ksi KJn/-o/ Puh Kam Ote, oisu Saa KJn Trv, uisu Rõu Se/-o/, ussu Võn Kan/-o/ Rõu Lut, ossö, ussö Röp

1. oinas(tall) oisu puksib VII; see must on minu oisu Phl; jääruke tall üidatse vahel oisu Kse; pisid oesod Khn; oisu lüüb `kepsu Saa; me oesol on `valge ninä, aga utel on must Juu; kui oisu sikutab, siis oled sel'lali maas kui tiht Sim; teil on kaunis suur oisu Ksi; mihandse kääre village mede oisu om Pst; kae, märände til'luke oisu meil laodan [on] Kam; Oisu pok's, `ütles_ `poiskõsõ `oinalõ, ku oinast `pok'slõma oppasõ? Urv; sai ossö käest säardse hoobi, et pää halutass mito `päivä Röp

2. oina meelitusnimi, kutsehüüd oisu-oisu, taad (tahad) sa `puksida ka Khk; `Oinaid `üüta oisu-oisu-oisu Rei; lapsed `kutsvad oisu-oisu puks, oisu-oisu puks Vig; oenik `talle oesotakse oeso-oeso Juu; oisu, oisu, tule `süüma Pil; oisu-oisu, tule `siia KJn; oenast kutsut, et oisu, oisu, oisu Kam; usso, usso kutsutass voonakõist Kan; oinast hõigati, et oisu, oisu, oisu Rõu

***oisune** pl oisused isane see `aasta meitel püsused oisused talled Khk

hoisutaja hoisutaja tuisupea hoisutaja horsõndass Har

oisutama oisutama JMd, oeso- Juu

1. oinast kutsuma oenik `talle oesotakse oeso-oeso Juu

2. heidutama, eemale peletama nie `nüitse aa tüdrukud oisutavad jo poisid enne `aegu ää JMd

oisut|tall oinastall oisuttall olnd `lambal Khk; oisuttalled suand `oopis `priskemaks Juu; mullu oli meil kolm oisut `talle JMd

oit' oit g oidu PJg JIn VMr VJg Sim Trm MMg Ksi Lai Plt Võn Rõu Plv, `oidu Hlj VNg IisR, oido Plv Röp, oedu Tor TaPõ(-o Trm Kod) lomp, loik vie `oidud IisR; Oit oo `siuke veelomp, kus alati vesi sees oo Tor; oinas `laskis kotta suure oidu JIn; kevade on `oitusi pal'lu; pesin oidu jääres pesu Sim; kits elab `kerge toeduga ja elab õue oeduga Trm; kõik vaovahed [on] oedun Kod; vee oedud on tii pääl, pal'lu `oitusid Äks; `oitu saab puu `nõusid

likku `panna; mõnes oidus on `aasta läbi vesi sees Lai; na sääntse[?] oidu[?] suu pääl Rõu; ei upu_sääl, oidoh um jo õhukõnõ vesi Plv

oit² → oid¹

oite → õiete

***oitsu** p oitsu|t, -d oid põle seda oitsut; kellel vähegi seda oitsud `ol'li, siss `säädis isi edesi (kindakirja kudumisest) Hää

oitur `oitur g `oitru nire; madal vesine koht `oitur - - keväjelt om ta vesine, suvitsel aal om ta mudane; sääl om sild pääl `oitru; mine `oitruust üle kivesit `müüdä Krk

oituss `oituss hoiukoht `kapsta[?] ka iks saava[?] oietuss, kui neil ää külm `oituss om Urv

hoiu- hoiu- Kuu/`h-/ Har Vid, oiu- Khk Muh Rid Tõs Tor Hää Hag Juu Amb JN Koe VJg Iis Trm Kod Plt Vil Trv Puh Nõo San, `oiu- VNg Lüg Jõh, oio- Mar Tõs KJn, oju- Jäm Emm Rei Kos hoidmiseks, säilitamiseks mõeldud; hoitav, säilitatav `oiu`uone on ait, `enne `oiti kõik `riided ja `viljad `aidas; tämä_j viend sedä raha `oiu`kassa egä kuhugi, pidäs kodo maa sies; `oiumets - - ei `lassa `senna kedagi - - seda `lassa `kasvada `suuremast Lüg; `oiu`riided, mis püha`pääviti `kantasse Jõh; oiovara - - mis `pankas oo, viiasse `oidmise jaoks Mar; soldatitel oo oiuit (moonaladu); rehe ahju kohal `ol'li üks `seuke oiukoht, kus lõmmud `kuivama `pañti; pühabäti on oiurõõvad, teised on kanderõõvad Hää; `lihtsad sukka mul enam ei olegi, oiussukasi on küll JN; Külä talud `ol'lid - - paruni käest `väl'lä ostetud, aga `võlga `ol'li mõnel viij küll - - oiukassale `tul'li igä `aasta `maksa Vil; ega na (õunad) oiuasja ei ole, na lähvä mädänemä Nõo; eläje tükise hoiu `mõtsa, sääl om väega hää hain, aga ei_tohe `laskõ; hoiu raha - - ku medägi vaia om, siss om hää võtta, ku om Har; Vanast nuu_hoiuruumi[?] ol'liva_ka `väega ummitsõ[?], nii et rutto läts halvass Rär; laulõti: hoiuimä (kasuema) õks helläkene, kasumaama marakõnõ Se

oiuke oiuke g -gese lollakas räägib söust `ümber pee juttu kut oiuke ikka Mus Vrd õiuke

***oius** g oiuse rumal `rääkind söust rumala inimese juttu kut oiuse jutt ikka oo Mus

oiutama¹ oiut|ama Mus Kse Iis, -em Krk; `oiuta|ma Kuu, -mma Vai; oiota|ma Ris Kod, -mma Plv; (ta) `oiotab Lüg

1. kaeveldes või imestades "oi" ütlemä `ühte`puhku `oiotab Lüg; miul `vatsa kivista ja miä `oiudin Vai; keisid oiutasid meite einamad Mus; oiutab iga asjakese juures Iis; muudku oiuts Krk; mis sa alati oiostat Plv || (hirmutamisest) küläline tuli `seie, oiotas `lapsi: oia oia - - mes sa tuled lastess oiutama Kod

2. iitsatama meie oiama sala, kellegile ei oiota Kod

oiutama² oiutama Kei Iis hoidma Tia, mis me koeral viga, oiutab käppa Kei; küll sie oiutab oma last ja vara Iis

hoiõldõh → hoielden

oja oja (oea) Kuu Hlj VNg Vai Jäm Khk VII Põi Muh Emm Rei hajasalt L K, Lai eL, uja SJn Kam Ote Vid, õja Lüg Jõh hajasalt I

1. a. kitsas jõeke `Harpa üle oja Kuu; õja, kus `juokseb vähä vett Lüg; `purred viivad üle ojade; poiss kukkus ojase Khk; Oja `ääres oli nii paks rohi, et `andas läbi lüüa Põi; metsas jooseb oja Rei; ma ole neid linu ojasse vädand küll; suur oja, et saand muðu [üle], siss pal'k oli peäl Vig; rukis `tuhka, oter oeasse ja kaer kaosse (maa niiskusest külvamisel) Mih; vitsmõrrad ol'lid oeade sees ika Vän; oja põle otse, aga oo `kontrik Tor; `väikesed anepojad lähavad ojasse HJn; oja on jõest vekem ja suonest suurem, suon lähheb tūmast muast läbi, oja aga enamaste kõvast Kad; meil ei õle õjasi Iis; ära `õiska enne, kui üle õja soad Trm; oja kuivab suvel ära ka, kui on põua aeg Lai; uja kääru sisse `pañti kah [linad likku]. ujasse ei

`tohtind iaste `panna, rikub vee ära SJn; kari om oja veeren Trv; anise lähvä `ojja pitte ala Hel; oja `juuskva kevädel vulinal Puh; nüid ojasid ei ole, oja om kõik ärä kujunuva, ei ole `veskit ojade pääl Nõo; `mõsku plaaniti `tõlvuga, siss jälle `ojja, loputidi säääl vett piti Ote; lais `purdõ päält sattõ `ojja Urv; ku vatsk tüütäss, siss tege mull-mull-mull, nigu vesi ujahn Rõu; kari `kakri? kaussõ viih, oja suuh Rär; `ujja karaśs Se **b.** kindla sängita veevool vee oja jooseb, kui `kangest `vihma oo sadand VII; ojad maas, kui vihm sajab Mar; `vihmä sadas nõnna, et ojad joosevad kohe Juu; keväjä om siin ojasit pal'lu, vesi juusk `põlde vahel Kam

2. nire laps kusi oja maha Mär; Vere oja oli tie piäl Khn; vere õja `purskas suust Trm; kui sannan laval oled, siss igi jooseb ojan ihu müüdä `alla Ran

3. triip; soon suure oja `raiusid jää `sisse Jäm; üks oli metsa roit, leet ning must oea `selgas Khk

ojahtamma ojahtamma oiatama timä es ojahha, tima kannah't kõik' valu ja vaiva vagusi Vas

oja|kala (kala) **a.** teib oja kala nigu särekene, `valgõ silmä?, sääräne `siuhkõ kalakõnõ Har; meil ol' hoppõn illośs nigu ujakala Rõu **b.** jõesilm oeakalad on ühed räuksud, angerja `moodi kala Tor

ojakas ojak|as Rõu/-ass/, g -ka VNg ojarikas ojakass maa Rõu

ojaline ojali|ne Krk, õjali|ne Kod, g -se; ojalinõ Rõu ojarikas õjaline, õjasid - - täis Kod; sij om `seante ojaline einämaa, `risti `rästi oja Krk

ojama ojama voolama vesi ojab Mar

ojane¹ oja|ne Rõu/-nõ/, g -se Jäm; uja|nõ g -dsõ Vas ojarikas ujanõ kotuss Vas

***ojane**² pl ojatsed konn – PJg

ojar ojar Vig Kir Var Mih PJg, ujar Pär, g -a udar mede lehma ojar oo `katki, ei lase sukugi `lõpsa; lehmäl olnd ojara põlendik, põlnd `piimä and egä kedägi Vig; kõhu all oo lehmäl ujar Pär

hojatama hojatama ära venitama mes sa enesest hojavad Kuu **Vrd** hajutama

ojatuss ojat|ss g -se Krk, -sõ Krl oie võts ojatuse `vällä periss, nõnda `kange valu olli Krk; kuulu üte ojatussõ Krl

oja|tähed (teat tähtkuju) ojatäht_o ele erk täht, `kõrges paštub, `lõuna `sisse läheb maa `varju Krj

ojauss ojauss oie süvä ojauss Rõu

oja|vare|tähed (teat tähtkuju) ojavare tähid, need käivad `ringi, lehed sa `õhtuspoold `vaatma või umigu poold Emm; `taevas on ojavere tähed Phl

hojo hojo Vas Rär Se, ojo Urv

1. lollike; kerglane tuu mõni miis, ojo õks om Urv; Esä ol' nii arukas, kuis tuu poig nii hojo oma saanu Vas; hojo, kua sääne rumala jutuga vai ku mõista ai midä `õigõhe tetä Se

2. ümberhulkuja, aeleja vana hojo poisitük'k; üts hojo pinitük'k - - käü küllä piteh Vas

hojonõ hojo|nõ Vas, g -dsõ Se lollikas; kerglane `väega hojonõ `tütrik, ku olõ_i nii tõõmeelelik Vas; tõõsõ omma `veiga tõsidsõ mehe?, a üts poig õnnõ om `sääne hojonõ Se

hojop hojop Rär, hujop Rõu lollikas; kerglane hujop - - es kõnõlõ õigõt juttu, mõni kruuv vallalõ Rõu; `Väega hojop [mees], `raiskas ja praśs kõik' kraamikõsõ `maaha Rär

hojotama hojotam(m)a Vas Se, ojutama Urv

1. kerglaselt käituma, lollusi tegema ojutass pääle?, tegi ojo `timpõ Urv; sa hojotat kõik' aig, olõ õi sust `õigõt tüümiist; jätä no hojotamine, ol `veitkese tõsitsõmp ka? Se

2. (ringi) aelema, vedelema *tuust saa_i määrästki tüütegijät - - `ilma pite hojotass; `mitmõkeske `mutku hojotasõ?*; mine_tiiä?, kohe läts hojotama Vas

hojotõlõma *hojotõlõma* rumalusi tegema, kerglaselt käituma – Se

ojovalla üle ujutatud *Kraan pääsi juuskma, põrmand ol' ojevalla* Vas

ojovallõ *ojovallõ* ajama üle ujutama *ta (vihm) ei `mõtlõki üle minnä?*, *ta aasõ kõik' ojevallõ*
Plv

ojoveli üle ujutatud *Üüse tul'le nii kõvaste vihma, et kõik koha om ojeveli; Ärä ladista vett nii pal'lu - - põrmand om joba ojeveli* Nõo

oju|kivi "korrapärase tahkudega valged kivitükid Panga paekalda lademeis" *tuuligu kivid, räägitakse ojukest tehase* Mus

ojuks *ojuks* panema naljaks panema *paneme ojuks* Käi

ojul, ojule *ojul* Ote; *ojule* Ote, *ojole* Nõo Ote *ujuma(s) lätsime jõkke ojole; lugasist tetti `puüte, `panti tõene tõesele `pääle, siss `minti ojole, siss es lähä `põhja* Nõo; *Ütel pühapäiväl ollu ta jälle järven - - ojul* Ote

ojune → udune

ojustama *ojustama* udutama *ojustab `vihma, suurt sadu sii pole* Khk

okaline *okali|ne* Kse Saa, *-le|ne* Muh Kul Han Aud Hää, g *-se*

1. okkiline; ogaline *meriärg_o okalene ja näsulene* Muh; *ahvenas oo va okaline kala* Kse; *odra aganid ei `antud sigadele, need olid okalest* Aud; *siil oo okalene luum, vahedad okkad* Hää; *kibuvitsa oks on okaline, karuvaarakud on veel okalised - - `rohkem okalisi mets `marju pole* Saa

2. piltl kiuslik, terav *Okalese inimesega oo `raske läbi `saaja* Han

okane *oka|ne* g *-se* okkiline *kibuskid, tulised okased puud - - või kätt liki `pannagi* Muh
Vrd okkane

oka|puu *okaspuu okapuu mol'd `vastu ei pia, siga sööb ära, tee lehtpuust, see seisab* Var
Vrd okkapuu

oka|rull → ogarull

okas *okas* Jäm Phl Lä PJg Vän Tor Hää(g *okase*) K Iis Pal Lai Hls Puh, *okkas* Hlj IisR Vai, g *okka*; *okass* Plv, g *okka* Äks Trv; *õkas* Trm Kod, *õkkas* Lüg Jõh, g *õkka*; pl *okka* Ote, *oka* Rõn; p *okast* Krk

1. a. *okaspuu nõeljas leht; taime oga, ohe* Siis *`lasti viel obused `sinne `puhta `vilja `päälä, siis `tampisivad nied õkkad terade `küljäst `vällä* Jõh; *Valutab siin sies ja `torgib nigu okkas oleks südames* IisR; *põldmarja vened (väänded), okkad kül'les* Jäm; *okastega puu* Rid; *ajasin odra okka `kurku* Vig; *jalad ol'id okkid täis, ei võind `astu* Tor; *ohra okas kägel `kurkus (kägu on kevadise kukkumise lõpetanud) piltl* Juu; *kuuse okas, tema - - verd `väl'ja ei võta* KuuK; *piimauhakas on kollaste õitega, pärisuhakas okkaga* Amb; *ta on mulle okkaks silmas piltl* Koe; *rukkil, nisul kua okkad tera külles* IisK; *sei õkkaid ja õksendas* Trm; *kõva paks katus õkkiss piäl [sipelgapesal]* Kod; *roosipuudel on okkid paelu* KJn; *ku `kuuskil kolm `kõrda okast maha tuleb, siis läep kuu aa peräst lumi maast ärä* Krk; *orjavitsa `põõsa, kellel okka kül'len om* Ote b. (kalal, loomal) *`kiisid on `piened kalad ja teräväd okkad selä pääl* Vai; *ogalas on nagu leppmadis, okkad on kül'les* Vän; *kiludel on terav kõht - - teravad okkad kõhu all* Ris; *karitsad on okastega* JõeK; *koer rabab `siili, siil õkkitegä `sorkab tädä* Kod; *siilul om okka sell'än* Trv; *Kivikiiss, toda `süvvä ei saa - - oka kül'len* Rõn

2. *okaskarv `talvel tal (rebasel) on okas, nüid on punane `pehme karv* HJn; *maja `tuhkor, sijn one - - muss, vahakas õkas mussa piäl; `praega ei õle rebäsel karva piäl* õkass Kod

3. okaspäitsed varssal pannaks okkad nina peal, siis ta ei saa imeda Ris; varssal okkad ninä_päl, sis vana_j lase imedä Juu

okas|kala (kiisast) kiisk oo `kangest okilene, okaskala Kse; kiisk üks okaskala on Vän **-piid** okaspäitsed okaspiid, raadid `püsti rantsi sees Khk **-punn** luukarits okaspuñnid ja luukaritsad on üks Juu **-puu** õkkaspuid, kui tahad ehituspuud `saada, piad `uuel kuul `lõikama Lüg; ku `lõikasid `jällä `selle okkaspuu vanakuu `põhjal, siis sie mädänes ruttu ja läks `sienetama Jõh; karjasmal oo ikke okaspuud Mär; okaspud akka vanast `mihklepäevast `raiuma ja raiu nääri `kuuni Tor; teesed puud on lehtpuud ja teesed on okaspuud Juu; okaspuu all ei tohi `ollagi müristamise aal Koe; okaspuud kõik tuleb nuorel kuul lõigata VMr; üle õja õkaspuu õtsas `istus õrav Trm; okaspuu tahab, et [raiumisel] mahlad `sisse jäävad Plt **Vrd** okapuu, okkapuu **-päitsed** ogadega päitsed varsa imemisest võõrutamiseks okkas`päitsed, `päitsetele `lüüia `naelad `sisse, vars ei saa siis imeda Jõe; Okaspäitsed - - kui hobusevarss ei taha imemisest loobuda, siis tehakse talle puust ja naeltega tikitud võru ümber nina Vig **-rull** okasrull' l ogalik – Saa **-traat** Madala aja pääle tõmmeti veel okasraet, et loomad üle_p saaks minna Khk; Nüid on veel okasroat, missest ajad tehakse Põi; nüid oo igäl pool need okastraadist ajad karjaarodel `ümber Mar; [kui varssa taheti võõrutada, siis] okastroat `pañdi ninä `piäle Juu; karjamaiel kik'k okassraadist aia ümmer Krk; okasstraadil om okkad kül'len Ran

***okeldama** (ma) okelda halvasti õmblema oda ma okelda `enne vatuga `talla pire Khk

okeline okeli|ne, -le|ne g -se okkeline põldmarja varred, ühed okelised loomad oo; türnbu oo koa okelene Muh **Vrd** okilene

okilene okile|ne g -se Kse

1. okkeline viherpuu oo okilene puu Kse **Vrd** okeline

2. luine okilene kala - - mõni kala oo pailu luisem Kse

okk okk g oka Muh LäEd Mih Tõs Aud Tor

1. okas ogaluugil_o palju okke `külges; kuklinnul odra okk `kurkus (kägu on kevadise kukkumise lõpetanud) piltl Muh; Oli päris karune ja okki täis, oli paha naise vastu piltl Han; kõik `põesad olid naa siilu okki täis Mih; kibuvitsal oo - - teräväd okad niikui nõelad; uhaka okk oo vahe Tõs; kuuse okad `piavad kolm `korda maha minema, siis tali lähäb Aud; okata odra ja nisu pead oo libedad Tor

2. luu avil oo `pehmed okad, ahvenal oo `irmsad okad, lutsul oo roog üksi Kse; kalal oo okad ja suur roog Aud

okkaline okkali|ne IisR Tor Ris Kos JMd Koe VJg Iis Trv Puh Nõo, -le|ne Mär Tõs Pee Plt KJn, õkkali|ne Lüg Jõh Kod, g -se; okkalinõ Har

1. okastega, okkaid täis `Kuuskede all on maa okkaline, `palja jalu `käia ei saa IisR; naa teravad ja okkalesed, `kiskuvad kõik kädä `lõhki Mär; uhakad oo okkalesed Tõs; `krassvel oli teraksest, okkaline ja takiline nagu viil Kos; pail'u okkalisi puid JMd; okkalise kibuvitsa Trv; kadajas om okkaline Puh; sügüsel ega luum aja vana vormi maha, rebäsel om okkalinõ, tuu om `väegä illuss karv Har

2. piltl **a.** kiuslik, terav ära_ñd õle `ninda õkkaline Lüg; Ei ta ia inime ole, okkaline `teine nigu karuuhakas IisR **b.** vaevaline, raske teenistus läks okkaleseks, ei sal'litud änam Pee; elu on nii okkaline Iis; Orjavits om okkaline, inimese elutij om viil okkalisemb Nõo

Vrd okaline

okkane okka|ne Koe Plt, õkka|ne Lüg, g -se okkaline siil pidand `saama Kalevipoja kääst õkkase kasuka Lüg **Vrd** okane

okka|puu okaspuu õkkapuud on mänd ja kuusk ja kadakas ka, neid `kõiki tuleb `uuel kuul maha `lõikada Lüg; Rasva`tiane on -- okkapuu lind, `väike lind ja `väike laul kah Hää Vrd okapuu

okkitama okkitama ökitama okkitab, et ull `kuulda VNg

okk|mari karusmari okkmarjad oo karused, põesas oo okane Muh

okkulene okkulene okkiline põllul_o aead `ümmer`rinki ja okkulene traat `ümmer Lih

oks¹ oks g oksa S L K Pal Lai Trv Hls Krk, `oksa Kuu; n, g `oksa VNg Vai; õks g õksa Trm Kod MMg, `õksa Lüg Jõh; oss g ossa Trv Hel T V puu või põõsa varreharu keriksega `ahjud olid, `pandi `kuuse `oksije `pääle liha tükk kerikse kivede `pääle -- `küpsümä Kuu; `lüpsiku `õksast `kurnatasse `piima -- `enne `naised pidivad kadaka `õksad -- siis `neie läbi `kurnati Lüg; `saado vedämise `õksad, `saado `veidedä nei `oksiga Vai; suuremad oksad `saetasse kül`jest ää, pisemad raiutasse; pole midaid muret, elab kui lind oksa pael Khk; `metsas keiakse ikka `oksi tegemas VII; See to`rm tõi oksad ka puu otsast `alla Pöi; murdasse `vahtra oks ää ja pannasse pudel `oksa kinni, siis mahl tilgub pudeli Muh; `koidesse tuleb koirohu `oksi `panna Käi; Läkst einamale `oksi ajama (heinamaad okstest puhastama) Rei; `lamba `oksi tehase -- aavad oo ead (vihtadest) Mar; mis sa nende va oksa `jässidega teed Mär; Ühüst oksast tõmmatse, kõik mets kõigub = kerilauad Han; ühül puul oo `püsti oksad, teesel oo lohja oksad Tõs; `Talvõ piäme `oksõ `raima, muedu põlõ`mtõ kedägid paa (paja) alla `panna Khn; kõre puu oleks nagu ilma `oksteta old Tor; lumi `murdis õunapidel pal`lu `okse ka`tti Saa; `väntrik on kõber puu, `oksi täis `kangeste Nis; viha `oksasi läksid `tuoma Jür; oksad `ästi `tihti, oks oksas `kinni Amb; lüpsiku torus `pieti kadaka oks, siis prügid jäid `sinna oksa `sisse JMd; mõni oks on väga `raagus, ära `kuivand IisK; kannin rüpega `õksu pliita `alla Trm; tegi o`smi õksuss Kod; ladev oli ära, no siis ta aas `oksi ja -- nüid [on] kõik nii kähär puu Äks; poisikesed ripuvad puu `oksade pial Plt; `varblased siristavad siin möda `oksi Pil; miul mineva `aasta [õunapuu] oksad ol`lid nii täis, et toed ol`lid all Vil; ka`ss kisub `kõütsi `okse `vastu; üits ragistap mõtsan `ossega Trv; `sirge, ilma `oksede puu; kahare `oksest om ää tetä `vihta ja `luuda; sorgiv üit`tõisi, `ju`stku oksa oss kül`len ollu Krk; siss tetti jõulupuud -- pirru `pil`pist tuled `paniti `üü`se `osse kül`ge; `pehme südämega inimesega saad iki alati `asju `aada, täl ei ole üttegi o`ssa kül`len piltl Ran; selle ossa kül`len `olli nii pal`lu ubinit, nõnda et oss `olli loogan Puh; vette nigu sa lähät, nii jäät kah, ega vijl `ossa kül`len ei ole, kellest `kinni võtad Nõo; puu `nüskul `olli üits laud, kos ol`l `säände oss sehen -- tuu oss puuriti sehest tühjass, sai `nüsku tila Ote; kõik om vaga, mitte üits oss ei liigu Rõn; pal`lu `ossõ om tsäräkun, sääre om tuu tuulõ luud Urv; sille puu ossõlda? Har; tsirgu? `kargasõ `ossõ pääl Plv; nigu ütte `ossa `lõiksi, nii tõõnõ oss `pässi ja läts üle silmä `õkva? Vas; ku om `u`uta? sül`lemet, sõss säetäss aia `pääle kuusõ `ossõ -- et sül`lem sinnä `kül`ge `lüü`sse? Räp; kujalõ lüü `väikšit saibakšit `ümbert, sõss pond `ossõ `šišše Lei; oksa minema ~ t õ m b a m a üles pooma mõni tüdib elust nii ää, et läheb `oksa; mees `tõmbas enese `oksa Khk; Oli elust `immu täis, `tõmmas ennast `oksa Pöi; lähän `tõmman eese `oksa, küll sa nääd siis Mär; `tõmman ennast kord `oksa Tor b. vars; kasv murrann `sulle ühe roosi oksa Vig; laba kõik `puhta puruks tallatud, põle `ühte taimet `oksa enam Juu; vahest sõid [seateod] põllud nii `pal`last, et ei saand rukki `oksagi VMr; sij li`l jäledäde kasvap, aga väk`ke poit, selleperäst ei ole täl `osse Nõo

oks² oks Kuu Tor oh oks sina Kuu; oks teie oma tembudega Tor

-oksa Ls vastaoksa, vastuoksa

***oksakane** oksagane Jäm; ossaka|nõ g -tsõ Plv okslik `korke taarist `vööti pigem sedine oksagane puu Jäm; küll tsirk oís `hindäle ossakatsõ puu, kohe pesä tege Plv

oksakas oksa|kas Mär Trm Plt, `oksa|gas Kuu, ossa|kas Krl, g -ka okslik na oksakad pal'gid, pal'lu `oksi sees Mär; ossakas puu, tel om pal'lu `ossõ Krl

oksaline oksali|ne Kse Hää/-le|ne/ Koe VJg, `oksaline VNg Lüg/`õ-/ Vai, g -se okslik sie puu on `ninda `öksaline Lüg; vaata, ku oksalene ta on Hää; kärbits - - muudkui oksaline puu `püsti ja latid `okste `peale, kuhu vili `peale `päandi VJg

hoksama `hoksama taipama, aru saama Ei ma `hoksand, mes tä `sengä `üölla taht Kuu

oksane oksa|ne g -se Plt; ossa|nõ g -tsõ Plv, -dsõ Krl Vas; `ossanõ g ossatsõ Har okslik seo om ossanõ nui, ma_j taha seot Krl; puu äk'l om `ossanõ, tuu om ossatsõist puist tett; ta om `ossanõ puu, ei lää `lahki Har; küll - - um ossanõ, täst ei saa? midägi Plv

okse n, g okse (g `okse) S Mar Kul Mär Kse Pä hajusalt K, Iis Lai Trv Krk, `okse Kuu IisR, õkse Trm Kod, `okse Lüg Jõh, osse (g `osse) T; ossõ? g `ossõ V

1. oksendamine vahest lähäb süda pahast, siis ajab `oksele Lüg; Kisub `oksele IisR; okse tükib `peepe Khk; Siis annaks vaev `järke, kui korra oksele ajaks Põi; söda sant, okse tekob `peepe Käi; akkas `viimeks oksele Mär; südä pööritäb ja on paha, aab oksele Juu; kihtine puu, `marju ikke `süia ei vöi, aab oksele ja kas vöi tapab kohe Amb; maksa `aigus - - aas oksele koledast Kad; nüid on viin kal'lis, ei jõua niipal'lu keresse `aada, et oksele lähvad Sim; siajuur on `irmus oksele ajaja Kod; sij aa miu oksel, ma sedä ei pia sehen Krk; kui `alba näed, paneb ka ossele Ran; mia joht ei saa `maotedut liha `süvvä, mia naka ossele; südä om kuri ja osse tükib `pääle Nõo; Mul nakass ossõ_pääle_tük'mä Urv; taa halvass lännü_süük', taa aja mu ossõlõ Har; ossõ? tüküss `pääle Vas

2. väljaoksendatu parand `oksega koos Ans; koer sööb oma okse ee Khk; parand kõik okset täis Tõs; kis so okset arima akab, ari isi PJg; `pühksin okse maast ära Saa; rätik kukkus okse `sisse JMd; mõnel on `riided `oksega kuos Sim; kes sinu okset kasib Lai; ää astu `okse `sisse Plt; kõik ossega kuun Ran; ast ossõ `sissõ Krl; taa mõni lang, taa ku ossõ? (pude) Plv || (halvasti tehtud tööst) Kõik täma tüö ja tegemine on nigu `kuera `okse IisR; vanasti ei `tohtind `õhte `kõrtki maha `jäada, nüid töö nagu koera okse Juu; töö on nigu koera okse, kes seda akkab uuest tegema Lai

3. eritis mahlajooksu lõpul Kask akkab varsti `oksele - - piab `augu iluste `kinni `lüöma IisR; kased aavad okset `välja Põi; kasest tuleb juba oksed Phl; kase okse oo `seoke `valge vaht, kui änam `mahla ei tule Mih; kui kased änam `mahla ei joose, siis tuleb kasest `väl'la `seoke paks `valge okse Aud; kase okse nagu kanastand kord Nis; ei - - saa enam `mahla, kašk keik okset täis JõeK; kui tulevad lehed, siis akkab kašk oksele JJn; kašk akab õksele, aab kõllass `vastu `väl'ja Kod

Vrd ökse

okseline okseli|ne Muh Amb Pee Kod/õ-/ , osseli|ne Ran Plv/ossõ-/ , g -se okslik see puu oo nõnna okseline Muh; `mändidest [kisti peergu], mitte `kuuskedest, kuused on okselised Amb; okseline puu muass kuñni ülesi Kod; lageda pääl om puu väegä osselise Ran; tsirk um `hindä pesä ehitänü? ossõlise puu `pääle Plv || piltl väegä osseline inimene, ei saa tõestega läbi Ran

Vrd oksiline

oksendama oksendama SaLä VII Põi Muh Hi L/oksõ- Khn/ Ha Amb JMd Koe Kad VJg Sim Äks Ksi Lai Plt KJn Trv Krk/-tem/, `oksendama Jõe Kuu Hlj VNg IisR Vai/-mma/; oksendama Iis Trm Kod MMg, `oksendam(m)a Lüg Jõh; ossendama TLä TMr Kam, ossõnd|am(m)a San V, -õmmõ Krl; da-inf ossende Hel

1. maosisaldist suu kaudu välja paiskama `oksendi kaik `väl'la, mida söi VNg; kui kass `öksendab, siis tuleb paha `ilma Lüg; mõni oksendas `paatis, nõnda `närbus tuulega εε Khk; Inimene ajab nii pailu seda va õlut `sisse, siis oksendab Pöi; `joomud mehed oksendavad Rei; oksendasin nii, et pidin südame `väl'la oksendama Mär; uúsid aavad oksendama ja teevad inimese `aigeks mis irmus Vän; ükskord sõin rikki läinud kala ja oksendasin päe `aiga Saa; pia valutab ning ajab oksendama Juu; oksenda kas või süda ja süsikond suust `väl'la Kad; `öksendab enese täis Trm; koer `öksendab, näeb `alba `ilma Kod; oli oksendanu ja soolik oli `kiirdu tõmmanu - - ja lõhes Äks; see nagu oksendand ära (halvasti teinud) selle töö Lai; koer oksend just usse ala Trv; küll ta oksents Krk; kõik latse ossendava, olgu kes taht Ran; mia ossendi laeva veere pääl, süda nii kuri et Puh; ma_les ossendanu kooluss `endä, ku roít oless miu koorekaosin ollu Nõo; suukikass hais `hirmsahe - - ma_ `korssi suun `marju, tul'li kodo, sõss ossõndi Rõu; ossõnd nii, et kõik' pagõsi mant ar? Vas

2. sogast mahla välja ajama (kasest) `kõrjab `jusku appu`piima `sinne - - sis kask `öksendab Lüg; kask `öksendab, kui mahl on jo `väljä juost Jõh; kask oksendab juba, nüid on mahla aeg `mööda Phl; puu akkab oksendama, mahl lähäb `paska Mar; kask oksendab juba, mahl änam ei sünni Tõs; kasel juba pungad ja oksendab `valged Tor; kui kask oksendab, siis tuleb netsokest `valged `partsa puu siest Ris; kask oksendab, nihuke kollane teene, egä se mahl põle Juu; kask akkab oksendama, kui lehed akkavad tulema JMd; kui kask akkab oksendama, lüüakse tila `väl'ja ja pannakse prunt ette Kad; enäm ei maksa `mahla `laska, nüid jo kask `öksendab Kod; kui - - mahla `jooksmise aeg üle lähäb, siis kask oksendab, mahl lähäb al'list ja vahutab Lai; kõiv ossendab TMr; mai kuul nakkasõ kõo? jo ossõndama Lut

Vrd öksendeme

öksendus oksendu|s Jäm Khk Kse Var Tõs Koe VJg Sim Iis Plt KJn Trv/-u|ss/, `öksendu|s Kuu/g -kse/ VNg IisR, õksendu|s Lüg/`õ-/ Iis Kod, ossendu|s(s) Ran Puh Ote Krl, ossõndu|ss Urv Rõu Plv, g -se oksendamine; okse ei voi näha `toise `öksendust VNg; oksendus oli juba `möödas Khk; mõni `ütleb, et [mesilane] oksendada [mee] `väl'la, mina ei usu, et see oksendus oo Var; `öksendusest sai `tervest Iis; ossendust kõik maa täis Puh; ossendus om kähen Krl; ossõnduss võit näost `valgõss Plv || (halvasti tehtud tööst) midagi - - õli `alvast `tehtu, siis sie õli `jusku `kuera `öksendus Lüg; tüö nigu oksendus Sim; sij om üle pää ja kaala tettu, nigu ossenduss Ran; ta tüü om tettu ku ossendus Ote; taa nüüd määne tüü, nigu ossõnduss Plv

öksene okse|ne Pöi, g -se Jäm oksega koos Parand oli täna veel oksene Pöi

öksenutama `öksenutama oksele ajama Ei `tiie migä tuli, äkkitseld hakkas vade `öksenutama; `Süämest tegi `haiget ja `oksenut ka kohe `oite `palju Kuu

-oksi Ls vastaoksi, vastuoksi

öksik oksik|k Mär Var PJg Vän HJn Amb Sim, ossik|k Trv, g -ku okslik na oksikud puud Mär; üks puu näss, oksik ja kõber Vän; oksik puu ei lähä - - `lõhki HJn; va oksik määnd, mis `laudu sellest saab Amb; igavene puu jurakas - - ja oksik kua viel Sim; va ossiku lavva Trv

öksikane oksika|ne KuuK VMr, `öksika|ne Hlj VNg Vai/-kai|nel, g -se; pl óssikadsõ? Rõu okslik puu one `öksikane, ei lähä `lohki üväst VNg; `paljo `öksikaisi puid Vai; nisukesed oksikased puud - - talvaga lõhuti neid KuuK; lüli [puu], sie on alt nagu tünn ja oksikane `kangest VMr; Nuu_rõugu kärpä? ótsiti `sántse óssikadsõ_kuusõ? vai kadaja? Rõu

Vrd oksikune

öksiklane oksikla|ne IisK, õksikla|ne Trm Kod, `öksikla|ne Lüg Jõh, g -se; pl ossikladsõ Lei

1. okslik `kuuse puu on `kõikse `öksiklasemb Lüg; kui õlid nisikesed vilitaned ja kole `öksiklased [palgid], sis kui leid `kirvega, sis `silma munad põrusid Jõh; ärä ike niid `öksiklased puud annavad `piirgu küljess Kod || ossikladsõ `pakla (jämedad takud) Lei
Vrd oksikline

2. pilti tige, karm säääl õli valitseja `ninda `karme ja `ökslikane inimeste `vasta Lüg; Mina tämäga pikka juttule ei õle saand, aga `ütlävad, et kole `ökslikane pidada õlema Jõh

***oksikline** oksikle|ne PJg Tor, `öksikli|ne Trm Kod, g -se; ossiklin Lei

1. okslik `kisklik puu on sehuke keerd ja oksiklene ja mis ei lähe `lõhki Tor; karu äke `tehti kuusest. `öksikline kuuse puu `toodi kodu, kos `tihked õksad kül'les Trm; `öksikline laitt Kod
Vrd oksiklane

2. haraline – Lei

oksikune `oksiku|ne Kuu, ossiku|ne Trv, g -se; oksikunõ Khn okslik oksikunõ puu ond `sitkõ Khn; ossikune puu Trv **Vrd** oksikane

oksildane oksilda|ne g -se okslik na oksildane puu, ei lähä kudagi `lõhki Mär

oksiline oksili|ne Kuu/'o-/ Mär Kse, -le|ne Kse Han Var, g -se okslik sii pole siledad puud, kõik oksilised Mär; raudtalv oo `kange oksilese puu jaus Kse; Oksilesest puust ei saa rähävalt Han **Vrd** okseline

oksima `oksima Trm Kod, `ok'sma Hls/-me/ Nõo Plv Vas Se, (ma) oksi(n) oksjonit pidama, oksjonil maha müüma talu oksitasse `väl'ja Trm; oksitasse - - `kruami Kod; `kraami `naatass `ok'sma Plv; maja läts ungrossi ala, oksiti ar^o Vas

***oksine** pl oksised Jäm; ossine San, `össinõ Röp okslik karused oksised puud Jäm; hõllõ kõiv ol'l, es olõ^o `össinõ, hää ol'l `lahku^o Röp **Vrd** ossõnõ

oksjon `oksjon Jõe VNg Lüg Vai Jäm/-jun/ Khk VII Rei Noa Mar Mär Kse Tõs Tor/-joon/ Ris/-jan/ JMd Koe Iis Trm Plt KJn Hls Puh Nõo Röp, `okson Lüg Pee, g -i; `oks|jooñ g -jooñi Rõu, -joni Hää; `oks|joo-n Juu, `oks|juu-ñ (`ok's-) Trv Krk Vas Se, `oks|joen Muh, g -jooñi; `oksju|ñ Lih Trv, `ok'sjuu|ñ Plv, `oksjua|ñ Kod, g -ni; `oksom g `oksommi Kuu vara müümine enampakkumisel Jõeperes `müidi üks koht `oksjoni pial ära Jõe; taheda `oksom tehä Kuu; `luomad `kirjudetti üles, `tehti `okson Lüg; see oo ükskord `oksjoni peelt ostetud Khk; `möisnikud teevad oma `asjadele `oksjonid VII; kui `velgo jähi, siis `tehti `tääle `oksjon Mar; teise omingu oli [pulmas] `jälle `oksjuñ Lih; läks `oksjoni `piäle `ostma Tõs; `oksjoonil pakutase ike üle Tor; talu lähäb sul `oksjoni `alla JMd; `össin `oksjuani piält Kod; ommen om `oksjuu-ñ Trv; mea viisi `pakmisesl `oksjooni pääle `ende `väikse `vankre Krk; teiti kraamile `oksjon Nõo; imä maßs raha - - siss jäi `oksjuu-ñ pidämäldä^o Vas; `ok'sjooniga `müüdi `vällä Se

okslik `oksli|k Kuu, g -ku Jäm VII Põi Kse Lai Plt, -gu Khk Rei; `öksli|k g -ku Jõh Iis Trm; `osli|k g -ku Trv Vas, -gu Puh Kam Rõu rohkete okste või oksakohtadega oli niisugune `okslik ja `kisklik sie [paadi] `parras Kuu; Puu õli `õige `ökslik, seda ei `saandki `lõhki Jõh; toond igavesi `oksligid `laudi Khk; Va `okslikud puud, sandid `lõhkuda Põi; tõi ühe `öksliku kase Iis; puud on `oksligid, annavad `trümmida kohe Lai; jälle `tuudi `oslige puid Puh; kärbiss `raoti `osligust kuusest Kam; inemine um `eslik, puu `oslik Rõu

okslikane `okslika|ne g -se Trm; `oslika|ne Nõo, g -tse, -dse San(-ga|ne); `oslika|nõ g -tsõ, -dsõ V(-ga|nõ Rõu) okslik `okslikased latid ja `teibad on pahad Trm; Mõni pedäjäs, mes on lageda pääle kasunu, om väega `oslikane Nõo; naid `oslikatsiid [puid] küll `lahku ei jõuva San; mis ütsiku puu^o kasusõ^o, no omma^o - - `oslikatsõ Har; `Oslikadsõst puust saa^o õi

`pirdu tetä? Rõu; vana? kõõvo puu `oslikatsõ? kui juudi? Räp; `oslikanõ puu, kel pal'lo `ossõ Se

oksline `oksl|ne Tor Saa Amb JMd Koe VJg Äks Ksi KJn Pst Hls Krk, -le|ne Emm Rid Mar Kse hajusalt Pä, Ris HMD Juu Ann Koe Äks Plt SJn, g -se; `öksli|ne g -se Iis Trm; `osli|ne Kam, g -se Trv Hel TLä Ote(-tse) Räp, -dse Rõn; `osli|nõ g -tsõ Krl okslik `nässis puu oo kõver ja `okslene Kse; `okslesest puust tehässe oksa kärbist Tõs; `okslene kähar puu PJg; `Okslesest puust ei `tehtud nõu `laudi Hää; kül`ma matertasin seda `okslit `algu, aga miu jõud es akka `pääle Saa; `seoke aralene, `okslene puu Ris; piiru lõmmud olid ikka, vaadati, et ta ei ole mitte `okslene HMD; prässakas kašk, `okslene ja lai Juu; mõni puu on keerd ja `okslene, see ei taha kak'ki `minna Ann; `ökslised kuused `löödi `püsti, latid `paandi `ökste `piale ja `sinna vihud `piale `istuma Trm; ta oli ühe vana `okslise juraku metses väl'la toond Ksi; need puud on väga `ökslised KJn; mis ma nende `osliste puiega tii Trv; kuušk va `oksline ja kärsäne Hls; oless na olluva puu, igädse - - `oslise ja ümäriku, ja võtab viij alupuu inna Nõo; mõtsast `raoti kuus maha, säält siss tetti ägel, `oslise kuuse `ol'liva; kuhja kärbiku, `oslitse Ote

oks|ägel karuäke oksäglä olli kuuse `okstest tett Krk; arkadraga künneti `kartuld, mõni päiv peräst `künmist ossäglega `äestedi Nõo; oss `äk'le teiti - - otsiti mõtsast kuus, lahuti `väl'lä ägle lavva, kos ossa kül'len - - ilma naglata teiti, vahrudega kõüdeti Kam; suurõmbahn jaohn talõhn ol'l siss viij ossägel, mõni nakass `pruüma jo`puust `pulkõga`pakk`äk'li Rõu; ossägil - - tegi maa `väega tasatsõss Räp

oktoober¹ uus `oktoo·b|er Hls, g -ri SaLä VII Pöi Muh Rei Kse Tõs PJg HMD JõeK I Trv, -re Mär Tor Hää Juu JMd KJn Trv Krk; `oktob|er g -ri Hls Krl, -re Plt; `oktuo·b|er g -ri Kuu VNg Lüg Vai, -re Ris; n, g `oktoo·bri Har Rõu(`oktombri) Plv Vas, `oktoo·bre Räp; g `oktobri Puh kalendri kümnes kuu, viinakuu tänavu oli `oktuo·brini - - `anjerjarüisäd sies Kuu; `oktuo·bris kilud akkavad, siis nad on ikke `keige `innalised Vai; `oktoo·bri külmad ilmad juba kää Ans; See oli see vana `säädu, `oktoo·briks pidid ikka `tuhlid `kistud olema Pöi; tema ei tule enne `oktuo·bred Ris; see `langeb jo `oktoo·bre `sisse JMd; `oktoo·ber one viinakuu Kod; `oktoo·bris oli `tõugu koristata, rehepeks, lina `kõitmine ja vedamine Lai; `oktombri alustusõn ma õks lää sinnä? Rõu

oktoober² `oktoo·ber Kod; n, g `oktoo·bri Nõo kõvakübar `oktoo·ber piän Kod; Kui suvess maale tul'le, ol'le suur oktoo·bri pähä lüüdu Nõo

oktoobri|kuu miä `toukasin oma menemise edesi `oktuo·bri kuu sise Vai; liisu poisid läksid `oktoo·bri kuus Ans; `oktoo·bri kuus tulad juba öö külmad Khk; `oktoo·bri kuus on teed sodised Rei; ega ta enne `oktoo·bre kuud ää lähä Mär; kilupüid - - `augusti kuus akkas, `oktoo·bri kuus lõppes HMD; viina kuu ja `oktoo·bre kuu on üks sesamma Juu; ta on `oktoo·bre kuus `sündind JMd; kui soe sügise, siis `oktoo·brikuu täielikult `väl'las [karjas] Lai; mardibä on `oktobre kuus (vana kalendri järgi) Plt; `oktobri kuul tulep vahel lumi maha Puh; `oktoo·bri kuul lääva puu lihe maha, tuuperäst kutsuti tuud lihe miñegi kuu Har; `oktoo·bri kuu om käeh Plv

oku oku pilpast nuga Okuga soob keedet `tuhli küll `koorida, äga pigi `tuhli äi soo okuga arida Emm

okulene okulene Kul Mär okkiline orjaohakas - - see oo nii okulene Kul; siasil oo okulene Mär

hola hola Vid, hol'a Har alp, kerglane; rumal, lollakas Taa no`mõni `tütrik vai, üts hol'a om Har; um üts hola inemine, täl ei olõ? `õigõt juttu Plv; Ta sääne hola jo latsõst saani Vas;

mõni om oma tüü pääle hola (hooletu) Räp; *`aete viij latsilõ säänest hola jutto* Se; *uja* (ajab) *suust hola`kõnnid* (kõnesid) Lut

ola- õla- *Olanugid`nindagu`sarvikad`püstü* Kuu; *muist* [särke] *oli`niisukesed`justku`nüüdki`leigetü,`laiad`ola`päälised* VNg; *tõogassi`veedike`olanukaga* Ran; *`korgõ`ola`päälüsse?*, *tuuj`oll`üts`rummal`muud* Kan; *ta`jo`vana`häda`tal`olaluiõ`seeh* Vas; *k`ul`munõl`omma?`õks`ilosa?`ola`joonõ?*; *Suvõl`-`-`käve?`ilma`kääüssildä`kleidiga?*, *sis`olaotsa?`pal`li?`ni`ar?* Se

holahuss *holahuss* Se; *holau|ss`g`-sõ* Plv alp, *kergats`üts`holauss`um`inne* Plv

holahõl(I)õma *holahõlõma* Vas Se(-hõllõma), *holaõllõma* Plv *edvistama*; *hullama*, *vallatlema`mis`sa`holaõllõt* Plv; *mi_`sa`holahõlõdõ?*, *`jandat*; *saa`ai`määnestki`tüüd`ar`tettüss`-`-`holahõlõss`inne* Se

ola|lapp *õlalapp`vanast`oll_`li_`hammõ_`pillõga?*, *olalapi`oll_`li_``olgõ`pääl. mõnõl`oll_`katõ?`olalapi?* Urv **Vrd** *olalatt`-latt`õlalapp`kupu`ummeldi`käässe`värrelde`pääle`-`-`olalaite`pääle`kah* Ran; *`amme`ola`latte`pääle`ja`käiste`viijde`aeti`vitsa`ja`tetti`tipu* Nõo; *ola`päält`iks`kakõss`innemp`är,`tuuj`peräst`panti`olalati?`pääle;`ola`lattõ`pääle`tulõ`pilu`aia?* Kan; *`hammõ`olalatõlõ`tettivä`viij`maagõ_`kah`sisse* Plv **Vrd** *olalapp*

hola|laul (h)ola- V *ilmalik`laul,`rahvalaul;`ka`lorilaul`lorilaulu?`vai`olalaulu?* Kan; *kerigu`laulu?`ja`olalaulu?* Urv; *olõ`õi_`viij`õigõ`kaadsa`kañdja,`a_`kae_`holalaulu?`omma_`sel`ge* Rõu; *ma`näi,`ku`hola`laula`lei`-`-`aga`näet`no`om`opõtaja;`ku`nuuj`oll_`li,`sõss`iks`lauli`hola`laulõ* Vas; *hola`laulu?`oll_`li`mußtidsõ`laulu?* Räp

olanus *olanus`puutulli`jämedam`koht`paksemaks`läks`sie`tull,`sie`oli`olanus. sie`olanus`kans`sidä,`ei`saand`siis`august`läbi`menema* Kuu

olatsi|püha → *olõtusspüha*

holauss → *holahuss*

***olbak** *g`olbaku`Juu`se`on`nihuke`olbaku`urda`jäoga`obune,`lahtise`perssega`ja`suure`koñdiga`Juu*

older *`older`hollandi`veski`kaks`veskit`kõrvi,`tõine`pukk`ja`tõine`older`Jõh*

oldermann *oldermann* Mar, *ollerman* Noa; *`oldermann`Kuu,`g`-manni`VNg;`olderman`g`-i`Vai`juhataja`vm`ametimees`oite`oldermann`väljäs`Kuu;`sia`tahad`oige`miu`olderman`olla`Vai;`Kirikust`viidi`pruut`aita,`ollerman`ja`peigmees`läksid`otsima`Noa;`oldermann`lähäb`Mar*

holdik *holdi|k`Krl,`g`-ku,`-gu`Har*

1. *halgas`väega`holdik`puu`Krl*

2. *sirge`puust`holdik,`pik`k`puu,`väega`ille`kuus`ja`petäi;`holdigu?`kasusõ,`kon`tal`meeleperäline`kotuss`om`Har*

holdikult *adv`<`holdik`ku`omma?`paksustõ,`sõss`kõiva?`ka`kasusõ`holdikult`Har*

holdo *holdo`rumal,`lollakas`om`üts`holdo;`sa?`olõt`ku`holdo`Se*

ole- õle- *ole`kuud`siuti`kovasti`kinni,`siis`-`-`pandi`ole`kuud`virna`välja;`magasivad`ole`pahna`sies`VNg;`siis`oli`keik`olekattused`Vai;`uppuja`aard`vai?`olõkõrrõst`kinni?`Krl;`mi_`talvõl`es`teha_`tedä`koera) reheala`viia?,`kõögihn`olõkoti`pääl`magasi;`kaits`päivä`oll`kari`kotohn,`sõss`añni`tuuj`samma`olõpurru`Rõu;`ma`oll_`li`tuuj`olõ`kañja,`olõ_`rehitsedi`nigu`kaari,`kaarist`võti`kañni`kõlgussõhe`Plv;`kolmkümmend`aastat`keste`tuuj`olõ`katuss,`mis`tüvvipäädi`pañte;`olõ`tuustiga`hõõruti`valgõss`nuuj_`puu`nõu?`Räp;`toogõ`siia`rehe`mano`olõkoiv`ar?`Se*

olek *ole|k`Hel,`g`-ku`Kuu`VNg`IisR`Vai`Jäm`Khk(-gu)`VII`Jaa`Muh`Rid`Mar`Mär`Tor`Hää`Saa`Ris`Juu`Koe`ViK`Pal`Äks`Ksi`Lai`Plt`KJn`Vil`Trv`Krk(-gu),`-ki`Var`Tõs`Iis`Trv`Hls`TLä*

Kam; olõ|k g -ku Khn; olõ|k' g -ki Võn San V(-gi); õle|k g -ku Lüg, -ki Trm Kod; oli|k g -ku Mar Kse Var Kos HJn Amb Ann

1. olendi olemis- või käitumistaad vagase õlekuga ja vähäse juttoga Lüg; Olekult on üks lahke `naiste`rahvas IisR; kollane linalend, suurus ja olek on [linavästrikuuga] ühte `moodi VII; mena küll ei tea tämä `lahkust ega olekud Mar; kossal oo ekke kana `suurdune, aga tä oo `rohkem - - vahedama olekiga; tüdrik_o na laari olikuga, `sohkse ilusa plaaniga Var; tä oli oma olekiga naljakas Tõs; teine on pikalesema olekuga Hää; mõni nihukse `vaikse olekuga Juu; ennetand inime põle tõsise olikuga Kos; alati nii vali või tige olik Amb; `armsa õlekuga inimene Trm; kui naiss `võeti, vaadati inimese õleki `piäle Kod; üks vanapoiss oli nisuke `veider - - ei old päris täie olekuga Plt; alandliku olekuge Trv; `uul`med (hoolimatust) olekust tulev `seantse asja ette Krk; rikka olliva `rohkemb kõrgi olekiga, mes `kõrkust tol `vaesel saab olla; ta om iki `luudu elävä olekiga Ran; nisuke mõtteline asi om paremb serätsen lahedan olekin, siss om mõtte `valla Nõo; ää, et `endäl säänest olõkit ei olõ, et tõsõ pääle kadõ vai San; ta om olõgi poolõst nii nigu lol'l vai Har; tuu om `säärtse olõkiga, kes `hindä üle ei piä? `hornunki Plv

2. a. olendi hingeline või kehaline seisund kellu kaks aketakse rabama, kus se `irmus ilma uneta olek VII; ma täna nõnda jähmane, pole ead `lahked olekud üht Jaa; mool_o alb olek Muh; korp loom, ei võta rammu, va korbi olikuga Var; ta olek oo nii vilets Tor; miul on täna nõnda alam olek, ei tää, kas `aiges jään või Saa; `roidund olek on VMr; mul kohe niesuke jube olek Sim; nokassand one `juunud õlek Kod; inimene on lõbusas olekus, kui tal `easte on läinud Pal; `aiglise olekuge, tal ehg londige kaalan; kes tal olegu aal (sünnitusel) abiss olli Krk; ei tiia, mes tä `ol'li tennu, näkkusi tõene nii `argligu olekiga Ran; nisuke oemane olek, pää ei ole suk'ki nii lahe, nigu piass olema Nõo; nail eläjil om ka iks säääl mõtsan seo kuumaga `piinlik olõk' Kan; nokastanu olõk Rõu b. eseme, nähtuse, aine jms seisund kui `oite külm oli ja tasane, siis [meri jäi] `ninda `tardunud olekusse Kuu; tuleb tuppä `nindagu `kergemb õlek (kui aknad on lahti) Lüg; nüid on juba elmal sügisene olek, `august lähäb ju lõpule Rid; kuorm jäi kegusse - - [polnud] mitte arilikus olekus Kad; kohtad (kohvtad) olid kõik `lahtise olekuga VJg; peedid lähäväd oma olekusse tagasi, aga kardul jääb (kui külm on näpistanud) Vil; tan õi saa? jo leib imahuda?, ei olõ_säänest lärmint olõkit Kan c. olukord sie õlek on siin `ästi vaevane Trm; temä om kurb oma oleki sihen Trv; sõrme otsa kik'k tüüd täis, ninda sij naeste`rahva olek om `vaesel inimesel Hel; Ku_naid vannu olekiid nakat arutama, siss aruda_mitu nädälit Har; ku ma naka umma eloajo olõkit mälehtämmä, sõss lätt müil pääst ärä? Röp

3. olemine, viibimine säääl oli nisugune püha olek VNg; armas oli, `vaikus `meeldib `mulle Var; ärä oleki `aegas varastati kõik ää Tõs; tal `üksi igav olek Ris; ei tule sest siin olikust midagi `väl'la, `vihma tuleb `ühthe lugu Ann; tieme iad olekud VJg; siin ei õle meil seda olekid Iis; kodo juuren si õlek, ei õle kohegi `minnä Kod; rehetuas `ol'li se olek, seäl `ol'li siss magamenegi KJn; mu pää ei kanna otseki olekut Krk; nüüd tuleb `varsti kotust ärä olek Puh; ta `olli kaits `aastat siin, es passi siin tuu olek, minijäss es või miu nätä Nõo; kõögin om vagatsep olek Kam; siin ei ole midägi olõkit, läämi ärä `tõiste `paika Krl; ei säääl majah hääd olõkit ei olõ? Plv; siin olnu_kullanõ olõk', a ma_i_taha_taad tüllü Vas

4. elamine, majapidamine suur talu vai olek `olli tallitada, sa ollit nigu `pindin, sul es ole vabadust konagina Puh; mina toda es salli, et minu olekin säl kooserdava Nõo; mõhk pidi illoss puhass olõma, me olõkin `ol'le küll mõhk alati puhass Võn; mul ei ole oma kodu siin, ole tõste olekin Kam; tä ol'l_ni mukka_siin üten olõkin, ma_l'li tälle nii imä üst Urv

olema *olema* hajusalt R, S L K Pal Lai M(-me) T, *olõma* Khn Võn Ote San(-mõ) V(-mõ Krl), *õlema* Jõh Lüg hajusalt I; (ta) *on* R eP(oo), *one* Kod, *om* eL(um V), *oleb* Kse Var Tõs Aud PJg Ris, *aa* Emm, (nad) *ovad*, *õnvad* R, *om(m)a*, *om(m)ava* eL(umma, ummava V)

1. eksisteerima, olemas olema **a.** (üldse, tegelikkuses) *kuu`valge`ehtut oli* Kuu; *`värvid tulid_s`värvisi oli küll* VNg; *miu`muistes ei ole mogomast kesä old* Vai; *isi`leeris olnd inime, nää, sedine on* Jäm; *see (joomine) pole kasuks kellegitele;`talve elab`ilma söömata, aga`inges on ikka* Khk; *no lapsed, mis siis teil akkab olema* Vll; *Ju see laps juba poari kuine on* Põi; *nii paks rahvas, põln enam ijje`ruumi;`meitid oo leeritüdrikuti veel neli tükki elus* Muh; *obose jala eeld on`kuulda* Emm; *kaks hoost pidi ikka olema talukoha peal* Phl; *pal`lu ube maas oo* Rid; *surma`vasto`põlle`rohto* Mar; *änam kõlvatomad tego saa`ollagi* Kul; *põld suurt`metsa, üks väike viserik oli üksi;`rõõmu põle`miski asja`juures näha* Mär; *`kange külmetamene olnd; nüid oo kõik ise`entid täis (uhked)* Kir; *Mis`asja seal`öösi näha oo* Kse; *tadrekuga`viidi, sedä põln, et nääd (taldrikud) just olematta olid* Var; *laastukatusi oo oln* Tõs; *kõik tuli näpuga teha, ega masinat põln* Pär; *ennem põle reel`raudi all`õndki* PJg; *nüid juba akkab neid (hunte) olema* Ris; *kuñniks tedä võib`olla änam* Juu; *minu ajal akkasid nied rätikud ikke juo olema* KuuK; *muud`rohtu nendel ei`tiatud kedagi olema* Amb; *ega`endisel aal masinaid nõnna old* Ann; *eks vigu olnd ka`mitmesugusid* Tür; *ei`tiagi, pailu neid vagusi võis sial`olla; põle`leibagi old* VMr; *parem õles sa võenud õlemata`õlla, ku sa nüid õled`niske eläjäs; vai tädä onegi* Kod; *siin ei ole nii`suuri talusid olnud* Äks; *pulmad jäid`katki, ülepia jäid olemata* Lai; *ol`li`mõisa, siiss ka kõrts* Vil; *miu pärast olgu või olemede, mea_j`tää sest kedägi* Krk; *lämmege ei oless`sij`maa midägi minnä* Hel; *mes om, sedä süüid* Ran; *no pul`l pidi olema, kes`lehmi joosut; tüü aig, nüid om vana inimese kõik innan* Puh; *ega meele`kausse vaja ei ole,`kausse meie pärast olgu ehk olemada; ma`tuusi, et tollest`määrmisest`olli põlvile abi* Nõo; *siin tõist nii vanna inemist ei olõkine* Ote; *kolm sõsard neid`ol`lõgi* San; *kõkkõ om olõmõn ilman, om hääd ja om`alva* Krl; *nii hääd inemist ei_saa maa pääl enämb olla?, ku_ta om; no omma vana nime_hennan; koolda? om kõigil (surema peavad kõik)* Har; *`kulda ol`l siss kõigihn paigun olemahn; tuu_jäi lavva mano pik`äle, olõ õs ello inäp man* Rõu; *`latsiga om ka_pahandust, parõb olnu_ku näid olnu õs üttegi?; ku ma eloh olõ, siss üks tulõ? viijl`kaema; läts tarõst`ussõ, ni sattõ`maahha, ni ol`l val`miss (surnud); nigu midä`tsilgahhass [valgele] pääle, nii om nätä?* Vas; *vanast üteldi`väega hääd heeringit olla?* Röp **b.** (mingis kohas, kuskil) *mere pial`olled näkkid* Jõe; *`nüõri`otsas pida`silnuka olema* VNg; *`meie`rannas`õnvad rüsad* Lüg; *Mis`mustad mugulad sääl tuha sies`õnvad* Jõh; *sii pole eile üht`vihma olnd* Kaa; *`lamba`lautas`olli sõnnik oln* Muh; *minu isaperes oli`leiba ja räemest ko* Mih; *ahuni, angerju, kohasi,`kõiki`püüdväd, mis aga meres ond* Khn; *küläs on oln`surma* Ris; *`altari ies olid neli`pal`mi* Kei; *tua pial on püeningi* JMd; *Siberis olema kül`m ja suured metsad* VJg; *`räime`Peipsis ei õle õlemaski* Trm; *siin Arakal olema olnud* Pal; *keele pääl om, aga ei tule`mijl`de piltl* Hel; *lihaste ja soonde sehen tu jõud`õmmegi* Ran; *ütitsen kõõgin olna näil tuu söõgitegemine* Nõo; *`valge periss nigu peenike lumi olessi`lehte pääl* Kam; *sääl olna`järvi kah* Rõn; *mäe takahn - - sääl ol`l viijl`nätä? hal`ast* Rõu; *suu pääl arvatass pal`lo`halvu`vaimõ olõvat* Se **c.** (mingil ajal, millalgi) *kevadel`ristibä aal on`lamba`niitamise`aiga* VNg; *`neljäbä õli`kapsasupp* Lüg; *Sügise õli tuli`rummus alati* Jõh; *tänä on ilos`ilma* Vai; *lehmäl on kevade vassik; täna olid lestad all olnd, madalas* Khk; *See aasta tulavad sii mütmed joomad* Kaa; *tänäbu õetasse igäl pool vähä`eina olavad* Vig; *selle omigu, kui`surnu kodust ära läks, oli alati riisipudru* Mih; *vanaste`olle noorik ja`peimes läin kirikusse puu`vankrega* Aud; *tänä`ol`li (sündis) alles tal poea põrigas*

Saa; tänavu `talve olin `aige Kei; suvel ikke on mets lehes Amb; kaera looma aeg `olla ia vähile `minna TÜR; ennevanast olla old nisukesed ruosi sõnad VMr; vasik õli (sündis) nel`jäbä Kod; ennemalt oli `meilgi omal `nairid maas Pal; peris vanal aal on õegutud nimepidi sji ja sji tulgu nüid `liiku `juuma KJn; `päevä `olli muu tüü Vil; sel olli laits `täempe `üüise Krk; sügise märdi kadri `ümbre, nii `olli tu [kooli] minek iki; `küindlekuu, siss olna sutel joosuaig Ran; ommuku, siss om ta (kana) päevä tõsemise `aigu ülevän Puh; `talve, siss om süük otsan; `täambä om `veetke nigu suve ilm Nõo; tinav`aastak pikka `vihma ei ole ollu Ote; talvõl omma lehmil `vaška perän San; tinava um põud suvi Kan; egä õdagu kelläst kolmõst kellä `katsani olli nuu? tuñni?; talvõl `olli kül`minekin (suremas) Rõu; tinav`aasta üteldäss kehvä`rüä? olõvat; Vanast ol`l rahvaás uma eloga`rohköp raahu ku nüüd Ráp d. (kellegi valduses, omanduses, käsutuses) minul `siiski `kaunis `suurekas `julla oli Jõe; Kenes `kindad nie on Kuu; poiss tahi `üövelpaku, aga mul ei õle tädä enamb õlemaski Lüg; sai `arvo, et sie ei olegi tämä laps Vai; mool poleks eite nii kaua `aega olad `ühtid Khk; Oleks kitsel küüned, läeks puu `otsa nalj Mus; Mul pole seikest asja kut raha Kaa; omal `kohta `paika põle mitte Muh; teesel olnd ilosam tekk veel `kirje poolest Vig; kui siia tuli, siss täl `põlengi midagi Kse; tuli jala, põln obust `ühti Tõs; naestel olid tanud peas Aud; tal `olli pailu `sõpru Saa; tal olid `saapad `jalgas Hag; kas teil on tikka TÜR; temal oli kaheksateist `tiinu `põldu kääs Pee; minul ei õllud raha Kod; noorematel olivad nisukesed madalad kingad Lai; või tal mõni ää süük`o Krk; kas sul om sji varanduss `alla (alles) Hel; pojal ei ole konagi `aiga Puh; mia `mõtli, et täl `pal`lald poig `ommegi; meil `olli `uutseleib joba käen; nastel olliva vüü vüül; oless täl ei olessi - - a täl om `rasva ja `kõiki Nõo; pidi olema tüdrukul, ku ta mehele läts - - sukke ja `kiñdit ja TMr; `uune omma käen, a maa `võeti käest ärä Ote; üits tütar üteldi täl ollev Rõn; tel `õigõt kotu ei olõ? Krl; meil pidi olõma pik`k piitsk; mul eleki (ei olegi) murru, runguli kasusõ pääl Har; ei olõ`mul `aigu juttu aia? Rõu e. (kellegagi või millegagi ühtekuuluvana: osana, omadusena, tunnusenana, seisundina jne) midägi viga sai kalal `olla, `seisus puol`puiki vies Kuu; kui `piima`i `andand, siis oli ikke `lastel `ussid küll jah VNg; miul `oldi (olid) rüisäd joes Vai; äga tal selle naisega `õlpu pole Jaa; Sellel pidi ikka laps olema Põi; `uhkel `olle uuled, rikkal rinnad, `vaesel põle muud kut `valged silmad; mool põle veel suka `loodustkid ülal Muh; mes `rõõmu münul änam aa Emm; mol täna `lahkem `olla Mar; ukxel oo kaks `inge ja kaks tobi Vig; uúsi kuningal oleje punane ari lagipäes Hää; küll sellel on alles pea `otsas; mul oli ais ninas piltl Kei; lastel on mäng nende tööks; ega mul `asja põld `ühti Juu; põld tal (lambil) `kloasi peal ega kedagi Kos; mul omalgi oli kaks `puega sõjas HJn; minul sial omakseid kedagi ei tia olema TÜR; mis sel adral siis viga on VMr; mõnel kuutõbisel olla pal`lu `jõudu Rak; mul põle muud kui tühe ing, teises jalas vana king nalj VJg; mul õles tuline igäv õlema, ku mul kedägi ametid ei õles; seenäl õle praod siden; mul`o piän sji laal Kod; mul on sust ale meel` Pal; obusel olema nari Ksi; minust enam `sinna minijad olnd Lai; mõnel joodikul on `kõiki küll Plt; ka siul nõnda pak`k om, et sa`i läpe tetä; vel`lel ei ole `luu`ta elu `pääle Krk; tal ei ole `tuhkagi pähän; sji minek om mul küll `vastu mii`ld; neil ollebe (olevat) vana rumale jutu Hel; oless mul sil`mä oleva, ma istuss `pääle ja susiss sukakest Ran; ega mul `jalgust kasu enämb ei ole Puh; emälepääl om lehe nigu kõrdsun; minul ei ole liha luie pääl Nõo; tolle mehe nimme ei ole mul ämp meelenegi Ote; ega mul kahju ei ole, et viin pudõlide jääp Rõn; Ei olõ`taal inäp pik`kä perrä, taal om `varsti minek` Urv; tuul ol`l enne`aigu laits ollu? Har; küläinemistel ol`l kah `väega hallõ tuud rük`ä, a `suuhtõ `panda saa as ütte terrä kah Rõu; vasaral om ka puinõ hand peräh Vas; nätäl` sul jo är olt sängüh Ráp; kuiss teil häpe olõ`i üte silmä päältki`i Se f. (kellelegi või milleksi mõelduna või määratuna, tarvis olema)

raha sai pali ja ei õld sedä `tonti enämb vaja (kratist) Lüg; `vihma oleks vaja Mus; piab olema `aigusele tarvilik kitse piim VMr; siis ma käesin, ku mul õli vaja käedä Kod; pool maja ol'li loomalaadaks Pil; tuli `ol'li silmä valgustuses KJn; ega ma üte päevä jaoss ei ole, `ütles `tühnder, ku sa `ütlet, et ta om vähä tennu Hel; ega `mulle sedä liha `säl'gä vaja ei ole Puh; tuu mulle mõni kuuse ormakene, mul om vaa tuld läedätä Nõo; ega_sullõ naid lavvatük'ke vaja ei olõ? Urv; tal os ollu taat `perse`nahka `parki `raaskõsõ Har; mul_olõsi_tuu rohi hüü Rõu; naid vannu olõ õi_kellegi vaia Vas

2. asetsema, asuma, viibima; elama; käituma **a.** (mingis kohas) Kus ne `lehmäd sul ovad; kes neid kottisi `vasta ott, old kive `otsass Kuu; ku [noorpaar] oli juo kerikust kodu, siis `vueti ka `tervise `viina VNg; mei õlima Lügenuses mattukses Lüg; nahad on tanni sees `parkis Khk; Onu tüdar on `paergus `linnas Põi; ma ole seal küll ja küll oln Muh; pead seel `aigemajas olema; lussud on seina vahel Käi; rõhud olled ümmer kuue Phl; kaks `klaasi olid laua peal Mar; oli `terve pääva kottu ää Mär; Kuudil (talunimi) ma ole old Lih; puud - - oo `riitas Tõs; [lapsed] tulevad ikke ja olevad sii `õues PJg; luog on maas JõeK; `aastad ajad oli asemel, ei `pääsänd `liikuma JJn; jõe nupud, need_o suure jõe sees, kollased ja `valged Ann; kingad olivad rätikus VMr; `juhtusin sial lähädal olema Kad; tõene karjus õlga kesk `põldu, tõene raja piäl; nävad õlid siin kostin Kod; koera liha olema obuse kabja sees Ksi; kolm meest oluvad tee pial Lai; Lil'lid `nähti toas oleva Vil; mia ole lavvakirikun; sapi maik om suhun Krk; ma `iste säääl mäe pääl ülevän, säääl sai tük'k `aiga `oltuss Puh; tuuvõrd olli ma nukan, `rohkemb mu nukka es panna; ta_lli mõtsan paon; olgu kas `süüimine vai `lüüimine, temä om iks alati platsin; `poiske - - `ol'li väl'län pimedäni Nõo; naine om kotu, ei taha tühü kävvä Ote; tu_m õkka säääl `vaksali lähükesen San; ei tiiä, kas timä kotust kauõn ka olnõss; ma_lli Valgan arsti all (haiglas) Har; timä iks karäga_`kohki mõtsa ja mäk'i vahel varohn ol' Rõu; kos na ummava? Plv; ti olt iks süväh Vinnemaal jo?; ma ol'li hannah iks unonaasõl Vas; es olõk'e kotost kavvõh es; mä olli säääl üüd tol talol Röp; inemine ol' vañgih Lut **b.** (mingis tegevuses, milleski osalemas) olimme `vennaga kahekesi ajuss Jõe; [poisid] õlivad `vargal, aga kättä ei `saaned Lüg; Ku mies õli `vuaris, senele läks kahe nädäla `süüimine `kaasa Jõh; nad olid `pulmas Khk; kolm meest olnd kallal Vll; mära_o täkul - - kui ta paaritamas oo Jaa; ma ole ametis `kangest (tööga hõivatud) Muh; üks jutt oo `jälle `liikmas sii mööda küla Mar; ükskord olime ulgakesi `lambus; teene oli sarja peal, teene `andis rukid kätte matiga Mih; Ennemä sai järjest Pitkänäl nuõdal `oldod Khn; lehm oo pasal Tor; oma elu põlve olin isal abiks Juu; olin - - teese tüdrukuga marjul Ann; isa-ema olid tööol TÜR; meie õmad one kõik lapul Kod; ta on `paerga mesilastega ametis Lai; `mitme asjaga olli mul pal'lu tegemist Hel; nemä olliva `üüße noodal olluva; lehm om mul sugulaste puul sööda pääl Puh; tuu asi om arutusel ollu mitu `kõrda joba; [ta] olna pimedide kooli pääl (koolis tööol) Nõo; tuu peigmijsspoiss es ole kotunegi siss, tuu `olli kroonu pääl Ote; ma_lli riht abin `pessmän San; naa? ol'li_Haännikõisil `puhtin Urv; `tütrik ol' kõrran (mõisas loomi talitamas) nädäli `aigu Har; mi? ol'limi mõtsahn rüä man Rõu; rahvas om vißt `lõunõl Plv; unotütär ol' ka käämäh (külaskäigul) tah; suurõba latsõ? omma_tüüh Vas; mis nii kavva ol'lit marah; tä ol' joogi pääl (purjutamas) Röp **c.** (mingis olukorras, seisundis või suhtes) `meie olimme nii `külmissäss Kuu; kas oled jua akkamas Hlj; kana on munas, `omme muni VNg; uks on `aagil Lüg; Ühä `kõrraga lei tagant suur tulekuum - - `vilja `kuarmad õlivad kõik nagu tule sies Jõh; vast olivad `oige `vaised ja nüüd tekköd omale kaik `uvved `uoned Vai; `õhta on kää Ans; mees oli nõnda ädas; karjamalt rohi `kõrbend, loomad on puhas `nälgas; nüüd oleme teineteisega tasa Khk; mered oo nii maas Mus; Juba oogid jõulud kää Kaa; kus sa siis said vaba `olla, kui sa

`möisas pidid `päivi tegema; `meite tööd on nüüd `kordas Vll; orju aeg oli `möödas Pöi; kõrts
 `olli rahvast täis Muh; obo on lövel, siis puristab ja ajab tatti `välja Emm; kui sa
 minestandgid oled, äi sa tee mitte midagid Käi; kell on palju järel Rei; kase lehed oo juba
 iirekõrvol; nääd oo nüüd `riidus Mar; ma olen `päivis (hädas) nagu kuer kirikus Mär; et ma
 jalutu ole, aga ega ma `aige ole Kir; odrad oo `loomese peal Lih; mina olin koa imus ruki
 keevavee leba järele; maa on kares (söötis), tuleb üles künda; nutab, siss oo mokad naa
 `rõmpsus ja `käärus Mih; kell oo rikkes Tõs; ei ole paelu sañdim `olla, et `ammad ää on Vän;
 ma olen sest prii; ta on `võlgu Ris; ma olin kahevahel, kas ma ikka lähen Kei; särk on alt
 `lõhki Hag; ma pean koa nii kammitset `kiñni olema, ei ma soa `kuškile `liikuma Juu; puu on
 `pungas Amb; pill on jaalest ära JMd; kanad olgu `aedas `kiñni Ann; mina `veikese vennaga
 olen üksi kodus Tür; kas sa oled minu `peale pahane; lepad on piimas; mina olen sinu puolt
 Koe; al`likas on alati `lahti Kad; kell on kuus täis VJg; `äästati nisu õrast, kui ta koorikus õli
 Trm; õlima irmun, et ku lähväd `sinna; eks näd sellegä õle `amban (tülis) nüüd; õled kõigega
 killan (hädas); `tuurev one liun Kod; teeñe `tahtis nõnna, teeñe õli `vasta MMg; lehm oli ketis
 Pal; oli minestuses, ei `tiadnud, mis ta tegi Ksi; vanaduse päeväd on käe KJn; ma oless nagu
 temä küllen `kinni Trv; niñ ametniku - - mea olli nendeg ninda kimbun Pst; oi eldeke, temä om
 ju ennäst `vastu (rase) Krk; mõni olli siin täis joonu; mõtte om kik`k `laokuli Hel; `kuute ei ole
 enämb alaligi (alleski) Ran; `jalgust ja kätest sa olet nigu kammitset, ei ole `võimu kohegile
 minnä, ei midägi tetä; suvva aasanduse om `kañski; miu käe om igävess läbi Puh; poiss tuuñ
 neid soolatsit `silke kodu, peräst olet nii janun ku `oitku; tuuñ olna käemä pääl; mia niipal`lu
 [viina] konagi es võta - - mia olli ike jalal; kannel ei ole timmin (hääles) Nõo; ma `olli
 essissen periss; uss om lingil (uks on kinni) Ote; nu`mma `pähkmiid täüs San; Olõss vok`k
 joonõn olõsi?, ma ürisi`ka mõñõ pooli `langu Urv; [ta] ol`l `kõstre söögin kolm `aastõkõ; kui
 ma? ol`l viimast last (viimase lapsega rase), siss ol`l ma? `aigõp kui muide `aigu; närvi
 omma`rikkõn Krl; kis ahelan om, ega`tuuñ vallalõ ei`päse?; kas ma sul jalun olõ, et sa minnä
 ei`saa?; sa is olõ `tuuga nõuhn Har; päiv `otsa ol`l `jalgu pääl, a es väsü är`kah; ol`limi
 sõnutusõn (sõnasõjas); mõni talo ol`l `väega`kõrrahn Rõu; kell um kuus är lõõñü?, um
 `säitsme pääl Plv; puu omma`kõik` karsah; imä ei ollõv inäp meele man; kahr om ka jalol
 Vas; ma olõ katõ kaalu pääl (kahevahel) Röp; nüüd ma olõ joonõ pääl; taa miiss om nüüd
 otsah Se; maa um vaevüssen Lut d. (mingil viisil) Eks sa õld `paigal, mis sa `vällä `juaksid
 Jõh; Mis sa siin elad vai oled, kui ajad ei parane IisR; sa ole vait Vll; Siis peab nii vagusi
 olema, kui ta midagi räägib Pöi; oli oma osaga rahul Muh; tanu, see pidi pees olema, muidu
 es tohi `olla Phl; `seltsis õdusam olla Vig; sii ta elab ja oleb, taal tulevad tilgad `kaela (katus
 laseb läbi) Kse; `laske `olla need puud sii vakka Mih; Lapsõd, olga vagavast, kui vanad
 inimesed `riäkväd Khn; `lañsis natuke `aega `olla Nis; `vuatasin targu järele, kuda sie asi üst
 oli Kad; kas sa ei sua vagasess `õlla; kuda vanass `testi ja `õlti Kod; sai sedaviisi `siia `tultud
 ja `oltud Äks; lapsed, olge vait KJn; mis käperdat kassipojast, lase olla; temä om rahu kigege
 Trv; ole no vahel kah, mis sa ütte`puhku iki `orjat; ku sa omag `vällä tulet, sõss võit periss
 rahulik olla Krk; maan `laske olla pikembide, las [heinad] saava kastet kah Ran; kihulase
 `kangede seivä, mia es saa paegal ka olla; tõene - - mekib ääd ja parembat, mia ole vakka ja
 loputa mokka Nõo; ei olõ? silmä täüt suigatõ saanu, nii ma õks kapõrdõ ja olõ `pääle Krl;
 kiik` (kõik) om `vaiki ja vaganõ; ala ollu`sa vakka, kõñõla ennede Har;
 inemisekese`kõñõlasõ?, kuiss om tettü ja `oltu ja `vaiva nättü; eläjäkese? ol`li`tuuñ
 olõpuruga`periss rahulõ Rõu; suvõl piät kalloga `väega hoolõn olõma, `sülgäjä`tulõva `pääle
 Röp; ol`no rahutsõhe Se e. (mingis asendis või suunas) kus puol sie on Hlj; `Päivä on `kaunis

madalal, et akkab `varsti `luaja menema Jõh; ma ole pire `pitkas maas Khk; obused olid üksteise `ändas Kär; `meite `vankrid olid `kõrbu; värab oo `kiibas Mar; ole seal upakille, kuku viel kummuli JJn; tema `olla ikka väga `küirus Tür; kaks nuort `kuuske - - `maani olivad oksad Kad; Uhekra õmad one `lõune puul; obene õld pitkäli Kod; ta om mahan ku üits kivi kunagi Krk; obese - - `kõik` olliva rongin (üksteise järel); säll`lä pääl `olli, es lase `endä liigutada mitte Nõo; Järv om meist õdagu puul Rõn; ta_i taha jo krõngsin olla San; Tuu puul', mis pääl ol', tuu plijk pääväga `valgõss Urv; tuul' om `perrä Har; lappõtük'ü? ol'li aidatala küleh ribah (rippus) Vas; Pedäjä ladva? ol'liva_loogah Röp f. (kellegagi või millegagi koos; kellestki või millestki eraldi) ku `puutu `tuule kätte, siis oled kala `riistost `ilma Vai; koes kaks ninapidi koos, seel - - kolmandal pole sõnna minna Jäm; me oleme muidu ühes küll, aga elame teine teises pooles Khk; Vanasti elati oldi suurte peredena koos Kaa; me oleme lahus Muh; ei tea, kas_se poiss oo selle tüdrukuga olnd Mär; `niskesegä ma ei aka õlema; kas õled koon õllud temägä; puasmed one lahun, lõng juakseb ku vurab Kod; marja `paangi ma maha es jätä kah, tuu `ol'li `kõik aig üten Ran; nüid ole mia lihatiinust ilma nigu peni `pehmest leeväst Nõo; tõõnõ veli ol'l ka üteln Rõu; ar sa_näidega inämb olgu? Vas g. (mingil ajal) kanad on sügise tiivil Khk; `rätsepp oli `eile `juua täis olnd Käi; Märt `olle täna maasikul läin Han; me olime sügisi ja kebedi naa `kimpus (vett oli palju) Mih; `terve nädal ollakse eenamal Amb; kell kaheksa olime Vägeva `jaamas Pee; pühaba läks karjuss kodu, ma olin siis ise karjas Lai; memm oli minev`aasta minu juures Vil; ma olli poole talveni kotu Nõo; oenass `olli iks sügise jo tappa Rõn; kala - - `üüße om paigal Vas

3. iseloomustab subjekti omadust, olemust, tunnust jne a. klassifitseerib, identifitseerib või defineerib subjekti mina olin kaheksama `aestane, kui hakkasin `käämä `lambass Kuu; vend oli `matrukseks Hlj; mei külä `ongi `leski `naisi külä Vai; [ta] oli ristiinimene; nee_o oma `kaitse mehed, nee pole `sakslased mette Khk; kapukad oo suured `räimed Mus; vähiksed sõnnid - - olid ula mullikad VII; Nasin või näsin, kump selle õige nimi on Põi; kakskümmend kopik oli nael [tubakat]; need `olle sõled olnd, mis `sõnna kurgo `alla `pandud Mar; kui ta oo `aastane, siis oo juba säll`g Kul; vaškuuss pidada olema selle nimi Mär; siis oli pruut, ku kirikust tuli Kei; sie oli minu lapsepõlve asi HJn; sie on tomat, mis mul `taskus oli JJn; põkkes on kõlud, kus põle enamb `õiget `tuume sies Sim; egä sa vaim et õle, ike iholik inimene õled Kod; `eestlased ollid, kes `kõrtsa pidasid, `sakslast ei olnd Vil; miu esät emät olliv talu `tjündre Krk; Vil`landi tji om kuuskümmend `versta pik`k Hel; mia `küsse sedä`viisi, et mes inimese te olete Puh; sji märä om kolme poja emä; `ankru `olli serände nigu õlle vaat Nõo; ma ol`lin siss siakarjuss joba TMr; must muld `ommegi tu periss muld Kam; nuu om jaaniussi Ote; udrass ollõv vij elläi Kan; sa`It võõrass Rõu; sa`Jõdõ mul sugulanõ; no kas ti_sõss koira? olõdõ? Vas; tõrõlõmine `ommõgi `hamba `heitmine Se b. iseloomustab subjekti laadi, omadust, seisundit jms `lained on `korged, `suured ja `korged Jõe; pisukane paat, no ega sie suur saand olema Kuu; [hülge] nena ja `korvad `onvatta `külmad ja `märjad VNg; miu kukko oli paremb kui siu oma Vai; kirikuub oli üsna nii `kurdus Jäm; inimesed on ullud küll, üksteist `riisuma Khk; olg mette nii nal`jakas `eese jutuga VII; poiss_o pitk küll Muh; ärgo `keegi nii rumal olgo, et tä teisele kõik ää räägib; ta oo_tale `koormaks; juused olid aga `kruusis Mar; vesi juba tunnukse `leige olevad Mär; Ma ole vana, kui ma noor oli, siis põln masinud `kuskil Han; `pumplene lõng ei põle libe Var; `saarma nahk `olle kallis Tõs; Olga_mtõ nda `uhkõ Khn; oinik talled oo suuremad Tor; `võtsin omal uue naise, sji on tük`kis ilusam ku vana `ol'li; `uhtin `ol'li iüst `lahti, laste leit Saa; oled na lõnges, ei põle tugeb `ühti Nis; rammu poolest on koa teene teesest üle Juu; karu suitsu sink old `ästi ia HJn; metsa kits `olla väga arg Ann; ma

olen nii väsi VMr; tõene laps one tõesess tõene, tõene ajab `joñni, tõene one põhjatu iivä; mõned pingid one raud`jalgega Kod; silmad ei õle nutused õllud Pal; isane sammaspool olema kuiv; mis si kuvve `aastane siis ära on Äks; jaanilil`led oleva kirjud Ksi; pahase pale oleva punane KJn; Käsk olema vanem kui käsu`andja SJn; temä om kurb oma oleki sihen Trv; `olden sea targep (sa oleksid pidanud targem olema), ku tõine rumal olli Krk; vene kirvestega `pal`ki liivvä ei saa, na om õhukse Ran; ta`lli vähälik obene, aga jala - - käesivä justkui kerilavva all; `taivatij üteldäss kitsass oleva, `põrgutij üteldäss lağa oleva Puh; sa`Jed ää ollu, aga nüid sa olet kuri; ega neist äbärikest kana `poigest midägi `asja ei ole; temä`m rammun nigu paku ots Nõo; ma`lin ike `väikene ja ol`lin serände eläv TMr; tuu vesine söögikene es ole jo midägi väärd Ote; to`l`l must niu kahru sitt San; vana olt, a `surma `pel`gät Urv; ega ta maailm nii kuri is ollu is; kirsimarja omma hää marja Har; olõsi`kül`hüä, ku`ti`võtasi`käskä``sanna küttä? Vas; är `olko? nii hoño, olõ? tragimb Röp; ta om nigu siug kavval` Se; reheriha um `harvu `hambidiga Lut c. osutab päritolule kust sa kodusi oled; ei old `randlane, oli Vihasuost Kuu; üks üts Iiumaalt - - olevad Var; täma elab seal, kust ma kodo olen Mih; mede `preester `öeldas Petserist oleva Hää; setud, niid õlema Setumuaalt Kod; kost ta üteli `endä peri ollev Trv; `võõra inimese om, mia ei tiia, kost na om; miu emä `ol`li Pullikse talult peri Nõo; kes `kaugõpast ol`liva, es `saavagi`kodu minnä? Urv; ta - - `ol`gina säält `Peipse veerest Har; timä om Hürsi küläst Vas d. osutab materjalile, ainele viepidavad `sussid, vasiganahast oli `sääred Hlj; `sõrmuss on `kullast Lüg; Rihaalune on küll kivist, aga elumaja on ikka puust Põi; `vankrid olid puust ja `vankri rattad - - olid koa puust Mar; nüid oo `juhtmed rauast, enne oli tammeväädist Mih; [ree] tallad olid saarest, `põlle `raudi all `olngi Aud; vana õnnistegija rist oleva kadaka puust olnu Hää; klubid, need vist olidki nahast Juu; vanast puukoorõst ol`liva pasuna, a nüid omma vasitsõ pipari Võn; `rahkõ omma? vägi `parkõ nahast Kan

4. liitaegu märkivalt a. isikulise tegumoe täisminevikus `Olsin `täüdünd `kohtusse `menna Kuu; sie (vanaisa) õleses `tiedänd neid vanu `asju Lüg; Ta `polla (polevat) noorelt `viina `maitsnud ka Põi; ma põlegid lipsn see sui Muh; üks mees on põllu seest rahapoti löidn Phl; ta `olle lugend `piibli otsast otsani läbi LNg; ta põlla kartnd `ühti Mär; põle müün ega annud Kse; `pekse `olle saan iga tüha asja pärast Aud; Unt oleja (olevat) terve päeva metsas suurt oinast `paßsinu, aga põle kätte saanu Hää; mina ei ole saanud `õunu nii pailu `koorida Ann; ühe `lamma `olla nad murd Tür; meie põlema täda kutsnd matusselle Trm; pal`ju `kaski ja `kuuski õlema sij rajo maha `murnud; ma`p õlesi lähnud, tämä suünd minuda Kod; tuba - - oless võinud ka põlema minna Äks; kes seda küll oles aemand KJn; koht olema menule tagasi `antud SJn; ma`Jess pidänu parembide elämä Puh; undid omava `kõnnuva sääil `ümbre aia TMr; ma`Jõ laudan `sündenü San; `Hammõ kaaltagunõ om `katski lännü? Urv; timä ollõv `perseni `sisse satt; ma`Jõ nii `kuuldanu Har; kas tä ei olõss võinu `tsol`ki rattakõisiga tuua? Vas; ar oma `häänü nuu`kellä? Se b. umbisikulise tegumoe täisminevikus sie oleva `lõüetüd mere`rannalt Kuu; Looma`lautadele olla `tehtud ristid ukse `peele, siis polla undid `looma ära `murdand Mus; juba `olle lahutet koa Var; Kalad `ollõ `ljõnna `viidud Khn; agu ei saa muidu vidada, kui olgu `siutud Ann; sealt Vissuvere järvest `olla isegi vahel `augisi `soadud Tür; ega siis ole (ei olevat) tuulatud aganaid õiete `väl`la sialt rukkist VMr; seda põle täidetud Rak; õlgu mintud jalamaid Kod; oleva räägitud, et neil on val`ss rahad ligi KJn; karu äkkega olna aenamaad `ästedu Ran; ta ollu muudetu soest Võn; `lamba rahu? omma? maha? `lüüdü? Urv; sinnä ollõv sõss vanaajonõ kuld pant Vas; `olku? tij säet Se c. isikulise tegumoe enneminevikus `naised olite `kilkaned ja kisendanned Jõe; kured oli

nokkind küll jalad purust (pakatanud nahast) Vai; mu emagi olli urjutand `u`nti Mär; tä põln veel `tervese soan Tõs; `kuskil puol ma neid ei old näind VMr; olnu lapse `rinde `pääle `võtnu Äks; teene mijs `ol`li siss saand `sinna appi Vil; siss `ol`li tullu üits jalgratta mijs Nõo; like tõuvili ol`l kokku vajonu Ote; nõ`lli `raaskõsõ saanu iks aru kah San d. umbisikulise tegumoe enneminevikus oss (oleks) sann kütet ollu Krk; siss `ol`li laud ärä katetu TMr; muidõ perremihel ol`l raha varastõt Har; `lүүmise jaost ol`li_tettü niisugutsõ kovalka Röp

5. püsiühendites, mis väljendavad **a.** möönmist, nõusolekut, kinnitust `õlgu `ninda Lüg; *olga siis nõnda, kut me `rääkisime Khk; Olgu mis on Kaa; olga `peale, jäägu `oomseks VII; vhest lapsed moo eest ikka `armpsad, kas olgu või keige suurema vihamihe lapsed Käi; olga sedäsi Khn; olgo muud mis on, kui kääd jalad `terved on Ris; noor puar` pidand kua `laudil magama, olgu kui kül`m `tahtes Rap; tuleva nädala viel ei akata `leikama, olgu siis üle tuleva VMr; kui ta tõi, siis õlgu Trm; õlgu `meske tä one - - muko tijn Kod; olgu sõss pääle, ma tule Krk; temä `äädust ma`i tiia, `olli mes tä `olli Nõo; ku`timä mullõ häste üt`l, et timä mullõ hobõst ei anna?, `olku_siss Har; `olkõ no?, tek`e no mia taht Vas; vabõrna? pandass kõgõ tävvega tsäist, `olkõ? varrõ?, lehe? vai `hælmo? Röp; `olkõ miä ollõh (olgu mis on) Se; las(e) (aga) olla (kinnitav, rõhutav väljend) Üks va libe mees, vastu nii εε, et lase olla, aga tagaselja sossib sulle ora perse Kaa; Sellel nii `kerge kuulmine veel, et lase `olla Pöi; Poeg oli niisugune karmantsikas, et lase aga olla Mar; Teevad nii ilusaid sõnu, nii et las aga `olla Jür; nõnna oma `jõmmi täis, et lase aga `olla Kad; `Seande vimm om sehen, et lase olla Trv **b.** tõrjumist, halvakspanu, pahandamist *kas ole pagana `poiga - - tegi `uvved `saapad mutta Vai; Mis see nüid olga, ei saa änam magama Han; mis `tõinamene see olgu, ruttu `karja Aud; kõik torikad ka siin jalus olgu, kuku kas `otsa Kad; mis `naaklemene_se olgu ühte `puhku Plt **c.** suhtlusvormelites palvet, tänu vm soovimist *Ole mehest, et appi tulid IisR; Ole sa - - tuhandest tänatud Kaa; ole sina `terveks seda ää toomast VII; Ole miheks, `aita vigadid käiata Rei; ole ea, anna `moole sedä Mar; õle`nd nõnna kal`lis, õõru - - mino piha ja kaala `suu`ni Kod; ole sa mehess, et sa ärä tõid Vil; ole nüid terven, et sa tullit Krk; olga terve esi kah Nõo***

olemine *olemi|ne* Kuu VNg Sa Muh Mar Mär Ris Hag Kos JõeK KuuK Koe VMr Sim Ksi Ran Puh, *-me|ne* Pha Käi Rid Mar Vig Var Tõs Hää HMd Kei Juu Plt, *õlemi|ne* Lüg Kod, *g -se; olõmi|ne (-nõ) g -se (-sõ)* Urv Har Plv Vas Röp Se

1. välimuse, käitumisviisi, iseloomuavalduste jm kogum `lahke olemisega inimine; `toine laps on `toise olemisega VNg; *tämä on õlemise puold üks `rõemus inimine Lüg; pitka peenise säärega, `kölpja olemisega Khk; See on kohe `sõukse longuse (laisa) olemisega `loodud Pöi; mina olen õhukse olemisega (kõhn) Mar; iga laps oo oma olemesega Tõs; ta on aleda olemisega, pole tal `suurust ega `kangust Ris; tema `ongi nii pikaldase olemisega inime JõeK; mõni vana kua - - pahurlise olemisega Sim; [ta on] õlemise vai `ütlemisegä tuares Kod; igaihel oma olemene Plt; täl `õiget mehe olemist ei ole, üits ke`rgäts iki om Ran; üts krapõ olõmisõga naistõrahvass Vas || (genitaalidest) poolõ olõmisõga `täku? ollõv vil kõgõ ku`emba?; suurõ olõmisõga pahrukõisi taha ai kiä `osta? Vas*

2. a. olendi psüühiline või kehaline seisund *luom ei õld oma õlemise sies, õli `aige Lüg; ihu nõnda `vaevab, sant `raske olemine Khk; Täna tunnukse mul üsna laar olemine olevat Kaa; on pitkali maas, keik see olemene on nõrk Pha; Ihu puhas, kohe teine olemine Pöi; lehm na iiral olemesega, otsib `pulli Vig; nii ää uni `olli, lei sil`mä `valla - - nii lahe ja ää olemine Puh; Mul om `täambä põhjatu hõel olõmine Urv || (puudulikust inimesest) nad olid nõnda `kerge olemisega Khk; temal ei ole täit olemist Koe **b.** olek, olukord, (elu)tingimused; elu siis*

`suoviti `onne ja pikke igä ja `kaikisugust olemist viel siis `pruudile ja peigmihele Kuu; ega `ninda ilusa olemist old - - `lastel oli keik `kehvad olemised VNg; `kuidas sa leppid oma elamisega ja õlemisega Lüg; Sääl peres pole mette miskit olemist, keik oo limma-lämna segamini Kaa; Sii jääb so olemine ikka `kitsaks Pöi; nii ubane olemene Käi; põle rahul üht teise tegemese ega olemesega Mar; kõik see elu on üks sitt olemine Hag; sie maja oli nisukese `jõuka olemisega VMr; kui [linane nõör] ärä keedeti, es lüü krutti, sais oma olemisen Ran; sääl (karjas) olõ õi latsõl määhestki olõmist Vas; Ku_`kuul'ja viil `matmada om, sõss om kõõgil leena olõmine Röp; meil om ikäv olõminõ, kannatlik om kasuminõ rhv1 Se || majapidamine kaás om näet egän olõmisen, egän majan Urv

3. koosviibimine, oleng Seike löbus ning kena olemine, just kut oleks jõulud Kaa; Ju seal ikka nii ea olemine on, et pole nähja koju tulemas `õhti Pöi; sii oli ette tore olemene Tõs

olemus olemus g -e Vai Pöi Var Tõs Aud Kad Puh San; olõmuss Rõu iseloom, loomus; olek tämä olemus ei ole miu `miele järele Vai; See noorem tüdruk oli `kangest nägus inimene, õle pea oma olemuselt ka kena inimene Pöi; isi`moodi olemusega loom Tõs; sütt, pikad libedad kalad - - puít on teise olemusega Aud; täl inimesel om küll ää olemus Puh; ta olõmuss om tävvõlik Rõu

***olenema** olõnõma Vas; imperf olenes Jõh Pöi, õle- Trm sõltuma `tärkliiss olenes `sellest ka, kudass maa. kus õli `kõrgem maa, sääl õli `jälle sie `kartul - - `tärkliisse rikkamb Jõh; Vihast olenes ka pailu, et ea õlle sai Pöi; Kellel valla kohtuga tegemist õli, see ju teadis, et kirjutajast õlenes kõik see värk Trm; vikahti käsipuist olõnõss kah, kas vikahti suu um suur vai `väikene Vas **Vrd** olunõma

oler → orel

oleska oleska Lüg Jõh suur inimene, koljat Võttas `endäle `naise, igävese oleska Lüg; `Selle oleskalle sie kleit ei `passi Jõh

olev olev g -i vorstitegemise võru vanaste - - oleviga `tehti [vorsti], ku suur soolikas, `aeti näpuga ka `sisse Var

olevil võimuses, käes see maja oo just tuule olevil; `juussed `lehvivad tuule olevil Muh

olevilpäev olevi- Muh JõeK Kod/-l-, ooli- SaLä(`ooli- Khk), `oolja- Khk Mus, oole- Hi(`oole- Emm), olõva- Har rahvakalendri tähtpäev, 29. juuli (põhisõna sag lühenenud) oolibä tapeti jääras; `leikma aketi oolipäeva `aegu (rukkiõikusest) Ans; `ooljabäst jäi parm pimeks, siis ep näe enam lennata Mus; saab `oolepää `mööda - - akeda `uusi `tuhlid `sõõma Emm; oolebä - - tapedi lammas Phl; ol'evi `päevä pidetässe muku, si nimi one kalenderin üleväl Kod

olg olg g ola T V; n, g ola Kuu VNg Vai

1. õlg `tuobrid olid igä `suuremad ku `ämbrid, kahe mihe `kanneti ola pääl; Olad sel `kandilised `jüskü `lauaga `lüödüid Kuu; `vahtis üle ola VNg; eläb tõeste `olge pääl - - kes tüüid ei taha tetä piltl Ran; ärä putu mu aiget `olga Puh; `kuitrik - - ku lähäb, siss ola kah liiguva; ola pääl olliva tolle tublidusega serätse suure lohu, nigu sirgu pesä Nõo; emä läits tühü - - võít latse rüppi, kaalpuiega söõgi üle ola Kam; onunaine tõi mulle suure `olge pääl kannetava siidi räti Ote; mul om kate ola vahel valu Krl; ma_kiissi tedä `olgõ pite, siss sai sängü_pääle är_tukõrda? Rõu; küünüss pia olani Plv; `pesnü kaala lülli ärä?, et `jäigi elosajos pää `olgõ `vaihõlõ; ta juusk nii kõvastõ, et kijil' ola pääl piltl Röp; lats ikk, nühk `olgõga Lut || vastav osa rõival `amme ola olli, `amme olalätte ja `käiste `viijde `aeti vitsa ja tetti tipu Nõo

2. õlga meenutav eseme osa paari *olg olna, kos paar jääb pidämä* Ran; *rij kõdara ülemine ots tetti nii parajass, et paenatuss sinna `pääle läits, et paenatuss jäi kõdara `olge `pääle `kanma* Nõo; *`lapju ola[?] umma[?] tuuperäst, kohõ panda[?] jalg pääle, et pitsitä[?] maa `sisse* Lut
olg² *ol'g g ole* San, *olõ V*; *olg g ole* Jõe Kuu Hlj VNg Vai(n `olgi); n, g `olgi VNg; pl *ole* Ote

1. õlg, kõrs `olgidest ~ `olgist `tehti kattust; `otra `olgi, `kaura `olgi, *nie olivadki `lehvide jagu* VNg; *nii väsind oli, et `viskas `eha maha `olgile* Vai; *roovi omma[?] all, kohe olõ[?] `pääle pandass* Kan; *`ol'gi `laotidi eläjile ala_kah* Krl; *rügä om olõlõ (õle poolest) hal'lass, terä ka pehmekene* Har; *kaara `ol'gi `aetass sängü kotti* Plv; *katuss - - inämb vähämb õks ol' olist* Vas; *nälä ajastaga söövä[?] ar eljä[?] pik'ä olõ[?] ni kõik'* Se; *`tsuska[?] olõga[?], veri lätt `ussõ* Lut

2. kõrrepõld *`kartold `püüti iks kohegi `olgõ vai lina`muu`hu `panda[?], sääll ol' suviskine harimine `kergemp* Rõu; *kari `aeti - - olõ `pääle* Vas

olgass *ol'gass g `ol'ka* San, *`olkja* Urv

1. halgas (puu) *ta vana ol'gass puu, ta lätt ruttu `lahki; suurõn mõtsan kasvasõ `ol'ka* San

2. nõrk, mitte vastupidav olend *opõn om ka ol'gass* Urv

olGINE *olgi|ne g -se* Kuu VNg Vai; *`ol'gi|nõ* Rõu Lei/-n/, g *-dsõ* Har õlgedest *`olGINE kattus* VNg; *`olGINE kados oli* Vai; *mi karjapoisil om `ol'ginõ küpär* Har

olG|rihm õlalapp *maagõ niidiga kirutõdi `hammõ `käässeid ja olg`rihmu; mul ol' hamõ[?], olgrehma_nellält viielt jaolt ärä_kirutõdu[?]* Har

olGudis *olgudis g -e* hulkur üks va *olgudis koer on, kodu ta_p seisa* Khk

olGugi *olgugi et ehkki, kuigi Meriärg avit küll `süüä, `olgugi et oli `liiga `palju `konti; [võrgu] ribisi oli meri täüs - - `olgugi et oma rivi `juure ei `juhtu, `viera `juure ige `juhtub; Meri `ehkus `suoja viel kui `kaua, `olgugi et maal oli monigi kraad juba `külmä* Kuu

oli|hirs kiigevõll *mis häll'üle om `rišti pant, sikku pääle pant, tu om oli hirs* Se
Vrd ohihirs, orihirs

oline *oli|ne g -tse* San; *oli|nõ g -tsõ, -dsõ* hajusalt V õlgedest *Sõss no ol'liva_kah naa_katussõ[?] olitsõ[?]* Urv; *ma osti hinele üte olidsõ kübärä* Rõu; *mi iks naari et, tek'e no ti_ka olinõgi_sõrmuss, saat ar_laulata[?]* Vas; *olinõ kaap om iks uma tett* Röp; *olinõ katuss püsüss kavvamba kui lastanõ* Se

holisama *holisama* sulisema *Keväjelt vesi muudku_holisass kraavin* Har

holisema *holis|ema* Kuu, *-õma* Lut

1. lärmama *ärä holise* Kuu

2. lobisema *mis sa holisõt* Lut

olis|mo kõrrepõld *olismuu ol' kõik' `riibmalla[?]* Vas

oljotama *ol'jotama* peletama *Külä pojad taris mede õuõst paha tegemast äe ol'jota* Khn

olkjass *ol'kjass* (pikast sirgest puust, mille ladvas on oksad) *ol'kjass `sirgõ puu* Urv

oll → olv

***hollalõma** tn *hollalõmine, tgn hollalõija*

1. rumalusi tegema *Seldsimajah hollalõmise ja `perse`näütämise ijst ei lää ma rahha `masma* Röp

2. (hooletust töötegiast) *`tüüga hollalõija* Röp

hollama *hollama* hoolitsema *Siel olis `päiväd läbi old hobustega `hollamist; Ma olen käünd `neie `luomi `hollamas* Kuu

olland *olland* g -i Pöi Mar Lih Var (teat tuuleveski) *Ollandid* `löödi änamast ikka pitkuti laudega, ikka õlalt `alla Pöi; kahessa tiiväga `vesked olid koa, neid `üiti ollandid Mar; ollandil on püüstvõll, pukk `veskel seda ei ole; olland - - kivi müür all Var

ollander → hollender

hollandi *hollandi* Plv Se, *ollandi* hajusalt Sa, Kse Var Tõs Aud Hää Nis Trm Kod Trv Krk(-ti) Ran Puh, `ollandi Lüg Hollandist pärit, Hollandi päritoluga `ollandi juust, sie õli punase `kuorega; muist pidid `ollandi `ieringed õlema Lüg; suur olandi vesik Khk; olandi `seltsi loomad VII; *Olandi* `veske tegu võttis nelja tubli töömehel lisemale poole suid ää Pöi; olandi `veskel `pöörab pea üksi, a pukk `veske `pöörab kõige kehaga Kse; olandi `tõugu lehmäd oo `mustjas punased Tõs; rannarahvas tõid `enne olandi eeringid Aud; olandi keit on ilma `seekleta `ankru keit Hää; olandi kukk, suur; minul õli olandi rätik, puudiko `narmad, võrgeldet Kod; ollanti `pulber (teat ravim) on `siant e al, olli lehmil `anden Krk; siin om olandi `tõugu lehmä Puh; *hollandi* jako kikka^o Plv

hollender `holland|er Kuu, `ollend|er Jõh, g -ri; *ollend|er* g -eri Jür, -re Kei Kos Koe Plt; `ollander VNg Lüg, `ollinder Phl, `oolender Pöi Pai piimarentnik, meier `Enne olivadki `ollendrid Jõh; ees `mõisas elas `ollinder, seal `tehti võid ja `viidi `piima Phl; rõesk piim `anti raha eest ollendrele Kos; `oolender vanutas neid `piimasi ja korraldas, `enne kui ned vabrikud tulid Pai || `mõisa `ollander õli sie, ke õli `luomide `ämmäemandast Lüg

ollerman → oldermann

holli|haga riisk, koba et palk ei `liiku, siis `hollihagajega `lüödi nodi `külgi, `toine `hollihaga ots `lüödi `palki, `toine nodi `külgi; `Viska sie `hollihaga `siie, `sengä saan `palgid kogu `panna Kuu

olli|auk → olvi|auk

hollin *hollin* g *holina* sulin *Vesi juusk* - - *holinaga*, *tuud holinat om jo_kuulda^o* Har

ollinder → hollender

hollotuss → holotuss

ollus *ollu|s* Khk HJn Hls, g -sse Kod; *ollu|ss* g -sõ Krl Rõu; `ollu|ss Har, g -se Trv; *olu|s* Lüg, g -se Jäm Khk(-sse) Mus Tõs Tor Kei Hag Kos Tür Koe VMr; *oluss* San Kan; *oloss* g -e Lüg aine kui sa `kastad vie `sisse ja `väänäd, egä tä ikke ei tule juo nii `kergeld sie leheline egä sie `siebi olus sääld siest; `erne, `kartul, leib, kõik on üks `toidu oluss Lüg; sellel oo ise natune `sukru olust sa `juures Khk; va `lustjas leib, mis toedu olust siäl oo Tõs; nelikümmend neli `päeva pidi ing ihuga ühes `seisma ja ühe niidisarnase olusega Kei; `veavle ape on `kange olus, sie kõrvetab kohe Kos; *okaspuu* - - *temal on `rohkem `sahvti sies, tõrva olust* VMr; *magus one, ku `suhkru ollus ulgan* Kod; *piimä sehen om alb `olluss, ei ole ää piim* Trv; *vaat, mis ää ollus* (rukkijahu rokast) Hls; `viibli om sääne kõllanõ oluss Kan

ollõnõ *ollõ|nõ* g -tsõ õllene ma jõi ollõst mõtu Plv

holm *holm* g *holmi* Phl, `holma Kuu; *olm* g *olmi* Muh Mar, *olma* Kad; *ol'm* g *ol'mi* Hää Ris, *olmi* Jäm Khk Muh

1. (kivine) madalik, laid; veest väljaulatuv rahn `saimme `sinne - - `holmale, siis olimme siel `holmal siis kolm `päivä ja üöd; `löüetud peräst sie alus siel `Kräämäri `holmie vahel Kuu; *Soomes on olmid, suured järsud kivid veest `väljas* Khk; *laevad `ollid `olmide vahel `kindi* Muh; *holm, rahu* - - *meres* Phl

2. kõrgem koht maapinnal *eenamaa peal_o* suured olmid; kiviristi lilled kasuvad `turbla `olmide peal Muh; *Neid `ol'misi on mõne maide sijs küll ja küll* Hää; *ol'mi pial* - - *lehmäd käisid sial `süomas* Ris

olm¹ → holm

olm² → olv

holmine `holmine holme täis, holmidega – Kuu

holo hol'o tobu om üts hol'o Plv

holop holo|p g -pi Krl/o-/ Rõu Plv; holo|p g -pi Plv Vas, -pe Räp, -bi Se; hol'o|p g -bi Urv; hol'o|p Rõu, g -pi Urv(hol'u-); ol'o|p g -pi Võn Rõn; p holupit Har

1. ulakas; kergats; laisk; rumaluke *sina kuradi ol'op* Võn; `väega ol'op `poissi Rõn; *Nigu vana hol'op juusk ilma peten, tüüd ei_viisi_tetä?*; *Ta mijs om tel nigu vana hol'up, ei olõ õigõt mutsu pään* Urv; *om sääne holop, ei olõ õigõt torro täl*; *mi_sa_piat naid holopi vigurit* Plv; *taa um õigõ holop, tege `vaksõ taah* Vas; *nigu määne rummal' - - sa² olõt kui holop* Se

2. mõisateener `mõisah ol'liki nu holobi²; holop - - ol'l tuu `hoitja, `perräkaeja Se

3. soldat kaardimängus – Se

holotama hol'otam(m)a Urv Har(hol'u-) Rõu Plv, ol'o- Rõn

1. logelema, aega viitma *Ti_muidugu hol'otat `ilma `müüdä, tüüd ei_viisi_tetä_midägi?* Urv; *Tuu käü `ilma piten niisama hol'otõn* Rõu

2. laulu jorutama *toda ei taha ma sukku, et te säääl miu kirstu man ol'otade* Rõn; `nakseva hol'otamma Plv

holotka (h)ol'otka löömine logelemine *Ku - - tuud hol'otka `lüümist es olõs olnu?*, *no Jõs haina_veedü olnu?*; *Sa² teenide `hindäle taa säärtse ol'otka `lüümisega_midägi?* Urv

holotuss holotuss Rõu; hol'lotu|ss g -sõ Plv logelemine *tuu hol'lotuss lätt `õkva liialõ* Plv

olpstük `olps|tüik g -tüiki nägu *annab üle `olpstüki* Jür

olsterus olsterus g -e laisk olevus *kaás om ku olsterus mul sülen* Ote

***oltama** da-inf `oltada hoolt kandma, hooldama *ta ei `jaksa ise `ennast enamb `oltada; sel on oma jaks, `oltab viel ise `ennast* Lüg

olter `olter Käi, g `oltri Mus Krj Jaa Muh(`v-) Mar täku suguti *sool kut täku `olter taga* Mus; *obu `olli `oltrist `paisus; obuse `volter tuln - - `välja* Muh; *obuse `olter [on] kõhu all* Mar

olu¹ *olu (-u²), ollu (-u²) g ollõ, p olut, olt* V; *olut* Hlj, g `olle Jõe VNg, *oluve* Kuu Vai, *p olut õlu `virre on `ilma umalatta olut* Jõe; *tegi `jouluks olut* Kuu; *tuopi `langes `kaige oluvega maha* Vai; *mis sa lõmbit nii pal'lu taad `viina ja olt* Krl; *vanast olõvat olut tett mijs* Har; *hää ollu² ol'l, piitsiti mehe `muudu* Plv; *sjõ olu² kand `kirjä* (õlu mullitab veel), *sjõ olõ õi vana; olt aia ai², olt tetäss* Se; *šépp `pantass `laaval* (leival) *un ollõl munu* Lei; *pütt `kaški, ollu² `ussõ* Lut

olu² *olu* Jõe Kuu Jäm Khk Var Tõs Tor Hää Ris Ann Koe Kad VJg Trm Pal Plt Trv Hls Krk Puh Kam San, *olo* Lüg Mar Mär Juu KJn

1. olemine; olukord, olek; (elu)tingimused *halvad olud* Kuu; *neid inimesi mul ei õle `mieles, ma õlin `poisikese olo sies viel* Lüg; *`meite elu ning olu läks `ästi* Khk; *iä oluga loom* Tõs; *Sij on `seuke ära `kuivanu, kõver, tal ei ole änam olu* Hää; *teeb teese olol* (eeskujul), *nihuke lol'lakas* Juu; *natukest `päarmi õlle `ulka, muidu tema ei võta `käimese olu `sisse* Kad; *ei tia, mis olust nied tummad on siginenud* Trm; *sõna pialt `kargab vihasest, sij on vihane olu* Pal; *taivake sedä `asja ja olu* Puh

2. ollus *kui enamb põlema ei lähä, siis on vesi. kui põlema lähäb, sinise tulega, siis on viel `viina olo sies* Lüg; *sõel oo puu olo sees* Mar; *kuib taro liha, temal ei ole rasva olo sees* Mär; *lõime `külgi jääb isi `sohkest olu, mis `leibä apus aeab* Var; *kää seest tuleb rasva olu paberi peal* Ris; *lubjane kõva vesi, lubja olu om sehen; savi maa - - temäl ei ole liiva olu ega ruusa*

olu pal'lu sian Krk; *lutke - - nudsuva`lamba massa soondest olu ärä, lammass koolep ärä*
Kam

-oludus Ls ajaoludus

***olunõma** pr (ta) *olunõs olenema kui`tihtsält [sibulaid] istutada, tuu olunõs maast ja`siimnest* Vön

holup → holop

oluvene *oluve|ne* g -se õllene – Kuu

olv *ol'v* g *ol'vi* VMr hajusalt TaPõ, *olvi* Hel; *olv* g *olvi* Lüg; *volv* g *volvi* VNg; *ul'v* g *ul'vi* HJn VMr VJg Sim; *ol'm* g *ol'mi* Khn, *olmi* Khk; *ol'l* g *olli* Jäm Krk

1. *ungas kattusse`olvist`vahtisimma`alle* Lüg; *maja ul'vist läind`sisse* HJn; *ol'v on katuksel, sialt läheb aur`väl'la* VMr; *suits tuleb ol'viss`väl'jä* Kod; [pulmalipud] *olid katuse pial - -`pañdi ol'vist`välja* Ksi; *ol'v oli nigu vekene aken* Lai

2. *ahjuesine, kolle ol'l om siu suuedine, ku pada`kiie; ol'l olli nagu üits kast ehen* Krk; *olvi`mõisarihedel olli* Hel

holvand *holvañd* g -e kogukas olend *suur kui vana holvañd* Röp

olvi|auk *ol'vi-* KuuK(v-) Kad Trm Kod Äks, *olvi-* Lüg Jõh, *volvi-* VNg, *ul'vi-* HJn VMr VJg Sim, *ulvi-* Kuu, *ol'mi-* Khk/-l-/ Vön, *ol'li-* HJn KJn SJn, *olli-* Jäm Trv, *vol'li-* Kõp Vil Hel/-ll-/ *olv*, *ungas kadukse sies on`volvi`auku* VNg; *olvi auk - - sääld`paistab lakka`valgus;`olvi auk toppita`õlgidega`talvest`kinni* Lüg; *olmiaugust paistab`valgus* Khk; *ul'vi auk, tuli änd pidi sealt`sisse tulema, vara`tuoma inimesele* HJn; *vol'vi august tuleb kelp tulema, tuleb niikaua kui`riasta`piale* KuuK; *ol'vi august läinuvad`vargad`sisse* Kad; *õle katus - - üleval oli ul'vi auk, üö kul'l käis sialt august läbi,`karjus alati* Sim; *ruupjad topiti ol'vi aagu ette* Kod; *koer`jooksnud [hundi eest] katust pidi ülesse ja ol'vi aagust`sisse* Äks; *vanaaja õle katustel ol'li ol'liauk* SJn; *tema es saa mudu äragi lõpetada [katust]- -`tul'li iki vol'li auk* Vil

holõndõllõma *holõndõllõma* rumalusi tegema *holõndõllõss pääle* Se

olõnõ *olõ|nõ* g -sõ õlene, õlest *olõnõ katuss; olõnõ tuu'* Rõu

olõ|rõivass õleriie *ma naka olõrõõvast parandõmõ* San; *pudi`pañti olõ`rõiva pääle, olõ`rõivaga`kañti kõlgussõlõ* Urv; *olgi ja aganid kannõti olõ`rõivaga* Har; *Olõ`rõiva?`ol'li`säändse`hõrrõ`rõiva?, katõl nukal`ol'li`pulga`küllen, katõl`ol'li`silmissõ?* Rõu

olõtama *olõtama* Har Lei saatma *Olõda`no`tsia?`väl'lä* Har; *tul'li minu olõtama* Lei

olõtsõ|püha → olõtusspüha

olõtuss|püha *olõtuss-* Har Rõu Röp/-ll-/ Lei, *ooletuss-* Ote, *olõtsõ-* Krl/-ll-/ Rõu Plv Vas Lut, *olõtsi-* Krl Röp, *olõtsi-* Plv, *oletis-* Se pühapäev pärast lihavõtteid või mõnd muud suuremat püha *ooletuss pühä, päält lihade pühi tuu pühäbä* Ote; *olõtsi pühä, siss`miñti viil`äl'mä ja`añti munnõ* Krl; *olõtuss pühi, tuu alasi igä`pääle pühi* Har; *olõtsõ pühi`aigu andass iks ka parembat`süüki; tulõ sa olõtsipühil mu poolõ* Plv; *pääle jõulu ol'l nädäle pärast ollõtuss pühä* Röp; *olõtsõpühi?, taa kutsutass`valgõ pühapäiv, lihavõttõst üle nädäli edimäne pühapäiv* Lut

oma¹ *oma* R eP(*õma* Kod) M T(p *omma*), *uma*, p *umma* V

I. pron 1. omastav asesõna *Moni inimene on jo oma arust`oite tore* Kuu; *tagapuol olivad`kaasigod omi kavaleriga* Vai; *sääsk on oma kõhu`täide võttand* Mus; *paki aga nüid omad asjad kokku* Muh; *mo oma`väimes käis kahe karguga; Pæ püsti ja asja täis, oma eest nii asi et Emm; eks ta joo oma` sõpradega`seltsis* Kul; *Anna kord oma nuga* Khn; *tee sa oma ase nüid`siia`kõõki maha* Aud; *ärä oli lasn oma süda maha matta* Ris; *iga üks võttis oma lusika*

Tür; *meil on siin oma veke jõgi kua* VMr; *sa lõikad oma ett, ma lõikan oma ett, mõlemitel oma esi kääs* Trm; *tämä sel'jetäb õma maja õsmis* Kod; *meie oma külas oli olnud sij mijs* Äks; *minu oma õde oli karjatseks* Plt; *mida rutem sa ära [tehtud] said, siss said oma vaba* `aega Vil; *ta lää `uhkusege lõhki, ta ei mahu oma naha `sisse* Trv; *aenaajal kah iki `olli oma tõrvapoõtt ütten, siss tõrvati jälle `jalgu* Ran; *aap pähle oma `õigust taka* Nõo; *jäeme jälle tost nahatäiest ilma, muidu oss saanu vißt oma keretäie* TMr; *laseb oma eläjä siia `pijte `sisse* Rõn; *tütrikukõõ seiväve oma kõtu täüs* San; *sõss piat uma_patu_kõik' `ändiss `pallõma* Urv; *poig jõi uma vara kõik' `nahka* Krl; *kohe sa ummi muatsiide `jalguga_ `tarrõ tulõt* Har; *paänd uma vikahti aia pääle* Vas; *mõõ no? pühäbägi? umma suud* Röp

2. *esineb pron enese, enda või ise asemel vein `lapse omaga `metsa* Jõe; *võttasin oma `piale sene tüö* Lüg; *Eks ta ikke oma `puole `kiskuja oli* IisR; *mie en taha sedä `müvvä, sie `kelba `miule omalegi* Vai; *omal peaks äbi olema* Jäm; *eida müts omale pehe ning tule mind abi* Khk; *mehed tegid omale - - võrgu majad `sõnna `randa* Mus; *Teris pole oma teha; Küll on εε, et vesi ikka omast kääst (endal olemas) oo* Kaa; *paergus teed sui `sööki omale ja `loomadele ka* Krj; *Ma tule `paergus omaga ikka ise `toime; See on ta oma süü, et poiss ää läks* Põi; *teesed lapsed_o sii oma likki* Muh; *Said omaga kombe* Emm; *ma `osti omal uued kirjnad* Käi; *ää sa neid `kombid omale võta* Mär; *see mees `laškis oma maha* Lih; *Ma sää oma `valmis, siis akkame minema* Han; *ei saa sa riied `sel'ga omal panna, ei saa ka `vankrisse tõusta* Mih; *saksa laev tuli linnast Liu sääre `kohta - - ja pani oma `sinna `ankrusse* Tõs; *Talvõks piäb oma jaoks ikka kua pütä räimi `suõla panõma* Khn; *põle `puudu ega põle `külla ka mette, tuleb omaga läbi* Aud; *isi tappis oma* PJg; *Ma tij omal ka natuke (magan veidi) Hää; ta `painab järjest mu uut `kuube omal `sel'gä* Saa; *ostsime omale `väike tuba* Ris; *jähi [koolis] `istuma, ta oleks pidan omaga `kaugemal olema* HMd; *ma `laßsin omal koa altkää `kroasida* Juu; *eks sa võta üliriiet koa omale kedagi* Jür; *meil ei ole `kaugel einamaad, siin oma juures* Amb; *ta võtab selle kurjateu oma `piale* JMd; *kui omast vähämaga kokku sai, sellele `ändis võmmu `kuklasse* JN; *ütles oma mitu `korda olema käind `surnu `aedas* Ann; *mul omal üks ainuke pueg ehk tütar* VMr; *see (metsatöö) oli nagu `rohkeb oma pial* VJg; *oma värvitud riie* Trm; *sae õmale kingäd; vokk õli ike õma `õssa* Kod; *ahmitseb omale `kaapida* MMg; *oma meelest tijb kah* Ksi; *mata nõnda ärä, et `pääle oma `keännigi ei tää* Vil; *ta_j taha sedä tegu oma pääl võtta* Krk; *sa lähäd kas vai edesiperi `sisse ja tagasiperi tuled `väl'lä, aga pääasi, et ta (majake) oma perält om* Ran; *miul omalgi nappp käen, mes ma tõesele anna* Puh; *võtt seo raha kõik viimäne omale* San; *siihn om perämine ku pilbass uma tett (kõik hooned on enda tehtud)* Har; *herr kuís sinnä? umalõ poolõ* Vas; *ku tä peremehel tüjüh es olõ?, siss ol'l umõl päävil* Röp

3. *viitab substantiivi kordamist vältides asjale, olendile või nähtusele, mis kuulub kellelegi või millelegi või pärineb kelleltki või kuskilt sie Simuna oppetaja - - sie oli ka vilets - - aga sie Viru-Jaagupi oma oli `vahva* VNg; *tahto näppäda `toise oma* Vai; *taevataadi käsi - - üks pidi kuradikäpp olema, teine jumala oma* Khk; *Lühikesed püksid on poisikese omad* Põi; *kukulind patsib munad - - teese linnu peast `välja ja muneb omad asemele* Muh; *püiab teese oma `eesele* Mär; *raamat oo minu oma* Tõs; *minä teän, et see on minu oma* Juu; *neid linnas on küll, kis niisukest uulitsa omad on* Kad; *tõesed kusilased_o til'lukesed, obo õmad_o suured* Kod; *ämm ei olnud rahu, mispärast tema omasid (tema oma riideid) ei ole `pantu* Äks; *suvinisu oli ikke ja talvnisu, `talve oma on tuumakam ja `valge* Plt; *mis `mõisa ruñdi vai laßsi pääl `olli, sij `olli `mõisa oma* Vil; *ende oma ma_j anna ja tõise oma ma_j taha* Krk; *mesperäst sa siss tõese omad võtat, sa saat jo esi palga* Nõo; *esimihe naene*

üteldäss ka `aige ollev Valgutan, aga Rõngu oma om iks terve Rõn; seo saar' ka ol'l mi? uma Rõu; karva päält om mu hopõn, a mu uma timä ei olõ? Vas

II. adj 1. väga tuttav, omane; samasse kollektiivi kuuluv; omasugune `iesti `rahvas, sie on puha oma `rahvas Lüg; Omad `kuerad kisuvad, omad `kuerad leppivad IisR; omast perest kolm meest käis kalal Jäm; Uus koht ikka esitiks vööras, küll vilub ää, kui ta änam omaks saand oo Kaa; nii oma on keik Pha; Kohe kui majase tuli, oli oma inimene; Sa pead kohe oma mees olema, nendega `seltsis `jooma `rallima Pöi; me kõik omad inimesed, mis sa äbened Mär; mul oli ükskord üks tulnd kuer, oma inimesest ära `eksind Juu; rehepeks oli ikke oma perega - - ei old mitte `võeraid Pee; aame oma inimestega läbi VMr; omad koerad `raaklevad ja lepivad Pil; oben ühüts kah, ku ta oma inimest näge Krk; oma külä inimese, mes tük'ke teie teede Nõo; mina `võõride mestega vägi `pulka vedämä es lähä, aga ommi `poissega ma lli vedänü küll Ote; esä tek'k tulõ alasi jaanipääväss, nii ommilõ inemisile San; ta om siihn harinu?, ta om nigu uma inemine; ma_lähä `kõiki ummi inemiisiga `tüühhü Har; umalõ inemisele ei massa_ `pakmine, tuu võtt esi?; no `kaeta õi_tuust midägi?, kas miiss um nuur' vai vana, kiä mano murd, tuu um uma Rõu; no? uma? `rahva_kõik', kedä sa_tu pul'l'oina lihaga ravitsat Vas

2. vastav, iseloomulik, teatud, teistest erinev `maarjabä oli küll, ikke oma nali oli `ühte lugu ikke VNg; igä `kannas tahab oma `niisi Lüg; egas kirkkonnas oma keel ning oma - - `riide vor'm Khk; Egas moa kohas kasvavad omad rohud, oma `näuga rohud; `Lindudel on ka oma keel Pöi; tema elu lähäb jällä oma rada Mär; sial (pulmas) olid siis omad lihad ja sial olid kalad ja Lih; neil enesel omad usud ja kirikud ja `ristvad `entid meres Kse; lusikate ja `kul'pide jäuks olid koa omad varnad Kos; `pulma `minti iki omat viisi Pst; laits kõneless ku üiits padsin oma keeli edesi Krk; omal ajal piap ta (hobune) tallin tagasi olema Ran; sei kõtu täüs ja läts omma tiiid Ote; igäl `siringul uma_sulõ?; ummi keeli kõnõli ja `lauli? Krl; Meil ol'l lavva `pühki õks uma lap'p Rõu

3. isiklik, kellelegi kuuluv Oma särk on ige ihule ligemäl vns Kuu; oma `tahtmisest meni mehele Hlj; Oma `asjaga tied - - mida tahad Lüg; nattukene omast maast ikke `saima rukkid ka vahel, ku ia `aasta õli Jõh; `tahtos `itse oma `korvaga `kuulla Vai; peig leks omade pulmalistega ruudi koju Khk; Omad vitsad peksvad ikka keige kibemini vns Kaa; Ta tuleb ikka oma jalaga veel asemelt ää Pöi; ome `lapsi oo tal ühessa oln Muh; Oma suu ikka keige lisem vns Emm; jo teda ikke `keegi `kääskis - - egas ta seda siis ikke omast peast teind Mär; parem on oma ema vits kui `võeraema võileib vns JõeK; ta on jo mu oma isa JMd; kuolitasin ta oma kää järele `väl'la VMr; oma silmaga ei ole nähnud Äks; oma aig om magamis aig; mea es tää kedägi, omast pääst ai Krk; üteldi - - et `võõra irmu all `pel'gät, aga miul olli oma esä, miä pel'lässi kah Puh; ku ma oma leeväle saa, küll mä siss tiiä, kudass ma elä Nõo; ta pidäss `kinni omma sõnna, es lorigata `väl'lä Kam; tuu läits ommi ammastega `auda Ote; uma suu om kõgõ lähimb vns Krl; uma läts om õks latsõkõnõ, võõrass läts om laastukõnõ; ma ei usu enne, ku_ma uma silmägä_näe Har; esi? um `süüdü - - uma_vitsa_ `pesvä? hinnäst Rõu; sõa `aigu `näie_kõik' hätä, tuu ka värisi, kiä umah majah `istõ Vas; ei mõista? midäge uma `pääga tetä?, `mutku tõõsõ käest nõud Röp; tõõnõ om sääne, õt vöi_i ummigi eläjit `kaema minnä?, ar `kahtas Se

III. subst 1. kellelegi kuuluv süüb oma `otsa, siis `lähte `toise iest agima VNg; sai oma käde Khk; Ma tule `paergus omaga ikka veel ise toime Pöi; Nouad oma tagasi, saad vihamihe Emm; leitud oma, varastet vööras Rei; pal'lu ei `puudu, aga ikke `väl'lä ei tule omaga Mär; kudas see Kaasiku mees omalt (oma kodust) `väl'lä sai Vig; suur imu täl tõese õmada `tahta

Kod; ma põle eladeski teise oma `võtnud Lai; ku sa omag `vällä tulet, sõss võit periss rahulik olla Krk; olgu ta tõese meelest õl'g vai agan, aga egäl om oma armas Ran; mes taga `ambit, tuu om oma Nõo; `leütü om õks uma, varastõt om võõrass Har; `poiskõsõ lätsi_`taplõma, siss ega imä peßs umma, kõik' karisti umma; no olõ õi_muud umma ku kümme sõrmõluud ja elo om siseh Vas; Sööme su uma är², sõss nakamõ egaiüts umma `süümä Rär; ma olõ umaga rahhu, mis jummal' mullõ om jaganu² Se

2. pereliige, sugulane, hõimlane, omaksed mina kole pali nuttasin ja kole pali `tundesin `kahju neist omadest VNg; mehe sugulased, minul omasi ei õle kedägi Lüg; `Kaarli omadel `korssen jo `tossab IisR; `Sirgala omilt saa `tuua `piima Vai; ome pole kedagid Pha; kas minu omasid koa seal kiriku `juures nägid Mär; meitel suur suguvõsa, paelu omasid Vig; ku - - oma ää surõb, siis oli päris must kõrt Khn; me sellega omad ka Kei; oli sial omade `juures `kortles Juu; nied on jo meie omad, kes sialt tulevad VMr; egäüks `uutab õmada kodo Kod; `Rehtla omad liivatasid oma aea `teesi rebase liivaga Lai; see viies kuies põli meie omasid siin `kasvanud Plt; omadelle `anti kõege `enne, aga mette pruut ei jagand [veimeid] kellegille KJn; omade vahel ei tohe tülle olla Trv; mitti ütte omat ei oole, kes sul ka nõuss os ollu Krk; ulgande lätsime `mõtsa, Umala omadel `ol'li obene Ran; lähembä oma - - om `auda lännuva Puh; temäl kedägi omma ei ole, siss vannu `tutvit `müüdä käib Rõn; ää miil' olõssi, ku ommi mõni `kaemõ tulõssi San; pinil om peenü nõna, ta nuhutass, siss tund kõrraga vällä², kas om uma vai võõrass Har; kel õks olõ õs kedägi ummi, siss kutsuti iks võõrass [surnu] `mõskja Rõu; mi uma² lätsi_ka soe`jahti Vas

IV. 1. (püsiühendites) o m a d e g a läbi o l e m a laostunud või otsas olema sie `kerves on omidega läbi Lüg; `Käisin teda nägemas, `paistab omadega läbi olema IisR; Ta oo omadega täitsa läbi, maja põles maha; Mõni oo omadega läbi oln, aga akkas kobima Han; Tagumine topp`siegel omadõga läbi Khn; o m a k s t e g e m a 1. omastama sa olet jo varass, ku sa omass tüt Krk 2. naiseks võtma poißs võtab naese, et tijn ta õmass Kod; o m a k s võtma 1. enda omaks tunnistama Nää_nüd `lammast ka - - ei oda `tallekast omaks Kuu; Emane kuer võttas `kaßsipoja omast IisR; Poiss äi `tahte ikka last omaks võtta `õhti, pidada teise jägu olema Põi; kana äi võta `poega omaks Rei; minul lammas ei `võtnud `ilman tallekess õmass Kod; ta põlg ärä poja, ei võta omass Krk 2. millegagi nõustuma obusemies vottas omaks, et täma `silgud Hlj; obune ei võtnd `rangisi omaks Mär; tembukas loom, ei võta `koormad omaks HJn; võtan õmass selle teo Kod; peru obune ei võta rege omast ega vangert Lai 3. (mitte maha toetamisest) kui [koer] ei taha `jalga maha `panna, `üella, et ei võtta `jalga omast Lüg; sea jalad on `aiged - - ta_j võta oma `jalgu omaks Khk; ei võta `jalga õmass, ei pane maha Kod; tsiga ei võta `jalga omass Krl; o m a l a j a l ükskord, kunagi kävi siel `Amee-rikas `laevaga omal ajal Kuu; omal ajal oli - - sõuke - - kõhutõbi või mis see oli olnd Jäm; puu `karpa oli koa omal ajal igas majas Aud; siin oli omal ajal kolmkümmend `suutsu Ris; ma `tuhtsin nad ju kõik omal ajal HMd; maksud olid ka omal aal pial, ega siis ilma `maksudeta ei ole jo Pee; omal käel, oma käe peal; oma p e a l iseseisvalt, omaette `este `tienisin `vierast ja siis sain vähä `aiga oma pääl ela Hlj; mina olin kahe `kümme kahe `aastane, ku akkasin oma pääl `luomi pidama VNg; Siis ma oli ikka mõned nädalid oma peal Põi; `Suilesed suisel ajal `teenisid, talve `ol'lid oma pääl Hää; juba nuorest piast akkasin oma kää pial elama VMr; elab oma käe pial, ükski päine Sim; talu omanik - - omal käel elas - - teine ei suand `sinna kedagi ütelda Trm; o m a s t k o h a s t teataval määral või viisil kõik `lilled on omast kõhast ilusad Lüg; Tuuling oli omast kohast ea asi küll, kessel ta oli Põi; `mitmevärvilised ja kirjud [kleidid] olid omast kohast

ilusad ka Amb; omast kohast tore VJg; mõni obene võtab kõhe ammassesga `kiinni, luuyn one vihane õmass kõhass Kod; omast käest 1. endal olemas Ies ora, `keskel kerä, taga `käärid omast kääst = pääsuke Kuu; Tuhlis oo maamehel ikka omast kääst vetta Kaa; linnarahvas `ütlesid küll, et maal on ia elada, et sial on keik omast kääst Ris; `mõtsa_o küll, omast käest võtta Krk; kellel om jõud omast käest, tuu saap tetä Ran; naar om omast käest võtta, naarda võib Nõo 2. omalt poolt poiss lubass omast käest `suhkru tuvva, et keedäme `muuysi Nõo; omast käest ma `masse siss iks `rätsebäle tuu `kaska ummõlusõ raha Ote

2. (menstruatsioonist) *`naistel on ikke igas kuus oma `aigus Jõh; naiste`rahva omad akid ää `jääma Mus; ku kolm kuud omad on `kinni, tuleb `irmus vere vuol Ris; tal on omad `ümber (menstruatsioon on lõppenud) Koe; temal on nüüd omad asjad siikord Ksi; oma ädä om manu tullu jälle Trv; ma_j või `koeki minnä, mul om oma `aiguss kül`len Nõo; tüdruk `kasve nii suuress ärä, et juba oma `aiguse `kül`ge tulliva Ote; Mul omma uma_jäl_man Urv; mul ka uma tõbi küleh jo? Röp; uma kõrd tul`l `külge; uma `rõiva jääniüss `saisma Se*

V. adv mitte vähem kui; tublisti, tervelt *maapered on oma, vahi et oma kilu`mieter puol toist, `enne ku `jälle saad `toise `juure Kuu; leib `tahtus oma puol teist `tundi ikke `ahjus `olla VNg; `mõtle, kus õli tohutu `riide edesi `tassida, se `villane `sielikki `kaalus oma neli viis kilu Lüg; siit oo alevise oma viisteist `võrsta Khk; Siis oli paks jää ka, oma mütu `jalga Pöi; vanal ael oli aagentrehi kohus -- `anti oma viiskümmend turja pääl Emm; mina keisin `Puises `koolis, ikka oma kolm talvet on `keidud Rid; oma kümme `tuñdi läks ikka pia `aegu ära selle [linna] minemesega Ris; `laia riiet `tehti, oma kahe`kümne `pasmased HMd; oma viiskümmend `poari oli `vihtu Jür; aeda `räästaalune oli oma kolm `jalga `eespool, et vihm ukse pääle ei käi Äks; meie_niud `kaevsime oma -- seetse `jalga `sisse (kaevu tegemisest) KJn; `keskmäne kuhi `olli iki oma kolm neli `kuuymat Ran; ku ma `küllä lätsi, siss `käändse oma puul `pässi kõrutuss`leibä iks kodu tuvva Rõn; meil om küländ maad, uma sada katškümmend vakamaad Kan; Linnu, noid aänd rabada?, uma puul `talvõ läts nikagu näist vallalõ_ `pässi Rõu; tuu `preili um ka iks periss eläni_ `tütrik, uma kolmkümmend `aastat tu`al Ply; Uhtinõnast Piiri`saardõ om nüüt uma kats kilo`meetrit kõvastõ, aga vanast ol`liva naase_`leevä`lapjo `annuva ütstõõsõlõ Röp*

oma² *oma võrgutähis `meite oma olõs pidän sii olõma; Enä, kus oma paestab Khn*

omadus *omadus|s Mär Ann Tür VMr VJg San, g -se VII Rei Han Ris JMd Koe Rak Plt KJn Puh, -kse Vai; omaduss Trv Rõu*

1. iseloomulik tunnus, erijoon *näi omaduksi peräst en miä taha tämägä `rääkigi Vai; mõnel loomal sañt omadus, `kargab `aidu või äi anna karjamoal käde VII; alandus oo inimese ea omadus Mär; sul põle `ühtegi iad omadust JMd; sij om tal üits alb omaduss küll Trv; obõsel om ää omadus San*

2. omand, vara *`oige mies ei tohi `puutu `toise omadust Vai; mehed `tahtvad talusid omaduses `saada Rei; Äks igäuks oiab oma omadust Han; ei minu omadust soa `kiegi ära võtta JMd; sie korv on minu mehe esimese naise omadus Tür; `veski oli ikke `möldre omadus VMr; see oli `enne Sõmeru mõisa sua, aga -- kui `mõisnikud läksid ära, eks ta siis jäänd `rahva omadusest Rak; sedä är sa võta, see minu omadus KJn*

oma|ette 1. a. eraldi, teistest eraldununa; iseseisvalt *akkas omaette elamaie Lüg; [kindal] põial omaede Jäm; Ehtasid uie maja ning on niid omaette Kaa; iga mees `püidis omaede VII; Küla einamaad olid omaede `aidas ja `mõisa einamaad omaede Pöi; elab pisi-tasa omaette Mär; igäuks nosis omaette süia Mih; miul ol`li -- omaette tuba Saa; maa nurga rahvas elavad omaette Sim; omapääd arinu elämä -- omaette Ran*

b. iseseisev minu isa õli ikke oma isast

eris `leivas ja omaette pere Lüg; kes omal käel elas, eks see õld ikke omaette peremees Trm; egä üits tahab omaette peremehess `saada Ran

2. endamisi; segamatult `täüüsin siis omaede just tehä kaik, mes ma ise `arvasin Kuu; jorotab omaette Lüg; ajab omaede laulunuru Khk; Inimene tahab nii ise`meelne `olla, omaede vagusi Pöi; omaette `reakivad Muh; inime oo üksi, siss pomiseb omaede Tõs; nad midagi nii omaette tegevad Aud; mutku `vahtis aga omaette VMr

3. spetsiaalselt kellegi päralt egäl ühel on õmaette saun, ei õle mitte peremehe õmad Kod; vatõr ol`l `tahtnu umaette nimme Röp

4. omamoodi `Piiridükse `lastiga `sinne `mennä oli ka omaede `nuumer Kuu; Tal ee teenistus kää, omaette ärra et lase aga olla Kaa

omajagu mõnel määral; paras jagu kui oli paat juo `laiudettud ja omajagu sedä `korgust - - siis ageti `kaari panema Kuu; omajagu ikke sai mett ka nda `palju `talvest Lüg; Sii oo teistel ikka ka omajägu ütlemist Kaa; Eks taal ole omajägu `õigust ka Pöi; seda `kurjust oo meitel igäühel omajägu Muh; aug kilu kahene, tal omajägu `jõudu (lõhub võrgu ära) Lih; omajagu toredust ikke oli Aud; ma käisin linnas selle puuaási `vankriga - - eks ta omajagu `aega võta KuuK; `põldu oli omajägu, aga ega vil`lad `iasti `kasvand, ta ju aru maa Ann; talunikudel tuli ike `maksta [kivilõhkumise] eest, see oli omajägu kall`lis töö Plt; omajagu om `albe mehi, omajagu om `albe `naisi Krk; ma`lli iks omajagu koer kah Nõo; ku sukka ja kinnast mõstat kudada, siss olet omajagu tark külländ Rõn; Tuukõrra `ol`li`külländ hää? ao?, sai umajagu `vihma ja ol`l õks vahel `põuda kah Rõu; Naaste elo ol`l õks küll umajago rassõ Röp

oma|keskel omakeskis taluinimest elavad oma`keskel, linnainimest oma`keskel Hää; pidänuva oma`keskel nii aru; latsed `märrävä - - oma`keskel Ran **-keskes** omakeskis `meie `rääkisima oma`keskes sedä juttu Lüg; Nendel oli omakeskes paelu jägamist Jäm; Jõulud peame kodus ise omakeskes ää Kaa; mis nad seal oma`keskes `nonnivad kodu Muh; näväd õma`keskes pidid nõu Kod **-keskine** omavaheline oma`keskine asi Jäm **-keskis** omavahel Oma`keskiss oli madina kui `palju Kuu; tegima aga oma`keskis `nalja VNg; Rahvast on pailu, kus sa saad sii oma`keskis `olla Kaa; Pomisesid oma`keskis Rei; meie kärissämä õma`keskis kodo, tõesed_o eenämül Kod **Vrd** omakeskel, **-keskes** **-kootud** sel aal oli oma`kootud villane, linane või takune riie, kellest naeste ja mieste jäuks `riideid `tehti Kos; kõik said, linad ja särgid ja aluspüksid meestel ja kõik sellest oma`kootud `riidest Trm; sedelga `vüüle nahkrihim kesk`paika, selleperäss, et õmakudutud riie venib Kod; oma`koetud riie ol`li - - `tehti siis jala rätikud Vil; vanast olliva oma`koetu jooniku `uüdriku Nõo; Nuü uma`koedu`rõiva? `ol`li paksu`nigu`vammuski? Har; tuukõrd ol`li`kõigil leerilatsil uma`koedu`kleidikese? Plv **-korda** samuti; jällegi, uuesti paat `etsitud ka oma`kerda viel läbi, et `kussagi medägi ei ole Kuu; ei siis õld - - peso`nüõri ehk midägi, eks siis see aid tegi oma`kõrda vahest sinisest ja `ilgest ned pesod kõik Lüg; Talud läksid `jälle oma`korda maksu `alla Pöi; mehed karjuvad suud `lahti piäs - - kurinad need `lõugavad oma`korda kõrva`ääres Lih; eks see kalapüük oli oma`korda ilus küll Var; tema on oma`korda `aiguse ära põdend VJg

omaksed → omane

oma|küline oma külast pärit ää küll, et sa omaküline poiss oled Ote

omalik omalik omane seo rõivass om tallõ omalik Rõu

omalugu 1. a. omasoodu, omakorda `lapsed tulivad omalugu (sündimisest) IisR; Piale tööliste õli veel mudilaste kari, need tahtsid omalugu süia; Suuga jahvatati oma jahvatamist, aga käed käisid omalugu (kudumisest) Trm; laps ike kasvab õmalugu; vanem poeg õli kuus

suve karjan, siis läks Paul õmalugu Kod **b.** omamoodi See oli omalugu `õige mõte, ikka `teisi aidata; [ta] Joonistas - - ühü kana, see oli omalugu `iaste `tehtud küll Han

2. salaja, tasakesi ma sai ta nõnda omalugu är tetä, et `kennigi es näe; na kõneliv omalugu, et mitte kuulda es saa Krk

oma|moodi isemoodi; omasoodu igalühel on oma`muodi elu Kuu; ägas kohas on oma`moodi sõnad ning asjad Kaa; oma`moodi laps, ta vana inimeste sias oln, ta põle teiste lastega `arjun HMD; `aastad läksivad ikke oma`muodi VMr; üks mets`loomi olnd oma`moodi ike, põdrad ja kitsed ja Plt **Vrd** ummamoodu

omandama omand|ama Kuu Lüg Jäm Khk Mär Kse Var Tõs Tor JMd Koe VJg Iis Trm Plt Pil Trv Puh, -amma Rõu, -eme Hls Krk San, -õmmõ Krl; õmandama Kod endale saama; endale võtma; omastama sa omandad `tõise oma Lüg; varas omandab `võera asja Khk; emäl oli see luu kamm ja see keis nii kaua kaudu külä, kui `viimäs `kaotati ärä, ei tiä, kis tä omandas Var; teesed soan kedägi, ta omandas kõik omale Tõs; omandas isa kääst `terve maja Tor; ta omandas sialt pail`u varandust JMd; ära teise oma omanda VJg; omandas selle mõisa enesele Iis; ega ma `ühtegi `asja ilma pereme `tiata - - omale ei omandand Pil; üüts tõine omands iki är Krk; ma omandi omale talu Puh; tiä omandõs `indäle varandust Krl

omandik¹ omandik omandus põld om peremehe omandik Võn

omandik² omandik omanik selle talu peel oli kaks omandikku Khk

omandus omandu|s Lüg Põi Muh Rid Krl Rõu/-ss/, g -se Vai Jäm Khk VII Tõs Tor Hää Iis Trm Trv/-u|ss/ Hls, -kse Kuu; umandu|s g -sõ Vas; saav omandusess Ote omamine; omand sie maja on minu omandus, õlen sene peremes Lüg; koess sa teise omandust võid `eesele `tahta Khk; Need majad ja värgid olid kõik ta eese omandus Põi; nüüd oo kõik riigi omandus Rid; müis oma omanduse ää Tõs; see metsa tükk põle paergu kellegi omandus Tor; ta riisub ära teise omanduse Hää; `võõra iisiku omandust ei tõhi `puutu Trm; sedä ärä putu, sij om miu omanduss Trv; `mõisa ärrä om selle krundi `kiinknu igävetssess omandusess Veliste seltsile Ote; talu om minu omanduss Rõu; peritõs `hindäle umandusõss Vas

omane¹ oma|ne Saa, g -se Kuu VNg Lüg Vai Jäm Kse PJg Iis KJn, -kse Tor Juu JJn Trm, -tse Pär Hää(-dse) Plt Trv Hls Krk T(-nõ g -tsõ San); oma|s g -se Tõs, -kse Rei Kos; õma|ne g -tse Kod Pal; uma|nõ g -dsõ, -tsõ V; pl omaksed Lüg Jõh Vai hajusalt Sa, Muh LÄPõ Vig Mih Khn/-õd/ Ris JõeK JMd Tür Pee Koe VMr VJg Lai Plt KJn, omased Kir Kse Äks sugulane tämä `lähtä omaksi `vahtima VNg; kui on `niiske sõber ehk omane, siis viel terestab `kägä; ma ei taha omaksete pera `rääkida, olen `neiega `aste läbi saand Lüg; nie on miu omaksi majad Vai; kutsutase omaksed ka kogu Khk; Tema omaksed olla kõik surnd, muidu ta oleks omakste `juure läind Põi; mu omaksel on `rasked päävad Rei; kas minu - - omaksid koa seal kiriku `juures nägid Mär; ei ole saand omaksi `aude `piäle Vig; omased tulid `vasta Kse; kõik omased oo surn, tal põle omasi Tõs; Mia üsä üksik inime, põlõ omaksi egä kedägi Khn; Kas sul põle ka seal mõnda omast änam PJg; Oira talu peremees oo mulle omane Tor; Kui omatsed `riidlevad, teised ärgu oma nina `senna vahel `pistku Hää; läksime omaste `juure Kos; tegivad juodud, siis ligemalt omaksed olivad kuos JõeK; sie piab olema `kiegi omane või tõsine sõber, kes ta aual käib JJn; kas sellel lapsel siss omaksid põlegi Tür; minu omaksed, ma tahan omastega kokko `suada VMr; mina õlin vägev näid (kõõmneid) `korjama - - siis [hea] õmatsille jagada; ei õle mul õmatsid, üle`aitsed one mul niid õmatsed Kod; omaksed tulivad kokku, olivad pidud Plt; oma omane om iki oma, mehe omatse olevet `jußtku `tõpre rasvege kapuste; omatsit om pal`lu, kedä sa ärä `kutsu jõvvat Krk; kui `peijit taheti pedädä ja omatse kokku kutsuti, siss üte päeväga es `saagina matta Nõo; [ta] om jo mullõ omanõ, to_m mu

sõsarõ tütar San; tarõtäüü umatsõid, üttegi ei_tunnõ = nuu omma mi jäle? Har; täl es olõ? üttegi umast Rõu; saat mu umatsihe (omaste poole) iks är? Vas; mul omma_kõik' umatsõ? meeleh Räp; eholik (lihane) umanõ; no õks `peetä_i umatsit ni suurõ avvu seeh, `võõrist hoolitas tõõnõkõrd `rohkep viil Se

omane² oma|ne g -se VNg Vai Koe Kad Lai; oma|nõ g -sõ Rõu; umma|nõ g -tsõ Har

1. iseloomulik see on `talle päris omane Koe; Seo sõna ei olõ_ni? ummanõ Har; `juumine om tallõ omanõ Rõu

2. väga tuttav, (nagu) oma see oleks küll üvä omane tuba Vai; `ütled `aitüma, kui on nisukene omasemb inimene Kad; oli võerik, eks nüid akka omasemast `saama Lai

omanik omani|k Lüg Põi Muh VJg Ran Räp, g -ku Jäm Khk VII Rei Kul/-ko/ Mär Kse Tõs Tor Hää Ris JMd Koe Iis Trm Äks Plt KJn SJn Trv Hls Nõo Rõu, -gu Kuu VNg Khk Trv Krk Puh San Rõu; omani|kko g -go Vai; omani|k Har Se, g -ku Vas, -gu Krl Lut see, kellele miski kuulub, kellel miski on sie on omanigu `aida VNg; miä sene obose omanikkosi küll ei tiä Vai; Simmu mees on selle paadi omanik Khk; peremehed oo koha omanikud VII; Ta oli siis juba poe omanik Põi; talu omanik `sõitis `linna `maksusi `maksma Tõs; oisiti obuse omanikku Tor; see maja on paelude omanikkude jagu JMd; kes on selle kuera omanik VJg; `mõisnikud olid ike siit omanikud Äks; `olli siss ka rikkamid inimesi, muedugi suurekoha omanikud ja mis olid kõik SJn; sellel ammu omanik, sij_o omanigu ammu `lõüden Krk; om saanu poolite `aina tetä - - poole aina sai omanik, poole said tegemise iist Ran; obese omanik `tulli Nõo; umanik piat tii kõrran `hoitma Har; `hiirsnik, mis tuu ütäl, toda pidime kõik' tegemä, `hiirsnik ol' nooda umanik Se

oma|nohki omaette, omapead Lapsed oma`nohki kodu; Vahel `õhtati ei `võetud korraga tuld üles, `ol'ti oma`nohki pimedas; Asjatas aga pähle oma`nohki, ei teinu testest `väl'lagi Hää Vrd omanuhti -**nuhti** omapead Lapsed jäid oma`nuhti koju Khk; saate oma`nuhti `menna Kär; Ma taha ikka änam omanuhti tööd teha Kaa Vrd omanohki

oma|pasikses omapasikses omavahel – Hlj Vrd omapasilas(e) -**pasilas(e)** omaette, omavahel las nad oma pasilase tieväd; omapasilase et `õska `mängidä; õlema kahekeiste, omapasilase - - tõisi inimisi ei õle säääl tülitämmäs Lüg; Vanad õlid `jällä omapasilas; `Lapsed jäid omapasilase kodo Jõh Vrd omapasikses, -pasis -**pasis** omaette siin (saunas) olen nüüd omapasis, siin on hüä magada Kuu Vrd omapasilas(e) -**pead** `lehmad on oma`pääda Jõe; Midä neid `lapsi - - `rääki, omapääd `kasvaned, külävahel `juoksevad Lüg; Vanad läksid omiku `mõisa, lapsed jähid omapead Põi; ei `tiädin kedägi enam oma piäd tehä Tõs; ju nad omapääd lähvad Hää; omapääd ei või `loomi kunagi jätta Saa; Kui juba kaela `kandjaks said, siis võisid omapiad juba `tööle akata Kei; teevad puha omapead tööd Tür; eks me nii oma piad `kasvandki VMr; elas isi omapiad, vana `poolne mees oli Äks; lapsed - - omapiad, et tia, mis teevad ja `tõmmavad Plt; `talve olli ta (sulane) nagu omapääd, läits `kuskil `tijnme Pst; kedägi ehen es ole, akasi omapääd tegem Krk; omapääd arinu elämä Ran; sia tulliva omapääd kodu Nõo; taa poiis lätt hukka, taa käü ummapääd hurletõn Har; Kohe taa sääne risu mõist ka ummapääd minnä? Rõu; Pääkooli aig ol' õks illoõs aig - - sait jo ummapääd `asjo `naata ajama Räp Vrd omapeal -**peal** omapead `laulvad omapeal Mar

oma|piadasa, -päädasa -`piadasa Jõe, -`päädasa Kuu VNg, -`päädäs(ä) Kuu omapead Kui te oma `piadasa oleks olema Jõe; `lapsed on oma `päädasa kodu; Ei nii pisukasi voi `ühtä oma`päädäs kuo jättädä; On saand iga `poissi karidettud, et ei menis oma`päädäsä mere `pääle Kuu; `ühte`puhku on ülemad, ega inimised ole oma `päädasa old VNg

oma|päält omapead *Omapäält kasunu inime om nigu mõtsaline; Kui latse omapäält jäävä, siss om üits ul'alemine Nõo*

omasa *omasa* Kuu Hlj Lüg Jõh IisR, *õmasa* Kod sobiv, kohane, paras *sie värv on omasa* `permandulle Kuu; *sie (süda) ka omasa, kui aja* `massinast läbi ja `sinne [pasteedi] `ulka Lüg; *Võtta sina sie pisike* `kirves, *sie on* `sulle kõhe *omasa*; `anneti `talle `kitli `pääle - - *sie oli parunille omasa* Jõh; `Päele `marti `läksid `ilmad `ullust, *omasa* linu `ropsida; `Kardinad on nii `mustad, et *sia* `lauta *omasa* IisR; *no talu inimesel õmasa kõhe, linna inimesed ei taha* `kanda (vanamoelisest rõivast) Kod || (kahjurõõmu väljendamiseks) *omasa, midä* `sinne *menid*; *omasa, kisu* viel Lüg

-omasest Ls eriomasest

omas|keskes omavahel *kui neil oli* `aiga, *siis* `mängisivad `kaarti *omas* `keskes; *kena* `kuulla, *kui nad* `rääkid *omas* `keskes Vai

oma|sohti omapead *Loomad ühna omasohti jäätud õue* Põi

oma|soodu 1. sõltumatult, suunamatult, *oma rada obune läks oma* `suodu, *mies jäi maha* `seisama *nagu* `niie `arki VNg; *sõda lõppes ja elu läks jälle õma* `suodu *edesi* Lüg; *ta läks oma* `soodu `eetsi Muh; *obesed läenu ilma juhita oma* `suudu Hää

2. isekeskis, omavahel *isad-emad olid einamal, mei_olime oma* `soodu *kodo* Pil

omastama *omastama* Jäm VJg *endale võtma ta omastas minu rätiku* VJg

oma|sugune *Küll sa oled* `aeva `kange `jäändämä `toiste *omasugustega* Kuu; *õlima kõik õmasugused kuos* Lüg; *oleks see ta omasugune olavad* VII; *tuleb ikke omasugust vaadata, ära mene* `kõrgemate `juure *mette* Aud; *omasugusid ma* `rohkem *es leia* *kui õhe inimese* Saa; *peigmies võttis omasuguse pruudi, mis tema kohane oli* Kos; *ega sa ometi mõni me'sik ei ole, oled ju* *omasugune* Ksi; *igäüks sel'tsib omasugusega* KJn; *nimä?* *omava katõkeške nigu* *ütesugutsõ?*, *omasugutsõ?* Röp; *ma lää_no?* *muidõga?*, *umasugudsitõga* õks Se

oma|tahtlikult *omatahtsi* `tütrukud `suuremb *jagu* `kaubeldi *ikke* `katrinabäst `saadik, *mõni oli oma* `tahtlikult *viel* *päält* `katrina *päivä* Lüg; *läksid oma* `tahtlikult *Mar* **-tahtsi** *omal soovil käis oma* `tahtsi `alguses `Liesil `priestri `kuolis, *pärast siis käis* `Käsmu *meri* `kuolis Jõe; *Seasõrg oo seike sõlm, mis eluilmas omatahtsi (ise) lahti äi tule; Ma läksi sõnna just omatahtsi, pole kedagid mind sundimas olnd* Kaa **Vrd** *omatahtlikult* **-toru** *omatahtsi* *Nii omatoru ta tahab teha, äi tema* `kuula *ilmas, mis sa taale räägid; Ära tee sedasi omatoru* *Rei* **-täis** *teat hulk, kogus tämäl on küll omatäis* `riidi, *saab elo* `õtsa `neiga Lüg; *tal on omatäis* `kõiki VJg; *õmatäis ike* `leibä *suab* Kod

oma|vahel omavahel *jägasivad kalad ära* Hlj; `eigä *siin* `kohto *ei* `mendü, *sie* `tehti *kohe omavahel* *pliu pläu* `vasta `silmi *ja puol* `tuopi `juodi *viel* `liikost `vällä, *oligi leppitu* Vai; *nad on omavahel sõnavahetuses* Jäm; *see jutt jääga sii nelja seina vahele - - see oo nii omavahel räägitud* Khk; *läksid omavahel* `riidu Mär; *õiendame need asjad omavahel* ää Aud; *me ole siin omavahel, mis me kardame* Saa; *Jänese püid oli nal'la nimi, omavahel oli* `tiada HMD; *nemad nõnna pahas omavahel* Kad; *kui kedägi* `ütlemiss, `ütte *õmavahel* Kod; *ei tia, mis nad sial nüid omavahel piaks jutustama* Lai; *siss lännuva omavahel* `vassi *ja tuu* `olli *üless* `annu, *et sedävisi varastava* Nõo **-voliline** *iseseisev, vaba on omavoliline, ei küsi kenegi kääst, midä tieb* Lüg; *sa olet* `väega *omavoliline* Puh; *umavolilisi inemisi um pal'lo* Plv **-voliliselt** *meelevaldselt, iseseisvalt vetab omavoliliselt* Khk; *mõned inimesed talitavad omavoliliselt* JMD; *pal'gid panema omavoliliselt* `seie *maha* Kod; *omavolileselt võtnd* KJn **-väge, -väkke** *omaette; omapead ükskord olime omaväge* `saunas Krj; *me täna sii omaväge, teisi pole kodu*

kedagid Jaa; kas nad `ollid omaväk'ke või `olli `võerud koa Muh; mei pole [lastena] mette omaväge old Rei; `möllab aga `peale omaväkke Lih; mul ea `olla, ma olen omaväkke Han

ome ome Hlj Vai hallitus terad `läksivad ome, läksivad `alli; kui `leibä on omess, siis ei `kelba `süvvä Vai

omena omena õun omenad on `küpsed; omenad `lähtöd `maotuma (ussitama) Vai

omete omete VNg Mar Jür Iis, ommete(gi) Vig Koe Kad Äks Lai Trv hajusalt T, `ommete(gi) VNg Vai, ommõtõ(gi) Vön Ote San(omõtõ); õmete(gi) Lüg Trm Kod, õmmete(gi) Iis MMg, `õmmete(gi) Lüg Jõh IisR; ummõtõ(gi) hajusalt V

1. rõhutab tundetooni `kuule `ommetigi, mida sa tied VNg; `siivu õmete `ennast ka Lüg; No tule nüüd `õmmete kurat appi Jõh; mäne `ommetigi `tüöle Vai; see põle tõsi omete Mar; küll on temal põli ommete Koe; viimaks äbenes ommetegi Kad; õle õmetegi vagasest Trm; uñt nuka tagass `kargas `väl'jä ja õmetegi võñt mehe `kiñni Kod; kos nad ommetegi seesavad Äks; mis sa tast nenda imeldet, ega ta ommete ei ole üiñs `uudine Trv; jäñess läits `risti üle tij ja ommetegi ma `éssusi ärä Ran; mes te ommete selle `terve latse `aigide sek'kä olete toonu Nõo; ega siss nuu ommete tsiad es ole, na `ol'li jo `põrsat TMr; vanast üteldi, et ega sõda ommõtõgi `taivast ei tulõ, aga nüid tulõ sõda `taivast kah Vön; no kavva na ommete om sääl mõtsan Kam; kui sa omõtõ `mõistsõt siia manu tulla San; sõss ummõtõgi lei imäle Urv; imä kiññ lina `siimne miñti ja -- ummõtõgi sai õhvakõnõ `tervess Krl; säält viiest ol' kañs tük'kü ummõtõ pakku pääsnü? Rõu; mis sa tah hebotat, panõ ummõtõgi `mõistliko rõiva? `sälgä Röp Vrd ometi

2. ikkagi, siiski üteldäss, et vana inimest ei älvätä, aga ommete älvätäss Nõo

ometi ometi(gi) Jõe Hlj Jäm Khk Pha Põi Muh Hi LäLo Kul Lih Kse Tõs Tor Hää Saa Ris Kei JMd Ann Tür VMr Kad Rak Äks Ksi Lai Plt KJn Vil Hel, ometi|g, -k Krk, omõdi Krl; ommeti(gi) Khk Pha Kul Hag HJn JõeK KuuK Amb JJn Koe ViK Pal Trv Puh San, `ommeti(gi) Hlj Lüg Vai, ommetig(e) Hls, ommetik Krk, ommõtõ(gi) Kan Rõu; õmeti(gi) Lüg Trm(õmme-), `õmmeti(gi) Lüg IisR rõhutab tundetooni sai ometi `õhtale Hlj; sel on `ommetigi iad jalad, `kõnnib `kiirest ja terasest; üks vanames `õmmetigi tappas `unti `säplegä Lüg; kuhu ma nüid `õmmetigi piaks minema IisR; kui muud es ole anda, siis `anti `leiba ometi, midad `anti ikka `martidele Jäm; ommeti `ükskid pole `pihta läind Pha; nüid ta `peasi ometi siit minema Muh; peaks ta ometi kodu tulema, maa p saa jo änam `lehmdega `üksi `korda Käi; egas `lamba vill ometi `aasta läbi kasva Phl; tulid sa nüid ometi mend `vaatama Mar; soa ometi aru, ää tee pahandust Tõs; mine nüid ometi Tor; tule ometigi vahest minu `puole Ris; tema ei käi tüöl, las ta siis piaks selle lehma ommetigi HJn; ega täna ommeti `vihma enam tule JõeK; ometi tuleb `sulgi tüed teha JMd; niipailu nugasi jäänd lauale, ommeti suured aássad ja `silma ei akka JJn; ega sa `ilma kinnasteta `mõtõle ometi `väl'la `minna VMr; küll tema võib jahmerdatta, et ta suu ommetigi ää ei väsi Kad; mis asi se ommetigi on, et obused ei lähä edasi Rak; mis sa inimese luom ommeti ingud Sim; kos ta õmmetigi peaks õlema Trm; mis sa ikka lõterdad, pia ometi pool suudki `kinni Ksi; ma ometi sedä `asja es tää Vil; Ommetige saime kodu Hls; mis mea ometig sääl otsi; mis te ometik joosede edesi ja tagasi Krk; ometigi üitskõrd lääb ilm `sel'gese Hel; mia `vahtsi, et mes looma niñ ommetigi om Puh; panõ? ommõtõgi na? räbälä? säläst är? Kan; ta? tul'l omõdi innemp kodu Krl Vrd omete, ommet, onti

ometigine ometig|ine, -ene < ometi kae, kus om laits ometigine; ul'a inemise luum ometigene Ote

ometiks *ometiks* Jõe Kaa Jaa ometi *ega ta tena ometiks tule* Jõe; *Te jähite ometiks`terveks* Kaa; *peaks nad`võtma, sest äga alvemid maid ometiks`kuskil änam pole* Jaa

ometuma *ometum(m)a* hallitama *sie`leibä on ometund, sedä enämb ei voi` süvvä;* *Kuivadettu`leibä` süöda sene peräst, et ei lää ometuma* Vai

omiase *omi|ase, -asi* omaette; *oma ajad`vaste omiase juttusid; kie`üksi`kange`rääkima,* *`räägib omiase; tuleb`asja`õiendamist vai selitamist, siis` tõine üttel, et sa ärä aja omiasi* Lüg

omige *ometi uús - - ma`võtsi ühe peos omige* Saa

omik → hommik

ominad pl *ominad* Kuu Jür HJn; n, g *omina* VNg

1. hobusejunnid *anname obuse ominaid sigadelle* Jür

2. suured kalad *tuli`oige ominu* Kuu

3. õun – VNg

oming *oming* g *-u* Pöi(-mm-) Muh Rid Han/-mm-/ Mih JMd TÜR; n, g *omingo* LNg Mar Lih, *umingu* Noa

1. hommik *meitel oli aga ommingul rõõmus meel* Pöi; *kui kukk laulab, siis ma tea, et oming oo* Muh; *oome omingul`lähtvad; pal`lu ominguid ää raisand* Rid; *õhta oli`aige, aga ominguks`saatsin lapse`jälle kiriku`risti (ristima)* TÜR **Vrd** ooming

2. ida tuul_o *omingust* Muh; *omingo tuul, puhub siit omingost* Mar; *pää kumab omingus, akkab` tõusma* JMd

omingu *omingu* Krj Jaa Pöi Muh Rid Mar/-o/ Kul Kir Lih Var Mih Tõs JMd TÜR Pai Pee, *ommingu* Pöi Pee, *umingu* Rei hommikul *soigudes tulnd sält omingu* Krj; *Lähme omingu vara kalale, siis aug võtab paremini* Pöi; *õhta`anti käsk kätte ja omingu pidi koedu`aegas läin olema* Muh; *umingu` sööda pruukosti* Rei; *akkas omingu - -`otsima, kus mees on saand* Rid; *omingu`jälle külma tuheldele keedeti seda (jahukastet)`kõrva* Kir; *saht ilm oli omingu* Var; *metu oost läksid omingu, jo nad kirikusse läksid* Mih; *mul uks oli ikke`lahti täna omingu* Tõs; *ta last loomad omingu`lahti* TÜR; *omingu kella kolme nel`la_aks oli rehi`val`mis* Pee **Vrd** oomingu

omingune *omingu|ne* g *-se* Jaa Muh Rid Mar(-go|ne) Var hommikune *omingune` söömine* Jaa; *omingused kalad annab`meile; omingust` ilma_p kiideta mette, siis`menne ilm alvaks* Muh; *tere omingust* Rid; *talve` söödi omingust, kui tiomhed läksid`vällä* Mar; *oli nii kurv oln ja omingust ööd oli oma üles poon* Var **Vrd** oomingune

omingust *omingust* Muh PJg hommikul *ma lähe omingust vara; ruut`pandi seal akkama* *siis omingust ja akkas siis kiriku`jure menema* Muh **Vrd** ommikust

ominguti *omin|guti* Rid TÜR, *-gutti* Muh, *-goti* Mar hommikuti *ma ole omingutti ikka köin* *seal* Muh; *ominguti`peksti reht* Rid; *omingoti`juhtob - - maa vähä kohmetand [olema]* Mar; *pidas kaua ominguti`külma* TÜR **Vrd** oominguti

omistaja *omistaja* omanik *Paadi omistaja* Kuu

omistama *omistama* Jõe Kuu Hlj Jõh IisR VJg endale võtma *sie omistab aga omale* Jõe; *Ta omistas võerast vara* Jõh; *Julgeb ise viel`uhkustata, kõik sie juo`teise tagant omistatud* IisR; *omistab paremad suutäied omale* VJg

omite *omite* Kuu Vig Kir Han Var Mih Khn/-õ/ Aud PJg Juu SJn, *omitegi* Mär ometi(gi) *Omite`tahtuvad kaik kuo tagasi`tulla,`olgu nii vilets`olla ku tahess* Kuu; *ega ta seda ametid omitegi saa`peetud* Mär; *kui sa omite natukse kumu nääd, et sa`keia saad* Kir; *Ei tia, mis*

selle poisiga piab omite tegema Han; mis sa omite paterdad Mih; piäks omitõ virugi (kerge lainetus) tulõma Khn; Tule omite vahel koju PJg; mis sa tahad neist omite SJn Vrd omiti

omiti *omiti Muh Han Tõs Khn Aud Vän Nis Kei Rap JõeK TÜR, omitigi Kul Vän Nis Kõp ometi(gi) tule omiti oome `meile Muh; mis sa `jaurad omitigi Kul; viimati `juhtusi omiti `seokse iä koera `saama Tõs; Olõ sia omiti targõm ning jäe vagavast Khn; `siia omiti mette `keegi ei tule Vän; mis sa `jähmerdad omiti Nis; ma sain omiti enese eena peotäie uniku Rap; ehk läheb omiti se pilve üle TÜR; mena `aõsin ju `veime ka - - omitigi Kõp Vrd omite*

hommama *`homma|ma, da-inf -da*

1. varustama, hankima *Lähän `homman `metsäst venele külg `vitsad; Kust sen `uue `seili `hommasid; `Hommasimme siis mere `kaardid - - `ninda et vois `soiduks `mennä Kuu*

2. näppama, varastama *Mes `seinä külist `lahti, kaik `hommada ärä; [ta] Oo `kange `aeva `hommama `toiste `asju Kuu*

homme *`omme Jõe Hlj RId Ris HMd HaId hajusalt Jä, Kad IPõ Ksi Plt, omme VII Rid Mar Kul Kse Saa HMd Kei JõeK JMd Ann VMr VJg IPõ Vil Hls, hommõ Rõu tänasele päevale järgneval päeval `omme omiku `läeme varemi `verku vedama Jõe; tule `omme Lüg; ma tulen omme omiko `teile Kul; pää roostetab, omme tuleb `vihma Saa; täna oli rehi, omme ei ole Kei; mis juttu mul `omme paramatki on Kos; läks Na`gile kaheks päevaks, täna ja `omme HJn; omme lähme `sauna JMd; kui täna ei jõua, omme on `jälle päev VMr; täna tapeta siga, omme `sualan liha VJg; küll ma omme lähän Iis; tiks täna, tiks `omme, eks ikke saa `tehtud Lai; omme on tüüpäe, rüki `lõikus tuleb `pääle Vil Vrd hommell, hommen, hoome*

ommeks *homseks `ommeks on vel suppi JJn Vrd ommest*

***hommel** *ommel Saa Kõp Hls San/-õl/, hummõl` RÄp(-l) Se Lut homme ommel lää `sinna Saa; ommel ommuku Kõp; kes tiid, vaist ommõl tulõ jäl `vihma San; küll mä hummõl` hummogo lää RÄp; hummõl` vaest saa illos ilm Se Vrd hommen*

***ommeline** *p ommelist homne ta iki suremise pääl oo ju, ei tää, ka ta näge viil ommelist `päevä Krk*

***hommen** *ommen (`o-) ILõ KLõ M T, ommõn (-n) San Har(h-), hummõn (-n) V, `uomen, -õn Lei homme tänä ei jõõda ärä tehä - - eks ommen õle jälle pääv Kod; küll ma `ommen tuun Pal; ommen on `jälle `vihma oodata Äks; tule parem `ommen KJn; ommen siss panen ää tule `ahju Vil; mia looda, et ommen on ilus ilm Hls; ommen ommuku vara piap leib joba tett oleme Krk; kui ta nüid `üüse sula om ja `ommen ka viil sulatab, siss võtab selle lumekolsu ärä Puh; nüid om sedäsi, `tämbä eedävä `paari ja ommen lahutava; ma_la kõdritse `erne ärä, siss saab suppi `ommen `kiitã Nõo; `ommen nakame `kartuld panema Rõn; ommõn sinnu ei olõ siin, sis_ma mõsõ `mõsku San; hummõn om kütüssele minek` Krl; sa lasõ uma imäl mu iist hommõn - - `karja minnä? Har; `tämbä um puul`päiv, hummõn pühapäiv Plv; hummõn saa `vihma Se; mi `uomen mõsõmõ Lei Vrd hommell*

ommenane *omme|nane Rõn, g -nase, -n(d)se Trv homne ommendse päevä ette ärä muretsa; ei näe ommenast `päevä Trv Vrd hommenine*

***hommeneni** *ommeneni Ran, hommõneni Har homseni ooda ommeneni Ran; las tal saista_hommõneni? Har*

***hommeness** *ommeness Krk Ote, hummõniss Rõu RÄp homseks jätã ommeness sij minek Krk; rehepeßs jääss ommeness Ote; tuu seppä, sõss küdsäme hummõniss hääd `saia RÄp Vrd hommenest*

***hommenest** `ommenest Lüg Jöh, *hummõnist* Se Lut homseks `saagu sest juttust tänäsest küll, jättämä muist `ommenest Lüg; puul `põldu jäi vil *hummõnist* kasi? Se; kire? no mu kikakõnõ *hummõnist* ilosat *ilmakõist* Lut **Vrd** hommeness

***hommenine** *ommeni|ne* TLä(-ne|ne) Kam/-ne|ne/, *ommõne|ne* San, g -tse; *omme|nin(e)* g -ntse Hls Krk(-nise); *ommenõ|ni*, da-inf -dsõ Krl; (*h*)*ommõnõnõ* Har; *hummõni|nõ* g -tsõ Vas Se, -dsõ Rõu; g *ommense* Kõp, *ommõnidsõ* Võn *homne ei tää, mis_si ommenin päeväk tuu;* *ommentse* päeväge ei tii mitti midägi ärä Krk; *mia jää `istma `tervess päeväss ja ommenitsess üüss ka viijl* Puh; *sedä `rohtu jakkub mul ommenini* Nõo; *taa ommenene leib* Kam; *ei näe? hummõnist `päivä inäp* Vas; *háus, kes nuu hummõnitsõ külälisõ omma?* Se

hommen|päev, -päivi *hommepäev* *Ommenpäev* tijn `kõrda Trv; *Kül_ttä vil ilman painaás mu käest raha - - `õkva hummõn `päivi massa är?* Urv; *ma_või hommõn `päivi koolda?* Har **-päev lähän** `aptieki, *kasvõi `ommepää* JJn **Vrd** *hommenpäev*

ommest homseks *jädän sene tüö `ommest* VNg **Vrd** *ommeks*

ommet `ommet VNg, *ummõt* Kan Urv Ráp Lei *ometi tule `ommet vahel minu `vahtima* VNg; *sõss ummõt kattõ tu värrin är?* Urv; *mis sa ummõt nii ruttu läät* Ráp

ommeta(gi) *ommetagi* Trv; *õm(m)õta, õ-* Har; *umõta* Har Rõu *ometi(gi) mis sa ommetagi seda `viisi teid* Trv; *naka õmõta ruttu minemä; künnä sa_ka õmõta virgõmbadõ; ei_ttiä, kuiss taa elläj no õmmõta siiä sai* Har; *sääl uppu är umõta?*, *sääl käänätüse man* Rõu

ommete *ometi mia ei tiia, kos_tu `tütrik ommetele läits* Nõo

ommetigite *ometi nüüd ma sai ommetigite lähistigu - - elämä* Puh

ommetsigi *ommetsigi* Hel, *õmmetsegi* Kod *ometigi tulid õmmetsegi ükskõrd ärä* Kod; *nüüd om ta üless `virgun ommetsigi* Hel

***hommik** *ommi|k* Ans Hag Rap Kos Amb JMd JJn Ann Koe ViK Iis Pal Äks Plt Kõp Vil, `ommi|k *hajusalt* R, g -ku; `ommi|ko g -go Vai; *omi|k* Hel, g -ku Noa LNg Vig Kse Hää HMD JõeK Amb Ann Tür Kad Lai Plt Pil KJn, -gu Vig Tõs Amb; *umi|k* g -ku Khn Juu, -gu Jäm Hi(h- Phl); *omig* Tõs, *umig* Rei(-mm-) Noa, g -u; n, g *ommiku* HJn JõeK SJn, `ommi|ku Jõe Hlj Lüg, *omiku* Kär Kaa Pha Põi Mär Kir Vän Tor Hää *hajusalt* Ha(u- Ris), Plt, *omiko* LNg Mar Kul Ris, *omigu* Khk Kse Han Mih Tõs Aud Saa

1. *päeva algusosa ilus `ommiku* Hlj; *`ehtha voin ma `olla vai `ommikuni üleval, aga `ommiku iel pian magama* VNg; *jo `eile `uodin pühä `päivä `ommigot* Vai; *olga see ommik või mis aeg tahab* Ans; *`amba valu anna enne omigud `järke* Khk; *kena omiku täna* Pha; *umik olnd kee, aga see pole olnd veel mette `joomast ee tulnd* Käi; *Äi see änam umigud nää, ta jo nii `otsas* Rei; *nüüd põle ilusad omikud kohe `olndki* Mär; *`ärkas õöl vastu omikud ülesse* Vig; *Neid omigusi oo küll, millas põle aega `süiagi* Han; *omigust `õhtani sa muud ei kuule, kui [mullika ammumist]* Mih; *Umikust suät süemätä, kere juba üsä õõnõs* Khn; *omiku juba käe* Tor; *umiku poolt ööd akkab nii `kangest kõho sees valo* Ris; *oli pühaba omiku, pää akkas `tõusma* Nis; *umikud kõik ää kulund* Juu; *tõin ühe omikuga neli tedre koju* JõeK; *vähil käisime omikul päeva tõusu aal* Amb; *ühe ingega magasin ommikuni; ommikuteks olen `talle pudru kiet* JJn; *need kured rabas kisavad koa omikust `õhtani* Tür; *uni läks ära `enne ommikud* VMr; *oli `terve omiku `aige* Kad; *kolmandast kuke laulust `algas see päris omik* Lai; *ommi|kul `tõusis kutsar ülesse ja `sõötis obused - - ära* Plt || *hommikusõök tulge ommikud `süüma* Pal

2. *ida `kumpass `näitab jo kus puol `ommik on ja kus puol `õhta* Lüg; *On noa laeva üks ots vesikaares ja teine omiku sihes, siis tuleb veel täna sadu* Põi; *omiko poolt tuul oo kuri ja kibe* Kul; *pidand kolm `versta omiku `poole jõe äärt mööda `sõitma* Vig; *Tuul puhub omikust, puhub maa puult* Hää; *noa laev oli üleval, üks ots oli `õhtus, teine omikus* Ris; *tänä tuul*

umiku poolt Juu; päev tõuseb ommikust JMd; rehetua uks oli ommiku `puole, aken `lõuna `puole JJn; `Mihklissaare suo, mis siit külast ommikusse jääb Ann; ommiku tuul on külm Iis; kust päe tõuseb, `üeldas ommiku SJn

***hommiku** *omniku* Noa Kul Mär Kse Aud Vän Kei HJn JõeK Amb JJn VMr Kad Rak Iis Pal Äks Kõp Vil, `omniku Jõe Hlj Lüg Jõh IisR Vai/-ko/, `omnigu Hlj VNg, *omiku* Ans Kär Kaa Pha Põi Kul(-ko) Mär Vig Var Vän Tor Hää Ha Ann Tür Kad Lai Pil, *omigu* Khk Kul LälLõ Mih Tõs Aud PJg Amb, *umiku* Khn Ris Juu, *umigu* Hi(-go; h- Phl) Noa hommikul `omnigu `kellu üheksast `käskis `tulla minu siis `sinne `kunturi VNg; täna `omniku `tarvis `menna `einamale Lüg; `ommiko `kello `neljäst `saimo `Aaki Vai; `öösse siis viisid vassiga ära, *omiku es ole vassigad änam `ühtid Ans; omigu sadas `vihma Khk; Kui omiku pailu `ämbliku `võrkusi on, siis on mere `ääres pailu kala Põi; meremees kiidab umigu `ilma, maamees kiidab `õhtu `ilma Emm; humigu tuln inimesed ja `pæestan ta [august] `välja Phl; umigu oli aida all - - kaheksa või üheksa `poega [koeral] Noa; ma tulen omme omiko `teile Kul; läks juba omiku vara `veskesse Vig; omigu juba `kärpsed pugevad tuppä Han; kui omigu `aknalaasid oo sedasi ämused - - siis akkab päeval `vihma sadama Mih; Kalamehed `nõudvad egä umiku `püüsi Khn; omiku vara peab `karja minema Vän; issameie loen `õhta ja umiku Ris; pühaba omiku akkast pulmad `piale Hag; teretas prouat aenult omiku Kos; ommiku mina `vaatan, et lauda uks on nii lohakalt `kinni `pandud HJn; suur küna, `sinna `õhta pesu likku ja ommiku akka pesema Amb; omiku sai `tõustud `enne päeva `tõusu Tür; isa aas ommiku vaud `lahti VMr; `õhta keedeti suppi, ommiku `soendati Pal; tuli omiku alles Lai; ommiku `pahti rehe ülesse Kõp Vrd hommiku*

omnikult *omnikult* JõeK, *omi-* Hää hommikul *omikult* ma taha vara `tulla; Üjõsorr - - õhtalt ja *omikult* tiib ikki tsorr ja tsorr Hää

omnikune *omniku|ne* Mar Kei JõeK JMd JJn Koe VMr VJg Iis Pal SJn, `omniku|ne Jõe Lüg IisR Vai(-ko|ne), *omiku|ne* Põi Mär Vig Kse Aud Vän Tor Hää hajusalt Ha, Ann Tür Sim Lai Plt, *omiko|ne* LNg Mar Ris, *omigu|ne* Khk Mih Tõs PJg, *umiku|ne* Khn Juu, *umigu|ne* Jäm Rei Noa, g -se hommikune `omnikust `päivä on ikke `lõunest `saadik Lüg; `Ommikust üöd akkavad `päesukese pojad tasakeste sidistama, `tahvad `süüa IisR; `enne `einale minemist on `omnikune `tallitus Vai; *omigune* tuul on süid `oostist Khk; *Omikust* `ilma ja aastast noorikud ää kiida Põi; *umigused* tunnid on einamaal kerged Rei; *omikone* söömavahe oli päeva tõusost keskomikoni LNg; *Sain* vaevalt tere ommikust ütelda, kui oli juba kadunud Mar; *omikune* aeg oo `möödas - - põle saand teha kedagi Mär; *omigust* poolt ööd `ärkasime ülesse Mih; *omikune* niit oo juba kuiv Tor; `aitas tema omikuse levakoti tal tühjaks `soada Kei; *umikune* uni se kõege magusam Juu; ma pian `omme `lõuneks `põrssale pudru `kietma, *omnikuse* jägu on mul olemas JJn; `keetsin ommikuse poole [päevast] ja `raidusin Pal; *omikuse* `valgega näeb paremast Lai || hommikusöök võtame enne omikust koa, siss lähme Vig; *omnikune* viel süemata, ei suand `aega VMr Vrd hommikune

hommiku|poolik *omigupooligul* oli eesti soe päiges Khk; *omigupoolikul* akkas lund sadama Tõs; ta magas `terve ommikupuoliku JMd; `külvasin ommiku puoliku puole ja - - siis `õhtapuoliku `külvasin teise [poole põldu] Koe; olin karjas ommikupuoliku Kad Vrd hommiku|poolik

hommiku|poolne 1. ajalisel hommikule lähemal olev `omniku `puoline `päiva oli ilus VNg; ku kesküö saab `müüda, siis on jo `omniku `puoline üö Lüg; *omigu* `poolne niit ole kui Tõs; *omigu* `pooltsel aeal akkab `koitu tegema Aud

2. idapoolne ommiku `puolne tuul Koe

ommikust hommikul *vesi on `veike ommikust paesu peal Vän Vrd* omingust

ommikute ommikute Amb JMd VMr Iis Äks Lai SJn, `ommikute Jõe Lüg Jõh IisR Vai/-gotel/, omikute Mär Tor Sim Plt hommikuti *tema magab `kaua `ommikute Jõe; `Ommikute `enne `toimetab `luamad, siis tuleb tupp Jõh; tämä käis `ommigote ja `ehdate Vai; ega ma `päeva põle `aega saand, omikute teen Mär; ommikute on ta alati laisk üles `tõusma JMd; ommikute on ärmatas maas VMr; ommikute on ing `kiinni ja kõhin `kangest Äks; karjane ommikute `puhkus pasunad Lai; käis ikke omikute väl'las Plt Vrd ommikuti, ommukute*

ommikuti ommikuti Koe VJg Lai, omikuti Pöi Vig Kse Ris Rap Ann Lai, omiguti Vig Mih Tõs, umikuti Juu, umiguti Jäm hommikuti *tä tõuseb alati omiguti vara ülesse Vig; omiguti niidab ja `lõuna vahel paneb kogo Tõs; omikuti käin `väl'las Ris; umikuti on küll `sel'ge, pärast lähäb `jälle `pilve Juu; siis pidi kodu `õhtati ja omikuti oolega õppima Ann; ommikuti on külm VJg; paar `päeva kõrvetas mis `irmus, aga ommikuti oli paks udu Lai Vrd* ominguti, ommikute, ommukuti

ommiku|täht koidutäht *ommiku täht, üks suur `selge täht Muh; eks ehatäht ole omikutäht koa Juu Vrd* hommikutäht, oomikutäht

ommima `ommima välja tungima suits `ommib ahju pragude vahelt `väl'jä Juu

ommine → homne

ommis|king ommis- HJn Kad, oomis- Kei ummisking *mees toond `talle salaja linnast oomiskingad, pasteldega põle laulatusle läind Kei; madalad ommiskingad `pieti sel ajal, mis küla kingsepad tegid Kad*

hommuk ommu|k g -ku Saa Trm MMg Äks Ksi Lai KJn SJn Vil M T Har(h-), -gu hajusalt T(`omgu), Krl Har(h-); ommo|k g -ku Äks Võn(-gu), -go Kod; hommug g -u Har; n, g ommuku Trm VIPõ(-ko KJn; omuku) Trv Krk; (h)ummu|k Urv Krl Lut, hummo|k, -o|g g -gu VId(-u|g Rõu); oomu|k, uomu|k g -ku, -gu Lei

1. hommik kella `kümneni `loetse ommukus Saa; nõnna ilusast põles see uunik ära, teisel ommukul põld `ühthe puud ega mätast Trm; suab ommogoni lehemä `lüpsä Kod; ommukust akati `piale, kas linu `ropsima ehk Lai; ommuku ja `lõune vahel on keskommuku SJn; ma oian pühäbä ommukus viij' sedä ääd `leibä Vil; ärä jätä ommukuse Trv; joba om ommuku kähen; neid ommukit_o küll, et kari peris ruukostini laudan_o Krk; `mõisan kikass joba `kirgnu, siss tullu ommuk ka; poesi lätsivä ärä joba ommukust jagu (hommikupoolel) Ran; ommukuss `olli veri `kinni jäänu; ommen `omguss om meil seene Nõo; mõnikõrd ooda und ommoguni Võn; kell üits `üüße, siss olliva kõik' rehe man, muidu es jõvvava ommuguss ärä `pessä Ote; `säantside ilusidõ hummukidõga om egäl ütäl rõõm ja hää tüüjd tetä? Urv; õdak tulõ õnnõgõ, hommuk tulõ hoolõgõ Krl; ma olõ pal'lu hommukuid `uujanu?, ega_ma_telle `perrä ei_lähä? Har; ta ka muidugu `kapjass hummogust õdaguni? Vas; `täamba uomukust sattõ vihm Lei || hommikusöök Hummok `süüde kellä `katsa `paiko Röp

2. ida tuul on `püürnud ommogo Kod; täna on tuul - - ommukust Lai; järv olli põhja ja ommuku puul Trv; tuul om ommukust är käänden Krk; `väega suur must pil'v õdagust `tul'le ja läts ommogule Võn; päiv nõsõss hommugu puult Har; vari käähüss jo hummogohe Se

ommukse- ommukse- Kõp Vil Krk, ommuksõ- Krl hommiku- ommukse `otsa Kõp; `õhtsepoolen läät sea `karja, ommuksepoolen olli mea Krk; ommuksõpuul' kest kellä katõtõiss `kümneni Krl

***hommuku** ommuku Saa Äks Ksi Lai SJn Vil M T, ommugu Hel hajusalt T(`omgu) Har/h-/; ommoku Jõh/`o-/ Trm Äks KJn(-ko) Võn(-gu), ommogo Kod, omuku KJn; ummugu Urv Krl Rõu/h-/; hummogu Kan VId(-go RÄp); `uomugu Lei

1. hommikul ommuku tul'li raasike lumelobi Saa; ommogo ei vöi `päävä `kiitä egä `õsta aset Kod; `pañnid ommoku `käima ja `õhtast oli sada vakka [jahvatatud] Äks; pulm `algas alati ike pühäbä ommoko; `aiged silmäd on omuku rähmägä `kinni KJn; me seime ommuku iva ärä, nüüd es oleki ädä Krk; ommuku `kastege om kige paremb `niita Hel; miu vanamijs, sij sei egä ommoku üte sibula ärä, sibul olna `tervisele `väega ää Ran; ommugu `kastega ei vöi `laske ristikaena `pääle eläjit, lähvä `lahki Nõo; pühäbä ommogu `ol'le noode piimä pütte `mõskmine Võn; mes täst siss viil `karja `aeti, ku ta `omgu ütäl ennäst `aige ollev Rõn; ummugu tul'l `mäele `õkva `kaemõ, et mis tä kõnõl' kah Krl; ääsä hommugu läts Har; nuu niidivä õdagu `ilda ja niidivä hummogu `varra kah Plv; kül mä hummõl' hummogo jo lää, `täämbä olõ ei `aigo RÄp; kure? täniti äzä `uomugu Lei **Vrd** hommiku

2. homme hummogu kesspääväst jövva vaest ar kodogi?; meil om hummogu vana jakapäiv Se

***hommukult** ommuku|lt Vil Hls Krk Puh San Krl, -ld Trv Ran Krl; hommugult Har, ommu- Hel Kam Ote(`omgult); hummu|kult Lut, -gult Urv Krl/-d/ Rõu, -golt Plv; hummogult Vas Se(-golt) Lut(-kult) hommikul; hommikuti ommukult ku ta (laps) üles `ärkis, egä temä kisa ei tij Vil; ommukuld justku torgip rinnust Trv; mea ole iki ommukult käinu laste iüst karjan Krk; ommukuld lätsime `tüüle Ran; `omgult - - ku `aiga `olli, siss `võeti tuu rasva ragumine ette Ote; ommuguld süvväss pruukoõsti Krl; ma tulli hummogult `valgõga kuu? Har; Õdagult pandass õngõ_ `sisse, sõss hummogult mugu_mindäss tuvvas kala? Rõu; hummogult ni ilosahe päiv `nõssi; `Kiäk'e tohi es jaanipäävä hummogolt inne muid `karja `mõtsa aia? Se; hummukult tulõt üless, süüj `pruukosõ; ma - - lätsi eelä? hummukult `varra Lut

hommuku|maa idakaar tuul' om jälle ommuku `maale `püürdän Hel; pil'v `olli ommukumaa sehen Puh; hummogu maa tuul' Vas; päiv nakass jo nõsõma, hummogumaalt tulõ valu (valgus) üless Se

***hommukune** ommuku|ne g -se Saa Trv Krk(-ku|n), -tse hajusalt T(-gu|ne; `omgune Ote); ommoku|ne g -se Trm Kod/-gu|ne/ KJn(-ko|ne), -tse Hls; hommugu|nõ, -tsõ Krl(o-) Har; hummugu|nõ Urv(u-) Lut/-ku|nõ/, hummogu|nõ Rõu(g -dsõ) Plv Se, hummogo|nõ RÄp Se, g -tsõ; p uomugust Lei hommikune ommukune söök on juba `söödud Saa; ommogune võõras lähäb ärä, `õstane jääb Kod; `lõunen piim sai sekkä pant ommokutsele, om apus lännu Hls; ommokun ilm olli küll iluss Krk; poig `olli ommugust üüd kalal; tuu laits, kes sul pühäba ommukune om - - tuu piap sust lugu, ku ta suuress kasvap Nõo; `omgune agu õretass Ote; ummugunõ agu tule jo? üless Urv; kas õdagust jaku üleeven olõt vai hommugust jaku Har; parõmb õdagunõ `huhtmine ku hummogunõ `nühkmine Rõu; hummoguist `suurma `putru jäi, muud mul midägi süvvä ei olõ? Plv; hummogotsõl üül sai kodo viil RÄp || hommikusöök tulge ommokust `sõömä KJn

hommuku|poolik hommikupoolik karjastel olli ommuku poolik - - ja `õhtse poolik Krk

hommukus|poolde hommikupoolikul ma_l'li hommikus`puuldõ karjan Har; `Naati hummoguss`puuldõ niidetüisi `hainu kokko `riibma Vas; ommukus`puuldõ äle `aigu Lei

hommukuss|pool hommikupool eljä ommukusspoolen saeva veedike olla mõtsan, parmu tulliva `sälgä Nõo; lehm ei olõ terve ommukuss puul nanna maha `pandõnu San; latsõl tull' `õkva ku_nisahõla pääle, no_hiink kõik' hummogusspuul' Rõu; hummogusspuul' läts anomit `mõskõh Vas; hummoguss poolõ niidä, õdaguss poolõ võta üless Se

hommuku|söök hommikusöök *ommuku söök on nüüd läbi* Äks; *ommukusöögiss olli 'kapsta* Nõo; *Ommugu 'süüki meele es andaki* Rõn; *hummogu süük süvväss kell katõssa* Plv

ommukute *ommukute* Äks Puh; *ommo|kute* Trm, *-gute* Kod *hommikuti tõõsivad ommokute vara üless* Trm; *lume ärm one ommogute muan* Kod; *'vaase sehen om lilli, siss üle ommukute vahetadana 'jälle 'vastset vett* Puh **Vrd** ommukuti

ommukuti hommikuti *ärä mine 'väl'lä, sõss ei saa ommukuti maast ülesse jälle* Trv **Vrd** ommukute

hommuku|tuul idatuul *ommuku tuuled om 'talve kül'mäd* Ran; *ommuku tuul om kül'mäst paagast, tollega_i tetä midägi* Nõo; *Loomavillä? nigu 'erne? ja lina?, nuid õs külvetē kunagi - - ummuku tuulõgõ* Krl; *hummogu tuul' om kuivõmb* Räp

hommuku|täht *ommogo-* Kod, *hummogu-* Se koidutäht **Vrd** ommikutäht

hommungunõ *hommungunõ* Rõu, *omungunõ* Võn; *hummongu|nõ g -dsõ* Vas hommikune *omungunõ aig* Võn; *'riihhi pestäss hummongudsõl üül* Vas

***homne** *'omne* HMd Amb, g *'omse* Juv JMd Koe Kad VJg Iis Trm Kod Pal Plt KJn Hls, *'ompse* JJn Koe Lai; *'homnõ* Rõu; *'ommi|ne* Hlj VNg, *'omme|ne* Jõh Vai, g *-se*; g *'omse* Lüg Vai; p *ommest* JõeK

1. adj tänasele päevale järgnev *'ommine pääv aga siis viel 'ongi* Hlj; *küll miä 'uodan sedä 'ommist 'päivä* Vai; *'omne pääv on pühaba* HMD; *küll 'omne pääv mureteb ise enese iest* VJg; *ei tiä, misuke see 'omne päe 'jälle tuleb* KJn

2. subst homne päev tänäsi *'toimetusi älä 'viska 'ommise 'varna vns* VNg; *te 'tõita 'mulle 'vaarikaid, 'puoled jättasin 'omsest* Lüg; *ei sinust ei soa muud kui tänäseks 'omseks, nii laisk inime oled* Juv; *'omse piale jääb meil isegi pail'u tüöd* JMd; *Ma panen 'ompseks omale seda võid* JJn; *ta one tänävusess ja 'omsest, one juba üle kaheksa 'kümne 'uassa vana* (ei ela enam kaua) Kod; *looda jah 'ompse 'piale* Lai

omness homseks *mea ei sua 'omness 'val'mis* Kod

omni|buss *omni-* Rei Kul Tõs VJg KJn Kan Krl Rõu, *'omni-* Kuu Jõh Hää, *ommi-* Mär Juv Pai Hls Krk Puh Nõo Har, *'ommi-* Lüg Jõh, *'onni-* Jõe, *'onne-* Hlj *autobuss ega siis käünd 'omni'bussi ega 'autusi midägi* Kuu; *'ühthe lugu 'sõitased nied 'ommi'bussid* Lüg; *Maal käisid omnibussid 'arva* Rei; *omnibussiga 'sõitis 'linna* Tõs; *omnibu'ss - - eks ma ole koa näind* KJn; *mea sõidi ommibussige* Krk; *ommibu'ss joba lääb, kell om vi'st nii 'kaugel* Puh; *nii om ommibu'ss kah, sa piäd tedä 'uutma, ega ta sinu ei ooda* Nõo; *nüüd om juba tuust ka hää, et Kañõpist kää_ta omnibuss 'Tartu* Kan; *timä ol'l Võru kaut ommibu'ssiga tullu?* Har

omnine *'omnine* homne *'omnine* pääv *meil one vi'ül* Kod

ompsa-ampsa mõtlematult *nie on haritud inimesed, egä nie 'ninda 'ompsa-'ampsa 'räägi* Kuu

homsamiste hooletult; ettevaatamatult *Ei voi tehä midägi tüöd 'homsamiste; 'Läksin 'homsamiste trebist üless ja löin jala verele* Kuu

omu *omu* aru, *oid küll on mehel omu* Kei **Vrd** umu

onde → onte

hong *ong* g *onga* ViK Trm, *'onga* Kuu/h-/ Hlj Lüg Jõh IisR; n, g *'onga* VNg Vai; *ongas* hajusalt I(g *'onka*), *'ongas* Lüg IisR, g *'onga*

1. suur põlispuu (hrl mänd) *vanad 'paksud 'laia 'õksadega 'männijäräkad 'onvad 'ongad* Lüg; *'saagisivad 'ongad maha* Vai; *vana mänd ehk kuusk, sie 'üeldi ikke vana ong* VMr; *ong on jäme 'iigla mänd, ongad on nüüd kõik ää raiutud* VJg; *eks neid 'ongaid kasva igal puol* Iis; *'seia onga 'alla lööme o'smi üless* Trm; *ongas - - lase maha, saab suure ulga puid* Lai

|| (millestki suurest, priskest) `suuri kalu, nagu mõni suur avi, `ütleväd, vaat kus one ongas Kod; `ästi söönd obune, nigu ongas Lai

2. (laisast olendist) *nagu vana ongas, ei viisi tüüid tehä Kod; laisk nigu ongas - - sellest ongassest põle kedagi `asja Lai*

honga- põlis- `niiske jäme ja `laia `paksu `õksidega mänd on `ongamänd; säääl on `murdand ühe `onga puu maha Lüg; meil one laada tala `onga kuusess Kod

ongas → hong

ongastik *ongasti|k g -ku põlismännik – Iis*

oni¹ *oni L onu see moo oni Rid; tädid ja onid Mär; onit ei ole kodo Vig; Mul pal'lu onisi Kse; Onisid mool rohkem põlndki kui üksainuke Han; miu oni oli meremies, käüs kõik jõlma läbi Khn; ää oni, `võtke mind ka `vankre pääl Hää*

oni² *oni sügav meri, sügav koht meres oli viend - - `kondid kohe onisse, `laskend kohe sügävälle mere `pohja; oni - - juo kaheksakümend kuni sada `süldä on Kuu*

oni- *onu- oni naene oo onieit Mär; kolm `aastad ma oli oninaine ees `teenimas Kir; oni oo surnd, aga onipojad küll elabad Mih; isa onitüdar `rääkis seda [muinasjuttu] Hää*

onigas *onigas Emm Käi mesi Onigast peaks natugene majas ikka olema Emm; Vanad inimesed ütlesid onigas Käi Vrd onik(as), oning(as)*

onik(as) *onik(as), onnik(as) = onigas – Käi*

oning(as) *oning Käi Kei, oningas Emm Käi Kei, g oninga mesi mesilinnud panevad kärje `aukudesse oningast, siis kärg saab täis; külarast käist meild ikka oningast `viimas Käi; vanasti `üiti ikka oning ehk oningas Kei Vrd onigas*

honk → onk¹

onk¹ *onk Jäm Khk, g ongi Mus Kaa, onja Ans Phl/h-; unk g unga Krj Emm Käi, ungu Kär pilverünk täna nõnda `onkisid `taevas Khk; Oomiku töid mustad ongid pataka `vihma; Sügise sajab `vihma igast ongist Kaa; akkas `unkasi üles ajama Krj; keik taevas pilve `unkasi täis Emm; honjad `aevad ölese Phl*

onk² *onk g ongi Khk Kaa Pha; unk Khn*

1. *varn, konks; pulk ripuda ahju ongi `otsa Khk; Ooste riistad keivad - - ongi otsas Kaa; meni lööb seina `sesse ongi - - `senna `kül'ge pannakse lehm `kinni; `kartsa `kül'ges on küll onk, kus `kül'ges keis käib Pha*

2. *kaevuvinn ärjad läksid kaju ongi taa, `murdsid igi pooleks Khk*

onkama *`onkama, da-inf ongata (maha) lööma Ta pidi jõuluks sea `onkama; Onka korda paar sellele naelale - - pihta; Üks olne Kusta koera ää onkand Kaa*

onkel *`onkel Pöi Muh Vig Lih Tõs Aud Tor Jür Tür Pee Kam Krl/-õl/, g `onkli Kuu RId Jäm Khk Kaa VII Kse Han Ris VJg Iis, `onkle Saa Ris Juu Koe Plt KJn Trv; n, g `onkli Rõu*

1. *ema või isa vend mul oli üks vana `onkel ka Kuu; mino `onkel oli viimati üks tükk `aega [kirikumees] Lih; täma isa oli minu isa `onkel Aud; oma `onkelt oodasin linnast Saa; `onkel `üiti, kis oli isa vend või ema vend Ris; linna `onkel tuli külässe KJn; emäl om veli, sij om `onkel Kam*

2. (võõras) *meesisik tuli külainimene `ilma `tundmata - - ikke `üeldi `onkel Vai; oleks tädil till, oleks `onkel olavad Khk; Kes see onkel oo Kaa; vuota kus mul `onkel, ei viitsi kedagi teha VJg; külä `onkli² Rõu*

onki *konksu, kõverasse mis sa `põlvi `onki ajad Khk*

onkis *konksus, kõveras põlved `onkis Khk*

onklik *`onkli|k Jäm, g -ku Kaa rünklik Täna on taevas `jälle `onklik Kaa*

onku *onku* Mar Vig Saa Kei Kos Iis, `onku Kuu IisR, *ongu* Khk Muh Tõs onkel, *onu* Lüö *iluste* `onkule `patsi IisR; *küla ongu* `tulli `meile Muh; *vana onku tuleb* Vig; *ongu tõi* `ponksi ja `saia Tõs; *mamma ja äti vennad ol'lid peris onkud, teised onkud ol'lid küla onkud* Saa; *Kure onku on jäänd õige tõntsist Iis*

onn¹ *oñn* Muh Mar Var Khn, g *oñni* Mär Tor Hää HaLo Juu JMd Koe I Plt KJn Rõu, *onni* Jäm Khk VII Põi Vig Kse Tõs VJg Kod Trv Hls Krk Ran Puh San Krl; *onn* g `onni Kuu

1. osmik, hurtsik *mõni elab pisikse onni sehes* VII; *se oo muedu üks maja oñn* Muh; *ühü inimese elämese jauss oo oñn* Tõs; *üks oñn on, õiged maja põle* Hää; *pisike lagund oñn* Nis; *on üks suitsu oñn, kus elab koa Iis; sij mõne maja, sij om ju muedu üits oñn* Trv; *mea sääl onnin küll ei eläss, ma lääss säält kuulmed ja nägemed* Krk

2. kerge (ajutine) peavari, ööbimiskoht või spetsiaalse otstarbega ehitis **a.** *kalamehed elasid* `onnis Khk; *Olid põllul sigade* `karjas, *siis tegid kividest mätastest onni* Põi; *oñn, kus tal keik asjad sees oo - - mõrrad ja võrgud* Mar; *eena* `aegeski teevad inimesed `metses `oñnisi, *lepa* `okstest ja Mär; *karjatsed on* `oñnis vihma `varjus JMd; *tiämä onni, kos vihma* `varju lähmä Kod; *karjatse teeve* `oñni, `väike, *siantse lepä* `malkest Krk **b.** *õle-*, põhuküün *oñn on suur ruum* `neljä `kañti - - *õled seesäväd onnin* Kod; *Tüdrukud vanass magasid onnin, kus põhk sidess* MMg; *viidi põhud* `oñni Lai

3. heina- või viljahunnik *oñn tetti pikk ja* `ahtake, *rehätävved* `panti perätside üitstõese `pääle; *onnin* `olli `aina niisama pal'lu kui ruan; *aenad* `panti edimäld `onni - - *rõogu* `muudu tetti, `piklik Ran; *vili veetass* `onni Puh

onn² *oñn* Kod, g *onni* Trv Krk lastek *onu lüü onnile* `patsi Trv

-onnes Ls erionnes

-onnesse Ls erionnesse

onnik(as) → onik(as)

onni|mulk *oñnimulk* ungas – TMr

hono n, g *hoño*, p *hoñno* tuim laisk inimene är `olko[?] nii hoño; *vana hoño, ei olõ[?] tal jutto, ei lää[?] käsitiüü edese* Räp

honorõ *hoñonõ* saamatu, *aeglane taast ei saa[?] `asja, ta om* `väega *hoñonõ; inemine ku* `haigõ, *siss* [on] *hoñonõ* Räp

ons *ons* Kuu Jäm Khk Mus Kaa Pha Muh Emm Rei Kse Khn Ksi, *onts* Jäm Khk Kaa Põi kas on *ons lehmad juba* `lüpstud; *onts midad jooma* `märga ka Khk; *ons sind ka joodule kutsutud* Kaa; *ons üks puu mesilasi või ons* `rohkem Pha; *Kudas õlle maik oli, onts viha vähe või pailu* Põi; *ons kuku* `lindu `kuuldud juba Emm; *ons se_ka tõi* või Khn; *ons sial peres tited juba tulnud* Ksi

onte `onte Mar TLä(-gi) Ran) Ote(-gi) Rõn, `ontõ(gi) San, *onde* TLä Kam Ote Rõn *ometi(gi) ma saa* `onte raha Mar; *no ku sul ei ole - - jõvvun* `osta, *ega sa* `värgile `onte ei lähä; *kanapojad om onde suuress seldsiss, muedu istu nigu üits nui jälle* Ran; *neli viis* `päivä `peeti `pulme, *no mes sa tolle ulga* `rahvale `onte annat Puh; *ega_nde ilu patta ei panda, irmuss naene* `kõlbab nii *samate ku illuskina* Nõo; *lasnu na* (palgid) `ontegi `lahki lõigata *keškpaigast, oless saanu puul* `roh Kemp Ote; *valgustage miu kah veedike, ega ma selle* `papre kül'lest *onde aogata ei saa* Rõn; *kost ma* `ontõ tuda raha saa; *susi tullu jo pajast* `sisse, `tarrõ `ontõgi San **Vrd** onti

onti `onti Var Tõs(-gi) Aud Hää Tür, `onti Mar Äks, `ontigi Pst Hls *ometi(gi) ega so pead* `onti sellepärest *otst ää* `võeta Mar; *võta_nd* `onti vahe nuga Tõs; *ma oles* `onti kuuln, *mis*

nad olas `rääkin siis Aud; piaks `ontti vaest `surmgil tulema Hää; näd (rahad) `ontti põlema ei lähnuvad Äks; seisa `ontigi paigal Pst Vrd onte

ontli *`ontli Jõe Kuu Emm Mar Vig Var Tõs PJg Juu(-h-) JõeK Amb Plt, `ontle Rei Kad*

1. *ontlik kes `ontli mies, seda vottab iga tüdruk `vastu Jõe; [võrgu] `pullu `laskemine, `sengä `täüdüis ka tragi `olla, `ontli Kuu; ta on üks nii `ontle mees Rei; toat oli üks viks `ontli inime, aga lapsed olid kõik niuhsed nigelikud Juu; ole ike viisakas ja `ontle Kad*

2. *ontlikult puhastetti igä kevät sie nii hüäst ja `ontli sen `luuaga sie rand Kuu; Lapsed peavad ennast võõraste seas ontli oidma Emm; teeb töö `ontli ära PJg; kubjas `vuatas kua ikke järele - - et tüe ikke `ontli `tehtud on Amb*

ontlik *`ontli|k Pst, g -ku Lüg Jõh IisR Jäm Kaa Mar Kse Han Tor Hää Ris Jür Amb VJg I Plt KJn Trv Pst Hls Nõo/-h-/ Ote Har/-h-/, -gu Khk Trv; ondli|k g -gu Rei; `untli|k Rõu(-h-), g -ku Krk(-h-) Vas korralik; kombeline Tia, kuda tämä `ninda `õlpä on, isa ja ema kõik `ontlikud inimised Jõh; `Kangest `ontlik `mieste`rahvas IisR; pole `ontligid `riidid `sel`ga `panna Khk; `ontlikud tüdrekud, ei ole liiderlikud Tor; `ontlik inimene, kõik on tal iluste korras Hää; Ontlik tüdruk saab ikka mehele Jür; Pärís `ontlik poiss Amb; meie külas põle üht `ontlikku meest Iis; nisuke `ontlik inimene - - ei `vahtind ega logelend sial, tegi korraliku töö Lai; Oli - - `ontlik mijs jah, sai velt `viiblese Trv; esät emät mõlepi `untliku inimese, latse ku mõtsa undi Krk; `väega `ontlik `tütrik ja nii `väega puhass Nõo; poig om üits `looder tal, esä om `ontlik mijs Ote; Vana? inemise? `olli küländ `ontliku?, nuu? is taha_`kurja sõnna `suuhõ võtta? Har; Kiä sõss sääne untlik mijs ol, tuud võeti ekkä tühü? Rõu*

ontlikult *`ontli|kult Kaa, -gult Khk; `untlikult Har korralikult tee kinasti `ontligult Khk; Sa oled ennast täna nõnda ontlikult riide pand Kaa; Üts pernaanõ ol' ülnü? uma `tütre kottalõ: `untlikult ma_timä kasvadi, `untlikult ma_timä koolidi, `untlikult pañni timä mihele Har*

onts → ons

ontse *`ontse, -õ ometi `ossa `el`dekene, ärä `ontse `tapse siu; tulõ `ontsõ siiä, mis sa `aiga viidät San*

onu¹ *onu, ono üld; unu, uno V; p onuda, onoda hajusalt R I, onnu, onno hajusalt T, unnu, unno V*

1. *ema või isa vend sie on onu, isä vend Kuu; õlima onoga `suured `seprad Lüg; sie obone on onosi jago Vai; isa `venda `üitase onuks Khk; Onu oli vana kena mees, ta käis meil ikka, kui me pisiksed olime Põi; onoks nad `üidvad, aga see on arv asi, ma `ütte isavend Emm; mool üksaenoke ono Mar; isa vend on onu. läks onuga `linna Rap; minul oli neli ono ja üks ainuke lell VMr; ei õle üht onudagi Iis; emä vend on ono, mul on mitu onoda Kod; ema vend oli onu ja ema õde oli tädi Äks; isä `vendä lapsed ütleväd onos, emä vend on ono, ono mõlemad KJn; isä vend on onu, kui teene põlv `lapsi tuleb, sis `õikavad vanaonuss Vil; miul om kaits onu, esä puuld onu ja emä puuld onu Trv; ma_i ool ääp onut `vaatem kunagi saanu Krk; saagi `saajit `olli iki terve kamp - - pojad, esäd, tädid, onud, sääl pidi jo mõnijagu ilma `jäämä Ran; poosi - - lätsivä ahju `taade nukka - - es `näitävägi `endit onule Nõo; mino ono tsõdse `tütre lastõka `el'li sääl Võn; vanast ol' emä veli unu, aga esä veli lell Krl; ma is `näeki umma unnu, tuu ol' ammu_vällä_koolu? Har; mul ol' kaits unno Plv; mul ol'li? uno?, mul ol'li_tsõdsõ?, tsõtsi ma_tiiä äi?, a uno_`saie_kül_`taivahe Vas*

2. a. *lastek võõras meesisik, külaonu kui on üks `võeras - - siis `lapsed ikke `ütlevad vana ono Lüg; külä onu tuli `meitele küläse Tõs; tereta nüid külaonu JMd* **b.** *euf hunt metsä onusi oli `enne küll Juu; onu `uugas aia all Krk*

Vrd oni¹

onu² *onu, ono* sääsk – Kam Röp

onu- *onu-* *minul on jo onotüttär `naisestki, ega `enne ei õld senest midagi, õli täma sugulane vai `võeras* Lüg; *Onunaine suri ennem ää kui onu ise* Pöi; *onu`tüttred tulid - - mind `vaatama* Kos; *meil ei `tehta vahet onunaese ja lellenaeese vahel* TÜR; *lähän onopojale `košti* Kod; *ema oli `nutnud, kui onutütar saand mehele* Plt; *minu ononaene `olli `Paide linnast peri* KJn; *nemä om `vastamisi onupoja, kate velle latse* Krk; *onunaene kuús, et tulge kõrd me `poole kah* Nõo; *onu`poige `olli `mitmit, aga kõik` om ärä kooluva* Ote; *ma ol'li hannah iks unonaasõl* Vas; *unopoja omma õks viil suurõ sugulasõ*² Se

onutama *onutama* Puh Nõo *pinisema kulle, joba kihulase onutava* Puh; *kihulase mugu onutava kõrva man, mitte magada ei lase* Nõo

oo *oo* VNg Lüg Jõh Khk KuuK JJn Rõu, *uo* Kuu IisR KuuK hüüds *Uo `raiskamist, mes nüüd on* Kuu; *oo, sie vaname jutt, sie oleks old vägä tore* VNg; *oo, mina `käisin `parvetamas pali neid (palke) juo jõe_päl* Lüg; *uo, tervis on õige vaevane* KuuK; *oo kurjategijas küll, nüüd sue süek, ei nää `süia (koerale)* JJn

hoob|aeg *nüüd on pidude pidamise uo aig* Lüg; *kebade kala ooaal `tehtakse tõked jõe `sesse* Kul; *Vene kalamehed käisid sii `Pihkvast ooja `püikis* Pär; *obene ette ja Pärnu `randa kalu `oõsma, kui sii püigi uuig` ol'li Vil`hand (teat taim) huuhand om sääne lağa, väega laja lehega; huuhanna*² *kasusõ - - vedelä kotusõ pääl, koh vetel ja muda* Se

hoob *oob* Mar, *g oova* Vll, *ooba* PJg; *uob* *g `uoba* VNg Lüg; *oov* *g oova* Khk Mus Kaa Phl/h-/ Mär Lih Han hajusalt Ha(v- Kos), Amb Koe Lai; *uov* Jõe, *g uova* Ris JJn Rak, *`uova* Kuu/h-/ Hlj Lüg; *uav* *g uava* VJg Iis, *`uava* VNg Jõh; *n, g `uoba* VNg Jõh(g `uova), *`uobu, -o* Vai, *`uova* Lüg puust kang millegi kangutamiseks, tõstmiseks või nihutamiseks *uov on - - jäme puu kivi ehk `kännu `kangutamiseks* Jõe; *`toise `uavaga `tostad puu üles, `toisega lükkad taga* VNg; *Aja vai `uavad `alle (unise äratamisel)* Jõh; *Kivi `oovadega rulliti `peele, `ärgadega `viidi ära* Mus; *Äga seda suurt raskust teisit ülese_p saa, kut tuleb oovadega kergitada* Kaa; *kivile paned hoova `alla* Phl; *`oobadega maja `nurka tõstetasse* Mar; *ei saand `õigesti `oova `allagi, juba tuli [kivi välja]* Mär; *oov on üks `niuke suur jäme puu, paneb otsa `alla, sis vaadatakse (vajutatakse) `peäle* Juu; *kangutamise kangid ja voovad* Kos; *Ega vanast raud`kangi põld, kõik `tehti `oovadega* Jür; *paneme uavad `alla ja tõstame ülesse* Iis || *`tõise puolt `sõuva nattukene, `tõiselt puolt pia `uoba (aeruga kursihoidmisest)* Jõh

ooba *soovi järgi, vabalt ega lastele `marju ooba tohi lubada* Juu

oobakas *oobak|as* *g -a* Mus Hää

1. *hoopleja* *On õige oobakas oma jutuga* Mus

2. *kerglane* – Hää

***hoobama** *`oobama* Jäm Pöi, *da-inf oovata* Khk Muh Mär PJg, *oobata* Rid Mar; *`uobama* Jõe Kuu/h-/ Hlj RId(-mma Vai), *da-inf uovata* JõeK; *`uõbama, da-inf uõbata* Khn; *`oovama* Jäm Khk Mus Phl/h-/ Tor, *da-inf oovata* hajusalt Lä, Nis Juu Kos HJn Koe Trm Plt; *`uovama* Kuu/h-/ Lüg(-maie) Jõh IisR, *da-inf uovata* Ris Jür JMd VMr Iis; *`uavama* Jõh, *da-inf uavata* VJg Iis

1. (*hoovaga, kangiga*) *kangutama, kangutades tõstma kui tahad uut maad kuhugi tehä, siis - - `suured puud `uoban üles `uobaga kõhe* Lüg; *mehed `oovasid kanjiga kivisid* Khk; *majasid koa, kus seinä alused puud oo ää mädänend, siis oobatasse ülesse, pannasse uued puud seinte `alla* Mar; *kibid oovatasse `väl'la, puud all, kangutasse `väl'la* Vig; *kangiga saab kiva uovatud* Ris; *maja `nurki oovatakse, koe ta vägä moa `sesse on vaond* Juu; *`uavavad*

uanet ülesse VJg; `pal'kised oovatasse ehituse `aegu Trm || lööma, äigama `Onneks sain viel `huobada tigejälle `härjäle Kuu; `uobas `tõisele `selgä Lüg

2. vinnama, hiivama *ma pian `uovama tedä* (haiget) *iga päiv ja `kergitama* Lüg; *siis `uavati siga `vankrile* Jõh; *sada`seitseküme kaks kilo `uoba toist `enne kui saad `paati* (hülgest) Vai; *eks sa ikka `ooba ennast üles koa* Muh; *mis sa nii kaua enesest `uovad* Jür; *`oovab kaevu veest tühjast* Trm

3. aerudega ettepoole lükates sõudma `uoba `rohkem parema `kääga Jõe; `Huobamine jättab kääd `rohkest `haigeks kui `soudamine, pikke maad ei ole hüü `huobada Kuu; `oova sa natuse `aerudega Khk; `oobamist tuleb ede `võrkude `sisse`laskmise juures Pöi; püssi lakkadega (päradega) `ollid ooban, et `ollid Viirele soan Muh; oobates tulid maale, paadi nina pidi merel olema Rid; *Ise vana mies, aga mõsttagid uõbata*; `Uõba ruttu, puät lähäb üsä `praegu kivi `otsa Khn

oobikas oobikas hoopleja oobikas inime Var

hoobilt hoobilt Rõu, oobilt Vig(oovilt) Plt, `uobilda Vai korraga, korrapealt mie müön `einäd `uobilda `vällä Vai; *obone laseb kohe umm`nellä, paneb jalad oobilt; lähväd oovilt uksest `sisse* Vig; *tuu tüü sai tettüss hoobilt* Rõu

hoobini otsani, täiesti nüüd um kõik' elo hoobini `tõistõ Plv

hoobiss → hoopis

ooburi|auk `ooburi- JõeK, `(h)uoburi- Kuu auk paadikaares, kust paati sattunud vesi sai läbi joosta `enne kui kaar `kinni `pandi, `leigeti `huoburi auk kahel puol `põhja puud, siis vesi juoks läbi taha `puole; `uoburi `augud `jälle olid - - kust sie vesi juoks `paadi `pohjass siis `kaarde vahelt läbi Kuu; *igal kaarel on `ooburi auk sies, et vesi joosta saaks, ilma `ooburi auguta jääks vesi kaarte vahele* JõeK **Vrd** ooguriauk

hoobuss `huubu|ss g -sõ puhang tuulõ `huubusõ[?] kävevä Plv

hooda → hoota

oodak ooda|k Kam, g -ku Saa Kõp Hls Krk(-gu) oode iga õhel `toodi üks kama päis `õhtu oodakus Saa; oodakud võtave [töölisel] esi, levä koti sijst `leibä, `räimi Hls; *anna neid pää* (kuhjapea) `einu lehmil raasik oodakuss; *peremiis olli `kange oodaku `tahtje, ütäl iki: lääme `tossu tegeme* Krk

oodamed pl oodamed (mingid merelinnud) oodamed on suured linnud, al'likas kana sugune lind Ris

oodang oodang oode – Hel

hoodast → hootastõ

oodatamma oodatamma oot-oot ütlemisega ähvardama *mis sa minno oodatat* Plv **Vrd** oodutama

oodav → odav¹

oode oode Hel Võn/-õ/ Kam, g `oote Rei Phl Vig hajusalt Ha(uo- g `uo-), JMd Plt KJn SJn, `uute TLä; oodõ[?] g `uutõ Röp Se; -oode Jäm Khk Pöi Rid Kul Mär Tõs Hää Saa Koe hajusalt TaPõ, Vil Pst TMr, -oodõ[?] hajusalt V, -uode Ris VMr Kad VJg, -`uode R(-`ua- Jõh; n, g -`uote VNg Vai), -uade Kad VJg Iis Kod kerge eine, vahepala Vahepääl söödi oodet Phl; *lähme võtame oodet* Kei; *reie peksu aal, siis võta uodet; uode `viidi väilale ja `metsa* Jür; *õhta `puole, kui süda läks vesiseks, siis `võeti uodet* HJn; *kui mehed väl'lal - - `küntsivad või `äästasivad, siis `viidi oodet* Plt; *ku lina `kaknuva, siss `antu oodet kah* Nõo; *Rassõ tüü `aigo, sõss `süüde ka `uuted* Röp; *võtke oodõht vaehtõ pääl* Se

oodenvald *oodenvald* g -i Ran Kam Rõn; *ooden|val't* g -val'di Trm Röp, -valdi Puh Nõo/n -lt/; pl *oodenval'sid* Kod, *ooderval'did* Lai, *oodõrval'di* Rõu, *oosenvaldi* Krk; ppl *uodenval'ta* JIn (teat kartulisort) *uodenval'ta oli*, *meil oli viit `sel'tsi kartulid* JIn; *oodenval'did saavad rutemast `val'mis*, *need on sinikad või lillakad* Trm; *oodenval'sid - - oo üväd ubinad* Kod; *suure sinitse om oosenvaldi* Krk; *oodenvaldi om - - `siñkjä koorega ja kõllatse ihuga* Ran; *savike om siist lombi `võjnde minnä, meerike ja oodenvaldi om `kugembal* Nõo; *oodenvaldi olliva `äste sinitse ja suurõ - - saeva varra valmiss* Kam; *nüüd pidävä kõik' oodenval'di kardolet* Röp

oodev → odav¹

oodis *oodis* Tür Iis/ua-/ Pil, *oodes* Vig JMd Ann Pee Koe Plt SJn, *uodes* Amb JIn(-is), g -e oode *kellä kuie `aeges saeme oodest* Vig; *kesk ommiku uodes, tükk võid `leiba* Amb; *uodist `võisivad vahepial* JIn; *tõi `mulle `silku ja `leiba oodeseks* Ann; *oodest `toodi keskpäie aeg, nii kella kuue poole kuue aeg* Pee; *oodest `andma* Plt

hoods *hoods* Rõu Plv Se lehma jooma kutsumise hüüe *`lehmä kutsuti `juuḡma nii: hood's, hood's, lehmäkene; hood's-hood's, sõss kästäss lehmäl juvva²* Rõu

oodu g *oodu* Khk Mus Kaa Hää Juu, *`uodu* VNg ootamise *tämä on `uodu pääl* (rase) VNg; *ölut keedeti ikka naise oodu ajaks ka, siis* (pärast lapse sündi) *pakuti tite `jalgu* Mus; *Oodu aeg läks asja ede, oodu ajal tuli `päike pilve tagant `ällä* Kaa; *kõrts oli sihuke oodu koht* Hää; *mul jäi lehm nõnna oodu piale* Juu

***oodul** *ootel oli juo `uodul siel sidävisi ja `valmist* [pulmarahvast vastu võtma] Kuu

oodus *oodus* g -e Äks SJn; *oodu|ss* Pst Hls TMr Rõn San Har, -se Krk, g -sse Hel Ran Nõo, -ssa Trv, -sõ Krl Rõu Vas Se, -ssõ Plv; *`uodu|s* g -kse Kuu

1. ootus, ootamine *Mei jua olimme `Eedigä `uodukse `kärkevill* Kuu; *miul ei ole midägi oodust* Krk; [tal] *om nüüd ooduss, et tuvass sukke kodada* Nõo; *jaarmaḡk, tuḡd `peeti innembält katõssa `päivä, tuḡ ol'l suur ooduss* Rõu; *lehm um oodussõ pääl* (ootab vasikat) Plv

2. oode võta_{nd} *oodust kah, või `leibä oodussase* Trv; *õdagu ooduss, mis kunagi kõrd `tuḡdi, kamakäkki ja võid `leibä* Hel; *Kui päevä lõhembäss lähvä, siss jäetäss oodusse anmine ärä* Nõo; *ooduss, egass tuḡ `süümine es ole, kui vast midäki `ánti* San; *ma_{na} neele õdagu oodust kah* Rõu

ooduses *ooduses* Hää, *`uodukses* VNg ootel *mul on `lehma `uodukses, saa näha, `milla ta tule* [lüpsma] VNg

ooduss¹ *ooduss* g -e Nõo Võn, -õ Har Rõu Plv Röp laenuprotsent *keväde võtiva magasiaedast `ällä vil'lä, sügise masseti jälle oodussega tagasi; ta and mulle tagasi `rohkemb, ku ma tälle anni, ta and oodust kah* Nõo; *ooduss ol'l `tsetveriku kottalõ ka's karnetsat oodust* Võn; *Sõss `võeti oodust ka_k karnitsaga egä vaka päält manu²* Rõu; *pal'loss sa oodust võtat* Plv

ooduss² → oodus

oodussel *oodussel* Ran Nõo, -õl Har (sünnitamise, poegimise) ootel *sigä mul siin oodussel* (poegimas); *kui joba oodussel, siss `varsti poig käen* Ran; *mul om lehm oodussel, ma pia kotu olema; agu piäp ärä raguma, tal'v om oodussel* Nõo; *tu naanõ om oodussõl* Har **Vrd** oodussen, oodussil, oodussin

oodussen *oodussen* Ran, *uodussõn* Lut, *oodussõh* Rõu = oodussel *emmiss kah om oodussen* Ran; *lehm um oodussõh* Rõu; *põld um* [saagi] *uodussõn* Lut

oodussil *oodussil* Nõo Kam San Urv, *`uoduksil* Kuu = oodussel *Ku monel - - oli kodu jouk `lapsi vanembie `uoduksil, sis `näile `saadeti alade - - `saia* Kuu; *tsiga om oodussil, kona ta*

ärä laguness; naene om kah oodussil, üits kuu vai mis om viil `aiga Kam; Maasik om oodussil, ega tel inäp kavva ei lää? Urv

oodussilla ootamas lehm um oodussilla, et tulõ vasik Rõu

oodussin oodussin Kam Urv/-ss-/ , oodussih Rõu Vas Se/-ss-/ = oodussel tu asi om mul oodussin Kam; Mul om ka lehm ooduúsin - - lehmäl tulõ vašk Urv; kiri um mul oodussih, lubas `varsti kiřota?; inemine kah õks um oodussih - - kona tulõ Rõu

oodutama oodut|ama Hää Koe VJg/ua-/, -eme Krk; `uodutama VNg (oot-oot öeldes) ähvardama mis sa oodutad Hää; kes siu oodutemist `pel`gäss Krk **Vrd** oodatamma

oodõrdamma oodõrdamma looderdama `marja ka läts, sis oodõrd pääle `mõtsa piře, ko tä kibõnaki korano?; läts jäl sinnä? oodõrdamma - - suvinõ päiv, ega olõ õi joht kotoh midäge tetä? Se

oo|ernutis tikutaja Ooernutis laulab tikut, tikut, noh, noh Käi **Vrd** ooirnades

hoog¹ oog g oo hajusalt S L, Juu Kos JN Tür Koe Trm Lai Plt KJn SJn; uug g uu Hää Kod Pal Äks KJn Kõp Vil M hajusalt T V(h-); uog g uo Kuu(h-) VNg Lüg Ris JMd JN Tür VMr Kad Iis; uag g ua Jõh VJg

1. liikumise kiirus ja energia `juoksin kova `uoga Kuu; tulid kõhe `suure `uoga võttama ja `saama Lüg; `sõitis suure `ooga `vastu värigud Khk; Merel oog sees (suurtest lainetest) Mus; Anna oostele pihta, et paljast kohast ooga üle lähtvad Kaa; läks selle `ooga, et mette_s `näädid VII; see (kiik) sai isi ju enesest `oogu, `vaata inimesed olid õppind - - kehägä `oogu `anma Mär; `veske üsä longub, põle täit `oogu Tõs; obene sai oo `sisse ja nüid lähab nõndakui `lendab Saa; küll siss tõld läind suure `ooga, `kümne versta `piale olnd `kuulda Kos; ku tuleb `uuge, sõss oia alt Hls; `kange `uuge lää tõisest `müüda Krk; [kalad] `ol'liva võrgu nigu kõrvale viinuva tolle mineki `uuga Ran; obene joosep täit `uugu, ei saa kudagi `kiinni pidäda Nõo

2. tegevuse intensiivsus; õhin, tuhin `tõised `läksid juba `õhtale, aga nied `tievad nii `täie `uoga Lüg; mees sattus `oogu `rääkides Khk; Tuul vetab veel oogu juure Kaa; Täna said alles [heina] `tõõle oo `sisse Põi; ahi `kuumab koa, kui täies oos põleb Muh; kui kilu püid `oogu läks, siis mina tuln mitu `korda oma perega - - sadamasse Rid; kui - - pulm `täies oos oli - - sis akati neid `andid jägama Lih; Tuli suur oog kanu kasvatada Tõs; kui mina `sinna sain, oli pulma mõru täies uos Kad; juba tüü lähäb täien uun Kod; vili_o nüid uu sehen, `tõmbass kasumist; edimelt akkass suure `uuge `pääle, sääal saman imu kadunu Krk; lätsivä vaielusega nii `uugu Ran; hoogu võtma ennast koguma, end ette valmistama võttan `uogu, tüdimus [on] tüöst Lüg; Akkas `oogu `võtma ja teeb [maja] `valmis ka Põi; võttis `oogu, ei saand selle minemesega `toime Mär; nüid võit ta `uugu, temäl juušk siss kõne nagu vesi Trv

3. puhang, sõöst, valang **a.** (loodusnähtustest) `vihma sajab `ninda, et üks uog tuleb ja `jälle ei tule Lüg; vihm akkab üsna `oogudega `köima Muh; tuli üks ea oog `vihma Mär; `enne oli jo lausa vihm - - nüid tuleb oo `kaupa Mih; täna tuli `kerge uog `vihma JMd; rahe pilve, sie käib jo uo `kaupa Tür; tuleb uog uo `piale (sajab vahetpidamata) VMr; mõned [vihma] uuud õlid kõvad, leid sügävälle `sisse Kod; kui `pikse oog `mööda, siis on `vaikne ja soe Lai; näe, müristemis uuug tule; `täampe es oleki uu vahet, ojots sij päe `aiga `vihma maha Krk; lume uuug om jälle üleven Hel; `tul'li mitu `uugu järjest, lei sarrad läbi Ran; `mõisan es olõki lummõ, tiä - - nigu uu `viisi tul' Urv; `täambä om kats `uugu `vihma tullu Krl **b.** (psüühilistest ja füsioloogilistest nähtustest) valu oog keis läbi ammaste Khk; sellel kõisid `sõuksed kurjad ood sihes (valuhoogudest) Muh; väristamese ood kõivad Tõs; kui tal oog pääl käib, sis ta taob `jalgug ja aab suust verist `vahtu `väl'la Saa; mol kävad sedäsi palavad ood, kõik kehä lähäb

märjaks Juu; `langetõbi on ull `aigus, kui sie uog `piale tuleb, siis inimene ei tia enamb midagi VMr; tusa ood käevad `peale, ei soa asu `koškil Trm; `mõtlend, et minestese uug `olli KJn; ku kuum uug tule, sõss ihu nõrents sel`län Krk; `haigusõ huug tul`l jäl pääle Rõu

4. puhkus, rahu ema sai lastest `uogu VNg; Mul õli sinust kõhe `uagu, nüüd akkad `jällä `tüütama Jõh; suvel suab kõhast `uagu VJg; sain sest eenateost ivake `oogu Trm

hoog² huug g huü

1. voog vanarahvass `ütli, et mürkhain minnev `vasta vii `huugu üless; kõik` lätt vii `perrä ala, `ütski ei_tulõ `vasta `huugu `mäele Har

2. voolus kaaritusõ (keerise) kottal om huug, konh leede om, sääl `huugu ei olõ? Har

oogam `oogam g -e järellainetus `oogamed keivad veel, kui tuul on `vaikne, aga meri lainetab Pha

oogama → voogama

oogame `oogame lõõtsutama – Hel

oogamisi hooti `uugamisi valuts Krk

oogati oogati Pha Aud hooti `lange tõbi käib oogati Pha; lapse `vaevas, valud kõivad oogati Aud Vrd oogeti

ooge ooge Krk San hooti kõtt tal ooge iki valuts; ma ole iki ooge käinu sääl Krk; `vihma satass ooge San

oogel `oogel puu pinnale tehtav soon mööbli, uste ja akende ilustuseks – Var

oogeldama oogeldama puu pinnale ilustuseks sooni tegema – Var

oogene ooge|ne g -tse hootine, puhanguline `täempe ei ole ütelin tuul - - `seante oogene; oogetse ilma, ei või `einu maha `laote Krk

oogeti hooti ammass oogeti valuts; uu vihm om - - tule oogeti; `seante oogeti (tujukas) inimene Krk Vrd oogati

ooglema `uuglema hooti sadama; muutlik, heitlik olema vihm `uugles; ilm `uugles Trv

oogline `oogli|ne Amb/`uo-/ Trm Lai, `uugli|ne Trv Krk(-li|n) Ran Nõo Kam, g -se hootine nisukesed `uoglised tuuled on, mis `tolmu üles tõstavad Amb; keskpäeval on kõva tuul, aga `õhta `eeli jääb `ooglisest Lai; `uugline ilm (hooti sajab) Trv; mõnikõrd om ää tuul, a tõenekõrd om tuul `uugline Nõo

oogne `oogne Mar, g `ookse Põi hootine `oogne tuul, oo `kaupa keib Mar

hoogsahõ hoogsalt tüü läts `huugsahõ Rõu

oogsam komp `oogsam Mih Tor, `uugsam Hää Trv(-mb), `ooksam VNg/`uo-/ Kaa Tõs KJn, `uüksam Kõp, `uüksep Krk hootisem; vaiksem, nõrgem valu jääb `uoksamast VNg; Tuul akab püsut ooksamaks jääma Kaa; `enne oli jo lausa vihm - - nüüd tuleb oo `kaupa, on `oogsam Mih; valu jääb `ooksamas KJn; küll ta ai selle obesege, nüüd iki jäi `uüksepess; nüüd suve viij om vähä `uüksep (rahulikum) Krk

***hoogsasti** `oogsast VJg/`ua-/ Trm, `oogsaste Mar Tor Trv/`uu-/ , `ooksasti Khk Plt, `ooksaste VNg/`uo-/ Tõs, `huogusast(i) Kuu hoogsalt Tüö kävi ka `huogusasti Kuu; suvi `lähtä `uoksaste `müöda VNg; `tantsisid `ooksasti Khk; aeg lähäb `uagsast VJg; puhand peast lääb töö `oogsast edasi Trm; vil`la `pesmine lääb `uugsaste periss Trv

oogunõ oogunõ hootine, muutlik oogunõ ilm - - klaar är ja lätt `valgõss San

ooguri|auk `ooguri- Hlj, `uokri- VNg = ooburi|auk `anņerjad kävivättä `uokri `august läbi VNg

hoogusi `huugusi Har Krl(`uu-), `uükusi San hooti `vihmä käü `uükusi San; `uugusi tulõ valu Krl; ega egal puul `räässä ei sata?, tuu lätt `huugusi Har

oo|irnades tikutaja oo `irna**des**, kui otse ees kuuled, siis pidi obust kohe `leidma Jäm
Vrd oernutis

hoo|kakk merivarblane hoo kakkusi toleb ölese, `antakse sigade ette; kui külmtöbi on inimesel, siis arsti rohuks saab pruugit, muidu sööma kalad hookakud äi ole Phl **Vrd** obukakk

ooker `ooker g -i Vai/-ko-/ Jür Lai Rõu/-kõ-/, `ookri Khk Kad/`uo-/, `ookre KJn Trv looduslik kollane pigment `ülge`rasva - - senega saab `värvida ka, `panna `ookori `ulka Vai; `ooker on `koldne värvimuld, `ookriga värvidase majasid Khk; `uokri (roostevärvi) al`likad suo sies Kad; `ookeri kollane - - see oli nisuke käre ja ele kollane Lai; `ookrega värvitas KJn; `ookõr om kõllanõ värm Rõu

ooklema `ooklema ringi aelema Mis sa `ookled kogu aeg, ole vahest kodu ka Jäm

ooksalt `ooksalt Plt KJn hoogsalt töö lääb `ooksalt Plt; aeg lähäb `ooksalt KJn

hoo|kääbats huü kääbats kõhn mära – Lut

hool ool g oole hajusalt S L, Nis Juu Kos Ann Tür Pai Koe Kad Trm Äks Ksi Lai VIPõ; uul (-l) g oole Häa Pal hajusalt KLõ, M TLä Ote Rõn San, uale Kod; (h)uul (-l) g (h)oolõ V(g uolõ Lei); uol g uole Ris Amb JMd JJn Koe hajusalt ViK/ua- VJg/, Iis, `uole R(h- Kuu); uõl g uõlõ Khn

1. hoolitsus, hooldamine; hoid, järelevalve *tämä on `ravitsejate `uole all, `tohtrite `uolest `antud Lüg; ei `vaise inimese iest uolt ei `kanna `kengi Vai; läks ise εε, jättas lapsed `saatuse ooleks Khk; ma lähe nüid, obu jäeb so `oole Muh; `andis oma asjad mo ooleks Mär; piäb pere eest `oolsaste oolt Tõs; jäägu jumala ooleks, küll jumal näeb Häa; üks igaiüks pia oma eest oolt `kandma Juu; võttis lapse oma uole `alla JMd; õli `jättnud lapse sõbrade ualess Kod; tütar on minu eest oolt pidand Plt; tänä ma kupatasin [lehma] `väl`lä teese karjatse ooleks Vil; sij_o kurja ooleks ennäst `anden, kuri om selle nõu miis Krk; egä üits peäb oma maja iist uult `kandma Puh; su_hoolõ ala jääss mu_leväkoit kah Har; ku kikõr`puhma iist huult ei kannä?, siss läävä? marä? mustast Räp*

2. mure, et miski edeneks, laabuks; (asi) ajada, (töö) teha jms *silmpaud ja kolm`kannad olid `laste `uoleks parandada Kuu; saan sene tüö `valmis, siis õlen `uoleta; `andas tüö `tõise `uolest teha Lüg; tal oli nii suur ool `meite eest Khk; kõik oo mo ooleks, oh sa igavene aeg Muh; kui se oo nehoke asi, et võib teise ooleks jätta Mar; jättis töö tüdruku ooleks, isi kolas `ringi Juu; sie uol mul ikke oli, et pidin `luomi minema toimetama JJn; tema uolel sai [kivikangrud] ülesse `lautud Kad; ei temal õle seda oolt ega `püüdmist mitte üks põrm Trm; ike piäb uult õlema `omse ette Kod; pruudi vend pidi olema ooles, et noorikut ära ei varastata Ksi; üks siis tal`litanuvad mehed ka [loomi], aga suurem jagu oli see naiste ool Lai; olin metsavaht, oolt oli paelu, oole poolest oli räbal amet Plt; ahjud `küeti ää, se oli kõrsimehe poolt ool Pil; vanepidel ei ole uult oma lastest Krk; põllu pidamisega om külläld uuld ja `vaiva Ran; midägi uuld ei ole, makab nii pal`lu ku kulub Nõo; Rää `pessimisega? `ol`ti alasi hoolõhn Rõu; inemisel ei olõ_huult `mäantsegi asaga Plv; võit `hindä `huuldõ timä müvvä? Vas; uult `taašti `arva muilõ (muret räagi harva teistele) Lei*

3. hoolikus, püüdlikkus; usinus, agarus *Tegi `uolega sukki ja `kindid Lüg; Ool peab suur `järges olema, muidu majasi nii `kordas äi jõva oida Põi; ole ikka oolega töö `juures Muh; leib - - tahab `kangeste oolega `sõtkuda Lih; `lõikasime oolega rugi Tõs; sio aga aenad uõlõga kogo Khn; siis pidi kodu `õhtati ja omikuti oolega õppima Ann; istub nii uolega pesa pial VMr; piat oolege esi säääl man oleme, `pal`le murege ei saa midägi är tetä Krk; eelä keedi soolaga uppe ja sei `õkva oolega Puh; lehmä närivä `koñtskit nii oolega, `kapsta `koñtskit Ote; oia_kokku oolõgõ, sõss tult läbi poolõgõ Krl; küll mä hummõl` hummogo lää jo hoolõga*

*suu poolõ Röp || ohtralt, tublisti sai päris oolega iki kala Tõs; `särtuk on `sõuke pikem`
`päälmine jäkk - -` linnes on üsna oolega neid Hää*

oolakas *oolak|as Jäm Khk/g oolaga/ Krj VII Pöi Mar Mär Kse Tõs Tor Hää Kei Juu Amb
Pai Koe Kad Plt SJn, uolak|as Ris JMd, `uolak|as VNg Lüg Vai, g -a; oolagas Saa hoolas
Mina õlin ise kole `uolakas õppima Lüg; kes polnd oolakas, selle obu oli lahja ka Krj; ju lihab
vanamas pole oolakamaks VII; oolakas tubli inimene, kõik asjad korralikult peab Mar;
oolakas inime teeb virgaste tööd Tõs; ta on `siande oolagas Saa; Sui `vil`la tallati
obusega - - kis oolakam oli, pani koti`riided põrandale maha, siis vili poeos `sõnna `piale
Kei; pead oolakas olema, muidu `talve ei sua `loomadega üle Pai; vanasti olid [inimesed]
oolakad jah, nüüd `vaatab, kuda vedeleda saab Plt*

oolaline *oolali|ne g -se hoolas - Koe*

hoolama *`huu|ama, da-inf hoolada? voolama ta om kõik' ao `merde hoolanu; Ku_suur
vihm tulõ, siss `huu|lass vesi kraavin kõvõstõ? Har*

hoolas *oolas Pöi Muh LNg Mar Vig Kse Mih Kei Amb, g `oolsa Jäm Khk VII Rei Mär
Tõs PJg Tor Saa Juu Koe Kad Trm Lai Plt KJn, `uulsa Hää Hls, `ooltsa Var Aud; oolass Hel
Ran Krl, g `uulsa Trv Nõo Rõu/h- g `h-, `uultsa Krk; uolas HJn JõeK KuuK Kad, g `uolsa
Ris JMd Iis; `uolas Jõe VNg Lüg; ualas Kod, g `ualsa VJg hoolikas, püüdlik, usin on alati iga
`tüõga `uolas Jõe; Oli nii oolas inimene, raie pakk oli ka `kolde ees `puhtaks `pestud Pöi; see
oo nii oolas `tööle Muh; emast `kaäsi `peetakse paremaks ja `oolsamaks iirte `püidjaks kui
isast Mär; piim on väga õlp ukka menema, sa pead väga oolas olema Mih; `oolsatel oo töö
`kordas Tõs; pal`lu `oolsid `lapsi ol`li mede koolis Saa; teene nii oolas oma asjaga, ojab kõik
ilusti kokku Juu; ma olin uolas selle puolt, et mul olid alate ilusad, `sirged [kangad
pleegitamisel] KuuK; `uolsate inimeste `riided on ikke `puhtad JMd; ualas õppiija VJg; oolas
inimene tieb `oolsa töö koa Trm; tüdrik on ualas ja virk Kod; siatsit `uulsit mehi om vähä
Trv; vanast olli `uulsa inimese Krk; oolass peremijs piäb oma põllu kõrran Ran; ta om
irmuss oolass inimõni Krl*

hoolass *hoolass g `huu|la tugev veevool Suurõ vii `aigu `veie vesi `huu|laga `purdõ ja sääsä
`alla Har*

hooldaja *`ooldaja Mar HJn, `huu|ldaja Har Röp, `uuldaja Ran Nõo, `uoldaja Lüg VMr see,
kes kedagi või midagi hooldab laste varandus oo `ooldaja oole all Mar; ma `aänsin talle nõu
`ooldajat võtta HJn; kasu isa ja kasu ema, nied on minu `uoldajad VMr; äi `ol`li suur
`uuldaja, masin tu lennäss - - kõigile `poole Ran; pandasõ kaäts - - `huu|ldajat, nuu piat huult
pedämä `vaesõ latsõkõsõ iist, nika timä täüe `iälitses saa Har; provva `aände seo `mõisa uma
`huu|ldajalle Röp*

***hooldama** *tud-kesks `ooldatud Äks, `ooldud Vig hoolitsema, korras hoidma kõik saab
ilust `ooldud Vig; nüüd niid tammed siin kasunuvad, minu istunud ja minu - - `ooldatud Äks*

hooldumma *`huu|ldumma Har, `uolduma Lei lahti tulema, lahti hõõrduma, lihvuma pedäje
puu `liplekese puhk tuulõga keväjert `vasta mõtsa ala lumõ pääle maha?, siss üldäss, et puu jo
`huu|lduss; egä (jäa) om keväjert ärä `haudunu?, egä `huu|lduss alt ära, alt puult huuld vesi,
päält puult pliiik päiv Har; lina luu? `uolduse linast Lei*

hoole|kandja *hooldaja, hoolitseja kui suri `vällä, siis ligemält sugulane `määrati `uole
`kandjast Lüg; isa oli kerigu võör`münder ja `vaeste oole`kandja Käi; kui ta oma ette
(iseenda) oole`kaändjaks saab - - siis tast võib ikke inime koa `tulla Mär; lapsel `panti
oole`kaändja pärast ema `surma Tor; vallamajas on oole`kaändjad, kannavad kõige asja eest*

oolt Juu; `vaestelaste oole `kandai ole ma ka ollu Hel; hoolõ `kañdja kuhuss, tuu ol'l, kiä `vaestõ `latsi iist huult kañd Har

***hoolekas** oole|kas Kaa Kse Amb/uo-/; `uole|gas Kuu/h-/ Vai, g -ka hoolikas `uolegas `ihmine Vai; Väga oolekas - - lastekari oo keik puhtasti riides Kaa; uolekas karjane Amb

hoole|kägu kägu, keda kuulatakse esimest korda kevadhommikul (ennustavat hoolt ja muret) `Ommiku on ikke `uolekäud. Kui esimest kõrd `uolekäu `kuuled, siis õled `terve suvi `uolas IisR; ommuku om oole kägu, `lõune aig om leina kägu, `õhtu õnne kägu Krk; ommogu olevat oolekägo Võn; Ku sa_keväjält kuulõt edimäst kõrd käo hummugult `varra, sõss tuu um hoolõk'agu Rõu

***hoolelik** ooleli|k g -ku Jäm Jür/uo-/ Trm Plt; oolõli|k Rõu/h-/; g -gu Lei(uo-) hoolas lauld, et mul on targad tal'li poisid, uolelikud `uoste poisid Jür; ta om iks väega hoolõlik Rõu

***hooleline** ooleli|ne Khk San, g -se Kod/ua-; hoolõli|ne Plv Se(-nõ), g -dse Vas hoolas minä õlen üks ualeline inimene luadud Kod; ooleline `pernaine San; hoolõlinõ inemine, pidä kõvastõ huult Se || avar, karideta sæel_o ooleline meri, pole laeval `karta midagid Khk

***oolendama** da-inf oolendada Vän püiab veel tööd oolendada Vän

oolender → hollender

oolestama oolestama Ans Khk vestma, voolima obuse `kapja oolestasse tasaseks, et raud `pæele sünnib; too luua oksad `siia, ma akka oolestama; tegid tõrve - - puu oolestati `ööneks, kaks puud `pandi kogu Khk

ooletama ooletama Jäm Mus Sald Muh Han, vualetama Kod vestma, voolima see külg, mis jala talla `vastu, see ooletati sileks Jäm; Ma ooletasi eesele kena kadaka kepi Kaa; `metsas sai `karjas `käidud, ooletati sile pahl Pha; osas `iasti vigurid `välja ooleta VII; See oli kohe täada, `mõuksed [kännihärjad] `poaris käisid, ristid olid `sarvede `peale ooletud Põi; pitkad puud pannasse `püsti ja ooletatse puust lipud `külge (tuulelipust) Muh; Mehed oli need ooletajad, kiš ooletasid - - kõiki, mis majas tarvis läks Han; tämä vualetas pinnud õhukesess Kod

hooletu n, g ooletu hajusalt S, Saa Juu Lai VIPõ M TLä TMr Kam San(-lõ-), uoletu Ris Juu, ualetu Kod, hoolõdu Urv Krl/oo-/ Har Rõu Plv/-tu/ Vas; ooletu Pal Äks, g -ma Muh L(n -to LNg Kul) HMd Kei Juu Kos Tür Koe Trm Kõp; uoletu Jür KuuK JMd JIn VMr Kad VJg/ua-/ Trm, `uoletu Hlj RId(`ua- Jõh; g -mma Lüg), uõlõtu Khn, g -ma; `huoledu g `huoletuma Kuu

1. lohakas, mittehoolas; ettevaatamatu *Laisk tieb vähägi*, `huoledu ei tie midägi Kuu; ei `niida iast `puhtast, sa `uoletumma `viisi tied sedä tüöd; midä `uoletumat `muodi sinä `läksid, et kukkusid Lüg; oma `asjadega ei tohi ooletu `olla Khk; Nee on oma `loomadega nii ooletud Põi; küll sa võid `olla aga ooletu Mär; See töö oli küll obuse sel'last ärja `sel'ga, na ooletu Han; `jälle nii ooletumase `jätud et Tõs; nemad on irmus ooletumad oma `asjadega Vän; ooletu karjatse loomad läksid kurja pääl Saa; ei minä nist ooletud ja `laiska sal'li Juu; `üeldi uoletuma `kohta: kus on näha uoletusta, `sinna kipub õnnetusta KuuK; ei neid uoletumaid tüdrukuid või usaldada JMd; uoletu inimene lagund `riides VMr; ualetute käen ei lähä põrsas edesi - - ei viisi `tal'tata Kod; seandsid ooletuid oli - - kajosive lume `änge siist oma villä `rõuke Trv; ooletul ei ole obest, laisal ei ole lammast; ooletu emmiss, väant maha ku vana lasu, ei `vaate kedägi, ka `põrsa kül'le ala jääve või kus na jääve Krk; to_m `väega ooletu našterahvass, latse om nigu rübälä pundi Nõo; är[?] olgu uma kraami üle hoolõdu `õiõ[?] Urv; ol'l `väega_laišk ja hoolõdu[?], lašk kõik' `huunõ katusõ_vällä `laoda[?] Har

2. muretu, hooleta mul on `ninda `uoletu `olla VNg; sul põle tarist änam mõtelda selle `peele, see asi on ooletu Khk; Mis tänä `tehtüd, sie uõmõ uõlõtu vns Khn; pani väräväd `kiinni,

siis või ooletu `olla Juu; tütar läks `kergemale `tööle, et [on] uoletum, suab oma last kasvatada JJn; õlesin karja juuren, ma õlesin ualetu Kod; kevadi olid mõrrad sehes, siis oli `värske ikke ooletu alati Plt; sul om ää ooletu elu Trv; raha kaob raha `viisi, a ku sa `vil`lä saad, om sul leib iks ooletu Nõo; mia tei esigi kama - - tuu ol`l ää ooletu süük' (kohe valmis) Kam

***hooletude** ooletude Ran, hoolõtudõ Har hooletult kui ei oia vikatit iluste, oiad ooletude, siss `latvad Ran; timä käü hoolõtudõ Har **Vrd** hoolõtuhe

ooletult ooletult Krj LNg/-to-/ Mär Han Pal Lai Kõp Krk, `uole- Jõe(-ld), uale- Kod hooletult **a.** lohakalt, mittepüüdlikult Tuluke veib inimesele kahju ka teha küll, kui tamaga ooletult `õmber käiakse Krj; `õmbleb ooletult, pistab nii arvad `pisted Mär; Kui sa ooletult külid, saad viletsa `lõikuse Han; kui ooletult akki lõid, tuul `lõhkus ära Pal; nii ooletult küll obust ei saand `peetud nigu nüid Lai **b.** muretult ega siis saand ikke `uoletuld `olla Jõe; sii nädäl teeväd `einä ualetult (kiirustamata) Kod; küll temä saab ooletult läbi, miul iki üits ädä ja `kiringamine Krk **Vrd** hooletude, ooletumalt

***hooletumalt** ooletumalt PJg Kos Sim, uole- Ris Kad Iis, `uole- Lüg/-mm-/ IisR; `huoletumald Kuu hooletult **a.** lohakalt; ettevaatamatult Ega samate `huoletumald ei voi `siebikive puruks ka jo tehä, et tügüd kas vai `silmä `parskuvad Kuu; kui sa paned `uoletummalt [vilja redelitele], `langeb maha pära Lüg; `kieras paberi uoletumalt kägarasse Kad; kui jääb ühe tasa, on ilus, aga kui [lõng on] alvast korutatud, ooletumalt, siis on sel`jas Sim **b.** muretult `Omme pühabäne päev, võib kohe `uoletumalt magada IisR

ooletumast(i) ooletuma|st Ans Pha Vig Lih Kse Han Var Khn/uõlõ-/ Hää, -sti Mär, -ste Tor hooletult ma `mõtlesi, kas ma ole nii ooletumast lugend Ans; sa nii ooletumasti, `riided ripakil `sel`ges Mär; kui ooletumast suked, sis saa ead `lõnga mete Vig; Poiss topi paela uõlõtumast pann, angõrjad `vällä läin Khn; tegin selle ooletumaste Tor

hooletus ooletu|s hajusalt S(-du|s Khk), Kse Han Pã/uõlõ- Khn/ K(uo- KPõ) Trm Lai Hls, ooletu|ss M Nõo Võn San, `uoletu|s Hlj RId, ualetu|s Kod, g -se; hoolõtu|ss g -sõ V(oo- Krl); `uoledu|s g -kse Kuu/h-/ Vai lohakus; tähelepanematus kus on `uoletus, säääl on `õnnetus Lüg; `uoledukse läbi mäni palama Vai; see ooledus ka, et ein `küini vädamata Khk; ooletus ja õnnetus käivad `seltsis Rei; Mõnel ooletusest ja `ihnsusest oo ilp ees ja talukas taga Han; Sie ju emä uõlõtus, et lastel `juusõd saguri `täüde ond Khn; ooletuse pärast on mitu õnnetust tulnud Saa; õnnetus tuli uoletuse läbi Ris; see `juhtus mu enese uoletuse pärast JMd; eks sial old ikke uoletust kua VMr; ei sedä `viisi ualetuse `muüdu mina küll ei sua maja pidädä Kod; oma ooletuse pärast jäi ilma KJn; kas ta nüid `ol`li emä ooletuse läbi vai `ta`l`li jumalast `luüdu vigane (vigaste jalgadega mehest) Nõo; Hoolõtuss iijn, õnnõtuss takan vns Urv; tuu ol`l uma hoolõtuss Plv; hooletusse laokile, unarusse talu jäänd ikka ooletusse Khk; jättis selle põllu uoletusesse - - `kasvas võsa `piale Sim; ooletusse `ol`li jäänd, et änäm tuld es oole Vil; sa olet ta ooletusess jätten Krk

ooletusi ooletusi TLä, ualetuisi Kod hooletusse ualetuisi jätid `üüyli lassud, maja läks põlema Kod; ei või midägi jättä ooletusi Nõo

ooletuss|püha → olõtuss|püha

ooletust(e) ooletu|st Pst Krk, -ste Tor hooletult ooletuste `tehtud Tor; piap esi `vaatame, et na tulege ooletust ümmer ei käi Pst; ta om ninda ooletust äglä tii `viiri jätten Krk || küllaldaselt naise kähen om voli, naine ei anna raha ooletust kätte tal Krk

hoolik → hoolikas

oolikalt oolikalt Rid, `uolikalt Lüg hoolikalt piab `uolikalt panema [vilja redelitele] Lüg; sügise kuivatadi [võrgud] oolikalt kuivaks ja `pañdi `asta `sisse Lüg

oolikamalt hoolsamalt `enni `tehti `pal`lu oolikamalt seda põllutööd Rid

***hoolikane** oolika|ne g -tse Nõo; hoolika|nõ g -tsõ Har Rõu(-dsõ) hoolikas mina olli oolikane rõõvaste ja kõigega Nõo; vanastõ `ol`ti iks hoolikatsõ[?] Har

hoolikas hoolik|ass Se, g -a Rõu Plv, -atsõ Har, -adsõ Vas; oolik|as Khk/-g|as/ Kaa Mär Kse Koe Trm Pal Äks Lai Plt KJn, oolik|ass Trv TLä Võn Rõn San Krl, uolik|as Lüg/`uo-/ Iis, g -a; hooli|k g -ka Rõu Plv, -ku Rõu, -gu Urv; ooli|k g -ku Kod/ua-/ M(-gu Krk) TLä Kam hoolas, püüdlük, korralik; tähelepanelik `kõike `asja `tämäl on - - `uolikas peremies Lüg; ta oo eese töödega üsna oolikas, ega ta oma `asju unarule ei jäta Mär; sii_o ia `õpja, egäpidi ualik; mehed magavad nagu mereärjäd, naesed_o ualikud Kod; oolik karjane kurdab (seisab) `püsti eläjäde ehen Hls; na om ooliku inimese küll, aga neil ei oole `jõudu Krk; [ema] om väegä oolik latsese `tuuma kõik, kommisid ja `saia Ran; ku iks mijs oolik om, ega siss `näl`gä ei näe Nõo; mino esä `ol`le `väega oolikass peremijs - - es `süüme me agana `leibä Võn; Hoolikut hoit jummal, inemise_ka pedävä_täst luku Urv; siin `ol`li_vii_s aest`aiga `reñtnikan mu_puul, hoolikatsõ_`väega[?] Har; kütüse kesvån kasusõ magusamba `nakrõ[?] ja hoolika imä põllõ vařon tegüsämbä_`tütre[?] Rõu; hoolikass mijs, hooliis ette ja ar[?] Se

oolikast hoolsasti Õli õege oolikast kõegil arjutustel käenud MMg

hoolima¹ `oolima hajusalt S(h- Phl), L Kei Juu Koe Trm Plt, `uulima Hää, (ma) ooli(n); `uolima, (ma) uolin Ris JMd JJn VMr Kad Rak Iis, `uolin R(h- Kuu); `ualima, (ma) ualin VJg Iis; `uõlima, (ma) uõlin Khn; `uul`ma Kod/(ma) ualin/ KJn Vil M(-me) San Urv Krl, `uulma TLä Rõn, (ma) ooli(n); `huul`ma, (ma) hooli Har Rõu Vas Se

1. kellestki või millestki pidama; kiindumust, meeldivust tundma; arvestama, tähelepanu pöörama; end segada, takistada laskma Eks sul on sie kohe `konti `müõde, et eit (sina ei) `huoli enämb merele `mennä Kuu; `täma ei `uoligi `tõisest Lüg; Me maamaksast (magesõstrast) ei `oolind Jäm; kannatlik meel - - ei ooligid, kui teine `soole `santi teeb Khk; Kui sol pole oolimist, mis sa tast (söögist) siis muidu enesele sisse topid Põi; ta_p hooli sest midad Phl; las ta joriseb `persse taga, mis ma sest oolin, muud ku teen aga edasi Mär; ei ole emäst `oolmest, kas täta oo või põle Vig; noorem põli kedagi ei `oolind Mih; Kissi miost uõlib, mia üks alb inime Khn; Ku sa maast ei ooli, maa_i ooli sinust ka Hää; kis sest vihmäst änäm `oolis, mutku vidäsime Juu; ta põle minust millalgi `uolind JMd; see perenane ei `uolindki sest lapsest JJn; inimene lagund `riides - - ei uoli sugugi VMr; vai `mõisa vil`jäss mõni uul (hoolis) Kod; mitte põle uul`nd Vil; sellest rätist mea suuremat ei ooli Trv; es ole `uulin tulest ega vijs; või temä selle keelust uul`ds kedagi Krk; jummal `oitku minu rikkass saamast, siss ei ooli mia jumalast ei tõesest inimesest Puh; pojapoja om sagsa, nuu midägi ei ooliva Nõo; kiä tuust hooliss Har; ma inäp pildest hooli is, `viski ar[?] Vas; ar olt uma hiñge andnu, õt hooli_i tõisist sukugi[?] Se

2. tarvitsema, vaja olema `aptiekrid `annsid kohe `rohtu kui `kaibasid ädä, ega igakerd `uolindki_s `arsti `juure `mennä; sie [kivi] oli pia`aigu `jalga `pohjal, `ninda et `sinne `palju ujuda ei `huolind Kuu; `joulupühad vabad puha, ei `uoli `moisa `menna VNg; meil õlid ligidal `einamad, ei `uolindki `einamal magada Lüg; senest [oli] üvä, et ei `uolind omal midägi `kanda, obose `seljäs `istusid Vai; ega `kõiki lora `uoli `uskuda Kad

hoolima² → hoolma

***hoolimata** `oolimata (-matta) Jäm Khk Mus VII Muh Rid Tor Hää(`uuli-) Kei Juu Koe Pal Lai Plt, `uoli- Jõe Lüg Ris JMd Sim Iis, `uali- Jõh; `oelmata Tõs, `uel- Khn; `uul`|mata Kod KJn, -mada Trv TLä/-l/ Rõn Kan/`h-/ -made Trv Hel San, -mede Trv Krk(-med)

1. hoolimatu üks `uolimatta inimene Lüg; ta_o nii `oolimata teiste kohe, pane `teisi tähelegid Khk; `oolimata oma `juustega, nagu va tukkas obu Muh; `oelmata inime rabab rugid põllal ää Tõs; tal va `oolimata ~ `uulimata süda Hää; oled `oolimata ta `vasta Juu; on üks `uolimatta mies Iis; `uulmata inimene, ei õle uult Kod; `oolimata, toores, nigu metsa loom Plt; üits uulmade inimene, sij ei tunne äbi ega au Trv; `uulmed olekust tulev `seantse asja ette Krk; susi om `uulmada, süüb `nahka kõik Ran; mia ole nii `uulmada, mia ei ole `võtnu ütteri `rohtu Nõo

2. hooletult sedasi läbemata teeb, `oolimata teeb Mus; jooseb `uulmata KJn

oolimatu `oolimatu hoolimatu – LNg Juu

***hoolimatus** `oolimatu|s Khk Mär Koe Iis/`uo-/ Trm Plt, `uulmatu|s Kod KJn Trv/-u|ss/, `uulmadu|ss Trv Hls, g -se; `huulmatu|ss g -sõ Rõu; `huolimadus Kuu mittehoolimine, hooletus see oo ka `oolimatus `eese laste `vastu Khk; eks seal ole ikke `oolimatust koa, ega see kõik õnnetus ole `ühti Mär; isal omal `oolimatus koa, et poeg ei soand koolitetud Trm; poesikeste `uulmatus puha KJn; kudas ta selle obesa sõss är tapp, muedu üits `uulmatuss Trv; tuu asi läts hukka `huulmatusõ peräst Rõu

ooline `ooline hootine kord pastab pää, kord tuleb pilv ehk `jälle tuul, `ooline Plt

hoolitsama → hoolitsema

hoolitsema hoolits|em(m)a, -õm(m)a Rõu Plv Vas Se, -am(m)a Rõu Vas Se; oolits|ema Jäm Khk VII Põi Muh Rei Mar Mär Kse Tõs Tor Hää Juu Koe Trm Pal Plt KJn Trv Puh Nõo, -eme Hls Krk(-em) San, -õmmõ Krl, -ama Kod/ua-/ Ote Rõn; uolitsema Ris JMd Rak VJg/ua-/ Iis Lei, `uoli- Kuu/`h-/ Hlj VNg Lüg; uõlitsõma Khn

1. hoolt kandma, vajadusi rahuldama; hooldama, korras hoidma `uolitseb oma ema iest `oite üvast Hlj; `vaesed `lapsed, `keski `nende iest ei `uolitse Lüg; mo eest teised peavad oolitsema Khk; üks oolitseb `riide, teine toidu eest VII; oli üks `repsnik, kes `poati `juhtis ja kes selle poadi eest oolitses Põi; kellel põllulapp_o, see peab selle eest oolitsema Muh; kui tä `oskab obosega `välläs `keia, peab `oskama koa oolitseda Mar; Kissi_s vanõmatõ iest piäväd uõlitsõma, kui mtõ lapsõd uõlitsõ Khn; oolitseb kõege oma asja eest Juu; ta on mu eest alati uolitsend JMd; tal`limies uolitseb obuste eest Rak; ualitsab õma maja ette Kod; ma ei ole palunud sinu oolitseta Pal; oolitseb tešte eest `rohkem ku oma eest KJn; ommentse ette_j kästä oolitse Krk; ku sa äste oolitsed ja oiad, siss lil`l kasvab ja `äitseb kah Nõo; melless te ei saa oolitsada, te tulete ja toode mulle `veini ja `kompvek`ke Rõn; kiä hoolitsaija um, tuul `näl`gä ei olõ? Rõu; mis tä muude üjst nakass hoolitsemma, kui täl `eski om pereh Plv

2. hankima, muretsema kauass na (viisud) pidi?, `jälle pidi tõdsõ? hoolitsõmma Rõu; hoolikass mijs, hoolits ette jo ar? Se

3. kõõrutama kana uolitsess Lei

hoolitsus hoolitsuss Rõu; oolitsus g -e Jäm Khk Kse Koe; oolitsu|ss g -se Trv, -sõ Krl hoolitsemine tüdruk vajab tema oolitsust Khk; miu oolitsuss ei massa temä arust midägi Trv; tuul ol`l hää hoolitsuss (hoolitsetakse hästi) Rõu

oolkeil, oolkeil|höövel oolkeil(-) Var Krk, oolki(i)- Emm Rei, uolkiel Lüg

1. puu pinnale tehtud ilustussoon `surnukirstu kaasel joosevad oolkeilid `sisssi Krk

2. soone- või õõnestamishöövel uol `kielega lükketa puu siest `õõnsast Lüg; Oolkil `öövliga saab `puule ümargest soond `sisse ööveldada Emm

hoolma `huul`ma Har Lei/`u-/, `huul`dma Krl/`u-/ Har, (ma) (h)ooli; `hoolima, (ta) hoolib Phl; `uolima Lei

1. voolima `hoolima on `noaga `leikama Phl; riha pidimä omma_poolõhusi `val`miss tettü?, muudgu väidsega tasatsõss `huuli ~ hoolda? ennedä Har; `vitsu uolitav peñk (seade tünnivitsade valmistamiseks) Lei

2. uhtuma Vesi om kraaviperve `puhtass ärä_`huuldanu; Suurõviij `aigu huuld vesi käänatüise `kotsilt `perve Har

hoolmalda `huul`malda Vas Se hoolimatu Kiä sääne luhak ja `huul`malda ol'l, käve `rõiva_`rište säläh Se

hoolmass hool`mass Har, ool`mass (-l-) Urv Krl, g `(h)uul`ma (-l-)

1. tööriist puunõu õõnestamiseks, sisekülje voolimiseks oolmass om_tu, minka `ruuhke sisest kaibetess Krl; Puuanumõid ja `moldõ hooliti `huul`maga Har

2. maakirves, kõblas – Krl Har

oolme `oolme räästas katuse `oolmest jookseb vesi `alla Emm

*oolmetama impers oolmetasse voolima – Lih

oolotamma ool`otamma looderdama viisi_i tüüid tetä?, läts ar küllä piti ool`otamma; esä õks `ütleess, õt latsõkõsõ_mis te no ool`otat maad-`ilma piti Se

oolsaste `oolsaste Tõs PJg hoolsasti piäb pere eest `oolsaste oolt; teeb `oolsaste tööd Tõs

*hoolsus, *hooltsus `oolsu|s Khk Mär Kse Tõs Hää Trm Plt KJn, `uolsu|s JMd Iis, `ooltsu|s Jäm Tor, `uulsu|s(s) Trv Hls San/-l-/ Krl/g -sõ/, `uultsu|ss Krk, g -se; `huulsuss Rõu usinus, püüdlikkus, hool `oolsus peab inimesel ikke alati olema, kui ta midagi teeb Mär; lapsel põle `oolsust `ühti Tõs; tema `uolsuse pärast [on] kõik nii korras JMd; `oolsuse poolt ei või suda `laita Trm; sel poisil om ää `uulsuss õppi Trv; `vaate, kus inimesel `uultsuss Krk; `huulsuss om täl iks hää olnu? Rõu

oolum `oolum g -i Mus Kaa

1. otsakatus `oolumi lavad Mus

2. katusealune – Kaa

hoolõlistõ hoolsasti hoolõlistõ rühk tetä? Se

hoolõndaja hoolõndaja eestkostja, hooldaja näil hoolõndajat vaja inäp ei olõ? - - [nad] omma? täüs `iälise? Se Vrd hoolõtaja

hoolõtaja hoolõtaja hooldaja vanõmba_`kuuli vällä? - - timä ol'l `lätsi hoolõtaja Har Vrd hoolõndaja

hoolõtuhe hoolõtuhe Har, -tohe Vas Räp hooletult tege hoolõtuhe Har; `mustlasõ_tuud `päl`väki, koh om mõni lammass hoolõtohe vai uss vallalõ Vas Vrd hooletude

hoolõtulõ hoolõtulõ Krl/oo-/ Rõu(-llõ) hooletusse; hooletuses är? jättü nii oolõtulõ omma `asju Krl; ku asi hoolõtulõ um, sõss tu hoolõtusõ `korjaja (varas) `korjass är? Rõu

ooma → ujuma

ool`madar hobumadar oomadaratel `koltsed `õitsmed, värviks ep `aita Jäm

hoomanõ → oimane

hoome oome, `oome S(h- Phl) L/uõmõ, `uõ- Khn/ Nis Kei Hag Rap Juu, `uome Kuu(h-) Vai Ris(uome) Kei(uome) homme, homne päev jäädä `ehtule, `huome_o `jälle päiv Kuu; `oome saab `jälle varagult `loole `minna Khk; Mis täna `tehtud, see oome ooleta vns Kaa; ää oome tulg üht, oome me peame sõnnikud vädama akama Jaa; `oome ma taha poisiga `metsa `menna Käi; täna `haudub, `hoome sajab Phl; leiä tainas tänä `säetasse ja oome tehässe ää Mar; `oome tuleb sia `tapmene Mär; Ma ei jõua oomet ää oodata Han; võib `olla tuleb oome, saand täna `tulla mette Mih; Uõmõ taris küli tehä Khn; `oome on suistepühade `lauba, `oome

toome kased tuppa Vän; uomet ta enam ei näe Ris; minu isa ütles ikka: uome tehke ilusti tüöd, ma tuon teile sibulast ja saia Kei; oome ööldi toodvad veel selku Juu

oomel *homme merenäki on nähja, siis oomel on mere müün (mõõn) Saa*

***hoomik** *oomi|k Hää, g -ku Kaa Krj Pha Mär, -gu SaLä Amb; huomi|k g -gu Kuu; n, g oomi|ku Khk Pha HMd, -gu Saa; uomi|ko g -go Vai*

1. *hommik tämä mend - - ühel pühä huomigul jälle vähikäse paadiga sinne holma randa Kuu; keik pühabä oomigud magas lounani maha Ans; oomiku varsti kee, pitkuke see suine öö on Khk; kukk kiiratab kolm või neli korda enne oomikud Pha; voterdab (vatrab) oomikust saati Mär; oomik koedab Hää Vrd ooming*

2. *ida Oomigu tuul läks kõvaks Jäm; Oomiku alt pilitleb, täna äherdab sadu tulla Kaa*

***hoomiku** *oomi|ku Sa Mär Aud Hää Ris, -gu Jäm Khk Rid Amb; uomiko Vai, (h)uomigu Kuu hommikul teisiba uomigu tulin ärä Kuu; igä uomiko katsosivad ja imestäsivad, et kust nied ähjerid on lahti lastu Vai; tuli lihate kolmas püha oomiku seie Ans; pidi oomigu nõnda siia ning sõnna minema Khk; ruhnakid keetsi oomiku Krj; akkavad oomiku vara enne päikse tõusu niitma Pha; oomiku akkas koedust peäle niikaua kui sa õhta nägid, nii pikk päe oli Mär; vara oomiku miñtass einal Hää; kui ta oomigugi esteks on, ega tea, kui pikalt on sadu Amb Vrd oomingu*

oomikult *hommikul oomikult akkab kahu Hää*

***hoomikune** *oomiku|ne Jäm Ans Kaa Pha Hää, oomigu|ne Jäm Khk, huomiku|ne Kuu, uomiko|ne Vai, g -se a. hommikune huomikune leib Kuu; oomikust ilma ning aastast naist ep tee mitte kiita Jäm; oomigune uni on magusam kut õhtane Khk; Eks juba oomikust ööd tuleb minema panna Kaa b. hommikusöök Käisime enne oomigust niitmas Jäm; kut sa tõused, siis on oomigune Khk*

Vrd *oomingune*

oomiku|poolne *hommikupoolne oli juba oomikupoolne öö, kui ta koeu tuli Pha*

oomikuti *oomi|kuti Kaa Hää, -guti Ans Khk hommikuti vahel oomiguti käime piima viimas Ans; Oomikuti oli alle maas Kaa; õhtati eidab kaste maha, oomikuti lääb ära Hää Vrd oominguti*

oomiku|täht *koidutäht oomiku täht või koidutäht VII Vrd oomiku|täht*

ooming *ooming g -u Kär VII Kir hommik nii kena suine ooming oli VII Vrd oming, hoomik*

oomingu *oomingu Kär Pha VII Pöi Kir Var hommikul oomingu kellu viie aegu lehm töi vassiga Kär; läks neitsi (ehale), oomingu valges tuli neitsist ää VII; oomingu varakult tõusime üles Pöi; oomingu mutid vimmu täis, seoke silmakoht oli Var Vrd oomingu, hoomiku*

oomingune *oomingu|ne Kär VII Muh, g -se Pöi, -tse Mus a. hommikune kaks lüpsi, oomingune ning õhtune Kär; kus tere oomingust jähi VII Vrd oomingune b. hommikusöök kanad tulid ka oomingutsele Mus*

Vrd *hoomikune*

oominguti *oominguti Pha VII hommikuti see [kukk] laulab juba oominguti Pha; oominguti.p soa magada mette kaua VII Vrd oominguti, oomikuti*

oo|mint (teat taim) *Üüti oomindud - - nee ikka pääle panti Rei*

oomis|king → *ommis|king*

oomne *oomne Pöi, g oomse Jäm Khk VII Muh hajusalt L/`u- Hää/, Ris/`uo-/ Juu, oompse Jäm Khk Kaa Han Var; oomene g oomse, oomese Rei; huomi|ne g -se Kuu;*

Uõmnõ Khn homne tüö tänäseks, joud `uomiseks Kuu; äi es jõva `loogu üles mette, muist jäi `oompseks Khk; ta tahab sind `oomseks `metsa `soaja VII; Oomne päe on seda nädalt veel Pöi; ma jäta seda `oomseks Muh; küll `oomne pääv muretseb `oomse eest Rid; see on aga tänaseks ja `oomseks (hakkab peagi sünnitama), et sel on ikke laps oodata Mar; ega `aige oomist `pääva ei nää änam Mär; `Oompse `ootame ilust `ilma Han; Tee, et sa oomsest päävast siit kadund oled PJg; Oia ikki `uõmneks ka Hää; `uotan `uomseid `pääva Ris

oo|muna merivarblane *Oomuna imeb end kivi `külge, liha on oomunal `sitke, seda ei saa süia Var Vrd oo|munn -munn = oomuna kenel on külm aigus, se sööb oo`munni; Oomunn, `raidab meres `ruumi, kasu tast pole `ühti Emm; Oomunn on ümarik kala, na suur käkk oleks oleved Käi*

oon → oos

oonakõnõ *oona|kõnõ Krl(-kõni) Rõu/h-/ , g -kõsõ San Har(h-), -ksõ Urv Har Lei(uo-) voonakene oonakõnõ om `väege är `ákõrdõnu, ei saa pügäde San; tsäbrigu villagõ oonakõnõ Urv; susi `murdanu_vanast hoonakõisi Har; uonaksõ vill Lei*

oond *oond g oono kehv, vilets oond jää, va lagund jää kevadel; oonod aasad; pal`lu `oondo `kaupa `poodis Rid*

hoone *oone g `oone S(g oone; h- g `h- Phl) L Nis Juu Tür Koe Trm Pal Ksi Plt Pil, `uõne Hää Äks KJn Vil M T; oonõ Võn San, oonõ[?] Urv Krl, g `uõnõ; hoonõ[?] V(huo- Lut Kra), hoonõh Plv Vas Röp Se, g `huõnõ; uone g `uone Ris Kei hajusalt Jä ViK, Iis Trm; n, g `uone R(h- Kuu; `ua- Jõh); uane g `uane VJg, `uõne Kod; uõnõ g `uõnõ Khn*

1. (üldisemalt:) *igasugune ehitis `uonete kattused on juba `katki Lüg; tuul ajab jää `unnikku - - kihutab `juskü `suured `uone kered üless Jõh; senel pere `miehel on `paljo `uonesi, `justku pien külä Vai; see oo `sõuksed `ooned omale üles ehitan Muh; vilets koht, põle `oonidki peal Mär; põletadi maha `viimne kui oone Vig; `Tõstama parunil oli laaüstest oone Tõs; imestasiid `ooni ja ehitud, need on minu vanaema ehitud omi Hää; rehetuba, aedad, ladu, laadad, need olid kõik kokku `ooned Nis; küll oli aga jäme inime - - sellele tee puusärk kui oone kohe Juu; meie uonete varjus on vähäm tuult Amb; minu isa `raius kõik nied `uoned ise üles VMr; `uõnid küll, majad, laadad, saun, keller, tõesel ei õle `üste uanet õvven Kod; ei `jõudnud mõlemid `uõnid kõrraga ehitata, teesest suvest jäi elumaja Äks; siin mitte `ühte oonet ei jäänd, kõik põlesid ää Plt; suur kivi nigu oone Vil; lagunü oonetege talu Krk; ku välk `uõnese `sissi lüüb, siss ei ole `nal`la Hel; sääal om oonete vari, sääal ei saa sula nii ruttu tulla Ran; ärä anna `süvvä `tälle, ärä lase `endä `uõnede Nõo; ega siin üttegi oonet es ole, me tullime periss lake `taiva ala Ote; ta_m sul ää suur oonõ tettu San; padakunn tük`iss hoonõõ `sisse, a_tõnõ kunn ei_tük`i[?] Urv; hoonõ[?] mis talitusõ pääl ta om, tuu `järgi om nimi Har; lätsi hoonõhtõ `taadõ Plv; säidse hoonõht `pal`li kõrraga ar[?] Vas || tuba, kamber palav ja niisugune `lämbund `huone Kuu; sialt tuul virutas igade pidi `teisi, tõi kohe `küöki ja `uonesse Amb*

2. eriotstarbega ehitis **a.** ait – *Sa kaks oonet, teine oli vilja oone, teine oli riiete oone; mine too oonest kausiga kala Khk; oones on seinte `külges salved Mus; Kus meite oone võti on Kaa; toidu asjad on `oones VII* **b.** ruum rehetoa otsas – *Hi kui rehe tuba oli, siis oli oone, sou pärand oli ja pole `ahju sees olnd end Emm; oone oli külm, seel pole muud tehet, kui söömakraam oli seel sees Käi; kui rehed olled ära pekset, läks hoones külmaks Phl* **c.** sillakast kui `sülda `tehti, siis all oli ka oone, `palkidest oli `ümber `ringi ja kivid `veeta `sisse, et ta meres paigal seisab Emm

oonikanõ *oonika|nõ g -tsõ = ooninõ Tõnõkõrd omma_`kartuli `väega oonikatsõ[?] Har*

ooninõ ooni|nõ g -dsõ õõsi täis meil omma na ubina rikkõn, omma `väega kärnädsõ ja oonidsõ Har **Vrd** oonikanõ, oonlikanõ

hoo|nisa (seen, hrl mürkel või kogrits) uunisa kasvave `raendiku pääl Hel; keväde saab pedästigust uu`nissu ja uu-udarit Nõo; uunisa om ää seene, noid ajava `mõtsa piti seenelise takan Ote; uunisa, ega nuu tõste seende `muudu ei ole, no_m nigu `lehtre jälle Rõn; huunisa - - nuu omma armõdu_hää_magusa_seene? Har; huunisa?, pruuni? sääntse?, mõni `ütless `õkvalt, na umma `sääntse nigu hobõsõ nisa? Plv; kanarikka seeh om noid huunissu Vas; huunisa? oma? `korplikatsõ?, lehmänisa? oma pikä? Röp

oonlikanõ `uunlika|nõ g -dsõ = ooninõ `Kartuli omma? `uunlikadsõ Har

oono ooño oinastall kae_ku illoss ooño Plv

hoonotama hoonotama veiderdama, lolli mängima Tüüd viisi_i? tetä?, sõss k'au hoonotõh Se

oonte pl `oonte uurded – Hls

oonu oonu Muh Hää, uonu Kad HljK, `uonu Jõe Hlj VNg Jõh IisR, `uono Jõh Vai; uon g uonu KuuK, `uonu Jõe Kuu(h- g `h-) Hlj, `uono Vai

1. adj **a.** halb, vilets; kõhn `uonu tüö; kui jää lä_eb `uonuks, siis `temmata pael [tursaõngedega] `välja Jõe; meil on `uonud maad, muud kui kived; Tääl oli huon paat, ei `luovind ega `kannatand tuuld; Sie lehm on `ninda `huonu `plaaniga Kuu; Sa oled viel `uonumaks jäänd kui `enne IisR; see oo nõnna oonu kašt - - vanaks läin Muh; Üks igavene korpluud obune - - jääb nii oonuks Hää; ein võis `olla uonum küll, mis mõisaärrale sai, parema võisid omale võtta KuuK; sie üks uonu luom Kad **b.** õel, kuri Sie on `ninda vali ja huon `vierasemä, et `lapsed `eivad tohi mitte `hiiskuda Kuu

2. subst midagi halba, kurja Käristi - - sie `panna `piendra `otsile kärisemä, et ei müäd tule `porgandisse `huonu tegemä Kuu

oonuke(ne) oonu|ke Muh HMd Iis/ua-/ , g -kese Trm, -kse Han; oonuke|ne Kad/uo-/ , g -se Trm Lai; `uonuke, -ke|ne R(`h- Kuu; `ua- Jõh), `uonokai|ne Vai, g -se kehv, vilets; kõhn, lahja `ninda `uonukene tüö VNg; sedä ei tähendägi `alla `panna, sie on niipali õhukene, `uonukene (hobuserauast); `Lambal õli kaks `uonukest `talle Lüg; `Ambud on [tuuleveski rattal] `liiga `uanukesed; `Linnatüdruk õli nii `uanukene, aga `muidu peris kraps Jõh; `Ninda `uonuke, et tuul lükkab `ümber IisR; `nenda `uonokaine, muud ku luu asemed järel; mei `luomad `onvad kaig `uonokaised Vai; nii oonuke tüdruk Muh; `Saapad oo kua kehvad, na oonuksid ma põle veel `näingi Han; nisukene uonukene - - teine, mis ta ul`jub sial Kad; `aigusega ette oonukeseks jäänd Trm

hoonä hoonä Kan Plv/-h-/ Se aeglane, saamatu imä palgass periss noorõ `tütrigu, aga üts hoonä om Kan; Seo - - peremijs om hoonä, mis hoonä Se

hoo|oblik oo-oblik Jäm, pl -obligad Ans; huuhublik Röp Se Lut

1. (mingi oblikas) huuhubliku kasussõ rištkhaine siseh Röp

2. (seen) üte tsibõrtati? omma mõtsah, vana? kuksi huuhubligu? Se

hoop oop Jäm Khk VII Põi Muh Rei hajusalt L/n oep Var/, Juu Koe Trm Ksi Plt KJn, uup Hää Kod/g uabi/ TLä Võn San Krl, uup Trv Hls Krk, g oobi; huup, -p g hoobi Kan Har Rõu Plv Vas Röp; uop g uobi Ris HJn JMd Pee VMr Sim Iis; uop Lüg, `uopi VNg Vai, g `uobi; huop g `huobi Kuu; uap g uabi VJg, `uabi Hlj Jõh; uep g uõbi Khn

1. tugev löök lei ühe `uobiga kõhe `tõise maha Lüg; ladus miu `selgä kaks `kümme `uopi Vai; obu `andis kabjaga oobi `vastu reit Khk; teumehed `õõti `mõisas `oopisi soand, oop keind oobi `sisse VII; said paar `oopi, mis see sulle tegi Mär; `vartadega `anti `oopa `pihta, et

ikke viimane tera `väl'la tuleb Mih; oma valla inimestele ei ole [parun] lasn mette `oopigi anda Aud; kolm neli `oopi virutasin matakuga, tal (rotil) ol'li visa ing Saa; lõin ta öhö oobiga maha Juu; `niukesi `uopisi koa ei old, mis `märkisi järele [jätsid] HJn; akati `peksma -- mõdedeti sētsekümmend viis `uopi tahaotsa peale Pee; sai ia uabi VJg; jagas teistele siis sial `uopisi Iis; näd tegid sedä `narri -- kes uabi sae, siÿ kápili uperdas Kod; lõin talle ühe oobi KJn; `uupē sadass ku rahet, uup oobi pääle Trv; ku mehe `kaklem lääve -- sääl es ole uÿ ega oobi vahet Krk; `kärbläne es saa nii kõvad `uupi, et oss periss `kuuÿluss saanu Nõo; lüü_telle (hobusele) üts kol_`huupigina `viirgusõ päl Har; ku tu huup saa meelekotalõ, siss satat `maahha ja olõt val'miss Vas || (südametuksest) mu süda on nii nõrk ja jätab `oopisi vahele Rid; hoop küljes (rasedast) tämal on uop `külles juo Lüg; juba tääl oop `kül'gis -- kannab juba PJg; oop küljes jälle -- ei sua teist rinna otsast ära, juba teine -- tulemas Ksi; uup om küllen, sedä ta om saanu, mis ta om `otsin Krk; ühel hoobil, ühe hoobiga korraga; korrapealt tegi tüö ühe `uobiga `valmis VNg; ühel oobil olid kõik sēel akkamas Khk; lähme ühel oobil kõik `töole Mär; ühel uabil tegin ärä; ühe uabiga läksin Kod; Obene tõmmas kuurmat, üte oobiga olle kuurma ümbre Nõo

2. piltl (raskest kaotusest vms) siÿ olli uup, mis si suvi `ändis nüid Krk; viis `aastege tagasi `kuuÿli mul naani är² -- seo ol'l mul kui `raske uup San; Suur huup om peremehele, ku talo lätt käest Vas

3. hoog, puhang, valang (loodusnähtustest) oep läks üle ja olime `irmsasti märjad Var; Kui uep käde tuli, siis `kjössimõ `purjud `viimse jõlbuni maha ja uõbi vahe`aegas `võtsimõ purjut vähä `juurõ `jälle; Päävä akkasid ragõ uõbid `käämä; Luõdõ uõbid kolõ val'jud Khn; tuulutamise juures on, ku kõva tuule uup tuleb, siis tiÿb `puhta vil'la; üks oop `vihma enne `jaani ja teine oop pärast `jaani maksab `rohkem kui see aurulaev Hää; tuulõ hoobi² käävä Plv; hää huup `vihma Röp || kiirus, rutt `juuÿksõ nii suurõ hoobiga, et põrgass `vasta tarõ nukka Kan

hoopam(m)a `huupam(m)a, da-inf hoobata²

1. hoobama, aerudega ettepoole lükates sõudma tõõne `huupass, tõõne võtt sälüssest kallo vennehe; `huupamma om persüptide minek Röp

2. roomama viil es kõhni², hoobaás ütte `puusa pite edesi Röp

hoopi `huupi Se, `oopi Jäm Khk Han Trm Kod/`uÿ-/ Lai, `uopi Lüg Jõh VMr, `uapi VJg umbropsu, nii, kuidas juhtub; ilma mõõtmata, kaalumata müü `uopi puha ära, `ilma `kaalumatta Lüg; Pani `oopi `kirvega Jäm; Las laps sööb `oopi (piiramatult) liha, seda oo ju Han; `ütlesin `uopi VMr; läksin `uupi kõhe `õigess minemä, eks ma ike tiÿd kätte sua; kalu õssetasse `uupi Kod; lää äi `huupi kohegi Se **Vrd** huupi

hoopis `oopis Sa Muh Rei Mar Mär Han Tõs PJg Tor Hää Saa Juu Jür Amb TÜR Pai Koe HljK Trm Lai Plt, `uupis(s) Kod KJn Trv Krk Puh Nõo TMr, oopiss Ote Röp/h-/ , `uopis Rld Ris HJn JõeK JMd JN Koe VMr Iis, `uapis Jõh Kad VJg; hoobiss V(huu- Plv Röp), oobiss Hls Hel Puh San Krl, `uobis Jõe Kuu(-ss) VNg, ubiss Võn

1. täiesti, täitsa, päris(elt); sootuks vieb ära `vergud `uobis Jõe; üks poiss varastand viel ärä sen `uobiss Kuu; tämä on `uopis `otsa jäänd Vai; läks tükkis `oopis ää Jäm; ta oli `oopis ära unustand Khk; ta `rääkis seda `oopis teist `moodi Mär; sä oled `oopis laisk Tõs; üks maea ots ol'li `oopis ära lagunened Saa; see vana kapp oli `oopis kadaka puust `tehtud Juu; Lõng läks nüid oopis saási Jür; seda ma akkan tänavu juba `uopis `tundma, et ma ähin JN; tema `püöras asja `uopis teisipidi Koe; sie koht jäi pärast `uopis mõisa muade `sisse VMr; sie ei õld `uopis nii Iis; ma tuln `uupis `tõisalt Kod; pulma olle oobiss `lihtsa Hel; mia ole ka

`piiblit lugenu, aga läbi `uupiss ei ole lugenu; `uupiss vanast kolgiti kolgitsega linnu Nõo; ma ol'li ubiss `poiskõnõ, toda `aigu ma_i mäletä Võn; oobiss ilma magamõdõ om pik'k päiv San; tuu ol' sääne `musta `juhti rõivass, hoobiss must es olõ? Kan; peedi omma_{paan}, ma oobiss es keedä_{pehmess} Krl; ho'rolaulu? umma_{nii} lori `laula sugutsi?, hoobiss lorri säääl ei olõ? Plv; sõss olli mä huubiss laís, ku kõgõ edimäne laulupido ol'l Röp

2. märksa, tunduvalt sie asi on `uobis `suuremb kui `toine VNg; mool `oopis kenam VII; pihulane oo `oopis vähem kut seask Muh; mu osa on `oopis suurem kut soo Rei; `oopis targem teesest Tõs; ta on minust `uopis vanem JMd; `oopis pikemb moa Trm; `uupiss `kergeb om, ku ma puhata saa Nõo; veli um hoobiss suurõmb Plv

hoopis|tükkis Keik oli oopistükkis teist moodi Jäm; Jättas keik nõndasammuti ning pani `oopistükkis minema Kaa; ta `sõukste eputistega `oopis tükkis äi räägi Jaa; `Alguses `mindi vraki `sisse `soola `otsima, pärast kadus laev `oopistükkis Han; `pal'lalt sõrme tobid jäid, peial ja esimine sõrm `puudusid `oopistükkis Saa

hoop|kaup ühine töö, maatükk vms; tükitöö, tasu selle eest kui õli `niske uop kaup, siis `makseti `viljas juo seppale ja obose `rautamine ja `niiskene Lüg; Kui õli uap `kauba sepp, siis `makseti `viljaga - - kui sepp `praavitas midagi, siis sene iest sepp enamb raha ei võttand Jõh; see `olli oopkauba einam; `juhtub üks `sõuke oopkauba asi, nagu kala unnikas, siis jägatse ää; ühes koos töö oo oopkauba töö Muh; `mõisas sai `enni `tehtud - - oopkauba tööd, meto tükki olid koos ühõ töö kallal Mar; oopkauba töö, see oli mõesa `aegas, kui põln jagu ees Tõs

hoop|kaupa 1. kõik koos, tervikuna; ühiselt müön `einäd - - uop `kaupa Vai; Veta keik see värk - - oopkaupa ää Kaa; niideti oop `kaupa Krj; `õhta `söödi ikka oop `kaupa, aga omingu sai igäüks oma osa Muh; `enni tegid tööd oop `kaupa Mar; tegime oop `kaupa põllu peal töö ää Tor; oop `kaupa `võeti kardulaid, `pal'lu inimesi oli `võtmas Ris; `ostis einad ää uop `kaupa JõeK; ta on oma metsa puha uop `kaupa müünd JMd

2. huupi, vabalt oop `kaupa pannaks, `ummest silma kaaluga Ris

hooplema `ooplema, da-inf oobelda Jäm Khk Muh Mär Kse Var Tõs Tor Hää Saa Juu Jür Koe Trm Pal Lai Plt Pil SJn, `oopleda VII; `uuplema, da-inf oobelda KJn Trv TLä, uabelda Kod; `uupleme Hls Hel San; `huuplõma, da-inf hoobelda? Rõu; `uoplema, da-inf uobelda Ris JMd Iis, `uobelda Lüg Vai, `uobella Kuu/'h-; `uaplema, da-inf uabelda VJg kiitlema, kelkima; uhkustama `niisukene `uopleja inimine Hlj; ära `uople `ilma `aigu Lüg; säääl pole oobelda midad Khk; mõni poiss armastab nenda `eesega `oopleda VII; `oopleb aga `peale Muh; armastab ikka vahel kiidelda ja oobelda Mär; `ooplevad oma suure rikkusega Tõs; seakse `oopleja ja kiidupulga juttu ei maksa kunagi `usku Saa; ta `jälle oobeld, et peremeeste viljad nüid omale saab Jür; mis sa aassata `uopled JMd; `uapleb alati oma `jouga VJg; `oopleb nagu ei tea, mis tema on Pal; mõni purjus `piaga `ooples oma `jõuga või rikkusega Plt; kül_{ta} oobel' säääl Trv; ennäst uhkess pand - - `riidege `uupless Hel; mõlemba oobelsiva kõrraga Puh; ei olõ vaja hoobõlda? Rõu

ooplema `ooplema, da-inf oobelda Muh Emm Rei Rid

1. kiiresti vahelduma, heitlik olema kui meri nõnna sageli tõuseb ja maha `jälle läheb, siis `üetse, et meri ühna `oopleb; tuul `oopleb täna nii et, puhu oo sii, puhu seal Muh; kui inimesel külm ja soe on, siis `ööda, et veri `oopleb Emm; kui ta (meri) ruttu tõuseb ja möönab, siis ta `oopleb Rid

2. hoope jagama koolipoisid `ooplevad Rei

ooplene `oople|ne, `uup- g -se muutlik, heitlik `uuplene tuul on `sõuke, mõne vahe on kõva tuul, mõne vahe jääb vaaks Hää

hooplik *oopli|k* Muh, g -ku Mär Tõs Juu, -gu Khk; *uupli|k* Krk Võn, g -ku Kod KJn Rõu/`h-/ , -gu Trv; *uopli|k* g -ku VNg Lüg JMd Iis

1. **hooplev** üks *uoplik inimine, kes lubab ikke kõik tehä, aga ei tie midägi* Lüg; *kange kiidukas ja uoplik inime - - nad oo ikke niuksed uoplikud inimesed kõik seal* Mär; *uoplikud mehed lähtväd kiskma* Tõs; üks *uoplik peremes, kõiki temäl on paelu ja kõik on ni eä* Juu; *ma ei sal'li sedä uoplikku inimest* JMd; *uuplik ja kerge inimene* Kod; *küll om ta - - uhke ja uuplik* Krk

2. **heitlik** *teine obu - - nõnda uoplik, kohkub ning leheb kargama* Khk; *see oo nii va uoplik, puhu lubab, teise p luba koa mitte* Muh

hooplus *huuplus* g -õ Rõu; *ooplus* Kse, *uuplus* Trv, g -se hooplemine *sij om pallald üits uupluss* Trv

oopsalt *oopsalt* Koe, *uop-* Sim jõudsalt, kiiresti *tüö lääb uopsalt edasi* Sim

oopsam *oopsam* g -a Kul Vig Kir Han PJg; *uupsep* g -e Krk nõrgem, vaikumem, *vagusam valo lähäb natoke oopsamaks* Kul; *tuul jääb oopsamass; panin aige kää külma vee sisse, kohe oli oopsam (parem)* PJg; *ambavalu joba uupsepess jäänu* Krk || *hootisem ta (langetõvehoog) uupsep küll, es kää nõnda sakest* Krk

oopsamalt jõudsamalt *kui juttu aada, sis aeg lääb oopsamalt* Plt

oopsasti *oopsasti* Koe Plt/-sti/, *uop-* Kad; *oopsaste* Juu, *uop-* Amb; *oopsast* Juu Ann, *uop-* Sim ladusalt, jõudsalt *töö läks nii oopsast edäsi* Juu; *aeg on nii uopsaste läind - - põle igavust old* Amb; *olime ulgakeisti, töö läks nõnna oopsasti* Plt

oopselt *uupselt, -ld* hoopis *mõni inimene om uupselt tõene, kõneleb lahkeste, ei näitä oma südäme uhkust; kui ma toda pik'se eitumise pulbrit võti, siss lätsivä sil'mä - - uupselt parembass* Puh

oopsep → hoopsam

oopsi *oopsi* ühiselt – Muh

oop|summa *oop|`summa* Khk Kaa Vig Han/oob-/ , -`sumba Pöi; *uopsumma* Kad

1. **kõik koos, ühtekokku** *Mehed müüsid oop`summa oma lestad ää* Khk; *Vil'la saadi ühna kesmeselt, oob`summa kahesakümmend koormad* Han

2. **huupi ütles inna** *oop`sumba ää* Pöi

oop|punn (kala) *oopuñn - - teiste kalade sega satub mõni* Khk

hoopus *hoopus* g -õ (vihma)hoog *hoopus`vihma tull; saimi hää hoopusõ* Röp

hoop|puss ämmatoss *Uupuss - - edimelt om valge ümärke, viimätig lääb alliss ja tolma, ku katik sõkud* Hls; *oromuna - - jää vanast, kutsutass huupuss* Lut

hoor *oor* hajusalt Sa, Muh Hi(h- Phl) Mar Mär Kse hajusalt Pä, Ris Juu Koe Trm Äks Plt, *uup* Hää Kod/g *uara/* MMg Ksi KJn Trv Hls Krk TLä Kam San Krl, g *oora; huup* g *hoora* Krl Har Vid; *uor* g *uora* Ris JMd Kad Iis, *uora* Kuu(h- g `h-) Lüg IisR; n, g *uora* VNg Vai; *uar* g *uara* VJg **a.** lõbunaine; liiderlik naine; *ka sõim ei uor usu oiget egä varas vaga vns* Kuu; *tämä ela uora viisi* VNg; *üks vana uor on - - kõiki laseb ligi* Lüg; *linna oorad* Khk; *See pole änam tüdruk, see on oor, õhe mehega sii, teisega seal* Pöi; *kellel palede sees augod oo, need minne ooraks* Mar; *kõik ilm oo nüid ukkas ja oorasi täis* Tõs; *oor oo päris aavalik naesterahvas* PJg; *uora elu elavad* Kad; *mõlemitel õlid naesed ja mõlemitel õlid uarad* Kod; *vana turu uup, sa ei sua ühest ega kahest [mehest] täis* Ksi; *kuradi oor, kao siit* Plt; *sij om üits igävene uup* Trv; *tei oma oora tüüd, tõmmass tõeste meeštiga* Ran; *oora ikk ehk juubnu jumala pallemine, tuu olna üits* Nõo; *sa olet periss ooradõ uup* Krl; *ah sa maailma huup* Vas;

kuradi huur, är võtt no mu mehe käest Se b. (vallasemast) Ooraks läind tüdruk äi saa naljald mihele Emm; tüdruk one ärä karatud, uarass lähnud Kod

hoora|lill *ussilakk hoorali'li[?] kaussõ[?] mõtsah, mari om must Röp*

hoorama *`oorama Jäm Khk VII Pöi Muh Emm Rei Phl/'h-, da-inf h-/ Mär Kse Tõs PJg Tor Saa Koe Trm Plt, `uurama Kod/da-inf uarata/ Ksi KJn Trv TLä, da-inf oorata; `uurame San, oorate Krk(ma-inf -am); `huuram(m)a, da-inf hoorada[?] Har Rõu Plv/-ta[?]/ Vas Se; `uurammõ, da-inf ooradõ[?] Krl; `uorama, da-inf uorata Ris Iis, `uorada Kuu/'h-/ Lüg IisR Vai; `uarama, da-inf uarata VJg suguliselt kõlvatult elama, liiderdama `tõise `naisega käib `uoramas Lüg; Ei saa sie isu täis `uoratud IisR; Ema - - lasi maa `ilma `mööda, kus see tüdar param, `oorab õhest päevast `teise Pöi; `hoorab mööda küla Phl; `ooravad ja `tõmmavad peale ööd läbi `ringi Mär; akkasid sulasega `oorama ja `tapsid mehe ää Tõs; lol'l mees, kis laseb oma naist sedaviisi oorata Saa; `uoramine on patt Ris; äbiteod on - - `vargused ja `uuramised Kod; kõigiga `oorab `ringi, olgu mehe `naisi või tüdrukid Plt; mis sa iki ümmer `uurat Krk; tüüd es tii, aga oorass Ran; om `õigit inimesi ja vakku inimesi, kes saava ilma `uuramada ka elädä Nõo; tiä ol'l periss aus `tütrik, aga nüid nakaás `uurammõ Krl; ta ei elä[?] uma naisõga, `mutku `huurass `tõisiga Plv; hoorat lat's, ilma meheldä soetõt Se*

hoora|maja *lõbumaja Ooramajad olid lubatud, ma ei tea, kas nad riigile `löivu ka `maksid või ei Mus; See on just naagu ooramaja, mehed on alati sihes Pöi; `Riiges `tahtsimõ uõramaja `minnä Khn; päris riigi puolt `sisse`seatud uoramaea Kad; tütar - - läks Tal'linna, oli ka ooramaea pialik Plt -**mari** ussilakk Ega nie `huora `marjad `süüä ei `kelba Kuu; uoramari on `kihvtine taim, kasvab üks ainuke mari varre otsas IisK; uaramarjad one mussad, täl one neli `leste, ei süädä uara `marja Kod; hoorama'ra[?] kaussõ[?] viluh Röp -**pealik** liiderlik meesterahvas oorapäälik - - kes `litsege `ümmer müüräs Krk; igävene oorapäälik, tõmmass naestega ja `tütrigidega Ran; no mes mä `sinnä lää, t_{om} viil ullemb oorapäälik Puh; Om üts vana igävene hoorapäälik Urv; sinost ei saa[?] muud ku hobõsõ varass ja hoorapäälik (ulakast poisist) Röp -**sõlm** teat (kergesti lahtitulev) sõlm `uora solm, sie oli nisukune, mes alade `lahti läks Kuu; Kes tegi [püünistele] umbsõlmi või oorasõlmi `sisse, see_s soa seda änam `lahti Pöi; rätikul oora sõlm peal Muh; Oora sõlm arub `kergesti üles Rei; vähene laps, kis äi muista, teeb hoora sõlme Phl; Uõra sõl'm ei piä, venüb `lahti Khn; Rišt`õl'mi ei `tohtnu siduda, `naerdi kohe [et]- - oorasõl'm Hää; uorasõlmel joksevad otsad teine teisele `puole, tema põle nõnna kõva Kad; `rätko mõni paneb uara `sõlme Kod; mis sa oora sõlme eedit, oora sõl'm lähäb `valla Nõo; Är sa_u hoora `sõlmõ teku[?], tuu ei_u pia[?] Urv -**sõrg** (teat sõlm) ku nüüj[?] hoorasõran, sõss ta vaivald tulõ vallalõ Kan -**täkk** liiderlik meesterahvas sa nagu suur oora täkk Muh; köib mööda küla, püiab tüdrekid - - va ooratäkk teene PJg; Ooratäkk on sij, kis oma naise juures elab ja teistega `aeleb Hää; vana ooratäkk, ära karand tüdruku Ksi; `kõiki `sorti mehi on, oora täkkusid - - mõni on vanast piast, mõni noorelt akkab `piale Plt; vana ooratäkk om, `tütrigu `pel'gävä ku tuld tedä Nõo; om tuu üts hoora `täkk, taht ar õgast paigast umma võtta[?] Se*

oorik → orikas¹

ooris|jala(d) pl *oorisjalad Saa, oorisjala Hls(orris-) Krk a. kuhjavarada toed pane kuhja oorisjala äräde; orrisjala, kas pannas kolm vai neli tükkü egä üts esi `külge Hls; kuhi lää ümmer mudu, ku ooris`jalgu ümmer ei oole Krk b. (muud tugipuud) kiigu oorisjala; `kõrge oorisjala üless aet puha (tellingutest) Krk*

oorloppi *vabalt, nii palju kui tahad sealt oli oorloppi võtta Juu*

oormass oormass, `uõrmass g `uõrma Urv Krl(hoo- g `huõ-); `uõrmõss g `uõrmõ Har; `uõrmus San; `uõrmõ San Se, `uõrma, `uõrmõ Lut (lume)hang `uõrmõ omma aian San; pal'lo lumõ `uõrmid ajanu Krl; mõtsa veereh omma `uõrmõ? muni kõrd ajat hobõsõ `uõrmõhõ Se

oormus → oormass

oort oort Sa Kse kohe ma tule oort tagasi Jäm; joulute eel tapeti siga ära - - siis `tehti makid oort `valmis Ans; Tõused oomiku õles, tuba külm, oort on puud `tarblised Kaa; minge siit samast oort üle kivi aja, vära on oort vasakut kätt Krj; lambi rikkus ää oort (kehvast lambiõlist) Jaa; kui - - `veskid es joose mitte, siis oort käsi kividega tõmmati ja `tehti `leiba Pöi; ma tulen oort Kse

hoorus `ooru|s Jäm Khk Muh Mär Kse Tõs Tor Hää Koe, `uoru|s Kuu/`h-/ Iis, `uõru|ss Trv, g -se; `huõru|ss g -sõ Vas hooramine `linnas on pailu `oorust Khk; `oorusega ukka läind Mär; kõik ilm oo `paergu `oorust täis Tõs; sie on nüüd selle `uõruse vili Iis; sji `uõruss - - om tal egä jumala päiv Trv

oos uõs Krl, g oose Kam Ote San, oosõ Võn Rõu Vas Röp Se, uosõ Lut, oonõ Plv(h-) Röp; huõs g hoosõ Kan Rõu Vas; uõn g oonõ Võn Har õõs, õõnsus, auk; urg, koobas pütü pil'li ol'li nigu oosõga pulga; uõsi `maarjapäävä läävä uõsi ärä `uõndõ Võn; mütä aava kah `uõsi perve `sisse Kam; ta (kartul) om nii oosele sisest `süüdü Ote; kähr lätt huõst piten. mõnikõrd `laskva? mehe? püssüga_sinna? `huõstõ kährele Kan; meil omma na ubina rikkõn, omma `väega kärbädsõ ja oonidsõ; ma_taha ka ummi `hambõid `ploõmi, oonõ? omma kõigil sisen Har; jänese_ `kaibva `huõsi maa `sisse Rõu; rebäse? `kandva? kannu `huõndõ Plv; kerigu all om tu uõs, päpi? matõtasõ kõik' sinnä `uõsdõ Se

hoos → oos

oose oose pikk suur olend suur' pik'k inimene, ku oose kunagi; sa oled ku oose, pik'k Hel

ooseline ooseline õõnsustega kuhi tetäs alt ooseline - - [muidu] läävä koppuma Ote

oosetama oosetama laulma – Ksi

oosik¹ oosi|k San Har, g -ku Trm Lai Krk Ran Nõo Võn Kam; oosk g oosku Rõn

1. vits, vemmäl lastele `üeldi: ma võtan oosiku, annan sulle valu Trm; ei leia paraead oosikud Lai; obesele andass oosikuga Ran; mia ole `laõsi külländ kupatanu - - tuõ oosiku `sisse ja anna tälle nigu tuli `siugleb Nõo; võta oosk ja anna `soolgale Rõn || vitsahoop Mõnele mõistetud kakskümmend viis oosikud Trm

2. vibalik Olli nooren peris oosik tüdruk, aga nüüd vanan om tütsakus lännu Krk; äste oosik puu; oosik kuhi om ilma `maota Ran; oosik inemine (sale) San

3. sirgem, lamedapõhjaline praaditaldrik om oosik, supitaldrik ei olõ Har

oosik² oosi|k g -ku õõnes puu om sisest oosik; vana sain ärä mädänü, oosikuss lännü Kam
Vrd oosikass

oosikass oosika|ss g -tsõ Rõu/h-/ , -dsõ Vas auklik; õõnes timahava umma_ `kartoli `väega_hoosikatsõ? Rõu; taha ai? lausikut, ma? võta innembä oosikuba? Vas **Vrd** oosik²

oosima `uõsima, (ma) oosin torkima Obune - - `uõsis jala ära Hää

oosine oosine sale, sirge oosine inimene; oosine puu San

oosinõ oosi|nõ g -(d)sõ adj < oos – Rõu Vas

oo|siplane (teat suur sipelgas) suured `siplased kutsudaste oo `siplasteks Jäm; Oo `siplased närivad ja kõrvetavad Mus; Oosiplased, need on suured ja teevad suured pesad Rei

hoositama hoositama Urv, oositammõ Krl; tud-kesks oositõt Plv/h-/ Röp, oostõt Se õõnestama; õõsi, auke täis olema `Kartoli omma_ `väega hoositõdu? Urv; tah ol'l üüs

kuionu_petäi, är? hoositõt Plv; Lätsiva `väega havvalõ veere pääle, haud ol'l alt oositõt ja `murdo `sisse Röp; vaglol `väega? ar? oostõt sii upin Se

oosori *oosori* tagarääkija *oosori inimene räägib `teisa taga Mar*

oos|pääsläne *kaldapääsuke uus`pääsläse? umma_musta? - - pesä teevä liiva `sisse Rõu*

oostus *`oostus g -e Hel; `uostu|s g -kse Vai (tuule)hoog kova `tuule `uostus vei kadukse `vällä Vai; `oostuse käivä Hel*

oosu *oosu* lollakas, rumaluke *Oosu on `seuke uimase `mõistusega, `väikse aru `saamisega inimene Hää*

hoosõrdama *hoosõrdama* aelema, kooserdama *Noorõ_poisi_mugu_hoosõrdasõ_küllä piten Rõu*

oot *oot Phl Noa Juu KuuK Koe Sim, uot Lüg, ot VNg Muh HMd KuuK Amb JJn KJn Har Plv; odo-t Jõh Muh Nis Kõp Hel Nõo Kam Urv Har(odõ-t) Plv Vas Röp, oodo-t Kod KJn Krk, udu-t Muh Khn; (o)odaot Kaa, oduot Ran; (ood)otta Muh hüüds (ka korduvana) väljendab a. soovi, et oodataks või viivitataks udu-t, ma võta ukse `lahti Muh; oot, ma tahan seda ära `viia Phl; oot_ot, mis ma veel pidin `rääkima Noa; Ää `kandug üksi, udu-t ma `aita kua Khn; oot ma tulen `aitan Sim; mes `aastal, ot, see on meelest ära läind KJn; odo-t, ma tule tagasi Hel; oduot, ma kae kah Ran; ot ma õigõ kae, kos nimä omma lännü; odõ-t, ma murra ossa ärä Har; ot-ot, ma ei saa_jäl jakogi Plv; odo-t, mis ma `tahtsõ üldä? Vas b. hoiatust või ähvardust uot-uot, ei ma sedä `sulle ei jättä tasumatta Lüg; Odaot, kui ma siit tõuse, siis sa saad Kaa; oodotta, ma otsi vitsa Muh; oot-oot, küll ma sulle annan Juu; oodo-t, küll ma teele `näitän Kod; odo-t, odo-t, ma anna sulle ää `kooseri Nõo c. (muud juhud) ot minul `juhtus `niisukene `onnetus VNg; ot-ot-ot, mis kurjalooma val'ts se oli HMd; `vaatasin, et ot sa kurivaim, kui paneb mõisa `puole [lehm] JJn*

hoota *hoota Se, hooda Plv Vas Se tahtmine, himu Umma hoodat (omatahtsi) Vas; hooda `naisi mano minnä?; mul olõ_j laulu hootat; `juumise hoota tõsõl Se || lääme? hooda `pääle (ehale) Plv*

ootama *`ootama L Juu Ann Tür Koe Trm Plt, `uutama Hää Kod(da-inf uadata) Äks Ksi KJn Vil, da-inf oodata; `ootama, `ootma S, `uutma eL(-me M), (ma) ooda; `uotama, da-inf uodata Ris HJn Amb JMd Koe VMr VJg/`ua-, da-inf ua-/ Sim Iis, `uota(da) R(`ua-); `uõtama Khn*

1. a. *arvestama kellegi või millegi saabumist, millegi toimumist ei `joudand enamb sinu `uota, tulin ära Hlj; `uotasin `nindagu `päivä `pilve tagand VNg; Mehed `uadeti (ootasid) `ommikuni Jõh; `soldat tuli `miegaga ja `uotas kuninga `käskü Vai; [jõulupoisid] `ootsid nii kaua, kut kellu kaksteist ära lööb Jäm; ooda täna, ooda oome, tulemas pole kedagid Khk; kedagid `oota pole kena, tüdib ää Vll; oodatse, millal kukulind kukkuma akkab Muh; mihi oodedaks `sööma Käi; ma ole `ootan, et mu silmad on venin Phl; kehva `ootab `ammo paremad `aega Kul; oodake `meitit koa järäle Mär; Oodates olas aeg nagu pikem Han; Kissi neid `uõta jõvab Khn; oodasin senikava, kui vihm üle läks Saa; ma `uotan aina nõnna lugijad, et mis ta lueb ka `rahvalle HJn; eile `ootsin mitu `tuñdi Ann; `uota justkui `surma, ei tule ega tule VMr; õli paelo sepiliisa, sai `kõrda oodata Trm; lüüb igäväss ja tusass sij `uutamine, kavva ei tahagi uadata Kod; ommen on `jälle `vihma oodata Äks; olen küll `surma oodand, aga ei tule Plt; sij tulli ninda, et ma es `aimagi sugu, ilma `uutmede Trv; sij uut ku unt obese mokka maha puduvel; ta pañds miu `uutme, mea oodi ja oodi Krk; `uutive eilä tõist Hel; jätä maha niidsekerä, `taivan `tuhvli oodava Puh; piki silmi sai oodetuss tedä; temä vahip ja oodab, et kas emäd om joba nätä Nõo; puu `otsa om kassil ää minnä, aga `alla tuleb*

tagusiperi perse ijn, toda rebäne all oodapegi Võn; vanal ei ole muud ku ooda, et engekene `väl`lä lätt Ote; küll ma olõ sinnu `uutunu` Krl; hõbi inne ruttu ja ruttu, ega puus ooda ai` Rõu; ma jo oodigina (ootasingi), mul um kangass `niitsehe` panda` Plv; `väega hüü om, ku mõni `uutmalda` küllä tulõ Vas; Ooda tä suust sõnna ku kuulja persest pusso Röp; mul vaja miis kuu (koju) `uuta` Lut || (käskivas kõneviisis ähvarduse või hoiatusena) `Uota sa, küll sa viel mu käest saad IisR; Ooda poiss, ma sulle näida Kaa; küll ma `talle ükskord kõik kätte tasun, uodaku ta VMr **b.** rase, tiine olema; sünnitamas, poegimas kui naisel oli oodata, siis `oiti õlut Khk; oo `ootamise ligidal - - kukub `varssi` nurka Mar; ei tohi nüüd kottu ää `minna, lehm oo üsna oodata Mär; tä oo `ootamise pial juba PJg; oi sa `eldekenne, mul om lehm nüüd `uuta, kül`m võtab `vaška ärä Puh; tol naisel om ka varsti `uuta` Rõu; tä om `uutmisõ pääl Se

2. lootma, eeldama, kartma ma` tea `ootagid veel, et kellu aeg nii `kaugele läin`o Muh; mul ei olõ `kostki api `uuta` Har

3. piltl ees seisma `Poissisi` uotab kodu saun, ta matterdab neid iga tühise `asja pärast IisR; keretäüis om sul `uuta` Kan

ootamata `ootamata Ans Han/-matta/ Aud Lai; `uotamatta Lüg JõeK; `uutmada Trv Röp

1. ootamatult tegi sedä `ninda` uotamatta Lüg; tuli nii ootamata käde Ans; `Aigus tuleb` ootamatta Han; tuli nii `uotamatta minu kätte et JõeK; tulli ku puu pähä `uutmada Trv

2. ootamatu kui arak sägistab, siis ka `ootamatad` asja tuleb Lai

hootastõ `hootastõ, hoodast meeleldi; isuga `veiga kül`m piim ol`l, jei tuud `hootastõ, ne` jäige jo `haigõst; hoodast ma süü, nigu saat tuud taari suu`liimi` vaihhõl Se

oote `uute Kod, `uote VNg Lüg Jõh Vai hooti `vihma sadas` uote VNg; `uote käis sie kõha` Jõh; `uute käeväd vihmad Kod

oote|leib oode `ooteleib - - vahepaluke Rap; `vaatasi, et uodest ta ei annagi, `uote`leiba` JJn Vrd ootuseleib

oote `ootene Rap; `uate|ne g -se Kad oode `õhta` uateseks` võeti` piima, `leiba` Kad

hooti `ooti Khk Põi Mar Mär Tõs Ann Koe Trm Pal Lai Plt, `uuti KJn Trv Rõu/`h-/, `uoti` JMd Kad hoogudena, puhangutena; aeg-ajalt `aigus tuli` ooti` peepe Khk; `ooti sajab` vihma ja `jällä üle Mär; `aigused oo` ooti Tõs; mul tuli valu `uoti` piale JMd; kirm, mis - - nagu kisub inimest, `uoti` käib (mingist haigusest) Kad; vaest on nõnna `ooti tuul` Lai; sadab `uuti` Trv Vrd oote

ootis `ootis Kul Mär Var Mih Tõs VMr, ootes Mar Vig PJg, g -e; `uotõs` Khn oode viis vahepalukest või `ootist` Mär; kell kahessa oli keskomik, `enne oli` ootes Vig; kui rugi `lõikasime, siis perenaine tõi` meile või `leibä, söömä` ootist Tõs; vii talle `ootest` PJg

ootleselt hooti `ootleselt saeab` vihma PJg

hootnik `hootni|k Vas, g -gu Se; pl `hootnika` Se himuline, tahtja ega ma`j olõ `kompveki` pääle `hootnik; ma` olõ`j` hootnik` laulma Se

oo|toss murumuna, ämmatoss Seal oli pailu oo`tossusi Kaa Vrd ootuss

oots uuts g ootsi oode - Pst

ootus `ootus Jäm Khk Krj VII Põi Rei Mar Kse Tõs PJg Koe Trm Plt, `uutus` Häa Kod KJn, `uotus` VNg Lüg Ris JMd, g -e; `uutu|ss` Trv San, g -sõ Rõu

1. ootamine; lootus minu `uotus` läks küll `tühja, midägi ei` tuodud Lüg; pruudid käisid `kerjamas - - lastel oli se suur` ootus, et pruudid tulevad Krj; See oli nii suur `ootus, kui isa linnast tulemas oli Põi; `ootus` läks `tühja` Rei; suure `ootuse` järel viimändi tuli Tõs; peab `uotuse` peale `jääma` (ootusega leppima) Ris; see on sul küll a`ssata` uotus JMd; ta on `ootuse` peal (rase) Koe; `uutus` ja `luutus` on, et sõper tuleb Kod

2. oode ükskõik, kas `ootust `võetasse omingust või `enni lõunat või pärast lõunat Mar; kas omigu `ootust ka saab PJg

ootusel ootel [rehepeksu] maásin õli alate `uutusel Kod

ootuse|leib `ootuse- Mar, `uotse- JJn oode ma võta `ootuse `leibä, `enni kui lõuna tuleb Mar; siin mõisa `keldrete juures sõime emaga `uotse `leiba JJn **Vrd** ooteleib

oo|tuss murumuna, ämmatoss Niikaua, kut ma mäleta, kasub meite aidas iga aasta ikka paar ootussu, suured kut inimese pia Pha; Ootussu `tolmu `pandi `värske aava `peale, võttis vere `kinni Pöi **Vrd** ootoss **-udar** (teat seen) uu-udare - - kos vana tule ase, siss sääl na kasvave Krk; kui sa uuñisa ja uu-udara ilma kupatamada küdsät, siss kooletab ärä Nõo; uu-udare - - nu kupatedes - - ja õkva praadites San

hoov¹ oov hajusalt Sa, Muh Rei Mar Mär Kse Var Tõs Tor Juu Koe Trm Lai Plt, uu Kod/g uavi/ Vil TLä TMr Ote San Krl, uuý Hää KJn Trv Krk, g oovi; huuy (-v) g hoovi Har Rõu Vas Ráp Se; uov g uovi Ris JõeK Iis, `uovi Kuu/h- g `h-/ VNg/n `uovi/ Lüg IisR; uav g uavi VJg; uõv g uõvi Khn

1. tara, hoonete vms piiratud ala; õu tuleb veräväst `sisse, tuli `uovi Lüg; Õue naagu oov, suur kõrge lank `õmber Pöi; `paergu `lennas oovid, maal oo õue Mar; tiib oovi väravi `lahti, lääb `uuyi `sisse Hää; linnas olid uovid, kus sai obuse jätta JõeK; läksid üle meie uovi Iis; obune ja vanger olid oovis Lai; uu, raud värät iis Vil; nuur pul'l `olli tullu karjaga ütē, meie oovi `pääle Ran; ega uulitse päald ei saa `sisse, `sissekäik om oovi päald Nõo || piltl (tüssamisest) mind tõmmati `oovi, niipal'lu läks raha ära Plt

2. katusealune või mingi ruum või hoone Igal kõrtsil oli kaks oovi teine teises otsas, suur külameste, pisem sakste jäuks Kaa; see oli vana külä kõrts, `keskel oli oov, suur roovialune Mar; kõrsu oovil oo katus peal Mär; nüid änäm `kõrtsusi põle, aga eks oovid ole ikke kõrsu ots (otsas) Juu; uu one linnan - - `katse `alsed, kohe vihmaga `varju lähäd; uavin one üüd Kod; tetäss pal'lu `suuri `huuyõ, kohe `sisse veedäss vili; huuy vai suur küiñ; meil kutsutass savikivi hooviss tuud, kon savikivve kuivatass Har

hoov² → hoob

oov¹ oov g oova vähinatt – Kei

oov² → hoob, hoov¹

oovama¹ `oovama Kod/`uu-/ , da-inf oovata Khk Muh Tor Trm; `uava|ma, da-inf -da Jõh voogama, voolama `Mulle `uavas `vasta külm õhk Jõh; ju säält Sauegu `põldu seda vett `oovand on Khk; vesi `oovab meres, suured `lained tulavad Muh; vähä uaval al'likass `uuyab Kod || uhtuma vesi oovand `kaldad alt tühas Tor

oovama² → hoobama

oo|varrikas oovarrikas (teat oblikas) – Pha **Vrd** hoovarsik(as)

hoo|varsik(as) (teat oblikas) oo varsikad, nende `juuri `keeta, kui loom verd kuseb; oo varsikas - - obuse kuse oblikas VII; Oovarsik, kui nee õrnad ja noored on, siis nee varred `aitavad `süüa Rei; hoo varsik on ponase ladvaga Phl **Vrd** oovarrikas

oo|vass, **-vassikas** (mingi taim) oovassid oo nagu oblika lehed, neid ep `sööda; oovassika juurdega pestasse laste päid, kui laste pead `katki `olle; oovassikal_o punane vars Muh

oovastama oovastama vaibuma Öö läbi ammas `lõhkus valutada, koidu ees oovastas natuke; Täna tuul marub `väl'las, piaks tä oovastama, saaks `kuhja `minna tegema Han

oovastis oovastis g -e vaibumine Küll ma oli valu sihes, aga siis tuli nagu oovastis - - ma sai magama jääda Han

oovilt → hoobilt

oovus `oovus g -e hoovus vee `oovused meres, kut jõgi oleks; `oovus viis meid `kaugele `teise `kohta; mere `oovus - - see niisama kut maa tuul, et `kuskilt poolt oo vee joosk ikka Khk
opa opa Khk Kaa VII Jaa lastek hobune Taet `aitas lapse opa `sel'ga Kaa; söidame opaga edesi VII

opakas¹ opak|as g -ka Kaa VII Muh Mar Kse Var PJg Kei Rap VJg, -ga Mus uhke, upsakas opaga olemisega inimene Mus; Äi maksa nõnda opakas olla üht Kaa; mida suuremaks, seda opakamaks lihab VII; üks va opakas ikke oo - - nehoke va `uhke Mar; suurelene ja `uhke, na opakas et Var; opakas - - kes na opatab oma rikkust Kei

opakas² opak|as VMr IisK, oppak|as Lüg Jõh IisR, g -a; ppl obakuid Lüg (teat seen) oppakad - - `niske `musta nahaga ja `ninda ku `mütsid `onvad; `suured oppakad, nied `üöldi, et on `luoma `siened, aga mina_j tia, kas `süöväd inimised ka neid Lüg; Ma ei taha oppakaid `korjada, säel on `ussid sies IisR; opakad, nied on nigu kausid VMr; opakad on suured libedad siened IisK Vrd opak|seen

opak|seen opak- VMr VJg, oppak-, obak- Lüg (teat seen) oppak`sieni eväd süö `meie inimesed; `paksud `siened, obak`siened, veneläsed `süöväd `tõisi Lüg; opak siened, nõnnagu tailiha kord on all teesel VMr Vrd opakas²

opar opar, -r g obara rukki- või linnasejahukört opar sai makõ, tuuperäst õt jahu? `lašti keevä vii `sisse; vanast tetti obara jauhast obarat Se

***opatama** (ta) opatab Kei, (sa) opetad Rap hooplema opatab oma rikkust Kei; mis sa opetad Rap

operdama operdama hooplema mis sa - - operdad Kul

opetaja opetaja TLä TMr Võn Ote Rõn, opõ- Võn Ote San V; oppetaja Jõe VNg kirikuõpetaja, pastor osav opetaja `ol'li sõnale ja laolule, aga ärä `kuuļi Ran; vanast ku sa pääkoolin käemätä ollit, siss opetaja es laalata Nõo; opõtajalõ üteldü, et ma `väega `aigõ olõ ja opõtaja pedänü `kerkun mu iist palvõt Ote; tulõ no `kullõ_sa_ka opõtajat Krl; ku_periss opõtaja `haigõ om, siss matt abiline Har; vanast käve_tõbidsõ mano opõtaja? Rõu; ilmalik matuss olnu?, opõtajat es olõ? Plv

opetama opetama Puh Nõo Kam, obe- Kuu VNg Vai/-mma/ õpetama mies tegi `ninda, kui `tohter tämale obetas Vai; Pane koolin äste tähele - - medä om sääl sulle opetedu Nõo

opetlik opetli|k Rõu, g -gu Puh; oppetli|k g -ku VNg õpetlik oppetlik lugemine VNg; opetligu raamatu Puh

opetus opetu|s(s) Krl, g -se San, -sõ Rõu; obedu|s g -se VNg, -kse Kuu Vai õpetus eit tehnd siis obedukse järel Kuu; sie oli `sulle obedusest VNg; sai külh hää opetusõ Rõu

opi- õpi- opipoiss - - opiss ammõtit; opi `tütrik, kes käsitüüd opiss Krl

opik opi|k g -ko kaapekakk opik - - tetti tsõõrikokõnõ - - ka väl'lä `võeti, `anti latsilõ edimält Röp

opilane opila|ne Puh, oppilai|ne VNg, obilai|ne Vai, g -se; opila|nõ g -sõ Plv; opilõne San; pl opilatsõ Har õpilane oppilaise `raamatud VNg; na omma nigu mu opilatsõ Har; ma pahni puja `rätsepä mano opilasõss Plv Vrd opiline

opiline opiline Plv; pl opilisõ? Se õpilane siih `Tartuh om näid opiliisi Se Vrd opiline

opin opin vudin sa lähät `väl'lä nigu opin õnnõ Har

opitama opitama Ris KuuK ärgitama, hoogu võtma, kavatsema ta nii mitu `pääva opitand `vihma, noh tuleb ja ei tule Ris; aina opitan, aina tahaks `minna, aga ei saa KuuK

opitsõma opitsõma õppima opitsõs läti kült; eis (eks) ma õdaks puuldõ opidsõ Lei

oplanõ `opla|nõ g -dsõ risttoimne vanast `hammõ `käüse_`koeti `opladsõ?; `oplanõ pandass nelä `nitsega? Se

oplema `oplema Ote; `oplõma Har/-mma/, da-inf opõlda Ote, -da? Kan Urv(-mma) Rõu Lei Lut; `oplõmõ San Krl Har; oppõl(l)õma Kan Har Plv Vas Se osatama, ahvima tõse sõnnu `oplõt Ote; `väega halva_latsõ? omma?, `oplõsõ? ütstõist takan Kan; är opõlgu, poiss, vanna inemist Urv; ala opõldu, tu_m rummal, ku tõist oppõllõdõ Har; mi_sa oppõlõt minnu Se; `oplõja, kiä tõist `oplõss Lut

opman `opma|n Kir, g -ni Lüg Vai Jäm Khk Rei Tõs Hää Saa Lai, -nni VII Põi; `hopman g -i Rõu Räp; `opma|n Han, g -ni Plt Hls San, -nni JMd Koe VJg KJn, -nni Trv Pst; `opmann g -i Kuu(h-) VNg Kse; `opma|nn Aud JõeK Hel Rõn Krl Vas, g -nni Mär Tor Hää Iis Trm Kod, -nni Jäm Khk; g `opmanni Kaa Pha; `hopma|nn Har, g -nni Plv, -ni Räp; `okman g -i Lüg IisR; `okma|n g -ni Juu Trv, -nni Kos; `okma|nn g -nni Ris Sim Kod, -nni Krk Vas/h-/ mõisvalitseja või mingi ametiisik mõisas tuli `okman `sinne, `anneti `okmanile `virrat mekki; `metsä `okman õli, sie `täitäs `metsä`errä kohoseid Lüg; aidamees, see oli_se `opmañ Jäm; `opman oli `mõisas, `opman vaadab tööde `järke Khk; Ta oli vana Saare `mõisa `opman, oli va kuri mees olnd Põi; teu päävad `anti mõisa `opmani käde Rei; enni olnd ikke `opmañnid, nüid oo valitsejad Mär; kellel töö alvaste oli, see sai `opmani käest kepiga `kuklase Tõs; kui `mõisasaksad jahile läksid, siss `võtsid `opmani ka ligi Saa; `okmañ oli kõege suurem ärrä Juu; `opmañ, sie oli üle kirjutaja viel JõeK; nägu nagu `opmañni kapi uks VJg; `okmañ õiendas `asju rahava ulgan Kod; `opman oli peksu mees, sitt ei teind kedagi [tööd] Lai; `okmannil olli emänt, ärräl olli ruuva Krk; `opmañ võese oma võemuge kolmkümmend vitsa lüüki `anda moonamihele Hel; vana `hopmañ ol'l üle`kaeja Har; Ku? `ül'ti jo?, et `hopman tulõ, sõss jo_värrin juušk kihäst läbi Rõu; `opmañ üteli, et nädalih sa_kuuß päävåkõst olt `mõisah Vas; `hopmañ ol'l - - `mõisa `val'tseja, `hopmanil ol'l kõik `mõisa voli käen Räp; opmani maotäis 1. tubli kõhutäis sai äga sihantse `opmanni mautäive Khk; Ma antsi taale süüa - - sai opmanni mautäive Pha; Tüümiis parkis kere täis, isi kiitis: ol'li sij alles opmani mautäis Hää 2. kõva nahatäis Anti talle sis ka opmani mautäis, nii et sel'g sinine Hää; `annud tälle üvä `okmani maotäie Kod

hopotama hopotama hüpitama last hopotass käsäsi pääl, ku lais ikk; imä `ütless tõsõlõ: hopoda?, hopoda? käsäsi pääl Lut

hopp hopp Kuu Rõu Plv, opp Lüg Vai Muh Rei Kse Tõs Tor VJg Iis Kod Plt KJn Trv Krl hüüds (hrl korduvana) obone ku `kammitas on, siis üppab jo kahe jala päält edesi opp ja opp Lüg; opp-opp, veta süle Rei; oost lastase `sõita ja öeldase opp, opp Tor; äkitse ku `kargad ehk `viskad koiti tõesega `vankri `piäle, et opp Kod; opa `sülle, noh opp KJn; noh opp üle raavi Trv; latsõ man ütõldõss opp-opp, kui põrmandu päält last võtat Krl

oppama oppama, da-inf opa|ta Ran Nõo Ote, -ta? Kan Urv, -da? Har(-mma) VId(-mma); oppame, da-inf opade San Krl/-mõ, -dõ/ õpetama kes targemba, nij `pañti `tõisi oppama Ran; emä opaß mullõ tähe `sel'gess ja lugõmise kah Ote; ei tahaki tuud, et opatass Kan; ei joua sa maad-`ilma opada targass Har; opaku ui_`sañti likahtamma vns Plv; võõrastõ `lahkohe tuud `pul'li es lasta?, nii ol'l är_pul'l opat Vas; vanaimä opaßke mullõ uma_sõna?. mul ka_ks tulõ kelle taht opada?, `veiga patt om, ko mõistat ja oppa ai? edese (arstimissõnadest) Se; tallõ (tütarlapsele) jo `opsi?: mine? är? sa iist jo? Lut

oppema oppema, da-inf opeta TLä Võn Rõn; oppõma Võn Lei, da-inf opõta? Räp; nud-kesks openu San õpetama raamat oppeb küll, aga ilm om suuremb kuul`meister; opeti, et sa sait `kül`mä, määri `lämmän lambi eliga Ran; sai opetuss, et tij, et sa_i kuule Puh; sääl

olluva serätse `kooli, kos `kõiki töid opetana; opet tõese targass, tõene võtap sul leevä käest; kulle sina olt igäne tark, oppe miu kah Nõo; ma opessi kõik kirjä pääl ärä lastele, et kos te mu `lauúsile panete ja kos kooli `rõiva om Rõn; imä opõss minno vok'i nõal - - mul ol'l `sel'ge kõik' lugõmine ja? Räp || õppima ku ma ammedi ärä olli õpenu, siss - - akasi säääl oma känksepä `tüüge `pääle San

oppima oppima Jõe Hlj, (ma) obin Kuu VNg Vai; `opma, (ma) opi T V õppima siin oppetaja ei lubandki kodus lugema oppetada, et oppivad kodus valesti lugema Jõe; se `täiidü oppind olema, kes `heinä`kuhja tegeb, midä vett pidäb Kuu; eluaja olen oppind (harjunud) seda `kaera`kiisli `süöma, nää nüüd ka tahan VNg; `kümme miest `soudamas, kaik oppined mehed Vai; mitte es näe, kona na `opõsiva, kae, joba rataste sällän ja sõedava; egä üits kõnelgu oma kiild, mes `kiägi om `opnu latsen Ran; veli opp `väegä vähä, temäl olli paremb pää Puh; temä_m liinan ametit `opman Nõo; viis päätük'ki `opse küll pähä Rõn; mis varsan opit, tuu vanan piat vns Krl; ega `üüski ele `sündinü tark, kõik' omma oppinu targa? Har; mul jäi raamat `võtmalla? ja laulu? `opmalla?; mis sa_tei_ku ma opõ, `opnu_sa_kah; latsõ_ka opisõ opõtajass Vas; inemine ei mõista `opmada muudku ikke Räp; om kirotuist `opmah Se || õpetama üts ol'l `opmata? härg, tõõnõ opit Vas

oppus oppus g -e Vai; oppu|ss g -se TLä Ote Rõn, -sõ V

1. õppus, õpetus, õpetamine `Maasingi `koulus oli ka `poistel oppus, nämäd jo ka `posti `otsa kabusivad Vai; mina alati es võta oppust, oma `kangust ai kah vahel Ran; esä mõstab lugeda ja kirjutada, aga latsese ei mõsta oppust `anda Nõo; temä om koolin vanembide laste pääl, oppuss jälle nigu `kergemb Rõn; oppusõ jagu om näet `täämbä kätte ant, tuu piät hommõn sel'ge olõma Har; mul ol'l imä, esä oppusõst ma midä tiiä ei? Vas; `aete meid [sõjalisele] oppuistõ Se

2. leer tulõva pühäbä õhnistadass oppuss `laõsi Kan; mullõ om kaõs kõrd `pantu pokkõ (rõugeid), latsõn `pañti - - ku oppusõllõ läõsi, sõss jäl_ `pañti Urv; `tütrik l'ätt oppusõlõ Lei

opsa opsa (teat paaris rahvatants) – Har

opsaal `op|saal' g -saali (teat valsi moodi tants) lääme `opsaali `taõndsma Kam

opsakas opsak|as g -a Mar Kad upsakas üks va opsakas inimene Mar; niisukene opsakas tüdruk, piab enesest pal'lu Kad

hopsama `hopsama, da-inf hopsada Lut; `opsama, da-inf opsata Trv hüppama `opsa nüüd üle raavi Trv; `hopsa_sa mullõ `üskä Lut

hopsapsaa `hopsapsaa Kuu, `opsapsa(a) Vai Rei Koe Iis Trm, opsapsaa· Khk Plt hopsassaa `hopsapsaa, `trallalla Kuu; `opsapsa - - ja miks ei saa, kes ei saa, kui poiss ei saa Vai; opsapsaa·, Mallega Khk

hopsassaa `hopsassaa Rõu, hopsassa Krl, `opsassaa Lüg Jäm Khk Muh Kod KJn Trv, opsassa Rei VJg Trv hüüds `opsassaa on üks laul Lüg; `opsassaa, Mallega Muh; opsassa, mene `kapsasse, ära mine kaali kallale VJg; opsassa ja rallalla Trv; latsõ? `laulva hopsassa Krl Vrd hopsapsaa

hopsatama hopsatama hüpitama laõs ikk, timmä `vaia hopsata? Lut

opsti hopsti mõni `naine võttab `lapse `süüli ja `ütleb `opsti Lüg

opti hopsti karaõs `opti üle oja Trv

hopõn → hobene

opõtajanõ opõtajanõ õpetajast opõtajanõ veli, tuu `tahte upõga `kapstit ja `suurmit kah Plv

ora ora Kuu Vai hajusalt S, L Ris Juu Amb JMd Koe VJg Sim Iis Plt KJn M TLä Vön Kam San V(p orra), *õra* Lüg Jõh Iis Trm Kod varras, ritv, latt *õra on üks raud`varras, õts`tehti tulisest, siis senega põledetti puu`sisse`aukusi* Lüg; *piibu varre`sisse`aetase oraga auk; ora ees, kera`keskel, tambi labi taga = kana* Khk; *tüüri ora keib tüüri`käärdest läbi* Mus; *ora sisse soab`räimid pistetud, kui pliida all`küpsma`pandakse* VII; *Pitk peenike torn oli [kirikul] naagu ora`taeva`poole; Aava malgad ja kadaka orad, siis on täada, et [katusehari] seisab mehe ea* Pöi; *Vehene ora näidab tundisi (kellaosutist) Emm; Sööstipuul oli ora sees, selle pääle panti kanga pool jooksuma; Teravad orad`kasvast`lehtede vaheld`välja (roosi ogadest) Rei; kus ta külbi poolele on jätnud - -`sõnna turgatse üks ora`püsti* Mar; *põletas tulise oraga,`pañdi tulesse ja`lasti augud`sisse* Mär; *ilma orata kuhi akkab värisema* Kse; *Ora ees, käärid taga, kera`keskel = pääsuke* Han; *tubaka kottis enne`olli piibu ora* Tor; *oraga sorgitse, ora on vana`aigne`so`rkimise riist* Saa; *emapuu`kül`ges peenike raud ora, rool jooseb selle vahel* Ris; *raud pulk, ots oli teräv,`üüti põletse ora,`tehti tuliseks ja põletati`auku puu`sesse* Juu; *peenikene nägo õra* Trm; *pissäd terävä õra`kapsa`sisse, et suad [veest]`väl`jä võtta; tüüüd one kõik ripakille, õra tulen, tõene`persen (väga kiire on) Kod; palava oraga tehäss`auku`sisse* KJn; *orage`lasti keripul pulga`auke`sissi* Krk; *pojal esigi ora`persen, tõene tulen, kolmandaga susitass takast piltl* Nõo; *Kääneti`nää (linad) kokku ja`tsusati oragõ`kuu`tsli lauva`kül`ge* Har; *säks kükäss havva pääle, poi`ss touga`ss oraga`timäle* Vas; *lõstol omma? oraga? palotõdu? mulgu? siseh* Se || *ke`sv`tõmbas`orra (tõmbub kokku põua ajal) Krl*

orajas oraj|as Jäm Mär Mih, *õraj|as* Kod, g -a orakujuline *naa oraja kehaga loom* Mär; *orajas eena kuhi* Mih; *nägu kitsas ja teräv, õrajas* Kod

orane ora|ne g -se Khk Mus Kaa *oras sügise oli suur paks nisu orane, tali võttas* εε Khk; *Orane akab üles ajama; Eks sügise nääb, kudas aasta viljakasu olnd oo, kevadine orane pole veel kennegil salves* Kaa

oras ora|s Jõe IisR, g -s(s)e hajusalt S, L Ris Nis Kei Juu Jür Koe IisK Ksi Plt Pil Hls, -kse Kuu Hlj VNg Vai Kos Amb JMd ViK; *ora|ss* San, g -s(s)e Pal Äks Lai KJn Krk Hel TLä TMr Vön Kam, -s(s)õ Vön Kam V, -ssa Trv; *õra|s(s) g -se* Lüg Jõh, -sse Lüg Iis Trm Kod

1. tärnanud vili; *orasepõld kui oraksed`nääväd tuld peräst`maarja`päivä,`kuivavad ärä* Kuu; *jäniksed`käivad oraksel* VNg; *põld on õrasess ja akkab`aljendamma* Lüg; *orased`tousvad üles* Jäm; *rugi oras ep tohi sügise pailu* εε *kasvada mette* Khk; *loomad toppivad orase. kui korra maigu sohe soand, siis järjest orases* VII; *Oras on`paergus küll kena, aga mis tali teeb, seda äi tea* Pöi; *oras üsna aljas* Käi; *põllutõugud söövad orassed mulla seest ää. tõuk, ää sa mette orassele tule* Mar; *orast on saand`äästud nõrga äkkega* Vig; *vili ajab orasele* Lih; *kui orased oo`koltseid, siss iä oo ää võtn* Tõs; *kui maa külmetand, lastase`lammad orasese* Tor; *külm võttis oraksed ää* Amb; [loom] *akkas oraksel`käima, ei`tohtind`lahti pidada* VMr; *õrasse ninad jo väljas* Trm; *vana juanipääv`müüädä, aga vili õrasen* Kod; *nuur orass`tärkab* Äks; *võtn laeguti orase`pal`laks* Pil; *orass kasvass ku mõts kunagi* Krk; *ku kesi`pääde lääb, siss kägu enämb ei kuku, ku kesi orassen om viil, siss kukub* Nõo; *olliva ilusa orassõ* Kam; *nisu? omma jo orassõn* Har; *kesiv haud mako, tuust no seemend saa ei?, a orass om hüä eläjäle* Vas; *kuiss naid jäne`ssit saasi ar orastõ päält hirmuta?; poi`si lätsi ar orastõ pääle (ehale) Se;`algõva`doo orasõ tulõma`ussõ* Lei; *lüü orassõlõ üle päävä`määndse`ütsä, ku um lämmi* Lut

2. pilt **a.** (tulevikus loodetava arvel saamisest, võtmisest) *Ädä `sunnil `tehti velga oraste `pääle, et sai `jälle `uued `püünüsed Kuu; Sai `naabru mehelt `sieme oraste `piale, oraste pial elabki IisR; See asi jääb paergus niid küll oraste peele Kaa; võtan oraste `peale su kääst Juu*
b. (alakeha paistmisest) *`Enne ei õld `piiga`lapsel `püksi jalas, sis - - `juhtus ka, et iest `paistas, sis emä `üidäs, et kits lähäb õrasselle Lüg; `Vaata, kuidas sa istud, sul kitsed orases Krj; kits lääb orakselle, istu vähä viisakamast VMr; kits lähäb õrasselle, `vaata, uks one `lasti (püksid eest lahti) Kod; suur tüdruk, kas sul äbi ei ole - - kitsi lääve orasel Krk; kata perse?, sul lätt kits orassõllõ Plv*

oras|hain orashein päediruug om säräne nigu orassain, aga pik'k ja kõva va's ja lehe om laiamba ku orassaenal Puh; peni näeb kah, ku `vihma sadama lääb, peni võtab `suuga toda orass `aina ku krauh ja krauh Nõo; orass hain, ta om ka iks väega?, väega? kassuv hain, no_tuud nüt `kitsko ei jõvva_`väl'lä Plv; orasshain kasuss põllu pääl Se; hani? iibä lübitasõ orass`haina Lut **-hein** `Õrass`einäl on maa`ilmatu `pitkad `juured Lüg; orasein on orakse `muadi terava otsaga VJg; orassein kasvass kardulte sehen, juure om `kange, lämmäts kardula ärä; `mätline om siss, ku orasseinä `juuri pal'lu sehen om Krk **Vrd** orashain, -rohi

orase|karva = oraseroheline orasse `karba kaleb Vig; roheline riie on õrasse `karva Kod; orasse`karva rohilast vahel üteldi, nigu `rõiva`kraami ja `langu kah, orass lääb keväde `al'lass - - tuu om ilus rohilane värm Ran **-roheline** heleroheline orase rohilen olli ele rohilen, nagu rüä orass Krk; orasserohilene, `siande ästi rohilene Hel **Vrd** orasekarva

horask ho'as'k sõim Üts vana ho'as'k inemise rõibõ? Urv

oras|rohi orashein õras roho, sie `kasvab `põllu `päälgi, kie oma `põldu ei ari iast Lüg; `Karulipõld on õras`rohtu täis Jõh; va oras`rohto kõik kohad täis Mar; oras rohi, temal on nisuksed juurikad all, pikad ja pikad VMr; orasrohi - - on kole `raibe, ku ta ajab vilja `sisse, kõva rohi IisK; õrass `rohtu ei saa muidu ära äävitata, kui piad mitu `korda `künma ja `äestama Trm; õrasroho juured võtavad jõõdu ärä mua sidess Kod; ruki on kehva, oras`rohtu täis Äks

orastamma orastamma haljendama põld naka'ss orastamma Rõu

***oratama** (me) oratame oraga torkima oratame oraga augud `sisse KJn

orav orav Kuu Khk Krj Pöi Muh Rei LNg Rid Kse Var Saa Ris Hag Juu JMd JJn Koe VMr VJg IisK Plt KJn M(g -e) Nõo TMr, orav|as (-b|as) hajusalt L, Hag Se/-ass/, õrav Lüg Jõh IisR I, g -a; orrav Urv Röp Se, g orav|a Puh Nõo TMr Ote Rõn Rõu Plv Vas Lei, -e San, -õ Krl; n, g orava VNg Vai Jäm Khn, orave Krk, orabu Phl; ppl oravõid Har koheva sabaga väike näriline õravaid ei õle saand nähagi sie suve Lüg; oravad `juoksod, savad `püstiis, üest puust `toise Vai; orav nõnda siutsib ülal männi ladva peel Khk; Oraval on juba tali kasukas selgas Pöi; orabu on puu `otsas Phl; oravas süüb käbisid ja `pähklid Kul; orava änd oo kui viht Tõs; Poisid läksid oravid taga ajama PJg; läks orava jahile Ris; ma ei nää küll `ühtegi oravad siin JMd; orav `juoksis küini katuksel VMr; õravid on punasid, mõni on vesial'l, mõni on pruunakas Kod; orav ei süü muud kui käbisid KJn; orave rüüüst `pähklit Krk; roniss nigu orrav kõjo `latva Nõo; ei ole trehvänü oravat nägemä Ote; oraval um pesä tettü, nigu varõsõ pesä Rõu; ta kah vana`tütrek, ega tedä inäp nüüd `kiäki ei võta?, ta jääss nüüd kodo oravit `haukma (üksildast elu elama) pilt Plv; tulõ oravass mano, küs's: härg, härg, mis sa? mu `hainu süüit Se; orrav, tu `kargass puust `puudõ Lei

orava|körv orava körv leseleht – Rei **-mari** (mingi taim) oraba marjad oo pisiksed punased Mar; õrava marjad `niskesed apukad ja õige piänikesed - - laiad lehed terävä õtsaga Kod **-saba** osi kui õrava saba on `ulgas, siis - - `lehmäd sedä `einä ei süö Lüg; paha

`einamaa, vana oravasaba sääl `kasvas Vai; oravasaba, eenast tema kasvab, ega temast muud ei ole VMr; orava saba - - lülid külles IisK; mes väljä piäl kasvab one konna kuusik, õravasaba on takusem Kod; vili on koledast orava saba täis Lai

orav|äidsen (teat taim) *orav`äitsnel om `valge äidsen otsan Krk*

hordo *hordo lohakas Säänest hordo tüüd massa õi_tetäki Rõu*

oreh|puu pl *sillatalad sillal pikä? ja jämme? orehpuu? Räp*

orel *ore|l g -li Hlj Jõh Vai hajusalt S, Pä/orõl Khn/ VMr VJg Sim Iis Trm Pal(-e|l') VIPõ(-e|l') M(-e|l'); oler g -i Lüg Vai; oril g -a Hlj hajusalt Lä(oril|as Mär) Ha, Jä Kad; erel VNg Lüg hajusalt TaPõ, Trv Hel, õrel Lüg Trm Ksi, g -i; örel Phl, g -i Lüg(örõl) Rei(-a), -e Käi; n, g öreli, örõli VNg; (h)örül g -i Kuu; eril g -a Lüg Äks TMr, -ä TLä; õril g -a Võn Kam, -õ San(-e) Krl; pl hõrila? Urv Har Vid (muusikariist) Hүүs viel `paari `kerra helejäst ku hörüli vilegä Kuu; `eile ei old `köstri ka, kes oleks ereli `mängind, `naised ise `laulasivad VNg; siin kerikus õlid üvad õrelid, mida põlesivad `seie `välla; Lügänuses ei õle örõli egä `kellasi; oleri ääl on `õtsas juo, `naised venitäväd viel ikke edesi Lüg; koor`meister [on]- - orelid pæel, tal abi ka, kes orelid tambib Jäm; `meitel oli koa üks va orel VII; See üüte örele tallamene, mis örele lõõtsale tuult andes Käi; Mängib örelid nägu kukk nokiks tatti Rei; orilad üleval koori peal, `köster mängib Mar; [koolitoas] üks väike oril oli kesk tuba Vig; orelid ole kuuln ikke, kui kirikus kõisi Tõs; ma_j tahtnd surma pärast orelid ealt kuulda Tor; orila mäng Ris; orilaid pidädä tallatama Juu; meie kirikus on jo vana oril JMd; orilad akkasid `üidma Tür; kirikus mängib iga pühapääv orel VJg; kerikus laaletasse öreliga; Kõhuksed tühjad, soolikad mängivad sees orelid piltl Trm; kuali erel one veeke, aga ike erel Kod; akkas ette panema, et ostame siia majasse orel Vil; ää kõri ku orelid vile Trv; luterusel (luterlastel) om orel' Krk; täl `olli üits `väike eril, tollega siss mäng ette Ran; erilä `sõkmine om rasse tüü, toda egäüits ei mõsta tetä Nõo; kuul`meistre `mängse õrilit Kam; ku laulukuu' laul, siss õrilõ omma_vakka Krl; `keistri `naksi jo hõrilõid `mängmä Har; sõkk hõrilit Plv; `kinke tuhat `ruublit hõrildõ `osta Räp; hõrilidõga laulõti Se*

oreldi *hõredalt puud ei ole `ästi ligi `laotud, on `jätud orel'di Plt*

org *org g oru Jõe Kuu Jõh Khk VII Põi Muh hajusalt L, HMd Juu Kos JMd Tür Koe VJg Sim Iis Pal Ksi Lai Plt SJn Kõp M TLä Kam Ote San Krl Har, oro Lüg IisR LÄPõ Kod Pil KJn Vid; n, g `orgu VNg(g oru); `orgo g oro Vai*

1. nõgus pinnavorm, madal koht *`tarvis `menna orost läbi, kui jõe ligi `menna Lüg; ta läks ala `orgu Khk; `meite `kantis pole `sõuksi `orgusi mette VII; suured orod ja määd Rid; all `orgus jooseb oja Tor; nende orudes kasvab võsa Saa; määst `alla oru `põhja Kos; mõnes kohas on oru põhjas vesi Sim; Tuha `veski one oron, mägede vahel Kod; läks oru `kaldast `alla Lai; org on suur ja sügav, lohost pal'lu suurem Plt; ma käisi viil neid `orge ja mägesid `vaatamen Pst; mine säält oru viirt `müüdä Krk; jaanipäeväni om `orge seen ange, ilm om nii kül'm Puh; küll ma pel'lässi, ku ma orust läbi lätsi Nõo; laosik maa pääl `orge ei ole, mägede sisen om oru Kam; mägi lätt `pistü (laskub järsult) `orgu Har; sügävä? oro perve? ol'li?, alt juušk vesi Rõu; maja ol' säält `väega oroh, mäe_kõik' `ümbre_`tsõõri Vas || piltl `Lainte vahel olid sügäväd - - orud, ja kui siis `laine `arjale tost - - ans `jälle `aiga, kui `uuesti ala `jousid Kuu*

2. padrik *org_o paks mets, suur metsa org Muh; sii oo kui igävene org, siält läbi sua `keegi inimene mette Var; org - - nihuke pute ja põesastega Juu; aja kari `orgu, säält on tuulevari Ksi*

orga|hein, -rohi *värihein orgaein_o kasse-äänä `muudu, arueenä ulgan; orgarohi - - tuule käen väriseb - - kasvab eenämu piäl ja metsäde jäären Kod*

orgeldeme *orgeldeme* sundima *mudu perenane ei saa olla, ku takst ei orgelde* Hel
orgiline *orgili|ne* Hls, *-le|ne* Tõs Juu Plt, g *-se* adj < ork *orgilene puu oo `kuivi `oksi täis* Tõs; *moa on nihuke orgilene, kui puud peält ää on `tehtud* Juu

orgitsema *orgitsema* Hää Trm *orgiga torkima, urgitsema vanaste orgitsedi `piipu orgiga* Hää

orglik *`orgli|k* Khk Rõu, g *-ku* Mär Plt Trv Vas *orgudega, orguderohke `orglik maa* Mär; *`orgliku kotussa* Trv

orglikane *`orglikane* San; *`orglika|nõ* Ote, g *-dsõ* Rõu *orglik Tan om `ümbre`tsõõri* *`orglikadsõ maa?* Rõu

orgline *`orgli|ne* Saa JMd Koe Kad Sim Iis Kod Plt Trv Krk(-li|n) Võn Kam Ote, *-le|ne* Var Juu Plt, g *-se*; *`orgli|nõ* Rõu, *`orguline* Lüg

1. *orglik `niiske* (niisugune) *mägiline ja `orguline maa* Lüg; *tee läks läbi `orglise maa* Saa; *jõe äär on jo `orgline, mõni koht on `kõrge ja mõni koht on madal* Kad; *siin põle `orglist maad* Plt; *lagendik om `roh Kemp laosik maa, mitte mägeline ega `orgline* Kam

2. *padrikune `orglene - - paks ja tihe, et sa pääse läbigi; `orglene mets, puud `risti `rästi maas* Var; *`orglise mõtsast ei kuule `uikamist kah* Krk

orgne *org|ne* Juu, *-nõ* Rõu; *orgo|ne* g *-se* Vai *orglik üvad maad, ken on näi `orgosi mai* *peremies* Vai; *see moa põle õhõtasane, nihuke mägine ja `orgne teene* Juu

horgul *horgul* kohevil – Kan

horgulõ *horgulõ* Kan Urv Rõu Plv Röp koheville *olõ? omma? horgulõ pant* Kan; *Kikass läts nii vihatsõss, et sulõki `aiõ kõik' horgulõ* Urv; *ku haina_`tuurõ umma, sõss piät horgulõ* *`pandma* Rõu; *aja haina? horgulõ, siss na kuiossõ? parembihe* Plv

horgutama *horgutam(m)a* V, *orgutama* Kam koheville ajama, kohedaks tegema *lätsivä* *`ainu üless orgutama - - kui suure kaari, orgutedass vijl üitskõrd üless* Kam; *Sa horguda na haina_lak'ka, sõss parõmballõ kuiussõ? Urv; kiä `uhkõss pidi, tu horgutass ennast `hirmsadõ* *piltl* Har; *Nüpeldedi hüä tükk `aigu, sõss horgutõdi `vikluga `ümbre ja jäl_`naati `pesmä?* Rõu; *ma horguta `hainu üless, siss päsess tuul mano* Plv

horguvalla *horguvalla?* Har Vas Röp kohevil(e) *sorgutagõ* [heinad] *üless, nigu horguvalla?* *`jääse?*; [kana] *aja hennest horguvalla?, no_mma pudsajõ kõik' horguvalla?*; *naid ei olõ vaia sõkku?, las olla horguvalla?* Har **Vrd** *orguvallõ*

orguvallõ kohevil(e) *viglagõ pillut orguvallõ? kõik'; jahu om orguvallõ* Krl **Vrd** *horguvalla*

hori¹ *hori*, pl *horä?* koi *hori, tu sööse nigu `rõiva ar?*, *tege mulgu sisse; horä?* *aasõ karva* *`maahha; ma `arva, et šjo om hoõol aet* Se

hori² *hori lori* *üts igävene hori raamadurõibõ?* - - *igävest horri `sisse om aet* Har

ori¹ *ori* g *orja* hajusalt eP, M TLä Kam Ote San Urv Krl Har, *orja* R(n *orja* VNg Vai), *ora* Vld

1. õigusteta isik; kellegi heaks tööd tegev isik, käsualune, teenija *mida `kaua õli `mõisat* *`tienind, et sie on `mõisa ori* Lüg; *Ega ma oma mehe ori ei ole* IisR; *pole änam `mõisnikkusid, pole änam `orjasid* Khk; *See laste `oidmine on vana inimesel just orja amet* Põi; *see sai üsna orja* [moodi] *`vitsa* Muh; *Aega ärjal, aega orjal* Emm; *lähäb teise orjaks* Mar; *obune oo keeletu ori, iga üks annab plaksu `pihta, ega ta enda eest `oska `kosta* Mär; *ega ma ori ole, et `süia ei saa* Aud; *`vaesest saab vara pidaja ja orjast osa jagaja* PJg; *päevad lähevad orja* *`puole* (lühemaks) Ris; *ärja orjad, need olid mõisas* JõeK; *sulane ehk tüdruk kutsuti ennemast orjaks* JMd; *tõmba teha nägo `mõisa ori* Trm; *mina õlin küll ärräle `kindel ori ja täädin*

kõrrapäräss tämä `käsko Kod; mis sa lähed `otsma sinna nii noorelt, teisele orjass (tüdrukule abiellumise puhul) Ksi; vanaema käis mõisas teol, pidid orjad olema, ega talud ei olnd ostetud Plt; võlg tüüb `võera orjass KJn; ma ole justku_its vana tüü ori kunagi, ei saa üül egä päeval rahu Trv; nüüd sa annat ennäst eluaa orjass Krk; miu esä emä aal olli küll pissetu neid kõrralisi ja `orju Hel; mia ole ollu igävene ori, ei ole üttegi ääd `päivä nännu Ran; nüüd inemise ei võta toda `süüki ettegene, midä mina pidi `süümä, ku ma tõse ori olli Ote; `ründä nigu ori üü? ja päävä? Urv; kiä ori om - - tuul ei lasõ_ `kiäki hingädä?, üts ora tulõn, tõnõ om `persen Har; `pillaist saa ori, a kokku `hoi`jast saa kuningass Rõu; mis sul viga, sa_`pei? `orju Vas; ku kodoväüss läts, siss üteldi: läts ilma palgata orass Röp; ku `pässi ori vallalõ, siss sai priiuss Se

2. *piltl mingi himu, pahe mõju all olev isik sie on üks peris pattu ori, juob ja tieb `niiskesi üle `annetumi tükkisi Lüg; iga üks on oma kõhu ori - - oma kõht suñnib `orjama Lai; ta om viina ori Har*

3. *orjus; orjatõõ nee olid ikka veel need orjast `lahti `pääsünd inimesed Jäm; `olli sõit sehen, üttest orjast `tõisi `orja Ran; õdagu `ilda, hummogu `varra, kõõ platsih, om täl inemisõl - - väega suur tüü, `väega suur ori om; `minti orälõ Se*

ori² *ori g orja Khk Põi Muh Mär Vig Kse Tor Saa Ris HMd Juu Jür JõeK VMr Kad Sim Iis Trm Kod Ksi Pil M Ote suur, jäme puu ju ta sis ka ori oli, kui ta maha `lasti, nii jäme löime [tehti], tee vakk `leiba sees ε Khk; vanast olid `metsas puud kut suured orjad Põi; kis nihused orjad `lõhki ajab Mär; vanad tamme orjad Kse; mede metsäs on mitu sianst `orja, mis kaks mi`st sülega ümmert `võtvad Saa; va vanad orjad, tahaks maha `raioda Ris; põline suur mets, suured orjad sees Juu; pidi `kerve `katki `lüöma orja `oksadel JõeK; vana männi ori - - kuda sa nisukese jõmika `lõhki suad Kad; jämedad orjad sial, sai teisi punnitud Iis; kõige suurem, ori juba - - si` on teiste puude peremi` Ksi; paju suur nagu ori Trv; si` om üi` suur jämme ori, karja lauda tala (palgist) Krk; na palgi omma jämedä nigu orja kodu `veetu Ote || mes suur kivi, one ori Kod*

ori³ *ori täkk – Hää Hel*

ori⁴ *ori orikas ori_õ üsna suur Kei*

orihirs *kiige võll orihirs pandas sikkõ pääle vahrugaga kiñni Se Vrd olihirs*

orijalad *ori-* Vig Pä Rap Tür Pee Pal Ksi VIPõ Trv Puh San, *oori-* Pst Hel kuhjavarada toed meil lähväd `kuhja tegemä, pannasse ike orijalad `sesse Vig; obused lõid kolmekesi `püsti orijalade `moodi Tõs; orijalad oo eina kuhja sees, pannasse kolm puud ja akatasse `sinna `ümmer `kuhja tegema Aud; orijalad ol`lid kuiva kuuse puust, mu`du aavad einad kopitama Saa; orijalad pannakse kuhja `sisse, `varda `ümber, kolm, neli ehk viis tükki Ksi; kuhjal orijalad sees Pil; varras `püsti ja siss on temäl neli ori`jalga sääl `ümmer Kõp; ma panni minev `aasta kuhja `vardale uvve oori jala Hel; kas orijala ärä teid Puh Vrd orivaiaid

orik¹ *orik jäme palk jämme tala orik Ote*

orik² → orikas¹

orikas¹ *orik|as g -a Lüg IisR Vai/-g|as/ SaId Muh hajusalt L KPõ, Iis Trm Plt; ori|k Saa TMr Urv, g -ka Lüg Iis Äks KJn Trv, -ga Khk Hi, -ku Kod Hls Hel TLä Ote Rõn San Kan Har Rõu, -gu Kuu SaLä Krl Rõu Vas Se Lei Lut, -ko Plv Röp; ori|ka g -ga VNg; oori|k Trm Kõp Vil Hls Hel, g -ka Pal Trv, -ku Krk(-gu); ork Võn Kam San Lut Kra, g `oriku Rõn kohitsetud kult kui `kulti enamb ei `pruugida, siis `leigada origast VNg; sie on `ninda must nagu orikas Lüg; orik karjub `lautas Khk; Virutab magada kut vana orikas Kaa; ennem ta_õ ups, munad `võetse ää, siis_õ orikas Jaa; Orikas võtab ennem rammu kut va emis Põi; must orik `nurkas,*

`ingab ega arjase vaheld = saunaahi Emm; Oled sa mei origad näind, mei orik kadus ää Rei; pista põrsas koiti, kui pakutakse, ära orikast `ootama jää, muidu võib olla jääd ilma ka Kul; suured `aastased orikad - - kissi kuldi liha tahab, `põrsast peäst saab ää lõegata Vig; orikad kasuvad rammusase Tõs; viis orikale `süia Tor; orika raibe `tõngund aias õhe `peenra segamine Juu; Orikana teda pietama, muidu - - jäi lihale ikka kul'di ais ja mekk kül'ge Jür; meil on kolm orikast JMd; mudane nagu orikas VJg; `nuuman ära selle orika Iis; kas kellägä orikud ei nähnud (öeld mitte teretajale) Kod; ei tapa viil orikad, anname viil `süia KJn; oorik `olli `enne paelu `veiksem Vil; `pääle `lõikamise, sõss om na oorigu Krk; meil olli tänavu kaits emmist ja kolm orikut ärä tappa Hel; orik lääb `porri põherdämä Puh; siakarjuss sai `massu emmiste ja orikide pääld Nõo; vana ork kannap `põhku, ilma läävä alvale Kam; ork ei saa `mol'di kusta, `orkul om kusemine kõtu all Rõn; orikulõ piät süük ette `viimä Har; kui kul'di är² om lõigatu², siss kutsutass orikost Plv; pahr, ku paudi² ussõ om lõigat, sõss saa orik Lei || söim Sa kurati vana orikas Pöi

orikas² orik|as Krj Muh, g -a Tõs jõululeib *Menes peres siis küpsetati veel - - `sõuke orikas ka - - lapsed söid äe Krj; siis `pandi orikas vilja `salve, nii kava kut kevade külima `mendi, siis `anti obustele Muh*

oril, orilas → orel

orin orin g -a urin koer tuli orinaga Rei

orinal lahinal; vuhinal `vihma tuleb üsna orinal; tuul puhub `aknast üsna orinal `sisse Khk

ori|ohakas karuohakas oriohakas kasvab pikk ja maa `ilmama terav Tür **-paar** sarikapaar said oripuuri `piale VII

ori|puu 1. murispuu; aampalk oripuu kannab lagipuud Käi; oripuud on need, mike pääl katus `tehta Rei; oripuu leheb siit õle lae Phl

2. a. sillatala silla oribud, mike peel palgid käivad Phl; vanast nuu silla tala üteldi oripuu Kam; sillal pandass oripuu ala, oripuu om `risti jõge Ote **Vrd** orjapuu¹ **b.** silla käsipuu silla `kõrves oo oripuud Tõs; oripuu² `pantu ütte `puuldõ ni `tõistõ `puuldõ silla pääl Lut

***horisama** pr (ta) horisass varisema ku no kuiusõ², siss lätt maha_ku - - horisass, horisasõ maha terä² Har

orisema orisema Rei Vig Juu nurisema; torisema mis sa orised siin Juu

oris|paar tugev sarikapaar orispaar läks üle tua Kaa; Taludes `paanti oris `paarisi `lauta Hää

oriss oriss kuhjavarras – Urv

horistama horistama luristama lehm on suure `vaardiga söön, horistan Phl

oristi oristi suure söömaga loom igavene oristi Muh

ori|vaiad kuhjavarda toed varras `löödi `püsti ja `pandi orivaiad `üumber; orivaiad, niid ei lase `kuhja `üumber vajuda Ksi; orivaiad, kuhjale pannakse vist kuus tükki `sisse neid Lai **Vrd** orijalad

orja|aeg mina põle seda `orja `aega enamb nähend Vai; Orja aeg oli meil seitse sada aastad Pöi; ei `saandki magada - - päävä tõusuks sa pidid juba vaopeäl olema - - see oli see orjaaeg Mär; Orja `aegõs aasid `kupjad inimesi `tüegä tagant Khn; ega see orjaaeg ole, et naa vara peab `tõosse menema Aud; orjaaeg õli vanass, ku `mõisan kääsid tüül Kod; ku orjaaig `müüda olli, tulli rendiaig, siss ostuaig Hel; mina sundusligu ora aol ei olõ² elänü Räp **-hein** (taim) orja `eintege `autide nüssik ärä, nii orjaeinä om kadaje `muudu Krk **-kaer** orjakaer luste – Plt **-kuu** oktoober orja kuu, viina kuu Rei; orjakuu oli vanast, oli sügisene kuu JõeK

orjalik *orjali*|k Khk VJg, g -ku Iis Plt KJn Trv, -gu Trv Rõu orjale omane; alandlik *orjalik inime äi ole prii* Khk; *vanast õlid inimesed kõik orjalikud* Iis; *orjaligu meelega* Trv

***orjaline**¹ *orjale*|ne g -se Plt; *orjalinõ* Rõu, -lõni Krl *orjalik orjalõni inimõ, kohe tedä`kästi, sinna läts* Krl

***orjaline**² pl *óralise*?, ppl *óraliisi ori tulliki óralise*? *hummogult`tüüle; oh - - meid vaesit óraliisi* Se

orjama *orjama*, da-inf *orjata* hajusalt Sa, Muh Rei Mar Mär Kse hajusalt Pä, Ris HMD Kei Juu Amb JMD Koe ViK TaPõ Plt KJn M(-me, da-inf -te, -de) TLä Kam Ote San, *órata* Võn, *orjada* R; *orjama (-r-)*, da-inf *orjada*? Har, *orjadõ*? Krl, *órata*?, -da? Urv Rõu Plv Vas(-mma) Ráp(-mma); impers *óräti* Se

1. kedagi teenima, kellegi ori olema; rassima, rügama *eks sulane ikke`orja peremiest; ma pian`orjama üöd kui`päiväd`ühte`puhku sene vähäse maa iest* Lüg; *Neid`saksu sai`orjada küll ja küll* Jõh; *sulased ei`saagi`ninda`orjama, kui mia ise olen`orjand* Vai; *mõisa teo`oukus (teotõöl)`orja alati, millal sa omale`asja teed* Jäm; *elu aeg ep`või teist orjata* Khk; *Kes töö inimene on, see`orjab ega päe`väljas* Põi; *sunniti`mõisad`orjama* Muh; *reñdid olid nii suured, sa pidid`orjama üks lugu* Mär; *ei surn`keegi`näl`ga ää koa mette ja,`orjasime ikke selle elu ää* Aud; *lapsest saadik`orjama akanu* Hää; *orjas seal kuni setse`aastad* HMD; *nää sa`orjad võerast, sa piad tegema* Amb; *tal tuli kaua`enne orjata, kui sai oma kää`piale* JMD; *mis iast mina piaks nii pailu`orjama* VMr; *sis`ahti isale siit - - talu, et ta oli kaua`aega mõesat orjand* Kad; *orjame iga pääv* Iis; *mina piän sinuda`tüjnmä,`orjama* Kod; *nüid on jo palgalesed, nüid ei`orja enam`keegi* KJn; *sulastel ol`li oma maa ja orjasive siss selle iüst talu* Pst; *orja sij`tali`aiga puie man,`kaugelt oo puu vedäde* Krk; *mitte midägi ei saa ja`mutku`orja* Hel; *omalgi`jõudu vähä, aga mugu`orja`mõisat* Ran; *küll sij`naene näeb ka nägulit, ta`orjab ku obene* Nõo; *mul mißs orjaßs mõtsatüjñ,`näl`gä me_s näe* Ote; *orja sinnu nigu märäst`saksa* Har; *esä`and sõss kõgõ toolõ`maalda_pujalõ,`tõõsõlõ sai ussaid, timä es taha inäp`latsi órada*? Rõu; *tuju imäkene ütsindä órass, a_tia ol`l jo elähhünü`inemine* Vas; *nii kõvast suñnitass`orjamma, et inemine om ärä_tapõt nigu vana hobõnõ;`kerkuopõtaja`ütles`hindä órass, tä`orjass jumalat ja kogodust* Ráp || *millegi heaks töötama sel aal olid`rasked rendid, ainult`renti sai orjatud* Krj; *õlli vana sañt üte jalaga, aga ta`jõudse iks tüjñ tetä ja`endäle`leibä orjata* Nõo

2. ära vaevama millal need tööärjad kurjase läksid, nad olid ju orjatud Tõs; ära orjatud obusest ei saa änam`aßsa Tor

3. piltl **a.** söögi pärast rahmeldama *Mis sa siin`ilmas muud teha`jõuadki, kui oma ja oma`laste`kõhtu`orjada* IisR; *oma`kõhtu`orja igä pää, tee tööd ja nää`vaeva ja jüst oma kõhu ette* Juu; *orja`kõhtu nagu teist sulast* Sim **b.** orjalikult millegi teenistuses olema *minu pojad, need ka`orjavad`viina* Lai

orjandus *orjandus* g -e orjamine *midä senest`orjandusest`oige saab, et miä piän`ninda`orjama* Vai

orjalohakas karuohakas *orjaohakas, mis`keikidest keige vahem* Jäm; *orja ohagad on suurde`jummidega* Khk; *Sõnna ää`pal`lajalu ming, orjauhakad`sorkivad* Kaa; *orja ohakas - -`kangest kibed, nendega`olle ennem`orju peksetud* VII; *Orjaohakas on nii vahe kut nõela pärßs, kasuvad suured mehe pitkused ää* Põi; *orjauhagad,`kanged suured`pisted seel`küljes* Emm; *orjaohakas oo karune* Mar; *orja ohakas - -`kui temasse puudod, siis oo kohe veri`väl`las* Kul; *mis ned õte valosad oo, ned oo orjaohakad* Kir

orja|puu 1. suur (põlis)puu `õige suur puu - - sie on jo üks elo `aigane `orja puu Jõh; mis vanad puud on oln, orja puud Ris

2. sillatala orjapu[?] omma silla all, ka^s vai kolm orjapuud õks om Urv; silla `päälmätse[?] puu[?] pandass `rišti üle orjapuie Har **Vrd** oripuu

orja|puu kibuvits orapu[?] - - halusa puu[?], noil omma nõgla[?] küleh Se; orapu[?] - - `hätse[?] umma[?] verevä[?], ma[?]a[?] verevä[?] Lut

orja|põlv `orja `polve ajal pidi `selle maa iest kolm `päivä iga nädalas - - `moisas tüöl olema Hlj; minu - - isa ema oli se päris `orja `polve inimine VNg; mo isa oli viiskümmend kuus `aastad vana, kui ta orjapõlve lõpetas Mär; siss lõppis orjapõli, ku ma mehel läksi Hää; sie oli sie orjapõli, mis mõisas taheti, seda `tehti JõeK; inimesed saed orjapõlvess `lahti, ku `reñti akasid `maksma Kod; üks igavene orjapõli `olli Vil **-tants** (teat tants) orja tants, `tantsijit olli suur pikk ruud, üi^s olli rongi ehen - - sellel - - olli suur pikk tok`k kähen, tõise `tampsiv iki [jalgadega] Krk **-täht** (teat taevatäht) orjatäht akkab keige `enne `öhtu `paistma Emm; orjatäht olli sügise `taevas - - orjatähe tunnen kohe ära, see on `ästi ele Saa

orja|vits 1. kibuvits `orja `vitsäd on nied õkkased Lüg; orjavitsadel one ühe `kõrtsed ruasid ja valusad õkkad Kod; kibuvitsa orjavitsass kutsuts kah, vanal aal nendege om nuhelt Krk; Orjavitsa marjust tetti t^{ij}d Nõo; oravitso `häelme[?] omma periss ilosa[?] Kan; orjavitsa[?] omma[?] `nõkluga Har; `Jeesus sai^s sängü man, oravit^sa kruu^{ij} ol l pääh Vas; Oravit^s om sääne ku[?] roosipuhm Se

2. (muu taim) orjavitsad_o enam `valgema koorega Muh; suured pikad kollad, need on orjavitsad Juu; orja vitsad, teravad rohud, suured pikad JõeK

horjudama → hurjutama

orjunu nud-kesks `orjunu[?] Urv(-r-) Röp, `orjenu Nõo tööga ära vaevatud küll om ää, et ma vahel `sanna saa, s^{ij} vana `orjenu ihu saab `õkva `ker^gess Nõo; kirp üt^{el} jälle, et temä lätt tuuperäst maalt pakku, et siin omma[?] va[?] `orjunu[?] inemise[?] Urv; na_{käe}[?] omma[?] iks `orjunu_{ka} uma jago Röp

orjus `orju|s g -se RIid hajusalt S, Mär Kse hajusalt Pä, Ris Kei Juu HJn JMd Koe VMr VJg I Plt KJn, -kse Kuu Vai; `orju|ss g -se M(-r- Hel) TLä San, -sõ hajusalt V(-r-)

1. orja seisund; raske töökohustus, pealesunnitud töö `räägin `moisa `orjusest, kuda inimesi `pekseti Vai; `orjus oli `kange, pidid `mõisas teul `käima Pha; ma oli lapseline `alles, kui nad `orjusest `lahti said VII; rahvas oli kõik mõisa `orjuse sees, kodune töö oli tegemätä Mär; ma sest mõisa `orjusest ei tea kedagi, aga eks ma ole sest viletsast põlvest kuuln Aud; teomehed tegid pühabe eina `talguid, argibe olid mõisa `orjuses Kei; tiu `orjuse ajal õli `raske elada, panivad `orjuse `piale Iis; `mõisa `orjus õli tiopääväd Kod; [kandikohal oli] raha reñt ja mõned `orjused olid kah, sõnniku vidu ja `otra koristada ja Plt; inimese olli `mõisa `orjusen, nemä es saa `õigel aal oma `põldu tetä Hel; `võõra `orjuss om rasse Ran; mi^{iss} ja nani lätsivõ[?] mõisa tühve, siss olli `orjusaeg, täüs `orjuss Krl; ma[?] esi[?] `orjust es näe[?], a vanõmba[?] nuu[?] kõnõli[?] tuud `orjust Rõu; `orjusõ `aigu ol l tuu koodiga rehe `pe^smine Vas

2. kohustus, vaev kõik kõhad õlid neid `piima `riistu täis, `naistel õli `orjust `neiega Jõh; talu `orjus on `raske `orjus küll Vai; iga pää on oma `orjus Khk; on see ka `orjus, ega `öösa külas `käia VII; inimesel on `pantud üks igavene `orjus `sel`ga, tuleb `leiba `teeni Saa; Obune oli `linnas ja kirikus `käimise jäoks, ega `enne obusel niisukest `orjust põld Kei; ei ma seda `orjust küll oma piale võta JMd; ahju `kütmine on suur `orjus kohe VJg; ega talupaegas sie `orjus ei lõpe Trm; minul one küll siberi `orjus - - käed valutavad ja nüid `keträ `lõnga poosile Kod; seda `orjust ei jõvva ämp kannata, mina lää minema Trv; küll om `orjust lastege

Krk; *ma võti tuu* (talutütre) *henele naasõss tuun mõttõn, et ma_saa sulasõ `orjusõst vahest vallalõ* Har

ork¹ *ork* JIn, g *orgi* Hi(h- Phl), `orgi Lüg; *ork* g *órgi* JMd Kad VJg Iis Kod Lai Plt Krl Vas, *orgi* S L Juu Koe Trm Plt KJn Vil Trv Hls Hel Ran Puh

1. kepi-, pulga-, varda- või orataoline hrl terava otsaga ese `astusin jala `orgi `õtsa Lüg; *koes orgi `otsa sa `eese püksid oled `puhki aand* Khk; *pane pätid `jalga, orgid `torkavad* Muh; *horgi `otsas `praeti liha* Phl; *orgiga `amma vahelt `jälle turgib* Mar; *aanale (aunale) pannasse orgid `sesse, siss ei vaju na unikusse* Vig; *lökkasin part paegale ja ork `püstitis `siia `sesse* Mih; *`pandi ork ahvena suhu, mudu i saan kaabitseda* Tõs; *Ää `juõsug ork `püstitü käe, tõrgid teste silmäd piäst `vällä* Khn; *juba orgi `otsa joosnd (rasedast) piltl* PJg; *ku võrk orgi `otsa `aetakse, sis tõmmatakse ko `sirgu natukese, see on võrgu venitamene* Vän; *vanaste orgitsedi `piipu orgiga* Hää; *pañnin lille `juure kolm `orki `püstiti* Saa; *ark sahk ummistas ää, sai orgiga `turkida `väl'la* Juu; *mis sa nende `orkidega tegema akkad* JMd; *ork läks näppi* Trm; *kui `ambad nurga pial ette tükivad - - siis on nagu - - orgid suus* Lai; *liha orgi otsas vinnutasse* Plt; *männä oksad on kiik kuevad, ärä kujunud, kuevad orgid kiik* Vil; *ma sorgassi jala orgi `otsa* Trv; *mõni paneb orgige vorsti otsa `kinni* Hls; *tõeme üte pik'ä orgi, siss ragusime mulgu `valla (jäässe augu)* Ran || oga, okas karu uhak - - *terabad horgid `külges* Phl; *kuuse orgid oo valusad* Tõs

2. (mitmeharulistest esemetest) *oma perega, siis `süödi `aadama `orkidega (kätega)* Lüg; *tuuldis ork [on] odra rehe aegu `tarbline, kolme nelja aruga* Khk; *sõnniku ork oli puust kahe aruga* Kär; *orgid olid, nendega sai [kartuleid] kaivetud* VII; *Sõnigu orgil on klomp `otsas, klombist on ea `kinni `oida* Rei

ork² *ork* g *orga* Trm ILõ külmtõbi *ork pani inimesel piä `valtama ja iho värisema; mõni õli kavva `aega organ* Kod; *meie `Kaarel jäi `orka* MMg

ork³ → orikas¹

orki `orki Muh Hää

1. harali mõnel lehmäl oo sarved üsna `orki Muh

2. kondiseks, kõhnaks [kui hobune] *Pika tii ära sõidab - - jääb `orki* Hää

orkis `orkis Muh Hää Juu KJn harali; orgitaoliselt *suured `orkis sarved [sitikal]* Muh; *Kuhe on väga `orkis - - jusku ork üles `lautud, tal põle nägu ega tegu* Hää; *me rukis jäi nii imelikuks araks nende kül'ma `öödega, oli nii `orkis* Juu; *ao kood on sedaviisi `orkis* KJn

ork|jalad kuhjavarada toed *kuhja orkjalad* Pee

orkjass `orkj|ass g -a sirge (ja pikk) `äste orkja kasvuga, pikä kasvuga Ote

orkli `orkli haraline asi *kolm lilli `kapsta pääd olli turun, nii ku `orkli tõise* Ote

orkma `orkma katki torkima õhaka ork, *kellegä õhakid orgiti. teritsätse ork ärä, siis `lästse õhakid `orkma* Kod

orku `orku Trv Ote

1. kohevil(e) *õle om `orku aet* Trv; *penil om arjasse `orku* Ote

2. hõredalt *`teibä om `väege `orku pant* Trv

horkva `horkva liikva `haanimehe[?] joova[?] `horkvat Rõu

horkvalla `hork|valla[?] Kan Urv(`o-) Har Rõu Plv Vas, -vala[?] Rõu Plv; `orkvalla San kohevil *põhk om `orkvalla[?] Urv; maa um `horkvalla[?], no um hüä istuta[?] Rõu; olõ[?] umma `horkvalla[?], `tahtva[?] kiñni `litsu, muido lätt vihm `sisse* Plv **Vrd** horkvallõ

horkvallõ `hork|vallõ Urv Rõu, -valõ Kan Urv(`o-) Plv; `orkvalle Kam kohevil(e) *säe puu äste `orkvalle - - [siis] kuivasse parembide* Kam; *sulõ[?] omma_`horkvalõ* Kan; *Olõ_`pani*

`orkvalõ kõlgussõhe, ilma `sõkmada_kõik' puha Urv; `hiussõ ol'li_`pääle sanna `horkvalõ Plv
Vrd horkvalla

horkvil `horkvil kohevil – Räp

horkvilõ kohevalt Nuu_haina? ol'li_`säntse `nesse, sõss ma_lepidi tõõsõ_nisaa `horkvilõ
kärpä pääle Rõu

orlong → ornung

horlop `horlo|p (-p) Kan, g -pi Plv Räp, -bi Se; horlopp Rõu Se; `orlop Ote/-p/ Har(-up);
orlu|pp San/u-/, g -pi, -bi Krl; `(h)orlo|bi Ote Kan Urv Plv Vas Räp, -ba Ote Plv Räp

1. lobasuu; kerglane; sõnakuulmatu; hooletu, logeleja oh sa `orlop, ei pea `kõrda; nuu
`ol'liva täitsä mehe, ega na_s ole `orlobi ega joodiku Ote; Vana `horlobi `poiskõnõ hul'utas
`ilma `müüdä, mitte sõnna ei_kuulõ? Urv; tiä es `kullõ?, lätt uma `tahtmise `järgi - - tuu vana
`orlu|p Har; ei olõ? inemisist ei jumalast `säändsel `pelgü, om `horloba Plv; tuu om üts
`horlobi, kiä suust `vällä aja ilotot jutto Vas; üts ul'l, tõõnõ horlopp Se

2. loba, lori; hooletus `orlobi ajava? - - rumalat juttu Kan; laul pääle `horlopi `laulõ Plv;
tüü peräst es saa? `kiäki `pessä, `horlopi - - peräst [saab] Räp; sa muud mõistaki_i, ku
`horloppi aia? Se

horm¹ horm g horma Har Rõu Plv Lut; orm g ormi Trv

1. uim; lõpus ormi - - ku niij viga saave - - sõss om elu läbi Trv; linassõil omma_suurõ
horma manh Har

2. kest, tupp [käbil] läävä? horma? lak'ka, ku ärä kuiuss Har

Vrd hurm

horm² → orm²

orm¹ orm g orma HJn JõeK JMd ViK I(õ- Trm), `orma R(n `orma Vai); pl ormud Jür horm
`pasli `ormad, kus `pasli pael läbi käib Jõe; `tõmma paul `ormadest läbi ja siu jala `ümber
Lüg; siis sai `peitliga kõik nied `ormad `tehtud [pastlale] Jõh; `Ormad `pandi `pasli keskkuhas
mõlemale `puole `äerde ja säelt `pandi `pasli paelad läbi IisR; igal `pastlal on ormad JõeK;
`pasle orm läks `kaiki JMd; niisukesed veked `täarked `sisse leigatud, kus pasle nüer läbi läks,
nied olid ormad VMr; paneme `paslitelle ormad külge, ega_sis paslid ilma ormadetta Kad;
poiss löi `peitliga `orme VJg; kas `pastlal ormad `peale panid Trm; ormad oo `riissi ja `rässi
jala piäl Kod; viisul on ormad, niined pööratud kõrvale, kust paelad läbi käivad Lai

orm² orm g orm|a Nõo Ote Har/h-/, -u Nõo Rõn, -e Ran Puh

1. (kuiv) oksaraag kuuse orme lätsivä äste palama Puh; sarapuul ka nuu peenikse ossa
oma nigu ormu jälle; orm kah ku astut `pääle, siss ta krõbiseb Nõo; ormu om
peenikse - - lähvä palama ruttu Rõn

2. narmasjuur puu juurõl omma_horma? manh, nuidõ läbi imess puu maa sisest `toitu Har

orm³ → urm¹

orm⁴ → vorm²

orm⁵ → horn

orma|leht (mingi taim) `orma lehed, `jusku oa `varre `külles lehed `kolme `aaraga, siest
valu kui piab õlema, siis sedä tied jua Lüg

ormi|auk auk voki kedral, kust lõng läheb poolile okil_o ormi auk, ormi august läheb lõng
pooli `peale, ammaste pealt läbi Muh

ormilene ormilene angervaksane seal_o ormilene ein Muh

ormi|luu sellä pääl om [kalal] ormiluu Trv

ormis|pael, -paul pastla pael `ormis`paelad Lüg; `ormis`paulad `tõmmetasse` `ormadest läbi` Jõh

hormitama `hormitama` pahandama, meelehärmi valmistama – Kuu

ormjas `ormjas` urbne – Khk

hormlikanõ `hormlika|nõ` g -tsõ, -dsõ haruline säärtse `hormlikatsõ` kuusõ ossa[?] pandass linnu mulgu ette, et siss nimä ei päse[?] säält `vällä` Har **Vrd** hurmlikanõ

ormne → urmne

***ormukas** p *ormukast* kerge lumi, lumekirme keväjä - - `viskap` vähä *ormukast*, om jälle `lõokse tal`v Kam

***hormuss** *ormuss* g -e Trv(-a) Hel T(-õ San); pl (*h*)*ormussõ*[?] Kan Urv Plv, *ormuse* Krk

1. (selja)uim *sel`la` pääl om ormusse* Trv; *ormuse iki ojomise jaoss om* Krk; *liputab vii sehen toda saba ja säll`lä` pääl om ormusse kõik lak`ka* Nõo; *kalal omma`_hormussõ`_tu`ra` pääl* Kan; *hormussõ` omma lajah, kui na ojossõ`* Plv

2. harjas, karv, okas *ormussa` püsti tõisel* Trv; *kae ku täl* (siilil) *nuu ormusse` pisti om, siss ta`_m` nii teräv nigu üits kurivõrk* Puh; *Kui luum om kurjass lännu, siss tõmbab ormusse tu`ri* Nõo; *kui süä täis, penil kah tulõva ormusse üless* Kam; *tsiga` tõmbass ormusõ`` pistu`* Urv

3. kest, tupp `pähkämä` *ormuss* Rõn; *ütel ormusse om mitu` pähkmät sisen* San || *tsiatilga`*, *näil omma nigu musta hormussõ` küleh* Plv

Vrd hurmuss

hormutam(m)a (*h*)*ormutam(m)a* pahaselt mühatama, pahameelest turris olema *ormutass` vasta õnnõ, ei lausu õigõ sõnnagi; om pahanõ, ormutass* Urv

hormõnõ *hormõ|nõ`* g -dsõ mitme uimega *hormõnõ` kala* Rõu **Vrd** hurmõnõ

horn *ho`rn* Rõu; *orn* Puh, g *orni* Võn; *o`rm* Võn alasi teravik *terräv ots alasil kutsutass` - - o`rm* Võn

ornak `orna|k` g -gi terane *üks on` väätima` mõistusega, teine on` - -` ornagi olemisega* Põi

orning `orning, seesü` `orninges` Kuu; `orningi, p` `orninge` Vai *ornung` Siin on kaik` orninges` Kuu; sää`l` talos ei ole` orninge` Vai*

ornung *ornung` Khk` Mar` Tor` Ris/-ong/` Juu` Koe` Kad/-ong/` Hls` Nõo,` `ornung` Kuu` RIId/-ong` Jõh/` Mär` Han` Kod/-ong/` Plt` Vil` Puh,` `orlong` Lüg` Jõh,` g -i; n, g` `ornungi` Vai; *ornu|k` Kaa` Mar` Trm` Hel,` `ornu|k` Han` Krl,` orno|k` Kaa` Tõs,` `orno|k` Khk` Muh` Juu` Trv/-o|k`/,` g -ki;` `ornoo|k` g -gi` KJn;` `orno|p` g -pi` Phl;` g` `ornoogi` Ote;` p` `hornunki` Plv;` seesü` `ornoogin` Kod,` `ornoodin` Trv,` `hornokin` Rõu,` `hornogih` Se` korralik, hoolitsetud seisund, kord, korrasolek *panima` laeva` `ornungi` VNg;` kõik oma tüö pidäsiväd` orlongis` Lüg;` Tuba` `olgu` õhtast` `ornungis` IisR;` said sa rattad` `ornokki` Khk;` Pidas` eese puumaa igatepidi` ornukis` Kaa;` laud on` `ornoppis` Phl;` ei` `oska` `ornungi` pidada` majas` Mär;` töö oo` `kordas` - -` ornokis` Tõs;` piäb selle asja` ornungisse` panema` Juu;` tüeriistad on nüüd jälle` ornongis` Kad;` kos sul` aega` `ornongi` pidädä` Kod;` temä` peab kõvat` `ornokki` Trv;` Pane omal puhas põll ette, säe ennäst` ornungi` Hls;` Kas sa oled nüüd siss` ornungin` Nõo;` nimä` `viinä` es võta ja muidu` ol`liva` `ornoogi` (korda armastavad) mehe` Ote;` tuu om` säärtse olõkiga, kes` hindä üle ei piä` `hornunki` Plv;` kaal` rõngah, kes nii sais, väega` `hornogih` (hobusest) Se **Vrd** orning***

oro *o`ro` Kan` Vas,` orõ` Räp` orika` hellitusnimi` o`ro-o`ro,` tulõ`_siiä`* Kan; *oriku` hellänimi ol`l` o`ro` - -` kutsuti et` o`ro,` o`ro,` o`ro` Vas*

horo *ho`ro` (-r-)` Plv` Vas` Se` rumal;` kergats` Poig om mul` horo mis` horo,` ei saa tast naasevõtjat` ega` majapidajat` Vas;` Küll om` horo,` juusk` poisal` takah` Se` ||` puul`päävä` õdagu läme`* ho`ro` `pääle` (küla peale jorutama) Plv

horo|laul lorilaul; ilmalik laul *hoʀolaulu?* ummava?, mis nii ummava `rahva `sätü?; vana`aolitsi leel`o`laula ei üteldä`hoʀolaulass, hoʀolaulu? umma_nii lori`laula sugutsi? Plv; horolaul om lušti laul Vas; horolaulu?, koh tsoʀdsi sõnnu seeh Se

oroline oroli|ne g -se orglik oroline mua Kod

oro|muna murumuna edimält sääne `valgõ, oromuna - - jää vanast, kutsutass huupuss Lut

horosk horošk Vas, g -i Se

1. rumal, kergemeelne *Vanamiis ja [on] horošk* Vas; *olgu ui nii horošk, ol töömeeli* Se

2. lori, loba *meil om sääntsit horoški sõnnu* Se

horoskõllõma horoskõllõma alpima, edevalt käituma *Nakass jäl?* horoskõllõma Vas

orosline orosline orglik `niske orosline ja mägisline mua Kod

horossa horossa söim mis sa `mülläd ja `mässäd nigu vana horossa Röp

horotama hoʀotama, horo- Rõu Plv Vas Se

1. logelema, aeleva, jorutama *Ega päiv mugu_horotas viinapudeli takan Rõu; tüküss iks`väega pal`lo hoʀotama* Plv; *Horotas niisama ilmapitte* Vas

2. lorama *horotagu_j?* Se

horpsima `horpsima lürpima ku `ilgest sie `poigalaps `horpsi suppi `süüä Kuu

horrima `horrima, (sa) horrid luristama mes sa horrid Phl

orrokile harali ao kood on sedaviisi - - orrokile KJn

orruke orruke esimene sõrm – Juu

ors ors g orre Hel T, orrõ Võn San V(n orž Lei); ors g `orre Kuu VNg Vai

1. õrs **a.** lae või katuse all olev rõhtne puu `amme `panti orre `pääle, et kirbud `väl`lä läävä; om iks `kästu ja ei ole tennu, tarvis orsile tõmmata (peksa anda) piltl Ran; orde `pääle pandass langa kujuma Puh; [peiupoisil] ol`liva `rõivad `pantu orre `pääle üless TMr; mõsk kuioss orrõ pääl Plv; orzil ütš kõrd `vil`la Lei **b.** rõhtpuu, kus kanad käivad magamas kanad on `orrel VNg; `kulle, ku kikass laalap joba orre pääl, aab rahvast üless Nõo; kana ol`liva orsilõ tulluva magama Võn; üiits kana läiits joba `ortõ, tõsõ jäiväve `süüimä viil San; Ega_kõik` kana ei_saa orsilõ ja kõik` tütrugu ei_saa_mehela kah Urv; ku kikašs õdagu orsilõ minneh kirähhäss, sõss saa tõõnõ ilm Rõu; kätš orrõ täüt `val`giid kannu = `hamba? Vas; kikass om ar nii pest, ku jovva ai? orsilõ linnada? Se **c.** muu rõhtne puu; latt, ritv, roigas Ärä sa nii `valjust `kiigu, et `viimaks lähäd üle `orre (võlli) ka Kuu; tõogassime siss lattega ja ortega tolle parve üle prao Ran; poesi aeva räeme orre `otsa Nõo; orrega aetas nooda `kapla edesi jää all Ote; kujunu ors `olli, tuu `olli iks mul peon, nigu toki iust Rõn; hällü ors (vibu) `panti üless lakkõ kiinni? Har; nimä umma? `tsušknu? orrõga? kõik` nuu? haina? läbi; hopõn ka ol`l saal orrõ küleh Vas; ku maa hobõst ei kannu?, sõss tulõ hain `orsiga kokko vitä? Röp; orž `pantas [pulmalistele] ette, äi `lasta läbi Lei

2. kuhjavarras *kuhja orre toe* Nõo; vääri oiava ort, et kuhi `ümber ei lää Ote; Ors `ol`li iks keškpaegan, *kuhja pesän* Rõn; Tuu kua tegemise man es olõki jo muud, ku inne orrõ_`pistü, päält otsa_kokku ja `omgi koda käen Urv; kuhälõ pandass ors kess`paika Lut

3. koormapuu *kuurma köüdetäss kah orrõga* Rõu; *kuurma ors, orrõga kinni `panda?* Se

horsa horsa Urv(o-) Har lohakas (inimene) käü nigu vana orsa, ei panõ? `indä ilosahe `rõivile; Kui sa ummõtõ nii horsa olt, ku sa_tüit, sõss tüj_tüü kõrralikult Urv; horsa käve nigu hõisatõn linna `müüädä, tek`k horsa tüüid Har **Vrd** horsak, hursa

horsak horsa|k g -ku Kan Har/-r-/ Rõu lohakas (inimene) igävene horsak, paranda sa kah veidikenegi ummi `rõivit Kan; hoʀsakut tüüid tege, ei olõ_i kõrraline Har; horsak `tütruk Rõu **Vrd** horsa, hursak

horsakudõ lohakalt *horsakudõ tege tuud tüüd* Har

horsatamma *horsatamma* lohakalt *tõõtama timä es tii üttegi kõrralikku tüüd, kõkõ horsat enne* Har

orseldis *orseldis* g -e (kehvast riidest) *pole kellegi riie õhti, muidu üks igavene orseldis* Krj

orsikas *orsika|s* g -tsõ sihvakas, *sale Ku inemine tüsse, sõss um vaiv kävvä, orsikas olõ_i kah hää olla?*, *inemine piat õks olõma tubli* Rõu

orskama *orskama*, da-inf *orsadõ* lohakalt *tõõtama kiä tüüd ei_tunnõ?*, *tuu`orskass; är orsaku, tii õks ilustõ* Urv **Vrd** *horssama*

horsma|rohi (teat taim) *Eks_ne`horsmarohe`höüetest`kierustanned`esteki - - püör`pindlaga`langagi* Kuu

horsmik *horsmik* kore hein – Kuu

horsmikune *horsmikune* adj < horsmik – Kuu

horso *horso* lohakas *tuu um säänä horso - -`rõiva_ka umma_säärtse_naraga_väega?* Rõu **Vrd** *horss*

horss *horss* g *horssi* Ote/o-/ Har Rõu; (*h*)orss g (*h*)orsu Har lohakas *inemine ei tohe? nii horss olla?*; *mis sa nii`horssu tüüd tii?* Har; *ma ei taha nätä?* *horssi inemist* Rõu **Vrd** *horso*

horssama *horssama* Urv(o-; -mma), da-inf *horsada* Rõu; tgn *horssaija* Kan hooletult, lohakalt tegema *ta üts vana`horssaija, üttegi`asja`õigõst ei tii?* Kan; *Kas taa mõni`riibmine, är um põld mugu_horsatu; Mõni jäl_horsa_s tuu a_sä är?* Rõu **Vrd** *orskama*

horssuma *horssuma* sassi minema *Sul ka ta pää um är`horssunu?* Rõu

orsudama → *ortsutama*

horsustõ lohakalt *ta käü alasi nii horsustõ`rõivil* Har

horsutam(m)a *horsutamma* Har, *orsutama* Ote/-r-/ Urv halvasti, lohakalt tegema *ta_m orsutaja, ta mõni tüütegijä* Ote; *orsutass üless saina?*, *varblanõ`lindass vahelt läbi* Urv; *ta igavene hoolõdu inemise rõibõ?*, *tekkü_ta no mia tüüd taht, tuud muudku horsutass enne* Har

horsutsepa lohakamalt *ma tege tüüd vähä horsutsepa ka* [kui teised] Rõu

horsõnd *horsõnd* lohakas inimene – Har

horsõndamma *horsõndamma* lohakalt *tõõtama* – Har

horsõndus *horsõndus* g -e lohakus – Har

ortsutama *ortsutama* Jäm, *orsudama* Rei

1. *hirmutama, hurjutama* *Mis sa orsutad last* Jäm; *Ma ole teda mütu`korda orsudand, aga taa_p`kuula jo; Ma teda ikka nii`palju orsudasi, et ta sääld kohald ära läks* Rei

2. *ohutama* *Vanal ajal pole`täide`vastu muud`rohtu olnd, kui ummura`veega neid ikka`tehti ning orsudati* Rei

oru *oru* joru mõnel vanamihel *see moed, ajab oru oma ede* Khk

oruma *oruma* joru ajama, *pobisema orub oma ede* Khk

orune *oru|ne* San, g -tse Trv Hls; *oru|nõ* Rõu, g -dsõ Krl; *oro|ne* g -se KJn; *oro|nõ* g -tsõ Rõu Plv, -dsõ Rõu Vas orglik *orune maa* Trv; *vana lohunõ ja orunõ maa* Krl; *seo maakotuss um oronõ* Plv || *oru moodi sääne oronõ kallõ? ol'l* Rõu

horup *horu|p* g -bi Rõu; *horop* Vas

1. *loru Taast latsõst õks üts horup kasuss* Rõu

2. *edev Sa olõt igavene horop* Vas

orustik *orusti|k* g -ku Iis Rõu orgude kogu *`metsa`müüda lähvad orustikud* Iis

orv *orv* g *orva* tühe *pane ahju orva`sisse* Phl **Vrd** *urv¹*

orõhtõllõma *orõhtõllõma oigama memm jo orõhtõllõss, vana ja `haigõ um tõnõ Plv*

osa¹ *osa* hajusalt R(õ- Lüg), Sa Muh Rei Lä hajusalt Pä K, I Trv Krk T V; p *ossa* Võn Kam Rõn Vid

1. tervikusse kuuluv, kuid sellest eraldatav või eralduv jagu **a.** kindla suurusega jagu tervikust *`neljas osa* [kalasaagist] *sai `iestlasele ja kolm osa läks `suomlasele* [Soomes püügil olles] Kuu; *sai - - osa `pääle* [noota veetud], *peremies sai kaks osa, vedajad `saivad `kolmande osa* Hlj; *`püidija saab kaks osa, võrgu mees ühe osa* Khk; *`Aiguse pärast `vetsin ühe kolmanda osa `napsu, nenda vettis pead jälistama et Rei*; *sii meri kasvab `umpses - - kolm osa oo `umpses kasund, üks osa on veel* Lih; *`andis kaks `muule ja kaks osa jäi omale* Tõs; *kaks viiet osa (2/5) Koe*; *kolm osa_o miul, kai`ts osa temäl* Krk; *üits osa pane terri ja kai`ts osa pane `ernit, siss saab ää sup`p*; *vellenaesele jäi suur talu kätte, mulle sai pal`t üits osa* Nõo; *Sijik ol`l kolmass osa vakka* Har; *keedetäs üits osa vett är`?*, *pandas kai`ts ossa `suhkrot `sisse, saavat `õigõ siirop` `mehtset `süü`tä`* Räp **b.** kellelegi mõeldud, määratud või antud jagu (ka laiemalt) *isäd `ütlevad `poigidelle, et võtta oma õsa `vällä*; *eks igä mies pia ikke oma õsaga rahu õlemaie, mida saab* Lüg; *`velje osa on `suuremb kui sisare osa* Vai; *kui kalad `kuimas on, vares tuleb lisi, taal osa seel* Khk; *`õhta `söödi ikka oop`kaupa, aga omingu sai igäuks oma osa*; *undid uluvad omale osa* Muh; *`Veskess egäl vennäl oma osa* Khn; *pärimise `juures igäuks saab oma osa* Tor; *nad läksid oma osade pärast `riidu* JMd; *siin meres õli laeva `kapte`n ja nüid on temal mitu laeva osa* Kad; *minul on õma osa käen* Kod; *eks iga laps sua oma osa* Plt; *pühapäävä hommugult - - perremiis - - a`nd egalõ ütele uma osa kätte* (lihast) Har **c.** terviku koostisdetail *läits `liina ratta osasit `kaema* Puh; *mia aruti jaki `valla, mõssi osase iluste `puhtass* Nõo; *mal`mist valõ`tass ma`ssina osa`* Kan **d.** tervikust lahutamata, kuid millegi poolest eriline jagu *loomad keisid sui läbi kesa osa_pel* Khk; *jagasiid krundi `kahte osasse* Iis; *`kambrel `ol`li kai`ts `väikest osa, truup `ol`li vahepääl* Ran

2. mingi määr, hulk **a.** ebamäärase suurusega hulk *munakorv old `jälle tua `nurgass, siga mend siis ka `jaule `sinne ja osa muni ige süõnd ärä, osa tehnd ige sodiks* Kuu; *kilu `vergud - - `nendega sai `suuremb osa `pinnast `püüetud* Hlj; *`annan õsa `lehmäst `sulle* Lüg; *kut sui einaaeg tuli, siis sai osa ära niidetud* Jäm; *osa lastest olid `aiged* LNg; *osa mehi tuli tagasi* Tor; *ku kassil poja om, pal`lu `poige, siss uputadass osa ärä* Nõo; *ku rasu ärä `tsaeti, siss `panti ta `tõnni ja `panti `pätsi ka mõni osa* Ote; *siss na olliva `püj`nu osa `kraami ärä* Rõn; *ala_sa_taad liha kõkkõ vällä süü`ä, jätä`* osa mullõ kah Har; *vidäjä ol`li_ka kutsudu`?*, *osa touga`ss, osa tõmma`ss* [suurt kasti] Rõu; *ku ma osagi saasi`* ar_`massa` Vas; *suurõmb osa* [rändkaupmeestest] *käve jala* Räp **b.** (ligikaudselt) määratletud suurusega kogus *ühe vakamaa osa jäi veel `niita* Khk; *Sügise [põõningule] õles `pannes oli `koorma osa odra `põhku* Põi; *keedu osa kalu* Mar; *üks lüpsi osa `piima läks maha* Mär; *kui tige on: teen so peä osa lõhõmaks* Juu; *`korte`n kuurd, `kortne osa teda iki oli* Trv; *toobi osa pane vett, piimäst ei jakku nenda pal`lu* Krk; *üits puut rükki va`st om, noh nii puuda osa* Nõo; *Noid ol`l iks nii katõ klaasi osa* Urv; *anna_mullõ üte-katõ kübare osa rõõvast; siihn podelin om viij`l üte lonksu osa `viina* Har; *tulõ üle turu, luvva osa hako `kangli al`l* Se

3. roll; tegevus, ülesanne *`atramihe osa oli alandlik `olla, vabadiku osa `vaikida* Kuu; *üks kana mä`njab kuke osa, oli `põõsa all ja `tõmmas `laulu* Mus; *`saatus on määranud mulle elus seantse osa* Saa; *üü`se `mängsevä kai`ts tükki tondi ossa* Kam || *õppetükk Kas so osad on juba õpit*; *Sa pole jo täna `koolis käind, mine nüüd - - osasid `saama*; *`Oskad sa oma osasid* Rei

4. *osa saama* jagu *saama leeva kooruksed sii, ma_p saa osa* Kär; *Äi saand õunast osa, tal polnd `ambud suus* Kaa; *ma_p soa kurgist osa* VII; *Meite vana kõrb akkab vanaks*

jääma, äi saa änam eintest osa Pöi; osa võtma 1. osalema, kaasa tegema võttin ka senest suurest piust ösa Lüg; Ta on ikka sõast osa võtnd mees Pöi; ma kua tahan selless pulmass osa võtta Kod; sulastel es ole õigust osa võtta, siss peremehe -- valisiva `endi ulgast valla volinigu Ran; läämi? osa võtma mi_kah, võtami sel'tskonnast osa Röp 2. kaasa tundma, tundma sama, mida teinegi pead teise ädast osa võtma Khk; võtad osa teeše rõõmust ehk murest Pal; sij om üüts `lahke inimene, ta võtt osa tõiste rõõmust ja tõiste `kurbusest Trv; kui tõene ei oless osa võtnu ta õnnetusest, oless täl väegä `raske ollu Ran

osa² *osa Kuu Krj Tor Saa Trm Hls Krk Hel Har liha laps `tahtab osa Kuu; kas sa tahad sea osa või `lamma osa Tor; lient üksi `ahti, osa ei `soandki Trm; `täampe paneme osa ja ubinid `kijme Hls; sikke ku undi osa kunagi Krk*

osadus *osadus g -e pärandiosa naene suri ärä, aga mehele taluss osaduss es `anta Kod*

osahhuma *osahhuma Vas Se, osahuma Har Rõu(-mma)*

1. *nikastuma hobõsõl om jalg pihast - - osahhunu?; mul osahhu ar sõrm Se*

2. *haiget kohta uuesti vigastama Ku `haigõ jalg osahuss, siss saa maru halluss Har; ei_tiiä?, mis mul tahn põlvõ seehn osahuss (puutudes valutab) Rõu*

osahhutma *osahhutma nikastama ma ar `tahtsõ osahhutta jala; tä osahhu' ussõ `vaihhõl ar sõrmõ Se*

osahtama *osahtama Rõu(-mma) Vas*

1. *nikastama – Vas*

2. *haiget kohta osatama käsi ol' `haigõ, ku ma vai kana anomat ka nõsti, siss osahti ar? Rõu; Nõsti tuud püttü, ni `tundsõ, ku säl'ah `väega osaht Vas*

osahtumma *osahtumma Rõu Se nikastama jalg vai käsi osahtu, kui ar? käänüss Rõu; käsi - - om osahtun Se*

osahuma → *osahhuma*

osaljagu *pärandiosa; ka kaasavara sie `ongi miu osajago Vai; ma sai oma osajao kätte, ku ma mehele lätsi; mõni vanemb annab osajaoss `lujme, mõni annab valmist raha Nõo; kas teil ka mõni osajago jaka um Plv; timä võtt uma osajao kah, võtt lehmä ni `lamba, ni maast ni varandusõst ni kõgõst võtt uma Vas*

osak(as) *osal|k g -ga, osakas osav osak kividega `vinnima; nee_o osagad ega töö `peele; osakas mees oli küll Mus*

osaldama *osaldama Jäm Khk Kaa Krj Rei Aud,osal'teme Krk*

1. *osatama See `kange `teisi inimesi osaldama Khk; Pole kena teist osalda Kaa; Osaldamine on ermus sant mood Rei; osaldab takka `järge veel teise sõnu Aud*

2. *pärima, küsima küll temäosal't miu käest neid `asju Krk*

osalik *osal|k g -ku Jäm Kse Tor Koe Rõu Plv Vas osaline oled selle metsa osalik Tor; eks ma ole kua selle asja osalik Koe; ma olõ kah iks säält osalik Plv*

osaline *osal|ne Kuu VNg Vai Jäm Khk VII Pöi Muh Tor Saa Koe VJg Trm Kod Trv Puh Plv, -le|ne Mär Kse Tõs Hää Ris Plt KJn, g -se; p osalist Lut osasaaja, osanik, osavõtja saan `armu`anni osalisest VNg; sel isal on `paljo osalisi Vai; `mõisa asunikud koa moa osalised VII; jagamise `juures koa osalene Mär; mõni kümme kakskümmend osalest oli sial, kis sialt siis kala said Kse; ma sai - - õnne osaleseks Tõs; osalised on kikke luba teha Saa; nüüd one kõik osalised, kõik ühesugused osalised Kod; sina oled ikki ka siin osalene KJn; viil ütte osalist um vaja [kaarte mängima] Trv; kõik om siin peründuse osalise Puh; sa olõt egast paigast osaline, ei saa? `koskilt täüs Plv*

osalt *osalt* Koe Lai Plt Ran/-ld/, *õsalt* Lüg/-ld/ Kod ositi, osaliselt *õsald* `maksan `sulle rahas, *õsald* `viljas Lüg; *osalt* `õige Koe; tiik - - *õsalt on ta ise enne õleman, õsalt kaevatud* Kod; *palu einamaad, sial oli osalt lehe `eina, osalt soo `eina* Lai; *osald* `keerku `riistu `olli Rannukülän Ran

osandama *osand|ama* Hää Saa Ris Trv, -eme Hel, -õmmõ Krl

1. *osatama Osandab - - tänitab teise sõnu Hää; mis sa osandad mu järel* Ris

2. *haiget kohta uuesti vigastama Ma isi osandasin oma `aige jala ära Hää; eila lõin jala kahti ja tänä osandasin ärä, `olli tuline valus Saa; käe osandi ka ärä `korvi `vastu Hel*

3. *pärima, peale käima küll osand tõene, taht miu käest kuulda saia* Trv

osanik *osani|k* Lüg/õ-/ Mar, g -ku Jäm VII Pöi Muh Rei Mär Kse Tõs Khn Tor JMd VJg Iis Kod Plt KJn Trv Hls Krk Nõo Plv, -gu Kuu VNg Khk Nõo Rõu Röp; *osani|kko* g -go Vai osasaaja või osavõtja; (kaas)omanik *mina pian ka midagi `saama, õlen õsanik siin* Lüg; *me olime laeva osanigud* Khk; *Ta oli enne ikka mõrra osanik ka Pöi; ma akka koa osanikuks* Muh; *ta oo koa seal üks osanik Mär; iga pärimise `juures oo osanikud* Tor; *sellel varandusel on osanikkusi jo isegi pail'u* JMd; *kruut jagatud ärä, seitse osanikku õld* Kod; *ku talu ää jagatasse, siis on mitu osanikku* KJn; *nemä om säält osaniku puha; egä üits osanik saa oma jao* Krk; *ku säält reht `pesti vai `vil'lä masindedi, siss vana Kusta `olli iks osanik Nõo; ta sai üte jao, ta om osanik Röp*

osast *osast* Äks Nõo Ote Rõu osalt mina mäleta ike kolmandat `põlve osast, mina ei mäleta `rohkem Äks; *siin om viij osast `mõtsa alali Nõo; siss kõik* `Lutke mehe `tüüitivä säält ja osast `naisi kah Ote; *osast ol' hüvvä maad, a osast ol' `vaova suu* Rõu

osatama *osatl|ama* Kuu Jäm Khk VII Muh Rid Mär Tor Saa Ris Hag Juu(ossa-) HJn JMd Koe Sim Lai Plt KJn Vil Trv TLä Kam Ote Urv Har Rõu(-mma), -eme Hls Krk(-em) San, -õmmõ Krl; *õsatama* Iis Trm Kod; (sa) *osadad* Rei

1. **a.** *haiget kohta puudutama või liigutama; vigastama osatasin vana aava `lahti, küll valutab Mär; osatasin näpu ukse vahel ära Saa; ei selle jalg parane, ta ju osatas ta ää* Sim; *ei `oava või õsatata, siss lääb alvast* Trm; *osatasin ärä ja akas `jälle uuest verd `juuškma* Vil; *ku ta ei oss osadet saanu, sõss ta ek oss `sirge küüds `pääle kasunu; laiis osats oma käe ärä, laiis ei mõista oida* Krk; *paese kah, kui `aiget tüid, ärä osatad, siss lääb vihatsess* Ran; *jälle osati oma `aige `varba ärä Nõo; Ma osadi jäl' uma käe är', no_saa õi_midägi jäl_tetä' õi' Rõu* **b.** *jutu sees puudutama, jutuga algust tegema muko ivake õsata, siis jälle lähäb asi edesi* Kod; *jutuga nigu vähä osatas seda vana `võlga* Lai; *osata, tuleta `mielde sedä laulu `viisi* KJn; *ku sa esi osadet kõrvast, sõss akkass tõine kõnelem* Krk; *sa piad veedike osatama, et ma aru saa Nõo; kui te esi osadade, siss tulep `miilde* San || *ärritama tedä ei tohi mitte üte sõnaga osatada, saab vihatsess* Ran

2. *teist kordama, järele tegema Nee sandid lapsed akkasid mind osatama* Jäm; *osatada_p tohi mette* VII; *iga inimesel on oma ääl, mes sa seda taga osadad* Rei; *ära osata teeste juttu järäle* Mär; *mis sa osatad vana inimest Saa; mõni nagu osatab teist ja tõdistab järele, kuda teine iel reagib* Hag; *sa ossatad mend* Juu; *ta tahab mind ikke osatada* JMd; *kui kägu kukub ja tõene kukub `vasta, toda ta_j taha, et osatat tedä* Ran

3. *pärima, uurima ma osati ta käest `vällä, ma sai `täädä puha; ta osats mut egät `muudu, ma mitti_s `ütte tal* Krk